

VELKOMMEN TIL EN VERDEN MED TRE STORMAGTER

ARTIKLER FRA RÆSON (EBOG)

2018

Velkommen til en verden med tre stormagter - artikler fra RÆSON [ebog]

Første udgave 12. juni 2018
Fjerde udgave 11. maj 2019
OPDATERES GENNEM 2019

MÅ IKKE KOPIERES / VIDEREDISTRIBUERES

Redaktion:

Jakob Kromann, Jeppe Kjærgård Christiansen, Max
Secher Quorning, Emma Louise Stenholm Jensen,
Mathies Duch Gronemann, Emil Arentoft og Clement
Behrendt Kjersgaard

Forsidefoto: NATO

Indholdsfortegnelse

John Mearsheimer: Velkommen til en verden med tre stormagter (24.05.2018)	6
Peter Viggo Jakobsen: Uden NATO er USA ingen supermagt (24.05.2018)	15
Trine Flockhart: Hvordan vør de øvrige NATO-lande gebærde sig, hvis Trump gentager sin fremgangsmåde ved G7-topmødet? (07.07.2018)	22
Andreas Bøje Forsby: Er verden stadig unipolær? Ja, USA er stadig verdens eneste supermagt til trods for Kinas opstigning (16.05.2018)	28
Henrik Dahl om verden efter Helsinki: Er Donald Trump i gang med at afvikle 'Vesten'? (17.07.2018)	33
Marie Kraup: Europa, USA og Rusland skal finde sammen om den europæiske kulturarv (06.06.2018)	36
Poul Villaume om verden efter Helsinki: Dialogen mellem Trump og Putin kan stabilisere den vestlige orden (17.07.2018)	47
Mikkel Vedby Rasmussen: Tag ikke fejl. Putins Rusland ønsker at destabilisere den vestlige orden. Husker vi det i Danmark? (12.14.2017)	52
Per Stig Møller: Nu er så den dag kommet, hvor vi ikke længere kan regne med USA (18.07.2018)	58
Jørn Boye Nielsen, Søren Riishøj, Poul Villaume og Clemens Stubbe Østergaard: I 24 år har Vesten forfulgt en forkert politik over for Rusland. Er det på tide at tænke nyt? (02.04.2018)	62

Peter Nedergaard om Tyskland: Magtfuldt og ustabilt (02.04.2018).....	72
Anna Libak: Der er i Vesten i dag ikke ét succesfuldt parti, som ikke har globaliseringens negative konsekvenser på dagsordenen. Nogle bliver kaldt populistiske, andre har overtaget de populistiske partiers dagsorden (12.07.2018).....	79
Peter Wivel om Macron: Jeg vil ikke tilhøre en generation af søvngængere (24.05.2018) ...	87
Tore Hamming om Saudi-Arabien: Mere moderat, men også mere autokratisk? (14.12.2017).....	93
Lars Erslev Andersen: Derfor erklærer Saudi-Arabien 'krig mod terror' (24.05.2018)	96
Helle Malmvig om Mellemøsten: Iran lader til at deeskalere sit forhold til Saudi-Arabien (24.05.2018).....	101
Ræson: Har Rusland nu frie tøjler til at gøre hvad som helst? Ellemann: I hvert fald i Syrien (24.07.2018).....	106
Jakob Lindgaard om Syrien: Slutspil (24.05.2018)	114
Hans Henrik Fafner om USA og Israel: Hvad nu, hvis Trump har en plan? (24.05.2018)	121
Malthe Munkøe: Den verdensøkonomiske tyngde flytter fra Atlanten mod Stillehavet. Hvad betyder det for Danmark og Europa? (21.05.2018)	125
Hans Mouritzen: Sådan er vilkårene for verdens småstater under Trump, Putin og Xi (26.06.2017).....	130
Liselotte Odgaard om Nordkorea: Nordkorea viser os det nye magtspil i Asien (07.07.2018)	140
Camilla Tenna Nørup Sørensen om Xi Jinping og Kina: Præsident på livstid? (24.05.2018)	149
Bertil Lintner om Det Indiske Ocean: Fjendtligheden mellem Kina og Indien er den alvorligste i mere end et halvt århundrede (24.05.2018)	154
Asger Røjle Christensen om Japan: Det er ensomt at være allieret med Trump (24.05.2018)	162
Lasse Holm Grønning (S): EU taber spillet om Afrika til Kina. Det betyder, at vi aldrig får bugt med de problemer, der plager os (01.08.2018)	165
Bertil Lintner i RÆSON34 om Det Indiske Ocean: Fjendtligheden mellem Kina og Indien er den alvorligste i mere end et halvt århundrede (05.08.2018)	169
Anders Aaselund Høier: Et stærkere EU-forsvarssamarbejde gør NATO mere effektivt, så lad os komme ud over stepperne i Den Europæiske Union (28.08.2018)	178

Uffe Østergaard om Europas fremtid: Der er ikke meget, der tyder på, at Europa har en fremtid på den magtpolitiske bane (06.09.2018)	183
Ph.d. André Ken Jakobsson: Kina har store ambitioner om strategiske investeringer i Grønland. Ser vi en vasalstat i vente? (15.09.2018).....	190
Christiern S. Rasmussen: Her er, hvordan Rusland militariserer information og vender skytsene mod os (15.10.2018)	197
Rasmus Egmont Foss: De globale tech-giganter truer nationalstaternes magt, men er samtidig et af deres vigtigste geopolitiske værktøjer (23.10.2018)	203
Sten Rynning i RÆSON35: Ja, præsidenten skaber uhørt kaos. Men: Trump er ikke årsagen til NATO's dilemmaer (05.11.2018).....	208
Andreas Bøje Forsby: USA og Kinas stormagtsrivalisering stjæler rampelyset i det asiatiske topmødediplomati (24.11.2018).....	216
Seniorforsker John Watts om udenrigspolitikken de seneste årtier: Vesten har været naiv og apatisk, og det har Kina og Rusland udnyttet (01.12.2018)	221
Lars Bangert Struwe: Den nye Ukrainekrise – når disinformation slår til, og forvirringen er total (03.12.2018).....	228
Christina Boutrup: Kina udfordrer USA's position som verdens førende supermagt. Og derfor slutter handelskrigen ikke foreløbigt (14.12.2018)	231
Helle Malmvig i RÆSON36: Det nye magtspil i Mellemøsten (15.01.2019)	235
Jørgen Ørstrøm Møller i RÆSON36: Regionaliseringen erstatter globaliseringen (25.01.2019).....	245
Professor Kiichi Fujiwara: Nu skifter Japan til en hårdere – men usammenhængende – linje over for Kina (30.01.2019)	255
Professor Thomas Weiss: Hvis Syrien reelt var vigtig, ville stormagterne handle udenom FN's Sikkerhedsråd (08.02.2019)	261
Mrutyuanjai Mishra: Trumps tilbagetrækning fra Afghanistan risikerer at føre til storkrig mellem Indien og Pakistan (25.02.2019).....	267
Michael Liepke Kruse: Trumps dødvande med Kim Jong-un har efterladt Østasien i risikofyldt usikkerhed (31.03.2019)	271
Trine Flockhart i RÆSON37: En ny verden – ikke med én orden, men med mange (04.04.2019).....	277
Andreas Bøje Forsby i RÆSON37: På område efter område er forholdet mellem USA og Kina under opløsning (09.04.2019).....	284

Marc Bangert: Med EU som anker kommer Tyskland til at påtage sig reelt sikkerhedspolitisk lederskab i de kommende år (03.05.2019)	292
Jessica Dam: Obama skuffede. Er Trump (fortsat) Japans nye bedste ven? (04.05.2019).	299
Johannes Sartou: En beskeden kyststat udgør indgangen til Mellemøsten for Kinas maritime silkevej – men udfordringerne er mange (06.05.2019)	303

John Mearsheimer: Velkommen til en verden med tre stormagter (24.05.2018)

Interview af Jakob Kromann

RÆSON: Hvordan vil du karakterisere den internationale orden i dag?

MEARSHEIMER: Vi er ved at bevæge os ud af unipolaritet og mod multipolaritet [fra en verden med én supermagt til en med flere, red.]. Fra omkring 1990, da Den Kolde Krig sluttede, og frem til 2015 havde vi en unipolær verdensorden, hvor USA uden sammenligning var den dominerende stat. USA var i stand til at udøve enorm indflydelse over hele kloden – nogle gange på gode måder og andre gange på dårlige måder. Men i de seneste år – med Kinas fortsatte opstigning og genskabelsen af Ruslands magt – har det internationale system bevæget sig væk fra unipolaritet og mod multipolaritet. En multipolær verden er meget mere kompliceret, usikker og uforudsigelig.

RÆSON: Du siger, at denne transition mod multipolaritet skete omkring 2015. Hvad skete der dengang?

MEARSHEIMER: Ja, det startede omkring 2015. Rusland var vendt tilbage fra de døde på det tidspunkt og havde tydeligvis meget mere frygtindgydende militære kapaciteter end i de første 15 år efter afslutningen af Den Kolde Krig. Kinas militære styrker var i 2015 også vokset til et stadie, hvor de udgjorde en dyb bekymring for USA. Jeg mener, at det i 2015 var tydeligt, at den globale magtbalance var ved at ændre sig.

RÆSON: Så du taler om en multipolær verdensorden med tre poler: USA, Kina og Rusland?

MEARSHEIMER: Ja, det er sådan en verden, jeg mener, at vi lige nu er ved at bevæge os ind i [...]. Du kan godt have et multipolært system, hvor der er tre stormagter med betydelige forskelle i størrelse og militær styrke. Der er ingen tvivl om, at USA stadig er meget mere magtfuldt end både Kina og Rusland.

RÆSON: Hvad definerer dem som stormagter, som er magtfulde nok til at udgøre selvstændige magtcentre og skabe en multipolær verdensorden?

MEARSHEIMER: For at et land er en stormagt, skal det have tilstrækkelige konventionelle styrker til at kunne gøre seriøs modstand i en kamp mod den dominerende stat i systemet og tvinge den til at indgå i en langvarig krig. Med andre ord behøver et land tilstrækkelige konventionelle styrker til at være i stand til at give USA betydelig modstand i en udmattelseskrig. Derudover skal et land have atomvåben. Både Kina og Rusland har tilstrækkelige konventionelle styrker til at udgøre en seriøs modstand i en kamp mod USA, og de har begge atomvåben. Derfor er de stærke nok til at være stormagter. Hverken Japan eller Tyskland er stormagter, fordi de ikke har atomvåben, og de har desuden ikke frygtindgydende konventionelle styrker.

RÆSON: Kan du nævne andre, som har potentialet til at blive en stormagt i denne multipolære verden?

MEARSHEIMER: Nej. Det land, som oftest nævnes i den forbindelse, er Indien, men jeg mener ikke, at Indien har kapaciteten til at blive en stormagt.

RÆSON: Hvad så med EU?

MEARSHEIMER: EU er ikke et land – men en gruppe af lande, som er gået sammen om at forme en union, der involverer omfattende økonomisk samhandel og andre former for samarbejder. EU har imidlertid ikke udviklet sig til Europas Forenede Stater. Det svarer ikke til en europæisk udgave af USA.

RÆSON: Men hvis EU kommer til at blive det en dag, kunne det så blive en stormagt?

MEARSHEIMER: Hvis EU integrerede sig ind i et Europas Forenede Stater, som i høj grad mindede om USA, så ville det ikke bare være en stormagt, men det kunne nemt blive lige så magtfuldt som USA. USA ville naturligvis aldrig ønske sig, at det skete, fordi en sådan kæmpemæssig europæisk stat ville være en ligeværdig konkurrent for USA, og USA vil ikke have ligeværdige konkurrenter.

RÆSON: Vi har den seneste tid set Kinas stige til en mere fremtrædende international position, og landet er blevet mere selvhævdende på den internationale scene. Hvad er dit syn på Kinas opstigning?

MEARSHEIMER: Min holdning er, at hvis Kina fortsætter med at udvikle sig økonomisk, vil det transformere dets økonomiske magt til militær magt, og det vil forsøge at dominere Asien på samme måde, som USA dominerer den vestlige halvkugle. Kina vil forsøge at sørge for, at det uden tvivl er det stærkeste land i Asien, hvilket vil involvere at skubbe amerikanerne ud af den verdensdel. Amerikanerne vil selvfølgelig gå meget langt i forsøget på at forhindre Kina i at opnå dominans i Asien, og derfor vil de gøre alt, hvad de kan, for at inddæmme Kina.

RÆSON: Tror du, at Kina vil lykkes med at opnå dominans i Asien?

MEARSHEIMER: Nej. Jeg tror, at USA og størstedelen af Kinas naboer vil danne en balanceringskoalition, som vil være i stand til at inddæmme Kinas bestræbelser på at udvide sin indflydelse i – og uden for – Asien. Ud over USA tror jeg, at balanceringskoalitionen vil bestå af Sydkorea, Japan, Filippinerne, Australien, Taiwan, Singapore, Vietnam, Indonesien, Malaysia, Indien og ultimativt også Rusland.

RÆSON: Hvorfor også Rusland?

MEARSHEIMER: Fordi jeg mener, at Kina er en større trussel for Rusland, end USA er. Den eneste grund til, at Rusland omfavner kineserne i dag, er, at amerikanerne og vesteuropæerne på tåbelig vis har forårsaget en alvorlig krise med Rusland over Ukraine og derved har skubbet russerne i armene på kineserne.

RÆSON: Så du mener, at Vesten har handlet uklogt i kølvandet på Ukraine-krisen?

MEARSHEIMER: Ja. Jeg mener, at Vesten er hovedansvarlig for at have forårsaget Ukraine-krisen, det er ikke russerne. Jeg er klar over, at mit synspunkt er meget upopulært i USA – og i Danmark for den sags skyld – hvor der er en tendens til at give Rusland skylden for samtlige af verdens problemer. Jeg mener, at det var bemærkelsesværdigt dumt af Vestens ledere at tro, at de kunne udvide NATO og EU helt op til Ruslands grænser og gøre Ukraine og Georgien til bolværker for Vesten.

RÆSON: Du taler, som om Vesten iscenesatte revolutionen i Ukraine. Var det ikke det ukrainske folks demonstrationer, som førte til magtskiftet i Ukraine?

MEARSHEIMER: Jo, men de demonstrationer fandt sted i en kontekst af, at NATO og EU langsomt, men sikkert rykkede længere og længere østpå kombineret med Vestens promovering af farverevolutionerne i lande som Georgien og Ukraine. En af hovedbegivenhederne var efter NATO-topmødet i Bukarest i april 2008, hvor man annoncerede, at Ukraine og Georgien ville blive medlemmer af NATO. Den annoncering gjorde russerne rasende, og det er ikke noget tilfælde, at der brød en krig ud over Georgien i august 2008 og over Ukraine i februar 2014.

RÆSON: Man kan også vende det om og sige, at det ikke er Vesten, der trækker Ukraine i armene på sig, men at det nærmere er ukrainerne, der skubber sig selv i armene på Vesten.

MEARSHEIMER: Det er begge dele. Men hovedpointen er, at Vestens ledere skulle have forstået, at det ville give enorme problemer med Rusland at forsøge at få Ukraine og Georgien ind i EU og i særdeleshed NATO. Det er nøjagtig det, man har fået. Og det skete hurtigt, eftersom Georgien og Rusland var i krig kun fire måneder efter NATO-topmødet i Bukarest. Selv efter at den konflikt endte med nederlag til Georgien, vedblev Vesten stadig med at forsøge at gøre Ukraine til en del af Vesten [...] Russerne støtter oprørerne i Østukraine for derved at opildne til en borgerkrig, som ikke bare påfører Ukraine alvorlig skade, men også sikrer, at landet aldrig vil blive optaget i EU eller NATO for derigennem at blive en del af Vesten – russerne vil ødelægge landet fuldstændigt for at forhindre, at det sker. Der er naturligvis næsten ingen i Vesten, der er villige til at forsvare disse lande. Jeg har ikke set nogen danskere skrive sig op for at kæmpe og dø for Ukraine eller Georgien, hvilket blot gør det klart for mig, at USA og dets europæiske allierede har stukket georgierne og ukrainerne blå i øjnene [led the Georgians and the Ukrainians down the primrose path].

RÆSON: Hvad så med de baltiske lande? Bør de være nervøse for russisk militær aggression i de kommende år?

MEARSHEIMER: Jeg tror, at de baltiske lande skal være meget forsigtige, når det kommer til håndteringen af sager, der vedrører Rusland. De skal ikke gøre noget, der provokerer deres langt mere magtfulde nabo. Små lande, som ligger ved siden af en stormagt, må arbejde hårdt for ikke at gøre den stormagt vred. Den logik gælder ligeledes på den vestlige halvkugle. Cuba og Mexico, for bare at nævne to eksempler, må være meget forsigtige med ikke at gøre USA vred, særligt når det kommer til sikkerhedsspørgsmål. Ligesom Rusland bekymrer USA sig meget om sikkerheden i sit eget nærområde. Hvis man truer et af disse lande, skal man forvente, at de slår hårdt tilbage.

RÆSON: Men forskellen mellem de baltiske lande og fx Georgien og Ukraine er, som du ved, at de baltiske lande er medlem af EU og i særdeleshed NATO.

MEARSHEIMER: Ja, og af den grund er det mindre sandsynligt, at Rusland vil invadere et af de baltiske lande, men det er ikke umuligt. Hvis russerne føler sig provokeret ud til det punkt, hvor de mener, at deres sikkerhed bliver reelt truet, så er der en god sandsynlighed for, at de vil angribe. Og hvis det sker, er NATO ikke godt positioneret ift. at forsvare sine baltiske allierede.

RÆSON: Men muligvis er sikkerhedssituationen i det område i det mindste ved at blive bedre?

MEARSHEIMER: Det tror jeg er rigtigt, men der er stadig masser af plads til forbedring.

RÆSON: Så i det hele taget er international politik i stigende grad karakteriseret ved nationale interesser og militær magt efter en periode med nedrustning, øget institutionalisering og fred mellem stormagterne?

MEARSHEIMER: Det er forkert at sige, at der var fred mellem stormagterne under den unipolære periode, for der var kun én stormagt i systemet. Man kan ikke have sikkerhedsrivalisering eller konflikter mellem stormagter, når der kun er én. Verden er imidlertid ved at ændre sig, og der er nu tre stormagter. Russerne er kommet tilbage fra de døde, og kineserne har fortsat deres imponerende opstigning. Begge lande har nu frygtindgydende militære styrker. De er ikke så magtfulde som det amerikanske militær, bevares, men de kan give USA en masse problemer.

RÆSON: Med dette nye system og den nye magtfordeling i baghovedet: Skal vi forvente stormagtskrig i de kommende år?

MEARSHEIMER: Det er forkert at sige, at vi skal forvente stormagtskrig. Jeg tror, at der er en seriøs sandsynlighed for, at en krig mellem Kina og USA kan bryde ud over kontrollen med Det Sydkinesiske Hav, Taiwan eller Det Østkinesiske Hav. Jeg mener, at det er så godt som sikkert, at der vil være en intens sikkerhedsrivalisering mellem Kina og USA, som vil minde meget om rivaliseringen mellem USA og Sovjetunionen under Den Kolde Krig. Men det er ikke klart, om det vil føre til en 'varm' krig. Jeg tror, at der er en seriøs sandsynlighed for, at det vil ske, men jeg vil ikke sige, at det er givet, at USA og Kina vil ende i krig.

RÆSON: Men der er en øget sandsynlighed?

MEARSHEIMER: Ja.

RÆSON: Men hvorfor er det, at der er det? Vi har oplevet en liberal, regelbaseret og stærkt institutionaliseret verdensorden siden 1990. Alle stormagterne, herunder også Kina og Rusland, har haft gavn af denne verdensorden. Så hvorfor afvise det system med sandsynligheden for at indgå i en fuldtønt krig?

MEARSHEIMER: Hver gang vi har et multipolært system, vil stormagterne indgå i sikkerhedsrivalisering med hinanden, og der vil altid være en sandsynlighed for, at den rivalisering fører til krig. Jeg tror, at det er sandt, selv når der er meget stærke internationale institutioner og høj grad af økonomisk interdependens.

RÆSON: Hvad med atomvåben? Både USA, Kina og Rusland besidder den afskrækkelser, der ligger i atomvåben. Hvordan kan de nogensinde indgå i en krig med hinanden, når de har atomvåben?

MEARSHEIMER: Atomvåben har gjort krig mellem stormagterne meget mindre sandsynligt, men krig er stadig muligt. Det er vigtigt at huske, at nogle af de potentielle konfliktemner mellem Kina og USA er Det Sydkinesiske Hav og Det Østkinesiske Hav, hvor det er muligt for de to sider at udkæmpe kampe i luften og på havet langt fra landjorden. Så konflikten ville ikke nødvendigvis involvere massive hære, og der ville være få civile drab. Kort sagt findes der plausible scenarier, hvor Kina og USA ender i krig med hinanden, selvom de begge har atomvåben. Det benægter dog ikke din basale pointe om, at atomvåben er en fredsskabende kraft.

RÆSON: Tror du, at det vil komme til en krig?

MEARSHEIMER: Nej, men jeg tror, at det er en mulighed, og det er hovedpointen, man skal huske. Jeg mener, at din pointe om atomvåben er fuldstændig korrekt. Det faktum, at

både Rusland og USA har atomvåben, gør begge lande meget opmærksomme pga. frygt for nuklear eskalering. Men muligheden for krig er der alligevel, og det er det væsentlige.

RÆSON: Vil det øge sandsynligheden for proxykrige rundt om i verden, som man så det under Den Kolde Krig, fx i Syrien?

MEARSHEIMER: Jeg mener ikke, at krigen i Syrien er en proxykrig. Det er en borgerkrig, som USA, Tyrkiet, Saudi-Arabien og Qatar hjalp til at fremtvinge uden at tænke på, at det ville gå imod russernes interesser. Rusland blev ude af konflikten i dens første år, selvom landet har et langvarigt forhold til Syrien. Men til sidst trådte de også ind i konflikten for at sikre Assad-regimet og endte på den modsatte side af konflikten end USA, som forsøgte at vælte regimet. Men siden Rusland engagerede sig i konflikten, har USA ikke forpligtet sig stærkt på et regimeskifte. Det er slet ikke som de proxykrige, man så under Den Kolde Krig. I bund og grund hjalp USA til at fremtvinge en borgerkrig, fordi man troede, at man kunne vælte al-Assad og installere en demokratisk regering. Efter 9/11 var USA dybt involveret i at prøve at skabe regimeændringer i hele Mellemøstregionen i lande som Afghanistan, Irak, Libyen og senest Syrien. Så USA gik ind i Syrien uden at tænke over, at de trådte Rusland, som i flere år ikke involverede sig i krigen, over tærne. Og da Rusland endelig interвенerede i konflikten, var det hovedsageligt for at holde Assad ved magten. Moskva var ikke ude efter en kamp mod USA, hvilket var det karakteristiske for proxykrigene under Den Kolde Krig.

RÆSON: I de seneste år har vi set en tendens mod et øget regionalt fokus hos stormagterne og mange andre steder i verden, USA under Trump-administrationen fokuserer mere på sit eget kontinent.

MEARSHEIMER: Det er ikke sikkert. USA er fortsat engageret over hele kloden. Intet har ændret sig på den front, siden Trump flyttede ind i Det Hvide Hus. Trump er faktisk mere aggressiv end sine forgængere. USA har benyttet militær magt mere frit over hele verden, siden Trump blev præsident. Der er ingen beviser for, at USA er ved at trække sig tilbage fra et eneste område af verden.

RÆSON: Så du mener, at 'America First'-frasen er en slags hykleri?

MEARSHEIMER: Der er ingen tvivl om, at frasen 'America First' hjalp Trump til at blive valgt. Men jeg bryder mig ikke om, at frasen bliver fortolket således, at Trump foretrak at sætte USA's interesser først, og at Hillary Clinton ikke gjorde det. Jeg er sikker på, at de begge var store fortalere for at gøre, hvad der er bedst for USA. De var bare uenige om, hvilken politik der ville være bedst for landet. Clinton gik meget op i USA's velbefindende – hun brugte bare ikke 'USA først'-retorikken, som Trump gjorde. I øvrigt var der nogle, der sagde, at Trumps brug af 'America First'-retorikken var et bevis på, at han er en isolationist og vil hente USA's tropper i verden hjem. Den påstand er nonsens. Trump trækker ikke amerikanske tropper ud af Europa. Som du nævnte, er vi faktisk bedre i stand til at håndtere et russisk angreb på de baltiske lande i dag, fordi vi har styrket vores forsvar i Østeuropa. Trump har også øget antallet af tropper i Afghanistan, og han har indsat tropper i Syrien. Han argumenterer ikke imod en drejning mod Asien, og vi er nu dybere involveret i Afrika end nogensinde.

RÆSON: Så den udenrigs- og sikkerhedspolitiske 'Pivot to Asia' (drejning mod Asien, red.), som Obama-administrationen lancerede, er ikke fortid?

MEARSHEIMER: Den drejning sker fortsat. Der er ingen beviser for, at USA trækker sig tilbage nogen steder.

RÆSON: Hvad med i de kommende år? Du tror ikke, at USA kommer til at trække sig ud af Europa, Østasien eller Mellemøsten? De kommer til at bevare deres militære tilstedeværelse de steder?

MEARSHEIMER: USA trækker sig muligvis ud af Europa. De trækker sig ikke ud af Østasien, det er helt sikkert. Hvis USA gør noget, kommer de til at øge niveauet af styrker, de har i Østasien, med det formål at inddæmme Kina. Jeg tror dog, at der er en reel chance for – især hvis inddæmningen af Kina viser sig at være en særligt svær opgave – at USA vil trække næsten alle sine tropper ud af Europa og sende dem til Asien.

RÆSON: For at de skal bidrage til at inddæmme Kina?

MEARSHEIMER: Ja, fordi Kina er en langt større trussel for USA end nogen mulig trussel i Europa.

RÆSON: Så det er ikke, fordi amerikanerne gerne vil trække sig ud af Europa, men de bliver muligvis nødt til det, hvis de vil inddæmme Kina?

MEARSHEIMER: Jeg tror, at Kina kan blive så stort og magtfuldt, at USA vil blive nødsaget til at placere størstedelen af sine militære styrker i Østasien. Desuden er der ingen tungtvæjende grund til, at USA skulle efterlade tropper i Europa.

RÆSON: Ikke engang på grund af en stormagt som Rusland?

MEARSHEIMER: Rusland er ikke en seriøs trussel mod Vesteuropa og vil ikke blive det i fremtiden. Der ville ikke være et problem med Rusland i dag, hvis det ikke var for den ukloge politik, som amerikanerne og deres europæiske allierede har forfulgt i Østeuropa. Her taler jeg om EU- og NATO-ekspansionerne samt farverevolutionerne, som alt sammen var designet til at gøre lande som Georgien og Ukraine, som ligger klos op ad Ruslands grænser, til bolværker for Vesten.

RÆSON: Men vi ser gentagne gange Rusland blande sig i Vestens demokratiske valg.

MEARSHEIMER: Ja, men hvad så? Det er ikke en sikkerhedstrussel. Det er ikke en militær trussel. Du behøver ikke amerikansk militært tilstedeværelse for at forhindre det.

RÆSON: Hvad med de jævnlige grænseoverskridelser, som Rusland foretager i Østersøen over for de andre Østersølande med deres fly og flådefartøjer? Er det ikke en militær trussel?

MEARSHEIMER: Det er ikke en militær trussel for Vesteuropa, og det er ikke en trussel, som kræver en amerikansk militært tilstedeværelse. Europæerne er fuldt ud i stand til at håndtere det problem. Og hvis Vesten stopper sin tåbelige politik med at forsøge at inkorporere lande som Ukraine og Georgien i NATO, vil russerne trække sig væk fra Østeuropa. Rusland har ingen interesse i at engagere sig i et våbenkapløb med USA og dets europæiske allierede. Ruslands ledere vil foretrække at bruge de penge på at modernisere økonomien.

RÆSON: Og Vesteuropa kan håndtere Rusland på egen hånd?

MEARSHEIMER: Absolut. Vesteuropæerne har befolkningsstørrelsen og velstandsniveauet til at generere militære styrker nok til at håndtere enhver realistisk russisk trussel.

RÆSON: Verden står over for en række udfordringer som klimaforandringer, international terrorisme og spredning af atomvåben. Hvordan vil stormagterne være i stand til at håndtere disse transnationale globale trusler? Vil de være i stand til at engagere sig i den nødvendige grad af samarbejde?

MEARSHEIMER: Hvis vi skal håndtere klimaforandringerne effektivt, er det essentielt, at alle stormagterne, inklusive USA, arbejder sammen for at håndtere problemet.

RÆSON: Men vil de være i stand til at gøre det?

MEARSHEIMER: Det ved jeg ikke. Præsident Trump har gjort det klart, at han ikke er villig til at gøre det, men måske vil amerikanerne ændre holdning og komme med ombord, hvis de andre stormagter begynder at tage store skridt fremad. Men det kan være ønsketænkning. Jeg tror, at Trump har lavet en kæmpe fejl ved at trække sig ud af klimaaftalen fra Paris. I forhold til spredning af atomvåben tror jeg, at der venter problemer forude. Der er ingen tvivl om, at vi har gjort et fremragende arbejde i tiden efter Den Kolde Krig med at begrænse spredningen af atomvåben, men det vil blive sværere og sværere at holde spredningen i skak.

RÆSON: Hvorfor?

MEARSHEIMER: USA, Kina og Rusland – de tre stormagter i det internationale system – er nødt til at arbejde tæt sammen for at undgå spredning, men i stedet vil de indgå i sikkerhedsrivalisering med hinanden, hvilket vil gøre det besværligt at forhindre det. En af de centrale årsager til, at der kom en aftale om Irans atomprogram i 2015 [JCPOA, red], var, at Storbritannien, Kina, Frankrig, Tyskland, Rusland og USA alle samarbejdede om at lægge kolossalt økonomisk pres på Iran. Det pres hjalp til at bringe Iran til forhandlingsbordet og sikre en aftale. Det skete i en unipolær verden. I en multipolær verden, hvor Kina, Rusland og USA er dybt involveret i indbyrdes sikkerhedsrivalisering, vil det være langt sværere at få disse lande til at samarbejde og danne fælles front mod en potentiel spredning af atomvåben.

RÆSON: Men er det ikke i deres interesse at samarbejde og forhindre ting som spredning af atomvåben i at ske?

MEARSHEIMER: Ikke nødvendigvis. De kan have gode grunde til at indgå i sikkerhedsrivalisering i stedet. Fx kan kineserne tænke, at det er vigtigere at etablere kinesisk hegemoni i Østasien, end det er at forhindre spredning af atomvåben. Du har fuldstændig ret i, at det er et vigtigt mål for alle stormagter at forhindre en sådan spredning, og derfor vil de også have et kraftfuldt incitament til at samarbejde for at undgå det. Ikke desto mindre har stormagter nogle gange mere betydningsfulde årsager til at rivalisere, ikke samarbejde, med andre stormagter.

RÆSON: Danmark har aktivt støttet mere eller mindre samtlige militæroperationer, som USA har ledet overalt i verden i de seneste ca. 30 år. Men nu taler du om en multipolær snarere end en unipolær verdensorden. Hvordan skal Danmark positionere sig ift. USA og de andre to stormagter i denne nye multipolære verden, måske særligt med Trump-administrationen i baghovedet?

MEARSHEIMER: Jeg mener, at Danmarks primære udenrigspolitiske mål bør være at sørge for, at USA's militær bliver i Europa i al overskuelig fremtid. Jeg mener også, at Danmark bør gå langt for at forbedre relationerne til Rusland og stoppe med at forfølge en strategi om ekspansion af EU og NATO i lande som Ukraine og Georgien. Ift. Kina mener jeg, at der er så godt som ingen chance for, at Danmark vil hjælpe USA og dets asiatiske allierede med at inddæmme Kina. Faktisk tror jeg, at Danmark og de resterende lande i Europa vil have

gode relationer til Kina. De vil have omfattende handel med Kina, samtidig med at USA er involveret i en intens sikkerhedsrivalisering med Kina.

RÆSON: Rejser denne nye verdensorden nye spørgsmål for forskere som dig selv?

MEARSHEIMER: Det internationale system var unipolært fra omkring 1990 til 2015, og i unipolaritet kan der ikke eksistere stormagtspolitik, fordi der kun er én stormagt. I sådan en verden har realismen [en klassisk teoretisk skole inden for international politisk teori, der fokuserer på nationalstaterne som rivaler snarere end betydningen af samarbejde, red.] ikke meget at skulle have sagt, fordi unipolen er så magtfuld, at den ikke bekymrer sig synderligt om magtbalancen. Men som sagt bevæger vi os nu ind i en multipolær verden, hvor der vil være konkurrence mellem stormagter, og realisme vil være særdeles relevant. Så det, jeg siger, er dybest set, at vi har haft en ferie fra realismen under den såkaldte unipolære periode, men nu er den ferie slut, og realismen er tilbage. Den form for tænkning skinner i øvrigt igennem i Trump-administrationens nationale sikkerhedsstrategi, der blev publiceret i december 2017, ligesom den også gør det i Pentagons nationale forsvarsstrategi fra januar 2018. Det fremgår klart af begge disse dokumenter, at stormagtspolitik er tilbage, og når stormagtspolitik er tilbage, er realismen tilbage. Så jeg tror, at realismen i stigende grad vil blive relevant, efterhånden som vi bevæger os fra unipolaritet til multipolaritet. Ikke desto mindre vil den centrale intellektuelle splittelse i det amerikanske miljø, der beskæftiger sig med international politik, være mellem liberalister og realister, ligesom den har været i meget lang tid. Argumenterne, som begge sider vil gøre brug af for at vise, at de har ret, vil være velkendte.

RÆSON: Du og andre neorealister bliver ofte kritiseret for at negligere den rolle, som internationale institutioner, organisationer, normer og værdier i det internationale system spiller i dannelsen af internationale udviklinger. Kan du kortfattet fortælle, hvordan du forholder dig til den kritik?

MEARSHEIMER: Lad os holde os til internationale institutioner. Realister mener, at internationale institutioner er vigtige. Det centrale spørgsmål er, om man tror, at internationale institutioner er så magtfulde, at de kan tvinge stormagter til at agere på måder, som stormagterne ikke mener er i deres nationale interesse. Er internationale institutioner med andre ord i stand til at udøve tvang over stormagter? For realister er svaret på det spørgsmål nej. Internationale institutioner består af regler, som foreskriver, hvad der er acceptabel adfærd, og hvad der ikke er. Det er stormagterne, der skriver reglerne, og de skriver dem, så de varetager deres egne interesse, hvilket er årsagen til, at de sædvanligvis følger reglerne. USA formulerede fx mere eller mindre reglerne for Verdensbanken, IMF og NATO, og derfor kan USA lide de regler og følger dem det meste af tiden. Men der kommer til at opstå situationer, hvor USA ønsker at gøre noget vigtigt, som reglerne foreskriver, at det ikke kan gøre. I de tilfælde gør USA oftest, hvad det vil, og de internationale institutioner vil ikke være i stand til at gøre noget ved det, fordi internationale institutioner ikke har megen uafhængig magt. Det er den egentlige begrænsning, institutioner har.

RÆSON: Mange forskere fra forskellige teoretiske skoler peger på en øget regionalisering i verden. Er du enig i, at vi ser en sådan udvikling?

MEARSHEIMER: Nej. Hvad er beviserne for regionalisering?

RÆSON: Det kommer an på, hvad du lægger i det. De regionale institutioner får øget indflydelse, Kina forsøger at opnå kontrol med sin egen region, Rusland forsøger at opnå kontrol med sin region.

MEARSHEIMER: Intet har ændret sig der. Regionale organisationer bliver ikke stærkere. Stormagter har altid været og vil altid være fast besluttede på at kontrollere deres egen region, inklusive USA. USA er involveret i næsten enhver konflikt i verden, hvilket er beviset på globalisme, ikke regionalisme.

RÆSON: Men er USA ikke også de eneste, der bekymrer sig om spørgsmål over hele kloden? Resten af verden er mere eller mindre kun interesserede i spørgsmål, der vedrører deres egen region.

MEARSHEIMER: Sådan har det været, siden Den Kolde Krig sluttede. Under Den Kolde Krig var USA og Sovjetunionen de eneste to lande, som vandrede rundt over hele planeten og blandede sig i andre landes politik her, der og alle vegne. Så kollapsede Sovjetunionen, og USA var det eneste land tilbage med kapaciteten til at strejfe omkring på kloden med sit militær. Men det virker, som om vi er på vej i den modsatte retning nu. Russerne er trods alt involverede i Syrien. Det taler imod argumentet om, at vi bevæger os mod regionalisme. Kineserne er ved at opbygge en dybhavsflåde [blue water navy]. Vi lever i en yderst globaliseret verden.

John J. Mearsheimer (f. 1947) er professor i statskundskab og international politik ved University of Chicago. Hans mest berømte værk er "The Tragedy of Great Power Politics" (2001).

Artiklen blev bragt i RÆSONs sommernummer 2018, der udkom 24/05

Peter Viggo Jakobsen: Uden NATO er USA ingen supermagt
(24.05.2018)

Trump har presset europæerne til at opruste. Men hans trusler om at neddrole USA's engagement undermineres af den igangværende amerikanske prioritering af fronten mod øst

Sammenlignet med sine forgængere har præsident Trump tilsyneladende en meget mere konfrontatorisk noget-for-noget-tilgang til mange udenrigspolitiske spørgsmål. Det gælder også den klassiske diskussion i NATO om, hvor meget USA og Europa skal betale – hvordan “byrderne skal fordeles” (burden-sharing). Trumps forsvarsminister, James Mattis, har ligefrem truet med at “gradbøje” den amerikanske opbakning til europæiske NATO-lande, der ikke øger deres forsvarsbudgetter og bidrager til amerikansk-ledede operationer uden for alliancens område. Gradbøjningen vil konkret sige: USA vil undlade at hjælpe disse lande i tilfælde af angreb.

Den konfrontatoriske stil ser ud til at virke – også selvom det amerikanske ønske om en større europæisk indsats ikke er noget nyt. For forsvarsdebatten i Europa har skiftet karakter. Europæerne diskuterer ikke længere, om forsvarsbudgetterne skal øges; de diskuterer hvor meget og hvor hurtigt.

Det rejser spørgsmålet, om Trump er en 'game-changer', i NATOs byrdedelings-diskussion. Kan han potentielt ødelægge alliancen, som mange europæiske diplomater og eksperter har hævdet? Formålet med denne artikel er at besvare dette spørgsmål. Da det er svært at spå, især om fremtiden, har jeg valgt at gå historisk til værks. Jeg kigger bagud for at afdække de faktorer, der har formet NATOs byrdedelingsdiskussioner tidligere i historien. Det giver et fastere grundlag for at vurdere, om de samme faktorer fortsat gør sig gældende – og om de former den igangværende debat.

Danmark: en pludselig lyst til oprustning efter Trumps valgsejr

Først er det dog værd kort at hæfte sig ved det danske eksempel, som illustrerer den seneste udvikling. Så sent som i maj 2016, da Peter Taksøe-Jensen afleverede sin udredning om Danmarks fremtidige udenrigs- og sikkerhedspolitik, var flertallets holdning på Christiansborg, at forsvarsudgifterne ikke skulle øges. Taksøe-Jensens anbefaling var ellers klokkeklar: Verden er blevet et farligere sted, og der er behov for en markant stigning i forsvarsudgifterne, hvis Danmark skal håndtere udfordringerne i Arktis, truslen fra Putins Rusland, den voksende cybertrussel og den store ustabilitet i syd. Alligevel blev anbefalingen blankt afvist af det Radikale Venstre, Socialdemokratiet og Venstre.

Den 9. november 2016 vandt Trump overraskende det amerikanske præsidentvalg, og så fik piben en anden lyd: Tre dage senere meddelte Venstre sammen med resten af blå blok, at der var behov for at øge forsvarsudgifterne. Udmeldingen blev fulgt op af De Konservative, Liberal Alliance og Venstre i regeringsgrundlaget af 29. november 2016. Her bekendtgjorde regeringen, at forsvaret skulle tilføres et ”substantielt løft”. Socialdemokratiet meldte sig nu også i koret af partier, der gik ind for et højere forsvarsbudget, og det Radikale Venstre tog uden sværdslag flertallets holdning til efterretning.

Venstre og Socialdemokratiet forklarede først og fremmest deres holdningsskift med den voksende trussel fra Rusland. Men Rusland optrådte ikke mere aggressivt i perioden fra maj til november 2016, hvor de nye meldinger begyndte at komme. Den årlige risikovurdering fra Forsvarets Efterretningstjeneste (udgivet i december 2016) pegede heller ikke på, at truslen fra Rusland var øget. Det er derfor svært at forklare det markante holdningsskift med andet end Trumps valgsejr.

Hvem bærer byrderne?

Byrddeling har været et tema i NATO, siden forhandlingerne om alliancens oprettelse blev indledt i 1949. Denne diskussion har siden været formet af to strukturelle faktorer:

1. Den eksterne trussel fra Sovjetunionen, som gav amerikanerne, europæerne og canadierne en fælles interesse i at oprette og opretholde alliancen.

2. De asymmetriske magtrelationer mellem USA og Europa. USA's overvældende styrke gav med to undtagelser alle de europæiske medlemmer et stærkt incitament til at køre på frihjul og bruge mindre på forsvar, så længe amerikanerne beskyttede dem. Undtagelserne var (og er) Frankrig og Storbritannien, der har brug for nationale militære styrker til at understøtte deres stormagtsambitioner

Disse to faktorer dannede efter Anden Verdenskrigs afslutning rammerne om et transatlantisk forhandlings spil, hvor amerikanerne truede med at reducere deres støtte, hvis europæerne ikke gjorde mere, og hvor europæerne reagerede ved at gøre lige præcis nok til at fastholde amerikanerne i Europa – men heller ikke mere.

Den europæiske motivation til at bidrage til alliancen var primært trusselsdrevet. Som NATOs første generalsekretær, Lord Ismay, prægnant formulerede det, var ambitionen at holde russerne ude, amerikanerne inde og tyskerne nede.

Europæernes forsvarsvilje afhang dermed af deres trusselsperceptioner og troværdigheden af de amerikanske trusler om tilbagetrækning. Sammenhængskraften blev ganske vist også styrket af det fælles liberale værdigrundlag, som alliancen er baseret på. Men i byrddelingsdiskussionen fremstår truslerne og økonomiske cost-benefit-analyser som de primære forklaringsfaktorer, fordi denne diskussion altid har været båret af argumenter, der har handlet om kroner og øre.

Siden 1949 har NATOs byrddelingsdiskussioner gennemgået fire faser. De bliver analyseret i kronologisk rækkefølge nedenfor, og konklusionen er, at spillet ikke har ændret sig under Trump. Det europæiske fokus er fortsat at gøre nok til at ”holde amerikanerne inde”, men heller ikke mere. Amerikanerne har fortsat ingen interesse i at trække sig ud af NATO, da det vil underminere deres globale magtposition, og troværdigheden af Trumps trusler om at trække sig fra alliancen undermineres af det lederskab, som hans administration fortsat udviser med hensyn til at afstive fronten mod Rusland militært. Der er simpelthen ingen sammenhæng mellem Trump-administrationens retorik og dens handlinger på østfronten.

Den Kolde Krig (1949-1989)

NATOs oprettelse var et svar på udbruddet af Den Kolde Krig. Frygten for, at de vesteuropæiske lande ville være ude af stand til at afskrække – og om nødvendigt afvise – et sovjetisk angreb fik amerikanske beslutningstagere til permanent at udstationere et stort antal amerikanske soldater i Europa.

Amerikanerne var fuldt bevidste om risikoen for, at deres tilstedeværelse ville give de europæiske NATO-medlemmer et incitament til at bruge færre penge på forsvaret. De søgte derfor at reducere denne risiko ved at få Artikel 3 ind i alliancens aftalegrundlag, Washingtontraktaten. Den gav alle medlemmer pligt til at udvikle og opretholde en selvstændig evne til at forsvare sig mod væbnede angreb. Formålet med Artikel 3 var, som den amerikanske udenrigsminister, Dean Acheson, fortalte Kongressen under ratifikationshøringerne i 1949, ”at sikre sig, at ingen fik en gratis madbillet fra andre, hvad angik deres evne til at forsvare sig”.

Under Den Kolde Krig blev forsvarsudgifterne målt i forhold til BNP den primære målestok, som alliancen anvendte for løbende at sikre, at ingen fik en ”gratis madbillet”. NATOs Forsvarsplanlægningskomite fastslog i en rapport fra 1988, at det var ”den mest

kendte, lettest forståelige, mest anvendte og måske mest oplysende input-indikator”. Valget af denne indikator hang også sammen med, at USA kunne bruge den til at lægge pres på europæerne, der også dengang anvendte en markant lavere andel af deres BNP på forsvaret end USA. Ikke overraskende blev den derfor også kilde til konstant konflikt i alliancen.

I takt med at europæerne fik deres økonomier bragt på fode igen efter Anden Verdenskrigs ødelæggelser, voksede frustrationen i Washington over den målbare forskel på forsvarsudgifterne. Genoprettelsen af Europas økonomi gav efter mange amerikaneres opfattelse europæerne råd til at bære en større del af forsvarsbyrden selv.

I 1960'erne og 1970'erne fremlagde den amerikanske senator Micael Mansfield derfor en række lovforslag i Kongressen, som anbefalede, at USA skulle reducere antallet af soldater i Europa markant for at tvinge europæerne til at gøre mere selv. I 1984 fulgte senator Samuel Nunn trop og fremlagde et lignende forslag. Disse trusler om at trække et betydeligt antal amerikanske soldater tilbage fra Europa havde imidlertid begrænset troværdighed, fordi de alle blev modarbejdet af de amerikanske præsidenter og nedstemt af Kongressen. Ikke desto mindre gjorde kritikken i Kongressen det muligt for skiftende amerikanske administrationer at føre en relativt succesrig noget-for-noget-politik, hvor de lovede at fastholde det militære engagement i Europa til gengæld for forøgelse i de europæiske forsvarsbudgetter.

Europæerne levede imidlertid aldrig helt op til de amerikanske krav, fordi de godt var klar over, at det var i USA's egen interesse at fastholde sin militære tilstedeværelse i Europa. Denne tilstedeværelse gav USA store politiske og økonomiske fordele. Fordi Europa udgjorde den centrale frontlinje i den globale kappestrid med Sovjetunionen og den kommunistiske ideologi, ville en tilbagetrækning være ensbetydende med et enormt amerikansk nederlag, militært såvel som ideologisk. Vesteuropa kunne risikere at ende som sovjetisk indflydelsesområde, og USA's globale position ville i så fald få et alvorligt knæk. Uden Europa ville USA ikke have en ret stor 'fri verden' at stå i spidsen for.

Østfronten forsvinder (1989-2014)

Bortfaldet af den sovjetiske trussel ændrede fundamentalt NATOs opgaver og byrdedelingsdiskussionens karakter. NATOs primære mission ændrede sig fra afskrækkelse og territorialforsvar til operationer uden for NATOs eget område – først på Balkan og siden i Afghanistan og Libyen.

Selvom målet om en bestemt andel af BNP brugt på forsvaret aldrig blev taget af bordet, indførte USA en ny række indikatorer for at presse europæerne til en større transformation af deres forsvar. Nu skulle europæerne ud over at bruge penge på forsvaret også opstille styrker, der kunne operere langt fra hjemmet i længere tid. NATO Response Force, der blev oprettet i 2002, var tænkt som katalysatoren i denne proces, der skulle få europæerne til at tilpasse deres styrker til de nye krav.

Denne proces kulminerede ved NATO-topmødet i Istanbul i juni 2004, hvor man vedtog de såkaldte 40/8-mål. De fastsatte, at 40 pct. af et medlemslands landstyrker skulle struktureres og udstyres til at kunne udføre operationer på fremmed jord, samt at 8 pct. af disse styrker skulle anvendes i eller være øremærket til længerevarende indsættelser. Siden blev målsætningen opjusteret til 50/10.

På Riga-topmødet i 2006 pressede USA også sine europæiske partnere til at acceptere en målsætning om at bruge 2 pct. af BNP på forsvar. Målet var at standse det fald i de europæiske forsvarsudgifter, der havde fundet sted siden afslutningen af Den Kolde Krig.

Ud over de to formelle indikatorer udviklede der sig også en uformel: viljen til at bidrage til farlige operationer. Den opstod som følge af NATOs engagement i kampoperationer i Bosnien, Kosovo, Afghanistan og Libyen. Danmark og Tyskland eksemplificerer betydningen af denne indikator.

Danmark bidrog uforholdsmæssigt meget til kampoperationerne i det sydlige Afghanistan (2006-2014) og mistede flere soldater (43) end alle andre bidragsydere målt i forhold til befolkningens størrelse. Danmark smed også forholdsmæssigt flest bomber under Libyenkrigen (821 = 11 pct. af NATOs total). Det fik Danmark meget ros for af USA og NATO. Derimod fik tyskerne, der var NATOs tredjestørste troppebidragsyder i Afghanistan (5.000 mand), på puklen, fordi de nægtede at udføre kampoperationer i landets sydlige del. De tyske styrker var derudover pålagt store begrænsninger, og det mindskede deres effektivitet. I 2015 blev Tyskland også kritiseret hårdt, fordi landet ikke støttede Libyen-operationen i FN's Sikkerhedsråd og nægtede at bidrage militært.

Amerikanske trusler om at reducere støtten til NATO spillede en central rolle i det nye byrdedelings spil. Senator Richard Lugar's populære one-liner fra en tale i 1993, "out of area or out of business", illustrerer noget-for-noget-logikken i det amerikanske pres: Hvis europæerne ikke ville bidrage til operationer uden for NATOs grænser (out of area), ville USA ikke længere støtte alliancen, som så ville dø (out of business).

Denne taktik blev anvendt med succes under krigen i Kosovo (1999), Afghanistan (2003-2014) og Libyen (2011) til at få europæerne til at acceptere mere magtanvendelse og give større styrkebidrag, end de ellers ville have gjort.

De amerikanske trusler om at trække sig fra alliancen havde nu større troværdighed end under Den Kolde Krig. Der var ikke længere nogen russisk trussel, der nødvendiggjorde en amerikansk tilstedeværelse, og USA havde som følge deraf trukket størstedelen af sine styrker hjem fra Europa. Mens USA havde over 450.000 soldater i Europa i 1953, var tallet i 2013 faldet til 64.000. Det gjorde truslen om at overlade Europa helt til sig selv mere troværdig. Troværdigheden blev yderligere forstærket af bestræbelsen på at skifte fokus i amerikansk strategi fra Europa til Asien – en bestræbelse, som alle amerikanske præsidenter siden Clinton har søgt at udfolde.

Selvom de amerikanske trusler havde højere troværdighed i denne periode, var Washington fortsat ikke i stand til at få europæerne til at leve op til byrdedelingskravene. Det skyldtes, at USA selv havde en interesse i at fastholde alliancen, der gav stor indflydelse på den generelle udvikling i Europa. Men det skyldtes også, at de mange byrdedelingskrav udviklede sig til et tag-selv-bord, hvor europæerne selv kunne vælge, hvilke krav de havde lyst til at opfylde. Det udnyttede de til fulde. Igen er et fint eksempel Danmark, der omstillede sit forsvar til operationer uden for NATOs grænser, blev en af de største bidragsydere til NATOs operationer (målt per capita) og deltog i kampoperationer med betydelige tab til følge.

Konsekvensen var, at Washington til gengæld for dette meget tydelige bidrag så gennem fingre med, at de danske forsvarsudgifter faldt gennem hele perioden – og at København i øvrigt aldrig gjorde noget forsøg på at leve op til løftet fra 2006 om de 2 pct. Bidragene til NATOs primære operationer på Balkan, i Afghanistan og Libyen

betød ganske enkelt mere for amerikanerne end de faldende forsvarsbudgetter. Det hjalp selvfølgelig også, at Danmark bidrog militært til den amerikanske invasion og besættelse af Irak (2003-2007), som mange europæiske NATO-lande modsatte sig.

Østfronten genopstår (2014-2016)

Den russiske annektering af Krim i 2014 ændrede endnu en gang på byrdedelingsspillet i NATO. Pludselig var den militære trussel fra øst tilbage, og det gav missionerne fra Den

Kolde Krig en renaissance. Afskrækkelse og territorialforsvar fik atter førsteprioritet. Missionerne uden for NATOs grænser forsvandt ikke – og alliancen havde stadig 10.000 soldater i Afghanistan. Men disse missioner kom nu i anden række.

Som et svar på Ruslands handlinger sendte præsident Obama kampfly og soldater til Østeuropa, øgede den amerikanske deltagelse i NATOs øvelser og investerede i infrastruktur, der skulle gøre det muligt at sende store amerikanske forstærkninger til Europa i en krisesituation.

Det var også USA, der var hovedarkitekten bag den handlingsplan (Readiness Action Plan), som blev vedtaget på Wales-topmødet i 2014. Den forpligtede de allierede til at oprette en ny hurtig reaktionsstyrke (VJTF) med 5.000 mand og et beredskab på to-syv dage, tre-doble størrelsen af NATO Response Force til 40.000 mand, øge NATOs militære tilstedeværelse i Østeuropa samt skrue op for alliancens øvelsesaktiviteter.

Den nye russiske trussel gjorde det lettere for amerikanerne at presse europæerne til at bruge mere på forsvaret. Dyb frustration over europæernes manglende vilje og evne til at bidrage til Libyen-krigen i 2011 havde i forvejen fået Obama-administrationen til at øge presset. Disse bestræbelser havde ikke den store effekt før den russiske annektering af Krim. Efter Krim lovede europæerne at ”standse alle fald i forsvarsudgifterne” og ”bevæge sig i retning af” målsætningen om 2 pct. inden for en tiårs horisont. Europæerne lovede også at anvende 20 pct. af deres forsvarsudgifter til materielanskaffelser samt forskning og udvikling.

Det kneb dog stadigvæk for Obama-administrationen at få europæerne til faktisk at leve op til deres nye byrdedelingsløfter. Faldet i de samlede europæiske forsvarsudgifter blev standset, men den positive bevægelse imod de 2 pct. var til at overse. Europæernes gennemsnitlige BNP-andel forblev konstant på 1,45 pct. i 2014-2016. Det skyldtes to forhold: meget forskellige opfattelser af den russiske trussel og amerikanernes stærke reaktion på Krim-annekteringen.

Mens den russiske adfærd i Ukraine skræmte de europæiske NATO-medlemmer, der deler grænser med Rusland, til at øge forsvarsudgifterne, så flertallet af de europæiske NATO-lande fortsat ikke Rusland som en direkte militær trussel mod alliancen.

Denne opfattelse blev paradoksalt nok forstærket af Obama-administrationens besluttede tiltag for at øge den amerikanske tilstedeværelse i Østeuropa. Disse tiltag fjernede det akutte behov for at gøre noget mere selv for de europæere, der ikke delte grænser med Rusland.

Trump-æraen (2017-)

Trumps valgsejr i november 2016 ændrede dynamikken i byrdedelingsspillet markant, selvom både truslerne og NATOs opgavesæt forblev de samme. Før sin valgsejr havde Trump betegnet alliancen som ”forældet” og gjort klart, at han kun ville forsvare de allierede, der brugte 2 pct. af BNP på forsvaret. Disse trusler forsvandt ikke, da han overtog nøglerne til Det Hvide Hus.

Under sit første besøg i NATO i februar 2017 gjorde den amerikanske forsvarsminister, James Mattis, det klart, at USA ville ”gradbøje” sin støtte til alliancen, medmindre de allierede, der ikke brugte 2 pct., gjorde klare og målbare fremskridt med hensyn til at indfri løfterne fra Wales-topmødet i 2014. Han tilføjede, at USA også forventede allieret hjælp med hensyn til at ”imødegå et mere selvhævdende Kina”. Det var første gang nogensinde, at USA havde sat Kina på NATOs dagsorden.

Da udenrigsminister Rex Tillerson talte til alliancens udenrigsministre i marts 2017, tilføjede han yderligere et byrdedelingskrav til listen. Han ville have større europæisk opbakning til kampen mod terrorisme. Tillerson gjorde klart, at han anså Islamisk Stat som ”trussel nr. 1” mod NATO-landene, og at han forventede, at NATO skulle gøre mere ”for at bringe

stabilitet til Irak og bidrage til koalitionen for at besejre ISIL”. Han tilføjede, at USA også forventede fortsat opbakning til NATO-operationen (Resolute Support) i Afghanistan.

Trump-administrationen forlangte således både flere investeringer og mere handling, og man truede med mere drastiske tiltag, hvis europæerne ikke makkede ret. Mens tidligere administrationer gentagne gange havde gjort alliancens langsigtede overlevelse afhængig af større europæiske bidrag, var der aldrig tidligere en amerikansk administration, der havde gjort forsvaret af en allieret afhængigt af forsvarsbudgettets størrelse.

Uden for citat har europæiske diplomater kritiseret Trump-administrationen hårdt for det, de mener er en uretfærdig beskrivelse af europæernes NATO-bidrag. I offentligheden er den hårdeste kritik til citat kommet fra Tysklands ledere.

Den tyske udenrigsminister, Sigmar Gabriel, har betegnet 2 pct.-målsætningen som “totalt urealistisk” og tilføjet, at der nok ikke er nogen europæiske lande, der ville bryde sig om, at Tyskland brugte “60 milliarder euro om året” på forsvaret. Han blev sekunderet af kansler Angela Merkel, som konstaterede, at Tyskland i modsætning til USA levede op til FN’s målsætning om at bruge 0,7 pct. af BNP på udviklingsbistand. Kansleren pointerede også, at Tyskland ville stå fast på sin “samtænkte sikkerhedspolitik, der ikke var begrænset til militære indsættelser”. Men de tyske ledere turde ikke ignorere Trump-administrationens krav. Forsvarsudgifterne i Tyskland og de fleste andre europæiske NATO-lande er begyndt at stige hurtigere. 23 af USA’s 27 europæiske allierede (samt Canada) har øget deres forsvarsudgifter i 2017, og deres samlede forsvarsudgifter forventes ifølge NATOs egne tal at stige med 4,3 pct.

Trump har således haft succes med at ændre karakteren af den europæiske forsvarsdebat. Selvom mange europæiske medlemmer accepterede nødvendigheden af at standse nedskæringerne på forsvarsbudgetterne og lovede at øge dem før Trumps sejr, er forskellen tydelig: Nu handler diskussionen ikke længere om behovet for at øge forsvarsbudgetterne, men om, hvor hurtig og hvor stor stigningen skal være.

Eftersom truslerne ikke ændrede sig efter Trumps valgsejr, må denne ændring i debatten tilskrives den usikkerhed, som Trumps ukonventionelle facon har skabt. Den øger troværdigheden af hans mange trusler om ikke at ville hjælpe de allierede, der ikke bruger penge nok på deres forsvar, og som ikke bidrager nok til NATOs (og USA’s) operationer uden for Europa.

Uden NATO er USA ingen supermagt

Under Den Kolde Krig fik et vedvarende amerikansk pres – understøttet af trusler fra Kongressen om at trække betydelige styrker hjem – europæerne til at yde mere. Men de europæiske lande levede aldrig fuldt op til de amerikanske krav. Det hang sammen med, at de – korrekt – vurderede, at USA ikke kunne trække store styrker hjem fra Europa uden at svække sin egen nationale sikkerhed og supermagtsstatus.

Den sovjetiske trussels bortfald gjorde operationer uden for NATOs eget territorium til alliancens primære mission. Washington truede nu med, at NATOs fremtid ville komme i fare, hvis europæerne ikke øgede deres styrkebidrag til operationerne på Balkan, i Afghanistan og Libyen. Fraværet af en militær trussel, der nødvendiggjorde tilstedeværelsen af amerikanske soldater i Europa, og løbende nedskæringer i deres antal, styrkede troværdigheden af de amerikanske trusler. Resultatet blev større europæiske bidrag til de nye NATO-operationer – men europæerne fortsatte samtidig med at skære ned på deres forsvarsudgifter.

Den russiske annektering af Krim skabte en ny trussel fra øst, som ændrede spillet på ny. BNP-målet fra Den Kolde Krig blev atter vigtigere end operationer uden for NATOs grænser. Det var dog først et hårdt pres fra Obama-administrationen i kombination med den

voksende trussel fra øst, der fik europæerne til at holde op med at skære ned på deres forsvarsudgifter. Men samtidig fjernede Obamas imødegåelse af truslen på østfronten presset på de europæere, der ikke selv deler grænser med Rusland.

Trump's pres har haft større effekt. Men troværdigheden af denne trussel vil falde over tid som følge af den manglende overensstemmelse mellem Washingtons ord og handlinger. For Trumps trussel om at trække støtten til alliancen undermineres af den store indsats, som hans regering gør militært i Østeuropa for at imødegå den russiske trussel. Trump-administrationen har således forstærket den amerikanske militære tilstedeværelse og øvelsesaktivitet. Budgettet for European Reassurance Initiative, som indsatsen kaldes, blev i 2017 øget til 3,4 milliarder dollars. Og når 2017 er omme, vil 18.000 amerikanske soldater have deltaget i 28 NATO-øvelser i Europa. Derudover har Trump-administrationen også skruet op for den sikkerhedspolitiske signalgivning ved for første gang at sende det nye F-35-kampfly til Estland.

Trump-administrationens militære lederskab på østfronten signalerer en stærk amerikansk interesse i at bevare NATO-alliancen. Det er ikke overraskende, fordi NATO fortsat er en forudsætning for, at USA kan bevare sin position som en global magt. Hvis USA trækker sig fra NATO eller undlader at forsvare en allieret under angreb, vil USA's alliancesystem i Asien også bryde sammen: I så fald vil Japan, Sydkorea og Taiwan ikke længere kunne turde stole på, at de vil få hjælp fra USA, hvis de bliver angrebet af Kina.

Det er denne amerikanske interesse i at bevare NATO og fastholde USA's position som en global magt, der har fastholdt det amerikanske engagement i Europa siden 1989. Det giver de europæiske NATO-medlemmer, herunder Danmark, mulighed for at blive ved med at bruge mindre end 2 pct. på forsvaret. Den danske regering lægger i sit udspil til forsvarsforliget for 2018-2023 op til at øge forsvarsudgifterne. Men den forøgelse, som regeringen foreslår, er ikke stor nok til at forhindre den andel af BNP, som Danmark bruger på forsvaret, i at falde. Danmark vil derfor i det meste af forliget bevæge sig længere væk fra de 2 pct., som Trump-administrationen forlanger. Prisen for det er større bidrag til NATOs beredskab på østfronten og operationer uden for Europa. Denne pris er Danmark allerede begyndt at betale med sine beslutninger om at øge bidragene til NATOs kollektive afskrækkelse i Østeuropa med fly og hærbidrag i 2018 samt større styrkebidrag til operationerne i Afghanistan og Irak/Syrien.

Peter Viggo Jakobsen (f. 1966) er lektor på Forsvarsakademiet og professor (deltid) ved Center for War Studies ved Syddansk Universitet.

Artiklen blev bragt i RÆSONs sommernummer 2018, der udkom 24/05

Trine Flockhart: Hvordan vør de øvrige NATO-lande gebærde sig, hvis Trump gentager sin fremgangsmåde ved G7-topmødet? (07.07.2018)

Udfaldet af NATO-topmøderne er normalt givet på forhånd, men Trumps udmeldinger om byrdefordelingsspørgsmålet skaber bekymring. Vil han bringe NATO og den internationale orden i fare denne gang?

DEN 11.-12. juli mødes NATO's stats- og regeringschefer i Bruxelles. NATO-topmøder er sjældent spændende, fordi mødernes resultater næsten altid er givet på forhånd i den fælleserklæring, medlemslandenes embedsmænd forhandler på plads i månederne forinden. Alle forstår vigtigheden af, at NATO fremstår samlet, og derfor er topmøderne planlagt i mindste detalje og indeholder sjældent de store overraskelser.

Til det kommende topmøde har NATO-embedsmænd, inklusive amerikanske, som sædvanligt brugt flere måneder på at forberede den nøje afstemte dagsorden. Dagsordenen skal ses som en reaktion på det nye sikkerhedspolitiske miljø, og ikke mindst som en tilpasning til den stærkt forandrede trusselvurdering i forhold til Rusland. Sammensætningen af emnerne i den forberedte fælleserklæring er dermed et udtryk for det muliges kunst og udgør en hårdfin politisk balancegang mellem forskellige nationale præferencer om, hvor alliancens fokus skal ligge og om dens rolle i operationer udenfor NATO's grænser. Ikke desto mindre er det byrdefordelingsspørgsmålet, der giver anledning til bekymring, fordi det lader til at være det eneste emne, som har fanget præsident Trumps interesse.

Bekymringen for et katastrofalt topmøde er til at føle på, eftersom Trump med al tydelighed har vist, at han ikke værdsætter de institutioner og værdier, der har ligget til grund for den internationale orden, USA selv har konstrueret og nydt godt af siden afslutningen af Anden Verdenskrig. Dette fremgik klart i forbindelse med det nylige G7-topmøde i Canada, hvor Trump pure nægtede at skrive under på mødets fælleserklæring, mens han efter mødet på karakteristisk vis gennem Twitter, fornærmede den canadiske premierminister Trudeau og blandede sig i tysk indenrigspolitik på en måde, der udtrykte skadefro over for Merkels politiske problemer.

Bekymringen for et katastrofalt topmøde er til at føle på, eftersom Trump med al tydelighed har vist, at han ikke værdsætter de institutioner og værdier, der har ligget til grund for den internationale orden, USA selv har konstrueret og nydt godt af siden afslutningen af Anden Verdenskrig

Efter G7 kan ingen være i tvivl om, at Trump står ved sine valgløfter om 'America First', selvom det kan blive på bekostning af forholdet til nære samarbejdspartnere og allierede. I

den aparte situation, som fulgte i kølvandet på G7-mødet, stod venner og allierede for skud på Twitter, alt imens lederen af den liberale orden roste Nordkoreas diktator Kim Jong-un som ”en meget talentfuld leder”.

Forventningerne til NATO’s topmøde er ikke blevet bedre, efter flere af deltagerne i G7 efterfølgende har bekræftet, at Trump i private samtaler sammenlignede NATO med handelsaftalen NAFTA (som han hader), og bemærkede, at ”NATO har alt for mange omkostninger for USA”. Det er desuden kommet frem, at Trump har sendt mindst ni NATO-lande breve, hvori han irettesætter dem for ikke at leve op til en fair fordeling af NATO’s omkostninger og giver udtryk for, at ’USA er ved at miste tålmodigheden’.

Alle i NATO-regi er nu rædselsslagne for, at Trump vil skabe splid enten i optakten til topmødet eller på selve topmødet ved offentligt at revse de medlemslande, der efter Trumps opfattelse ikke yder nok.

Begge dele vil være dybt problematisk, fordi det ikke alene vil drage tvivl om NATO’s sammenhold, men også bidrage yderligere til krisen i den liberale orden.

Det planlagte topmøde

Hvis topmødet mod forventning skulle forløbe som planlagt, er håbet, at NATO vil kunne fremstå som forenet og parat til at møde de nye sikkerhedspolitiske udfordringer. Samtidig ville en vellykket version af det planlagte møde understrege, at NATO er et værdifællesskab, der bygger på en fælles forståelse af international sikkerhed forankret i den liberale internationale orden.

Et vellykket topmøde ville fokusere på, hvordan sikkerhedsmæssige udfordringer bedst mødes i nye sikkerhedsdomæner som cyberspace og det ydre rum og opnå enighed om et mere konstruktivt arbejdsforhold og bedre koordination mellem EU og NATO. Det ville også besvare konkrete spørgsmål om, hvordan NATO i praksis skal kunne møde de voksende sikkerhedsudfordringer i øst, syd og nord. I den forbindelse er vedtagelsen af en ny kommandostruktur et overordentligt vigtigt dagsordenspunkt.

Såfremt den nye kommandostruktur vedtages, skal der oprettes to nye hovedkvarterer. Ét under tysk ledelse med fokus på troppe- og materiel transport gennem Europa, og ét på den amerikanske østkyst med fokus på beskyttelse af kommunikation og transportlinjer. Derudover ville et vellykket møde lægge planer for NATO’s fremtidige rolle i konfliktzoner som Irak og Afghanistan, hvor nye initiativer skal forhindre en gentagelse af, at aktører som ISIL kan få lokalt fodfæste.

Der er imidlertid et specielt emne, som let kan komme til at dominere hele topmødet på en negativ måde: byrdefordeling.

Forudsætningen for at kunne møde de mange udfordringer er naturligvis, at alle medlemmer bidrager på behørig vis til NATO’s opretholdelse. Alle NATO-lande er derfor enige med Trump om, at byrdefordeling er et meget vigtigt emne. Netop derfor er byrdefordelingsspørgsmålet på den planlagte dagsorden. Ideen med dagsordenspunktet er dog ikke at åbne op for beskyldninger om hver, der ikke spytter nok i kassen, men derimod at gøre status på, hvor langt NATO er kommet i implementeringen af den beslutning, som blev taget på topmødet i Wales i 2014, hvor det blev vedtaget, at medlemslandene skal bruge minimum 2 pct. af BNP på forsvarsbudgettet – senest i 2025.

I dag lever Storbritannien, Grækenland, Polen, Rumænien og de tre baltiske lande op til 2 pct.-kravet. Selvom det måske ikke lyder af meget, er det en markant forbedring, og de fleste andre NATO-lande er i gang med gradvist at øge deres forsvarsbudgetter, således at den årelange nedadgående kurve nu er knækket. Det vil derfor være oplagt, at topmødet understreger vigtigheden af, at medlemslandene fortsætter med at øge forsvarsudgifterne og

roser de syv lande, der nu lever op til målsætningen om de 2 pct.

**I dag lever Storbritannien,
Grækenland, Polen, Rumænien og de
tre baltiske lande op til 2 pct. kravet.
Selvom det måske ikke lyder af me-
get, er det en markant forbedring og
de fleste andre NATO-lande er i gang
med gradvist at øge deres
forsvarsbudgetter således, at den
årelange nedadgående kurve nu er
knækket**

Det er imidlertid tvivlsomt, om topmødet kommer til at gå som planlagt på dette punkt, hvilket kan få store konsekvenser – ikke kun for NATO, men også for den internationale orden.

Sammenhold, troværdighed og konstruktiv tvetydighed

At NATO fremstår samlet er alfa omega, fordi alliancens troværdighed hviler på den såkaldte ”musketered”, hvori et angreb mod ét land anses som et angreb mod dem alle. Men eftersom der ”kun” er tale om et politisk løfte, er det særdeles problematisk at bevise, at løftet rent faktisk vil blive indfriet, hvis et medlemsland bliver angrebet. Netop derfor er det vigtigt, at der ikke bliver sået tvivl om alliancens sammenhold og dermed løftets troværdighed.

I en alliance med 29 medlemmer vil der altid være forskellige interesser og bekymringer. For tiden ses de forskellige interesser tydeligt i, at de østlige medlemmer anser Rusland som hovedtruslen. Middelhavsmedlemmerne lægger derimod størst vægt på udfordringer som migration og politisk ustabilitet i middelhavsregionen og kræver, at de får samme opmærksomhed som Rusland.

Grunden til, at NATO alligevel har kunnet bestå i næsten 70 år, ligger i en fælles forståelse af, at selvom medlemslandene har forskellige interesser, hviler alliancen på et fælles værdigrundlag, og at alle drager fordel af medlemskabet.

Med den forståelse in mente har NATO udviklet en praksis, som bedst kendetegnes som ”konstruktiv tvetydighed”. Der er her ikke tale om en egentlig regel men nærmere en uformel forståelse af, at man ikke udfordre den brede enighed og accepterer en høj grad af uklarhed i fælles beslutninger. Dermed kan der skabes brede rammer, som gør det muligt for hvert enkelt medlemsland at fortolke beslutningen i henhold til egne interesser og overbevisninger.

Den praksis går tilbage til NATO’s nukleare strategi under den kolde krig, hvor det aldrig var helt klart, på hvilket tidspunkt og hvordan USA ville bruge sine atomvåben. Generelt kan man sige, at uenighed – alt andet lige – giver anledning til stor tvetydighed for at kunne opretholde en facade om sammenhold udadtil. Hvis Trump på mødet insisterer på meget specifikke formuleringer omkring byrdefordeling, er der en reel risiko for, at der åbnes

for store uenigheder, og at de forskellige fortolkninger af, hvad der egentlig menes med 'byrden', hvad der betales for, og hvordan man fx bedømmer kvaliteten af hver enkelt medlemsbidrag, står langt tydeligere frem.

Byrdefordeling – NATO's kroniske betændelsestilstand

Byrdefordelingsspørgsmålet har altid været et prekært emne, som til tider har gjort det svært at opretholde facaden om sammenhold. Historisk set har byrdefordelingen hvilet på en indforstået studehandel, hvori USA accepterede at stå for hovedparten af regningen mod, at de europæiske allierede og Canada støttede USA politisk og købte amerikansk forsvarsmateriel. Siden afslutningen på den kolde krig har de europæiske medlemmer og Canada derudover i stigende omfang deltaget i USA's militære operationer, fx i Irak og Afghanistan, skønt det som udgangspunkt ikke har været i deres interesse. Dagsordenspunktet om nye initiativer i Irak og Afghanistan og flere medlemslandes beslutning om at købe amerikanske F35-kampfly skal ses i dette lys.

Det grundlæggende problem er, at Trump tilsyneladende er overbevist om, at de europæiske NATO-lande skylder USA et kæmpebeløb for deres sikkerhed. Der er også meget, der tyder på, at præsident Trump ikke helt har forstået – eller accepterer – den måde, NATO's finansiering er skruet sammen på. Forståeligt nok, fordi finansieringen af NATO er en kompliceret affære, hvor forskellige slags bidrag tilsammen udgør den overordnede finansiering af alliancen. Der skelnes især mellem direkte og indirekte finansiering. Bidrag til den direkte finansiering går fx til NATO's hovedkvarter, den integrerede militære struktur og større fælles investeringer. Direkte investeringer udregnes på baggrund af en procentsats af det enkelte medlemslands bruttonationalprodukt og tilgår NATO direkte gennem nationale forsvars- og udenrigspolitiske budgetter.

Det grundlæggende problem er, at Trump tilsyneladende er overbevist om, at de europæiske NATO-lande skylder USA et kæmpebeløb for deres sikkerhed. Der er også meget, der tyder på, at præsident Trump ikke helt har forstået – eller accepterer – den måde, NATO's finansiering er skruet sammen på

Dertil kommer den indirekte finansiering, som er medlemsstaternes individuelle forsvarskapacitet betalt over nationale forsvarsbudgetter i henhold til individuelle forsvarsprioriteringer. Den indirekte finansiering relaterer sig altså til 2 pct.-kravet om forsvarsbudgettets andel af medlemsstaternes BNP men kan ikke siges at være en post, hvor der 'skyldes' specifikke beløb.

Langt de fleste NATO-lande, heriblandt Danmark og Tyskland, har ikke levet op til forpligtelsen på 2 pct. Grækenland er blandt de få lande der altid har ligget over de 2 procent, fordi der er politisk opbakning til et bastant forsvarsbudget rettet mod alliancepartnern – men den historiske rival – Tyrkiet. Dertil kommer, at et faldende BNP naturligvis gør det

”nemmere” at opfylde kravet om at bruge de 2 pct. på forsvaret, eftersom det faktiske beløb vil tælle som en større andel af et lavere BNP. Omvendt har medlemslande med et stigende BNP, som fx Tyskland, svært ved at leve op til de 2 pct., fordi beløbet til stadighed vil vokse. Desuden siger de 2 pct. ikke noget om effektivitet, og dermed hvad medlemslandene får ud af sine investeringer. Ikke desto mindre har Trump ret i, at USA står for næsten 70 pct. af forsvarsudgifterne i NATO – til trods for, at den ikke-amerikanske del af NATO tilsammen er rigere end USA.

Udsigten til at stå skoleret

Det store spørgsmål forud for topmødet er, hvordan de øvrige NATO-lande bør gebærde sig, hvis Trump gentager sin fremgangsmåde ved G7-topmødet. Her må man desværre konstatere, at de europæiske NATO-lande ikke har et stort handlerum, fordi de kommer til at stå med et uoverskueligt sikkerhedsproblem, hvis der drages tvivl om sikkerhedsgarantien. Europa er ganske enkelt ikke i stand til at tage vare om egen sikkerhed. Det har de ganske vist aldrig været i stand til, hvilket er grunden til, at det altid har været af den største vigtighed, at man kunne stole på USA's løfte om at bistå sine europæiske allierede. Heri ligger også meget af grunden til europæisk politisk støtte til USA over de sidste næsten 70 år. Hvis løftet ikke længere kan siges at være troværdigt, er NATO's fortsatte eksistens i overhængende fare.

Dertil kommer at en underminering af NATO også kan være dødsstødet for den liberale orden, hvis målsætning om frihandel, demokrati og menneskerettigheder søges realiseret gennem et institutionelt forankret multilateralt samarbejde, der hovedsageligt foregår i en økonomisk søjle og en sikkerhedssøjle. USA har på det sidste trukket sig ud af FN's råd for menneskerettigheder, nedprioriteret G7-samarbejdet og trukket sig fra vigtige bilaterale aftaler som den iranske atomaftale og Paris-klimaaf-talen. Med de sidste ugers trusler om at indføre handelsbarrierer imod WTO's regler og nedgøring af EU som et europæisk komplot mod USA er store dele af den liberale orden i krise. Hvis NATO tilmed drages i tvivl på det kommende topmøde, vil der ikke være meget tilbage af den orden, som USA (uanset hvad Trump tror) selv har konstrueret for at kunne cementere sin magt og indflydelse i det internationale system.

I den umulige situation, der kan opstå ved NATO's topmøde i juli, er stolthed og overbevisningen om at have ret ikke meget værd, og det er svært at få øje på en realiserbar løsning inden for en overskuelig fremtid.

I den foreliggende situation er den oplagte, men usandsynlige løsning, at få præsident Trump til at forstå, at han vil stå svagt i sit planlagte møde med Putin i Helsinki den 16. juli, hvis NATO-topmødet ender som G7-mødet. Det burde ikke være svært at forstå, at Putin vil være begejstret for et fejlslået NATO-topmøde, men foreløbigt er der ikke noget, der tyder på, at Trump kan se forbindelsen.

Den anden, men ikke særligt attraktive mulighed, er at de europæiske lande accepterer at stå skoleret i NATO på byrdefordelingsspørgsmålet og lover at rette op på problemet. Det bliver ikke et smukt syn, men det er måske det, der skal til for, at NATO og den liberale orden i det mindste kan halte videre indtil der (forhåbentlig) enten kommer en mere venligt-sindet præsident i Det Hvide Hus, eller at de europæiske lande kan samles om et mere uafhængigt EU-ropæisk forsvar

Den anden, men ikke særligt attraktive mulighed, er at de europæiske lande accepterer at stå skoleret i NATO på

**byrdefordelings-spørgsmålet og at
love at rette op på problemet.
Det bliver ikke et smukt syn, men det
er måske det, der skal til**

Trine Flockhart (f. 1961) er professor i international politik ved Syddanske Universitet.

Andreas Bøje Forsby: Er verden stadig unipolær? Ja, USA er stadig verdens eneste supermagt til trods for Kinas opstigning (16.05.2018)

HVOR DET 20. århundrede tilhørte amerikanerne, vil Kina dominere det 21. århundrede. Denne vidt udbredte antagelse har fået yderligere næring i takt med, at Donald Trump systematisk saboterer fundamentet for den liberale verdensorden, som USA ellers har været bannerfører for siden 2. verdenskrig. Og alt imens 'Pax Americana' hastigt eroderes indefra, har kineserne smidt årtiers tilbageholdenhed over bord.

Med præsident Xi Jinping i spidsen har Kina tilsyneladende taget teten på den internationale scene ved at oprette nye institutioner såsom investeringsbanken AIIB og ved at lancere 'Det Nye Silkevejsprojekt', som i kraft af massive infrastrukturelle investeringer skal binde omverdenen tættere sammen med Riget i Midten.

Inden vi stirrer os blinde på USA's deroute under Trump og Kinas opstigning under Xi, bør vi imidlertid kaste et kritisk blik på de bebudede magtforskydninger i det internationale system. For nok er "de tektoniske plader i bevægelse", som den danske regering påpeger i sin første udenrigs- og sikkerhedspolitiske strategi fra sidste år, men den globale magtbalance favoriserer stadig USA ud fra langt de vigtigste parametre: Militær, økonomisk og teknologisk kapacitet. Med andre ord er verden stadig unipolær, og det vil den være mange år endnu.

Et centralt spørgsmål fra dansk perspektiv

Inden vi ser nærmere på, hvorfor den unipolære æra vil fortsætte, er det oplagt først at spørge, om det overhovedet er vigtigt. Er det af andet end akademisk interesse, eksempelvis for Danmark, hvorvidt magtstrukturen i det internationale system er unipolær, bipolar eller multipolær?

Ja, spørgsmålet er centralt, fordi vi risikerer at træffe forkerte strategiske valg i udenrigs- og sikkerhedspolitikken, hvis vi overfortolker de magtforskydninger fra især vest mod øst, som har fundet sted de senere år. Kinas hastige fremmarch på verdensscenen er uden sidestykke i verdenshistorien, og Danmark har formået at opbygge et omfattende strategisk partnerskab med kineserne, som på mange måder er særdeles lukrativt for dansk erhvervsliv. Alligevel er det – her i jubilæumstiåret for partnerskabets indgåelse – værd at holde sig for øje, at Kina stadig halser langt efter USA på de væsentligste magtparametre. Den erkendelse er særlig vigtig i lyset af den tiltagende strategiske rivalisering mellem USA og Kina. Rivaliseringen, som kan aflæses direkte af USA's nye nationale sikkerhedsstrategi (NSS), kan nemlig tvinge Danmark til i stigende grad at bekende storpolitisk kulør.

Herudover tydeliggør polaritetsdebatten en vigtig sontring mellem magtkapacitet og magtudøvelse, som ofte sammenblandes i spørgsmålet om internationalt lederskab. Siden Donald Trump indtog Det Hvide Hus, har USA's internationale lederskab været under hastig afvikling i takt med, at Trump-administrationen går enegang eller på anden vis frasiger sig sine forpligtelser på en lang række områder. Det gælder inden for områder som international frihandel, global klimapolitik, liberale menneskerettigheder, medlemskabet af UNESCO, atomaftalen med Iran og spørgsmålet om placeringen af Israels hovedstad. Pointen er, at selv om implikationerne heraf kan være vidtrækkende i forhold til USA's lederskabsrolle, vil Trumps præsidentskab ikke for alvor kunne rokke ved USA's overvældende magtkapacitet.

Selv om implikationerne heraf kan være vidtrækkende i forhold til USA's lederskabsrolle, vil Trumps præsidentskab ikke for alvor kunne rokke ved USA's overvældende magtkapacitet

Herhjemme skal vi huske, at pendulet hurtigt kan svinge tilbage igen, så USA atter indtager sin traditionelle lederskabsrolle. Ikke kun fordi stærke kræfter i USA's politiske etablerement ønsker dette, men også fordi Trumps meningsmålinger har været historisk ringe. Derfor kan det meget vel tænkes, at den næste amerikanske præsident på ny vil udøve internationalt lederskab for ikke mindst at udfylde det tomrum, Trump-administrationen efterlader sig på den internationale scene. At verden forbliver unipolær, fordrer med andre ord strategisk tålmodighed fra USA's nærmeste allierede, selv hvis mellemakten ikke ligefrem behager os.

Den unipolære æra

Det var den amerikanske kommentator Charles Krauthammer, der tilbage i 1990 var den første til at sætte ord på ideen om en ny unipolær verdensorden. Den Kolde Krigs bipolar magtbalance med rivaliserende blokke anført af USA og Sovjetunionen var under hastig opløsning og ville ifølge Krauthammer blive afløst af en ny verdensorden, hvor USA i magtmæssig forstand ville være i en klasse for sig.

I første omgang blev hans tanker mødt med skepsis. Ikke blot fordi der ville være tale om et historisk nybrud – ingen stormagter havde nogensinde udøvet global dominans – men også, fordi der var en udbredt forventning om, at andre stormagter ville udfylde magttomrummet fra Sovjetunionens kollaps. Snarere end uindskrænket amerikansk unipolaritet ville en ny verdensorden således komme til at basere sig på historisk velkendte multipolære magtdynamikker.

Det stod dog snart klart for langt de fleste, at verden reelt var trådt ind i en unipolær æra. Ingen af kandidaterne til at gøre USA rangen stridig formåede at træde i karakter. Verdens dengang næststørste økonomi, Japan, forsvandt i 90'erne ind i "det tabte årti" tyngt af vedvarende økonomisk stagnation, som landet stadig lider under. EU havde mere travlt med at investere i sit unikke integrationsprojekt end at opbygge rivaliserende magtkapabiliteter. Selv regionale stormagter som Rusland og Kina, for hvem en unipolær verdensorden bestemt ikke var nogen velkommen nyhed, måtte indse, at direkte strategisk rivalisering med USA reelt ikke længere var mulig. Amerika var blevet verdens eneste supermagt – eller som den daværende franske udenrigsminister Hubert Védrine formulerede det i 1998: En hypermagt.

To årtier senere hævder et stigende antal røster, at den unipolære æra allerede er ved at være et overstået kapitel. Eksempelvis påpeger regeringen i sin udenrigspolitiske udredning fra 2016, at vi er på vej mod en "ny global magtbalance", som vil afføde "en multipolær verdensorden" dikteret af ikke blot USA, Kina og EU, men også en række andre "stærke stater" såsom Rusland, Indien og Brasilien. Andre fremmaner billedet af en bipolar verden, idet Kina reelt er den eneste forfølger med det fornødne magtpotentiale til for alvor at udfordre USA's dominerende position.

Hvad er magtens polaritet?

Uden at fortabe sig i en årtier lang akademisk debat om magtens polaritet i det internationale system kan man nøjes med at slå fast, at polaritetsbegrebet hviler på en forståelse af magt i betydningen ressourcer, kapacitet eller (i fagjargon) kapabiliteter. Lidt forsimplet handler det om at måle stormagternes kapabiliteter med henblik på at afdække det internationale statssystems relative magtfordeling.

Den bagvedliggende antagelse er, at systemets strukturelle magtdynamikker udspiller sig på vidt forskellig vis, afhængig af om systemet rummer én (unipolaritet), to (bipolaritet) eller adskillige (multipolaritet) stormagter med den fornødne kapacitet til at indtage en dominerende eller balancerende rolle i systemet.

At måle staternes relative magt er ikke helt simpelt, men der hersker en vis enighed om de relevante parametre. Det kræver naturligvis en vis geopolitisk tyngde at agere systemisk stormagt, hvilket som udgangspunkt handler om forholdsvis statiske faktorer såsom geografisk udstrækning, befolkningsstørrelse og adgang til naturressourcer. Allerede her indsnævres feltet af potentielle kandidater, idet de færreste lande kan måle sig med USA, Kina, Indien og Rusland. Men når magtens hierarki skal gøres op, er det først og fremmest tre mere dynamiske parametre, staterne rangordnes ud fra: Militære, økonomiske og teknologiske kapabiliteter, ofte betegnet "hård magt". At USA stadig er i særklasse på disse magtparametre står hurtigt klart, hvis man foretager en sammenligning med Kina, den mest oplagte tronbejler.

USA's uovertrufne militære magtkapacitet

USA's overlegne militærmagt hviler på mange komponenter. Landets kontinentale geografi, adgangen til både Stille- og Atlanterhavet, rigelige strategiske energikilder og fraværet af nærliggende fjender sikrer USA et fordelagtigt geopolitisk udgangspunkt. Hertil kommer hundredvis af amerikanske militærbaser overalt i verden samt et vidtforgrenet alliance- og partnerskabssystem, som tilsammen lægger fundamentet for USA's militærapparats unikke globale rækkevidde med mindst 150.000 soldater udstationeret i 140 lande.

Det amerikanske militærbudget på \$611 mia. (2016) tegner sig for hele 36 pct. af verdens samlede militæruddgifter, og takket være den akkumulerede effekt af årtiers massive investeringer er USA's krigsmaskine teknologisk overlegen på næsten alle felter, uanset om det gælder kampfly, hangarskibe, missilteknologi, transportkapaciteter overvågnings- og kommunikationssystemer. Et forspring, som USA agter at fastholde ifølge Trump-administrationens nyligt udgivne forsvarsstrategi (NDS).

Omvendt er Kina tynget af et anderledes ufordelagtigt afsæt for militær magtprojicering. På land grænser Kina op til geopolitiske konkurrenter som Indien og Rusland, mens man på søsiden reelt er lukket inde bag en ring af mere eller mindre Kina-skeptiske østater fra Japan i nord over Taiwan til Indonesien og Singapore mod syd. Kineserne har stort set ingen egentlige militære allierede (med undtagelse af Nordkorea), og den nyligt etablerede militærbase i Djibouti udgør indtil videre Kinas eneste fremskudte base på fremmed jord.

Selv om Kinas militærbudget er skudt i vejret de senere år, udgør det stadig kun en tredjedel af det amerikanske og er fortsat begrænset af Vestens militærboykot siden 1989 som følge af massakren på Den Himmelske Fredsplads. Men allervigtigst er det nok, at kineserne i militærteknologisk forstand er 1-2 generationer efter amerikanerne på nærvæd alle områder. Ganske sigende er Kinas nationale stolthed hangarskibet 'Liaoning' og dets nyligt søsatte søsterskib udrustet med forældet teknologi, som kraftigt reducerer skibenes magtudøvelseskapacitet (fx mangler de moderne katapulteringsystemer). Kina er således stadig langt fra at kunne projicere militær magt uden for sin egen baggård.

Den økonomisk-teknologiske ubalance

I den økonomiske arena har Kina længe været en magtfuld aktør. Allerede i 2010 overhalede Kina Japan som verdens næststørste økonomi, og sammenligner man Kina og USA på baggrund af købekraftsparitet (PPP) snarere end markedspriser (BNP), råder kineserne allerede over verdens største økonomi (hhv. \$21400 og \$18600 mia. i 2016). Men inden vi lader os forblænde af den kinesiske økonomi, skal det pointeres, at PPP er mere velegnet til at måle en befolknings relative velstand (købekraft) end landets magtressourcer, som i højere grad afhænger af verdensmarkedspriserne.

Under alle omstændigheder er det i en magtsammenhæng ikke så meget størrelsen på økonomien, men derimod hvor avanceret den er, som er afgørende. USA's økonomi rummer et langt større magtpotentiale end Kinas, hvilket kan illustreres på mange måder.

Kineserne har stort set ingen egentlige militære allierede (med undtagelse af Nordkorea), og den nyligt etablerede militærbase i Djibouti udgør indtil videre Kinas eneste fremskudte base på fremmed jord

Til at begynde med kan man konstatere, at Kinas BNP pr. indbygger kun udgør en brøkdel af USA's (hhv. ca. \$8000 og \$58.000 i 2016), at Kina stadig rangeres som et mellemindkomst-land, og at landet blot indtager 90.-pladsen på UNDP's (FN's Udviklingsprogram, red.) udviklingsindeks (USA er nr. 10). Selv om "Made in China"-fænomenet med Kinas enorme vareproduktion har forvandlet landet til verdens største handelsnation, er det reelt USA, der dominerer den økonomiske globalisering. Det skyldes ikke mindst USA's førerposition inden for udenlandske investeringer (FDI), amerikanske virksomheders enorme og vidtforgrenede ejerskabsandel af den globale økonomi samt de amerikanske tech-giganters massive aftryk på den digitaliserede globale vidensøkonomi (Google, Amazon, Microsoft, Facebook og Apple).

På trods af, at Kina har taget overraskende hurtige skridt i retning af at blive en teknologisk moderne vidensøkonomi (drevet frem af især Baidu, Tencent og Alibaba), er udviklingen langt hen ad vejen baseret på (ofte ulovlig) kopiering og serieproduktion af vestlige teknologier samt en udbredt brug af strukturelle barrierer for udenlandske varer på det kinesiske marked for at understøtte hjemlige aktører.

Man kan indvende, at Kina siden 2009 har foretaget de næststørste investeringer i videnskab og teknologi efter USA (hhv. \$377 mia. og \$463 mia. i 2015). Men indtil videre har investeringerne ikke for alvor givet afkast, hvis man kaster et blik på resultaterne. Skønt antallet af kinesiske patentansøgninger er i voldsom vækst, halser Kina stadig langt efter USA, når det drejer sig om de såkaldte "treleddede patentansøgninger" rettet mod de mest avancerede og konkurrenceprægede forbrugermarkeder i USA, EU og Japan – USA foretog i 2015 15.000 af denne type patentansøgninger, mens tallet for Kina lå på 3000. Forskellen bliver endnu tydeligere, når man kigger på de royalties og afgifter, der betales til innovative firmaer for at få adgang til deres teknologi. Her optræder amerikanske virksomheder milevidt foran deres kinesiske (og alle andre) konkurrenter med en indtjening på \$125 mia. i 2016 (kinesiske virksomheder modtog blot \$1 mia. i 2016).

Når det kommer til antallet af publicerede artikler i de førende videnskabelige tidsskrifter, var amerikanske forskere tre gange så succesfulde som kineserne. Endelig skal man ikke glemme, at USA (og Storbritannien) dominerer listen over verdens topuniversiteter, mens de kinesiske universiteter stadig befinder sig langt nede i hierarkiet.

Endnu et amerikansk århundrede?

Til trods for Kinas imponerende opstigning er det mere oplagt, at det 21. århundrede vil blive domineret af USA end Kina. Det skyldes ikke blot, at USA stadig sidder solidt på tronen i det internationale magthierarki, men også at Kina står foran en lang række omfattende strukturelle udfordringer, som hæmmer landets videre udvikling. Ud over velkendte problematikker som udbredt korruption, massiv forurening, faldende vækstrater og en aldrende befolkning handler det især om Kinas omstilling fra en eksportdrevet industriøkonomi til en innovativ vidensøkonomi, så Kina ikke bliver fastholdt i den såkaldte ”mellem-indkomst-fælde”.

Her har vi den måske allervigtigste barriere: Så længe Xi og den kommunistiske partielite insisterer på en autoritær samfundsmodel, hvor fundamentale frihedsrettigheder knægtes systematisk, hvor medierne tvinges til at tjene kommunistpartiet, hvor de sociale medier støvsuges for kritiske røster, og hvor undervisningssystemet hverken fremmer selvstændighed eller kritisk sans, vil Kina aldrig for alvor kunne frisætte sine produktivkræfter.

På den internationale scene har Trumps præsidentskab skabt et ledelsesmæssigt tomrum, som har kastet den liberale verdensorden ud i en eksistentiel krise. De tektoniske plader er måske nok blevet sat i bevægelse, men ’Pax Americana’ står og falder ikke med Trumps præsidentskab. Selv om Kina dygtigt forsøger at udnytte tomrummet, er vi ikke vidne til et begyndende tronskifte.

Den unipolære æra fortsætter, så længe USA’s suveræne førerposition inden for ”hård magt” varer ved. Til gengæld risikerer USA at formøble sin ligeledes unikke position hvad angår udøvelsen af ”blød magt”, altså evnen til at tiltrække andre med afsæt i egne politiske værdier, kultur og civilsamfund. Når ’den frie verdens’ leder sætter ”Amerika først”, frasiger han sig reelt USA’s moralske lederskab. Men det er en helt anden – og forhåbentlig kortfattet – historie i den unipolære æra.

De tektoniske plader er måske nok blevet sat i bevægelse, men ’Pax Americana’ står og falder ikke med Trumps præsidentskab. Selv om Kina dygtigt forsøger at udnytte tomrummet, er vi ikke vidne til et begyndende tronskifte

Andreas Bøje Forsby (f. 1974), ph.d., er forsker i asiatisk sikkerhedspolitik ved Nordisk Institut for Asien Studier, KU, og beskæftiger sig bl.a. med kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik.

Artiklen blev bragt på RÆSONs hjemmeside d. 16.05.2018

Henrik Dahl om verden efter Helsinki: Er Donald Trump i gang med at afvikle 'Vesten'? (17.07.2018)

Mener Donald Trump det virkelig alvorligt, når han siger, at EU er USA's fjende? Når han truer med at forlade NATO, hvis han ikke får sin vilje? Og ønsker han på længere sigt at styrke alliancen med Rusland? Hvis svaret til alle tre spørgsmål er "ja" eller "ja – i overvejende grad", var topmødet i Helsinki epokegørende – og ikke på en god måde.

AT DER I DAG hersker et nyt forhold mellem Europa og USA, som bryder med de traditioner, der blev opbygget efter Anden Verdenskrig, kan der imidlertid næppe være tvivl om. Af tre grunde:

1. Præsidentens angreb på normerne blandt allierede

I mange år har det været en uskreven regel, at allierede stats-/regeringschefer ikke underminerer deres kollegers indenrigspolitiske stilling. Det lader Trump hånt om, når han kritiserer Angela Merkel for dårlig håndtering af en påstået stigende kriminalitet i Tyskland. Ligeledes har det været en uskreven regel, at allierede stats-/regeringschefer udviser respekt, når de omtaler hinanden offentligt. Den regel har Trump også ignoreret, idet han for nylig offentligt omtalte Canadas premierminister Justin Trudeau som "meget uærlig" og "svag".

Endelig er det naturligvis en uskreven regel, at man optræder nogenlunde sagligt, selvom man er uenige. Den regel bryder Trump, når han hævder, at en række lande "skylder" USA penge i forhold til NATO. Et land kan skyldte NATO penge, dersom det ikke rettidigt indbetaler de bidrag, der er aftalt til fælles projekter. Men NATO er ganske enkelt ikke opbygget på en måde, så det giver mening at sige, at et land "skylder", hvis det ikke anvender 2 pct. af BNP på sit forsvar. Derfor bidrager Donald Trump til en voldsom forplumring af debatten, når han bliver ved med at gentage sin påstand.

Mennesket Donald Trump synes at mene, at the golden rule ikke er én, han har behov for at følge. Det er han principielt i sin gode ret til. Hvad han burde overveje, er imidlertid den nytte, en gruppe af personer, der samarbejder, har af, at den gyldne regel i det hele taget eksisterer. At følge reglen har den konsekvens, at der i grupper opstår tillid, respekt og generel forståelse for andres behov. At demontere reglen har derfor den modsatte virkning: At tillid, respekt og forståelse for andre svinder ind. Det er ikke nogen behagelig tanke. Artikel 5 hviler jo netop på den etos, der følger af at acceptere reglen.

Også bag dørene bryder Trump reglerne. Det er mildest talt usædvanligt, at man bryder dagsordenen op og genåbner punkter, der er lukket. Men at dømme efter rapporter fra forhandlingerne, var det præcis, hvad der skete under NATO-topmødet: Midt under behandlingen af punktet Ukraine, sprang Trump tilsyneladende ud af dagsordenen og vendte tilbage til spørgsmålet om NATO-landenes bidrag. Oven i købet med absurde krav om, at det burde være endnu højere end 2 pct., og at de 2 pct. i hvert fald skulle nås mere eller mindre omgående. Hermed anbringer Donald Trump sig i en position, han ikke har. Det tilkommer end ikke USA's præsident at tale sådan til NATO's øvrige stats-/regeringschefer, som en (dårlig) administrerende direktør ville tale til en flok mellemledere, han syntes underpræsterede. Samtidig er det naturligvis voldsomt irriterende at blive mødt med krav, der sagligt set er absurde og meningsløse. Der findes ingen demokratiske lande, der er indrettet på en måde, så den slags voldsomme omprioriteringer i statsbudgettet kan foretages med kort varsel.

Det tilkommer end ikke USA's

**præsident at tale sådan til NATO's
øvrige stats-/regeringschefer, som en
(dårlig) administrerende direktør
ville tale til en flok mellemledere, han
syntes underpræsterede**

2. Præsidentens angreb på frihandel

For det andet har Donald Trump aflyst frihandelsfilosofien og genindført merkantilisme som USA's udenrigsøkonomiske doktrin. Set med merkantilistiske briller er det klart, at EU "udnytter" USA ved at opretholde meget store overskud på handlen med varer (handlen med tjenesteydelser mellem USA og EU går så nogenlunde i nul).

I denne strid hjælper det naturligvis ikke, at Trump "kirsebærplukker" de fakta, der får USA til at ligne et offer for EU. Hvis USA's præsident var et sagligt menneske, ville han hæfte sig ved, at den gennemsnitlige told mellem USA og EU begge veje er på omkring 3 pct. En frihandelstilhænger ville sige, at det er 3 pct. for meget. Men helt pragmatisk: Det er altså ikke voldsomt. Og uden tvivl en medvirkende årsag til, at USA og EU er de to handelsblokke i verden, der i det hele taget har det største og mest intensive samarbejde.

Som følge af skiftet fra frihandelsdoktrin til merkantilisme, indleder USA nu en handelskrig mod blandt andet Europa. Med merkantilistiske øjne giver det naturligvis god mening. Men der er en grund til, at de fleste lande har forladt den merkantilistiske doktrin: At den er voldsomt uhensigtsmæssig (for ikke at sige forkert).

For ved at hæve tolden på en række varer, fratager Trump nu amerikanske borgere og virksomheder fordelene ved den internationale arbejdsdeling. På kort sigt kommer ikke-konkurrencedygtige virksomheder til at få en levetidsforlængelse. Men på længere sigt vil højere priser i USA på de varer, der belægges med straffetold, formentlig udhule eller helt fjerne de skattelettelser, der er givet.

**Hvis det virkelig er kommet dertil, at
Donald Trump planlægger en euro-
pæisk nyordning med et økonomisk
og militært svækket "Europa-minus-
Rusland", og et styrket samarbejde
med Rusland, er både Vesten og Den
frie verden på længere sigt et afsluttet
kapitel**

3. Det store spørgsmål: Vil Trump svigte Europa for Rusland?

Det sidste punkt, der ændrer forholdet mellem USA og Europa, er naturligvis den vægt, Trump tilsyneladende lægger på enighed med Rusland.

Rent indenrigspolitisk fortjener Donald Trump hver en kritisk sætning, der er blevet rettet imod ham, for at undsige USA's efterretningstjenester og tage Vladimir Putins ord om

ikke at have blandet sig i USA's valgkamp for gode varer. Det er en uhørt desavouering af de institutioner, der varetager USA's sikkerhed, og man undrer sig over, at den kommer fra en mand, der højhelligt har svoret, at han vil "to the best of my ability, preserve, protect and defend the Constitution of the United States" – og i øvrigt kritiseret Tyskland for at være "Ruslands fange". Men som dansk parlamentariker må man sige: Dette er amerikansk indenrigspolitik – på den den præmis må sagen gå sin gang.

Men tilbage står naturligvis de spørgsmål, som mange i forskellige varianter har formuleret i de sidste dage:

Mener Donald Trump det virkelig alvorligt, når han siger, at EU er USA's fjende (som er den mest relevante oversættelse af ordet "foe")?

Mener Donald Trump det virkelig alvorligt, når han truer med at forlade NATO, hvis han ikke får sin vilje?

Og ønsker Donald Trump på længere sigt at styrke alliancen med Rusland?

Hvis svaret til alle tre spørgsmål er "ja" eller "ja – i overvejende grad", var topmødet i Helsinki epokegørende – og ikke på en god måde. Så er sagen nemlig den, at Donald Trump er i færd med at afvikle forestillingen om "Vesten" og dermed forestillingen om "Den frie verden".

I hele perioden efter Anden Verdenskrig har USA, Europa og venligtsindede lande uden for de to kontinenter som Australien, New Zealand og Japan ladet sig lede af en bindende, normativ idé om, at der var noget, der hed "Vesten" og "Den frie verden". Den frie verden var et ideal, de frie lande selv skulle leve op til, og som alle andre kunne eller burde stræbe efter. På den måde var Vesten både et skæbnefællesskab og et konkret politisk-økonomisk fællesskab, der altid skulle være stærkt nok til at forsvare sig selv. Hvis det virkelig er kommet dertil, at Donald Trump planlægger en europæisk nyordning med et økonomisk og militært svækket "Europa-minus-Rusland", og et styrket samarbejde med Rusland, er både Vesten og Den frie verden på længere sigt et afsluttet kapitel. Frie lande med en politisk-økonomisk ordning, der ligner USA, vil så ikke længere kunne regne med at være naturlige allierede og med at indtage en fortrinsstilling i forhold til illiberale lande og lande med en anden politisk-økonomisk ordning end den traditionelle vestlige.

Dette er i sandhed en chokerende vending

Indtil for nylig mente jeg, at i halvfemserne var det sådan, at de fleste troede, Fukuyama havde ret, mens Huntington tog fejl – mens vi i dag ved, at det forholdt sig omvendt: Huntington havde ret. Fukuyama tog fejl.

Nu anser jeg det ikke længere for helt usandsynligt, at de begge tog fejl. I en verden, hvor USA ikke længere styres efter forestillinger om Vesten eller Den frie verden, står selve den bagvedliggende samfundsmodel svagere, end den ellers ville have gjort. For tror USA ikke længere på Vesten og Den frie verden, vil landet for det første ikke søge at lægge en dæmper på udemokratiske lande, hvis det kan give en kortsigtet fordel at lade være. For det andet vil resten af den gruppe lande, der tidligere faldt ind under beskrivelserne "Vesten" og "Den frie verden", nu stå alene med forsvaret for både sig selv og idealet.

Det ville være en forhastet konklusion, at det ovenstående er, hvad der er ved at ske. Men det er antageligvis en god idé for Europa at planlægge efter alle tænkelige udfald.

**Det er antageligvis en god idé for
Europa at planlægge efter alle
tænkelige udfald**

Marie Kraup: Europa, USA og Rusland skal finde sammen om den europæiske kulturarv (06.06.2018)

”Europa har masser af kulturelt fællesgods med Rusland. Vi har brug for at holde fast på vores europæiske identitet, som er truet af en forfærdelig folkevandringstid. Vi skubber russerne over mod Kina, mens Europa og USA står alene med den europæiske kulturarv. Ikke ret mange har fattet, hvor stor en udfordring vi kommer til at stå med i fremtiden. EU modarbejder den aktivt ved ikke at stille noget op over for indvandringspresset. Det er en sørgelig udvikling, for der kunne vi godt have brugt Rusland som en kulturel partner. Der har EU og NATO i den grad svigtet.”

Interview af Jonas Stengaard Jensen

**RÆSON: Når man ser på verden, er det svært at overse Donald Trump’s ‘America First’-dagsorden og hans systematiske indgreb mod Obama-administrationens be-
drifter, frihandel med Asien, klimaaftalen fra Paris, og nu også USA’s exit fra Iran-
aftalen. Hvad har Trump vist os om USA og verden?**

KRARUP: Jeg synes, Trumps strategi om ‘America First’ er rigtig, teoretisk set. Men hvad han så gør, det er måske ikke altid det rigtige. Han gør jo ikke det, han sagde – og det er ret problematisk på en lang række områder.

Jeg vil lige sige, at jeg ikke er udenrigspolitisk ordfører, så de her spørgsmål skal du i højere grad stille til Søren Espersen. Men det er klart, at vi i Dansk Folkeparti har en grundholdning om, at ‘America First’-strategien er rigtig for USA, ligesom ‘Danmark Først’-strategien er rigtig for Danmark. Vi synes, man skal have fokus på sit eget land – selvfølgelig med skyldigt hensyn til sine alliancepartnere, ellers har man jo ikke alliancepartnere. Men der ER intet odiøst i at sætte sit eget land i centrum, for det er der, man har sine forpligtigelser over for sine medborgere og sit fædreland. Efter vores mening er det fuldstændig logisk, at det skal være sådan.

RÆSON: Vil du sige, at Barack Obama og måske George Bush svigtede nogle af de forpligtelser over for USA’s befolkning i den politik, de førte?

KRARUP: Ja, de var i hvert fald mere ideologiske. Men jeg synes, at problemet med Trump er, at han ikke gør det, han har sagt. Han sagde ‘America First’, men han lever ikke op til det! Han lagde op til at være en realistisk og pragmatisk politiker, og nu er han alligevel blevet voldtaget af sit eget ‘establishment’ og er nu i gang med en kurs, som minder meget om hans forgængeres. Så spørgsmålet er, om han kommer til at gøre så stor en forskel. I forhold til Rusland er det bittert, at han overhovedet ikke gør det, han lovede: at få et mere pragmatisk forhold til Rusland. Det er blevet præcist det modsatte. Det er blevet voldsomt forværret. Det er selvfølgelig, fordi ‘the establishment’, dvs. embedsmændene, bruger Rusland som en kæp til at slå Trump i hovedet med, fordi de er bange for hans pragmatiske holdning, der i den grad vil svække deres styrke, som er en mere liberal-ideologisk tilgang. Det må en pragmatisk realist som Trump være modstander af. Når han så bliver beskyldt for at have en sammensværgelse med Kreml, så er han nødt til at gøre som dem for at bevise, at han ikke har det. Og dér ryger han ud og gør præcis det modsatte af, hvad han havde lovet. Det er sørgeligt.

EU karikerer Rusland for at legitimere sig selv

RÆSON: Bruger det amerikanske ‘establishment’ Putin som fjendebillede på samme måde, som Putin brugte billedet af Vesten for at konsolidere sin magt og politiske dagsorden?

KRARUP: Helt sikkert. Men jeg synes, det er mere vedkommende for Danmark, at EU også gør det. De bruger Rusland som en metode til at holde sammen på en butik, der er ved at falde fra hinanden. De siger, at ‘det må du ikke tale om, for hvis du gør det, så er det russisk misinformation, og så er du nærmest en landsforræder i lommen på Kreml’. Vi har svært ved at tale om problemerne med EU, for EU begrunder sin egen eksistens med, at Rusland er, som Rusland er. De negative sider ved Rusland bliver overdrevet. Det gør en pragmatisk og balanceret debat om Rusland umulig.

RÆSON: Hvilke elementer tænker du, bliver overdrevet i fremstillingen af Rusland?

KRARUP: Først og fremmest debatten om Ruslands strategi. Hvad er Ruslands strategi? Det er meget svært at få en debat om det, fordi de fleste påstår, at Rusland har en ekspansiv strategi, og at Putin er som Hitler. Det er en svær debat at nuancere. Hvis du faktisk læser de relevante dokumenter, kan du ikke finde evidens for sådan en strategi. Sådan var det ikke med Hitler – der kunne du sagtens finde dette ekspansive grundlag. Men vi når aldrig frem til den debat, for man bliver affærdiget: ‘Vi ved jo, de er onde. Der er ingen grund til at tage det, de siger, alvorligt, og hvis du synes det, så er der noget galt med dig’. Det er en underlødige måde at føre en debat på. Men medierne herhjemme er meget ensidige. Danmarks Journalisthøjskole lavede i november 2016 en undersøgelse, der konkluderede, at medierne ensidigt beskriver Rusland i et neo-sovjetisk perspektiv og dæmoniserer Putin. Det er stærkt problematisk, at medierne fremstiller sådan et billede over for en befolkning, der kun i ringe grad har førstehåndskendskab til området og pga. sproglige problemer ikke har adgang til materialet. Derfor tror mange mennesker på, hvad medierne skriver.

Danmarks Journalisthøjskole lavede i november 2016 en undersøgelse, der konkluderede, at medierne ensidigt beskriver Rusland i et neo-sovjetisk perspektiv og dæmoniserer Putin

RÆSON: Har Vesten et ytringsfrihedsproblem, der minder om det, der er i Rusland, hvor befolkningen bliver fodret med en vis dagsorden, uden at alternativer får plads?

KRARUP: Det er et problem overalt i verden. Der er medier, som har bestemte holdninger. Ser du CNN, får du én bestemt holdning, ser du DR, får du én bestemt holdning, osv., det er meget tydeligt. Det er et holdningsspørgsmål. Er det også et ytringsfrihedsspørgsmål? Det mener jeg ikke i lige så høj grad, det er, for du HAR jo stadig mulighed for at komme til orde, selvom det måske er svært at komme ind i fx DR, CNN eller russisk stats-tv med divergerende holdninger.

Dér hvor jeg synes, der er et ytringsfrihedsproblem, er i forbindelse med EU’s nye ‘East StratCom Task Force’. Formålet med denne såkaldte ‘fact finding’-gruppe er, at de skal imødegå russisk misinformation. Men det er, efter min mening, ikke misinformation – det er

holdninger. Ligesom man på CNN, Fox News eller DR kan finde en masse holdningspræget journalistik, så findes dette også i Rusland.

Så går man altså imod dét. Det kan et privat foretagende sagtens gøre – men nu er det EU, vi taler om. Og de beskæftiger sig også vestlige kommentatorer – fx er Iben Thranholm blevet sat på denne liste over folk, der spreder russisk misinformation, fordi hun har skrevet, at indvandringen truer EU's sammenhængskraft. Det er et russisk synspunkt – at indvandring i Europa ødelægger de europæiske staters sammenhængskraft – men det er altså også DF's synspunkt. Der er enormt mange mennesker i Europa, der deler det synspunkt.

Bliver man først fremhævet af EU's task force, som én der spreder russisk misinformation, er man sortlistet. Det er urimeligt. Og det er et indirekte forsøg på at ødelægge ytringsfriheden i Europa.

Når de vil imødegå denne russiske 'misinformation', som egentlig er russiske *holdninger*, kommer de bare med nogle andre holdninger (som regel ukrainske eller EU-holdninger). Men de siger, at det er deres *sandhed* om russernes misinformation. Det er en forkert måde at sætte det op på, for man kan ikke regne med, at der er nogen medier, der har sandheden. Alle medier har holdninger. Og derfor er det nødvendigt at have mange forskellige holdninger repræsenteret, for at den enkelte borger kan finde ud af, hvad vedkommende skal mene.

Hvor er beviserne for anklagerne mod Rusland?

RÆSON: Hvis det ikke er en ekspansiv strategi, der ligger bag fx kontroversen om forgiftningen af dobbeltagenten i Salisbury i England eller historierne om russiske såkaldte 'troll farms', hvad er det så, der motiverer den russiske regerings handlinger?

KRARUP: Men er den russiske regering overhovedet involveret? Det ved vi jo ikke. Det er bare påstande. Der ER en troldefabrik i Skt. Petersborg, der er styret af en person, som kender Putin. Er det så nødvendigvis Kreml, der står bag? Det er der ikke noget bevis på. Sådan er det jo med en lang række af disse ting. Om det er Salisbury, dopingskandaler, Litvinenko eller indblanding i amerikanske valgprocesser, osv. Det er blot påstande. Hvis du går ned i hvert enkelt tilfælde, er der flere spørgsmålstejn end udråbstegn.

Vi kan kun se alt det slemme, men ikke alle de positive ting, der sker i Rusland, såsom at der faktisk er kommet flere demokratiske tiltag, at retssystemet fungerer bedre, at lykkeindekset for den russiske befolkning er steget voldsomt, eller at 'ease of doing business'-indekset også går i den rigtige retning.

Selvfølgelig er der masser af negativt at sige om Rusland, men der er nogle ting, der går rigtig fint – dem hører vi bare ikke om. Der synes jeg, vi har det største problem. Derfor får de fleste, der kommer til Rusland, et chok. Når de kommer hjem, siger de, at det jo var helt anderledes end forventet. Når de møder russerne som åbne mennesker, der har været i Vesten og måske er mere velorienterede om, hvad der foregår i Vesten, end vi er om, hvad der foregår i Rusland.

RÆSON: Ønsker russerne et demokratisk, markedsøkonomisk samfund på samme måde, som vi har i EU, og kan man håbe på, at der vil blomstre sådan et samfund op på den anden side af Putins regering?

KRARUP: Der er jo markedsøkonomi i Rusland. Det kan man ikke sætte spørgsmålstejn ved. Men det er klart, at der er en strategi om, at man ønsker, at industrier og områder, der er nationalt væsentlige, skal være på statslige hænder. Det synes jeg også selv i Danmark. Jeg ønsker ikke en total privatisering af alting – jeg ønsker, at staten holder fast på strategisk vigtige områder.

Hvad så angår et liberalt demokrati: De har et demokrati, der ligner det vestlige på mange punkter. Men der er begrænsninger. Fx er der begrænsninger på, hvilke partier man må oprette. Man må ikke oprette et nationalt eller religiøst parti – Rusland består jo af 200 forskellige folkeslag og sprog, en lang række selvstændige områder i den Russiske Føderation og en lang række forskellige religioner. Så for at undgå splittelse må man ikke oprette et muslimsk parti – og heller ikke et kristent. Og der skal være repræsentation af alle de russiske subjekter (svarende omtrent til danske regioner, red.), før man kan oprette et parti. Derudover er der også en høj spærregrænse. Og så er der naturligvis en meget stærk præsident.

Det vil sige, at der, mildest talt, er en tendens til centralisering. Det tror jeg ikke, at Rusland – hvis de fortsat vil være velfungerende – kan komme væk fra. Der er så stærke centrifugalkræfter i dette kæmpe land, at det uden et stærkt center risikerer at gå galt – husk på, hvor mange gange de har oplevet dét. De har oplevet mange katastrofer i Ruslands historie. 1917 og 1991 har de fleste en umiddelbar erindring om – her truede det hele med at falde fra hinanden. Som undersøgelser viser, har mange russere en umiddelbar angst for en høj grad af frihed, idet det for dem betyder opløsning.

Der er så stærke centrifugalkræfter i dette kæmpe land, at det uden et stærkt center risikerer at gå galt

RÆSON: Jeg læste, at synet på tsaren som en samlende lederskikkelse er noget mere positivt end synet på konger i Europa.

KRARUP: Man kan sige, at en stærk leder er en, der kan samle en befolkning på tværs af skel. Det er der enormt mange russere, som bakker op om. Hvis du spørger folk om det seneste præsidentvalg, så er de fleste positivt indstillet over for Putin. De føler ikke, de er blevet påduttet noget. Selvfølgelig er der også et mindretal, der mener, det er forkert, og som er modstandere af ham. Men et meget stort flertal synes, at det er det klogeste for Rusland at have sådan en stærk leder.

Ifølge forskeren Richard Sakwa ved University of Kent kan Putin holde sig ved magten, fordi han går ind for et stærkt Rusland på den udenrigspolitiske scene. På den indenrigspolitiske scene er han derimod mere fleksibel. Han er villig til at komme alle de konkurrerende faktioner i møde. Sakwa mener, der er tale om fire indflydelsesrige faktioner i den russiske elite: de såkaldte 'siloviki' (sikkerheds- og militærtjenesternes netværk), traditionalisterne, liberalisterne og eurasierne. De har meget forskellige holdninger til alting, men der er ét område, de er enige om: Rusland skal være stærkt og stå fast og genskabe sig selv som stormagt. Men om de skal gå mod vest eller øst, eller om de skal have liberale eller konservative værdier, der opstår uenigheden. Men Rusland skal være en stormagt.

Dét udnytter Putin, for han ønsker, at Rusland er en stormagt. Når det så kommer til den indenrigspolitiske scene, så giver han dem alle lidt: en eurasiske toldunion til eurasierne, en liberal markedsøkonomi til de liberale, konservative værdier på familie- og skoleområdet til de konservative osv. Putin balancerer mellem disse fire faktioner og har dem knyttet forholdsvist tæt til sig. Nogle gange får man debatterne ud i det åbne rum, fx omkring hvilken økonomisk kurs man skal føre. Så giver Putin dem alle lidt, og derefter slutter de op om ham, så han kan samle dem. Det er en kunst.

Rusland og Kina ønsker blot at stabilisere den eksisterende verdensorden

RÆSON: I Kina har man også et meget centraliseret system, der har været en stor økonomisk og politisk succes, som sikrer stabilitet, vækst og kapitalismens blomstring. Hvis disse systemer er på vej op og viser sig i stigende grad at være succesfulde, alt imens USA samler sig om en 'America First'-dagsorden, kan man så begynde at tale mindre om en hegemonisk, unipolær verdensorden? Er der i stedet opstået en mere multipolær verdensorden, og er det godt eller skidt?

KRARUP: Det er noget helt uafvendeligt. USA bliver svækket ved, at andre bliver stærkere. De andre arbejder aktivt på det. BRICS-landene ønsker en multipolær verden, hvor de har mere indflydelse. Det mest interessante er, at dem, der taler for en multipolær verden, ikke ønsker en revolution. De ønsker ikke at ændre ved konstruktionen af FN's Sikkerhedsråd. De ønsker blot, at det virker. Derfor synes jeg, det er forkert at kalde Kina og Rusland for 'revolutionære' lande, for de ønsker ikke at ændre verdensordenen. I stedet ønsker de at stabilisere den. De kritiserer konstant USA for at gå udenom Sikkerhedsrådet, da Sikkerhedsrådet har mulighed for at blokere. De bakker op om den nuværende verdensorden, men til gengæld ønsker de, at USA i højere grad skal tage deres stemmer i Sikkerhedsrådet mere alvorligt. Det tror jeg på længere sigt, at USA ikke kommer uden om. Jeg ved dog ikke, hvor lang tid det vil tage.

I Rusland har de opgivet at vende sig mod Vesten – de vender sig mod Kina, knytter sig til deres 'One Belt, One Road'-projekt og samarbejder på en lang række områder. Det er en sørgelig udvikling, for jeg mener ikke, at vi i Europa har en interesse i, at Rusland bliver Kinas lillebror. Rusland er den svage part i forholdet til Kina og risikerer at blive domineret. Rusland har meget store landområder med svag befolkningsudvikling, der støder op til Kina, mens det forholder sig omvendt i Kina.

Kina og Rusland deler ikke kulturelle ideer, blot det samme syn på den udenrigspolitiske verdensudvikling. Men Europa har masser af kulturelt fællesgods med Rusland, og det overser man pga. den ensidige pressedækning af Rusland. Derigennem får man billedet af Rusland som en fuldstændig modsætning til Europa. Men tager man derover, forstår man hurtigt, at vi tænker på samme måde. Det er kristne, europæiske folk, der har læst de samme bøger, har samme baggrund, griner af de samme ting og opfører sig på samme måde som os. Vi har brug for at holde fast på vores europæiske identitet, som er truet af en forfærdelig folkevandringstid. Vi skubber russerne over mod Kina, hvor de risikerer at blive en svag lillebror, mens Europa og USA står alene med den europæiske kulturarv.

Ikke ret mange har fattet, hvor stor en udfordring vi kommer til at stå med i fremtiden. EU modarbejder aktivt løsningerne ved at nægte os adgang til at have grænsekontrol og ved ikke at stille noget op overfor indvandringspresset. Det er en sørgelig udvikling, for der kunne vi godt have brugt Rusland som en kulturel partner. Der har EU og NATO i den grad svigtet ved ikke at kunne føre en politik, der fører Rusland og Vesteuropa tættere på hinanden. Vi har i stedet for fået en ny og unødvendig Kold Krig.

Der har EU og NATO i den grad svigtet ved ikke at kunne føre en politik, der fører Rusland og Vesteuropa tættere på hinanden

Vesten bør droppe støtten til Ukraine

RÆSON: Ruslands økonomi er blot omtrent på størrelse med Italien, mens de er 16 gange svagere militært end NATO. Rusland er ikke en reel militær trussel.

KRARUP: Det tror jeg heller ikke. De ville blive udslettet. Det ville være selvmord at forsøge et angreb på NATO – og hvorfor skulle de gøre det? Man misforstår, hvad der skete i Krim og Ukraine. Ukraine faldt fra hinanden for øjnene af Vesten, hvor den orange side af Ukraine uberettiget tog magten og fjernede en blå præsident – og så bliver de blå vælgere jo sure! Tænk, hvis man fjernede Lars Løkke fra magten ved et kup. Venstres vælgere ville da blive rasende. Hvis de så fik at vide, at de bare skulle holde deres kæft, og der ikke er noget at gøre, så kunne det da også være, at man i Herning ville sige: “Så vil vi ikke være med i den her klub mere”. Det var det, man gjorde på Krim-halvøen.

Den nye regering, der kom til magten på ulovlig vis, fremsatte som sin første regeringsakt et lovforslag om, at det russiske sprog ikke skulle have den samme status som før. Men på Krim-halvøen og i Østukraine taler man russisk. Krim-beboerne blev ude af sig selv og holdt demonstrationer; noget der selvfølgelig ikke blev videregivet i vestlig presse – og heller ikke i russisk presse. I Rusland var man bange for, hvad der skulle ske. Det tog dage, før man reagerede i Kreml. Det var noget, der kom bag på dem, og de var ikke sikre på, hvad de skulle gøre. Så gjorde de det, som vi alle ved: Støttede med soldater uden insignier. De har en aftale om, at der må være 25.000 russiske soldater på Krim-halvøen, idet de har en flådebase i Sevastopol. Kvoten var ikke fyldt op, så de udfyldte den med disse specialuddannede soldater, der sikrede øen og fik de ukrainske soldater til enten at overgive sig eller lade være at gøre modstand.

Derefter fik de gennemført folkeafstemningen. Det gik alt sammen fredeligt. Der var ikke én, der blev dræbt. I Østukraine gik det anderledes. De ville heller ikke finde sig i disse sprogløve, og derfor forsøgte de at besætte de officielle regerings- og institutionsbygninger. Det lykkedes nogle steder, men så satte Ukraine sit militær ind (det turde de ikke på Krim-halvøen), og så startede den borgerkrig, som stadig er i gang. Men det her er jo en helt anden situation end den, vi af vestlige medier får tudet ørene fulde af, at det er russerne, der har invaderet. Nej, det er det ikke! Det er en del af den ukrainske befolkning, der ikke kunne leve med det, der skete i februar 2014.

RÆSON: Blev ukrainerne lokket til at lave revolutionen med løfter om tilnærmelser til EU?

KRARUP: Nej, så enkelt er det ikke. Selvfølgelig var der en stor del af befolkningen, der ønskede aftalen med EU. Men problemet med aftalen var, at man ikke på forhånd sørgede for at gøre det til en trekantsaftale mellem EU, Ukraine og Rusland. Det ønskede russerne, men de blev afvist. Derfor var russerne bekymrede over, hvad der skulle ske med deres store samhandel med Ukraine, deres tætteste nabo overhovedet. De har masser af både kulturelt og økonomisk tilfælles – det var 40 pct. af den ukrainske eksport, der gik til Rusland. Efter at Rusland i sidste øjeblik gav Ukraine et tilbud, der var bedre, svingede den blå præsident, Janukovitj, over og sagde ja til det russiske forslag. Derefter kom demonstrationerne. Så det er mere kompliceret, end det bliver fremstillet i den vestlige presse. Det var en fejl, at man ikke lavede trekantsaftalerne fra begyndelsen, noget man siden har kunnet gøre med Armenien. De har forbindelser til både EU og Rusland og har et forholdsvis ukompliceret forhold til både Øst og Vest. Det ville have været en lykke for Ukraine, hvis det samme kunne ske for dem, for det er der mange ukrainere, der gerne vil.

RÆSON: Den bedste måde at stabilisere Ukraine nu ville være at tage russerne i tale og komme dem i møde politisk?

KRARUP: Nej, det tror jeg ikke. Lige nu gør vi, hvad vi kan for, at borgerkrigen skal fortsætte i Ukraine. Vi støtter jo Kiev på en lang række områder. Amerikanerne sender dem endda våben, så de kan slå mere af deres egen befolkning ihjel, hvilket er ret skræmmende. Russerne støtter selvfølgelig den anden side, så det er en borgerkrig med international indblanding på hver side.

Jeg synes, vi skal lade være med at støtte Kiev. Vi burde sige til dem, at hvis de ønsker at fortsætte kampen, så må det være uden vestlig støtte for på den måde at tvinge dem til forhandling. For de overholder ikke de aftaler, de har indgået, dvs. de såkaldte 'Minsk-aftaler'. Separatisterne overholder dem så heller ikke – de skal, ifølge aftalerne, trække deres tunge våben væk fra konfrontationslinjen, og Kiev skal give mulighed for større selvstyre, men ingen af delene sker. Derudover er der nu en politisk gevinst ved at fortsætte konflikten, for der er valg i foråret 2019, hvor det vil være bedst for præsidenten, at han fremstår stærk og som en, der tæsker løs på de onde separatister, hvis det er nødvendigt. Hvis han skulle indgå kompromis med dem, ville han se svag ud, og det ville han ikke vinde et valg på.

Jeg synes, vi skal lade være med at støtte Kiev. Vi burde sige til dem, at hvis de ønsker at fortsætte kampen, så må det være uden vestlig støtte for på den måde at tvinge dem til forhandling

Undgå indvandring, der opløser den bærende kultur

RÆSON: EU bliver udfordret internt af Polen og Ungarn. Ville en konfrontatorisk linje med sanktioner og afskæring af EU-støtte kunne lykkes med at presse disse lande til at efterleve Frankrig og Tysklands dagsorden? Eller ville det blot føre Polen og Ungarn længere i en anden retning?

KRARUP: Det, EU gør, er helt urimeligt. Det er undergravende for en god udvikling i Europa. At ville tvinge de fire Visegrad-landes regeringer, der er demokratisk valgt af befolkningerne, til at gå imod selvsamme befolkning og tvinge dem til at gøre det modsatte – ligesom EU gør over for Italien i dag – det er den sikre vej mod undergang. For så har EU ikke befolkningens opbakning. Der vil opstå desperation i befolkningen om, hvad de så skal gøre, hvis ikke de kan føre deres vilje igennem. Det er en undergravning af demokratiet.

Det er den ene fare. Den anden er at påtvinge disse lande flygtningekvoter, hvilket også er helt urimeligt. EU burde dæmme helt op for tilstrømningen af indvandrere i stedet for at lade dem komme ind og herefter påtvinge landene en fordeling. Det står Danmark heldigvis udenfor pga. retsforbeholdet. Man bør ikke tvinge lande til at tage folk, de ikke ønsker, og de østeuropæiske lande har en klar strategi om, at de ikke vil have muslimske indvandrere. Det er fornuftigt. Hvis man ser på andelen af muslimer i Visegrad-landene, så er den ekstremt lav. 0,1 pct. af Polens befolkning er muslimer. Det er, fordi de har sagt nej til kvoter. Det er selvfølgelig også, fordi de ikke er så attraktive, da de ikke er på det økonomiske niveau, som man er i Skandinavien og Tyskland.

RÆSON: Nogen ville sige, at Ungarn har brug for ung arbejdskraft, fordi landet har en voldsom brain drain og negativ befolkningstilvækst. Det ville derfor være en fordel for landet at tage imod mellemøstlige indvandrere?

KRARUP: Det er et tåbeligt argument. Det er ikke rigtigt, at de folk, der kommer fra Mellemøsten, er en gevinst på arbejdsmarkedet. Vi har haft enorme udgifter som følge af indvandringen i Danmark. Men selv hvis det var en gevinst, ville det stadig være forkert, fordi du med de mennesker indfører en kultur, der ikke kan sameksistere med den daværende. Der er et sammenstød mellem den kristne og muslimske kultur, som man bliver nødt til at tage alvorligt. Man skal selvfølgelig forsøge at tiltrække folk fra kristne lande – Ukraine og Polen er oplagte. Eller også skal man lade folk fra Pakistan, Indien eller Mellemøsten for den sags skyld være der på kortere kontrakter, hvor de ikke får et varigt ophold. Lad dem være gæstearbejdere for derefter at sende dem tilbage igen.

RÆSON: Så den polske regerings beslutning om økonomisk at støtte op om større børnefamilier og højne fødselsraten ville være bedre tiltag?

KRARUP: Den individuelle politik må de pågældende lande selv om. EU skal ikke blande sig i det. Ser man på Japan, har de en ældgammel befolkning og stagnerende vækst, men det lever de med. De foretrækker at opretholde deres etniske og kulturelle homogenitet. På længere sigt er dét en klogere strategi end at gå efter den kortsigtede vækst, der til gengæld ville opløse den bærende kultur. Det kan man se i Danmarks ghettoområder, hvor der er blevet ført en katastrofal strategi, som vil skabe problemer ikke bare her og nu, men i årtier eller århundreder ud i fremtiden.

Tænk på Serbien, der havde albansk indvandring. Det tog nogle hundrede år før det blev et problem, og så blev det til gengæld også et rigtig stort problem i Kosovo-området. På samme måde risikerer vi i Danmark at få en minoritet, der vokser. På et eller andet tidspunkt kan det blive til noget virkelig alvorligt noget, hvor vi kan få borgerkrigs-lignende tilstande.

Vi ligger nu bedre end de fleste vesteuropæiske lande, fordi Dansk Folkeparti har haft indflydelse på indvandringspolitikken. Vi har kun en muslimsk befolkningsandel på omkring 4,5 pct. ifølge Pew Research Center. I Frankrig, Tyskland og Sverige er det meget højere, og ifølge befolkningsfremskrivningen bliver det voldsomt i de lande om 50 år, alt imens Danmarks 'worst case' scenarie er på 16 pct. Lige så snart man har en væsentlig minoritet i et land med en befolkning, der har en anderledes kultur og ikke ønsker at tilpasse sig, så står man med meget alvorlige problemer. Det er dér, man risikerer borgerkrig, separatisme eller i hvert fald problemer for demokratiet.

RÆSON: Blev beslutningen om Brexit udløst af flytningestrømmene og udsigten til de problemer, du taler om?

KRARUP: Brexit kom pga. arbejdskraftens frie bevægelighed og angsten for større indvandring. Det kan jeg godt forstå, for vi deler de samme anskuelser. Derfor mener jeg, at Brexit var berettiget, og der er risiko for, at der vil komme andre udmeldinger, hvis ikke der bliver gjort noget fra EU's side for at gøre op med indvandringen.

Derfor mener jeg, at Brexit var berettiget, og der er risiko for, at der vil komme andre udmeldinger, hvis ikke der bliver gjort noget fra EU's side for at gøre op med indvandringen

Det er Orbán, der har bremset asylansøgerne – Tyrkiet-aftalen var en fejl

RÆSON: Er EU's nuværende politik over for Tyrkiet den bedste måde at sørge for at bevare flygtningeaftalen og sørge for, at der ikke bliver åbnet op for den?

KRARUP: Det er en afpresningspolitik. EU burde ikke have gjort det. Det, der har virket, og som har gjort, at antallet af folk, der kommer via den rute, er faldet, er, at Balkan-landene har indført grænsekontrol. De har lukket den rute. Det er takket være fx Orbán, at der kommer færre den vej. Nu kommer de så via Italien i stedet for. Det med Tyrkiet-aftalen tror jeg ikke på. Det er en dum vej at gå, for det giver bare Tyrkiet mulighed for at lægge større pres på os ved at hæve præmien. De kan destabilisere Europa ved at sende migrantstrømme ind i landene, hvis de vil. Vi skal tage den mulighed for afpresning fra dem og i stedet etablere vores egen grænsekontrol.

RÆSON: Og styrke Frontex og bakke op om tiltag som det ungarske grænsehegn?

KRARUP: Helt klart. Frontex gør på nogle områder et fint arbejde, men det kan ikke fungere ordentligt, hvis ikke der er et nationalt ansvar for nationale grænser. Det er kun nationalstaterne, der er interesseret i at gøre det ordentligt. Og selv dér er det et problem, for fx grækerne har ikke stor interesse i at bruge mange midler på grænsebevogtning, for de ved, at de flygtninge, der kommer til Grækenland, vil fortsætte videre op til Skandinavien og Tyskland. Det er bedre for grækerne bare at lade flygtningene sive igennem. Der kan det kun hjælpe, hvis der efter Grækenland er lande, der står fast ved, at de ikke vil slippe nogen ind. Hvis de lande gør det, så står Grækenland og bliver nødt til selv at lave en ordentlig grænse.

RÆSON: Og dermed tage Tyrkiets afpresningsmulighed fra dem?

KRARUP: Lige præcis. Det er ikke, fordi vi skal bekæmpe Tyrkiet. Vi skal have et fornuftigt forhold til dem. De er vores naboer, og vi kan have meget glæde af dem. Men vi skal ikke tillade dem at kunne bruge flygtninge- og migrantstrømmene som en afpresningsmodel over for Europa.

Tilbage til en ægte konservatisme

RÆSON: Rusland og Tyrkiet samarbejder i Mellemøsten i høj grad for at stabilisere Assad-regimet. Hvordan burde EU interagere i dét teater?

KRARUP: Det er svært for os at løse problemerne i Mellemøsten. Jeg kan ikke se, at EU har nogen mulighed for at gøre noget. Vi skal sende vores flygtninge tilbage så hurtigt som muligt. Vi blev oversvømmet i 2015. Men det ser problematisk ud med den politik, EU, NATO og USA fører i Mellemøsten. Det er ikke en stabiliseringspolitik at holde på så svag en part som de vestligt orienterede reformivrige grupper. Men det vil jeg nødt til komme med en forkromet udtalelse om, for det er Søren Espersens område.

RÆSON: Er Brexit, ‘America First’ og Dansk Folkepartis fremgang en del af den samme bølge?

KRARUP: Det synes jeg ikke, er væsentligt. Det væsentlige er, at vi skal passe på Danmark. Om der er lighedspunkter, vil jeg overlade til andre. Det er jeg ligeglad med. Vi synes, det er vigtigt at sørge for, at Danmark bliver ved at være dansk også for de næste generationer. Det har andre ikke haft så stort fokus på. Heldigvis er de nu ved at indse, at vi har fat i det rigtige. Derfor er der flere, der konkurrerer med os om at have den strammeste udlændingepolitik. Det er kun godt, for så er sandsynligheden for, at det kan blive gennemført efter et valg bare større.

Heldigvis er de nu ved at indse, at vi har fat i det rigtige. Derfor er der flere, der konkurrerer med os om at have den strammeste udlændingepolitik

RÆSON: Især Socialdemokratiet har fået kritik for at forlade den politik, de tidligere havde dedikeret sig til. Er der en krise blandt centrumvenstrepartierne globalt, hvor de bliver nødt til at forlade tidligere tiders politik for i højere grad at tage hensyn til de ting, fx Dansk Folkeparti i lang tid har prioriteret?

KRARUP: Det tror jeg. Socialdemokratiet herhjemme klarer sig bedre end socialdemokratiske partier i andre lande. Så det er tydeligt, at de har forstået kritikken fra deres indvandrer-skeptiske vælgere. Det vigtigste for os er at finde ud af, om de rent faktisk mener det, eller det bare er noget, de bruger for at fange vælgere. Det får vi at se.

RÆSON: Er det bedst, at man begrænser vækst for at løse klimaproblemerne, eller skal man vækste sig ud af det?

KRARUP: Klimaproblemerne er meget overdrevne. Når man ser på tiltag om at sænke CO₂-udslip osv., så bliver man helt træt. Alt det, vi skal, bliver så omkostningsfuldt, og hvor mange lever egentlig op til kravene? Der er mange, der prædiker alt det, vi skal gøre, men de lever ikke selv efter det. Jeg er ikke klimaordfører, men for mig at se bliver det overeksponeret. Det er ikke verdens væsentligste problem. Men der hvor det giver mening at gøre noget, der har en effekt, der skal man selvfølgelig gøre det, og det har jeg også indtryk af, at man gør.

RÆSON: Hvad tror du, bliver de store spørgsmål op til næste folketingsvalg?

KRARUP: Der er ingen tvivl om, at indvandring, integration og EU bliver de afgørende spørgsmål.

RÆSON: Kan man tænke sig en DF-S-koalition?

KRARUP: Kristian Thulesen Dahl har sagt, at vi peger på Lars Løkke. Sådan er det. Men der er heller ikke tvivl om, at hvis det ender med en socialdemokratisk regering, så vil vi støtte dem med en stram udlændingepolitik. Efter Socialdemokratiets holdningsskifte på indvandrerområdet er der masser af muligheder for samarbejde. Det skal vi bruge, hvis det bliver muligt.

RÆSON: Er den gamle blokopdeling ved at forandre sig, og bør den det?

KRARUP: Det har den været længe. Jeg forstår ikke, at de først er nu, journalisterne har fundet ud af det.

Det har altid været sådan, at der har været tre forskellige ideologier. Der er blå, rød og grøn. Grøn er konservatismens farve. Problemet med konservatismen har været, at det har været det Konservative Folkeparti, der har skulle formulere det svar, men det har de ikke kunnet. De ville være liberalister (blå). De har ikke stået for den ægte konservatisme, som er det, Dansk Folkeparti står for. Her går man ind for nationale værdier først og fremmest. Det er en ideologi, hvor man tillægger det kulturelle, historien, kontinuitet og familien større vægt end det økonomiske system. Det er ikke skatternes højde, der er afgørende. Det er værdipolitikken. Den økonomiske politik kan man forhandle sig frem til.

Man har ikke erkendt, at den ægte, gammeldags konservatisme er en ideologi eller gruppering i sig selv. Det er selvfølgelig, fordi det først og fremmest har været de Konservative, man tror har formuleret konservatismen, men de er bare liberalister. Det er først nu, man begynder at få øjnene op for, at der findes denne tredje gruppering. Den er efterhånden i alle lande på en eller anden måde. Den har altid været der, men den har ikke været så stærk som den er i dag, hvor det, konservatismen står for, er udfordret på grund af indvandringen og de kultursammenstød, der ses i alle europæiske lande – bortset fra Visegrad-landene, der har været så kloge at undgå indvandring. Den konservative ideologi vil spille en større rolle fremover.

**Man har ikke erkendt, at den ægte,
gammeldags konservatisme er en
ideologi eller gruppering i sig selv.
Det er selvfølgelig, fordi det først og
fremmest har været de Konservative,
man tror har formuleret
konservatismen, men de er bare
liberalister**

Marie Krarup (f. 1965) er MF og forsvarsordfører for Dansk Folkeparti. Hun er bl.a. uddannet sprofficer i russisk og har været assisterende forsvarsattaché ved den danske ambassade i Moskva.

Poul Villaume om verden efter Helsinki: Dialogen mellem Trump og Putin kan stabilisere den vestlige orden (17.07.2018)

USA's magt er for nedadgående – ganske uafhængigt af hvem, der sidder i Det Hvide Hus. Og den dialog, Trump søger med Putin, vil kunne bidrage til stabilitet, også i Europa.

NATO-topmødet i Bruxelles i sidste uge bekræftede USA's rolle som garant for alliancen og det transatlantiske forhold. Og det efterfølgende topmøde mellem Trump og Putin i Helsinki kan potentielt indlede diplomatiske processer, som kan bidrage til en tiltrængt stabilisering og afspænding både af det amerikansk-russiske forhold og af konfliktpunkter i både Europa, Mellemøsten og Asien.

Skal man tro det dominerende medie billede og udtalelser fra politikere og kommentatorer, når man naturligvis nærmest frem til det modsatte indtryk. Men den medieskabte, melodramatiske virkelighed – med fokus på topledere som personer – er ikke nødvendigvis det samme som den virkelige virkelighed.

På trods af al støj og bølgeskulp, som skabes af Trumps egocentriske og ofte klodsede og/eller bevidst provokerende retorik – det meste rettet til hans egen vælgerbase i USA og for netop at skabe medieopmærksomhed – så er konstanterne i de internationale magtforhold stadig nok så fremtrædende. Ahistoriske, apokalyptiske øjebliksbilleder af den vestlige verdens mere eller mindre planlagte, snarlige opløsning som følge af en slags uheldig alliance mellem Putin og Trump skaber nok smarte journalistiske *one liners* og mange *clicks*, men giver ikke noget retvisende indtryk af, hvor verden bevæger sig hen.

**Ahistoriske, apokalyptiske
øjebliksbilleder af den vestlige
verdens mere eller mindre planlagte,
snarlige opløsning som følge af en
slags uheldig alliance mellem Putin og
Trump skaber nok smarte
journalistiske *one liners*
og mange *clicks*, men giver ikke
noget retvisende indtryk af, hvor
verden bevæger sig hen**

Det store billede: USA's magt er for nedadgående

Set i et samtidshistorisk og i et internationalt konfliktløsningsperspektiv er de virkelige forandringer i international politik nemlig grundlæggende strukturelt betingede, og ikke forårsagede af hverken en Trump eller en Putin. I det omfang, den vestlige liberale verdensorden og dens multilaterale institutioner – Pax Americana efter 1945 – er under pres, skyldes det de sidste 20-30 års relative globale økonomisk-demografiske magtforskydninger, først og fremmest mellem USA/Vesteuropa og Kina/Asien:

USA og det øvrige Vesten kan ikke længere i samme omfang som tidligere ensidigt sætte dagsordenen og gennemtvinge sine politisk-økonomiske og strategiske interesser. Disse

interesser blev under og efter den Kolde Krig ofte pakket ind i og søgt fremmet af en moralbaseret liberal-demokratisk dagsorden. Den fremmede i nogle tilfælde demokrati og menneskerettigheder (især i Europa og i Japan), men i mange andre tilfælde førte den USA ud i meningsløse, blodige og kontraproduktive krige, konflikter og støtte til statskup og manipulerede valg i Asien, Mellemøsten, Afrika og Latinamerika.

Noget af det, USA gjorde, var en (over)reaktion på det daværende totalitære Sovjetunionens manipulation af politik og valg i Østeuropa lige efter Anden Verdenskrig (den Sovjetkommunistiske trussel mod Vesten blev, som George Kennan forgæves insisterede på, fejltolket som primært militær, fremfor socio-økonomisk). Men lige siden 1947/48 har USA været den magt, der uden sammenligning hyppigst og mest ihærdigt har blandet sig direkte og indirekte – åbent eller skjult – i andre landes indre politiske processer og valgkampe. Inklusiv massivt i Mellemøsten og ikke mindst i det post-kommunistiske Rusland, herunder i præsidentvalgene i 1996 og i 2012, samt i Georgien og i Ukraine.

Samtidig er der siden Murens fald sket en uophørlig udvidelse af NATOs medlemskreds og indflydelsessfære helt op til Ruslands grænser – på bekostning af dén al-europæiske sikkerhedsarkitektur, som alle europæiske lande og USA ellers forpligtede sig på at oprette ved den Kolde Krigs afslutning i 1990.

I 1975 var der utallige konfliktpunkter mellem Øst og Vest, og den vestlige kritik af overgreb fra Østblokkens side var dagligdag. Men det forhindrede ikke en konstruktiv og realistisk dialog og samarbejde

Dialog virker

Med Kinas, Ruslands og andre magters og magtkonstellationers genkomst eller opdukken som aktører på den internationale magtszene vil denne situation ikke længere kunne foregå uanfægtet. Erkendelsen heraf har været og er langsom og smertelig for mange i de traditionelt tænkende konservative og liberale eliter i Washington – og i Bruxelles. Det har, på godt og ondt, været væsentligt lettere for en pragmatisk indstillet forretningsmand som Donald Trump, der tilsyneladende er mere optaget af bilateral regulering af handelsover- og underskud mellem (de store) nationer end af multilaterale organisationer, internationalt diplomati og strategiske alliancer. Det er det, der forklarer raseriet fra Washingtons establishment efter de aktuelle topmøder imod Trumps ”forræderi” og ”appeasement” (”Trump har gjort sig til marionet for en totalitær diktator”, fik f.eks. én af USA’s fremtrædende senior-senatorer, Richard Blumenthal, svunget sig op til at udtale).

Før topmødet blev Trump af samme kredse ligefrem opfordret til at aflyse Helsinki-mødet med Putin. For præcis 43 år siden, i juli 1975, opfordrede konservative og liberale amerikanske politikere og aviser – herunder Wall Street Journal og New York Times – den daværende republikanske præsident Gerald Ford til at holde sig væk fra et andet topmøde i Helsinki, nemlig undertegnelsen af Slutakten fra Konferencen for Europæisk Sikkerhed og Samarbejde (CSCE). Kritikerne dengang mente, at Slutakten ville blåstempe den politiske undertrykkelse i Østblokken og dermed forråde kampen for menneskerettigheder og demo-

krati. I dag er der bred enighed blandt koldkrigshistorikere om, at Slutakten og den opfølgingsproces, der fulgte, var et væsentligt bidrag til europæisk afspænding og til, at den Kolde Krig 15 år senere kunne afsluttes så fredeligt, som tilfældet var.

I 1975 og derefter var der utallige konfliktpunkter mellem Øst og Vest, og den vestlige kritik af overgreb fra Østblokkens side var dagligdag. Men det forhindrede ikke en konstruktiv og realistisk dialog og samarbejde, herunder også øget samhandel. Grundlaget for den langsigtede, pragmatiske vestlige tilgang dengang var formelen: ”forandring gennem tilnærkelse”. Systematiseret dialog, diplomati og samarbejde kan fremme politisk optøning i autoritære lande, mens (militær) konfrontation typisk styrker de autoritære kræfters stilling. Disse historiske erfaringer har fået fornyet relevans i dag, også selv om den megen snak om ”en ny kold krig” er overdrevet og malplaceret.

Den moralistisk-liberale tilgang til international politik er problematisk i det omfang, den tenderer mod selvtægt over- eller enefokusering på modpartens overgreb og samtidig er totalblind for egne fejlgreb. Overmod og dobbeltmoral er en rigtig dårlig kombination, som mange kredse i Vesten, ligesom hardlinere i Rusland – beklageligvis dyrker i disse år. Og i den forstand KAN det på nogen måder minde om den tidlige periode af den Kolde Krig.

Overmod og dobbeltmoral er en rigtig dårlig kombination, som mange kredse i Vesten, ligesom hardlinere i Rusland – beklageligvis dyrker i disse år

Konflikter har to sider – mindst

Historien om det post-kommunistiske Rusland og dets konfliktfyldte forhold til Vesten begyndte – naturligvis – ikke som et lynnedslag, da Kreml med sin illegitime selvtægthandling annekterede Krim i det tidlige forår 2014 og begyndte at støtte russisksindede oprørere i Østukraine. En konflikt har pr. definition (mindst) to sider. Begivenhederne omkring Ukraine var kulminationen på en lang udvikling siden begyndelsen af 1990'erne:

I denne periode ignorerede USA og Vestmagterne de vedvarende protester fra ikke blot et stærkt svækket Rusland, men også fra stribevise af førende amerikanske sikkerhedspolitiske veteraner. I stedet ekspanderede de vestlige ledere NATOs jurisdiktion mod øst, de opsagde énsidigt ABM-antiraketforsvars-aftalen med Rusland, udførte offensive internationale militæroperationer og invasioner uden legitimitet i FN, og intervererede i afgørende politiske processer i Rusland og dets vestlige nabolande, herunder Georgien og Ukraine.

Set i dét perspektiv er Ruslands udenrigspolitik i de senere år ikke nødvendigvis ”ekstremt aggressiv” eller ”stadigt mere aggressiv”, sådan som vi ellers dagligt – som en indiskutabel præmis – får at vide af medier og politikere over hele spektret. Snarere kan Ruslands linje ses som en defensiv – og især i tilfældet Krim en illegitim – reaktion på et vedvarende vestligt tryk.

Indsigtsfulde analytikere afviser i øvrigt blankt at trække paralleller mellem den særlige situation på det russisk-dominerede Krim og mulige tilsvarende scenarier i fx de baltiske lande.

Og i det omfang, der har været russisk (statslig) indblanding i det amerikanske præsidentvalg i 2016, kan den også bedst forstås som et forsøg på at lade USA ’smage sin egen

medicin'. Når Trump spektakulært efter topmødet i Helsinki på pressemødet undlod at kritisere Putin og Kreml for indblanding, er forklaringen måske mere præsidentens stiltiende, pragmatiske erkendelse af USA's egen (tidligere) rolle, end det er ønsket om at 'tækkes' Putin.

I det omfang, der har været russisk (statslig) indblanding i det amerikanske præsidentvalg i 2016, kan den også bedst forstås som et forsøg på at lade USA 'smage sin egen medicin'

På vej mod en stabilisering af det vestlige sammenhold?

I hele mediestormen omkring de to topmøder – NATO-mødet i Bruxelles og Trump-Putin-mødet i går i Helsinki – ignoreres det, at Trump faktisk også har udtalt, at Rusland i nogle henseender faktisk er "en fjende" af USA. Man overser, at Trump trods "procent-slagsmålet" (naturligvis) underskrev den 23 sider lange erklæring fra NATO-topmødet, som bekræfter alle alliansens traditionelle værdier og strategiske målsætninger, herunder en væsentlig økonomisk og militær styrkelse af NATO. Det glemmes også, at under Trump er vestens militære bånd til ikke blot Ruslands tre baltiske nabolande men også til Finland blevet styrket mærkbart.

I øvrigt er Trumps offentlige udskamning af Tyskland for at ville købe gas for milliarder med Rusland (gennem Nord Stream II) naturligvis ikke blevet vel modtaget i Kreml – men derimod nok budt velkommen hos amerikanske gasleverandører til Europa. Fra russisk side har man da også anført, at Nord Stream II ikke skaber tysk afhængighed af Rusland, men derimod en gensidig afhængighed mellem de to lande, som vil gavne europæisk stabilitet.

Samtidig skal varslerne om den meget omtalte kommende handelskrig mellem USA og EU, igangsat af Trump, også tages med væsentlige forbehold. I globaliseringens epoke er (stor)magternes økonomier efter alt at dømme blevet så gensidigt afhængige, at de store transnationale selskaber, hvoraf de fleste stadig er amerikansk baserede, formentlig vil sætte foden umisforståeligt ned ved udsigt til en for alvor eskalerende handelskrig. Og selv om præsident Trump skulle kunne holde sig på præsidentposten helt frem mod midten af 2020'erne, vil han stadig være underlagt det amerikanske politiske systems checks-and-balances og USA's stærke militær-bureaukratiske institutioner.

Alt i alt er der derfor grund til at spise en hel del brød til, når profetierne om de vestlige alliansers og institutioners mulige sammenbrud udbasuneres med Trump – og Putin – som hovedskurke. Snarere vil det vestlige sammenhold kunne stabiliseres, hvis det umiddelbare resultat af Helsinki-topmødet realiseres – nemlig enighed om, at embedsmænd fra USAs og Ruslands respektive nationale sikkerhedsråd i den kommende tid sætter sig sammen til en fælles drøftelse af alle de spørgsmål, som blev berørt mellem Trump og Putin i Helsinki. Herunder bl.a. nedtrapningen af krisen omkring Ukraine, freds- og helingsprocessen i Syrien, atomaftalerne med Iran og Nordkorea, samt ikke mindst aftalerne om strategiske atomvåben, mellemdistanceraketter og missilforsvar. Forhåbentlig omfatter emnerne også det russiske forslag – allerede fremsat i 2015 – om et fælles organ til drøftelse af cyber-sikkerhed, samt

spørgsmålet om reaktivering af de gensidige tillidsskabende foranstaltninger ikke mindst i Østersøregionen med henblik på en nedtrapning af spændingsniveauet i området.

Alt dette vil også være den bedste måde at sikre de nervøse baltiske lande på. Kort sagt: Der er ingen grund til at aktivere flere af de gamle koldkrigsreflekser. Tværtimod.

**Snarere vil det vestlige sammenhold
kunne stabiliseres, hvis det
umiddelbare resultat af
Helsinki-topmødet realiseres –
nemlig enigheden om, at
embedsmænd fra USAs og Ruslands
respektive nationale sikkerhedsråd i
den kommende tid sætter sig sammen
til en fælles drøftelse**

Poul Villaume (1950) er dr.phil. og professor i samtidshistorie ved Saxo-Instituttet, Københavns Universitet, og medlem af Rådet for International Konfliktløsning (RIKO).

Mikkel Vedby Rasmussen: Tag ikke fejl. Putins Rusland ønsker at destabilisere den vestlige orden. Husker vi det i Danmark? (12.14.2017)

Der er tre illusioner, som står i vejen for, at Danmark kan føre den rigtige politik over for Rusland.

Den første er, at Danmark er for lille, og vores militære kapaciteter for små til, at vi kan gøre nogen forskel over for Rusland. Derfor skal vores indsats være værdipolitisk snarere end sikkerhedspolitisk.

Den anden illusion er, at Ruslands handlinger i Ukraine eller andre steder på dets vest- og sydgrænse ikke adskiller sig væsentligt fra, hvordan stormagter i almindelighed og de vestlige lande i særdeleshed opfører sig.

Den tredje illusion er, at vi kan lære noget af den måde, hvorpå præsident Putin forvalter det russiske folks interesser i en globaliseret verden.

Imod illusion #1: Gør Danmark en forskel?

”Det forsvarsudspil, som regeringen fremlagde i sidste uge, udtaler den udenrigspolitiske kommentator og Ruslands-kender Anna Libak, ”er altså ikke noget, som får det russiske regime til at ryste i bukserne”.

Det var den 11. oktober, at forsvarsminister Claus Hjort Frederiksen (V) fremlagde regeringens udspil til en forøgelse af forsvarsbudgettet med 12,8 milliarder kroner frem til 2023. Regeringens prioritet var ”at styrke forsvarets evne til kollektiv afskrækkelse og forsvaret af NATO”.

Danmark skal i 2023 kunne mobilisere en brigade på 4.000 soldater, som har evnen til at operere i de baltiske lande med kampvogne, støtteartilleri, luftværn og andre støttefunktioner, som vil gøre hæren i stand til at kæmpe og vinde over en ligeværdig modstander. Regeringen foreslår desuden at udstyre de tre danske fregatter med SM2- og SM6-missiler, hvilket vil give dem evnen til at nedskyde fly og missiler i hele Østersøområdet. Samtidig får fregatterne og søværnets helikoptere anti-ubådsudstyr. Og i 2021 vil de første F-35-kampfly være landet i Skrydstrup.

Samlet set vil disse nye våbensystemer og nye soldater forøge kapaciteten i det danske forsvar, som har manglet materiel – og frem for alt de fornødne soldater – til at være på niveau med den sikkerhedspolitiske situation. Afghanistan-krigen har betydet, at Danmark er det Østersøland, der har næststørst erfaring med kampoperationer (nummer ét er Rusland selv).

Denne erfaring kan ikke købes for penge, men det kan det udstyr, som det kræver at kunne operere mod en konventionel modstander som Rusland, og den logistik, som skal til, for at kunne reagere hurtigt og understøtte tunge enheders deployering.

Når investeringsplanerne er realiseret i 2023, vil det danske forsvar være en styrke, som man må regne med i Østersøregionen. Dels fordi man kan stole på, at de danske styrker har evnen til at deployere hurtigt til de baltiske lande og har opbygget et tæt samarbejde med disse landes militære styrker. Dels fordi Danmark er afgørende for NATOs operationer i Østersøen.

For Danmark er – som altid – porten til Østersøen, og vores evne til at lukke den port for russerne i tilfælde af en konfrontation mellem NATO og Rusland forbliver afgørende for NATOs evne til at afskrække Rusland.

NATOs militære planlæggere har længe frygtet et scenario, hvor Rusland på kort tid erobrer et eller flere baltiske lande, hvorefter NATO vil være tvunget til at kæmpe sig vej for at undsætte det. I Østersøen vil russiske missiler fra Kaliningrad, ubåde og fly kunne gøre det meget omkostningsfyldt for NATO at kæmpe sig frem, mens en fremrykning fra Polen

vil kunne blokeres fra russisk og hviderussisk territorium. Det vil betyde, at omkostningerne ved bare at begynde en hjælpeaktion over for de baltiske lande vil være så store, at opgaven forekommer umulig.

Før Anden Verdenskrig spurgte man i Frankrig: ”Hvem vil dø for Danzig?” (”Pourquoi mourir pour Dan(t)zig?”). I dette tilfælde kunne man spørge: Hvem vil dø for Vilnius? Svarer NATO-landene ”ikke os, tak”, er Atlantpagtens sikkerhedsgarantier ikke det papir værd, som de er skrevet på; og Rusland vil ikke alene have nappet et baltisk land, men også have kappet tråden, som bandt NATO sammen.

For at undgå den situation vil Danmark gerne investere i sit forsvar. Forsvaret af Danmark er afgørende for at mindske Ruslands evner til at blokere Østersøen, og med sine nye kapaciteter vil det danske forsvar i samarbejde med de allierede kunne blokere for russerne.

Ruslands handel er afhængig af skibstrafikken i Østersøen, og hvis russerne ikke har kontrol med Østersøen både til vands og i luften, vil Ruslands evne til at operere mod Finland, Sverige og de baltiske lande være dramatisk reduceret. Med de svenske investeringer i Patriot-missiler samt de danske fregatters SM2- og SM6-missiler vil det være meget farligere for russiske fly at operere i området med fjendtlige hensigter. Anti-ubådskapaciteter vil modgå de russiske ubådes evne til at forhindre NATO i at nå de baltiske lande med forsyninger og tropper ad søvejen. For relativt få penge kan Danmark således bidrage til at ændre den militære ligning i Kreml.

I København var den russiske ambassadørs reaktion på regeringens forsvarsudspil, at Danmark var ’anti-russisk’. Ambassadør Mikhail Vanin mener således, at ”her er Danmark i selskab med fire andre lande, Polen og de tre baltiske stater, mens de øvrige lande i EU ikke er så hysteriske og anti-russiske” (Berlingske, 20. oktober 2017). At de ’anti-russiske’ lande ifølge ambassadøren er lande omkring Østersøen, er ikke tilfældigt, for det har en direkte indvirkning på Ruslands strategiske kalkyle, hvilke kapaciteter disse lande råder over, og hvor godt de koordinerer dem. At Danmark er det sidste af de nævnte lande, som øger sit forsvarsbudget, er kun en bekræftelse på, at Østersøen er blevet et højspændingsområde.

Imod illusion #2: Er Vesten ligesom Putin?

At tysse på dem, der råber op – også selvom de måtte protestere over en åbenlys uretfærdighed – er en meget dansk reaktion. På samme måde bliver det balternes frygt eller ukrainernes krig, som er problemet, snarere end den russiske politik. Ud fra dette perspektiv er Rusland fritaget fra ansvar, fordi russerne handler på baggrund af en tingenes tilstand, som alle – i London, København eller Kiev – må acceptere. ”Man er aldrig fri til at løbe fra både sin geografi og sin historie”, skriver Marie Krarup (DF) således i Berlingske 27. juli 2017. Hun refererer til Ukraines forestilling om at kunne følge sin egen vej uden russiske vejspærringer. Det var, mener hun, urealistisk for Ukraine – og lige så farligt for Vesten at støtte op.

Marie Krarup formår i Berlingske torsdag den 27. juli 2017 – at få Ruslands invasion af Ukraine og annektering af Krim til at være en historisk begivenhed, som – beklagelig eller ej – ikke står til at ændre. Hun omtaler ”de dele af Ukraine, der knækkede af efter Majdan-begivenhederne. Det gælder Krim, der nu er russisk, og det gælder Donbas, hvor borgerkrigen raser med støtte fra henholdsvis Rusland og NATO”. Selve postulatet er så skamløst, at man skal blinke og læse en ekstra gang, før man ser, hvad der sker.

Først normaliserer Krarup russisk politik ved at få den russiske infiltration af det østlige Ukraine og den efterfølgende orkestrering af et oprør til at ligne en spontan folkelig modstand mod revolutionen i Kiev. Dansk Folkeparti holder meget af ’knække af’-metaforen – hvad enten det er Udkantsdanmark eller Udkantsukraine, der ’knækker af’, så er det et udtryk for, at hovedstadens kosmopolitiske eliter går for langt.

Næste skridt i argumentet er at relativere russisk politik. Ruslands annektering af Krim henvises til en konstaterende bisætning – Krim er nu russisk, der er ikke mere at sige om det. Og Donbas er i borgerkrig, som støttes af både Rusland og NATO, der – må man forstå – er lige gode om at holde ilden ved lige. At Rusland – uanset hvordan det er blevet sminket – har indsat regulære styrker, støttet af kampvogne og artilleri, mens NATO har bidraget med træning af ukrainsk hær og politienheder, gøres til den samme ting.

At dem med modsatte synspunkt er mennesker, som ikke har viden og erfaring til at forstå, hvad der virkelig foregår, er et gennemgående træk ved argumenterne imod oprustning over for Rusland. Præsten og debattøren Kathrine Lilleør forsikrer således Berlingskes læsere om, at Krarup ikke elsker Putin – hun ved simpelthen bare mere om både Rusland og forsvaret end sine kollegaer på Christiansborg (Berlingske, 28. januar 2017).

Krarup er langt fra den eneste, der fremstiller sig selv som realisten, der beskriver verden, som den virkelig er, i modsætning til de naive og ideologiserede modstandere. Flemming Rose ønsker således mere forskning i Rusland, hvilket synes at være en høfligere udgave af Krarups kritik af danske diplomater og efterretningsfolk for manglende indsigt i russiske forhold (Berlingske, 28. oktober 2016).

Argumentet om, at verden i virkeligheden slet ikke ser ud, som regeringen, pressen og eksperter påstår, går også igen på venstrefløjen. Umiddelbart kunne man tro, at Rådet for International Konfliktløsning (RIKO) – qua sit navn – ville finde det problematisk, at Rusland har startet en væbnet konflikt i Ukraine og annekteret Krim med våbenmagt. Men på RIKOs vegne skriver Jørn Boye Nielsen, Søren Riishøj, Poul Guillaume og Clemens Stubbe Østergaard i Politiken, at det egentlige problem er 'høgene' i Vesten. De gentager det russiske argument om, at hybridkrig er noget, Vesten fører mod Rusland – ”forstærkes oprustningen, cyberkrige, propagandakrige, sanktionskrige og hybridkrige yderligere, så kan vi reelt komme tæt på katastrofen, om ikke andet ved et uheld eller en fejkalkulation af modpartens hensigter” (Politiken, 9. oktober 2017).

I artiklen tager RIKO-forfatterne udgangspunkt i Vestens diskurser om Rusland snarere end i Ruslands handlinger. Ved at se disse diskurser løsrevet fra den praksis, de indgår i, bliver der vendt op og ned på årsag og virkning. Hos RIKO fremstår de vestlige landes reaktion på Kremles handlinger som vestlig aggression, og i farten glemmer RIKO bekymringen for netop at udløse en oprustningsspiral, som præger den vestlige debat. Denne bekymring mener RIKO at stå alene med.

RIKO reducerer alle kritiske analyser af Rusland til udtryk for uvidenhed og/eller udslag af et særligt krigerisk temperament. På den måde fremstår disse analyser med et slag som partsindlæg, mens RIKOs synsvinkel står tilbage som den eneste objektive læsning af begivenhederne. Præcis som det er tilfældet hos Marie Krarup, bliver det umuligt for RIKO at have en diskussion, som rent faktisk er realistisk og afmålt, fordi de betragter sig selv som de eneste realister i en verden befolket af utopiske liberale eller anti-russiske høge.

Dybest set er argumentet: Vestlig konfrontation med Rusland søger at løse et problem, som ikke findes – og som, *hvis* det findes, er skabt af Vesten selv. Hvis blot Vesten ikke tog sig så meget af Ukraine eller de baltiske lande; hvis blot Vesten lyttede til Ruslands synspunkter – så ville problemet forsvinde. Man hører ekkoet af Neville Chamberlain, der kaldte Tjekkoslaviet et land ”about which we know nothing”. Det er, som om Rusland rager så højt op, at man kan se hen over Ukraine og de baltiske lande. Det ville være så meget nemmere, hvis de blot fandt sig i deres skæbne.

Netop denne tilgang til små lande med store naboer fik Berlingske til på lederplads at tage afstand fra Krarups indlæg (som citeret ovenfor). Avisen påpegede, at ”skulle man følge den logik, burde Danmark ... affinde sig med Tysklands dominans” (Berlingske, 29. juli

2017). Krarup mente i et animeret modsvar, at den leder måtte være skrevet af en praktikant (Berlingske, 31. juli 2017).

For i al deres påberåbelse af historien er det Krarup og RIKO, der glemmer fortiden. For dem er historien ikke en proces, som man selv kan påvirke. Men dansk udenrigspolitik har siden Anden Verdenskrig taget udgangspunkt i historien: Vi konkluderede efter 1945, at vi aldrig igen ville være sårbare over for Tyskland eller andre stormagters luner. Derfor støttede vi aktivt institutioner som FN, EU og NATO. Og derfor er det indlysende, at Danmark skal tale alle små landes sag – for dermed taler vi vores egen.

Imod illusion #3: Har Putin lidt ret?

De debattører, som er kritiske over for Vesten, tager på overfladen udgangspunkt i en reel bekymring for, at oprustningen kan være vanskelig at kontrollere, og at det øgede konflikt-niveau i sig selv kan udløse en konfrontation, som ingen af partnerne i virkeligheden ønsker. Men hvor dette problem ofte præsenteres som et dilemma (det såkaldte sikkerhedsdilemma), hvor begge parter har et ansvar, så er Rusland berøvet ansvar i disse debattørers fremstilling af konflikten.

Rusland handler, som det må; som om Kreml handler per instinkt, mens Vesten handler rationelt og kalkulerende. Rusland bliver i denne fremstilling en naturkraft snarere end en stat med interesser. Vladimir Putins strategiske evner fremstilles som et produkt af kultur og nationalitet, og det følger næsten, at man derfor ikke kan stille ham til ansvar for sine handlinger – han følger blot en russisk måde at tænke og handle på.

Omvendt følger det af fremstillingen af vestlig rationalitet, at vi skal tage højde for Ruslands natur som et givet vilkår i den geopolitiske ligning. 'Høgene' får at vide, at de ikke forstår Rusland (men det gør de; de vil bare ikke lade denne forståelse tale til Ruslands fordel). I den opfattelse ender det med at være selve den vestlige måde at tænke på, som bliver problemet: "Vesten forstår ikke Rusland. NATO tænker militaristisk".

Der er en lige, men ikke udtalt, linje mellem det billede af Rusland, Marie Krarup tegner, og Dansk Folkepartis forslag om at skrive den europæiske menneskerettighedskonvention ud af dansk ret. Netop derfor handler diskussionen om Rusland ikke kun om udenrigspolitik. Som journalisten og forfatteren Samuel Rachlin skriver: "Krarups kampagne har afsløret, at det, hun ikke siger om Putin og Rusland, er lige så vigtigt som det, hun siger om Putin og Rusland" (Kristeligt Dagblad, 21. februar 2017).

For Kathrine Lilleør er det tydeligt, at Vesten har valgt en unødigt konflikt med Rusland. I sit indlæg om Krarup skriver hun: "Når Krarup således mener, at forsvaret overvurderer den russiske trussel, og at vi bør indstille vores handelssanktioner mod landet, er det ikke, fordi hun elsker Kreml. Men fordi Vestens moralske pegefinger destabiliserer freden, ødelægger muligheden for gode diplomatiske samtaler og i øvrigt skygger for en meget større umiddelbar trussel, nemlig den islamistiske terror". Hun konstaterer: "Realiteten er, at der globalt er en stigende modstand mod Vestens og USA's implementering af egne værdier. I en sådan grad, at det vestlige værdisæt ikke længere kan siges at stabilisere verdensfreden. Tværtimod".

Hvis dette argument lyder bekendt, så er det, fordi præsident Putin er kommet med det gentagne gange. Fx i sin tale ved München-sikkerhedskonferencen i 2007, hvor han sagde: "I consider that the unipolar model is not only unacceptable but also impossible in today's world. And this is not only because if there was individual leadership in today's – and precisely in today's – world, then the military, political and economic resources would not suffice. What is even more important is that the model itself is flawed because at its basis there is and can be no moral foundations for modern civilization".

For Putin er Vestens magt (den unipolære model) opskriften på en 'hyperkonflikt', fordi den søger at skabe en verden baseret på et vestligt verdensbillede og håndhævet med vestlig magt. Det går galt, mener Putin, fordi hvert land har sin egen model og sin egen moral. Derfor bliver den vestlige insisteren på sine værdier en trussel mod verdensfreden.

Putins retoriske trick med relativisering af moral og værdier til et spørgsmål om nationale interesser og den militære evne til at håndhæve værdier er med til at gøre det umuligt at bedømme hans regime ud fra andre standarder end hans egne. Dermed siger Putin til Vesten: "Jeres ledere er ikke bedre end mig". Noget, som mange, inklusive USA's præsident, er imponeret af. Da FOX News' Bill O'Reilly forholdt Trump, at Putin var 'a killer', svarede præsidenten: "There are a lot of killers. You think our country's so innocent?"

Selvfølgelig er USA ikke det. Men diskussionen er ikke en diskussion mellem moralisme og realisme. Det er sådan, Putin gerne vil stille den op – med Vesten som moralister – og det er sådan, at hans apologeter [dem, der retfærdiggør hans position, red.] kommer til at fremstå som verdensmænd og -kvinder. Ved at stille diskussionen sådan op kommer Putins måde at indrette og lede det russiske samfund på til at ligne en lidt håndfast udgave af, hvad andre lande gør. Dermed bliver det også en opskrift, som nogle kunne vælge at lade sig inspirere af.

Det er ikke alene forkert, fordi Putins Rusland er et fundamentalt mindre frit samfund end fx det danske, men det er også forkert, fordi Putin derved får os andre til at glemme vores interesser.

Det er ikke Rusland, som skal definere Danmarks eller Vestens interesser, og vi har – uanset moral og samfundsmodel – ikke nogen grund til at tillade Rusland at opføre sig aggressivt. Ironien er, at denne aggressive udenrigspolitik jo netop kun tjener Ruslands interesser. Rusland stiller sig ikke op for at skabe fælles løsninger og et samlet internationalt samfund, men forfølger snævre nationale interesser.

De russiske argumenter om verdensordenen tjener til at opretholde Putins regime. Selvom disse argumenter forklæder sig som realisme, så er denne realisme i sig selv ideologisk. Det er dermed et ideologisk felttog, når Rusland prøver at påvirke den vestlige opinion – om det så er Brexit-afstemningen, valget af Trump, valgene i Frankrig og Tyskland eller de daglige nyhedsforvrængninger på internettet.

Ruslands position vækker i Vesten genklang hos dem, der i forvejen ikke er meget for liberale værdier og internationale institutioner. Putin ses som eksponent for fx et kristent verdenssyn eller magtpolitisk realisme, men dette er en form for forklædning – argumenterne er udtryk for en autoritær og nationalistisk ideologi.

Putin er i færd med at eksportere sin samfundsmodel og dermed sin model for internationale forhold – præcis hvad han beskylder Vesten for at gøre. Det er ikke kun et spørgsmål om indhold. Putins autoritære stil appellerer til dem, der tænker politik i absolutter og gerne vil have en håndfast politisk ledelse til at beskytte nationale værdier, der opfattes som truet af svage demokratiske regeringer, som tillader for meget pluralisme og multikulturalitet og dermed undergraver nationale værdier.

Som så ofte før er den bedste vejledning i, hvad Kreml gør at nærlæse, hvad Putin beskylder Vesten for at gøre. Et af Kremles bedste retoriske trick er at fremstille sine modstandere som anti-russiske, når de blot har gennemskuet, hvad Putin har gang i.

I sit indlæg i Berlingske har ambassadør Vanin svært ved at forstå, hvor de danske 'anti-russiske' holdninger kommer fra, for "historisk har vi aldrig været fjender". Her ser han bort fra de russiske atomvåben, som var rettet mod København under Den Kolde Krig (og i øvrigt besættelsen af Bornholm efter krigen). I årtier støttede Rusland kommunister i Danmark, som ønskede at omstyrte den danske samfundsmodel.

Grunden til, at Danmark i dag skal stå fast over for Rusland, er, at et stærkere forsvar ikke blot afskrækker Rusland fra at angribe de baltiske lande, men også afskrækker de kræfter, der – som under Den Kolde Krig – ønsker at omstyrte den liberale verdensorden. Dengang som nu er viljen til at forsvare sig udadtil et udtryk for, hvilken værdi man sætter på samfundet og dets værdier og institutioner indadtil.

Den vestlige verdens uenighed med Rusland falder sammen med den mest dybdegående diskussion af vores samfunds fremtid siden 1945, som er kommet til udtryk bl.a. i valget af Trump og Brexit. Denne debat gør det kun endnu mere kompliceret at formulere en sammenhængende udenrigs- og sikkerhedspolitik.

Så meget desto mere nødvendigt er det at fjerne de tre illusioner, som blokerer for, at vi kan føre den rigtige politik over for Rusland.

I forståelsen for Rusland kombineres flere træk ved dansk kultur. En modstand mod at protestere mod overmagten. En tendens til at bagatellisere konflikt. Hertil kommer så de politikere og meningsdannere, som deler Putins ønske om et opgør med liberale værdier og internationale institutioner – eller blot sympatiserer med ønsket om at stække amerikansk magt.

Den kombination står i vejen for at forstå, at vi har en interesse i at afskrække Putin, fordi han støtter et opgør med både vestlige værdier og vores samfundsmodel. Hvis vi taber til Putin, taber vi ikke alene de baltiske lande. Vi risikerer at tabe os selv.

Mikkel Vedby Rasmussen (f. 1973) er professor og institutleder ved Institut for Statskundskab, Københavns Universitet. 2014-15 var han leder af Forsvarsministeriets udviklingssekretariat. Han er tidligere leder af Center for Militære Studier ved Københavns Universitet og Dansk Institut for Militære Studier. Han er bl.a. forfatter til "Hvad er krig og fred i dag?" (Informations Forlag, 2017).

Artiklen blev bragt i RÆSONs vinternummer 2017, der udkom 14/12.

Per Stig Møller: Nu er så den dag kommet, hvor vi ikke længere kan regne med USA (18.07.2018)

Hvad i alverden stiller vi op med præsident Donald Trump? Det spørgsmål stiller man sig formentlig i alle den vestlige alliances hovedstæder; thi denne alliance synes at være på vej til sit endeligt. USA har åbenbart fået nye venner, og det er venner, som hidtil har været regnet for den vestlige alliances fjender.

SIDEN ANDEN VERDENSKRIG har USA været den frie verdens leder. Lige fra præsident Truman til præsident Obama. Ganske vist påbegyndte Obama drejningen væk fra Europa hen mod Stillehavet, men han brød hverken med NATO eller Europa. Og det var hans udenrigsminister, Hillary Clinton, der i 2009 trykkede på reset-knappen sammen med den russiske udenrigsminister Sergej Lavrov. På et møde med de europæiske udenrigsministre talte Clinton så begejstret om Putin, at jeg måtte minde hende om Ruslands aggressioner over for Georgien og Ukraine. De to lande havde Bush året inden forsøgt at bringe tættere på NATO – også tættere, end flertallet af medlemslandene brød sig om, hvorfor det ikke hjalp meget, at Danmark støttede hans forsøg.

Men efter at Rusland annekterede Krim og angreb Ukraine, skiftede Obama og Clinton kurs over for Rusland. Det var derfor, Putin i mandags på pressemødet i Helsinki vedgik, at han foretrak Trump som vinder af det amerikanske præsidentvalg. Trump synes at have kvitteret ved at skrive de russiske aggressioner i glemmebogen, ligesom han jo altså på pressemødet afviste, at Rusland havde blandet sig i den amerikanske valgkamp. På trods af at USA's efterretningstjenester og de Republikanske Kongresmedlemmer er kommet til det modsatte resultat. Efter stærk kritik fra sidstnævnte erklærede Trump så igår, at han faktisk mente det modsatte af, hvad han havde sagt!

Det var ikke Trumps skyld, vi ikke nåede at få frihandelsaftalen, før han kom til – det var EU's. EU-landene lod forbrugerpolitik trumfe sikkerhedspolitik

I MODSÆTNING TIL TRUMP ville Obama ikke bryde med Europa, heller ikke selv om han flyttede sin interesse til Stillehavet. Obama stillede sig tilfreds med løftet i NATO om, at medlemslandene ville bevæge sig frem mod et bidrag på to pct. af BNP til forsvaret, og han arbejdede for en frihandelsaftale med EU. Det var ikke hans skyld, vi ikke nåede at få den, før Trump kom til – det var EU's. Europæerne stirrede sig blinde på detaljer i forligsmekanismen og de klorvaskede kyllinger. Dem ville vi ikke lade USA eksportere til Europa, selv om aftalen jo ikke pålagde os at spise dem. Og nu er den frihandelsaftale stendød, selv om den kunne have fastholdt USA's interesse i Europa. EU-landene lod forbrugerpolitik trumfe sikkerhedspolitik.

Vi må se i øjnene, at USA med Trump er vendt tilbage til den klassiske, amerikanske udenrigspolitik, der lige fra præsidenterne Washington og Monroe gik ud på IKKE at blive involveret i europæiske stridigheder. Selv om USA nok kom de europæiske demokratier til

afgørende hjælp under Første og Anden Verdenskrig, skete det ikke med præsidenterne Wilson og Roosevelts gode vilje. De blev tværtimod begge genvalgt på løftet om netop ikke at lade sig trække ind i ”det europæiske galehus”. Kun de tyske provokationer under den første og Hitlers krigserklæring mod USA i den anden, tvang USA ind i Europa. Og straks derefter ville USA hurtigst muligt ud igen. Kun takket være Stalins besættelse af Mellem- og Østeuropa kom USA tilbage. Fra Truman til George W. Bush førte USA herefter en aktivistisk udenrigspolitik, som Danmark var loyal overfor.

Som udenrigsminister så jeg i øjnene, at den dag kunne komme, hvor USA ville bevæge sig tilbage til den fortidige linje, og derfor fandt jeg frihandelsaftalen og loyaliteten vigtig. For hvis vi ikke udviser loyalitet, når USA har brug for os, kan vi ikke regne med USA, når vi har brug for det.

Med Trump er USA vendt tilbage til den klassiske, amerikanske udenrigspolitik, der gik ud på IKKE at blive involveret i europæiske stridigheder

OG NU ER SÅ DEN DAG DA KOMMET, hvor vi ikke længere kan regne med USA. Landets præsident indleder en handelskrig med EU og kaster sig nådesløst over Tyskland. Han forsøger at destabilisere EU ved – helt åbent – at støtte de britiske EU-modstandere. Han destabiliserer den britiske premierminister Theresa May ved at pege på den afgående udenrigsminister, EU-modstanderen Boris Johnson, som hendes afløser. Præsident Macron anbefaler han at forlade EU, og Tyskland anklager han for at være i lommen på Rusland, hvorefter han lægger sig ned i den samme lomme. Han roser sig af at have fået sine NATO-allierede til at betale mere til alliancen, selv om løftet herom blev givet under Obama. Da NATO’s generalsekretær Jens Stoltenberg ydmygt sad ved hans side i Washington og takkede ham for hans lederskab, ydmygede Trump ham ved at løfte kravet til fire pct. af BNP. At ydmyge USA’s venner synes at være præsidentens foretrukne disciplin. Sådanne behandlede han jo også Canadas premierminister Trudeau efter G7-mødet og Japans statsminister Abe efter deres møde. I stedet omfavnede han Nordkoreas diktator Kim Jong-un og Ruslands præsident Putin.

USA’s venner skal jo ikke kunne tage det amerikanske venskab for givet. De tider, hvor en præsident Kennedy lovede at støtte USA’s venner og bekæmpe vores fælles fjender, er forbi

I Mellemøsten har han flyttet den amerikanske ambassade fra Tel Aviv til Jerusalem og dermed gjort det umuligt for USA at være mægler i konflikten mellem Israel og palæstinenserne. Den rolle havde allerede Obama opgivet, men ikke afskrevet helt, hvorimod George W. Bush

og udenrigsminister Condoleeza Rice havde sat alle sejl til for – med støtte fra de arabiske lande – at nå frem til en fred med en to-statsløsning inden 2009. Det var så tæt ved at lykkes, at Hamas gav sig til at angribe Israel i juleugen 2008. Dermed sikrede Hamas, at Netanyahu vandt valget i januar 2009. Med sin fulde opbakning til Netanyahu har Trump nu kortsluttet den palæstinensiske præsident Abbas' fredslinje. Og i Syrien? Her bebudede Obama at ville skride ind men gjorde det ikke. I stedet støttede USA kurdernes kamp mod IS, men nu skal kurderne næppe regne med amerikansk støtte ret meget længere, for Trump vil ud. USA's venner skal jo ikke kunne tage det amerikanske venskab for givet. De tider, hvor en præsident Kennedy lovede at støtte USA's venner og bekæmpe vores fælles fjender, er forbi.

Og hvad skal vi så stille op med det? EU er ved at tage sine forholdsregler i den nye situation. Unionen har netop indgået frihandelsaftaler med Japan (så sent som i denne uge) og Canada og må fortsætte ad denne vej. Storbritanniens vej mod en form for blødt Brexit skal fremmes; thi vi har ikke brug for et Europa, som ligger i dyb splid, selv om Storbritannien går ud. Og EU's sikkerheds- og forsvarsdimension har hårdt brug for Storbritannien, når den skal cementeres og bygges op til at blive et troværdigt bolværk mod Rusland. Samtidig skal vi ikke afskrive NATO, men gennem denne cementering styrke det europæiske ben i alliancen, således som også Kennedy ønskede det. Dermed fastholder EU også det store flertal i Kongressen, der netop har udtrykt sin stærke støtte til alliancen. Med det flertal skal vi holde tæt kontakt, for kun dét kan tvinge Trump til at holde inde med sin foretrukne attitude over for USA's venner. Det var netop Kongresmedlemmernes pres, der fik Trump til at dementere sig selv!

Når EU-parlamentet og Det Europæiske Råd til efteråret skal sammensætte en ny kommission, må de tage sig sammen til at vælge en stærk og dynamisk formand

DE EUROPÆISKE VÆLGERE OG EU skal forstå, at det nu er ved at blive alvor. Vi må løse vores interne udfordringer – i stedet for at ligge i evig kiv og udvise vores manglende evner til at adressere vores fælles problemer. Den måde, det kører på nu, aftvinger ikke respekt i omverdenen og da slet ikke hos præsident Trump. Når EU-parlamentet og Det Europæiske Råd til efteråret skal sammensætte en ny kommission, må de tage sig sammen til at vælge en stærk og dynamisk formand. Og vælgerne må erkende, at de tider, hvor man kunne undlade at tage valget til EU-parlamentet alvorligt, også er forbi. Det er på tide, at de europæiske befolkninger indser, at uden et stærkt og enigt EU bliver vores problemer kun større og enhver løsning umulig. Europa må indstille sig på at stå alene over for en aggressiv Putin og uden amerikansk støtte til at inddæmme problemerne i Mellemøsten og Nordafrika, som kan spille over på os.

Siden november 1941 har den amerikanske præsident været den frie verdens leder. Det er han ikke længere

Siden november 1941 har den amerikanske præsident været den frie verdens leder. Det er han ikke længere. For hvordan kan denne være leder af den frie verden med så forskellige opfattelser af sikkerhedspolitikken, handelspolitikken og klimapolitikken? Præsident Trump taler ikke på vores vegne. USA må forstå, at dette er prisen for Trumps politik og indse, at dermed er USA faktisk svækket. Og dét er lige præcis gået op for Kina, som tilbyder sig som den fredelige afløser for USA. Kina forsvarende globale frihandel og fastholder klimaaftalen fra Paris. Landet engagerer sig økonomisk i Afrika, Latinamerika og Europa. Med Belt-and-road-initiativet bygger det en infrastruktur via den gamle Silkevej til Europa. Mens USA har afskrevet frihandelsaftalen med Stillehavslændene, tilbyder Kina disse lande alternative aftaler, som de efter USA's svigt får svært ved at sige nej tak til. Nu får også Grønland tilbudt kinesiske investeringer, som den grønlandske og den danske regering kan blive uenige om. Og dét er jo ganske godt for Kina, som har besluttet at engagere sig i Arktis. Her kan landet så med tiden få en ny konflikt med USA, der til gengæld kan komme i konflikt med et – til den tid – måske suverænt Grønland. Kort sagt: Kina tænker langt. USA kun kort. Og hvad med os? Tiden er inde for Europa til både at tænke langt og selvstændigt.

**Kort sagt:
Kina tænker langt. USA kun kort**

Jørn Boye Nielsen, Søren Riishøj, Poul Villaume og Clemens Stubbe Østergaard: I 24 år har Vesten forfulgt en forkert politik over for Rusland. Er det på tide at tænke nyt? (02.04.2018)

Danmark er et særlig klart eksempel på den bredere tendens: I Vesten tænker vi ikke længere på dialog som en vej til afspænding – vi prioriterer de militære midler og logikker

Hvilken strategi og politik bør Danmark og det øvrige liberal-demokratiske Vesten anlægge over for Vladimir Putins autoritært styrede Rusland? I de sidste mange år – herunder de seneste fire-fem år, hvor forholdet mellem Vesten og Rusland for alvor er blevet forsuret – har dette vigtige spørgsmål desværre givet anledning til alt for lidt reel debat i Danmark.

Det er derfor velkomment, når en så højprofileret sikkerhedspolitisk ekspert som professor Mikkel Vedby Rasmussen giver et argumenteret bud på et svar, således som det skete i RÆSON nr. 4/2017 ('Tag ikke fejl: Putins Rusland ønsker at destabilisere den vestlige orden. Husker vi det i Danmark?'). Det er til gengæld beklageligt, at Vedbys bidrag i flere henseender ikke er mere dybtgående og nuanceret, end tilfældet er – og at det på nogle punkter desværre endda er direkte vildledende.

Lad os tage et par konkrete eksempler på det sidste først: Med henvisning til undertegnede fælles kronik i Politiken (9.10.17) fremstiller Vedby det, som om vi – på vegne af Rådet for International Konfliktløsning (RIKO) – ikke har problemer med Ruslands annektering af Krim i 2014, og at vi gentager Putins argument om, at det er Vesten, der fører hybridkrig mod Rusland og ikke omvendt.

To forbløffende påstande, som naturligvis ingen bund har i virkeligheden. Fra dag ét har vi – og RIKO – tværtimod kritiseret annekteringen af Krim som en illegitim selvtagtshandling, der måtte fremkalde en reaktion fra det internationale samfund, herunder sanktioner (se fx Poul Villaume: 'Vesten tager fejl af Rusland', RÆSON nr. 2/2017). Hvad angår hybridkrigen, så misforstår Vedby (i bedste fald) helt den formulering, han citerer fra vores kronik, og som alene og entydigt går på risikoen ved en fortsat optrapning mellem NATO og Rusland gennem oprustning samt cyber-, propaganda-, sanktions- og hybridkrige.

Spekulativ motivfortolkning er i det hele taget en grundlæggende præmis i Vedbys analyse. Forholder man sig – i et eller andet omfang – kritisk til det syn på virkeligheden og på Putins Rusland, som "regeringen, pressen og eksperter" har herhjemme, ja, så bunder det – dybest set – i en (skjult) fascination af autoritær magtudøvelse (Putins) og/eller i, at man "ikke er meget for liberale værdier og internationale institutioner". Altså en 'er du ikke med os, så er du imod os'-tankegang. Her er der hverken plads til distraherende nuancer eller gråtoner – verden er skarpt delt op i sort og hvidt, de onde og de gode.

Denne tanke- og tilgang var i post-koldkrigsperioden – før og efter 2001 – med til at føre Vesten ud i mere eller mindre modproduktive angrebskrige, ofte på et mere end tvivlsomt folkeretligt grundlag.

Tankegangen var også udbredt under især de dybfrosne perioder af Den Kolde Krig, hvor stemmer, som kritiserede egne ledes konfrontationskurs over for modparten i både den diktatoriske østblok og den demokratiske vestblok, blev stemplet som – om ikke andet 'objektivt set' – 'agenter' (eller 'nyttige idioter') for fjenden. I øst blev sådanne stemmer ofte bragt til tavshed med fængsel eller det, der var værre; de kritiske stemmer i vest blev typisk udskammet, marginaliseret eller ignoreret – vel at mærke også selvom de ikke anfægtede Vestens liberal-demokratiske system.

Denne tanke- og tilgang var i post-koldkrigsperioden – før og efter 2001 – med til at føre Vesten ud i mere eller mindre modproduktive angrebskrige, ofte på et mere end tvivlsomt folkeretligt grundlag

Denne debatdræbende tilgang skal vi forhåbentlig ikke tilbage til. Men man kan få sine tvivl, fx når amerikanske efterretningschefer i februar i år udtrykkeligt – og uden nævneværdig kritik herhjemme – advarede imod Ruslands angivelige mediebrug af ”sympatisk indstillede talsmænd” til at ”søge at skærpe sociale og politiske skel i USA” (New York Times, 13.2.18). En advarsel, som naturligvis potentielt inkriminerer eller mistænkeliggør enhver offentlig kritik af den anlagte strategi over for Rusland, og som desværre leder tanken hen på mccarthysmismens giftige debatklime i begyndelsen af 1950’erne.

”Et stadig mere aggressivt Rusland”

En anden præmis i Vedbys analyse er, at der hænger en mere eller mindre umiddelbar russisk militær trussel over de baltiske lande. Siden 2014 er præmissen om ”et stadig mere aggressivt Rusland” i dansk og vestlig politiker- og medieåret diskurs blevet et *aksiom* – dvs. en selvindlysende forudsætning, som ikke kræver nogen nærmere argumentation eller sandsynliggørelse ud over henvisningen til annekteringen af Krim samt Kremls militære støtte til det russiske mindretalsoprør i Østukraine.

Begge dele var dog en umiddelbar reaktion på det åbenlyst vestligt støttede magtskifte i Kyjiv i februar 2014. Et kupagtigt magtskifte, som – via gadens parlament, anført af militariserede højreradikale grupper – væltede den korrupte, men folkevalgte ukrainske præsident, Janukovitj, på trods af at højtstående repræsentanter for EU dagen forinden havde indgået en fornuftig kompromisaftale med ham om bl.a. en koalitionsregering med oppositionen og et snarligt præsidentvalg.

De nye magthavere i Kyjiv, som omgående blev omfavnet af både Bruxelles og Washington, havde bl.a. talt om at opgive Ukraines aftale med Rusland om flådebasen i Sevastopol på Krim og om at ophæve russisk som officielt andetsprog i landet. Og under et officielt besøg hos præsident Obama i Washington i juni 2014 kaldte Ukraines nye præsident, Yatsenjuk, det russiske mindretal i Østukraine for ”undermennesker”.

Ædruelige analyser (jf. fx den amerikanske ruslandsekspert Daniel Treisman) afviser da også, at situationen omkring Krim, hvor 66 pct. af befolkningen er russisk, med nogen rimelighed kan paralleliseres med situationen i de tre baltiske NATO-lande, hvor de russiske mindretal kun udgør ca. 25 pct. i både Estland og Letland og fem pct. i Litauen. Det er også mere end svært at se, hvilke militære og strategiske, for slet ikke at tale om politiske fordele, Kreml skulle øjne i at ”erobre et eller flere baltiske lande” i et lynangreb, selvom netop dét er et officielt scenarie både hos NATO’s planlæggere og hos Vedby. NATO’s samlede forsvarsbudget er på 915 mia. dollars, mens Ruslands er lidt over fem pct. heraf – knap 50 mia. dollars.

Vestens generelle militære og økonomiske forspring er så overvældende, at specifikke – lokale eller regionale – militære ubalancer mellem NATO og Rusland (som professionelle militærplanlæggere – på begge sider – altid vil kunne finde) i praksis vil være irrelevante, også uanset den gensidige atomafskrækkelse.

**Det er også mere end svært at se,
hvilke militære og strategiske, for slet
ikke at tale om politiske fordele,
Kreml skulle øjne i at ”erobre et eller
flere baltiske lande” i et lynangreb,
selvom netop dét er et officielt
scenarie både hos NATO’s
planlæggere**

Alligevel er de baltiske landes historisk betingede bekymring for den store russiske nabo siden 2014 ikke uforståelig rent psykologisk og ej heller deres følte behov for militære ’nervepiller’ fra NATO’s side – hvilket flere af dette indlægs forfattere netop som RIKO-repræsentanter fra starten har understreget i udtalelser og aviskronikker. Men samtidig har vi og RIKO stedse fastholdt, at den vigtigste vej til at nedtrappe eksisterende spændinger mellem Rusland og de baltiske lande er den politisk-diplomatisk, herunder at tilskynde de baltiske regeringer til – som vi fx skrev i den af Vedby kritiserede kronik – bedre at ”integrere de russiske mindretal og sikre deres rettigheder, så mindretallene ikke kan udnyttes i russisk-nationalistisk propaganda”, samt at ”alle parter må acceptere skærpet OSCE-kontrol og -tilstedeværelse i grænseområderne mellem Baltikum og Rusland”.

Diplomati forudsætter empati, ikke sympati

En tredje præmis i Vedbys analyse er tilsyneladende, at NATO’s militære styrkeopbygning over for Rusland i Østersøregionen ikke behøver noget diplomatisk sidestykke. I hvert fald kommer Vedby slet ikke ind på det diplomatisk instrument, endsiges på en egentlig diplomatisk strategi over for Rusland.

Ikke engang den yndede politiker-anvendte frase ’forhandling fra en styrkeposition’ bruger Vedby; formlen kan naturligvis også have uheldige associationer, det allerede eksisterende styrkeforhold taget i betragtning, men herudover kan den i praksis – som det ofte var tilfældet under Den Kolde Krig – betyde slet ingen forhandlinger. Bl.a. fordi modparten sjovt nok typisk tænker på samme måde: Vi kan først forhandle, når vi står i en stærkere militær position.

Det er her værd at minde om, at NATO siden 1967 (med Harmel-rapporten) har haft to principielt ligestillede formål, som gensidigt supplerer hinanden: militær afskrækkelse og politisk-diplomatisk afspænding. Konceptet var siden med til at give NATO en konstruktiv rolle – faktisk ikke mindst på dansk foranledning – i den europæiske afspændingsproces i 1970’erne og 1980’erne. Men som den amerikanske fhv. topdiplomat Chas W. Freeman påpegede i en forelæsning på Harvard og MIT i begyndelsen af 2018, er USA’s udenrigspolitik gennem en årrække blevet tydeligt militariseret – både mht. teori, praksis og personel – samtidig med en markant nedprioritering af det diplomatisk instrument. Som delvis forklaring herpå mindede Freeman om, at diplomatiets essens, *empati*, altså indlevelse i andres syn på verden, af mange åbenbart forveksles med *sympati*, altså identifikation med den andens perspektiv. Sondringen kan forekomme elementær, ja banal, men den er – naturligvis – afgørende.

Danmarks ambassadør i Moskva, Thomas Winkler, er et eksempel på én, der mestrer sondringen. I en kronik i Berlingske i august 2017 (som Vedby ikke nævner) advarer han imod ”koldkrigs-rygmarvsreaktioner fra alle sider”, imod at overdrive Ruslands militære kapacitet og imod at slutte fra enkelte situationer med aktiv russisk brug af militær magt – Georgien i 2008, Ukraine i 2014, Syrien fra 2015 – til en bredere tese om mere eller mindre nært forestående russisk aggression.

I alle tre tilfælde gik Moskva efter Winklers vurdering kun i militær aktion, fordi der set fra Moskva forelå akutte og alvorlige trusler mod Ruslands vitale interesser. Og Winkler minder om, at mens Rusland foretager militært provokerende handlinger i Østersøregionen for at teste eller udfordre et NATO, der rykker stadig tættere på Ruslands grænser, så viser Moskva villighed til dybere integration i samarbejdet i de regionale fora omkring Østersøen og Arktis.

Derfor ser diplomaten Winkler effektive kommunikationskanaler, samarbejde og handel med Rusland som en bedre vej end et nyt våbenkapløb. Frem for et bl.a. økonomisk pres udefra, som bruges til at styrke Putins position i russisk indenrigspolitik, peger Winkler på, at det er i Vestens interesse, at et Rusland med økonomisk vækst ikke er efterladt uden for de internationale samarbejdsstrukturer, og at landet ser sig selv som del af løsningen på de internationale udfordringer.

Derimod vil et russisk styre, der frygter for sin overlevelse, være farligere og således ikke i Vestens interesse. Den danske moskvaambassadør er i øvrigt her helt på linje med bl.a. den internationalt respekterede, uafhængige russiske analytiker Dmitri Trenin, som i sin roste bog *Should We Fear Russia?* (2016) konkluderer, at Vesten kun bør frygte et svagt, usikkert – og isoleret – Rusland.

I det hele taget har en sand perlerække af amerikanske og vesteuropæiske (dog vistnok nærmest ingen danske) fhv. udenrigs- og forsvarsministre, fhv. topdiplomater og fremtrædende sikkerhedspolitiske analytikere og forskere gennem årene lige siden 1990’erne offentligt kritiseret og advaret imod den vestlige kurs over for Rusland. En oversigt kan antyde omfanget.

**En sand perlerække af amerikanske
og vesteuropæiske
(dog vistnok nærmest ingen danske)
fhv. udenrigs- og forsvarsministre,
fhv. topdiplomater og fremtrædende
sikkerhedspolitiske analytikere og
forskere gennem årene lige siden
1990’erne offentligt kritiseret
og advaret imod den vestlige kurs over
for Rusland**

Ny europæisk sikkerhedsarkitektur? (1990-2006)

I juli 1990 vedtog NATO sin London-erklæring med appel om nye mekanismer og institutioner for europæisk sikkerhed samt afmilitarisering. Fire måneder senere vedtog samtlige

vest- og østeuropæiske lande – inklusive Sovjetunionen plus USA og Canada – CSCE's såkaldte Paris Charter om at arbejde hen imod en ny sikkerhedsarkitektur i et både helet og helt Europa. Og før og efter Tysklands genforening i oktober 1990 forsikrede vestlige ledere gentagne gange mundtligt Moskva om, at NATO's jurisdiktion ikke ville blive flyttet længere mod øst.

Men i Vesten blev alt dette hurtigt glemt efter Sovjetunionens sammenbrud i slutningen af 1991. I 1992 advarede den amerikanske diplomat, historiker og ruslandskender George Kennan, som i 1946-1947 havde formuleret USA's og Vestens inddæmningsstrategi over for sovjetkommunismen under Den Kolde Krig, offentligt imod faren for vestlig *triumfalisme* og overmod: Det var direkte dumt at tro, at det var Det Republikanske Partis politik i 1980'erne, der havde 'vundet' Den Kolde Krig, skrev Kennan; man skulle snarere spørge sig selv, fortsatte han, hvad der var gået tabt ved, at den gensidige – og overflødige – militarisering og overoprustning, som begge siders 'hardlinere' havde opmuntret hinanden til, reelt havde forlænget Den Kolde Krig unødigt.

Den lære, Kennan i 1992 drog af Den Kolde Krigs forløb, faldt dog for døve øren på et tidspunkt, hvor naive og overmodige forestillinger om 'historiens afslutning' og den vestlige liberale verdensordens definitive sejrsgang var dominerende.

Ikke desto mindre kastede Den Kolde Krigs afslutning NATO ud i noget, der lignede en eksistentiel krise, som først så ud til at lette noget, da man fra 1994 officielt fandt et nyt, forenende strategisk mål, nemlig 'projicering af stabilitet mod øst', dvs. gradvis udvidelse af NATO's medlemskreds med de øst- og centraleuropæiske lande. Ruslands præsident, Jeltsin, som ellers var Vestens favoritrusser, begyndte ildevarsle at tale om indledningen til en 'kold fred'. Og selvom det i *NATO-Russia Founding Act* fra maj 1997 hed, at de to parter ikke så hinanden som modstandere, protesterede Moskva vedvarende mod NATO's udvidelsesplaner. Det samme gjorde 50 prominente amerikanske fhv. ministre, senatorer, officerer, topdiplomater og forskere af konservativt eller liberalt tilsnit, herunder Robert McNamara, Sam Nunn, Paul Nitze, Paul Warnke, Stansfield Turner, Jack Matlock, Raymond Garthoff, Robert Bowie, Richard Pipes, Marshall Shulman, Edward Luttwak og Michael Mandelbaum.

I et åbent brev til præsident Clinton i juni 1997 skrev de bl.a., at Rusland ikke udgjorde en trussel imod sine vestlige naboer, og at en NATO-udvidelse derfor hverken var nødvendig eller ønskværdig og burde stilles i bero til fordel for fortsat arbejde for våbenreduktion. Det åbne brevs argumenter havde ingen effekt, hvilket bl.a. USA's forsvarsminister i 1990'erne, William Perry, senere beklagede. I sine memoirer fra 2015 skriver han, at Vestens "foragt og arrogance over for Ruslands protester var en fejl". Da NATO's forhandlinger med Polen, Ungarn og Tjekkiet om optagelse i alliancen blev indledt i foråret 1998, lød advarslen fra den nu 94-årige George Kennan i et interview med *New York Times*, at dette kunne være "begyndelsen til ny kold krig", og at det var "en tragisk fejltagelse", fordi der ikke forelå nogen trussel; Kennan tilføjede: "Selvfølgelig vil der komme en dårlig reaktion fra Rusland [...] så vil man sige: [...] 'sådan er russerne!'"

Udsigten til, at sikringen mod en (mulig fremtidig) trussel fra Rusland skulle blive en selvopfyldende profeti, fremkaldte efter NATO's bombninger af Serbien under Kosovokonflikten i 1999 yderligere advarsler fra bl.a. fremtrædende amerikanske forskere. Politologiprofessoren Michael Mandelbaum forudsagde i en profetisk artikel (i *Foreign Affairs*, august 1999), at Rusland i fremtiden ville kunne bruge NATO's militære indgreb, som skete uden om FN's Sikkerhedsråd (og som umiddelbart gjorde ondt værre for kosovoalbanerne) til at legitimere et ensidigt indgreb i Ukraine. En måned forinden antydede George Kennan noget tilsvarende i et interview. For som den amerikanske fhv. diplomat Mark Medish (der var sikkerhedspolitisk rådgiver under præsident Clinton) påpegede for et par år siden: Det første land i Europa siden 1945, som har fået ændret sin status og sine grænser med militær magt

fra én magt(blok)s side, var ikke Ukraine med den russiske Krim-annektering i 2014; det var derimod Serbien i 1999 med den NATO-fremkaldte *de facto*-løsning af Kosovo (og *de jure*-anerkendelsen i 2008 – dog kun fra godt halvdelen af verdens lande og ikke fra NATO- og EU-lande som fx Spanien og Grækenland).

Udsigten til, at sikringen mod en (mulig fremtidig) trussel fra Rusland skulle blive en selvopfyldende profeti, fremkaldte efter NATO's bombninger af Serbien under Kosovokonflikten i 1999 yderligere advarsler fra bl.a. fremtrædende amerikanske forskere

Midt under Kosovokrigen fejrede NATO dengang sit 50-års jubilæum ikke blot med optagelsen af de tre nye østeuropæiske medlemslande, men også med at vedtage et nyt 'Strategisk Koncept', som for første gang gjorde alliancen til en potentiel global aktør. Dette blev aktuelt efter terrorangrebet på USA den 11. september 2001, da man for første gang nogensinde aktiverede traktatens artikel 5 ('musketereden') – også selvom USA i starten betakkede sig for NATO-hjælp til sit angreb på Afghanistan, som væltede Talebanstyret. Præsident Bush tog derimod imod den nye russiske præsident Putins omgående tilbud om at åbne russiske baser i Centralasien som led i USA's krig mod al-Qaeda og Taleban i Afghanistan.

Til gengæld anmodede Moskva om, at USA undlod ensidigt at opsigte den såkaldte ABM-traktat, som de to lande indgik i 1972. Den begrænser bl.a. opbygning af missilforsvar – tanken var dengang, at forsvarssystemer mod (atom)missiler var farligt destabiliserende, fordi de kunne skabe tvivl om den atomare afskrækkelse, 'gensidig sikker ødelæggelse'. I 2011 valgte Washington alligevel ensidigt at opsigte traktaten for at åbne for opbygningen af et amerikansk missilforsvar mod en angivelig trussel fra 'ondskabens akse' (Irak, Iran og Nordkorea). Det skete i åben erkendelse af skarp modstand fra Rusland, som dengang og lige siden har udtrykt bekymring for, at det amerikanske missilforsvarssystem også vil kunne svække Ruslands atomare afskrækkelsesstyrker.

Uanset det mere belastede forhold mellem USA og Rusland omkring årtusindskiftet lukkede præsident Putin i 2002 de gamle russiske flådebaser i Cuba og Vietnam. Det kunne vel læses som et signal om, at Rusland – uanset NATO's nu geografisk udvidede rolle – ikke ønskede at spille en global militær rolle som under Den Kolde Krig. Men i de følgende år fortsatte USA's/NATO's proaktive fremrykning af deres geopolitiske positioner med uformindsket energi i Østeuropa og Mellemøsten, og det med fremme af demokrati og frihed som de erklærede mål: I 2003 invaderede den USA-anførte 'koalition af villige' (som ikke omfattede NATO-lande som Frankrig og Tyskland) Irak uden om FN's Sikkerhedsråd og under bl.a. russiske protester; i 2003 og 2004 støttede USA i ord og handling de såkaldte farverevolutioner i Georgien og Ukraine – hvilket ifølge USA's førnævnte fhv. forsvarsminister Perry var "vores anden fejl" (efter 2004 begyndte Putin at stramme det politiske greb mærkbart indadtil i Rusland); i 2004 blev de tre baltiske lande plus bl.a. Rumænien og Bulgarien nye medlemmer af NATO; i 2005-2006 udvidede USA og NATO krigsindsatsen i både

Irak og Afghanistan; og i slutningen af 2006 begyndte USA at planlægge placering af dele af sit missilforsvar i Polen og Tjekkiet.

Fra München til Kyjiv (2007-2013)

Under hele den her beskrevne 15 års udvikling fra Den Kolde Krigs afslutning til udgangen af 2006 havde Rusland militært set forholdt sig grundlæggende passivt – lige bortset fra den rigtignok skånselsløse nedkæmpelse af de islamistisk inspirerede kaukasiske oprørere i Tjetjenien. Den trussel mod Ruslands vestlige nabolande, som de 50 amerikanske fhv. topaktører ikke havde kunnet få øje på i 1997, var i 2006-2007 stadig ikkeeksisterende.

Det var i den situation, at Putin på sikkerhedskonferencen i München i 2007 angreb USA's "næsten uhæmmede hyperbrug af militær magt" og bl.a. stillede spørgsmålet, hvorfor USA havde følt behov for at oprette frontlinjebaser med 5.000 soldater langs Ruslands grænse mod vest. Men den russiske protest blev fortsat overhørt og ignoreret.

Et års tid senere – i april 2008 – kom så, hvad Robert Gates, ruslandseksport, fhv. CIA-chef og USA's forsvarsminister under George W. Bush, i sine memoirer fra 2016 kalder "en monumental provokation" af Rusland: erklæringen fra NATO-topmødet i april 2008 om, at "Ukraine og Georgien vil komme med i NATO". USA's ambassadør i Kyjiv havde inden NATO-mødet klart advaret om, at løfter om et Ukraine på vej ind i NATO for Moskva ville være at overskride en 'rød linje'. Allerede efter Putins München-tale rapporterede Gates ifølge eget udsagn til Washington, at amerikanske aktørers arrogance over for deres russiske modparter helt siden 1990'erne gradvist havde skabt en dyb og opsparet følelse af frustration og ydmygelse i brede politiske kredse i Rusland. Men heller ikke dén advarsel havde nogen effekt.

Åbenbart opmuntret af NATO-erklæringen foretog Georgiens vestligt støttede leder, Saakasjvili – som af Gates kaldes "aggressiv" og "fremfusende" – i august 2008 et ifølge OSCE's observatører uprovokeret militært indfald i den omstridte enklave Sydossetien. Dét var tilsyneladende dråben, der fik bægeret til at flyde over i Moskva.

For første gang siden Den Kolde Krigs afslutning brugte Rusland nu sit militær uden for landets grænser og (over)reagerede ved omgående at slå militært tilbage dybt ind i Georgien.

Episoden afholdt dog ikke den nytiltrådte Obamaregering fra med en vis succes midlertidigt at forbedre USA's forhold til Rusland i 2009 og 2010. Obama stillede planen om at bruge Polen og Tjekkiet i USA's missilforsvar i bero. Rusland kom med i Verdenshandelsorganisationen, WTO, og i 2010 indgik USA og Rusland en ny START-aftale om kontrol med de strategiske atomvåben. Til gengæld afviste man i Bruxelles i juni 2010 blankt et forslag fra den russiske præsident, Medvedev, til den tyske kansler, Merkel, om at udvikle nye former for aleuropæisk sikkerhedssamarbejde og konfliktløsningsmekanismer mellem EU og Rusland. Klimaet blev ikke forbedret under det russiske parlamentsvalg i december 2011, hvor Moskva kritiserede amerikansk indblanding (bl.a. holdt USA's Moskvaambassadør møder med oppositionen), mens Washington fremførte beskyldninger om russisk valgsvindel.

I 2011-2012 bragte USA's og NATO-magters optræden i borgerkrigene i Libyen og Syrien for alvor Rusland og Vesten på kant med hinanden også uden for Europa. USA's/NATO's militære indgreb i Libyen i 2011 skete på grundlag af en Sikkerhedsrådsresolution, som Rusland (og Kina) undlod at vetoe, fordi den udtrykkeligt handlede om beskyttelse af den libyske civilbefolkning (i Benghazi) som skridt på vejen til en forhandlet magtdelingsløsning i landet. Men Vestmagterne (mis)brugte resolutionen til oprørsstøtte og voldeligt regimeskifte – med efterfølgende kaos og anarki.

Rusland ville undgå et lignende scenarie i Syrien og brugte derfor sin vetoret over for tilsvarende FN-resolusioner her. Det var i en situation, hvor militante islamistiske og delvist

al-Qaeda-relaterede oprørsgrupper med støtte fra bl.a. Saudi-Arabien allerede havde taget kontrol med oprøret mod diktatoren Assad, som påpeget i august 2012 af bl.a. USA's militære efterretningstjeneste. Men i en blanding af overmod og ønsketænkning stillede præsident Obama og ledende NATO-lande allerede fra august 2011 kravet 'Assad must go!'; dermed blokerede de reelt for mindst tre – russisk-støttede – forsøg i FN-regi på diplomatiske forhandlings- og kompromisløsninger, som blev gjort i 2012-2013, mens de sandsynligvis endnu havde haft en chance. De tre involverede FN-mæglere dengang, Martti Ahtisaari, Kofi Annan og Lakhdar Brahimi, beklagede og kritiserede alle direkte USA's og de øvrige Vestmagters kompromisløshed. Hele forløbet øgede yderligere mistilliden mellem Rusland og Vesten og var med til at bane vej for Ruslands hårdhændede militære indgriben i Syrien i 2015, da de islamistiske grupper truede med at indtage Damaskus. Med den amerikanske kongres' såkaldte Magnitsky Act i 2012, som specifikt var rettet imod russiske statsborgeres indrejse i USA, blev forholdet mellem USA/Vesten og Rusland yderligere forværret. I 2012-2013 afbrød præsident Obama forhandlingerne med Rusland om USA's missilforsvar og andre våbenkontrollspørgsmål, og i september 2013 aflyste han et topmøde med Putin. I november 2013 afholdt NATO sin hidtil største øvelse i Østersøregionen siden Berlinmurens fald med deltagelse af soldater fra bl.a. Ukraine. Moskva protesterede imod øvelsen, som gav "minder om Den Kolde Krig".

Hele forløbet øgede yderligere mistilliden mellem Rusland og Vesten og var med til at bane vej for Ruslands hårdhændede militære indgriben i Syrien i 2015, da de islamistiske grupper truede med at indtage Damaskus

Samtidig afviste EU blankt gentagne forslag fra Rusland om at indlede trepartsforhandlinger mellem EU, Ukraine og Rusland om fælles økonomisk bistand til Ukraine. Kyjiv lå på dette tidspunkt i forhandlinger med EU om en såkaldt dyb associeringsaftale, som ikke blot ville vende Ukraines handelsforbindelser skarpt fra øst mod vest, men også indeholdt klare militærpolitiske perspektiver vestover. Da den hidtil ellers ganske vestorienterede præsident Janukovitj accepterede et favorabelt økonomisk tilbud fra Moskva, begyndte protesterne i Kyjiv, som åbent og direkte blev støttet fra højeste sted i Bruxelles og i Washington. USA's viceudenrigsminister for europæiske forhold, Victoria Nuland, erklærede, at USA siden 1991 havde brugt fem mia. dollars på at øve indflydelse på det ukrainske samfund. Protesterne i Kyjiv i vinteren 2013-2014 førte så frem til det kupagtige magtskifte i februar – efterfulgt af Ruslands efterfølgende folkeretsstridige annektering af Krim og støtte til oprøret i Østukraine.

Men i Mikkel Vedby Rasmussens analyse af den aktuelle udfordring fra Putins Rusland er der totalt fravær både af hele den her skitserede forhistorie til Krim-/Ukrainekrisen og den vestlige debat om USA's/NATO's ruslandsstrategi siden 1990'erne. Det er ikke blot historieløst, men også vildledende – i hvert fald hvis man er optaget af, hvordan internationale konflikter udvikler sig, og hvordan de kan optrappes og nedtrappes.

Hvem provokerer hvem?

Vedbys påmindelse om, at Putins Rusland er ”et fundamentalt mindre frit samfund end fx det danske”, er selvindlysende. Men den er lidet relevant, hvis målet er at finde veje til at deeskalere konflikten mellem Rusland og Vesten og om muligt undgå et nyt, ressourcekrævende og farligt (atom)våbenkapløb i et koldkrigs-lignende politisk klima såvel nationalt som internationalt.

Naturligvis har Putins Rusland et medansvar for det aktuelle spændingsniveau – vi har aldrig sagt eller skrevet andet. Men husk 1970’erne: Brezjnevs Sovjetunionen var trods alt langt mere ufrit – og militært langt stærkere både regionalt og globalt – end dagens Rusland, og det afholdt på ingen måde Vesten fra – i øvrigt med både socialdemokratiske og borgerlige danske regeringer som proaktive pådrivere i NATO – at indgå omfattende afspændings- og våbenkontrollaftaler med Moskva. Det skete bl.a. i erkendelse af, at afspænding, snarere end militær konfrontation, fremmede en gradvis liberalisering i østblokken.

I dag er begreber som ’afspænding’, ’diplomati’ og ’våbenkontrol’ nærmest udraderet af den sikkerhedspolitiske diskurs blandt politikere, dominerende eksperter og mediefolk – især i Danmark. For i flere andre NATO-lande, fx Tyskland, er den sikkerhedspolitiske debat heldigvis mere avanceret og nuanceret. Willy Brandts og Egon Bahrs *Ostpolitik* var en del af deres diplomatiske afspændingsstrategi under Den Kolde Krig.

Deres idéer om ’Wandel durch Annäherung’ og ’Wandel durch Handel’ – forandring gennem tilnærmelse og handel – har sat sig varige spor i tysk sikkerhedspolitik. Angela Merkel, som i 2017 blev omtalt som ’den frie verdens (nye) leder’, har fx insisteret på at godkende konstruktionen af den russiske gasledning ’Nord Stream’, og hendes udenrigsminister, Sigmar Gabriel, støttede på München-konferencen i februar i år en kompromisløsning om Øst-ukraine med FN-overvågning af konflikten, implementering af Minsk II-aftalen fra *alle* sider (læs: også Kyjiv), parallelt med nedtrapning af de vestlige sanktioner mod Rusland. I München understregede Gabriel også, at Tyskland havde haft historisk gavn af afspændingspolitikken og derfor vil søge at hindre et nyt futilt (atom)våbenkapløb med Rusland.

I disse måneder, hvor der i USA og i NATO-/EU-landene er stort fokus på anklagerne mod Rusland for cyberbaserede angreb på Vestens demokratiske institutioner og valghandlinger, kan der også være grund til at minde om, at kansler Merkel på München-sikkerhedskonferencen i februar 2017 foreslog, at hele spørgsmålet om cybersikkerhed blev taget op til substantiel behandling i NATO-Rusland-rådet. Forslaget blev straks støttet af Ruslands udenrigsminister, Lavrov, med henvisning til, at Rusland allerede siden november 2015 gentagne gange havde foreslået Obamaregeringen bilaterale forhandlinger om cyberspionage, cybersikkerhed og andre cyberrelaterede områder. Det russiske forslag forblev dog reelt ubesvaret af Obamaregeringen. Indtil videre har også Trumpregeringen været tavs om det – en af følgerne af den nedfrosne dialog mellem USA/NATO og Rusland siden 2014.

Man kan vælge at se den russiske ’cyberkrigsførelse’ i USA og i andre lande som en slags defensivt svar (eller ’tak for sidst’) på bl.a. Kongressens ’Freedom Support Act’, som i ca. 15 år efter 1992 tillod skiftende amerikanske regeringer at kanalisere 2,2 mia. dollars til hundredvis af russiske organisationer, partier, medier, NGO’er og firmaer, som med mængder af amerikanske eksperters bistand formulerede markedsøkonomisk lovgivning m.v.

Gordon Adams, en af hovedaktørerne i hele denne indsats under præsident Clinton i 1990’erne, kaldte det i en tilbageskuende artikel i 2016 for ”en af de største, mest aktive og indgribende ikkemilitære interventioner i en anden stormagts politiske forhold” nogensinde. Ifølge Adams var det også en intervention, som – uanset gode intentioner – var naiv. Ifølge ham respekterede den nemlig ikke russisk nationalstolthed, og af de fleste russere blev den betragtet som ydmygende amerikansk indtrængning, der primært var i USA’s egen interesse.

Men man kan som bekendt også vælge at se russisk 'hybrid- og cyberkrig' som et uhørt aggressivt skridt til destabilisering og underminering af den vestlige liberale orden.

På cyberområdet – præcis som på det militære område og andre felter – er åben dialog og substantielle forhandlinger dog under alle omstændigheder den indlysende bedste, ja eneste vej frem til at nedbryde den dybe gensidige mistillid, som i dag hersker mellem Vesten og Rusland. Under Den Kolde Krig betragtede nogle den afspændingsdiplomatiske strategi i 1970'erne og 1980'erne som 'Vestens kapitulation'. De allerfleste af dem erkendte senere, at de havde taget fejl. Også i dag kan man, som det skulle være fremgået af det foregående, sagtens både være tilhænger af den liberale demokratiske orden og samtidig være kritisk over for en overmilitariseret vestlig tilgang til det autoritært styrede Rusland. På alle fronter gælder det for begge parter om at undgå hyperfokus på den anden parts fejl- og overgreb, mens man i praksis er totalt blind over for egne fejltrin. Selvretfærdighed nedbrydes bedst i ligefrem dialog med gradvis og systematisk opbygning af gensidigt tillidsskabende foranstaltninger med tilhørende institutioner. Det lykkedes i vidt omfang under Den Kolde Krig i 1970'erne og 1980'erne. Både institutionerne og aftalerne eksisterer faktisk stadig. Men de skal bringes frem i lyset igen, støves af og gives fornyet liv. Det haster.

På alle fronter gælder det for begge parter om at undgå hyperfokus på den anden parts fejl- og overgreb, mens man i praksis er totalt blind over for egne fejltrin.

Jørn Boye Nielsen (f. 1945) er cand.scient.pol. og højskolelærer, Søren Riishøj (f. 1947) er lektor i statskundskab ved SDU, Poul Villaume (f. 1950) er professor i samtidshistorie ved KU, og Clemens Stubbe Østergaard (f. 1946) er lektor emeritus i international politik ved AU. De er alle medlemmer af Rådet for International Konfliktløsning (RIKO).

Artiklen blev bragt i RÆSONs forårsnummer 2018, der udkom 02/04.

Peter Nedergaard om Tyskland: Magtfuldt og ustabil (02.04.2018)

Fra 1945 var Tyskland garant for stabilitet og forudsigelighed. Sådan er det ikke længere – og sådan bliver det ikke igen

Over en årrække har Tysklands rolle ændret sig. Landet er blevet mere magtfuldt, og tyske toppolitikeres stemme høres tydeligere både i Europa og på den verdenspolitiske scene. Men inden for de seneste år har landet samtidig – som noget helt usædvanligt – haft hårde skændelser med lande, der tidligere var tætte partnere. Og valget i efteråret har afsløret, at tysk indenrigspolitik er blevet en langt mere ustabil affære end tidligere, selvom det efter et halvt års nervepirrende forhandlinger endte med endnu en stor regeringskoalition. Hvordan går det, når et på én gang mere magtfuldt og ustabil Tyskland skal forsøge at spille rollen som leder i et Europa og en verden, som er blevet mere uforudsigelig?

Europas anker

Tyskland har siden Anden Verdenskrig været som et anker af politisk stabilitet i et Europa, hvor der var – og er – store politiske og økonomiske forskelle. Andre steder kunne man skifte regeringer, som var det undertøj (fx Italien og Frankrig under Den Fjerde Republik 1945-58). Man kunne have en politisk dagsorden, som dybest set ikke var videre interesseret i, hvad der passerede på det europæiske kontinent (fx Storbritannien). Man kunne have et anløbet forhold til demokratiet (Spanien, Portugal og Grækenland i hele eller dele af perioden indtil begyndelsen af 1970'erne). Man kunne have en økonomi, som humpede afsted (Portugal, Grækenland og de østeuropæiske lande). Man kunne have en landestørrelse, som gjorde, at ankerkæden aldrig nåede havbunden (de nordiske lande, Benelux, Schweiz og Øst-rig). Eller man kunne være uden for vesteuropæisk politisk rækkevidde (Østeuropa indtil murens fald). Men (Vest)Tyskland vidste man altid, hvor man havde.

Landet med de særligt dyrekøbte historiske erfaringer med permanent ustabilitet og uforudsigelighed under Weimarrepublikken 1919-33 og det nazistiske regime 1933-45 var i Europa kvintessensen af stabilitet og forudsigelighed – netop belært af historien. Her kunne en regeringsleder sidde i tre-fire perioder. Her lå den økonomiske politik i helt faste rammer, fordi den tyske økonomiske filosofi (ordoliberalismen) lagde vægt på forudsigelighed og uafhængige statsinstitutioner. Her besad man i alle gøremål og på alle niveauer en uomtvistelig demokratisk indstilling. Her havde man en grundlæggende interesse i det europæiske kontinent, hvis interesser man anså for lig de nationale interesser (idéen om 'et europæisk Tyskland'), hvorfor man meget nødtigt pressede eller kritiserede nabolandene. Her var man samtidig en klippefast del af det vestlige samarbejde og et af de mest USA-støttende store europæiske lande (næsten på linje med Storbritannien). Her var man villig til at tage de langsigtede politiske beslutninger, som hev økonomien og hele Den Europæiske Union ud af dyndet – fra Konrad Adenauer over Helmut Schmidt og Helmut Kohl til Gerhard Schröder. Og her regeredes der på baggrund af den politiske midte og snusfornuft med udgangspunkt i en lille kreds af stærke politiske partier (i mange år indsnævret til et såkaldt 2½-parti system), mens de politiske fløje var ikkeeksisterende eller sat uden for indflydelse.

Alt dette er under forandring. Det kaotiske forløb om regeringsforhandlingerne siden valget til Forbundsdagen i september 2017 er blot det ydre og stærkt synlige tegn på, at den politiske ustabilitet og uforudsigelighed også er kommet til Tyskland. Det lykkedes med hiv og sving at danne en stor koalition mellem de to kristendemokratiske søsterpartier, CDU og CSU (det kristendemokratiske parti i Bayern), og socialdemokratiske SPD, da sidstnævnte den 4. marts meddelte, at medlemmerne havde godkendt en ny stor koalition, som bl.a. indebar, at SPD overtog nøgleposten som finansminister. Den bedste prognose er imidlertid,

at det bliver den sidste af denne type regering i Tyskland i årtier. Det bliver samtidig den sidste periode med Angela Merkel som forbundskansler.

Det kaotiske forløb om regeringsforhandlingerne siden valget til Forbundsdagen i september 2017 er blot det ydre og stærkt synlige tegn på, at den politiske ustabilitet og uforudsigelighed også er kommet til Tyskland

Forude venter et Tyskland med et bredt spektrum af politiske partier – strækkende sig fra det yderste højre til det yderste venstre – og en vælgerbefolkning, der i stigende grad vælger de traditionelle folkepartier fra. CDU/CSU bides i haserne af det højrenationale Alternative für Deutschland (AfD), og SPD er under pres fra det venstreorienterede Die Linke. Hvorfor?

Stabilitet for stabilitetens skyld

Tidligere havde man bestemte mål for øje med at øge stabiliteten. Men i dele af vælgerbefolkningen opfattes en stor regeringskoalition mellem centrum-højre og centrum-venstre som en regering, hvor magten udøves for magtens egen skyld – og hvor stabiliteten tilstræbes for stabilitetens skyld. Muligvis vil den nye regering forlænge eksistensen af det tyske stabilitetsanker med de blot 3½ år, der efterhånden er tilbage af denne valgperiode. Der er imidlertid tale om, at man giver stabiliteten og forudsigeligheden kunstigt åndedræt. Det er den stilhed, som indfinder sig lige før stormen.

De opinionsundersøgelser, som er foretaget i Tyskland angående etableringen af en stor koalitionsregering, viser, at den netop ikke er, hvad vælgerne efterspørger. En opinionsundersøgelse lavet af bladet Focus viste, at 34 pct. af tyskerne foretrak nyvalg i stedet for den store koalition mellem CDU/CSU og SPD, som kun 30 pct. støttede. En tilsvarende undersøgelse fra tv-stationen ARD viste, at kun 45 pct. af tyskerne så positivt på en 'GroKo' – 52 pct. negativt. Blot udsigten til endnu en stor koalition med SPD's deltagelse har i øvrigt sendt partiet ned på 16-17 pct. i meningsmålingerne.

CDU/CSU-SPD-regeringen under Kurt-Georg Kiesinger i 1966-69 var den første store koalition. Dengang gik det SPD godt – men partiet har tabt stort på at gå med i koalitionsregeringerne med CDU'eren Angela Merkel. Det gjaldt både i 2005-09 og i 2013-17. I første tilfælde tabte SPD godt ni procentpoint af stemmerne ved det efterfølgende forbundsdagsvalg i 2009. I anden omgang løb vælgertabet op i godt fem procentpoint, så SPD ved valget i september 2017 endte med blot en femtedel af de tyske stemmer. Det er for socialdemokraterne den laveste stemmeandel i efterkrigstiden og på samme lave niveau som i 1932-33. Også det liberale FDP led i 2009-13 under deltagelsen i Merkels CDU/CSU-FDP-regering – så voldsomt, at partiet i 2013 kom under spærregrænsen på 5 pct. og dermed røg helt ud af Forbundsdagen. Angela Merkel ligner altså en regeringsleder, der klemmer livet ud af sine koalitions partnere.

Disse erfaringer var netop også baggrunden for, at SPD's daværende leder, Martin Schultz, frem til valget i september 2017 erklærede, at partiet ikke agtede at indtræde i endnu en koalitionsregering med Merkel. Som han sagde, så havde han allerede én Mutti – med

reference til det kælenavn, Merkel fik efter sin hidtil eneste betydelige valgsejr i 2013. Når SPD alligevel er gået med i en koalitionsregering med CDU/CSU, er det derfor en U-vending af de store. Partiet siger, at man har gjort det af hensyn til Tysklands helhedsinteresser – kritikere betragter beslutningen som et historisk løftebrud.

Belært af erfaringerne ved forbundsdagsvalget i 2013 var også FDP efter valget i 2017 skeptisk. De krævede derfor betydelige indrømmelser. Dem fremlagde FDP, da man fra september og frem til november 2017 forhandlede om dannelsen af en – i mange tyskeres øjne ”eksotisk” – såkaldt ’Jamaica’-regering. Den ville have forenet farverne i den caribiske stats flag – sort (partifarve for CDU/CSU), grøn (for De Grønne) og gul (FDP). Men særligt på grund af FDP’s uenighed med især De Grønne om udlændingepolitikken (hvor FDP ønskede betydelige stramninger) og energipolitikken endte de liberale med at forlade forhandlingsbordet. Ved den lejlighed erklærede FDP’s leder, Christian Lindner, at det var bedre “ikke at regere end at regere dårligt”.

Særligt på grund af FDP’s uenighed med især De Grønne om Udlændingepolitikken (hvor FDP ønskede betydelige stramninger) og energipolitikken endte de liberale med at forlade forhandlingsbordet

Kansler uden projekt

Det er imidlertid ikke kun koalitionspartnerne, som har det svært under Merkel. I fire ud af fem forbundsdagsvalg har hun ikke klaret det godt som leder af CDU/CSU-koalitionen, når man ser på stemmetallene. Senest i september 2017 fik partiet kun 26,8 pct. af stemmerne – den laveste stemmeandel siden 1945. Og hendes valgsejr i 2013 faldt, efter at Tyskland med hende ved roret tilsyneladende var kommet bedre gennem den økonomiske krise end mange andre europæiske lande. Da lå CDU/CSU på 34,1 pct.

Hvorfor er Merkels regeringer ikke populære? Måske fordi der simpelthen er tale om en forbundskansler uden et egentligt politisk projekt, hvorfor hun også først og fremmest agerer reaktivt og sjældent proaktivt. Konrad Adenauer (CDU/CSU) havde et bevidst mål om tysk økonomisk genrejsning og indlejring af (Vest)Tyskland i det fremvoksende vesteuropæiske samarbejde og NATO. Willy Brandt (SPD) havde et politisk mål om udsoning med de østeuropæiske lande (’Ostpolitik’). Helmut Schmidt (SPD) sikrede aktivt Tyskland mod nye farer på grund af terrorisme, oliekrise og valutauro (fx via etableringen af det europæiske monetære samarbejde). Helmut Kohl (CDU/CSU) arbejdede for et nyt traktatmæssigt fundament under det europæiske samarbejde og en tysk-tysk genforening. Og Gerhard Schröder (SPD) reformerede det tyske arbejdsmarked radikalt og genskabte dermed tysk økonomisk vitalitet.

Merkel handler derimod først, når problemerne står lige uden for døren. Det gjaldt både i forbindelse med eurokrisen 2008-12 og under migrant- og flygtningekrisen 2015-16. I modsætning til andre tyske forbundskanslere skaber Merkel sjældent en ny politisk ramme med henblik på at løse problemerne – og hun reagerer helst, når efterspørgslen på politiske

løsninger på et konkret felt er tårnhøj. Først da det virkelig brændte på med hensyn til euro-krisen, og hele den Økonomiske og Monetære Union (ØMU) var på nippet til at bryde sammen, trådte hun på Tysklands vegne i karakter som leder for at finde en løsning. Og først da migranterne og flygtningene stod langs den tyske grænse, tog Merkel stilling – med den fatalistiske sætning ”Vi klarer den”.

Under eurokrisen kan man ikke afvise, at den tilbagelænedede tyske holdning var optimal – en proaktiv tysk politik på området tidligere i processen kunne have skabt en uovervindelig animositet vis-a-vis reformerne i de sydeuropæiske lande og i øvrigt også aktiveret en destruktiv modstand mod hjælpepakkerne i den tyske vælgerbefolkning. På samme måde kan det også være, at Merkels håndtering af migrant- og flygtningekrisen ville have været umulig, hvis ikke hun havde ventet med at reagere, indtil migranterne og flygtningene så at sige stod ved Tysklands hoveddør.

Her er der dog to indsigelser vedrørende denne tolkning af Merkels ageren under migrant- og flygtningekrisen: 1) Udlægningen overser sandsynligvis det store perspektiv, fordi Merkels sene, reaktive beslutning satte endnu mere skub i menneskestrømmen til Tyskland. 2) Merkel var samtidig klart ude af trit med gennemsnitsholdningerne i den tyske vælgerbefolkning, som med hensyn til migrant- og flygtningekrisen ofte fik konsekvenserne direkte ind på livet (i modsætning til eurokrisen).

Efterfølgende har Angela Merkel i praktisk politik søgt at stramme udlændingepolitikken ganske meget – og det både eksternt og internt. Den eksterne stramning drejer sig ikke mindst om de konkrete aftaler i november 2015 mellem EU og Tyrkiet (initieret af Tyskland) om at begrænse flygtningestrømmen ind i Europa via Tyrkiet, hvilket rent faktisk har blokeret for migranternes og flygtningenes mulighed for at tage den såkaldte Balkan-rute. Den interne stramning drejer sig bl.a. om en massiv hjemsendelsespolitik og begrænsninger med hensyn til familiesammenføring.

Uhørt tvivl om USA's rolle

Den nye ustabilitet og uforudsigelighed i tysk politik skal også ses i sammenhæng med Tysklands relationer til omverdenen. Tyskland signalerer i højere grad end tidligere distance til andre lande, der på deres side forholder sig skeptisk til Tyskland. Samtidig er der næppe tvivl om, at signalerne – begge veje – forstærkes på grund af de politiske problemer, som åbenbarer sig på Tysklands indenrigspolitiske scene.

I de senere år har der flere gange været en kurre på tråden mellem Tyskland og USA. Og det var ikke en følge af Donald Trumps indsættelse i januar 2017, men noget, der skete allerede i 2003. Den daværende forbundskansler, Gerhard Schröder, indtog det i Tyskland populære standpunkt, at man ikke fra tysk side ville bidrage til USA's de facto-besættelse af Irak.

I 2013 kom det også som et chok for mange tyskere, at USA's efterretningstjeneste aktivt udspionerede tyske toppolitikere – og herunder havde aflyttet Angela Merkels mobiltelefon. Med Trump på præsidentposten skærpedes tonen mellem USA og Tyskland imidlertid markant. I et af sine mange tweets skrev præsidenten i maj 2017: ”Vi har et MASSIVT handelsunderskud med Tyskland, plus at de anvender LANGT MINDRE, end de burde, på NATO & militæret. Meget dårligt for USA. Det vil ændre sig”.

Dette tweet afspejlede bl.a., at Tysklands overskud i handlen de to lande imellem fra 2009 til 2016 var vokset fra 28 til 75 mia. dollars. I den forstand var Trumps bekymring således baseret på facts, selvom både meddelelsesformen og tonen var usædvanlig. Omvendt har Angela Merkel fra tysk side flere gange sat spørgsmålstegn ved, i hvor høj grad man kan regne med USA som en pålidelig allieret. En sådan skepsis har aldrig tidligere været normen i tysk politik.

Tysklands geopolitiske interesse har i mange år ikke mindst drejet sig om at fastholde USA som en europæisk militær magt med massiv tilstedeværelse på det europæiske kontinent, bl.a. med henblik på at USA aktivt i ord og handling støttede NATO's nye østgrænse tæt på Rusland. Tyske beslutningstagere har normalt altid betragtet det som værende i Tysklands helt grundlæggende interesse, at USA konventionelt-militært og med hensyn til atomvåben garanterede Europas sikkerhed. Det er hidtil lykkedes. USA har imidlertid skruet prisen herfor op og krævet, at Tyskland anvender flere midler på forsvaret end hidtil. Tyskland vil i nogen udstrækning komme USA i møde, men ikke så langt, som USA ønsker. Især SPD er traditionelt skeptisk over for tysk oprustning. Samtidig er SPD traditionelt mere prorussisk end CDU/CSU, hvilket kan give problemer, hvis konflikten skærpes østover, mens prorussiske Die Linke presser fra venstre, og ligeledes prorussiske AfD presser fra højre. Sikkerhedspolitikken vil derfor være en fortsat kilde til konflikt mellem USA og Tyskland.

På det handelsmæssige område aflyste Trump straks efter sin tiltræden den såkaldte TTIP-aftale (Transatlantic Trade and Investment Partnership) mellem USA og EU. Det vakte kritik i Europa, men det skal med, at der også i flere EU-lande og ikke mindst i Tyskland var en voldsom kritik af aftalen. Det er forventeligt, at Trump aktivt vil forsøge at mindske det amerikanske handelsunderskud i forhold til Tyskland, bl.a. ved at få tyske producenter af fx biler og maskiner til at investere mere i direkte produktion i USA. Det ville betyde, at tyske produkter kunne sælges i USA, uden at det ville belaste det amerikanske handelsunderskud i forhold til Tyskland. Handelsproblemerne kan meget vel vise sig at være langt lettere at løse end de sikkerhedspolitiske udfordringer.

Det er forventeligt, at Trump aktivt vil forsøge at mindske det amerikanske handelsunderskud i forhold til Tyskland, bl.a. ved at få tyske producenter af fx biler og maskiner til at investere mere i direkte produktion i USA

Åben strid med naboerne mod øst

Samtidig befinder Tyskland sig i en løbende konflikt med nabolandene mod øst i den såkaldte Visegrád-gruppe. Gruppen er et uformelt samarbejde mellem Tjekkiet, Slovakiet, Ungarn og Polen – opkaldt efter den ungarske by Visegrád, hvor landene afholdt deres første møde i 1991 – og indtil landene blev medlem af EU i 2004, var Tyskland deres store sponsor og støtte. Det skyldtes bl.a., at Tyskland havde en interesse heri, fordi man betragtede støtten i forlængelse af Ostpolitikken.

Efterfølgende blev landene øst for Tyskland i høj grad integreret i tysk erhvervsliv som underleverandører – med udgangspunkt i, at de har en forholdsvis veluddannet arbejdskraft med relativt lave lønninger. Til gengæld har Visegrád-landene støttet den konsekvente tyske linje i EU-regi vis-a-vis de sydeuropæiske lande, ikke mindst i forhold til Grækenland. De sydeuropæiske lande er bl.a. blevet fortalt, at de ved at betragte de østeuropæiske lande kan lære om en sund offentlig økonomi, privatiseringer, arbejdsomhed og konkurrencedygtighed.

Samdrægtigheden mellem Tyskland og Visegrád-landene begyndte imidlertid at erodere voldsomt, da Tyskland i eftersommeren 2015 pludselig åbnede for, at i hundredtusindvis

af migranter og flygtninge kunne passere den tyske grænse. I Visegrád-landenes befolkninger og blandt deres ledere bidrog det til frygten for, at noget tilsvarende ville kunne ske dér. Da EU's Ministerråd på tysk opfordring i september 2015 med kvalificeret flertal (og under protest fra visse EU-medlemslandes side) vedtog en aftale om fordeling af (i første omgang) 160.000 asylansøgere, skærpedes konflikten mellem Tyskland og Visegrád-landene. Asylansøgerne skulle flyttes fra lande, som havde taget imod mange (fx Tyskland), til lande, som havde modtaget meget få asylansøgere (fx Visegrád-landene). I Visegrád-landene så man den beslutning som EU's (tysk drevne) forsøg på at påtvinge dem flygtninge, som Tyskland af historiske grunde havde set sig nødsaget til at tage imod, men som Visegrád-landene på ingen måde selv ønskede at modtage. I visse af de østeuropæiske lande er den tyske holdning til de europæiske lande øst for Tyskland i den forbindelse blevet døbt 'moralsk imperialism'.

Midt under migrant- og flygtningekrisen i oktober 2015 vandt det nationalkonservative Lov- og Retfærdighedsparti absolut flertal ved parlamentsvalget i Polen, der med 38 mio. indbyggere er det klart største af Visegrád-landene. Også i de tre andre Visegrád-lande har de politiske ledelser haft en linje, som betonedede de nationale interesser efter årtier med sovjetisk undertrykkelse. Samtidig er der landene imellem udenrigspolitiske holdningsforskelle – fx er Slovakiet klart prorussisk, mens Polen er klart antirussisk.

I Polen blev Witold Waszczykowski ny udenrigsminister i den nye regering fra 2015. I Tyskland var han allerede blevet bemærket under valgkampen, hvor han bl.a. erklærede, at Polen efterhånden havde udviklet sig til at være en 'tysk koloni'. I november samme år tog den nyvalgte polske regering en række initiativer, som skulle sikre mere politisk kontrol med forfatningsdomstolen, med nogle af de statsejede medier og med dele af det juridiske system. Det mødte kritik både fra Tyskland og EU-Kommissionen.

Som et svar herpå trak en af lederne og grundlæggerne af Lov- og Retfærdighedspartiet, Jarosław Kaczyński, i august 2017 nazikortet og udtalte, at de fortsatte problemer mellem Tyskland og Polen havde historiske rødder og ikke mindst skyldtes, at "Tyskland ikke ville vedkende sig ansvaret for Anden Verdenskrig" i forhold til Polen, som man i øvrigt skyldte "store summer" i erstatning for ødelæggelser forårsaget af den nazistiske besættelse. I Tyskland er anvendelsen af nazikortet i forhold til det moderne Tyskland det samme som at stille sig uden for det gode selskab.

Konflikten mellem Polen og Tyskland har ikke kun rødder i historien og i migrant- og flygtningekrisen. Den drejer sig også om energipolitikken og implikationerne heraf. Tyskland er frem mod 2022 i gang med en stor energitransformation (kaldet Energiewende) fra atomkraft til andre energikilder. Vedtagelsen heraf skete under den rød-grønne koalition i 2002. Da Merkel blev kansler i 2005, lagde hun beslutningen på is – hendes fysikerbaggrund gjorde måske også, at hun selv var positivt indstillet over for mulighederne i en fredelig udnyttelse af atomkraften. Men efter atomkraftulykken på det japanske atomkraftværk Fukushima i marts 2011 kom der i Tyskland en række demonstrationer mod netop atomkraften.

Det betød, at Merkel svingede om, og regeringen vedtog nu at fastholde den tidligere regerings plan om udfasning af atomkraft i 2022. Det indebar, at man måtte se at få etableret og styrket anvendelsen af andre tyske energikilder. På daværende tidspunkt var man allerede i gang med at nedlægge rørene til en stor naturgasledning direkte mellem Rusland og Tyskland – den blev kaldt North Stream. Første rørledning var klar i november 2011, og anden rørledning i oktober 2012. Og netop nu er man i gang med at etablere en North Stream II, som vil udvide forsyningen med russisk gas ind i Tyskland betragteligt.

Konflikten mellem Polen og Tyskland har ikke kun rødder i historien

og i migrant- og flygtningekrisen. Den drejer sig også om energipolitik- ken og implikationerne heraf

Både North Stream I og II går direkte fra Rusland til Tyskland gennem Østersøen og uden om lande øst for Tyskland. Det betyder bl.a., at rørledningerne kræver godkendelse af den danske regering, fordi den foreslåede rørføring går gennem dansk territorialfarvand øst om Bornholm. Både North Stream I og II har mødt polsk kritik, men Polen kan ikke bremse projektet, fordi rørledningerne ikke går gennem polsk territorialfarvand. Af politiske grunde ønsker Polen ikke at blive afhængigt af russisk gas, men køber – i det omfang man har behov for naturgas – den noget dyrere norske gas. Samtidig har Polen store kulreserver, som man sikkert gerne ville sælge, men som EU's og Tysklands klimapolitik i stigende omfang bremser for salget af.

Vil Tyskland stadig et ”kerne-Europa”?

I signalspillet og ordvekslingerne mellem Tyskland og omverdenen ser Tyskland umiddelbart ud til at have en stærk allieret i Frankrigs nye præsident, Emmanuel Macron. Men det forhold, at Tyskland i mindre grad end hidtil bliver et anker af stabilitet og forudsigelighed i Europa fremover, får dog også konsekvenser for Tysklands europæiske rolle. Generelt betyder det sandsynligvis, at indenrigspolitiske hensyn bliver mere og mere bestemmende for den tyske positionering i de samarbejdsfora, hvori Tyskland deltager.

Den fransk-tyske akse (baseret på Élysée-traktaten fra 1963) byggede i mange år på, at Frankrig spillede den politiske hovedrolle, hvilket Tyskland accepterede og understøttede med økonomiske muskler. Siden eurokrisen (og især fra 2011 og frem) overtog Tyskland imidlertid også den politiske hovedrolle, hvilket Frankrig på sin side affandt sig med. Macron har dog forsøgt at genvinde noget af den gamle franske position – bl.a. via en række udspil om store reformer af EU. Disse forudsætter dog alle uden undtagelse, at Tyskland støtter dem fuldt ud. Det store spørgsmål er, om Merkel kan og vil levere denne støtte. Sandsynligvis vil etableringen af CDU/CSU-SPD-koalitionsregeringen i nogen grad lette Tysklands opbakning til de franske planer om en mere fælles (og mindre streng ordoliberal) finanspolitisk linje i Eurozonen.

Dannelsen af et såkaldt kerne-europæisk samarbejde centreret om Eurozonen med den fransk-tyske akse som den inderste kerne kan således i nogen grad kompensere for den manglende selvstændige tyske stabilitet og forudsigelighed. Det åbne spørgsmål bliver imidlertid, hvor langt selv den brede tyske regeringskoalition kan gå med til en politik, som af et flertal af vælgere i Tyskland betragtes som at give køb på tyske interesser, hvor tyske skatteborgere (endnu en gang ifølge visse stemmer i debatten) bliver bedt om at betale for andre landes økonomiske uansvarlighed. Foreløbig er det indføjet i det nye regeringsgrundlag for GroKo, at man fra tysk side giver grønt lys til Macrons idé om et særligt EU-budget med henblik på økonomisk stabilisering og socialpolitiske initiativer. Men der er stadig ingen tysk tilslutning til spørgsmålet om finanspolitisk koordination og en fælleseuropæisk gældspolitik.

Alt i alt bliver fremtidens Tyskland anderledes end det Tyskland, vi ellers har kendt siden Anden Verdenskrig. Ustabiliteten og uforudsigeligheden – både internt i Tyskland såvel som i landets eksterne relationer – er kommet for at blive.

Peter Nedergaard (f. 1957) er professor i statskundskab på Københavns Universitet.

Anna Libak: Der er i Vesten i dag ikke ét succesfuldt parti, som ikke har globaliseringens negative konsekvenser på dagsordenen. Nogle bliver kaldt populist, andre har overtaget de populistiske partiers dagsorden (12.07.2018)

Man forærer EU-skeptiske kræfter sejren ved ikke at arbejde for europæerne, og i stedet hænger fast i det, jeg kalder for globalismens doktrine: Forestillingen om, at verden skal være en global landsby, hvor det bliver hyggeligere og hyggeligere, jo mere vi kommer hinanden ved

Interview af Jonas Steengaard Jensen

MELLEMØSTEN

RÆSON: Efter Trump har trukket sig ud af Iran-aftalen, siger nogen, at der tegner sig et klarere billede af Iran på den ene side og Israel og Saudi-Arabien på den anden. Hvad tror du, EU og Vesten kan gøre i den konflikt?

LIBAK: EU har ikke hidtil spillet en rolle som selvstændig udenrigspolitisk aktør i Mellemøsten, vi har groft sagt ladet USA tage teten. Og det bekymrer mig, at EU nu agter at træde i karakter ved at føre en udenrigspolitik som handler om, at man vil gå op imod USA ved at blive i Iran-aftalen sammen med Kina og Rusland. Så havner EU i det forkerte selskab. Det er da et problem, når Iran i høj grad har brugt sin nyvundne styrke på at holde Assad ved magten i Syrien. Og fra EUs side har vi sådan set hele tiden insisteret på, at fred i Syrien ikke er en mulighed, så længe shiiten/alawitten Assad fortsat er ved magten i et land, som er domineret af sunni-muslimer. Hvis Syrien fortsat har en alawit, altså en repræsentant fra en shiamuslimsk sekt ved magten, så er det bare opskriften på evig tilslutning til al-Qaeda og eller Islamisk Stat. Derfor er jeg sådan set glad for, at sunnierne ser USA forlade Iran-aftalen, for de har haft Vesten lidt mistænkt for at være på shiiternes side, fordi amerikanerne væltede Saddam Hussein i Irak og banede vejen for et shiitisk styre – og desuden lavede Iran-aftalen. Og sunnierne kan jo se, at det iranske præstestyre efter indgåelsen af Iran-aftalen har forøget sin magt betydeligt i hele Mellemøsten: Iran truer Israel fra baser i Syrien, Iran har indledt en brutal stedfortræderkrig med Saudi-Arabien i Yemen, og Iran har styrket sin indflydelse i Libanon. For os i EU har krigen i Syrien umiddelbart størst betydning, fordi der er her fra flygtningene kommer. Nu har Assad lige lavet en lov, der betyder, at syrere ikke kan regne med at få deres ejendom tilbage, hvis de vender hjem. Lur mig, om han ikke har tænkt sig at bruge den lov strategisk til at sprede sunnierne så meget, som det lader sig gøre. Der bliver ikke fred, før Assad er væk. Derfor skal vi da ikke støtte Iran ved at blive i Iran-aftalen, når Iran som spiller en mindst ligeså stor rolle for Assads overlevelse som Rusland.

Iran-aftalen har betydet en yderligere destabilisering af Mellemøsten, fordi Iran har brugt sin økonomiske fremgang offensivt. Derfor er det rigtig godt, at den aftale ikke længere gælder, og at Iran bliver svækket. Obama og co. havde så travlt med at sige, da de lavede Iran-aftalen, at ”når Iran blev integreret i verdensøkonomien igen, så ville de moderate kræfter vinde frem”. Men sidste år henrettede Iran flest i hele verden, måske bortset fra Kina der holder tallene hemmelige. Til det må man bare sige: Hvad er der blevet af de moderate kræfter? Man hører hele tiden om, hvor moderat præsident Rouhani er, samtidig med at præstestyret forsikrer omverdenen om, at de vil udslutte Israel. Jeg ved simpelthen ikke, hvad man mener med, at Iran-aftalen skulle gøre Iran mere fredssommeligt. Det er en statssponsor af terrorisme.

Iran-aftalen har betydet en yderligere destabilisering af Mellemøsten, fordi Iran har brugt sin økonomiske fremgang offensivt. Derfor er det rigtig godt, at den aftale ikke længere gælder, og at Iran bliver svækket

RÆSON: Så det var en god beslutning at trække sig ud af Iran-aftalen?

LIBAK: Ja, det var på høje tid. Jeg hørte også oprindeligt til dem, der havde svært ved at se, hvorfor aftalen overhovedet blev indgået, for allerede dengang var der en kæmpe debat om betimeligheden af den. Og jeg hæfter mig nu ved, at dem, iranerne siger, er deres største fjender, og som de gerne vil have udslettet – saudierne og israelerne – er vældigt glade for, at Iran-aftalen ikke findes mere. Det skulle ellers være dem, som var mest truet af de atomvåben, som Iran-aftalen skulle forhindre bliver udviklet. Jeg er helt sikker på, at når de synes, det er godt, at Iran-aftalen er faldet, så er det nok, fordi Iran blev meget stærkere af den aftale og brugte sin indflydelse helt forkert.

RÆSON: Saudi-Arabien har under kronprins Mohammed bin Salman markeret sig med en stigende tendens til moderate reformer. Er det i stedet en udvikling, Vesten burde bakke op om?

LIBAK: Jeg hører ikke til dem, der mener, at regimet i Saudi-Arabien er bedre end det i Iran. Men man bliver nødt til at have allierede i enhver region, hvis man er USA og vil have indflydelse på verdens gang. Ellers kan man lige så godt sige, at man ikke vil have noget at gøre med de fleste af verdens lande. Det, jeg ser som en positiv udvikling i Saudi-Arabien, er forholdet til Israel. Jeg ser gerne, at Israel overlever som stat, og det er ingen given sag, når så lille et land er omgivet af så mange fjender, der gerne vil have det udraderet. Derfor er jeg glad for, at der sker en tilnærmelse mellem Saudi-Arabien og Israel, og sådan set også mellem Egypten og Israel. I den arabiske verden har man arbejdet målrettet på at få Israel ned ved at gøre problemet med palæstinensiske flygtninge i regionen større og større. Man har undladt at give dem statsborgerskab og integrere dem og de mange børn, som de med tiden har fået, og samtidig har man stået knaldhårdt på, at de alle sammen skal kunne vende tilbage til Israel som led i en fredsaftale. Det vil jo gøre umuliggøre Israels fortsatte eksistens. Det skal forestille, at de arabiske landes hjerter bløder for palæstinenserne, men det kan man ikke rigtig tro på, når de fastholdes som flygtninge i gigantiske ghettoer. Så det er vigtigt, at Saudi-Arabien er venligere stemt over for Israel, selv om saudierne naturligvis ikke siger det højt.

Det er svært for mig at se, hvordan Saudi-Arabien skulle blive demokratisk. Det kan kun ske, hvis saudierne ikke længere kan leve af deres olie, og lige nu går oliepriserne op. Lige så snart du har olie og kan trække rigdommene op ad jorden, så er du ikke afhængig af din befolkning, og så kan du være ligeglad med, om den er produktiv og innovativ – alt det, vi satser på i Vesten. Det er også det, som er Ruslands forbandelse. Men hvis styret først blev afhængig af befolkningen for fortsat at være et velstående land så ville styret blive nødt til at tillade større frihedsgrader, ikke mindst for kvinder. Jeg synes ligesom alle andre, at det lyder lovende med de nye saudiske reformer, men jeg vil se det, før jeg tror det, for det har været et teokrati i så lang tid, at det er svært at være optimistisk. Det er nemmest at lave et

land om i demokratisk retning, hvis det har historiske erfaringer med magtdeling og en uvildig embedsstand. Ellers er det temmelig svært.

RÆSON: Hvis man forestiller sig, at Israels geopolitiske position bliver styrket, fordi de arabiske lande gerne vil have en allieret mod Iran, vil de så ligge så sikkert, at de kan løse Palæstinaspørgsmålet egenhændigt?

LIBAK: Nej, det tror jeg ikke kommer til at ske i min levetid. Til gengæld er der sket det utrolige, at israelerne opgav Gaza. Jeg var dernede i 2006, da der var valg, og der var fred i luften. Israelerne ville gerne slippe for at være bødler. Så de gav Gaza væk, og Hamas vandt valget. Så nu har de en terroristrede i baghaven. Det går jo ikke. Hvis de desuden også opgiver Vestbredden, vil Israel på det smalleste sted være 15 km. Det kan ikke lade sig gøre at forsvare. De gav Gaza væk og har ikke fået andet end Qassam-raketter i hovedet siden da. Naturligvis er der én lære, den israelske offentlighed har draget af det: De skal ikke opgive territorium igen. Så jeg tror ikke, der er nogen fred, der tegner sig i horisonten. Men med Trump er det blevet mindre sandsynligt, at Israel bliver udslettet.

De gav Gaza væk og har ikke fået andet end Qassam-raketter i hovedet siden da

EU OG DANMARK

RÆSON: Du sagde, at EU ikke spillede en rolle i Saudi/Iran-konflikten og udenrigspolitisk ikke er en sværvægt. Men hvad så med EU's rolle i forhold til sine medlemmer? Er den positiv?

LIBAK: Jeg er varm tilhænger af EU, men går ind for et andet EU, end det vi har i dag, dvs. et EU, der sætter europæerne først. Jeg ønsker et EU, der dels foretager de strategiske beslutninger, i forhold til Kina og Rusland og fx har en politik for, hvad kineserne må opkøbe og investere i hos os, og om russerne skal have lov til at anlægge Nordstream II-gasledningen, og hvad vi skal betale i EU for russernes gas. Alternativt spiller de store magter nemlig EU's medlemsstater ud mod hinanden. EU er en økonomisk magtfaktor og har mulighed for at presse sig til indrømmelser på vegne af unionen. Kun EU er stærk nok til at insistere på fri og fair konkurrence. Men EU's styrke er også afgørende i forhold til migranter, hvor det kun er EU, som har mulighed for effektivt at presse hjemlandene til at tage deres statsborgere tilbage, når de bliver afvist som asylansøgere i EU. Det kan den enkelte medlemsstat ikke. Derfor ville Danmark være virkelig ilde stedt uden EU.

Men det kræver et EU, der fatter, at verden har ændret sig; at magten er ved at glide EU og hele Vesten af hænde, og at det er på tide at beskytte de borgere, der lever i EU – og det er mange. Man kan ikke redde hele verden. Vi kan ikke løse Afrikas problemer ved at lade migranter bosætte sig i EU. Vi kan kun smadre vores eget kontinent. Vi skal glæde os over, at vi har fået hele Østeuropa med i EU. Hvis man stod fast på sit eget grundlag, kunne man endda få flere lande fra Balkan med som medlemmer. Men det kan man ikke i en situation, hvor man forærer EU-skeptiske kræfter sejren ved ikke at arbejde for europæerne, og i stedet hænger fast i det, jeg kalder for globalismens doktrinen: Forestillingen om, at verden skal være en global landsby, hvor det bliver hyggeligere og hyggeligere, jo mere vi kommer hinanden ved.

**Man forærer EU-skeptiske kræfter
sejren ved ikke at arbejde for
europæerne, og i stedet hænger fast i
det, jeg kalder for globalismens
doktrine: Forestillingen om, at ver-
den skal være en global landsby, hvor
det bliver hyggeligere og hyggeligere,
jo mere vi kommer hinanden ved**

RÆSON: Så Macron skulle i stedet for en dybere integration af EU måske tage et blad ud af Trumps bog og sætte 'Europe First'?

LIBAK: Den, der er tættest på at gøre det i EU, er Macron. Han er en meget misforstået skikkelse, hvis man ser på den politik, han fører. Han er så populær, fordi han ligesom Trump går op imod globaliseringens negative sider. Han fører en knaldhård indvandringspolitik og har stået i spidsen for aftaler med Nordafrika, der skal forhindre tilstrømningen af asylansøgere over Afrika fra Middelhavet. Det er ikke mindst ham, der har været drivkraften i denne proces over for Merkel ift. at sige, at det ikke går længere. Er der nogen, jeg har tillid til, så er det Macron, og det er, fordi han står for præcis det modsatte af, hvad man så gerne vil have, han skal stå for. Han bliver fremstillet som en anti-populist, der går op imod de mørke kræfter. Folk vil hellere have en pæn populist end en grim populist. Jeg er ligeglad. For mig er det afgørende, at man fører en politik, der sætter europæerne først, og det er det, som Macron forsøger sig med.

RÆSON: Er det sandsynligt, at Angela Merkel vil komme ham i møde på de økonomiske reformer af EU-zonen?

LIBAK: Jeg tror, at hun muligvis har et ønske om at komme ham i møde, og jeg tror, at hun vil gøre det. Det er derfor, at man lige er blevet enige om en kæmpe sanering af Grækenlands gæld. Det siger jeg ikke, fordi jeg synes, det er rimeligt. For vi andre har jo gennemført de strukturelle økonomiske reformer, der også har barske for os. Det har Sydeuropa ikke gjort. De har aldrig fulgt euroens spilleregler eller omstillet deres økonomi til at være i et samarbejde, hvor man ikke længere kunne devaluere valutaen og blev nødt til at restrukturere til højere produktivitet og konkurrencedygtighed. Nu er vi i en situation, hvor der er mange unge arbejdsløse i Sydeuropa, der ikke har ansvaret for det, der er sket. Nogle af dem var 10 år gamle, da det hele begyndte. Deres vrede er så stor over, at de ikke kan få arbejde, og at de hænger på et gældsbjerg, deres forældre har skabt. Hvis man ikke vil have, at Italien bryder sammen under presset fra migration og økonomisk overbudspolitik, så er man nødt til at hjælpe af hensyn til EU's sammenhængskraft. Selv om det strengt taget ikke er rimeligt.

RÆSON: Er du nervøs for en ny Brexit-situation i nogle af de sydeuropæiske lande?

LIBAK: Briterne stemte sig ud med hjertet. Hvis man spørger sydeuropæerne, så vil de enormt gerne være med i EU, fordi de ved, hvor korrupte deres egne myndigheder er. De har overhovedet ikke tillid til, at det bliver bedre, hvis de er udenfor EU. Så samtidig med at

de hader EU, så ønsker de at blive. Det er heller ikke i Danmarks interesse, at de får eftergivet en masse gæld og får mere lempelige betingelser. Men på den anden side står et andet hensyn, fx det at italienerne skal have hjælp til at få lukket deres grænser. Det, de ikke skal have hjælp til, er, at vi tager deres asylansøgere. De skal bare have lukket grænserne. For der er ikke noget medlemsland, som vil acceptere, at de som led i en obligatorisk omfordelingsordning fuldkommen mister kontrollen med, hvem der kommer og hvor mange der kommer til deres land.

Jeg mener også, vi skal have reformeret konventionerne, så det er EU, der selv bestemmer, hvilke asylansøgere og hvor mange asylansøgere, der skal ind i unionen. Så må det enkelte medlemsland melde ind til EU-kommissionen, hvor mange det vil have. Derefter må man regne sammen og hente dem i FN-lejre uden for EU eller i opsamlingslejrene i Nordafrika. Jeg tror ikke, noget land vil sige, at de ingen vil have. Jeg tror, at fx Tyskland siger, de vil have måske 100.000, og Danmark gerne vil tage 1.000, måske endda 2.000 om året. Vi kan ikke fortsætte med den nuværende situation, for det svækker EU helt enormt, at vi ikke har kontrol med, hvem der kommer ind i unionen. For dét, der går folk i EU på er ikke nødvendigvis antallet, som er nedbragt betydeligt: Det er den manglende kontrol med tilstrømningen.

RÆSON: Det er også i høj grad frygten for flygtninge i Visegrad-gruppen, der er drivkraften for modstanden mod EU. Hvordan kan man håndtere den udfordring?

LIBAK: I lyset af hvor godt det går økonomisk i de østeuropæiske lande, så synes jeg, at der er en vis mening i at sige, at vi vil overføre nogle af pengene herfra til Sydeuropa. Der er høje vækstrater i Ungarn og Polen. Jeg er helt sikker på, at det udelukkende er flygtningesituationen, der har skabt den nuværende krise mellem Østeuropa og EU. For når man ser på Eurobarometer-analyserne af befolkningernes holdninger til EU, så er østeuropæerne ikke mindre begejstrede for EU-medlemskabet end vest- og nordeuropæerne. Tværtimod. I lande som Ungarn og Polen siger fire femtedele, at deres land har gavn af medlemskabet. Så kan du tale så meget om Orbán og Kaczyński, som du vil. Man skal derfor roligt tage dem på ordet, når de siger, at deres modstand handler om manglende kontrol med tilstrømning af asylansøgere.

Man skal også spørge dem, hvorfor de er sure. De er sure, fordi Europas grænser ikke er lukket, og fordi man ikke sætter europæerne først og siger, at vi skal have kontrollen med vores eget territorium. I stedet siger vi, at det blot er populisme. Hvor ved vi fra, at det er tilfældet? De steder, hvor fremskridtstroen og optimismen er størst, er også i Østeuropa. Målinger viser, at i Østeuropa i modsætning til i Vesteuropa tror på, at ens børn vil få en bedre fremtid end en selv. Man kan tale meget om, at de er bange og angst for flygtninge og er hægtet af globaliseringen. Gu' er de ej!

RÆSON: Når man tænker på udfordringerne med Brexit, fx Nordirlandproblematikken, er det så realistisk, at de får ført et såkaldt hård Brexit igennem?

LIBAK: Jeg tror og håber ikke, at de nogensinde kommer ud. For jeg tror, at det bliver et langstrakt forløb, og det er kun i vores interesse, at det bliver endnu mere langstrakt. Om fem år kan de se anderledes på sagen, når den britiske økonomi er kommet i problemer, og EU har ændret sig, så briterne uden videre kan få det, Cameron i sin tid tiggede forgæves om i Bruxelles forud for Brexit. Et loft over indvandring og indeksering af velfærdsydelse. Så håber jeg, det kommer til en ny folkeafstemning, hvor briterne siger ja til at blive. Gradvist er EU ved at ændre sig. Eksisterende EU-ret og afgørelser fra EU-domstolen og den Europæiske Menneskerettighedsdomstol bliver hele tiden udfordret af medlemsstaterne, og det skal nok virke på sigt. Tag Østrig, som siger, at de i hvert fald har tænkt sig at indeksere

børnechecken uanset hvad. Eller den tyske regering, som beslutter, at der kun kan blive familiesammenført 1000 mennesker til flygtninge med midlertidig beskyttelsesstatus om måneden. Det betyder, at nogle må vente i mange år, og det har ikke hidtil været anset for muligt. Eller tag Danmark, hvor vi taler om “procestrisiko” og at gå til “kanten af konventionerne.” Derfor håber jeg, at det om fem år vil være sådan, at briterne kan se sig selv i projektet igen, fordi de nu kan få alt det, de bad om, og så er der ingen grund til, at de melder sig ud. Men lad os nu se.

RÆSON: Når man ser på det nye skisma, vi har talt om, vil du så sige, at vi i højere grad vil se åbenheds-/lukketpolitik til forskel fra klassisk højre-/venstrepolitik? Er partier som de klassiske socialdemokratier på centrumvenstre i krise, og har de en fremtid i Europa?

LIBAK: Det er også noget, jeg skriver om i min bog “*Forstå populismen!*”. Der er i Vesten i dag ikke ét succesfuldt parti, som ikke har globaliseringens negative konsekvenser på dagsordenen. Nogle bliver kaldt populist, andre har overtaget de populistiske partiers dagsorden – ikke deres populisme, blot dagsordenen. Populister er nemlig blevet populære på grund af deres politik, ikke på grund af deres populistiske metode, hvorved jeg forstår, at man iscenesætter sig som et folk, der bliver krænket af overmagten. Vi ved, at det er politikken, der er afgørende, fordi dem, der overtager populisternes dagsorden (som Socialdemokratiet i Danmark) bliver populære, selv om de ikke iscenesætter sig som et krænket folk, men bare siger, at de har taget fejl tidligere og nu går ind for en stram udlændingepolitik. Dagsordenen er helt domineret af oprør mod globalismen. I det landskab, der er blevet udkrystalliseret, er der stadig et højre og venstre at spore, hvis vi ser på Vesten som helhed. I det højre- og venstrelandskab vil venstrefløjen primært slå på ulighed som den negative faktor ved globaliseringen, mens højrefløjen primært vil slå på indvandring. Begge bliver dog, fordi modstanden mod globalismen er så stærk, nødt til at forholde sig til og have en politik på begge spørgsmål.

Der er i Vesten i dag ikke ét succesfuldt parti, som ikke har globaliseringens negative konsekvenser på dagsordenen. Nogle bliver kaldt populist, andre har overtaget de populistiske partiers dagsorden

Hvis vi tager indvandringen først, vil du se, at venstrefløjen i højere grad vil forklare problemerne med indvandringen med sociale faktorer, og slå på, at vi skal give lige muligheder til den del af underklassen, der har anden etnisk baggrund. Men i det omfang at indvandringen begynder at true velfærdsstaten, fordi den er så dyr, vil de også slå ind på en strammere kurs. Men når de argumenterer, vil de tale om velfærdsstaten, etnisk proletariat og mulighed for at løfte befolkningen. På højrefløjen vil du i højere grad vil se, at man betoner kulturelle forskelle. Her skyldes problemerne ikke så meget sociale faktorer men derimod religiøse, historiske og kulturelle forskelle, der gør, at vi ikke kan smelte sammen i et homogent og harmonisk samfund.

Så er der uligheden. Det er klart, at venstrefløjen kører knaldhårdt på multinationale selskaber, der gemmer deres penge i skattely. Det er en vældig central kamp. På højrefløjen vil man stadig have, at folk skal kunne tjene penge og skabe vækst og velstand, men man vil også bekymre sig. Men begrundelsen vil være, at den frie og fair konkurrence ikke fungerer, når små og mellemstore virksomheder bliver trynet, fordi de store udnytter deres monopolstatus. Det vil være det et vigtigt argument i ulighedsdiskussionen for de borgerlige. Men ikke det eneste. Det andet argument vil være det sikkerhedspolitiske. Som, at det ikke nytter noget, at man lader kineserne anlægge lufthavne på Grønland, eftersom de kan få alt for stor politisk indflydelse.

Så efter at globalisme-doktrinen er faldet, er alle tvunget til at forholde sig til de negative konsekvenser af globaliseringen. Hvor der før var konkurrence om at være begejstret over globaliseringen, er der nu, blandt de succesfulde partier i Vesten, en konkurrence om at problematisere globaliseringen. Der er altså to hoveddiskussioner: ulighed og indvandring. Intet parti, der vil have mange stemmer, undgår at være kritisk over for globaliseringens konsekvenser på begge områder, men de argumenter, de bruger, skiller dem i højre- og venstrefløj.

RÆSON: Foruden udlændinge virker klimaet også til at blive et vigtigt emne på begge fløje til næste valgkamp. Kan man vækste sig ud af klimaproblemerne, eller bør man bide i det sure æble og skrue ned for den økonomiske udvikling for at redde situationen?

LIBAK: Alt det positive, der er sket på klimafronten, er sket gennem teknologiske landvindinger. Det, man ikke ser for sig, er, at der er kommet mange flere mennesker på kloden. Hvis vi var fortsat med at storforbruge naturressourcer, som vi gjorde i 1800-tallet, så ville vi alle være døde nu. Det er udviklingen, der driver økonomiseringen med ressourcer. Amerikanerne havde i 1980 det samme vandforbrug, som de har i dag, selvom der er 80 millioner flere amerikanere nu. Sådan vil det blive ved. Der sker en befolkningsekspllosion uanset hvad, og hvad tror du så, der vil ske, hvis du siger, at vi ikke skal vækste mere? Vil det føre til, at vi alle vil leve sundere og fornuftigere? Svaret er klart nej. Folk ville begynde at grave kul op og fyre selv!

Den eneste måde du kan få plads til en befolkning på Jorden, der vokser eksponentielt, er ved hele tiden at opfinde nye løsninger. Jeg er sikker på, at mennesket har en CO₂-udledning, der leder til temperaturstigninger. Hvilke konsekvenser det får, er jeg mere i tvivl om. Når jeg snakker med folk, der studerer klima i private sammenhænge, når de ikke skal citeres, så siger de, at man er meget sikker på, at der er global opvarmning som følge af menneskelig aktivitet, og man er sikker på, at det vil påvirke klimaet. Men hvor meget og hvordan, det vil påvirke klimaet, og i hvilken grad mennesker overhovedet kan gøre noget ved det, er der ingen, der kan sige med sikkerhed.

Men derfor skal vi selvfølgelig alligevel ikke bare fraskrive os ansvaret. Der er bare kun én måde at redde planeten på, og det er gennem forskning. Det er en absurd klimadiskussion at have, når der sidder nogen og siger, at vi skal gøre oksekød dyrere her i Danmark. I år 2050 vil Indien have øget sin befolkning med det, der svarer til hele EU! Og så vil man have, at 5,5 millioner danskere betaler mere for oksekød. Jeg synes, de 5,5 millioner danskere skulle give sig til at forske som død og kritte. For vi har allerede specialiseret os i energiteknologi, der nedsætter ressourceforbruget. Det er dét, der er fremtiden. Vi skal opfinde løsninger for en verden, hvor mange flere gerne vil forbruge meget mere. Uden at vi kan standse dem.

Det er en absurd klimadiskussion at have, når der sidder nogen og siger, at vi skal gøre oksekød dyrere her i Danmark. I år 2050 vil Indien have øget sin befolkning med det, der svarer til hele EU! Og så vil man have, at 5,5 millioner danskere betaler mere for oksekød

Anna Libak (f. 1968) er folketingskandidat for Venstre. Hun er medlem af bestyrelsen for Det Udenrigspolitiske Selskab, tidligere udlandsredaktør på Berlingske og udgav for nylig bogen Forstå Populismen!

Peter Wivel om Macron: Jeg vil ikke tilhøre en generation af søvn-gængere (24.05.2018)

Hans sejr over Le Pen opmuntrede dem, der stod chokerede tilbage efter Brexit og Trumps sejr. Men Merkels Tyskland, der skulle havde været hans allierede, slæber på fødderne. Det ser svært ud for Macrons store ambitioner

”Selv den bedste general kommer ikke langt uden held”. Det mundheld tillægges Napoléon Bonaparte. Macrons vælgere – og hans mange beundrere uden for landets grænser – havde undt den 40-årige præsident, der nu fejrer sit første år på posten, et sådant held. Men skæbnen ville, at hans nærmeste partner i EU, Tysklands kansler Angela Merkel, blev svækket ved valget til forbundsdagen i september sidste år og måtte bruge fem stive måneder på at samle en ny regering. Det lover ikke godt for de ambitiøse reformer, Macron anser for nødvendige i såvel Frankrig som i EU.

En ensom kamp

Macrons kamp kan derfor blive langt mere ensom og udsigtsløs, end han havde forestillet sig, da han for et år siden udstak sine mål. Reformarbejdet er ”titanisk” stort, sagde Macron på et fælles pressemøde med Merkel i Berlin den 19. april, umiddelbart før de to ledere, først Macron og så Merkel, skulle bide skeer med Donald Trump i Det Hvide Hus i Washington.

Den verden, Macron og Merkel skal manøvrere i, er ikke blevet mindre krævende siden det franske præsidentvalg i fjor. Trumps USA kender kun til, hvad præsidenten opfatter som snævre amerikanske interesser. Multilaterale engagementer og aftaler bliver opsagt på stribe. Værst af alt, set fra et globalt synspunkt, er nok Trumps farvel til klimaaftalen fra Paris fra 2015, der ligger Macron meget på sinde.

Ruslands genvalgte præsident, Vladimir Putin, gør, hvad han kan for at underminere EU, mens han holder live i en lavintensiv krig i Ukraine nær EU's grænser, samtidig med at han har bombet sig fast i et Syrien i opløsning. Frankrigs problem er, at Rusland – sammen med USA og Kina – er på vej væk fra multilateral samarbejdspolitik til bilateral magtpolitik. Rusland udgør en klar trussel mod sikkerheden i Europa, men er samtidig en garant for denne sikkerhed. Uden en forståelse med Rusland og en russisk accept af de eksisterende grænser – med en stiltiende parentes om Ukraine- og Krim-konflikten – er Europa tilbage i et koldkrigsunivers, men nu uden backup fra USA.

Ved næste års valg til Europa-Parlamentet kan EU-fjendske ’illiberale’ konservative og populistiske få flertal og dermed blokere ethvert reformarbejde fem år fremover. Det vil være en tragedie for Macron, som finder, at netop Europa-Parlamentet er centrum for EU's legitimitet, ansvar og vitalitet. Vinder EU-modstanderne flertal, risikerer unionen at blive reduceret til et løsere handelssamarbejde uden styrke til at hævde sig over for giganter som USA, Rusland og Kina. I dag ser disse stormagter til, mens den genopblussede nationalisme i Europa mindsker fællesskabets suverænitet og truer med igen at dele kontinentet i Øst-Vest-blokke.

I sin historiske tale til Europa-Parlamentet den 20. april så Macron situationen ”i en sammenhæng, i hvilken en form for europæisk borgerkrig igen kommer til syne, i hvilken vores forskelle, ofte vores nationale egoismer, synes vigtigere end det, der samler os over for den øvrige verden”. Macron advarede desuden imod en situation, ”i hvilken den illiberale fristelse vokser dag for dag. I hvilken de geopolitiske trusler lægger et dagligt voksende ansvar på Europa. Jeg tænker på de store internationale konflikter (...), på fremkomsten af autori-

tære stormagter og en klart udtænkt strategi, hvis mål er at sætte spørgsmålstejn ved rammerne for multilateralisme. I dette kompleks har Europa indtaget en afgørende plads og gjort sin indflydelse gældende, og her har vi også i fællesskab skabt fred”.

Macron og Merkel er nu fælles om udtrykket at ’nygrundlægge EU’. Slår det projekt fejl, er det vanskeligt at se, at unionen med held kan styrke den fælles suverænitet, der supplerer de nationale suveræniteter, som Macron ikke vil anfægte, og som giver Europa større magt på internationalt plan.

”Jeg vil ikke tilhøre en generation af søvngængere”, sagde Macron til Europa-Parlamentet. Macrons store taler er spækket med åbne eller slet skjulte henvisninger, i dette tilfælde til titlen på den australske historiker Christopher Clarks bestseller fra 2012, *Søvngeangerne*, om de europæiske politikere, der førte vores kontinent ud i Første Verdenskrig, den moderne verdens urkatastrofe. I den amerikanske kongres’ to kamre fastslog han den 25. april, at de internationale institutioners indflydelse er afgørende for den internationale orden, vi har kendt siden Anden Verdenskrig. Og han advarede sine tilhørere: ”Andre magter med en stærkere strategi og ambition vil udfylde det tomrum, vi efterlader”.

”Mozart i Élysée-palæet”

Så meget desto mere imponerende er det, at denne ’Mozart i Élysée-palæet’, som beundrere har kaldt præsidenten, har formået at føre en stribe indenlandske moderniseringer igennem i det ellers reformresistente Frankrig. Samtidig har han bevaret en stor del af sine vælgeres tillid. Efter et år ved magten står Macron og hans ministerpræsident, Édouard Philippe, bedre i meningsmålingerne, end deres to forgængere i embedet, Francois Hollande og Jean-Marc Ayrault, gjorde efter deres første regeringsår. Og en større meningsmåling med tilhørende interviews med forskellige vælgergrupper, bragt i ugebladet *Nouvel Observateur* sidst i april, efterlader det faste indtryk, at franskmænd på tværs af partiskel anerkender, hvad de betegner som Macrons mod, beslutsomhed, dynamik, udholdenhed og kultiverede optræden – også selvom mange finder ham arrogant, enerådende og selvoptaget.

En vælger, der stemte på Jean-Luc Mélenchon, præsidentkandidat for den kompromisløse venstrefløj i La France insoumise, citeres for et overvejende positivt indtryk af Macron: ”Han udretter noget (...) også selvom jeg ikke er enig i hans politik”. En af den højre-nationalistiske Marine Le Pens tilhængere siger: ”Han holder sine løfter. Selvom han ikke er særlig populær, er det ikke umuligt, at det lykkes ham at bringe Frankrig økonomisk på fode igen”.

I sit første år har Macron hastet sine love igennem: Han har gennemført en række liberale skattereformer, der giver borgerne flere penge på lommen, virksomhedsskatten er sat ned, og virksomhedernes socialbidrag op. Regeringen griber nu hårdere ind over for illegale flygtninge, men har samtidig ophævet den nationale undtagelsestilstand, der blev indført efter terrorbølgen i november 2015. Han har taget et opgør med privilegerede grupper af offentligt ansatte, senest de franske lokomotivførere ved SNCF (Société Nationale des Chemins de fer Français). Den langstrakte og endnu uafgjorte magtkamp sigter mod at ligestille vilkårene i de privilegerede franske jernbaner med forholdene for denne form for offentlig transport i andre EU-lande. Det vil åbne for privatiseringer og gøre fransk banetrafik mere rentabel, men mindre socialt betryggende for de ansatte lokomotivførere, som nu kan gå på pension som 52-årige. Fra den 1. juli må man desuden højst køre 80 km/t. på franske landeveje. Beslutningen er som ventet stærkt upopulær, selvom 3.500 mennesker i gennemsnit har mistet livet alene på landevejene de seneste år. Det er 400 flere end samtlige årlige døds ofre i trafikken i Tyskland (der i øvrigt har 15 millioner flere indbyggere end Frankrig).

Økonomien har også rettet sig. Arbejdsløsheden er stadig høj, men dog den laveste siden 2009. Væksten nåede i 2017 op på 2 pct., hvilket er det højeste tal i mange år – selv-

om Macron, der jo først tiltrådte i maj sidste år, må dele æren med sin forgænger. EU-Kommissionen forventer, at landet også i 2018 når 2 pct. vækst. Fransk økonomi har dermed genvundet noget af sin tabte troværdighed.

Dette forår har regeringen fremlagt en række forslag, der skal forbedre den sociale rekruttering i det eliteprægede franske uddannelsessystem og åbne for en bred vifte af videreuddannelser. Der skal sættes gang i offentligt boligbyggeri, adgangen til sundhedssektoren skal forbedres, og det skal være nemmere at starte nye virksomheder. Alt sammen bidrag til Macrons overordnede reformprojekt.

Perikles, Lincoln, Grillo – og Macron

Præsident Trump er stort set lige upopulær i befolkningerne i Frankrig, Tyskland og Storbritannien.

Hverken Storbritannien eller Tyskland har endnu haft besøg af ham, men allerede sidste år – på Bastilledagen, den 14. juli – blev han budt velkommen i Paris. Macron hyldede USA for landets hjælp til Frankrig i både Første og Anden Verdenskrig. Men Macron forsømte heller ikke denne lejlighed til at understrege værdien af både multilateralisme og national historie, der i Macrons forstand er en del af landets kultur og kollektive erindring. Historie hører til den form for kultur, alle borgere kan deles om. Som Macron ser det, er Frankrigs historiefortællingen om civilisationens fremskridt.

Macron blev da også det første udenlandske statsoverhoved, Trump inviterede på officielt besøg i USA. Under Macrons andet besøg i april gjorde Trump sig overdrevent umage for at vise sin mest elskværdige side. Det blev imidlertid til mere end blot udveksling af komplimenter og høflighedsfraser. Macrons tale til den amerikanske kongres den 25. april er et historisk dokument. Det drejer sig om en helt usædvanlig gennemarbejdet og alligevel aktuel og fremadrettet beskrivelse af vestlige værdier, der er værd at forsvare i fællesskab. ”Europa og USA står over for dette århundredes globale udfordringer. Vi kan ikke tage vores transatlantiske historie og bånd for givet. Vore vestlige værdier er i sig selv truet i deres inderste”, sagde Macron.

Macrons tale – der i øvrigt blev holdt på engelsk – ligner en moderne variation over den berømte gravtale, som det antikke Athens leder Perikles holdt for de første faldne i den Peloponnesiske Krig i 430 f.Kr. Her hyldede Perikles sine medborgere og deres demokrati, der rent faktisk var det første i verden i en større bystat. I sin tale citerede Macron den amerikanske præsident Abraham Lincoln (republikaner – som Trump) for det synspunkt, at demokratiet er et ufærdigt stykke arbejde. Citatet var ikke tilfældigt valgt. Lincolns ord var hentet fra hans måske mest berømte tale i 1863 ved soldaterkirkegården i Gettysburg, og den var netop bygget op over Perikles’ gravtale.

I dag indgår små udtog af Perikles’ tale i forvejen i den sejrige italienske populist Beppe Grillos stamrepertoire. Det har udløst en voldsom strid i det klassisk bevidste Italien. Grillo ser stort på, hvad Perikles rent faktisk skal have sagt og ment, for slet ikke at tale om gravtalens historiske kontekst. Også dét ved Macron, der er opsat på at erobre den europæiske kulturarv tilbage fra dem, der efter hans mening vanhelliger den.

Det var ikke bare den amerikanske kongres, Macron talte til – og ikke blot USA. Han talte også til Frankrig, til resten af Europa – og verden. Han talte om retsstatens betydning og om værdien af et internationalt retssamfund og fællesskab. Han advarede mod politikere, der nærer deres vælgeres frygt: ”Man kan spille med frygt og vrede en tid. Men det skaber intet. Vrede fastfryser og svækker os”, sagde Macron. ”At lukke døren til verden stopper ikke udviklingen. Det vil ikke dæmpe, men opflamme vores borgeres frygt”.

Macron taler om kultur som det, der forener os – altså viden, lærdom og kunst: åndskultur, der kan vække de samme følelser hos alle mennesker, uanset oprindelse og nationalitet. Han talte om global og national ulighed, og han bad de amerikanske lovgivere huske, at der ikke findes ”en planet B”. Og svaret på de store trusler? Multilateralt samarbejde. Faktisk forekom ordet ’multilateralt’ ikke mindre end ni gange i talen, som blev modtaget med stående bifald fra både demokrater og republikanere.

Det uafhængige Frankrig

Præsident Macrons hyldede til multilateralt samarbejde, ikke bare med allierede og demokratiske lande, men præcis også med nationer, Vesten ikke deler værdier med, har baggrund i fransk historie og fransk selvopfattelse. Frankrig betragter sig som en stor nation. Landet er en af de fem vetomagter med permanent sæde i FN’s Sikkerhedsråd. Landets betydning er blevet aktualiseret, nu da Theresa May, Storbritanniens premierminister, er blevet alvorligt svækket, og Angela Merkel, Macrons europæiske ønskepartner, udfordres af en national konservativ opposition inden for sit eget partis rammer.

Mens Macron blev modtaget med vajende faner på sit officielle tredagesbesøg i Washington i april, blev Merkel spist af med en enkelt dags bilaterale konsultationer. Tyskland, ”the bad, very bad Germany” (Trump), er ikke længere USA’s hovedallierede på det europæiske kontinent. På alle områder, men især det forsvarspolitiske, har Frankrig sikret sig mulighed for at bevare sit handlerum. Frankrig deltog senest i april side om side med USA og Storbritannien i luftangreb på militære mål i Syrien. Den indsats var bare det foreløbige seneste bidrag i en kontinuerlig række af selvstændige bidrag til det, Frankrig opfatter som sine sikkerhedsinteresser, i dette tilfælde værdibaserede interesser. Det var for at forsvare denne uafhængighed, at Frankrigs nyvalgte præsident Charles de Gaulle i 1958 etablerede den franske atomslagstyrke, *force de frappe*. I 1966 trak de Gaulle sit land ud af NATOs kommandostruktur, og Frankrig vendte først tilbage i 2009 under præsident Nicolas Sarkozy.

Frankrigs skuffelse over USA går længere tilbage end Trump. Den skyldtes præsident Barack Obama, der kun ti dage inde i den fælles kampagne mod Libyen i 2011 kaldte de amerikanske bombefly hjem. I 2013 blev den ’røde linje’, Obama havde proklameret i Syrien, overtrådt, da det syriske luftvåben satte gas ind i krigen mod regimets modstandere. Præsidenten reagerede ikke. ”Når man trækker røde linjer uden at vide, hvordan man skal sikre, at de bliver respekteret, beslutter man sig for at være svag”, sagde Macron, der dengang var rådgiver for præsident Hollande. ”Hvad opmuntrede Putin til at operere i andre krigszoner? Den kendsgerning, at han foran sig så folk, der havde trukket røde linjer, men ikke håndhævede dem”.

Dagen før Trumps franske statsbesøg på Bastilledagen sidste år erklærede Macron, at de franske forsvarsudgifter bliver hævet til 2 pct. af landets BNP, i opfyldelse af et af de krav, Trump har indskærpet over for USA’s NATO-partnere. På dette punkt halter Tyskland – med 1,2 pct. – langt bagefter (tyskerne mener dog, at man skal medregne præventive og fredsbevarende indsatser i lande uden for Europa og NATOs indsatsområde).

Vil Macron og Merkel det samme med EU?

I Europa vil Macron styrke EU. Han vil omdanne eurozonen til en kerne i et Europa med flere hastigheder. Det fælles valutarum må efter Macrons mening have sin egen finansminister og sit eget budget. Kræfter i Merkels parti, CDU, er imod en sådan reform, men det er troligt, at de to lande finder et kompromis i løbet af sommeren. Der skal også skabes samling omkring EU’s flygtningepolitik og beskyttelsen af unionens ydre grænser, et usædvanligt kontroversielt projekt. EU skal desuden have en styrket fælles udenrigspolitik og en betydeligt opgraderet forsvarspolitik, der bliver et supplement til NATO-samarbejdet. EU skal også

have kontante svar på de udfordringer, der møder Europa i form af digital udvikling, energiforsyninger og industriel innovation. Når Macron taler om kultur, taler han om *vidensbaseret* kultur, ikke blot europæisk universitets- og studentersamarbejde, men også kulturhistorie og musiske kulturværdier, som alle kan bevæges af – og bør have adgang til. Altså ikke en elitekultur, men en kultur, der stiller dens brugere lige.

Kan Tyskland støtte ham i disse planer? Ja, det er i Tysklands egen interesse, fremgår det af den tyske regerings koalitionsaftale. Men måske i snegetempo. Et sted i sin store tale til Europa-Parlamentet den 20. april gjorde Macron sig følgende overvejelse: ”Andre siger med fornuftens stemme, at man ikke bør sætte tempoet alt for højt for ikke at kræve for meget af folk, for det vil give populisternes medvind. Argumentet bliver let til en velkendt melodi: Ubevægelighedens melodi – uden nogen bevidsthed for tidens krav”. Her tænkte tilhørerne utvivlsomt først og fremmest på Tyskland. Han tilføjede, at denne melodi handler om at kritisere uden at komme med forslag og at ødelægge uden at bygge noget nyt. Det er efter hans opfattelse den forkerte vej. Han fastslog: ”Det er ikke folket, der har opgivet den europæiske tanke. Den tanke trues af de lærdes forræderi”. Igen en slet skjult henvisning, i dette tilfælde til en epokegørende bog af den franske intellektuelle Julien Benda, *De lærdes forræderi (La trahison des clercs)* fra 1927, da kommunisme og fascisme kæmpede om sjælene. Benda anklagede dengang de lærde, som han kaldte ’klerkene’, for at selvstændiggøre politikken, så de bedre selv kunne bedrive den i fred for befolkningen. De lærde var parate til at acceptere ’taktiske fortielser’, fordi de kunne bidrage til en mere konfliktfri udvikling mod et bedre internationalt samfund. Men Benda svarer: ”Selv når det onde tjener politikken, hører det ikke op med at være ondt”. Macron er enig. Han mener, at modstand skærper kravene til alle parter i en politisk konflikt og dermed forbedrer et kompromis. Han har opbygget sit parti med det engagerende navn *En marche* – ”I gang’ – som en bevægelse, der stoler på borgerne og overalt vil inddrage dem i beslutninger og udførelse. Ingen kan lede alene. Macron står for en behersket populisme, der vil dele sin viden og tvivl med befolkningen, ikke fylde den med bedrag og fordomme.

Men har han også overbevist den forsigtige Angela Merkel om at gøre ham selskab i det vovestykke, der handler om at gå i offensiven og løbe en risiko? Efter så mange spildte måneder og næsten et helt år efter Macrons valg og indsættelse talte de to på en fælles pressekonference i Berlin den 19. april. Her sagde Merkel, at Macron netop havde indledt, hvad hun meget præcist kaldte en ’Europa-dialog’, fordi det netop er en dialog med Europas folk og ikke bare andre stats- eller regeringsledere. Resultatet er langt fra givet. Men Tyskland vil, sagde Merkel, deltage i samtalen: ”Vi vil føre den i fællesskab, måske også ved en lejlighed samle et fælles møde med tyskere og franskmænd og derpå drage konklusionerne. Det skal ikke være et eliteprojekt, men et projekt, der kommer borgerne til gode”, sagde kansleren – der ikke er kendt som en stor taler – med sin typiske forsigtighed. Allerede på det næste regulære tysk-franske ministerrådsmøde den 19. juni skal der foreligge en konkretisering, samtidig med at de to lande fornyer den Élysée-traktat, general de Gaulle indgik med den tyske kansler Konrad Adenauer for 50 år siden. Det var dette samarbejde, Macron den 19. april betegnede som ”titanisk” i sikker bevidsthed om, at vejen bliver stenet. Merkel understregede på pressemødet, at de to lande altid vil have forskellige opfattelser, og forklarede: ”Vi har brug for debatter, åbne debatter, og til slut har vi også brug for evnen til kompromis”. Den evne ejer såvel Macron som Merkel.

Paris og Berlin – dømt til hinanden

Men hvor langt kan de enes? Dr. Dieter Gosewinkel på videnskabscenter for socialforskning i Berlin underviser på skift i Berlin og Paris og er en af de største kendere af de to landes indbyrdes forhold. Til RÆSON siger han: ”Macron har gjort et enormt forarbejde, både

hvad angår interne reformer og en reform af Europa. Men der er i Tyskland betydelige forbehold over for Macrons forestillinger, specielt hans forestillinger om finansinstitutionerne i Europa, om en europæisk finansminister, europæisk skatteopkrævning og en overførsel af national gæld til en europæisk gæld”. Gosewinkel forklarer, at Berlin anser det for at være et nationalt ansvar at sætte sig i gæld. Derfor er en fælles hæftelse i Europa et stort konflikt-punkt. I CDU er der visse tegn på, at en sådan omlægning af gældsbyrden på europæisk plan kan gøres mulig, altså at det kan komme til en mulig ’overførselsunion’ i eurozonen. ”Ordet vil ingen selvfølgelig tage i sin mund, men det går måske et stykke i den retning, selvom det får en ny etiket. Alene det at Wolfgang Schäuble er blevet sparket opad fra finansminister til formand for forbundsdagen, antyder, at retningen i CDU korrigeres. Stemmer det, er en vigtig hindring for videre diskussioner med Macron ryddet af vejen. Schäuble var den største”, siger Gosewinkel.

I en stor og overraskende åben samtale, bragt i april-maj-udgaven af det tyske tidsskrift *IP* (International Politik), siger Schäuble nu, at vejen frem på dette ømtålelige frontafsnit er ”mere klare regler – der bliver overholdt”. Han præciserer, at det skal være regler, ”som man kan stole på et stykke hen ad vejen”. Det sidste er en ironisk vending af, hvad kansler Merkel sagde i maj i fjor efter sit første stormfulde møde med Trump på Sicilien, nemlig at ”de tider, i hvilke vi helt og holdent kunne stole på hinanden, er et stykke væk”.

Schäuble mener, at Tyskland kan stole så meget på Macrons Frankrig, at man kan vove at løbe det, der i internationalt finanssprog hedder en ’moral hazard’, altså at man i forbindelse med lån til andre lande må løbe den risiko, at de ikke opfylder deres løfter og reformerer deres samfundsstrukturer så tilbundsående, at nye lån bliver overflødige. Grækenland er det klassiske eksempel. Men Schäuble tror ikke, at det ydre tryk fra virkeligheden endnu er stort nok til at skabe forståelse for traktatændringer. ”Derfor må vi i denne fase optræde fleksibelt, effektivt og pragmatisk”. Altså med sund fornuft. Det er letsindigt – grænsende til det umulige – at forudsige, hvordan det fransk-tyske samarbejde vil forløbe. Begge parter ved, at de er dømt til hinanden. Macron har strakt hånden ud, og skal man tro, hvad der står om det fransk-tyske samarbejde i den regeringsaftale, der i februar blev indgået mellem Merkels CDU, det bayerske CSU og socialdemokratiet SPD, skal der ske radikale fremskridt. ”Europa må i højere grad end hidtil tage sin egen skæbne i sine hænder”, hedder det. ”Fornyelsen af EU vil kun lykkes, hvis Tyskland og Frankrig med hele deres kraft arbejder sammen om det”.

Med en uberegnelig Donald Trump i Det Hvide Hus, med et Storbritannien på vaklende vej ud af unionen og et Italien uden udsigt til en stabil regering er antallet af uforudsigelige problemer, for slet ikke at tale om misforståelser mellem supermagterne, vokset eksponentielt. Europa står ikke længere i en økonomisk krise af samme omfang som i 2015. Frankrig og Tysklands økonomier er styrkede. Grækenlands problemer er sat i skyggen af alvorlige demokratiske kriser i Polen, Ungarn og Italien. I dag er demokrati, multilateralt samarbejde og selvstændig europæisk oprustning sat på EU’s indenrigspolitiske dagsorden, mens det storpolitiske spil mellem Rusland, USA og Kina er en afgørende del af den udenrigspolitiske agenda. Merkel og Macron ved, at spørgsmålet lyder: Hvis ikke nu, hvornår så?

Peter Wivel (f. 1943) er fast freelancekorrespondent for Politiken i Berlin, hvor han har boet siden 2004. Han har været chefredaktør for Information, Weekendavisen og Berlingske Tidende. Han har udgivet bøger om George Orwell, Benjamin Constant, Jean-Jacques Rousseau og Petra Kelly.

Artiklen blev bragt i RÆSONs sommernummer 2018, der udkom 24/05.

Tore Hamming om Saudi-Arabien: Mere moderat, men også mere autokratisk? (14.12.2017)

Lørdag den 4. november igangsatte den blot 32-årige saudiske kronprins Mohammed bin Salman – også kendt som MBS – den mest omfangsrige runde af politiske anholdelser i Saudi-Arabiens moderne historie. De anholdte tæller adskillige prinser og ministre. Fx Al-Waleed bin Talal, verdens rigeste araber, som kan skrive prins og forretningsmand på visitkortet – og som ellers blev betragtet som fuldstændig loyal over for kongedømmet. Et andet eksempel er Mutaib bin Abdullah. Før han blev anholdt, var han chef for Saudi-Arabiens nationale sikkerhedstjeneste (National Guard) og MBS' største rival til at overtage stillingen som konge, når den nuværende kong Salman en dag dør.

Ifølge en leder i dagbladet Politiken den 8. november er dette en udvikling, vi skal være glade for. Skønt lederen anerkender, at MBS med anholdelserne forsøger at akkumulere magten hos sin nærmeste familie, og at metoden måske ikke er den mest ønskværdige, giver den grundlæggende udtryk for, at der er en positiv udvikling i gang. Hvorfor? Fordi MBS angiveligt er ved at 'stække islamisternes magt'. Samme forklaring er senere kommet fra den prominente New York Times-skribent Thomas Friedman, som efter et nyligt interview med MBS lovpriste den unge saudiske kronprins til skyerne, hvilket efterfølgende har medført voldsomme reaktioner fra store dele af det akademiske establishment.

Virkeligheden er dog en lidt anden. MBS vil ikke af med islams komplette indflydelse, men blot tilbage til et 'moderat islam', som ifølge ham regerede i kongeriget før 1979. Reelt har Saudi-Arabien dog siden 1744 været domineret af en salafistisk tilgang til islam, så hvorvidt MBS' ambition faktisk er at dreje landet mod en moderat fortolkning af islam, er vist en smagssag.

Det er ganske vist korrekt, at MBS har været med til at fratage det saudiske religiøse politiretten til at arrestere folk. Han har også haft en rolle at spille i beslutningen om, at kvinder fra næste år har ret til at køre bil. Selvom denne udvikling utvivlsomt er positiv, er det ikke udelukkende MBS' fortjeneste. Kvinders rettigheder har siden årtusindskiftet udviklet sig enormt (efter saudiske forhold vel at mærke), og at de næste år har lov til at køre bil, skal derfor snarere ses som et naturligt skridt i en udviklingsproces, der allerede var igangsat af kong Salman.

MBS

For at forstå, hvilken retning Saudi-Arabien er på vej i, er det nødvendigt at forstå MBS – og hans vej til toppen af saudisk politik. Succesen begyndte for alvor, da Mohammeds far, Salman, blev udnævnt til konge i januar 2015 efter den gamle kong Abdullahs død. En af Salmans første beslutninger var at udpege sin på daværende tidspunkt 29-årige og relativt urutinerede søn til posten som forsvarsminister. Få dage senere blev MBS også gjort til formand for det nyoprettede *Council for Economic and Development Affairs* med en opgave om at modernisere landets økonomi. Det var som forsvarsminister, at MBS under et ophold i Frankrig impuls købte en yacht af en russisk oligark for omkring 3,5 milliarder kroner – fra den saudiske statskasse – mens han samtidig måtte skære i offentlige lønninger og subsidier på energiområdet på grund af faldende oliepriser.

I juni 2017 tog MBS endnu et skridt op ad den saudiske politiske rangstige: Han blev kronprins i stedet for sin fætter Mohammed bin Nayef. Nayef var ellers kørt i stilling til at blive den første saudiske konge blandt børnebørnene til landets moderne grundlægger, Abdulaziz ibn Saud. Siden 2012 havde han været indenrigsminister, en særdeles vigtig position i det saudiske statsapparat. Han havde desuden stor magt i sikkerhedstjenesten.

Næsten lige så længe som kongeriget har eksisteret, har der været interne magtkampe i den saudiske kongefamilie. Alder og egnethed blandt Abdulaziz ibn Sauds sønner har indtil nu afgjort, hvem der skulle udnævnes til konge. Men det har ikke forhindret de saudiske prinser og deres sønner i at tilgodese deres egen del af familien. Fx har der altid været en magtkamp mellem de såkaldte 'Sudayri Seven' – en betegnelse for de syv sønner af Abdulaziz ibn Saud og hustruen Hussa Sudairi – og den resterende del af ibn Sauds sønner. For en siddende konge eller kronprins har det således altid været kutyme at udpege medlemmer af den nærmeste familie, særligt ens favoritsønner, til magtfulde positioner i det politiske apparat. Kong Salman og hans søn er ingen undtagelse.

Denne magtkampslogik beskrives måske bedst af det kenyanske ordsprog, der på engelsk kendes som: 'It is our turn to eat'. I Kenya skifter magten ofte mellem de forskellige stammer – og når en stamme besidder præsidentembedet, handler det om at udnytte det maksimalt til sin egen fordel, så længe man har muligheden. Man kan være sikker på, at ens efterfølger gør det samme.

Konsolidering af magten

Udnævnelsen af MBS til forsvarsminister og senere kronprins var kun første skridt på vejen. Sidenhen er der fulgt tre runder af anholdelser, der alle skal tolkes som forsøg på at akkumulere magten hos kronprinsen. Første runde var i juni i år, da Nayef blev afsat til fordel for MBS og angiveligt kom under husarrest. Som kronprins beordrede MBS i anden runde i september anholdelsen af adskillige islamister og intellektuelle, heriblandt Salman al-Awda.

Hvad der blev beskrevet som en offensiv mod radikale islamister, var i virkeligheden et angreb mod oppositionsstemmer. Faktisk var adskillige af de anholdte islamister yderst progressive (igen: i en saudisk kontekst) som fortalere for kvinders rettigheder og politiske reformer. Tredje runde var den omfangsrige række af anholdelser i begyndelsen af november, som blev begrundet med MBS' offensiv mod omfattende korruption blandt samfundets elite. For MBS betød den seneste række af anholdelser, at han nu har kontrol over alle kongerigets interne sikkerhedstjenester og militære styrker. Hensigten med anholdelserne er altså ikke så meget styret af en antikorrupsionsagenda med et krav om, at alle – selv prinser – står under loven. Det handler snarere om et forsøg på at nedkæmpe alle potentielle interne kritikere, lige meget hvor loyale de ellers har været, for at MBS kan konsolidere magten.

En helt ny udenrigspolitik

Det var dog allerede som forsvarsminister, at MBS begyndte at sætte sit aftryk på saudisk politik. Et par måneder efter hans udnævnelse gik Saudi-Arabien militært ind i konflikten i Yemen. Som øverstbefalende er MBS blevet kaldt arkitekten bag krigen, der indtil nu har medført anklager om krigsforbrydelser og beviseligt har resulteret i en forfærdelig humanitær krise og massive civile tab på grund af den saudiske koalitions bomber [se Maria-Louise Clausens artikel i RÆSON31: raeson.dk/31, red.]. Baggrunden for engagementet i Yemen er en ambition om endnu en gang at styrke kongerigets regionale magt vis-a-vis særligt Iran. I saudisk optik udgør Irans involvering i Yemen – og deres støtte til den saudisk-fjendtlige Houthi-bevægelse – en brik i en større magtpolitisk armlægning i regionen.

Med krigen blev MBS således en central figur i den eskalerende sekteriske situation i Mellemøsten. Dette har bl.a. inkluderet en særdeles aggressiv attitude over for den lille nabo Qatar. Det siges endda, at den seneste politiske krise i Libanon – som blev kickstartet, da landets nu forhenværende premierminister Saad Hariri trådte tilbage under et besøg i Saudi-Arabien – er et resultat af, at MBS ønsker, at olieprisen skal stige. Dette vil nemlig forhøje værdien af det statsejede olieselskab Aramco, som kronprinsen ønsker at privatisere. Historien viser, at krig i Mellemøsten er en sikker metode til at få en højere oliepris.

Privatiseringen af Aramco er en del af MBS' storstilede økonomiske plan, 'Vision 2030', som blev præsenteret sidste år. Der er tale om en økonomisk strategi for de kommende 15 år med henblik på at diversificere en økonomi, der har været totalt afhængig af olie. I teorien er det en ganske god tanke, men indtil nu har arbejdet med at implementere strategien ikke været en succes. MBS forklarede ellers ambitiøst om målsætningen: at Saudi-Arabien allerede i 2020 vil være uafhængig af olie. Men indtil nu har kongeriget ikke formået at få sat skub i de sektorer, der skal overtage oliens plads som energikilde og eksportvare.

Man sidder derfor tilbage med det indtryk, at kronprinsens vision for Saudi-Arabien ikke er så rosenrød, som den visse steder fremstilles. Det virker heller ikke korrekt at argumentere for, at MBS' kontroversielle metoder legitimeres af ambitionen om at moderere Saudi-Arabiens religiøse fundament. Ifølge Saudi-Arabien-eksperten Stéphane Lacroix er målet for MBS et 'autokratisk monarki'.

Fra Donald Trump lyder der bifaldende tweets, og på dagen for MBS' omfattende anholdelser fastslog den amerikanske præsident således på Twitter, at han ville værdsætte, hvis Saudi-Arabien valgte at privatisere Aramco på børsen i New York. Tre dage senere tilføjede han, igen på Twitter (selvfølgelig), at han har stor tiltro til den saudiske konge og kronprinsen. "De ved præcist, hvad de gør", lød det fra en glad Trump. Tror vi Politikens leder, skal vi også være glade.

Tore Hamming (f. 1987) er ph.d.-kandidat ved European University Institute og gæsteforsker ved Dansk Institut for Internationale Studier (DIIS) og Sciences Po, Paris.

Artiklen blev bragt i RÆSONs vinternummer 2017, der udkom 14/12.

Lars Erslev Andersen: Derfor erklærer Saudi-Arabien 'krig mod terror' (24.05.2018)

I juni indførte fire lande – Saudi-Arabien, Bahrain, de Forenede Arabiske Emirater (UAE) og Egypten – en embargo mod Qatar. Da de for nylig forlængede listen over de personer og organisationer, de beskylder for terrorisme (og som de mener, Qatar støtter), foretog Qatar et modtræk. Landets udenrigsminister åbnede en konference i London med temaet: At bekæmpe terrorisme.

Konferencen i London organiseres af Royal United Services Institute, RUSI, der er det britiske forsvarsministeriums tænketank i Whitehall. Det er ikke hvem som helst, man finder på talerlisten: Ud over Qatars vicepremierminister, udenrigsminister og ambassadør for antiterrorisme finder vi EU's koordinator for antiterrorisme, Europols direktør samt en række andre prominente topembedsmænd fra Storbritannien og USA.

Dette sammentræf viser med al ønskelig tydelighed, at definitionen på terrorisme helt og aldeles afhænger af, hvilken stat der fremsætter den. Begivenhederne viser også, at bekæmpelse af terrorisme er blevet den helt centrale kampplads for de rivaliserende stater i Mellemøsten.

At Storbritannien og EU på RUSI lægger sig op ad Qatars definition, hilses helt sikkert ikke velkommen i Saudi-Arabien. Saudierne kan til gengæld regne med den amerikanske præsident, Donald Trumps, helhjertede støtte – uagtet at en tidligere amerikansk minister for 'Hjemlandets Sikkerhed' (Homeland Security), Michael Chertoff, også taler i London.

Uenigheden om, hvem der er terrorister, og hvem der støtter terrorisme, er afgrundsdyb – både blandt staterne i Mellemøsten og i resten af verden. Men alle er enige om, at terrorisme er et onde, der skal bekæmpes. Det budskab har lederne i Saudi-Arabien forstået. Landet, som mange beskylder for at være storeksporthjør af salafistisk ekstremisme, fører sig nu frem som spydspids i kampen mod terrorisme.

Verden set fra Riyadh

Saudi-Arabiens seneste tiltag er en ny lov, der er så bred i sin definition af terrorisme, at blot kritik af kongen og hans foretrukne søn, kronprins Mohammed bin Salman, kan give mellem fem og ti års fængselsstraf (for at sprede 'ekstremistisk propaganda'). Loven blev offentliggjort den 1. november, og den flyttede samtidig forvaltningen af antiterrorisme fra indenrigsministeriet til to råd, der kontrolleres af kongen.

Under stærk indflydelse fra sin magtfulde søn Mohammed bin Salman (kaldet MBS) har kong Salman, efter at han overtog tronen i 2015, gjort bekæmpelse af terrorisme og ekstremisme til den centrale fortælling i legitimeringen af både indenrigs- og udenrigspolitikken. Men allerede under det såkaldte 'Arabiske Forår' i 2011 blev oppositionel kritik set som terrorisme: Da Saudi-Arabien med støtte fra UAE sendte kampvogne ind i Bahrain i marts 2011, lød begrundelsen, at man bekæmpede terrorister. Man knuste demonstrationerne og jævnedes samtidig den symboladede Perleplads, hvor demonstranterne havde holdt til, med jorden. De få og spredte demonstrationer i Saudi-Arabiens østlige provinser blev også omtalt som terrorisme – og brutalt slået ned. Da kongedømmet i januar 2016 henrettede 47 mennesker, lød begrundelsen igen, at de var terrorister. I september 2017 fængslede Saudi-Arabien 20 liberale islamiske oppositionspolitikere beskyldt for ekstremisme, og måneden efter kom turen til flere tusinde imamer, som kronprinsen beskyldte for at sprede ekstremistisk propaganda.

Argumentet for at indføre en embargo mod Qatar i juni var qatarernes støtte til Det Muslimske Broderskab, der længe har kritiseret Saudi-Arabien for dets kongedømme, der betragtes i strid med islam. Organisationen er på de statslige lister over terrororganisationer

i både Egypten, Bahrain, UAE og Saudi-Arabien. Samtidig krævede kvartetten også, at den qatarske tv-station al-Jazeera og en række andre medieplatforme skulle lukkes – anklagen lød, at de var talerør for al-Qaida. Desuden skulle Qatar afslutte sine diplomatiske forbindelser med Iran – på trods af at Qatar og Iran er fælles om at drive verdens største gasfelt.

Kravet om at bryde med Iran er selvfølgelig ikke tilfældigt. Saudi-Arabien og kongedømmets allierede ser Iran som den stat, der står bag terrorismen overalt i det arabiske Mellemøsten, herunder i Yemen, Syrien, Irak og Libanon. Således er også saudiernes militære intervention i krigen i Yemen siden 2015 begrundet i kampen mod terrorisme, nemlig bekæmpelse af den yemenitiske oprørsgruppe Houthiserne. Saudi-Arabien hævder, at gruppen er støttet af Iran. Bekæmpelse af Iran er i saudiarabisk perspektiv simpelthen identisk med bekæmpelse af terrorisme.

Men alle, der har fulgt den politiske udvikling i Mellemøsten, kan se, at Irans ekspanderende magt og indflydelse har en ganske anden baggrund. Det handler snarere om de sunnimuslimske arabiske regimers interne splid og elendige politik sammenholdt med USA's fejlslagne krige i Irak og Afghanistan. Iran har med stor succes formået at udnytte disse forhold til at fremme sine egne interesser i regionen.

Iran stod i 1985 – under den libanesiske borgerkrig – bag oprettelsen af den libanesiske gruppe Hizbollah. I dag er Hizbollah både det største parti og den stærkeste militi i Libanon. Da den libanesiske premierminister, Saad al-Hariri, i begyndelsen af november – nærmest ud af den blå luft – annoncerede, at han ville trække sig, skete det fra Riyadh. Mange mente – bedømt på sproget – at teksten var skrevet af saudierne.

Den almindelige opfattelse er, at al-Hariris afgang er Saudi-Arabiens værk. Formålet var dels at straffe al-Hariri, fordi han ikke havde gjort nok for at konfrontere Hizbollah og Iran, dels at lade Libanon fremstå som helt og aldeles styret af 'terrororganisationen' Hizbollah. Dette skulle muliggøre en isolation af Libanon i den arabiske verden. Få uger senere sammenkaldte Saudi-Arabien Den Arabiske Liga (den dominerende internationale organisation i den arabiske verden, red.) med henblik på at få smidt Libanon ud af Ligaen. Så vidt kom det ikke, men Ligaen enedes om at erklære Hizbollah for en terrororganisation.

Libanon kan meget vel ende i samme situation som Qatar og blive underlagt økonomisk embargo. Det kan betyde, at de mange tusinde libanesere, der arbejder i Golfen, ikke længere må sende penge hjem – hvis de da ikke ligefrem bliver smidt ud. Det ultimative tiltag ville være militære operationer mod Libanon. Det sidste er næppe aktuelt lige nu, men der har længe været bekymring for, at Israel vil indlede militære angreb på Hizbollah i Libanon. Den israelske regering deler nemlig den saudiarabiske opfattelse af Iran som roden til alt ondt. Israel har allerede igennem længere tid gennemført bombninger mod Hizbollahs forsyningslinjer i forbindelse med Hizbollahs militære støtte til den syriske præsident, Bashar al-Assad – og til bekæmpelse af Islamisk Stat, der i Vesten ligeledes ses som en terrororganisation. Også israelernes involvering understreger med andre ord, hvor meget definitioner af terrorisme afhænger af øjnene, der ser: Siden 2014 har USA især i Irak koordineret krigen mod Islamisk Stat med Iran, men nu skal Iran "rulles tilbage" fra Syrien, Libanon og Irak, som Trump udtrykte det i en tale for nylig til Israels store begejstring. Hvordan det konkret skal ske, ved ingen, men Trump og i stigende grad Israel sætter deres lid til MBS og hans krig mod terrorisme.

Den kolde krig med Iran

Mønstret er klart: Kampen mod terror bruges af Saudi-Arabien til at begrunde både hjemlige anholdelser, de militære operationer i Bahrain og Yemen, embargoen mod Qatar og den direkte indblanding i Libanon. Begrundelsen for al-Hariris tilbagetræden var da også, at han var truet på livet af terrorister – ligesom sin far, den tidligere premierminister i Libanon Rafiq

al-Hariri, som var blevet milliardær for forretninger i Saudi-Arabien, og som blev dræbt af en bombe i Beirut i 2005.

Alt sammen handler det om at styrke Saudi-Arabien i den nye kolde krig mod Iran. Lige siden den iranske revolution i 1979 har Saudi-Arabien og de øvrige arabiske Golfstater været bekymrede for, at Iran ville eksportere sin shiamuslimske revolution til det arabiske Mellemøsten, som er overvejende sunnimuslimsk. Bekymringen er ikke blevet mindre af, at Iran – efter fjernelsen af Taliban-regimet i Afghanistan og Saddam Hussein i Irak – har øget sin indflydelse begge steder betydeligt. Især i Irak står iranerne stærkt. Ikke alene har de stor indflydelse på den irakiske regering og hær. De støtter også de shiamuslimske militser, der var frontlinjen i krigen mod Islamisk Stat. Samtidig har borgerkrigen i Syrien muliggjort, at Iran nu også står stærkt her, hvor iranerne kontrollerer områder uden for Damaskus og har planer om egentlige baser – ganske tæt på Israels grænse.

Samlet set betyder den succesfulde iranske ekspansion ind i det arabiske Mellemøsten, at saudierne føler sig omringet af iranske positioner. I både Saudi-Arabien og Israel mener man, at Iran er blevet forstærket af den atomenergieftale, landet indgik med FN inklusive Rusland, USA og EU. Med aftalen har Iran modtaget betydelige summer fra sine tidligere indefrosne midler, samtidig med at sanktionerne mod landet gradvis ophæves. Resultatet er en saltvandsindsprøjtning til den iranske økonomi, som saudierne og israelerne (og i øvrigt Trump) mener, iranerne bruger til at finansiere ekspansionen ind i Mellemøsten.

Endelig var Iran stærkt medvirkende til, at Irak i oktober i år generobrede olieområder i Kirkuk, som den autonome region Irakisk Kurdistan, der har ambitioner om at blive en suveræn stat, havde sat sig på ved indledningen til krigen mod Islamisk Stat i sommeren 2014. Dermed har Iran sammen med Hizbollah opnået det, de har drømt om i årevis: en fri passage mellem Beirut og Teheran, hvilket Saudi-Arabien, Israel og USA finder uacceptabelt. For saudierne er udsigten altså, at ærkefjenden Iran vokser sig stærkere økonomisk og øger sin magt langt ind i det arabiske Mellemøsten.

Når pengene slipper op

Her er situationen i dag: I Yemen befinder saudierne sig i en beskidt krig, der er dyr og illegitim – både nationalt og internationalt – og som i øvrigt næppe kan vindes. Landet har tabt proxykrigen mod Iran i Syrien og Irak. Hertil kommer det helt afgørende forhold, at de saudiarabiske valutareserver svinder i samme hurtige takt, som olieprisen falder, og krigsudgifterne stiger. Underskuddet på statsbudgettet er støt stigende. Landet er i økonomisk krise, udenrigspolitisk har saudierne tabt i forhold til deres ærkefjender, og indenrigspolitisk bliver kongen konfronteret med ulmende kritik.

Saudi-Arabien besidder enorme olieressourcer og har dermed fortsat stor indflydelse på det internationale oliemarked. Mange internationale (herunder kinesiske) investeringer i Saudi-Arabien er da også gjort i forventning om, at olieeksporten vil sikre et lukrativt afkast. Samtidig har saudiarabiske investorer over en lang årrække investeret milliarder i Vesten. Et sammenbrud i Saudi-Arabien er derfor et frygtscenarie, man i internationale finanscentre vurderer, vil lede direkte til en ny global finanskriser.

Både på børserne og i regeringskontorerne i Kina, USA og EU håber man derfor, at Saudi-Arabien klarer skærene. Med Donald Trump i spidsen sætter omverdenen nu sin lid til den unge kronprins MBS. Man ånder lettet op ved hans forsikringer om, at Saudi-Arabien vil omstille sin økonomi, at han vil bekæmpe ekstremisme og terrorisme, og at han vil afskaffe korrupsion.

Kvindes undertrykkelse i landet har været ubekvem for vestlige statsledere, når de i selskab med pengestærke forretningsfolk har besøgt Riyadh. I Vesten hilser man det naturligvis velkomment, at kvinder nu har fået ret til at stemme på andre kvinder – selvom det er

til et råd uden beføjelser, hvor kvinder og mænd ikke må sidde sammen, og hvor kvinderne derfor følger diskussionerne via videolink, mens de opholder sig i et nærliggende lokale. Man reagerer også med anerkendelse, når kvinder fra 2018 får lov til at køre bil – selvom deres mandlige værge skal give dem tilladelse. Og Vesten ser nysgerrigt til, når MBS anholder tusinder af imamer og oppositionsfolk, selvom deres ekstremistiske propaganda ofte består i at kritisere *ham*.

At dømme efter mediedækningen af MBS skal der en stærk mand – og krasse midler – til at transformere det ekstremist-eksporterende kongedømme. Thomas L. Friedman kalder det i New York Times for ”Saudi-Arabiens Arabiske Forår fra oven”. Mere præcist bør det dog kaldes autoritær magtpolitik serveret med lidt sekulær og feministisk parfume. Dertil kommer, at det er en udbredt erfaring, at økonomisk omstilling indadtil harmonerer dårligt med at skabe ustabilitet udadtil, fordi ustabilitet er ødelæggende for international økonomi – men det er lige præcis det, MBS gør med sin krig i Yemen, sin indblanding i Bahrain, der i dag nærmest er en saudiarabisk provins, og indblanding i Libanons interne anliggender. Her kunne MBS tage ved lære af Kinas økonomiske omstilling, der gennemføres ud fra ønsket om international stabilitet ved ikke at blande sig i andre staters anliggender. Men MBS både blæser og har mel i munden!

MBS har forsikret finansverdenen om, at forretningerne vil køre videre, og samtidig har han sikret sig hundredvis af milliarder dollars i likvider. Pengene skal dels bruges til at betale en omstilling af saudiarabisk økonomi, der skal gøre landet mindre afhængigt af olie-eksport, dels til at betale for saudiernes tvivlsomme krige og deres import af våben og militært teknologi. Når det gælder forsvarsudgifter, er Saudi-Arabien i dag det land i verden, der bruger flest penge pr. indbygger.

Sunnimuslamsk baseret terrorisme har skabt frygt overalt i Vesten, der samtidig er bekymret for Irans ekspansion. Derfor påskønner Vesten MBS’ løfter om at bekæmpe ekstremisme. Men vi aner ikke, om MBS fx har stoppet betalingerne til de mange ekstremistiske moskeer og imamer i Vesten – og til koranskoler andre steder. Samtidig ved vi, at bekæmpelse af terrorisme og ekstremisme på saudiarabisk betyder fjernelse af trusler mod kongefamilien, kold krig mod Iran, støtte til militser og indblanding i andre lande som Bahrain, Yemen og Libanon. Hjemme indebærer processen en systematisk undertrykkelse af opposition og kritik samt ekspropriering af formuerne hos prinser og rigmænd, der beskyldes for korruption. Men hvem ved reelt, om disse personer har været mere korrupte end fx den del af kongefamilien, der har samlet sig om MBS?

Det virker, som om alle arbejder for at sikre deres egne økonomiske interesser – og kalder det terrorbekæmpelse. EU og Storbritannien vakler mellem holdningerne: Samtidig med at briterne lystigt sælger våben til Saudi-Arabien – og legitimerer det med bekæmpelse af terrorisme – inviterer man saudiernes nye ærkefjende Qatar til en højprofileret konference om det samme emne.

Det virker, som om alle arbejder for at sikre deres egne økonomiske interesser – og kalder det terrorbekæmpelse

De vestlige finanscentre hilser den nye saudiarabiske antiterrorlinje velkommen, fordi den udskyder deres økonomiske bekymringer for en stund. Men samtidig vokser bekymringen i

den arabiske verden. I deres optik fører Saudi-Arabiens politik til en eksponentiel vækst i risikoen for, at en uforudsigelig begivenhed udvikler sig til en svært kontrollabel konflikt, måske ligefrem en stor regional krig.

Lars Erslev Andersen (f. 1956) er seniorforsker ved Dansk Institut for Internationale Studier (DIIS) og p.t. gæsteforsker ved Utrikespolitiska Institutet i Stockholm. Hans forskningsområde er international sikkerhedspolitik, herunder terrorismens idéhistorie og terrorisme aktuelt.

Artiklen blev bragt i RÆSONs sommernummer 2018, der udkom 24/05.

Helle Malmvig om Mellemøsten: Iran lader til at deeskalere sit forhold til Saudi-Arabien (24.05.2018)

“Iran lader faktisk til at være deeskalerende i forhold til Saudi-Arabien, hvor man forsøger at være den fornuftige og alfaderlige stemme, der ikke ønsker at gøre Libanon til den nye kamplads for en proxykrig med Saudi-Arabien. I det hele taget kan man sige, at Saudi-Arabien er enormt optaget af Iran, og frygter dem meget. Den følelse og optagethed finder du ikke blandt iranerne, som nærmere betragter Saudi-Arabien som lillebroren”

Interview af Raurel Kaae Adams

RÆSON: Kort efter et møde med iranske embedsfolk tog den libanesiske premiereminister Saad al-Hariri til Riyadh i Saudi-Arabien, hvor han opsagde sit embede og fordømte Iran og Hezbollah som gidseltagere. Er dette begyndelsen på en saudiarabisk intervention i Libanon?

MALMVIG: Hvis du mener militær intervention, så tror jeg det ikke. Men man kan sige, at det i sig selv er en intervention, når premierministeren pludselig sidder i Saudi-Arabien og ikke vender tilbage. Der er også – som altid når det gælder Mellemøsten – vilde spekulationer og konspirationsteorier om, hvor meget af det her, der er Hariris egen fri vilje. Det kan man selvfølgelig ikke afgøre, og det kan jeg heller ikke. Men det er en smule mærkeligt, at han har mødtes med nogle højtstående iranske rådgivere kort tid inden, han tog til Saudi-Arabien for at afholde sin tale dér. Det giver anledning til at spekulere, hvorvidt der har været en form for saudiarabisk pres. Det er en kendt sag, at Hariris parti, Fremtidsbevægelsen, støttes af Saudi-Arabien – ikke mindst økonomisk – hvilket giver saudierne nogle pressionsmuligheder. Jeg tror ikke, der er så meget tvivl om, at Saudi-Arabien har udvalgt Libanon som det næste mål for at demonstrere, at dets indflydelse er mindst lige så afgørende som Irans. Det skyldes bl.a., at de hverken har haft held i Syrien, som de har måtte opgive, eller i Yemen, hvor det heller ikke går godt. Nu sætter de hele det libanesiske system på pause, og det ved de også godt, for det er stort set umuligt at finde ud af, hvilken sunni-kandidat der kan tage over for Hariri.

RÆSON: Er det her ualmindelig politik fra Saudi-Arabiens side, og har det noget at gøre med Kong Salmans rekonsolidering af sin magt?

MALMVIG: I forhold til libanesiske politik og i forholdet til Iran mener jeg ikke, at det er nyt. Jeg tror egentlig heller ikke, at det hænger direkte sammen med udrensningen af prinser, som formentlig bare er en måde for kong Salman at konsolidere sin magt på. Det handler snarere om deres relationer til, og politik i forhold til USA, Israel og Iran, hvor Trump og Salman er helt på samme linje og ser Iran som den største trussel for regionen. Trumps nye såkaldte strategi i forhold til Iran er formentlig det, der til en vis grad har opildnet kong Salman. Strategien bunder i høj grad i en delt frygt for, at Iran overtager hele regionen.

RÆSON: Er der grundlæggende opbakning til det, Kong Salman foretager sig, hvis vi ser på regionen som helhed?

MALMVIG: Nu er det jo 22 lande, vi forsøger at snakke om. Men over en bred kam kan man godt sige, at der ikke er. Tag Egypten, som traditionelt har stået helt tæt sammen med Saudi-Arabien i alliancen. Egypten har de seneste par år bevæget sig i en mere neutral retning på baggrund af det, som foregår i Syrien, og har også rakt ud til Assad-regimet og til Rusland. Saudi-Arabien har ikke den støtte, de har haft tidligere. Når det er sagt, så er det stadig dem,

der betaler de store regninger for deres allierede, både for jordanerne og for egypterne. Samtidig er der den pågående konflikt mellem gulflandende, hvor Saudi-Arabien heller ikke har opbakning. At de muligvis alligevel føler sig på sikker grund med de udenrigspolitiske aktioner de foretager sig – i forhold til Iran, Libanon og Yemen – skyldes den støtte Trumps politik giver dem.

Trump's nye såkaldte strategi i forhold til Iran er formentlig det, der til en vis grad har opildnet kong Salman. Strategien bunder i høj grad i en delt frygt for, at Iran overtager hele regionen

RÆSON: Kort efter al-Hariris exit skød såkaldte iransk støttede grupper i Yemen et missil mod Saudi-Arabien. Saudierne kalder angrebet en iransk krigserklæring. Hvilke konsekvenser kan den udmelding få? Og i hvor høj grad kan vi regne med, at det var Iran, der stod bag?

MALMVIG: Saudi-Arabien siger jo i hvert fald, at det var iranske missiler, og at Hezbollah stod bag angrebet. Men der er affyret missiler før, også fra Yemen og ind mod Saudi-Arabien. Jeg er ikke sikker på, at der er dokumentation for, at det var med Irans hånd, at missilerne blev sendt indover Riyadh. Iran lader faktisk til at være deeskalerende i forhold til Saudi-Arabien, hvor man forsøger at være den fornuftige og alfaderlige stemme, der ikke ønsker at gøre Libanon til den nye kampplads for en proxykrig med Saudi-Arabien. I det hele taget kan man sige, at Saudi-Arabien er enormt optaget af Iran, og frygter dem meget. Den følelse og optagethed finder du ikke blandt iranerne, som nærmere betragter Saudi-Arabien som lillebrøren. Det er nok også grunden til, at de har overskuddet til at gyde olie på vandene i forhold til saudierne. Lige nu er Iran absolut ikke interesseret i at eskalere konflikten. Der er også analyser, som jeg er helt enig i, som giver udtryk for, at Saudi-Arabien har smidt sit bedste kort i forhold til Hariri og Libanon. For hvad nu? I Libanon siger præsidenten, at Hariri skal komme hjem, før de kan gøre noget som helst. Man har et paralyseret system, og det er ikke åbenlyst, hvad mere saudierne egentlig kan gøre.

RÆSON: Så når saudierne går ud og siger, at de er i konflikt med Iran, så er det mere retorik end noget andet?

MALMVIG: Ja. Jeg kan slet ikke forestille mig et scenarie, hvor de skulle komme i direkte militær konfrontation. Vi er igen ude i spekulationer, for når der er så mange aktører, er billedet meget mere kompliceret, men mit største frygtscenarie er snarere, at der skulle udbrude en krig mellem Hezbollah og Israel, ligesom i 2006. Dengang støttede Saudi-Arabien og Jordan også indirekte de israelske angreb, men måtte senere hive i land.

RÆSON: Trump-administrationen udgav den 13. oktober et faktahæfte om den nye amerikanske strategi i Iran. Hvad går strategien ud på?

MALMVIG: Spørgsmålet er egentligt, om man overhovedet kan kalde den en strategi. Den opregner alle Irans fortrædeligheder og Obama-administrationens mange fejltagelser i dens Iran-politik. Umiddelbart vil jeg mene, at det ikke er en strategi, men derfor er det alligevel et kæmpe kursskifte i forhold til Obamas strategi, hvad angår Iran. Det handler ikke kun om

atomaftalen, men også om det, der skulle følge i kølvandet på atomaftalen, som jo var en åbning i relationerne til Iran, hvor man ønskede at bevæge sig væk et syn på iranerne som den største fjende i regionen. Der går Trump tilbage til den traditionelle amerikanske politik og eskalerer retorikken, så hans vurdering af atomaftalen og Irans rolle og støtte til Hezbollah ligger på fuldstændig på linje med Saudi-Arabien og Israels, som er de to tætteste allierede.

Iran lader faktisk til at være deeskalerende i forhold til Saudi-Arabien, hvor man forsøger at være den fornuftige og alfaderlige stemme, der ikke ønsker at gøre Libanon til den nye kampplads for en proxykrig med Saudi-Arabien

RÆSON: USA og Frankrig har rettet skarp kritik mod fortsættelsen af Irans missilprogram, og i møder med Rohani har selv Putin, opfordret til, at man overholder den atomaftale, man har indgået med USA. Tynder det ud i Irans allierede?

MALMVIG: Nej, det tror jeg ikke. Iran og Rusland er efter min bedste overbevisning stadig på samme hold, både i forhold til atomaftalen og den helt store konflikt i Syrien. Der er ikke en glidning på vej væk fra Iran på Ruslands side. Hvad angår de ballistiske missiler og støtten til terrorister, er det de to elementer, som Trump særligt har fokuseret på som en af de store undskyldninger for ikke at forlænge atomaftalen. Til gengæld har europæerne, inklusive Rusland, holdt fast i, at aftalen holder, og der er egentlig heller ikke andre end Trump, der vil genforhandle den. Det som franskmændene har sagt er, at de gerne vil se på mulighederne for at inddæmme Irans missilprogram uden om de rammer, atomaftalen giver. En sådan inddæmning skal ikke knyttes direkte sammen med aftalen. Det sted, hvor jeg til gengæld ser muligheden for et skred i forholdet mellem Iran og Rusland, er i forhold til Syrien på den længere bane, men slet ikke i forhold til atomaftalen.

Det sted, hvor jeg ser muligheden for et skred i forholdet mellem Iran og Rusland, er i forhold til Syrien

RÆSON: Ja, for der tegner sig et billede af, at alliancen der støttede Al-Assad, heriblandt Iran og Rusland, har vundet krigen i Syrien. Hvad kommer parterne til at forhandle om i den kommende tid?

MALMVIG: Der er stadigvæk rigtig mange udeståender, og Syrien-konflikten i sig selv dækker egentlig over mange små krige. Det som man overordnet kan sige er, at kampen mod Islamisk Stat (IS) lakker mod enden, og der er indgået adskillige lokale aftaler om våbenhvile og deeskalering, hvor Rusland har spillet en afgørende rolle. Den traditionelle kamp mellem oprørerne og regimet er stort set ovre, men det betyder ikke, at der på nogen måde er fred. Der er stadig et behov for aftaler om, hvem der skal regere i de områder, hvorfra eksempelvis IS har trukket sig. Der skal etableres lokale råd i de pågældende områder, men for at få hele

det puslespil til at gå op, prøver Rusland, Tyrkiet og Iran – med USA på sidelinjen – at få det til at spille ind i den større ramme, der er udlagt i Astana-forhandlingerne (pågående forhandlinger om løsninger ift. Syrien, afholdt i Astana, Kasakhstan, red.), som lige nu er presset, fordi oppositionen ikke deltager. Det, man diskuterer, er altså et spørgsmål om deeskalering, hvor den helt store, forkromede aftale, der sikrer freden i Syrien, slet ikke er på tegnebrættet, fordi alt det andet mangler. Samtidig med, at man forsøger at få skabt resultater ved de her forhandlinger, er der militser, der enten er i opposition til Assad-regimet eller støtter det. Her har vi National Defence Forces, Hezbollah og diverse afghanske og irakiske shiagrupper – og hvilken rolle skal de spille? Skal de blive ved med at være der, og hvordan får man dem afvæbnet – og hvem skal garantere det? På de områder er Iran og Rusland ikke nødvendigvis helt enige, hvilket formentlig skyldes, at Iran gerne vil se, at Hezbollah bliver i Syrien. Rusland ved til gengæld godt, at man bliver nødt til at have kurdere og sunni-grupper med i det billede, hvis man skal gøre sig forhåbninger om en langvarig stabilitet.

RÆSON: Har Iran allerede konkrete krav om, hvem der skal være ved magten i Syrien?

MALMVIG: Nej, slet ikke. Det handler om, hvordan stabiliteten skal sikres i Syrien, og hvor stor en rolle, Iran, Hezbollah og andre shiamilitser kan blive ved med at spille, og i hvilken grad det kan lykkes Rusland at inddrage sunnigrupper, kurdere og lokale stammer. Det er ikke fordi, Rusland har et ønske om at opnå territorium, men fordi de gerne vil påtage sig en mæglerrolle, hvor de vil være garant for stabilitet. Iran og Hezbollah vil frem for alt sikre deres egen indflydelse og sikre, at de kan sende våben igennem Syrien. Selvom Rusland er begyndt at tale om, at krigen er ved at være ovre, at man ønsker at trække militært isenkram hjem osv., så er det slet ikke tilfældet for Iran. Der er alle mulige detaljer at forhandle om, men der er en tæt alliance mellem Rusland og Iran, hvor de begge har brug for hinanden.

RÆSON: Vladimir Putin har lige været i Teheran for at diskutere Irans atomvåbenprogram og krigen i Syrien, bl.a. med landets præsident Hassan Rohani og det religiøse overhoved Ali Khamenei. Hvilken indflydelse har en mand som Putin på Irans ledere?

MALMVIG: Hvis vi zoomer ind på Mellemøsten, så vil jeg sige, at de er noget, der ligner ligeværdige, hvor indflydelsen nok går begge veje. Det er stadig på rygteplan, men mange mener, at det var Iran som faktisk formåede at overbevise Rusland om at deltage i krigen i Syrien med sit luftvåben, fordi Iran var på besøg i Moskva på det tidspunkt. Her sagde den iranske general Soleimani angiveligt, at hvis ikke Rusland gik ind i Syrien, så ville de tabe. De startede i Syrien med en fælles strategisk interesse, som man kan sige, de har bygget videre på. Men det er et fornuftsægteskab, for Iran er fx ikke tilfredse med Ruslands bånd til Israel, at de sælger våben til Saudi-Arabien, eller at de er ved at få et bedre forhold til Tyrkiet. Iran er samtidig bange for, om Rusland finder på at lave en aftale med USA, fx i forhold til Syrien. Omvendt har Iran og Hezbollah en meget konkret strategisk interesse i Syrien, som er at sikre deres adgang til våben, og at Hezbollah bliver i landet, som de i øvrigt mener, skal forblive shia-domineret. Den interesse deler Rusland ikke nødvendigvis på den længere bane.

De startede i Syrien med en fælles strategisk interesse, som man kan sige, de har bygget videre på. Men det er et fornuftsægteskab, for Iran er fx ikke tilfredse med Ruslands bånd til Israel, at de sælger våben til Saudi-Arabien, eller at de er ved at få et bedre forhold til Tyrkiet

RÆSON: Når du taler om Iran og Hezbollah lyder det nærmest som om, at de er synonyme. Er de to aktører så tæt forbundet, eller er der en væsentlig forskel på de to?

MALMVIG: Der er enormt meget litteratur og polemik hvad angår præcis det spørgsmål, men når det gælder Syrien-konflikten, og når det handler om Israel, er Iran og Hezbollahs interesser identiske. Lige siden begyndelsen af krigen i Syrien har det handlet om at sikre Assads position ved magten, fordi han var garanten for, at Iran kunne transportere våben til Hezbollah i Libanon. I den forbindelse har Hezbollah samtidig været et kort, som Iran har haft på hånden, fordi iranerne har kunne bruge gruppen som afskrækkelse i forhold til Israel. Det betyder selvfølgelig ikke, at de er den samme organisation, men diplomatisk, politisk, kulturelt og religiøst er de helt tæt forbundne. Men det er to forskellige organisationer, hvor Hezbollah også har deres egen stemme, særligt hvad angår indenrigspolitiske spørgsmål i Libanon.

Helle Malmvig er seniorforsker på Dansk Institut for Internationale Studier (DIIS) med speciale i international politik i Mellemøsten.

Artiklen blev bragt i RÆSONs sommernummer 2018, der udkom 24/05.

Ræson: Har Rusland nu frie tøjler til at gøre hvad som helst? Ellemann: I hvert fald i Syrien (24.07.2018)

RÆSON: Er frygten for Trump overdreven, når man tænker på systemet af ”checks and balances”?

ELLEMANN-JENSEN: Det skal vise sig, hvor stærkt systemet er. Vi er nået til et punkt, som vi ikke havde tænkt muligt før. USA har indledt en handelskrig og meldt sig ud af forskellige internationale organisationer. De er gået ud af klimaaf-talen, Iran-aftalen og så videre. Og den amerikanske præsident har lagt sig fladt ned for den russiske. Hvem havde kunnet eller turdet forudse det?

af Eugen Shapiro

RÆSON: Ifbm. NATO-topmødet fastslog Jens Stoltenberg, at på trods af bl.a. annekteringen af Krim-halvøen skal NATO søge at fremme dialog med Rusland frem for en isolation af landet. Ønsket om en politisk dialog med Rusland er også fastsat i NATO's nye erklæring. Stoltenberg mener, at forholdet mellem Vesten og Rusland sagtens kan forbedres. Er du enig i den udmelding?

ELLEMANN-JENSEN: Ja bestemt. Men det forudsætter, at Rusland begynder at leve op til de løfter, de har afgivet i blandt andet Minsk-aftalen. Det er naturligvis ønskeligt med et bedre forhold og en bedre dialog – men ikke på bekostning af, at man lægger sig fladt ned og lukker øjnene for det, russerne har gjort. Det har vi prøvet en gang før – i perioden efter Georgien-konflikten, hvor man lukkede for dialogen, da Rusland ikke levede op til våbenstils-tandsaftalerne. Man lukkede for møder i NATO-Rusland-rådet [et organ oprettet i 2002 til dialog og samarbejde mellem Rusland og NATO – red.], men der gik mindre end et år, så bad man Rusland komme igen, selv om russerne stadig ikke havde levet op til våbenstils-tandsaftalerne. Men russerne gjorde sig kostbare – ”de ville overveje det” – og udstillede derved Vestens svaghed. Efter den erfaring troede de tydeligvis, at den slags papirtigre skal man ikke tage alvorligt. De blev klogere, da de fik en masse sanktioner i hopvedet efter Krim-annekteringen og krigen i Østukraine. Og Jens Stoltenberg er ikke en papirtiger...

RÆSON: Så der var ikke noget overraskende i hans udmelding for dig? Det er ikke et tegn på en kursændring i forholdet mellem NATO og Rusland?

ELLEMANN-JENSEN: Ikke spor, nej. Jens Stoltenberg var statsminister i Norge dengang, de skulle konfrontere russerne i spørgsmålet om Barentshavet (i 2010 blev Rusland og Norge enige om grænsen i Barentshavet efter 40 års strid – red.). Dér stod de fast og fik en ordentlig aftale. Så han er ikke én, som bare lægger sig fladt ned, som vi så en anden gøre det et par dage senere...

RÆSON: Mener du så, at NATO tager truslen fra Rusland seriøst?

ELLEMANN-JENSEN: Bestemt. Fejlen fra 2008 blev ikke gentaget efter 2014. Det tog måske noget tid, før man fik lavet en forsvarsplanlægning for de baltiske lande, men det har man gjort nu, blandt andet i form af de fremskudte styrker, hvor Danmark også deltager. Jeg besøgte dem for nylig oppe i Tapa i det nordlige Estland. Dér er danskere, englændere og en islænding endda. Island har ikke noget militær, men der var én fra det islandske kystforsvar deroppe, så det islandske flag er der også. Så ja – det tager man alvorligt. Det gør amerikanerne også ved at udstationere tungt materiel i området. Nu er den snubletråd lavet, som skal vise Putin, at han ikke kan lave de samme numre som på Krim.

RÆSON: Kan hensigten med en styrket dialog ikke også være at åbne op for nye måder, hvorpå man kan lægge pres på Rusland?

ELLEMANN-JENSEN: Politisk dialog skal man have, fordi det er så vigtigt at undgå misforståelser. Ikke mindst i Syrien, hvor man i de sidste par år har gået med konstant nervøsitet for, hvad et uheld ville kunne fremkalde. Det har allerede været tæt på nogle gange – fx har amerikanere og russere fløjet meget tæt på hinanden, og russiske lejesoldater har været involveret i angreb på amerikanske stillinger. Derfor er det vigtigt med en dialog.

”Danmarks nærområde er blevet til et af de værste spændingsområder på Europa-kortet”

RÆSON: Men kan det ikke være til hindring for dialogen, at man samtidig opruster militært?

ELLEMANN-JENSEN: Rusland har oprustet i adskillige år, så det ville være noget forbandet hykleri at sige, at vi ikke mener det alvorligt, når vi også ruster op. Det er på høje tid, at NATO gør det – og at Danmark kom med. Det er bemærkelsesværdigt, hvor styrkelsen af forsvaret virkelig tages alvorligt – det er uden for NATO, i Finland og Sverige. Jeg skal love for, at de har sat gang i opbygningen af forsvaret. Finland er nu i stand til – i løbet af 14 dage – at stille en forsvarsstyrke, der er større end det samlede tyske forsvar. Det hørte jeg den finske præsident sige ved en middagstale til en sikkerhedskonference i Estland. Det troede jeg ikke helt på i starten, så jeg gik hjem og tjekkede, og det viste sig, at han havde underdrevet. Finland har et kolossalt stærkt mobiliseringsforsvar, som blandt andet skyldes, at de har reserver, hvad vi efterhånden ikke har i Danmark. Reserver, der er trænet i våbenbrug, som har den nødvendige udrustning. Finland er virkelig et eksempel for os andre.

RÆSON: Men i lyset af dette og af det faktum, at NATO’s forsvarsbudget for tiden er cirka 10 gange større end Ruslands – hvad er så meningen i at opruste yderligere?

ELLEMANN-JENSEN: Du kan ikke umiddelbart sammenligne det på den måde, for Rusland har vist, at de er rede til at bryde alle regler. Løgne, bedrag og militære folk uden kendetegn på uniformerne – de ”små grønne mænd”... Og dertil bruger de våbenmagt til at bryde indgåede aftaler. Det er Rusland i en nøddeskal. Men ikke NATO. NATO har desuden et uendelig tungt maskineri, som pengene bliver brugt på. Den diskussion, hvor det hele gøres til procenter af nationalproduktet, er dybt ødelæggende for seriositeten i forsvarsdebatten i Europa. Derfor var det også utrolig dumt af Trump at ydmyge en række af sine vigtige partnere, som han gjorde for nylig. For han har ret i, at USA slæber det tungeste læs, og at europæerne burde yde noget mere til deres eget forsvar – selv om han groft overdriver i sin beskrivelse af situationen. Men den diskussion har vi haft i mange år. I min tid som udenrigsminister var den stående diskussion der også, og jeg er fuldstændig enig med dem, der kritiserer europæerne for at gøre for lidt for deres egen sikkerhed. Men Trump gør det altså vanskeligere for sine kolleger i Europa at argumentere for at bruge flere penge på forsvaret i deres parlamenter, for så risikerer man, at mange vil svare: ”det er bare noget, I gør for at takkes Trump, og det vil vi sgu ikke”.

RÆSON: Men hvis man abstraherer fra personen og konteksten – er det en berettiget kritik af NATO-landene, at de ikke bruger nok penge på forsvaret?

ELLEMANN-JENSEN: Det er helt berettiget, og det er en kritik, der også gælder Danmark. Og selvom vi nu prøver at indhente noget af det forsømte med det forsvarsforlig, der er indgået, mener jeg ikke, at vi yder nok. Særligt i betragtning af at vores eget nærområde, som i mange år har været anset som et lavspændingsområde med en ikkeeksisterende trussel, nu er blevet til et af de værste spændingsområder, du har på Europa-kortet.

RÆSON: Er der en vilje i den danske regering i dag til at investere mere i forsvaret?

ELLEMANN-JENSEN: Det tror jeg, der er, såvel som i befolkningen – det viser de seneste meningsmålinger. Så skal det også med i billedet, som det helt rimeligt er blevet trukket frem af Lars Løkke Rasmussen, at vi ofte udnytter pengene mere effektivt, end man eksempelvis gør i USA. Som nævnt var jeg for nylig ude og besøge de danske soldater i Estland – og dem tager jeg hatten af for. Det siger jeg som gammel soldat fra den kolde krigs tid. De er suverænt nogle af de bedste. Dertil må man bemærke, at hvor vi end har deltaget militært, har vi gjort det uden forbehold- de såkaldte ”caveats” – tag bare Afghanistan. Derfor har vi også haft – i forhold til landets og styrkernes størrelse – forholdsvist store tab...

På dette tidspunkt blev interviewet kortvarigt afbrudt grundet et opkald til Uffe Ellemann-Jensen fra Jens Stoltenberg.

Det var et mærkeligt tilfælde, at han ringede lige efter, at vi havde talt om ham. Men da Uffe Ellemann-Jensen efter ca. fem minutter kom tilbage fra haven, hvor han havde talt med Jens Stoltenberg, var han synligt bevæget:

ELLEMANN-JENSEN: Jens er søn af min gamle ven og kollega Thorvald Stoltenberg. Vi har været nære venner i over 30 år, siden vi første gang mødtes som udenrigsministerkolleger, og har holdt tæt kontakt lige siden. Thorvald døde dagen efter NATO-topmødet, og Jens var nået hjem i tide til at sidde sammen med faderen i hans sidste timer. Han ringede for at overbringe mig en sidste hilsen fra Thorvald, og det giver altså en klump i halsen. Han var et fint menneske og en principfast politiker. Det er egenskaber, hans søn har arvet. Ham er jeg glad for at have siddende på NATO-posten, sådan som verden ser ud i dag.

RÆSON: Apropos hans udmelding – så du giver Stoltenberg ret i vigtigheden af den politiske dialog på trods af spændingen?

ELLEMANN-JENSEN: Det er vigtigt, for i en urolig verden, som den vi har nu, betyder internationale institutioner meget mere end ellers. De fungerer kun, hvis du har en dialog. Det er noget, som har drevet Jens Stoltenberg længe – og vi talte også om, hvordan faderen i hele sit liv gjorde en stor indsats for internationalt samarbejde. Det var en stor personlig sorg for ham, at det ikke lykkedes at få Norge med i EU. Jeg håber meget, at vi ud af det kaos, som er skabt nu takket være Putin, Trump og andre, vil få en større forståelse rundt omkring i Europa for institutionernes værdi. Især at vi i Danmark vil få en større forståelse for NATO og EU. Det er der noget, der tyder på, er ved at ske, og det glæder mig – for det er det, vi har at læne os op ad som lille udsat nation. Der er ikke plads til al den smålige kritik af institutionerne, vi har for tiden – se bare, hvor håbløst Brexit er gået.

”Trump har gjort umådelig skade”

RÆSON: Det virker ellers, som om EU-skepsissen i befolkningen har vokset sig større?

ELLEMANN-JENSEN: Det tror da pokker, når politikere går i spidsen med at være skeptiske. Men det kunne tænkes, at det her får folk til at tænke sig om. Hvorfor skal man eksempelvis være skeptisk over for et forsvarssamarbejde i EU? Finnerne og svenskerne maser på, for det er deres måde at komme ind i et stærkere internationalt forsvarssamarbejde på. Det kunne også for os være vejen til nogle helt nye konstellationer inden for NATO's rammer, fx et stærkere nordisk-baltisk samarbejde. Sjovt nok: Hvis du lægger de nordiske landes nationalprodukter sammen, bliver summen større end Ruslands, så vi har da råd til at gøre en større indsats for vores egen sikkerhed.

Vi har så ikke det, Rusland beklageligvis har – viljen til at blæse på regler. Det skal vi heller ikke have, og derfor er det ikke nok blot at samle sig i små grupper. Vi skal være en stor flok, der skal sige til bøllen i skolegården: ”Det går ikke, kammerat”. Det er det, du signalerer ved at have blot små styrker i de baltiske lande og Polen, lige nok til at musketéreden kan træde i kraft, i det øjeblik nogen træder dem over tærerne. Og dér har du endnu et eksempel på, hvordan Trump har gjort umådelig skade i sin jagt på at nedgøre internationale organisationer. Når jeg taler for internationale institutioner, mener jeg netop den internationale orden, som blev skabt med USA i spidsen efter 2. verdenskrig – frihandel, menneskerettigheder, forsvaret og så videre. Det er alt det, Trump nu forsøger at nedgøre – melder USA ud af diverse aftaler, laver handelskrige, trækker USA ud af FN's menneskerettighedsordning. Hensigten er tydelig – ejendomsspekulanten fra New York tror ikke på internationale organisationer. Kan man snyde sin modpart i en handel, er det fedt, og hvis det ikke lykkes, kan man altid erklære sig konkurs i en overgang – dét er mandens moral, som også går igen i hans holdninger til internationalt samarbejde.

”Der er stadig nogle rigtig skrappe sanktioner tilbage. Russerne har slet ikke set de værste ting endnu”

RÆSON: Du har tidligere argumenteret for nødvendigheden af at lægge et øget pres på Rusland – blandt andet gennem truslen om udelukkelse fra bestemte internationale organisationer. Er de fleste midler ikke allerede blevet anvendt nu – uden succes?

ELLEMANN-JENSEN: Nej, man har stadig nogle rigtig skrappe midler tilbage. Blandt andet det, der er hjerteblodet i Rusland – hele deres energisektor, hvor de er afhængige af energihandel og tilførsel af teknologi og kapital. Der er nu ved at komme en tertiær udbyder af naturgas, hvad man kan se i de baltiske lande, hvor de er begyndt at stille indchartrede norske anlæg op til behandling af flydende gas. Der har du allerede mulighed for at svække russernes mangeårige alt for stærke stilling på energimarkedet. Dertil har man, hvis de virkelig begynder at lave grimme ting yderligere, stadig mulighed for at udelukke dem fra internationale betalingssystemer. De har slet ikke set de værste ting endnu. Og man kunne også på et tidspunkt sige til Putin, at ”hvis ikke du opfører dig ordentligt, sørger vi for, at alle avisforsider og

nyhedsudsendelser de steder, hvor man har frie medier, vil blive klistret til med historier om, hvordan du har raget til dig og indrettet dig personligt”.

RÆSON: Men så kan han vel bare svare tilbage med sin egen propagandakrig?

ELLEMANN-JENSEN: Jeg taler ikke om ”propagandakrig”. Det er facts, der skal lægges frem. Hans propagandakrig består af fake news. Den form for cyberkrig rammer alle lande, som de i Kreml opfatter som modstandere, selv Danmark, der jo bl.a. har figureret i historien om dyrebordeller og i indslaget om Bornholm [et manipuleret indslag på en statskontrolleret russisk tv-station om en radiomast på Bornholm, der blev fremstillet som en overvågningsmast til overvågning af russere – red.]. Svenskerne og finnerne får virkelig meget af det dér for tiden, for der skal jo snart være valg i Sverige. Både svenskerne og finnerne har styrket deres cyberforsvar. Svenskerne er virkelig opskræmt, da de op til den svenske valgkamp har oplevet mange mystiske ting – falske breve, der tillægges den svenske forsvarsminister, og så videre.

RÆSON: Men peger disse eksempler ikke netop på, at sanktioner ikke virker? Hver gang vi nedlægger økonomiske sanktioner, får Putin et endnu stærkere grundlag for at fremstille Vesten som Ruslands største fjende og mobilisere befolkningen.

ELLEMANN-JENSEN: Måske, men det skal da ikke få os til at række armene i vejret og overgive os. Men han har det også svært, hvis han skal forklare sin befolkning, at deres levestandard bliver ringere og ringere. Det kan i længden være svært at bortforklare med, at ”Vesten er ond”. Man kan også se, at, selvom hans popularitetstal stadig ligger over 50 pct., er de sunket dramatisk. Det er også til dels fordi, euforien over annekteringen af Krim nu har lagt sig lidt. Folk begynder endelig at spørge – ”hvad er det egentlig, der sker med vores hverdag?”

RÆSON: Men kan det have nogen konsekvenser for ham på længere sigt?

ELLEMANN-JENSEN: Hvis nogen vælter ham, får vi sandsynligvis noget, der er endnu værre. Så det er ikke regimeskift, vi skal gå efter eller håbe på – men et skift i opførsel. Min pointe er bare, at vi ikke skal finde os i hvad som helst, og vi har masser af våben tilbage – de skal bruges med omhu, og kun hvis det bliver nødvendigt.

Om Trumps Nord Stream-kritik: ”Meget langt berettiget”

RÆSON: Apropos energisektoren. En anden opsigtsvækkende nyhed fra NATO-topmødet var Trumps kritik af Tysklands handel med Rusland. Ifølge ham har Tyskland gjort sig til Ruslands ”fange” grundet Nord Stream 2-aftalen, som vil gøre Tyskland afhængig af russisk gas. Er Trumps kritik berettiget?

ELLEMANN-JENSEN: Jeg mener, at det meget langt er en berettiget kritik. Jeg har selv været fremme med den i årevis – lige siden Nord Stream 1 og den fuldstændig skandaløse sammenblanding af toppolitikeres og Gazproms økonomiske interesser. I Tyskland har du begrebet ”ein Putinverstehet”. Nogle bliver betalt godt for det, andre bliver – af ideologiske overvejelser og måske båret frem af ånden fra Willy Brandts åbning mod øst – ved med at sige, at ”vi skal kunne tale med dem”, ”nu må vi ikke dæmonisere dem” og så videre. De lokkes så let ud i at være nyttige idioter, der medvirker til, at man ikke foretager sig noget. Sådan er Merkel dog ikke. Og det er fuldstændig urimeligt, når Trump kalder hende en

”fange” af Rusland – dét er hun fandeme ikke. Hun er et af de bedste mandfolk, du har i tysk politisk liv, til netop at holde ryggen rank over for russerne.

RÆSON: Så du mener ikke, at der er noget større udenrigspolitisk rationale i Nord Stream 2 – aftalen? Drejer det sig udelukkende om økonomiske interesser?

ELLEMANN-JENSEN: Ja, snævre tyske interesser, som selvfølgelig er blevet accentueret, nu hvor tyskerne har afviklet atomkraftværker og er blevet kede af kul. Hvorfor skulle Tyskland ellers have blokeret for en europæisk energiunion? Det ville være det eneste logiske for Tyskland at indgå en energiunion, så man kunne dele gassen med andre EU-lande, så snart Rusland begyndte at lukke for gassen til de baltiske lande. Hvorfor ikke lave en stiklinje fra Greifswald over til de baltiske lande? Den har været planlagt i årevis, men er blevet blokeret.

Om Trump: ”Vi er nået til et punkt, som vi ikke havde tænkt muligt før”

RÆSON: Trump har som bekendt udtalt sig i øst og vest om Putin. Han har både kaldt ham en ven og sagt, at han ikke har noget forhold til ham. Hvad vil du fremhæve som de vigtigste betragtninger om hans forhold til Putin?

ELLEMANN-JENSEN: Efter at have oplevet den seance i Helsinki, bemærkede jeg, at udover det, at Trump er Trump – uvidende, uerfaren og ekstremt narcissistisk – virker det mere og mere, som om Putin har noget på ham. Det har jeg været overbevist om i adskillige år, at der ligger en økonomisk forbindelse dér, blandt andet i form af de russiske penge, der er blevet lagt i Trumps forskellige dubiøse forretningsforetagender, da amerikanske banker ikke længere ville låne ham penge fordi han snød dem, og tænk også på de fremtidige forbindelser. For det er også noget, der rækker ud i en tid efter præsidentembedet, eftersom Trump i strid med al rimelighed og demokratisk sædvane ikke blot har undladt at fremlægge sin selvangivelse [”tax returns”], men også effektivt at afgive sine økonomiske interesser – de ligger stadig og bobler rundt hos sønnerne og venter på, at Trump vender tilbage. Hvad ligger dér af muligheder for fremtidige russiske kapitaltilførsler?

Jeg håber, at Mueller får mulighed for at føre sine undersøgelser til ende, og at det amerikanske checks and balances-system for alvor vil sætte sig i bevægelse, så snart man har overstået midtvejsvalget. Selvom jeg er pessimist og mener, at mørket har sænket sig, har jeg stadig en grundlæggende tillid til det amerikanske samfund, og det republikanske parti, selv om det ser mørkt ud. Men der er stadig folk som Jim Baker, George Schultz og Bush-klanen, som netop er tilhængere af det internationale system med internationale institutioner og med USA som verdens leder. Alle dem, der var store i Reagans tid. Reagan var min helt – og det er han stadig. Da jeg så Trump tale med Putin, hørte jeg for mit indre øre Reagans: ”Mr. Gorbachev, tear down this wall”. Sikken forskel!

RÆSON: Men nu udtalte Trump kort efter mødet med Putin i Helsinki, at selvom forholdet mellem Rusland og USA aldrig har været værre, ”har det ændret sig for fire timer siden” (altså til selve mødet). Kan du se nogen indflydelsesrige aktører i Vesten, der stadig ønsker at reagere skarpt mod Ruslands udenrigspolitiske kurs?

ELLEMANN-JENSEN: Selvom tyskerne har indgået den gasaftale, har der ikke været slinger i valsen, når det gælder om en skarp sanktionskurs og om at stå fast på Minsk-aftalen. Macron tog til Moskva lige før Helsinki-topmødet og prøvede at sætte en dialog i gang, men

han står også fast. Briterne har deres egne problemer med Salisbury-sagen, og de står også fast. Og i USA har Kongressen vedtaget, at Trump ikke kan ophæve sanktionerne. Det er klart, at præsidenten har udenrigspolitikken som sit prerogativ [særligt domæne, red.], men de har dermed lagt bånd på ham. Senatet er på vej med en lov, som skal gøre det muligt at indføre nye sanktioner, hvis man opdager nye russiske forsøg på at påvirke det politiske liv op til midtvejsvalget. Så ja – jeg sætter mit lid til ”checks and balances”-systemet, selvom det er langsomt og svært. Også selvom Bob Corker [Republikansk formand for senatets udenrigsudvalg – red.] har ret i, at »præsidenten kan gøre mere skade på 15 minutter i en pressekonference, end vi kan gøre godt igen ved at bruge et halvt år på at udsende udtalelser«.

RÆSON: Er frygten for Trump overdreven, når man tænker på systemet af ”checks and balances”?

ELLEMANN-JENSEN: Det skal vise sig, hvor stærkt systemet er. Vi er nået til et punkt, som vi ikke havde tænkt muligt før. USA har indledt en handelskrig og meldt sig ud af forskellige internationale organisationer. De er gået ud af klimaaftalen, Iran-aftalen og så videre. Og den amerikanske præsident har lagt sig fladt ned for den russiske. Hvem havde kunnet eller turdet forudse det?

”Han slap godt fra det i Georgien, fordi vi i Vesten var katastrofalt svage med reaktionerne”

RÆSON: Så verden er ikke blevet et sikrere sted at være i efter mødet?

ELLEMANN-JENSEN: Nej, det er det ikke. Verden er blevet et mere usikkert sted, fordi der er skabt mistillid til USA.

RÆSON: Hvad skulle stå højest på dagsordenen, hvis man ville indgå i en dialog med Rusland?

ELLEMANN-JENSEN: Først og fremmest skulle man sørge for at få fornyet de aftaler om atombegrensning, som er ved at udløbe. Først brød Putin aftalerne, og så forlod han dem. De store øvelser, som han foretager i nærområdet – deriblandt ”Zapad”-øvelserne – har russerne løjet om, hvad angår omfanget, for øvelserne er i grov strid med alle de aftaler, der var om, hvem der skulle deltage. Jeg håber, at NATO fortsætter med ”BALTOPS”-øvelserne ved Østersøen, som Rusland var med i helt indtil 2008, hvorefter de blev sparket ud grundet Georgien-konflikten. Men de steder, hvor der kan samarbejdes, er dér, hvor Putin har løbet fra aftalerne. Så er der Syrien. Det lader til, at de til mødet i Helsinki var blevet enige om, at de skulle holde iranerne på afstand fra Israels grænse, og ellers må vi acceptere, at Assad sidder med klatten igen. Det er et udtryk for, at Syrien er blevet tabt på gulvet. Det er sandynligvis allerede sket. Og det har vist sig, at Putins politik endda bliver belønnet.

RÆSON: Har Rusland nu frie tøjler til at gøre hvad som helst?

ELLEMANN-JENSEN: Vel ikke helt, men i hvert fald i Syrien.

RÆSON: Hvad med i Ruslands nærområder – Ukraine, eksempelvis?

ELLEMANN-JENSEN: Ikke i Ukraine. Der håber jeg, at amerikanerne fortsat vil sende våben til ukrainerne og støtte dem på forskellig vis. Ukraine har også brug for økonomisk bistand og støtte i det omfang, de nye gasforbindelser til Tyskland kommer til at gå ud over Ukraines indtægter. I de baltiske lande og Polen har stemningen ændret sig i den grad, efter at de fremskudte styrker er blevet udstationeret dér. Det er noget, der skal fortsætte.

RÆSON: Du skrev i en kronik, at ”det skal virkelig koste noget at bryde spillereglerne” for Rusland. Men skaber en fortsat isolation og et øget pres på landet ikke en mere usikker verden? Man får opfyldt retfærdighedsbehovet, men går det ikke ud over sikkerheden?

ELLEMANN-JENSEN: Det er ikke så meget et spørgsmål om retfærdighedsfølelse. Det er især et spørgsmål om, at man ikke skal friste banditten til at gentage succesen. Hvis han slipper godt fra det, gør han det igen. Han slap godt fra det i Georgien, fordi vi i Vesten var katastrofalt svage med reaktionerne.

RÆSON: Bør vi forvente flere konfrontationer med Rusland i den nærmeste tid, eller er forholdet ved at blive bedre?

ELLEMANN-JENSEN: Hvert år er jeg nervøs for, hvad der kan ske i løbet af august. Når alle embedsmændene i Bruxelles tager på ferie, og NATO- og EU-hovedkvarterne er tomme spøgelseshuse, plejer der at være temmelig frit spil. Hvis Putin vil finde på noget grimt, bliver det i august. Det har vi set før. Jeg tror, at han i år vil passe på de steder, hvor det vil være ømt for os, men man ved aldrig.

Jakob Lindgaard om Syrien: Slutspil (24.05.2018)

Syrien er på vej mod et endgame, hvor Vesten risikerer at stå uden for indflydelse. Skal EU sikre sine interesser får vi nok brug for Tyrkiet. Den gode nyhed er at Tyrkiet også har brug for os

Iran, Rusland og Tyrkiet – der udgør den såkaldte 'Astana'-trio – har en plan for sidste fase af krigen i Syrien. Dette såkaldte 'endgame' lyder: Assad bliver, USA går, kurderne bliver knægtet, Iran, Rusland og Tyrkiet tager hver en bid af landet, og Vesten kommer til at betale for humanitær bistand og genopbygning. Og vi kommer til at betale, fordi vi med så lille et fodaftryk som muligt har en interesse i at skabe et indtryk af et stabilt Syrien, hvor flygtninge kan vende sikkert hjem, og ISIL 2.0, al-Qaeda 3.0 eller andre militante islamistiske grupperinger ikke får alt for gode vækstbetingelser.

Hvorvidt det kommer til at ske, afhænger i høj grad af USA. Hvilken løsning (hvis nogen) finder amerikanerne på det dilemma, de står med i regionen: At de er forbandede, hvis de trækker sig ud, og forbandede, hvis de bliver? Med den ene hånd vil Trump trække USA helt ud af den region, der har været USA's dyre mareridt, siden de gik ind i Irak i 2003. Med den anden hånd vil han blive, bekæmpe ISIL og begrænse især Irans, men også Ruslands indflydelse i regionen. Og så har Trump et Pentagon og et Department of Defense (DoD), der igen og igen insisterer på at blive for at støtte de kurdere, der har været de mindst islamistiske, mest vestligt orienterede og mest kapable allierede på landjorden for Vesten i vores fælles kamp mod ISIL i Operation Inherent Resolve (OIR).

Ingen lette løsninger

Der findes ikke længere nogen god løsning på denne gordiske knude. Spektakulære raketangreb ser godt ud på tv og er gode til indvortes, indenrigspolitiske brug, men de trækker i bedste fald blot konflikten lidt ud og letter presset på de sidste ISIL-lommer for en stund. Spørgsmålet er derfor, hvordan vi bedst tjener et minimum af helt essentielle europæiske (og danske) interesser. Det vil sige: etableringen af en holdbar stabilitet i Syrien, der kan gøre det muligt for flygtninge at vende tilbage og lukke luften ud af den sunni-frustration, der var grobunden for ISIL's eksplosive vækst i Irak og Syrien i 2014.

Der er også al mulig grund til at tro, at en løsning helst ikke må involvere en øget militær indsats i landet. Med Rusland tilbage på førstepladsen af sikkerhedspolitiske prioriteter, dårlige erfaringer med at støtte den ofte lovlige islamistiske og antivestlige opposition i Syrien og en vis metaltræthed omkring konflikten i Syrien i det hele taget skal en løsning helst ikke involvere fornyet deployering. I den forstand er USA's dilemma også vores.

Løsningen har foreløbig været at alliere os med lokale og regionale aktører gennem OIR. Det kunne det også fortsat være. På papiret burde både Tyrkiet og kurderne være oplagte allierede for Vesten. NATO-landet Tyrkiet er med i OIR-alliancen, EU-kandidat og gentagne gange blevet udpeget (af os!) som rollemodel for regionen. Efter 11. september 2001 pegede vi på Tyrkiet som et muslimsk land, der ikke led af islamistisk ekstremisme, for dermed ikke at gøre kampen mod terror til en kamp mod islam. Efter Det Arabiske Forår i 2011 pegede vi igen på Tyrkiet som rollemodel for regionen med et sekulært demokrati og en velfungerende markedsøkonomi i et muslimsk land. Det kunne vi gøre igen. Tyrkiet er nemlig også et sunnimuslimsk land; meget nyttigt, når det er sunnimuslimske bekymringer, der skal dulmes. Og så er nogle flygtninge allerede begyndt at vende tilbage til de områder af det nordvestlige Syrien, som Tyrkiet i dag har kontrollen over.

I regionen har kurderne igen og igen været en foretrukken partner for USA og de andre vestlige lande. De hjalp os mod Saddam Hussein allerede i den første Golfkrig i 1990-91, så

igen i forbindelse med invasionen af Irak i 2003 og igen efter ISIL's eksplosive vækst i 2014. Senest har de hjulpet OIR-koalitionen med at knække nakken på ISIL. Tyrkerne og kurderne burde derfor være oplagte allierede i et forsøg på at finde en billig løsning på de mest basale migrations- og sikkerhedspolitiske interesser i Syrien.

Var det bare så let. En konflikt i konflikten mellem Tyrkiet og kurderne i det nordlige Syrien blokerer givetvis for denne mulighed. Den tyrkiske præsident, Recep Tayyip Erdoğan, har ligefrem truet med at give en 'osmannisk lussing' til de amerikanske og franske specialstyrker, der assisterer den kurdiske YPG-milits i den nordsyriske by Manbij. Tyrkiet har også solgt sig til Rusland og Iran i Syrien – det er herfra, den for nogen måske overraskende påstand om, at Tyrkiet også har accepteret, at Assad bliver, stammer – for især at få deres opbakning til kampen mod kurderne (og dermed mod kurdernes amerikanske, franske og andre vestlige støtter).

Kurderne kunne være en god allieret, var det ikke for Tyrkiet

Var det ikke for konflikten med Tyrkiet, kunne kurderne med nogen ret faktisk være en noget nær ideel allieret for os i Vesten. Kurderne har ikke den islamistisk-ekstremistiske orientering, som mange af de grupper, der i dag tegner oppositionen på landjorden i den tyrkisk-kontrollerede sunni-halvmåne (Idlib, Afrin og al-Bab-området) i Syriens nordvestlige del, har.

De ledende kurdiske grupperinger i det nordlige Syrien – PYD, der er den politiske gren, og YPG, der er den væbnede – har efter alt at dømme fået lokal succes takket være en aftale med Iran og Assad-regimet indgået i 2011. Der er også i dag en form for modus vivendi mellem kurderne og Assad-regimet, især med regimetilstedeværelse i og omkring byen Qamishli dybt inde i det ellers kurdisk-kontrollerede område. Regimet betaler også stadig for flere offentlige ydelser i det kurdisk-ledede område. Det kan der være flere grunde til at se skævt til. Men det kunne også gøre kurderne til et aktiv i forhandlinger med Iran og Assad-regimet om en politisk løsning for hele landet.

Indtil for nylig har kurderne også haft et endda meget godt forhold til Rusland. Helt tilbage under Den Kolde Krig støttede Rusland åbent PYD/YPG's søsterorganisation PKK i Syrien mod NATO-landet Tyrkiet – i øvrigt i samarbejde med Assad senior. Modsat Europa og USA betragter Rusland end ikke PKK som en terrorbevægelse. Moskva lagde lokaler til en storslået PKK-konference i 1994 – og PYD åbnede et kontor i Moskva i 2016. Russiske soldater var til stede på landjorden sammen med kurderne i den kurdiske Afrin-provins indtil få dage før den tyrkiske invasion i januar. Igen og igen har Rusland inviteret PYD med til fredsforhandlingerne i både Geneve og Sochi. Og så har Rusland indtil for nylig stået på mål for en føderal løsning for Syrien, inklusive udstrakte grader af autonomi til kurderne.

Men kurderne ikke er nogen selvstændig magtfaktor over for aktører som Tyrkiet og Iran (og Rusland). Uden støtte tabte kurderne Afrin til Tyrkiet på to måneder. Militærtaktisk er bakker og bjerge ellers ideelle vilkår for de kurdiske krigere – alligevel tabte de altså det bakkede Afrin. De øvrige kurdisk-kontrollerede områder længere østpå er nærmest helt fladt landskab. Uden især amerikansk luftstøtte vil Tyrkiet – som det ofte truende har lydt fra Erdoğan – kunne tromle hen over kurderne hele vejen til den irakiske grænse. Og så har Tyrkiet, som allerede antydte, fået Iran og Rusland med på vognen mod kurderne, der dermed er blevet yderligere isoleret. I efteråret 2017 vendte Erdoğan fx ryggen til sin eneste kurdiske allierede, Massoud Barzani i det nordlige Irak. Dermed gjorde Erdoğan det muligt for Iran og Bagdad at knægte en planlagt afstemning om uafhængighed og for iransk-støttede shia-militser og irakiske soldater at tilbageerobre den olierige by Kirkuk, som kurderne ellers havde erobret i 2014. Sammen med Tyrkiet har Iran på det seneste også været imod enhver form for tale om en grad af autonomi for kurderne i Syrien. Den iranske aftale med kurderne

fra 2011 var nyttig, så længe den kunne støtte op om et dengang presset Assad-regime og drille Tyrkiet, der dengang var en arg modstander af Assad.

Rusland er også holdt op med at snakke om en føderal løsning for Syrien. I januar overlod Rusland som nævnt først Afrin-kurderne skæbne til Tyrkiet – og pludselig forsvandt PYD også fra listen over inviterede til det (i øvrigt fejlslagne) fredsmøde, der blev afholdt i Sochi i slutningen af januar. Og i Astana-trioens fælles erklæring fra deres sidste møde i Tyrkiet i begyndelsen af april hedder det nu også, at de alle tre er ”committed to the sovereignty, independence, unity, territorial integrity and non-fractional character of Syria” – læs: uden kurdisk selvstyre! Tyrkiet har også behændigt spillet på de etniske spændinger i oppositionen mellem arabere og kurdere, der dermed har svært ved at finde hinanden i en fælles front. Og dét komplicerer kurderne mulighed for at fortsætte den alliance også med arabiske grupperinger, som de har under paraplyen Syrian Democratic Forces (SDF) foruden mere lokale udgaver som fx Manbij og Raqqah Military Councils (MMC, RMC).

Kort sagt: Især Tyrkiet har formået at få isoleret og presset kurderne op i et strategisk hjørne. Skal USA, Frankrig og vi andre vestlige aktører i OIR-alliancen derfor fremover kaste vores vægt ind bag kurderne på trods af tyrkerne, kommer det til at kræve en anderledes og styrket indsats, herunder en villighed til at lægge os åbent ud med Tyrkiet på landjorden i Syrien. Og det er der ikke noget, der tyder på, at vi er klar til.

Europa kan ikke nøde Tyrkiet til fred med kurderne

Det kunne se ud til, at det er nødvendigt at se på vores forhold til Tyrkiet, hvis vi skal finde en løsning for Syrien, der med en meget begrænset vestlig indsats kan bidrage til en stabilisering af landet, og som på én gang åbner mulighed for, at flygtninge kan begynde at vende tilbage, og samtidig giver ISIL 2.0 så ringe vækstbetingelser som muligt.

Det ville i den sammenhæng være oplagt for Europa at nøde Tyrkiets Erdoğan tilbage på det fredsspor, han før 2015 ellers er gået historisk langt i en tyrkisk sammenhæng for at give en chance. Problemet er, at dette var lige ved at koste ham magten ved parlamentsvalget i 2015. Og det bør ikke overraske nogen i dag, at magten betyder alt for Erdoğan, og at han er villig til at kæmpe for den, koste hvad det vil. Erdoğan har altid haft brug for at alliere sig med grupper uden for sit kernesegment på 30-40 pct. af den tyrkiske befolkning (herunder mange religiøst konservative kurdere). Mellem 2012 og 2015 forsøgte Erdoğan sig med en fredsforhandling med PKK for at sikre sig bred kurdisk støtte til sine drømme om et stærkt præsidentstyre. Men det endte det kurdiske HDP-parti med klart at afvise. Og da kurderne kamp mod ISIL i Kobane i Syrien i efteråret 2014 havde vundet dem stor støtte både lokalt og internationalt – kurderne refererer til Kobane som deres ’Stalingrad’ – stod det kurdiske HDP-parti historisk stærkt ved junivalget i 2015. Erdoğan’s AKP mistede den sædvanlige majoritet i parlamentet. Så vendte Erdoğan på en tallerken og udskiftede den historiske fredsproces med kurderne med en lige så historisk hård linje over for dem. Og i november 2015 vandt han flertallet tilbage på en ny nationalistisk, antivestlig og stejlt antikurdisk linje.

Den tyrkisk-nationalistiske linje er fortsat populær; nye meningsmålinger viser bl.a., at offensiven mod kurdiske YPG i Afrin har øget støtten til Erdoğan betragteligt. Opbakningen til hans linje over for kurderne er steget markant – fra 23 pct. under fredsforhandlingerne i 2012 til 44 pct. i dag (kritikken er dalet fra 51 pct. i 2012 til 26 pct.). Omvendt viser en mere omfattende måling fra det anerkendte Kadir Has-universitet i Istanbul, at vælgernes lyst til at genstarte fredsprocessen med PKK er dalet fra 53 pct. i 2015 til 23 pct. ved udgangen af 2017. Den hårde linje over for kurderne er dermed et stærkt kort for Erdoğan, når Tyrkiet går til præsident- og parlamentsvalg den 24. juni 2018.

Der er endnu en grund til, at det bliver svært for Europa at få ham presset tilbage på det fredsspor, der var lige ved at koste ham magten. Også i lyset af kupforsøget mod ham

den 15. juli 2016 er angsten for at tabe magten blevet den nok mest fundamentale drivkraft for ham. Desuden bliver det italesat som en rasende populær trussel ikke alene mod ham, men mod Tyrkiets nationale suverænitet. Og Europa bliver betragtet som denne trussels ophav. En undersøgelse betalt af German Marshall Fund og udført af det anerkendte private Bilgi-universitet i Istanbul viste for nylig, at 87,6 pct. af de adspurgte tyrkere mener, at vi i Europa er ude på at 'dele og herske over' Tyrkiet. Man refererer ofte til dette fænomen som 'Sèvres-Syndromet' efter den Sèvres-traktat, Europa pressede Osmannerrigets sidste sultan til at underskrive i 1920, og som deler det, vi i dag kender som Tyrkiet, op i små bidder til Italien, Frankrig, England, Grækenland og Armenien; og endda stiller kurderne deres egen stat i udsigt. Ifølge Bilgi-undersøgelsen mener 86,3 pct. i øvrigt, at vi i Europa bevidst har til hensigt at skade Tyrkiet gennem støtte til separatistiske bevægelser som netop det kurdiske PKK (nyere lignende målinger fra det nævnte Kadir Has-universitet og den liberal-demokratiske amerikanske tænketank Center for American Progress bekræfter i øvrigt disse tal). Når man også husker på, at de europæiske medlemmer af OIR (herunder Danmark) støtter de PKK-affilierede PYD/YPG-kurdere inde i Nordsyrien, så bliver det noget nært strategisk umuligt for Europa at være den aktør, der får skubbet Erdoğan tilbage på fredssporet.

USA kan heller ikke hjælpe Europa her

USA har tidligere mæglet mellem Europa og Tyrkiet. Måske USA ville kunne hjælpe os med at få Tyrkiet til at give fred med kurderne en chance? Det er et retorisk spørgsmål. Forholdet mellem Tyrkiet og USA er også i dybfryseren. Forholdet mellem Tyrkiet og USA er så dårligt, at man i den amerikanske kongres ad flere omgange har overvejet sanktioner mod Tyrkiet; senest med et forslag om at forbyde salget af 126 F-35-jagerfly til Tyrkiet, medmindre Erdoğan dropper det planlagte køb af det russiske S-400-missilforsvar (i øvrigt fra et russisk firma, der er på den amerikanske sanktionsliste mod Rusland) og – vigtigst – udleverer den amerikanske præst Andrew Brunson. Brunson sidder fængslet i Tyrkiet, og ham har Erdoğan åbent foreslået udvekslet med Fethullah Gülen, stifteren og lederen af den Gülen-bevægelse, som Erdoğan mener stod bag kupforsøget mod ham i juli 2016, og som siden 1999 har boet i USA.

Ser man på de overordnede sikkerhedspolitiske linjer, har Tyrkiet og USA stort set ingen fælles fjender længere. Sceptikerne til trods er der mange grunde til at tro, at Erdoğan's forhold til Putin er mere end en taktisk ad hoc-alliance. De to ledere nærmede sig hinanden op gennem 00'erne. De var fælles om at modsætte sig den amerikanske invasion af Irak i 2003, og da Rusland gik ind i Georgien i 2008, holdt Tyrkiet meget lav profil. Tyrkiet og Rusland underskrev en erklæring om at styrke venskabet i 2009, etablerede et såkaldt High Level Cooperation Council i 2010 og indførte gensidige visumundtagelser i 2011. Selvom Tyrkiet åbent beklagede Ruslands annektering af Krim i 2014 – bl.a. pga. det pres, det lagde på de turkmenske tatarer – undlod Tyrkiet at gå med på de europæisk-amerikanske fødevarer-sanktioner mod Rusland (men øgede faktisk sin eksport til Rusland efterfølgende). Allerede samme år aftalte Tyrkiet og Rusland etableringen af den Turkstream-gasrørledning, der nu er ved at blive anlagt fra Rusland under Sortehavet til Tyrkiet, ikke langt fra den bulgarske kyst, hvor en dengang annulleret Southstream-rørledning til EU skulle have løbet. Tyrkiet indgik også i 2014 en aftale om, at russiske Rosatom skulle bygge og eje 51 pct. af Tyrkiets første atomkraftværk, som de også lige er gået i gang med at bygge.

Syrien kom i vejen. I november 2015 kom Tyrkiet for skade for skyde et russisk jagerfly ned, efter at Rusland i september 2015 var gået ind i konflikten og i nogle uger havde sønderbombet tyrkisk-støttede turkmenske grupper lige på den syriske side af grænsen til Tyrkiet. Men allerede i maj 2016 undskyldte Erdoğan. To måneder senere, i juli 2016, var Putin hurtig til at udtrykke sin støtte til Erdoğan i forbindelse med kupforsøget – den måske største

frygt for autokratisk anlagte ledere – og siden da er forholdet kun blevet styrket, bl.a. gennem en fælles frustration over EU, NATO og USA. Samtidig bliver Erdoğan ikke bombarderet med kritiske spørgsmål til menneskerettigheder og demokrati, når han kommer til Moskva. 2019 skal i øvrigt være russisk kulturår i Tyrkiet – OG tyrkisk kulturår i Rusland.

Forholdet til Iran er også tilbage på det opadgående spor, man har kunnet observere, lige siden Erdoğan's AKP-regering kom til i 2002, kun afbrudt af den allerede omtalte iranske støtte til Assad og PYD/YPG-kurderne de første år af Syrien-konflikten. I skarp kontrast til den opbakning, Erdoğan gav Det Arabiske Forår, var han meget fåmælt i sin støtte til den grønne revolution i Iran i 2009. Han forsvarede også Iran over for USA i FN's sikkerhedsråd i 2010, ligesom han før Syrien-konfliktens start nægtede NATO adgang til at deployere en kraftig såkaldt 'X-band'-radar i Tyrkiet som en del af NATOs missilskjold mod bl.a. Iran (det tillod Erdoğan så alligevel, efter at han i 2011 blev uvenner med Iran i Syrien). Som en storstilet retssag i USA mod en iransk-tyrkisk guldhandler og vicedirektøren i den tyrkiske Halk-bank for nylig har dokumenteret, har et storstilet olie-for-guld-program mellem Tyrkiet og Iran også gjort det muligt for Tyrkiet at omgå de amerikanske sanktioner mod Iran; selv gennem de år, hvor Tyrkiet og Iran var fjender på landjorden i Syrien. Det kom faktisk frem under en række korruptionsanklager mod Erdoğan i december 2013, men dem fik han lukket ned igen.

Summa summarum kan USA og Tyrkiet ikke længere tælle Rusland og Iran blandt deres fælles fjender. Samtidig har Tyrkiet igen fået et mere end anstrengt forhold til USA's tætte allierede Israel. Og sidste sommer valgte Tyrkiet klart side til fordel for Qatar (og Iran, en anden Qatar-støtte) i konflikten mellem Qatar og Saudi-Arabien, der bl.a. hvilede på Qatars alliance med Iran, men også til Det Muslimske Broderskab i regionen; en gruppering, Saudi-Arabien har et meget anstrengt forhold til (og Erdoğan modsat har et meget varmt forhold til). Israel og Saudi-Arabien er to af USA's få tilbageværende allierede i regionen.

Mange tyrkere ser også stærkt kritisk på USA. Ifølge Bilgi-undersøgelsen ser 54,3 pct. af tyrkerne USA som en trussel. Ifølge Kadir Has-undersøgelsen er tallet 64,3 pct., og i en undersøgelse fra efteråret 2017 fra amerikanske PEW er det 72 pct. I PEW-undersøgelsen er Tyrkiet det mest USA-kritiske af 38 lande – og det eneste land, der ser USA som sin primære trussel. Det er en delt opfattelse på tværs af det politiske spektrum i Tyrkiet, at USA proaktivt (i øvrigt sammen med Europa) samarbejder mod Tyrkiet med de to grupper, man anser som de to primære trusler mod den tyrkiske nationale sikkerhed: kurdiske PKK (og deres syriske søstre, PYD og YPG) og den Gülen-bevægelse, som Tyrkiet i maj 2016 føjede til listen over terrorgrupper under forkortelsen FETÖ, og som de fleste tyrkere mener stod bag kupforsøget mod Erdoğan i juli 2016.

Når vi så også her medtænker, at USA aktivt støtter kurdiske PYD/YPG inde i Syrien, bliver det altså ikke USA, der kommer til at hjælpe os med at få Tyrkiet tilbage på fredssporet med kurderne.

Europa er næppe klar til at prøve med flere gulerødder

Det kunne måske være en idé at hive EU-landenes '1:1-migrantaftale' med Tyrkiet fra marts 2016 op af skuffen og finde inspiration deri. Det er en interessant aftale, da den også blev til på et europæisk behov for Tyrkiets hjælp til at håndtere de migrant- og antiterrorudfordringer, vi heller ikke dengang selv var i stand til at håndtere. Aftalen indeholder en række gulerødder for Tyrkiet. Ud over seks milliarder euro til de op mod 3,5 millioner flygtninge, der opholder sig i Tyrkiet, satte EU bl.a. Tyrkiet følgende i udsigt: en genforhandling og udvidelse af EU's toldunion med Tyrkiet fra 1995, en ophævelse af visumkravet til tyrkerne for at rejse ind i Schengen og åbninger af flere kapitler i EU-optagelsesforhandlingerne.

Men det er et godt spørgsmål, om Europa er villigt til at hive flere gulerødder op af jorden. Bortset fra de seks milliarder euro er de andre gulerødder fra 2016 ikke blevet til noget endnu. Der er simpelthen for mange forhindringer i både Tyrkiet og EU til, at det kommer til at ske. Erdoğan kommer fx ikke til at skabe den krævede transparens om udliciteringen af offentlige opgaver, som en opgradering af toldunionen kræver – det er en central kilde til at belønne de loyale dele af erhvervslivet. Der er heller ingen grund til at tro, at Tyrkiet *de facto* kommer til at indskrænke den meget brede antiterrorlovgivning, som er et af 72 krav til visumfritagelsen. Ser man på den europæiske side, kommer klassikere som Cypern og Østrig til at stå i vejen. Men Europa-Parlamentet skal også godkende sådanne aftaler, og her er den antityrkiske linje til at tage at føle på i disse dage. EU-Kommissionen kalder ikke længere sine statusrapporter om kandidatlande som Tyrkiet for 'fremskridtsrapporter' (kun 'landerapporter') og retter i den seneste fra april en skarp kritik mod demokratiets og menneskerettighedernes fortsatte nedtur i Tyrkiet. Derudover gør den opmærksom på, at Tyrkiet kun flugtede med EU's formelle udenrigs- og sikkerhedspolitik i ti af 64 tilfælde i 2016-17.

Ydermere er europæernes skepsis over for Tyrkiet vokset markant de seneste år. Da fx ZDF i februar 2018 spurgte de tyske vælgere, om de syntes, at Tyrkiet var en troværdig partner for Tyskland, svarede 92 pct. nej, og 4 pct. ja. Da britiske YouGov i august 2016 spurgte til europæernes syn på forskellige landes potentielle EU-medlemskab, var modviljen mod russisk EU-medlemskab mindre end uviljen mod tyrkisk. Det mest markante ved landerapporten fra april var nok den tavshed, den blev forbigået med i Europa (der har været tavshed om den i Tyrkiet i flere år). Det nødvendige fortsatte samarbejde med Tyrkiet er en politisk tabersag over for en meget skeptisk europæisk befolkning. Der er formodentligt ikke politisk råd til flere gulerødder.

Tyrkiet har stadig hårdt brug for EU og NATO

Så samarbejdet med Tyrkiet om en løsning for Syrien og konflikten med kurderne bliver hverken let eller kønt for EU. Men værktøjskassen er ikke helt tom. Spørgsmålet er, om europæiske politikere er klar til at tage de sidste værktøjer i brug.

For det første er den nu stærkt vigende tyrkiske økonomi dybt afhængig af ikke alene handlen med Europa, men også af, at et fornuftigt og stabilt forhold til Europa kan holde fortsatte fald i kreditvurderinger m.m. stangen. Økonomisk succes og et velstandsløft i middelklassen for især den konservativt-religiøse tidligere underklasse har været en kilde til succes for Erdoğan. Med en skrantende økonomi er han gået over til at sætte store stimuluspakker i søen kort tid forud for afstemninger og valg. Fx har han angiveligt 'købt' sig til støtte forud for afstemningen om det præsidentielle system i april 2017 med en omfattende velfærdspakke og kreditgarantiordning. Før valget den 24. juni har han vedtaget en pakke på seks mia. amerikanske dollars, der skal bidrage til at sanere borgernes store gæld. Men den 1. maj 2018 gav Standard & Poors fx den tyrkiske økonomi yderligere et nøk nedad. Et stort lånefinansieret handelsunderskud og en stor udlandsgæld, der kun er vokset, i takt med at den tyrkiske lira har mistet over 20 pct. i værdi mod dollaren det seneste år, skaber en farlig situation for Erdoğan.

Eksporsten til EU udgør over 50 pct. af Tyrkiets samlede eksport. Små 70 pct. af de hårdt tiltrængte udenlandske investeringer kommer fra EU (især Holland og Tyskland). Og så udgør et fortsat stabilt forhold til Europa en vis garanti for, at tilliden til den tyrkiske økonomi ikke helt mister pusten. Er EU mod sædvane klar til at tage fløjlshandskerne af på det økonomiske område, kan det vise sig at være et anvendeligt værktøj. Der er fx tegn på, at Tyskland i sommeren 2017 drog nytte af at lægge pres på tyske og internationale banker m.m. over for Tyrkiet i forbindelse med en ophobning af bilaterale konflikter mellem de to lande.

For det andet er de omkring 3,5 millioner primært syrisk-arabiske flygtninge, der opholder sig i Tyrkiet – hvoraf 80-90 pct. lever på gaden – det nok mest underrapporterede problem i et ellers allerede stramt reguleret tyrkisk medielandskab. Fra at have været regeringens sunnimuslimske brødre i konfliktenes første år er de efterhånden blevet kilde til alle hånde frustrationer. Og så ser den stærke tyrkiske nationalisme, som Erdoğan har trukket på, flygtningene som arabiske fremmede. International Crisis Group var en af de første til at give en sammenhængende behandling af emnet, da de i januar udgav rapporten *Turkey's Syrian Refugees: Defusing Metropolitan Tensions*. Den føromtalte Bilgi-undersøgelse tegner også et billede af en bred politisk støtte til at få sendt flygtningene tilbage til Syrien. EU ville kunne hjælpe her; det kunne fx blive med krav til Tyrkiet med et sæt af betingelser for deres ageren i Syrien.

For det tredje og sidste er der NATO. Seks gange i alliansens historie har et medlemsland udløst § 4, der indkalder til møde om et af medlemmernes sikkerhedsudfordringer. Det gjorde Tyrkiet i 2003, i 2012 og i 2015; alle gange med ønske om luftstøtte mod henholdsvis Saddam Hussein, Assad og Rusland. Hver gang var NATO-landene fodslæbende og besværede af at skulle komme Tyrkiet til undsætning. Når NATO-lande samtidig ikke har villet sælge Tyrkiet højteknologisk grej til luftforsvar – i hvert tilfælde ikke på Tyrkiets betingelser om overførelse af teknologielementer til den kraftigt voksende, men teknologisk udfordrede tyrkiske våbenindustri – har frustrationen vokset sig utålelig for Tyrkiet. Men, og det er her, mulighederne kommer ind: Over for Putin ville Erdoğan ikke have noget tilbage at handle med, hvis ikke det var for NATO-kortet. Hvis Putin samtidig ved, som det er på tale i den amerikanske kongres, at Tyrkiet må undvære de 126 toppen-af-poppen-F-35-jagerfly, de har bestilt, er der intet tilbage for Erdoğan at spille ud. Det vil NATO kunne spille på – også selvom man i alliancen er sig Tyrkiets geostrategiske betydning rasende bevidst.

Det er et godt spørgsmål, om vi i Europa er villige til at tage sådanne midler i anvendelse. Det er heller ikke uden højre-venstre-begrænsninger. Vi er stadig også afhængige af Tyrkiet på en række områder. Et øget økonomisk pres kan risikere at skubbe Tyrkiet i retning af Rusland eller Kina, og det kan risikere at bidrage til et kollaps af den tyrkiske økonomi. Det har vi helt sikkert ikke en interesse i. Men alternativerne er få og angiveligt endnu sværere at få til at lykkes. Demokrati og menneskerettigheder som instrument til håndtering af vores naboer har det også svært i disse stunder. Tyrkiet har formået at isolere kurderne i Syrien på en måde, der gør det svært for os at lægge alle vores æg i den kurdiske kurv. Og andre metoder over for Tyrkiet har vist sig ikke at bære den store frugt. Skal vi undgå et Syrien, hvor en implementering af vores interesser i at flygtninge kan vende hjem, og ISIL 2.0 ikke har alt for gode vækstbetingelser, ikke er fuldstændig ude af vores kontrol og i hænderne på Astana-trioens 'endgame', så kan det være nødvendigt at se på muligheden for at tage fløjls-handskerne af over for Tyrkiet på økonomien, på flygtningespørgsmålet og på sikkerheden.

Jakob Lindgaard (f. 1971) er forsker i tyrkiske og kurdiske forhold ved Dansk Institut for Internationale Studier (DIIS).

Artiklen blev bragt i RÆSONs sommernummer 2018, der udkom 24/05.

Hans Henrik Fafner om USA og Israel: Hvad nu, hvis Trump har en plan? (24.05.2018)

Palæstinenserne er internt splittede. Netanyahu selv kæmper med skandalerne. Spørgsmålet er, om han – efter USA's ambassadeflytning – er i gæld til præsident Trump?

TEL AVIV – Den 14. maj 1948 proklamerede Israels første ministerpræsident, David Ben Gurion, den nye stat. En skelsættende begivenhed i jødisk historie, som sidenhen er blevet fejret som Uafhængighedsdagen. I år rundede staten sine første 70 år, men eftersom dagen markeres i henhold til den jødiske kalender, fandt den runde fødselsdagsfest allerede sted den 19. april, mens datoen i maj på mange måder var almindelig israelsk hverdag. Helt hverdag blev det dog ikke, for dette var dagen, hvor USA flyttede sin ambassade fra Tel Aviv til Jerusalem, hvilket betyder, at amerikanerne nu formelt betragter byen som Israels hovedstad.

Hvorfor vælge netop denne dato? Næppe finfølelse overfor den gregorianske kalender. For man øjner et tydeligt politisk signal. Palæstinenserne markerer nemlig også dagen, men i diametral modsat retning. Her hedder dagen al Nakhba, hvilket betyder Katastrofen, for det var på den dag, deres nationale katastrofe tog sin begyndelse for 70 år siden.

Spillet om Jerusalem

Vi kender allerede tv-billederne fra Gazastriben. Op mod 40.000 palæstinensere protesterede ved grænsehegnet. Mindst 58 blev dræbt og mere end et par tusinde kom til skade, da de israelske soldater på den anden side af hegnet åbnede ild mod, hvad der blev præsenteret som en fredelig demonstration. Men hvorfor udviklede det sig så dramatisk, og hvordan kunne en ambassadeflytning udløse noget så dramatisk?

I forholdet mellem israelere og palæstinensere er der en lang række udeståender, som skal falde på plads forud for en fredsaftale. Blandt de vigtigste knaster er uden tvivl de israelske bosættelser, som palæstinenserne kræver rømmet fra Vestbredden, og de palæstinensiske flygtnings ret til at vende hjem. Og så er der Jerusalem, som begge parter gerne vil have som hovedstad.

Sidstnævnte kunne i princippet være helt ukompliceret. Man kunne godt forestille sig henholdsvis Vestjerusalem og Østjerusalem som parallelle hovedstæder. Tilbage i 1967, da Israel erobrede Vestbredden, var der da også mange israelske ledere, der mest af alt betragtede de østlige dele af byen som en del af det land, man kunne opgive som modydelse for en fredsslutning med naboerne. Daværende generalstabschef Moshe Dayan skal endog have sagt, at ”hvad skal vi dog med det Vatikan?” Han refererede til de hellige steder, som alle ligger i Østjerusalem.

Siden ændrede de politiske realiteter sig. I 1977 kom Likud-partiet og højrefløjen for første gang til magten, og med det blev det også langt mindre stuerent at tale om territorielt kompromis med palæstinenserne. Og navnlig ikke, når det kom til Jerusalem. I juli 1980 var der således skabt parlamentarisk flertal for den såkaldte Jerusalem-lov, der reelt annekterede Østjerusalem og gjorde byen til ”Israels evige og forenede hovedstad”, som det hedder.

Verdenssamfundet har aldrig godkendt dette skridt. Så selv om det israelske parlament, Knesset, og hovedparten af centraladministrationen ligger i Jerusalem, forblev samtlige udenlandske ambassader i Tel Aviv. Dette går helt tilbage til tiden før Israels oprettelse, hvor USA var blandt de første til at anerkende den nye stat. Men den amerikanske anerkendelse skete på grundlag af FN-resolution 181 af 29. november 1947. Den er bedre kendt som delingsplanen, fordi den foreslog landet delt i to næsten lige store stater, og eftersom Jerusalem da

skulle være international zone, placerede amerikanerne deres diplomatiske repræsentation i Tel Aviv.

Første reelle skridt til at flytte ambassaden til Jerusalem kom med den såkaldte Jerusalem Embassy Act, som Kongressen i Washington DC vedtog i oktober 1995. Daværende præsident Bill Clinton var ikke begejstret og benyttede sig straks af klausulen, der gav den siddende præsident mulighed for at udsætte implementeringen hvert halve år med sin underskrift. Blandt dem, som gjorde deres indflydelse tydeligt gældende overfor Kongressens medlemmer henimod beslutningen, var såmænd: Benyamin Netanyahu, der på det tidspunkt var oppositionsleder i Knesset.

Blandt dem, som gjorde deres indflydelse tydeligt gældende overfor Kongressens medlemmer henimod beslutningen, var såmænd: Benyamin Netanyahu, der på det tidspunkt var oppositionsleder i Knesset

Palæstinenserne er splittede

Den nye amerikanske ambassade ligger indtil videre i Arnona, som er et kvarter i det sydlige Jerusalem. Bygningskomplekset har hele tiden huset det ene af to amerikanske konsulater i byen, og havde det ikke været for den israelske lov af 1980, ville man lettere have kunnet betragte flytningen som en formalitet. For så havde det blot indebåret en anerkendelse af Vestjerusalem som Israels hovedstad, og dermed heller ikke nogen underkendelse af palæstinensiske krav på deres del af byen. Men nu stiller tingene sig altså anderledes, og dette er den umiddelbare årsag til dramaet.

En anden, og nok så væsentlig, grund finder vi imidlertid i hvor den palæstinensiske sag befinder sig i disse år. Den er præget af dyb indre splittelse. På Vestbredden har det sekulære Fatah magten, mens den islamiske Hamas-bevægelse styrer Gazastriben. De to er stort set ikke på talefod, og Netanyahu-regeringen har efter bedste evne drevet endnu en kile i kløften ved at fortsætte et betinget samarbejde med styret i Ramallah, mens den i mere end 10 år har opretholdt blokaden af Gazastriben. Hermed har man fået anledning til at sige, at man kun kan gå i fredsdialog med en samlet palæstinensisk ledelse.

Samtidig med dette har fokus flyttet sig væk. For verdens ledere er der ikke meget, der frister til at satse politisk på endnu et udsigtsløst initiativ i den israelsk-palæstinensiske konflikt, mens andre konflikter i regionen påkalder sig opmærksomhed. Syrien og Yemen er et par af de nye brændpunkter, og der er meget mere politisk gevinst at hente i af tale om demokratiske rettigheder, økonomi og løbsk befolkningstilvækst. Palæstinenserne ligner med andre ord en glemte sag.

Da Hamas i marts måned tog initiativ til de ugentlige fredagsprotester langs hegnet, blev det derfor primært tolket som et udslag af desperation. Gennem de senere år har arbejdsløsheden i Gazastriben været støt stigende, økonomien er på katastrofekurs, og både infrastruktur og sundhedsvæsen er på randen af sammenbrud. Og der synes ikke at være nogen hjælp at hente udefra. Hamas er truet på sin legitimitet og har længe kæmpet med bred folkelig utilfredshed og militant kritik fra salafistiske grupper. Det var bydende nødvendigt at tage initiativ under en eller anden form.

Helt overbevisende virker det imidlertid ikke. Protesterne på Gazastriben mangler den folkelige spontanitet, som ikke mindst var drivkraften i den første intifada i slutningen af 1980'erne. Frustrationerne ER dybe, men demonstrationerne langs grænsehegnet forekom at være topstyrede.

Interessant er også, at både styret i Ramallah og den palæstinensiske befolkning på Vestbredden i almindelighed nærmest har udvist apati. Præsident Mahmoud Abbas i Ramallah har ligefrem søgt at underminere Hamas yderligere ved eksempelvis at skære ned på tilskuddene til den offentlige sektor i Gazastriben, mens den almindelige befolkning i Vestbreddens byer har passet sit. Her hersker der en dyb uvilje mod ny konflikt.

Palæstinenserne er utilfredse med besættelsen er naturligvis udbredt, men de fleste mennesker synes at foretrække den relative økonomiske ro, frem for at kaste sig ud i en ny intifada med tvivlsomme udsigter. Oven i dette har den fysiske adskillelse af Vestbredden og Gazastriben ifølge lokale iagttagere nu taget et omfang, at der ikke længere er den samme følelse af samhørighed mellem landsdelene. Heri ligger nok også forklaringen på, at protesterne på Vestbredden havde begrænset omfang den 14. maj, og at der samtidig kunne afholdes en musikfestival i Ramallah.

Palæstinenserne er utilfredse med besættelsen er naturligvis udbredt, men de fleste mennesker synes at foretrække den relative økonomiske ro, frem for at kaste sig ud i en ny intifada med tvivlsomme udsigter

Trump's logik – og Netanyahu

Man kunne fristes til at tro, at flytningen af ambassaden indgår i en større plan. Den 8. maj annullerede præsident Trump aftalen om nedfrysning af de iranske atomprogrammer og bebudede nye skrappe sanktioner mod styret i Teheran. Skridtet blev hilst velkommen af Netanyahu men førte til skarpe protester fra vesteuropæiske ledere. Susan Rice, som var sikkerhedsrådgiver i Washington 2013-17, betegnede i en kommentar i New York Times Trumps beslutning som ”hans hidtil værste”. Hun klandrede præsidenten for at have handlet uden nogen form for konsekvensanalyse, hvilket på mange måder passer ind i det billede, vi har dannet os af Trump i Det Hvide Hus. Det samme kan måske siges om ambassadesagen. Heller ikke dér kan nogen forudsige følgerne med sikkerhed.

Netanyahu derimod synes at have en meget klar strategi. Som sagt havde han en tydelig finger med i spillet, da Kongressen i Washington vedtog ambassadeloven, og han kan også ses som kilde til inspiration for Trumps annullering af Iran-aftalen. En uge forinden gik han nemlig på israelsk tv i prime time for at præsentere et halvt ton iranske dokumenter, som var blevet smuglet til Israel. Disse skulle bevise, at iranerne havde trodsset aftalen ved at lade de omdiskuterede atomprogrammer fortsætte. Ekspertter har efterfølgende fremført, at dokumenterne tilsyneladende er af ældre dato og derfor ikke beviser noget som helst. Men Netanyahu har aldrig lagt skjul på sine ambitioner om at fremstå som statsmanden med andel i monumentale beslutninger.

Aktuelt har han også et akut behov for at aflede opmærksomheden fra sin person. Politiet har gennem flere år undersøgt hans forhold og sagde tidligere på året, at man nu har

materiale nok til at rejse tiltale mod ham for bl.a. korrupsion. Det kan med andre ord ligne en bevidst taktik fra Netanyahu: at tage store politiske initiativer for at gavne sit omdømme i den israelske offentlighed.

Lige efter Trumps ambassadebeslutning 6. december sidste år viste meningsmålinger, at Netanyahus Likud-parti stod til markant fremgang. Hele 36 procent af de israelske vælgere pegede på Netanyahu som deres foretrukne leder, mens den nærmeste rival, Yair Lapid fra centrumpartiet Yesh Atid, måtte nøjes med 12 procent.

Hvad sker der nu? I et interview med det israelske dagblad Yisrael HaYom sagde den amerikanske finansminister, Steve Mnuchin, at Trump efter ambassadeflytningen muligvis ser frem til en modydelse. Flere israelske analytikere tænker i de samme baner. Trump er blevet sammenlignet med den tidligere israelske leder Ariel Sharon, der på samme måde brød med alle normer for god opførsel og ofte tog initiativer, der virkede fuldstændig halsløse. Ikke uden grund kaldte man ham bulldozeren. Man spørger derfor sig selv, om Trump alligevel har en plan. Har han indset, at alle konventionelle løsninger har slået fejl, og at man derfor må gå helt nye veje?

Trump's tilsyneladende gennembrud i forhold til Nordkorea kunne måske inspirere til den slags tanker. Følger man denne tanketråd, har han med ambassadeflytningen givet Netanyahu en så massiv indrømmelse, at denne vil være nødt til at føje Trump, hvis han eksempelvis skulle kræve drastiske ændringer i Israels ødelæggende bosættelsespolitik på Vestbredden. ”En stor dag for freden,” sagde Netanyahu ved den officielle åbning af den nye ambassade. På baggrund af begivenhederne på Gazastriben fandt de fleste bemærkningen dybt malplaceret. Men bemærkningen satte gang i spekulationerne om, hvorvidt ambassadeflytningen i virkeligheden er en del af en højst ukonventionel fredsplan for Mellemøsten – lagt af Trump.

Følger man denne tanketråd, har han med ambassadeflytningen givet Netanyahu en så massiv indrømmelse, at denne vil være nødt til at føje Trump, hvis han eksempelvis skulle kræve drastiske ændringer i Israels ødelæggende bosættelsespolitik på Vestbredden

Hans Henrik Fafner (f. 1957) har som journalist skrevet med fast base i Tel Aviv gennem de seneste 25 år. Har været korrespondent for Information og Weekendavisen og arbejder nu freelance med sideløbende forfatter- og foredragsvirksomhed.

Artiklen blev bragt i RÆSONs sommernummer 2018, der udkom 24/05.

Malthe Munkøe: Den verdensøkonomiske tyngde flytter fra Atlanten mod Stillehavet. Hvad betyder det for Danmark og Europa? (21.05.2018)

Tyngden i verdensøkonomien flytter fra Atlanterhavet og Europa mod Stillehavet og Asien. Det øger presset for at sikre vores konkurrenceevne og relevans i en verden, hvor vores del af kloden betyder mindre, end vi har været vant til. Med en hastig teknologisk udvikling, hvor Danmark og Europa sakker bagud i forhold til USA og Kina, kan vi ikke længere tage for givet, at vi også fremover vil være en af verdens mest produktive højindkomstøkonomier.

Mange nyhedsmedier berettede for nylig, at Storbritannien er blevet overhalet af den amerikanske delstat Californien som verdens femtestørste økonomi. Dette skifte følger en langvarig udvikling, hvor Californien har nydt godt af den rivende fremgang i og omkring Silicon Valley, og hvor Storbritannien har lidt under både lavvækst i Europa og den særlige usikkerhed forbundet med "Brexit". Udviklingen symboliserer dog også et langt mere fundamentalt skifte i verdens økonomiske magtforhold, hvor Europa vedvarende taber terræn til nye opstigende vækstøkonomier, og hvor verdens økonomiske tyngde flytter fra Atlanten til Stillehavet.

Udviklingen har længe været forudset, og man har længe talt om det 21. århundrede som det "asiatiske" århundrede. Præsident Obama proklamerede allerede i 2011, at USA skulle gennemføre en strategisk "pivot to Asia" (drejning mod Asien, red.). Det øgede fokus på Asien kom i erkendelse af, at Stillehavsregionen økonomisk såvel som politisk ville blive langt mere afgørende i det 21. århundrede end i de forudgående, hvor begge sider af Atlanterhavsregionen tilsammen havde været det dominerende knudepunkt for verdenspolitikken og -økonomien. Mens glansen er gået af Sydafrikas og Brasiliens økonomiske fremgang – og derved af BRIKS som samlet begreb – er der ingen tvivl om, at hastig vækst i de nye vækstøkonomier, navnlig Kina og Indien, har redefineret de vant økonomiske og politiske magtforhold. Ifølge IMF's seneste økonomiske prognose oplever den asiatiske Stillehavsregion højest økonomiske vækst blandt alle verdens regioner. Hvor det samlede BNP for landene i den asiatiske Stillehavsregion i 1970 udgjorde ca. 20 pct. af det samlede BNP for verdens syv største industrilande, G7, er denne andel i dag vokset til over 60 pct. Kigger vi nogle årtier frem, er det realistisk at forvente, at G7 må se sig overhalet af de fremadstormende vækstøkonomier.

Oplevelsen af, at økonomierne langs Atlanterhavet hastigt taber terræn til Stillehavsregionerne er ikke blot en erkendelse for fagøkonomer. En meningsmåling gennemført af Pew Research Institute sidste år viste, at der i de store vesteuropæiske økonomier (Storbritannien, Italien, Frankrig og Tyskland) blot var mellem 9 og 36 pct., som forventede, at børn i dag ville få en højere levestandard end deres forældre. Disse tal stod ikke overraskende i skærende kontrast til de asiatiske vækstøkonomier, hvor langt størstedelen af befolkningerne forventede, at deres børn ville blive rigere end forældregenerationen. Selvom vurderingen formentlig er for pessimistisk, understreger det den dominerende opfattelse af, at Europa har toppet politisk og økonomisk. Denne forståelse deles af mange investorer. Det er i Stillehavsregionerne, at fremtidens vækst skabes, og hvor det gælder om at være til stede. Hvor fire af de fem største økonomier i verden var vestlige i 2000, vil det i 2050 sandsynligvis kun være USA. Selv internt i USA går bevægelsen fra Atlanterhavet mod Stillehavet. Mens ikke mindst Californien har oplevet en rivende økonomisk og befolkningsmæssig tilvækst og fremstår som en meget moderne økonomi med en førerposition inden for de væksterhverv,

der har tiden med sig, har især det såkaldte ”rustbælte” i det midtvestlige og nordøstlige USA, der traditionelt har udgjort fundamentet for USA’s industri, gennemgået et skræmmende forfald. Det er et halv-forladt Detroit blevet symbolet på, og Trumps overraskende flertal ved præsidentvalget i stater som Pennsylvania og Wisconsin tjente til yderligere at understrege den udvikling.

Det er selvfølgelig urealistisk at tro, at verdens fremvoksende vækstøkonomer kommer til at opleve uforstyrret højvækst uden økonomiske kriser og tilbageslag undervejs. De blev eksempelvis ramt hårdt af den asiatiske valutakrise i 1997, og der skal nok vise sig flere udfordringer på et tidspunkt. Samtidig er Europa endelig på vej ud af finans- og eurozonekrisernes lange dødvande. Men allerede nu har verdens økonomiske tyngde flyttet sig så meget, at det har væsentlige implikationer for Danmark og Europa, og denne bevægelse vil fortsætte i de kommende mange årtier.

Allerede nu har verdens økonomiske tyngde flyttet sig så meget, at det har væsentlige implikationer for Danmark og Europa, og denne bevægelse vil fortsætte i de kommende mange årtier

Hvor efterlader denne udvikling Danmark og Europa?

Europa har mange gode kort på hånden i kraft af konkurrencedygtige og veludviklede markedsøkonomier, og man bør derfor ikke tegne rene forfaldshistorier op. Men man skal ikke undervurdere konsekvenserne af det igangværende skifte, hvor EU går fra at være verdens største marked til en relativt mindre vigtig spiller. Denne økonomiske udvikling svækker vores muligheder for at påvirke, hvordan den globale økonomi reguleres. Fordi EU endnu er det største marked, har vi fx set, hvordan Facebook har følt sig nødsaget til at implementere EU’s databeskyttelsesforordning (GDPR) globalt, og Facebooks direktør Mark Zuckerberg har accepteret at tale for Europa-Parlamentet, sådan som han også for nylig gjorde det i den amerikanske kongres. Til gengæld afviste han at gøre det samme for det britiske parlament. Samtidig øger udviklingen behovet for, at EU forbliver en konkurrencedygtig region, da vi vil få mindre forærende i kraft af faldet af den relative størrelse af det indre marked. Det forstærker det i forvejen hårde pres for at sikre en stærk konkurrenceevne og attraktive vilkår, som kan tiltrække og fastholde fremtidens højproduktive arbejdspladser og de bedste talenter.

Under præsident Trumps administration har vi allerede set klare eksempler på en verdensorden, hvor sikkerhedspolitiske og handelspolitiske spørgsmål ikke nødvendigvis diskuteres særligt indgående på tværs af Atlanterhavet. Trump træffer sine egne beslutninger uden at tage sig særligt af sine europæiske samarbejdspartners interesser. Efter at have været brændpunktet for to verdenskrige vil mange europæere måske glæde sig over, at opmærksomheden i stigende grad rettes mod andre dele af verden, men det akkompagneres desværre af et medfølgende tab af indflydelse. Men Trumps handelspolitiske linje er i en vis forstand kulminationen på en længerevarende tendens, hvor de fleste iagttagere og lande i realiteten mere eller mindre har opgivet at sikre globale frihandelsaftaler mellem samtlige WTO-lande, men i stedet forhandler frihandel bilateralt i forsøg på at opnå regionale aftaler. Jo mindre den globale økonomi og handelspolitik afgøres i globale institutioner, jo mere betyder ens

økonomiske tyngde. Samtidig er handelspolitikken i stigende grad blevet gen-politiseret, som Trumps nylige udfald mod Kina viser, og som også indikeres af EU-systemets arbejde for at indføre en fælles investeringscreening for at undgå, at især kineserne opkøber strategisk afgørende infrastruktur eller teknologisk knowhow. Vores del af verden mister altså tyngde i en tid, hvor det netop bliver stadig vigtigere at have en tilstrækkelig pondus for at sikre sine økonomiske og handelspolitiske interesser.

Den teknologiske udvikling bliver afgørende'

Hvor vi historisk har været dygtige til at håndtere overgangen fra landbrugs- til industrisamfund og videre til videnssamfund, er der ingen garanti for, at vi også fremover vil håndtere nye omstillinger og udfordringer med succes og forblive blandt verdens teknologisk mest avancerede, mest produktive og derved rigeste dele af verden. Den nuværende digitale udvikling er med til at hæve vores levestandard med nye produkter og teknologiske muligheder, og de største gevinster vil opnås af dem, som er helt i front. Det har vi allerede oplevet med den hidtidige digitalisering, hvor de største vindere har været de store amerikanske tech-giganter. Særlig opmærksomhed knytter sig nu til udviklingen af kunstig intelligens, som er næste udviklingstrin på den teknologiske rangstige. Ruslands præsident Putin sagde ligefrem sidste år ved en stort anlagt offentlig debat, at ”den, der behersker kunstig intelligens, vil regere verden”. Det har derfor længe givet anledning til dybe panderynker i Danmark og Europa, at de ledende globale tech-firmaer, der har defineret ”internet-æraen”, alle er amerikanske eller – i stigende grad – kinesiske.

Det er i dette lys, at magtskiftet mellem Californien og Storbritannien er mest sigende: Den digitale verdens hovedstad med Silicon Valley, hjemstedet for mange af de globale techgiganter som Google, Apple, Airbnb og Facebook, overhaler det 19. århundredes økonomiske og politiske centrum i London og Storbritannien. Samtidig har især Kina taget syvmileskridt på det teknologiske område og er i dag verdensledende inden for eksempelvis ansigtsgenkendelsesteknologi, mens de europæiske videns- og erhvervsclusters på det digitale område kæmper for at stå mål med konkurrencen. Selv hvis vi i Danmark formår at tage de rette skridt og gennemfører erhvervspolitiske reformer for at fastholde og udbygge vores konkurrenceposition, er vi i høj grad afhængige af, at vores vigtigste samhandelspartnere i nærmarkederne er i stand til at gøre det samme.

Især Kina [har] taget syvmileskridt på det teknologiske område og er i dag verdensledende inden for eksempelvis ansigtsgenkendelsesteknologi

Som nogle af verdens mest veludviklede økonomier har vi stadigvæk relativt gode kort på hånden, men vi har også en række udfordringer, der bliver tydeligere år for år.

I en verden, der er blevet langt mere global – blandt andet på grund af billige transportmuligheder og højhastigheds-internetforbindelser og en voksende turisme, som betyder, at mange flere er vant til at begå sig i udlandet – er den internationale konkurrence om talenter og den kvalificerede arbejdskraft intensiveret. Det har særlig stor betydning, fordi den teknologiske og digitale udvikling samtidig gør adgangen til de rette talenter og den specialiserede vidensmasse til et endnu vigtigere konkurrenceparameter. Hvis Danmark og Europa

i stigende grad bliver set som gårdsdagens snarere end morgendagens økonomier vil vi få sværere ved at tiltrække og fastholde kvalificeret arbejdskraft. Samtidig er vores uddannelsessystem og de unge generationers uddannelsesvalg ikke for alvor fulgt med udviklingen i erhvervslivet, der melder om voksende rekrutteringsmangel inden for ikke mindst IT-specialistområdet. Konsekvensen er, at muligheder forpasses, og potentielle produktivetsgevinster ikke høstes.

Disse problemer forstærkes af, at vidensmiljøer ofte har en selvforstærkende dynamik. Talent søger derhen, hvor der i forvejen er talent og dermed også kapital, som kan finansiere startups eller andre vækstskabende investeringer. På det teknologiske område har Europa ikke noget, der er tæt på at matche Silicon Valley – og det er svært at få øje på noget, der kan udvikle sig til at kunne det. Blandt andet derfor ses arbejdet frem mod en kapitalunion som et væsentligt skridt, der kan bane vejen for, at langt mere investeringskapital kan tilflyde de europæiske IT-virksomheder. Det samme gælder arbejdet med at sikre, at lovgivningen både nationalt og i EU-regi tager tilstrækkelig højde for og skaber klarhed i forhold til den digitale udvikling, digitale forretningsmodeller m.v.

Når talen falder på investeringer og finansiering såvel som kapital og tiltrækning af talenter med efterspurgte kompetencer, er det samtidig svært at komme uden om skatte-spørgsmålet. Det er velkendt, at indkomstbeskatningen er et vigtigt parameter i forhold til, hvor den internationalt mobile kvalificerede arbejdskraft ønsker at gøre karriere. Selvom man også må se på, hvad man får for skattebetalingen, herunder hvor attraktivt det over en række parametre er at bosætte sig i et land, er det høje skattetryk og især høje marginalskat, som er normen i Danmark, konkurrenceevnemæssigt en betydelig akilleshæl. Det gælder navnlig i forhold til at tiltrække og fastholde den særligt dygtige og særligt højtlønnede arbejdskraft. Dertil kommer, at kapitalbeskatningen har væsentlig betydning for erhvervslivets investeringsmuligheder og hvor attraktivt et investeringsklima, et land frembyder. Det er derfor et vigtigt konkurrenceparameter, hvilket mange selskabsskattesænkninger de senere år herhjemme såvel som i udlandet vidner om.

Ikke alle disse problemstillinger er nye, men de vil føles mere presserende, i takt med at vi mærker, at den økonomiske opmærksomhed samler sig om andre dele af verden, og vi må kæmpe hårdere for at fastholde en relevans. Nogle centrale pejlemærker for Danmark vil i dette lys være, at:

- Sikre bedre adgang til dygtig arbejdskraft med de kompetencer, erhvervslivet efterspørger
- både via det indenlandske uddannelsessystem og efteruddannelsessystem og ved at styrke mulighederne for at tiltrække og fastholde udenlandske talenter med de mest efterspurgte kompetencer og uddannelsesbaggrunde
- Sænke beskatningen af kapital og personindkomst
- Styrke vores innovative miljøer, herunder især med fokus på den nyeste teknologiske udvikling

I en økonomisk verdensorden, hvor vores verdensdel ikke fylder ligeså meget, som vi har været vant til, bliver det derfor stadig vigtigere, at vi formår at finde de rette løsninger på disse betydningsfulde udfordringer.

I en økonomisk verdensorden, hvor vores verdensdel ikke fylder ligeså meget, som vi har været vant til, bliver det derfor stadig vigtigere, at vi formår at finde de rette løsninger

Malthe Munkøe (f. 1984) er chefkonsulent i Dansk Erhverv.

Artiklen blev bragt på RÆSONs hjemmeside d. 21.05.2018

Hans Mouritzen: Sådan er vilkårene for verdens småstater under Trump, Putin og Xi (26.06.2017)

Alle småstater mister indflydelse i dagens verden. Men nogle er mere udsatte end andre

I dag er verden tripolær. Der er tre stormagter i en klasse for sig – USA, Rusland og Kina – som systematisk og vedvarende projicerer magt uden for egne grænser i særlige indflydelsessfærer.

I modsætning til Den Kolde Krigs bipolaritet må dagens stormagter dog agere med en vis indbyrdes høflighed. Tripolariteten betyder nemlig, at dagens modstander kan være morgendagens forbundsfælle over for tredjepart. Man kan altid få brug for hinanden. Mellem de store er der endda tegn på en tavs overenskomst af formen: Hvis I ikke blander jer i min indflydelsessfære, blander jeg mig ikke i jeres. Dette betyder dog ikke, at denne 'stormagtskoncert' er uden alvorlige mislyde. Der kan fx stadig være en gråzone, hvor man er uenig om et bestemt lands tilhørsforhold (Ukraine). Eller man kan have geoøkonomiske modsætninger (USA-Kina). Men forsigtighed er det rationelle. Selv USA's præsident, Donald Trump, er ved at lære det.

Stormagtskriteriet her er ikke den blotte besiddelse af militære midler; det er evnen til projicering af magt og indflydelse. Ifølge førstnævnte kriterium ville USA stadig være enesupermagt. Men hvis man som sømagt (USA) kun med store logistiske udfordringer kan projicere sin overvældende magt til det eurasiske kontinent, hvor de fleste slagmarker er, bliver selve magtbesiddelsen mest af statistisk interesse (Rusland og Kina derimod har begge deres konflikter ved egen dørtærskel).

Hertil kommer, at USA – modsat Kina og Rusland – er grundlæggende splittet, også udenrigspolitisk. Under det ulideligt langstrakte præsidentvalg og to-tre måneder derefter var der et USA I og et USA II – et 'White House' og et 'Trump Tower' – at spille ud mod hinanden for kinesere, russere, israelere og andre med lyst til det. Og splittelsen ser ud til at fortsætte. Ja, den er indbygget i forfatningens 'checks and balances', men er forstærket af de senere års giftige nulsumsspil i Kongressen. Kun helt særlige sikkerhedspolitiske krisesituationer kan skabe et momentant sammenhold ('rally around the flag').

Den tripolære verden

Kina og Rusland ynder at tale om en 'multipolær' verden – hvor 'multi' betyder mere end to – som noget ønskværdigt. Det lyder godt, fordi det let forveksles med det positivt ladede 'multilateral' verden (dvs. med stærke internationale institutioner, som især småstaterne bekynder sig til). Det er sikkert også ment som en høflighed over for navnlig Brasilien, Indien og Sydafrika. Sandheden er imidlertid, at ingen af disse tre er blevet de udenrigspolitiske magter, som deres potentiale berettiger til, og som man forventede for bare få år siden. I bedste fald kan de kaldes 'sovende giganter'. Hvad med EU? Uden for handelspolitikken og klimapolitikken er EU hverken en stormagt eller en magt, men et konglomerat af magter med forskellige geopolitiske interesser. Tyskland da? Det mangler en strategisk kultur [de forestillinger og adfærdsmønstre, der former sikkerhedspolitikken, red.] til at understøtte en magtprojicering. Og kansler Merkel har end ikke kunnet få sine fire centraleuropæiske naboer til at tage et begrænset flygtningepolitisk ansvar.

USA, Rusland og Kina er derfor i en klasse for sig, når det drejer sig om evnen til magtprojicering. Der er hverken flere eller færre end disse tre. Koncerten og interessesfærrerne er blevet forstærket i 2017 med valget af Donald Trump til amerikansk præsident: Alle

tre stormagter betoner nu geopolitik (territorielle interesser) og geoøkonomi (nationale økonomiske interesser) på bekostning af universelle værdier. Ingen missionerer for en bestemt ideologi eller tager 'globalt ansvar', hvorved man ville komme til at blande sig i andres sfærer. Dette er ikke noget nyt for Rusland og Kinas vedkommende. De er klassiske landmagter med en 'superrealistisk' strategisk kultur. Men Donald Trumps administration har sluttet sig til dem. Både valgkampagnen og de første måneder af Trumps embedsperiode har udvist tydelige tegn på interessesfæretænkning. USA spiller stærk mand i sit eget nabolag – klarest i forhold til Mexico. Omvendt må USA's oversøiske allierede i højere grad klare sig selv. I alt for lang tid har de ifølge Trump lukreret på amerikansk afskrækkelse af Rusland eller Kina, uden at betale hvad det koster. "Betal, eller find selv ud af det med Moskva eller Beijing", lød præsidentens parole. Dette er forventeligt blevet modificeret efter hans tiltrædelse. Japan og Sydkorea er blevet forsikret om USA's fortsatte beskyttelse, dog primært i forhold til Nordkoreas gentagne provokationer. Udtalelserne om NATO som forældet ('obsolete') er også blevet nedtonet, især af Trumps løjtnanter. Men ligegyldigt hvor mange modifikationer, der fremkommer, står et hovedprincip tilbage: 'America first'. Trump er med andre ord ikke præsident for – og har ikke ansvaret for – en såkaldt vestlig verden.

I alt dette ligger en nedprioritering af multilateralt diplomati – såvel regionalt som i FN-regi – til fordel for det bilaterale. Når Trump har nedgjort eksisterende multilaterale handelsaftaler, har han tilføjet, at USA i stedet vil indgå aftaler med hvert enkelt land, ét ad gangen. Det er aftaler med kort opsigelsesfrist, hvis det pågældende land ikke skulle leve op til sine forpligtelser.

Hvad er småstaternes vilkår og muligheder i tripolariteten? Når stormagterne kommer på rimelig venskabelig fod, bliver småstaternes traditionelle bestræbelser for fred og afspænding mellem de store overflødige. Det er heller ikke længere realistisk for dem at spille de store ud mod hinanden.

Hvad så med verdens småstater?

Småstat er et relationelt begreb. Danmark er fx en småstat i forhold til Rusland, men en stormagt i forhold til Letland. Af praktiske grunde behandles alle stater ud over de tre førnævnte stormagter her i kategorien 'småstater', selvom dette selvsagt er en forenkling.

Hvad er småstaternes vilkår og muligheder i tripolariteten? Når stormagterne kommer på rimelig venskabelig fod, bliver småstaternes traditionelle bestræbelser for fred og afspænding mellem de store overflødige. Det er heller ikke længere realistisk for dem at spille de store ud mod hinanden. Deres egne strategiske ressourcer mister værdi, når der ikke er udsigt til konflikt mellem de store. Endvidere vil svækkelsen af de internationale institutioner – småstaternes 'bedste venner' – i en geopolitisk verden yderligere formindske småstaternes indflydelse. Når unilateralisme (selvtægt) eller det bilaterale diplomati styrkes på bekostning af det multilaterale (institutionerne), bliver magtforskellene mellem de tre store og resten

tydeligere. Det værdipolitiske handlerum, som nogle vestlige småstater udnyttede i ly af den amerikanske unipolaritet, er nu borte. Det er også gået ud over EU's såkaldte normative magt (den er dog også skadet af især Polens og Ungarns brud på EU's egne værdipolitiske principper).

Af disse grunde formindskes alle småstaters indflydelsesevne i den tripolære koncert. Men det betyder ikke, at de er ligestillede. For deres udsathed i forhold til stormagtspres er vidt forskellig. Det handler kort sagt om beliggenhed, beliggenhed, beliggenhed – og hermed forbundne allianceforhold.

I feltet mellem USA og Rusland/Kina er der i dag groft sagt følgende positioner og dermed handlemuligheder for småstaten:

i) USA-allierede, der frygter at blive svigtet af deres største allierede. Måske har ønsketænkning fastholdt nogle af dem i den hedengangne unipolaritets logik med USA som verdens politibetjent. Trumps udbasuneringer betyder en brat opvågnen. De håber nu, at manden snart bliver 'normaliseret', men er villige til at booste deres forsvarsbudget for at mildne hans kritik af deres 'køren på frihjul' (det er i sig selv interessant, at de ukritisk køber den amerikanske præmis om en objektivt retfærdig byrdefordeling!).

ii) USA-allierede, der diskret bevæger sig i retning af en neutralistisk (symmetrisk) position mellem USA og Rusland/Kina – dog uden at sætte alliancemedlemskabet over styr. Eventuelt har de prioriteret andre udfordringer højere end Rusland/Kina. Senest har de måske taget Trumps allianceudmeldinger bogstaveligt og har derfor indledt en mere imødekomende kurs over for Rusland/Kina. Princippet er: Hvis USA's afskrækkelse ikke er 100 pct. troværdig og koster for meget, må vi træffe vore forholdsregler, så vi kan klare os på egen hånd.

iii) Småstater i russisk/kinesisk interessesfære. De kan i bedste fald opnå en neutralistisk positionering eller en finlandisering, dvs. en anerkendelse af den politiske afhængighed af Rusland/Kina kombineret med et energisk forsvar af egne kerneværdier.

iv) Småstater i russisk/kinesisk interessesfære. I værste fald ser vi et marionetstyre, som har internaliseret stormagtens værdier og derfor helt eller delvist har opgivet nationale kerneværdier (det er dog en mindre sandsynlig mulighed end under Den Kolde Krig, hvor stormagterne eksporterede vidt forskellige samfundsformer i indbyrdes konkurrence).

v) Småstater i amerikansk interessesfære (Mellemamerika især). Her findes ingen russisk modvægt, på sigt formentlig en kinesisk. Udvalgte eksempler på finlandisering i forhold til USA kan forventes, dog ikke uden indledende trodsreaktioner.

'Finlandisering' refererer til Finlands udenrigspolitik fra 1944 til 1991. I denne periode tilpassede Finland sig Sovjetunionens defensive sikkerhedsinteresser i Nordeuropa, mens man i øvrigt opretholdt en form for neutralitet og værnedede om sit eget vestlige demokrati.

Den svære finlandisering

'Finlandisering' refererer til Finlands udenrigspolitik fra 1944 til 1991. I denne periode tilpassede Finland sig Sovjetunionens defensive sikkerhedsinteresser i Nordeuropa, mens man i øvrigt opretholdt en form for neutralitet og værnedede om sit eget vestlige demokrati. Politikens essens er med andre ord ikke det sædvanlige 'giv og tag', men derimod 'giv for at bevare'. Det handler om at bevare så meget handlefrihed som muligt og i særlig grad bevare sin eksisterende samfundsform. Herved var situationen kvalitativt forskellig fra resten af Østeuropa under Den Kolde Krig, hvor den store nabo havde indsat marionetregimer (hvoraf nogle dog efterhånden opnåede en vis autonomi).

Begrebet 'finlandisering' blev brugt og misbrugt under afspændingen i 1970'erne af især vesttyske og franske politikere. De anvendte udtrykket som en negativ etiket på den vesttyske kansler Willy Brandts afspændingspolitik i forhold til de østeuropæiske lande (der bl.a. indebærer en udsoning for den tyske krigsskyld). Nogle kommentatorer, som fx den amerikanske historiker Walter Laqueur, så finlandisering som hele Vesteuropas slutdestination, når nu NATO-solidariteten var godt på vej til at svigte.

For en ikke-allieret småstat i en stormagts interessesfære kan finlandisering være en geopolitisk nødvendighed. Den lader sig imidlertid kun praktisere, hvis stormagten er orienteret mod at bevare status quo. Er stormagten derimod principielt umættelig, kan finlandisering kun være et desperat forsøg på at vinde tid (jf. Danmarks samarbejdspolitik med Tyskland under besættelsen). Men det vil være en stakket frist, medmindre stormagtsbalancen pludselig skulle skifte (som under Anden Verdenskrig).

Uagtet Trumps nuværende og Putins tidligere revisionistiske retorik er ingen af de tre stormagter formentlig grundlæggende utilfredse med status quo i dag – dvs. tripolariteten. Ingen af dem går efter verdenshegemoni i ideologisk, endsige substantiel forstand. Med den gradvise cementering af de tre stormagters sfærer er der derfor udsigt til, at finlandisering ikke bare vil være nødvendig for mange småstater, men også realistisk. Dermed ikke sagt, at det vil være en nem, endsige behagelig politik at praktisere, for beslutningstagernes handlefrihed er yderst begrænset i et sådant scenarie.

Men lad os se empirisk på det. Hvordan ser småstaternes faktiske adfærd ud i dag i de tre stormagters interessesfærer? Går trenden mod finlandisering eller det, der er værre? Eller er det muligt at opretholde mere symmetriske positioner?

Rundt om Rusland

Med præsident Putins stramning af grebet om det postsovjetske område (minus de baltiske stater) fra omkring 2005 kan vi operere med en russisk indflydelsessfære. Den omfatter Ruslands 'nære udland' – et begreb, der ikke officielt anerkendes af vestlige politikere. Bortset fra deres sovjetiske historie og nærheden til Rusland er stater i denne sfære kendetegnet ved et autoritært styre, en anelig russisk befolkning og betydeligt kulturelt og socialt fællesskab med Rusland. Der er tale om tre geografiske områder: det europæiske nære udland (Hviderusland, Ukraine og Moldova), det kaukasiske nære udland (Georgien, Armenien og Aserbajdsjan) og det centralasiatiske nære udland (Kasakhstan, Turkmenistan, Usbekistan, Kirgisistan og Tadsjikistan).

Det primære eksempel på finlandisering i det europæiske nære udland er tiden med Janukovitj som præsident i Ukraine 2010-2014. Udenrigspolitisk havde landet været splittet efter den orange revolution i 2005. Tydeligst i forhold til Ruslands intervention i Georgien, hvor præsidenten og premierministeren førte modstridende politikker. Efter valget af Janukovitj i 2010 genetableredes ikke blot en sammenhængende udenrigspolitik, men også en politik, som var rimeligt imødekommende i forhold til Moskva. Udlejningen af Sevastopol som base for den russiske Sortehavsflåde blev forlænget 25 år fra 2017, hvor det eksisterende

lejemål skulle udløbe. Et præsidentielt lovforslag, godkendt af parlamentet, udelukkede Ukraine fra medlemskab af militære alliancer – i praksis NATO – hvorved Ruslands værste mareridt syntes afværget. Alligevel markerede Ukraine en betragtelig selvstændighed på andre områder. EU-medlemskab var stadig på den langsigtede dagsorden, og Ukraine imødekom ikke Ruslands ønske om en anerkendelse af Abkhasien og Sydossetien. Janukovitj foreslog Aserbajdsjan, at Ukraine skulle være transitland for aserbajdsjansk olie- og gaseksport til Europa, hvorved Rusland ville blive omgået. Absolut ikke et projekt, der huede Moskva!

Det, der kom til at afslutte såvel Ukraines finlandisering som Janukovitjs præsidentperiode, var dilemmaet i slutningen af 2013: Skulle man tilslutte sig EU's associeringsaftale eller den eurasiske toldunion? Begge tilbud var formuleret som gensidigt udelukkende, men Janukovitj forsøgte desperat at imødekomme begge. Sammen med den almene utilfredshed med korrupsionen i landet udløste hans endelige valg af den eurasiske løsning voldsomme demonstrationer i Kiev. I kølvandet på politibrutalitet, radikaliseret af demonstrationerne og et slag på Maidan med op mod 100 døde valgte præsidenten at flygte, hvorefter han blev afsat gennem et parlamentarisk kup. Efter Ruslands ublodige annektering af Krim i marts 2014 fulgte en russisk opstand i Donetsk (Østukraine), efterhånden med støtte fra Rusland via hybrid krigsførelse. Efter disse begivenheder er det usandsynligt, at Ukraine vil kunne genetablere en sammenhængende stat eller føre en imødekommende politik over for Rusland. Og selvom Ukraines parlament med overvældende flertal i december 2014 vedtog at arbejde for NATO-medlemskab, er det usandsynligt, at Ukraine vil få det tilbudt selv på længere sigt.

Det lille land Moldova udgør et Ukraine (før-2014) i mindre format. Ruslands militære tilstedeværelse i Moldova-provinsen Transnistrien – en frosne konflikt – har begrænset landets autonomi og fremmet en finlandisering. Skønt Moldova har vekslet mellem vestvenlige og ruslandsvenlige regeringer, har NATO-medlemskab aldrig været på dagsordenen, og EU-medlemskab kun på meget lang sigt (på grund af vanskelighederne med at leve op til EU-kravene). Da Moldova i 2014 valgte at underskrive associeringsaftalen med EU, syntes landet på vej i vestlig retning. Men en større korrupsionsskandale, der involverede vestligt orienterede politikere, har fået pendulet til at svinge tilbage, symboliseret ved valget af den ruslandsorienterede præsident Igor Dodon. Formentlig er det en af grundene til, at Rusland har stoppet den økonomiske bistand til Transnistrien.

For Hviderusland (Belarus) er situationen flertydig. På den ene side har landet solgt ud af sin autonomi. Hviderusland er militært allieret med Rusland, deltager i et integreret luftforsvarssystem og er del af den russisk-ledede eurasiske toldunion. Rusland leverer olie og gas til venskabspris. I perioder har landet været sanktioneret af EU i protest mod dets hårdføre diktatur, herunder regimets behandling af demonstranter. Men – hvor utroligt det end lyder – har landets leder, Lukasjenko, (der har været ved magten siden 1994) også ladet sig bruge i EU's (forsøg på) geopolitik over for Rusland. Han lader, som om han tager EU's associeringsaftale seriøst (den har man inviteret Hviderusland til at deltage i), og spiller dermed EU-kortet over for Moskva. Hvad der formentlig også har gjort indtryk i EU, er Lukasjenkos manglende anerkendelse af Abkhasien og Sydossetien som selvstændige stater – samt af Ruslands annektering af Krim. Hans største diplomatiske triumfer har været Minsk-protokollen i september 2014 og værtskabet for Minsk-topmødet i februar 2015, begge dele med henblik på at stoppe kamphandlingerne i Østukraine.

Lukasjenko forsvarede altså den minimale autonomi, Hviderusland har – netop ved at bruge den finurligt, undertiden også uventet. Han er langt fra Moskvas marionet. Rusland kunne formentlig let bringe Lukasjenkos 'show' til ophør ved at hæve prisen på sine energileverancer, men man frygter øjensynligt uoverskuelig turbulens på sin vestflanke.

I det kaukasiske nære udland er Armenien tydeligt finlandiseret. Men det er efter en indirekte model, hvor Rusland imødekommes til gengæld for beskyttelse mod tredjepart, dvs. Aserbajdsjan og Tyrkiet. Historisk har Rusland beskyttet de kristne armenere mod deres muslimske naboer. Alliancen med Rusland (herunder værtsskabet for en stor russisk militærbase) garanterer, at Karabakh, erobret fra Aserbajdsjan under konflikten 1988-94, kan beskyttes mod aserbajdsjansk revanchisme. Men ligesom Finland under Den Kolde Krig måtte afstå fra medlemskab af en række vestlige organisationer, har Armenien efter russisk pres måttet sige nej tak til EU's associeringsaftale. Armeniens fjendtlige forhold til sine naboer i øst og vest (Aserbajdsjan og Tyrkiet) betyder, at dets finlandisering er en af de mest stabile af slagsen. Skulle Rusland løfte sin beskyttende hånd fra Armenien – fx i tilfælde af georgisk NATO-medlemskab, der af logistiske grunde ville umuliggøre den russisk-armenske alliance – ville NATO være ude af stand til at overtage Ruslands nuværende rolle, eftersom Tyrkiet formentlig ville blokere for armensk medlemskab. En ny krig mellem Armenien og Aserbajdsjan om Nagorno-Karabakh ville følge. Der er således gode grunde til ikke at røre ved status quo.

Mens Aserbajdsjan på hjemmefronten styres mafia-agtigt, manøvrerer landet klogeligt i udenrigspolitikken – nærmest som et barometer på magtforholdene i dets omgivelser. Landet er en 'svingstat' mellem Rusland og Vesten. Da Ruslands militære styrke og troværdighed var blevet styrket af Georgien-interventionen i 2008, lagde aserbajdsjanerne deres planer om en generobring af Nagorno-Karabakh-provinsen på hylden, i hvert fald for en tid. Senere er pendulet imidlertid svinget tilbage, og landet har også tilsluttet sig EU's associeringsaftale.

De georgisk-russiske relationer har naturligt nok været frosne siden krigen i 2008, hvor Rusland tog parti for osseterne og abkhasierne i Georgien, efter at den georgiske centralregering havde bombarderet sydosseternes hovedstad, Tskhinvali. Der er ikke sket fremskridt i Genève-forhandlingerne vedr. Abkhasien og Sydossetien, som blev fravristet Georgien i krigen. Valget af ny præsident i 2013 efter den af russerne så forhadte Saakashvili har endnu ikke ført til noget nybrud i det indbyrdes forhold.

De georgiske beslutningstagere har svært ved at indrømme, i hvert fald offentligt, at NATO's løfte om fremtidigt medlemskab for landet er tomt, fordi det blev givet uden mindste gran af tidsangivelse. De toneangivende NATO-lande accepterer de facto det sydlige Kaukasus som russisk interessesfære. Georgien har ikke desto mindre tilsluttet sig EU's associeringsaftale og er klart det mest vestligt påvirkede land blandt de seks, der fik tilbudt aftalen (Hviderusland, Ukraine, Moldova, Georgien, Aserbajdsjan og Armenien). Alligevel taler både Georgiens beliggenhed og de handelsfordele, der kunne opnås i forhold til Rusland, for en normalisering – og på sigt eventuelt en finlandisering.

De centralasiatiske lande behandles i næste afsnit. Men et land uden for det eks-sovjetiske område, der tidligere var under zarrussisk kontrol, bør kort omtales: Finland selv. Dagens Finland ønsker hverken en finlandisering som under Den Kolde Krig eller at være Vestens udpost mod øst som i 1920'erne. Både landets egne militære kræfter (især), det militære samarbejde med Sverige samt EU-medlemsskabet gør en finlandisering unødvendig. NATO-kortet spilles undertiden, idet man i officielle udtalelser nævner medlemskab som en mulighed, der blot ikke er aktuel for nærværende. Kortet blev fx spillet efter den russiske intervention i Georgien, som Finland tog klart afstand fra. Finland deltager naturligvis i EU's sanktioner mod Rusland i anledning af Ukraine-konflikten, selvom det ikke har været omkostningsfrit. Alligevel opretholdes pragmatiske forbindelser østover; fx var Putin på officielt besøg i Helsinki sidste sommer.

Kinas perimeter kan godt gå hen og blive en

perlekæde af finlandiseringer, men det punkt er langt fra nået endnu. ASEAN-landene har traditionelt nydt godt af USA som en militær og politisk modvægt til Kina. Om det vil fortsætte, afhænger i første omgang af, om Donald Trump vil videreføre Barack Obamas 'pivot to Asia'

Rundt om Kina

I fraværet af trusler på landjorden kan Kina bruge sine militære ressourcer på flåden. Xi Jinping har erklæret en art Monroedoktrin for Asien: 'Asiatisk sikkerhed bør beskyttes af asiater' (21/5-2014). Den folkelige nationalisme og behovet for at sikre ressourcer og energi betinger et proaktivt diplomati. Kinas naboer skal indbindes i et netværk af tilskyndelser (fx Den Asiatiske Infrastruktur Investeringsbank), som på én gang forøger deres afhængighed af Kina og omkostningerne ved territoriale konfrontationer.

Taiwan praktiserede en form for finlandisering 'light' under præsident Ma Ying-jeou 2008-16. Mens Taiwan stod vagt om sin autonomi og sit demokrati, satte man en stopper for forfatningsmæssige reformer i retning af selvstændighed såvel som forsøg på at opnå FN-medlemskab. Samtidig nød fastlandskinesiske investeringer fremme i Taiwan. Et unikt topmøde i 2015 mellem Ma og Xi bekræftede den særlige relation. Kuomintang's nederlag ved valgene i 2016 satte imidlertid en stopper for tilnærmelsen.

Kinas perimenter kan godt gå hen og blive en perlekæde af finlandiseringer, men det punkt er langt fra nået endnu. ASEAN-landene har traditionelt nydt godt af USA som en militær og politisk modvægt til Kina. Om det vil fortsætte, afhænger i første omgang af, om Donald Trump vil videreføre Barack Obamas 'pivot to Asia' (nyorientering mod Asien; underforstået: nedprioritering af Europa og Mellemøsten). Indonesien og Singapore synes efterhånden at placere sig symmetrisk mellem USA og Kina. Myanmar, Thailand, Cambodja, Laos og Malaysia synes at hælde mest til Kina. Filippinerne, traditionelt en loyal USA-allieret, har brat skiftet til den kinesiske side, hvis man skal tro den nyvalgte præsident Rodrigo Duterte ('Asiens Donald Trump'). Dog er forsvarsministeren og militæret i landet stadig proamerikanske, og der er territoriale udeståender med Kina i Det Sydkinesiske Hav. Så situationen er mudret. Langtidstrenden med fortsat kinesisk vækstboom, med eller uden amerikansk pivot, indebærer ikke desto mindre en nedgang i USA's styrkeposition langs Kinas øst- og sydkyst.

Sydkoreas økonomiske afhængighed af Kina er blevet forøget over en længere periode. I landet har man fremført argumenter for en symmetrisk positionering mellem Kina og USA, da Sydkorea jo stadig er sikkerhedspolitisk afhængigt af (og allieret med) amerikanerne. Forestiller man sig en koreansk genforening og amerikansk tilbagetrækning fra halvøen, kan en koreansk finlandisering over for Kina blive aktuel med Japan som den fælles historiske fjende. Men i skyggen af den umiddelbare Nordkorea-trussel er det et langsigtet perspektiv, der diskuteres seriøst i Sydkorea. Landets økonomiske styrke sandsynliggør imidlertid et mere balanceret forhold til Kina.

I det sydlige Asien praktiserer Pakistan en indirekte finlandisering i forhold til Kina. Analogt til Armeniens afhængighed af Rusland ser Pakistan Kina som sin beskyttermagt i forhold til Indien. De fem centralasiatiske republikker har været i stand til mere eller mindre at spille Rusland og Kina ud mod hinanden. Som postsovjetiske territorier er de politisk afhængige af Rusland (Kasakhstan i særlig grad). Men med sin tiltagende økonomiske styrke

bliver Kina i stigende grad en rival til Rusland, hvorved det undgås, at republikkerne bliver ensidigt afhængige i nogen retning (de praktiserer med andre ord 'afhængighedsspredning'). Den samme trend kan iagttages for Mongoliets vedkommende, omend med lidt stærkere hældning mod Kina.

Under USA's bug

Som traditionel sømagt og med en ofte missionerende tilgang til verden opfatter man normalt ikke USA som et land med en interessesfære. Men det er lige præcis, hvad Syd- og især Centralamerika har været i perioder, lige siden Monroedoktrinen blev erklæret i 1823 – ifølge hvilken ingen ikke-amerikansk stat har ret til at intervenere på det nord- eller sydamerikanske kontinent. I et tillæg fastslog præsident Theodor Roosevelt i 1904, at USA har ret til at indgribe som 'international politistyrke', hvis stater i Centralamerika opfører sig 'uciviliseret'. CIA-støttede militærkup og USA-indsatte regimer i kølvandet herpå, snarere end finlandisering, har hørt til dagens orden.

Cubas nystartede forhold til den store nabo mod nord kan meget vel udvikle sig i retning af finlandisering. Kan et socialistisk samfund baseret på helt andre værdier end USA overleve et par hundrede sømil fra Floridas kyst – som et spejlbillede af Finland klods op ad Sovjetunionen under Den Kolde Krig? Den kolossale magtasymmetri og Cubas økonomiske situation taler for nødvendigheden af vidtgående cubansk tilpasning (Venezuela kan ikke længere bistå landet). Obama-administrationen havde håbet på at påvirke det cubanske regime i retning af demokrati, ytringsfrihed og menneskerettigheder. Og præsident Obamas besøg i marts 2016 åbnede døre for både kultursamarbejde og turistrejser. Der er dog endnu ingen tegn på politisk eller ideologisk tilpasning. Tværtimod. Her kan det være en trøst for Cuba, at Trump er en ganske uideologisk præsident, der ikke vil missionere. Han kan naturligvis vise sig skrap på andre måder, men hidtil har den nye administration i Washington ikke interesseret sig mærkbart for Cuba.

Til gengæld har Canada og i særlig grad Mexico allerede følt presset fra den store nabo, idet Trump har forlangt en genforhandling eller annullering af den nordamerikanske frihandelsaftale NAFTA. Hans løfte om at bygge en mur mod Mexico og – for at gøre ydmygelsen total – kravet om, at Mexico skal betale for den, udgør et klassisk eksempel på stormagtsarrogance i egen interessesfære. Indtil nu har Mexico trodset presset, men da mere end 70 pct. af den mexicanske eksport går til USA, er der tale om et ensidigt afhængighedsforhold. På sigt er finlandisering et sandsynligt resultat. Mexico kan indirekte komme til at bidrage til muren, og mere dertil.

Ville fx ikke et finlandiseret Hviderusland være at foretrække for både Bruxelles, Washington og København frem for en borgerkrig?

Pas på glidebanen!

Intet land vælger finlandisering proaktivt. Det ønskelige i denne tilgang kan kun vurderes i forhold til de mulige alternativer. Selv for tredjepart kan finlandisering være det bedste, hvis alternativerne er lokale krige eller borgerkrige med deraf afledte flygtningestrømme. Ville fx

ikke et finlandiseret Hviderusland være at foretrække for både Bruxelles, Washington og København frem for en borgerkrig? En borgerkrig kunne udløse russisk intervention, der så måtte fordømmes og dermed forhindre samarbejde med Rusland på andre arenaer.

Har den igangværende borgerkrig i Ukraine ikke lært vestlige politikere, at finlandiseringen i forhold til Rusland under den nok så korrupte Janukovitj ikke var så dårlig endda i det store billede? Ukraine kom til at opleve kaos, borgerkrig, russisk intervention og territorial fragmentering uden nævneværdig reduktion i korruptionen. Og mon ikke Washington diskret håbede på en Kuomintang-sejr i Taiwans præsidentvalg i 2016 og dermed fortsat finlandisering 'light' i forhold til Beijing? I stedet gik magten til Det Demokratisk Progressive Parti, der har flirtet med taiwanesisk uafhængighed og derved kan bringe USA på direkte kollisionskurs med Kina.

Tankegangen kan måske være kontroversiel, fordi den forekommer fej og kynisk. Den indebærer, at universelle værdier ses som en art luksus, der kan ofres eller nedtones på fredens og stabilitetens alter. Den forudsætter også, at bilaterale asymmetriske løsninger er bedre end heroisk modstand eller hobbesiansk anarki. Men i en dyster geopolitisk verden kan finlandisering med sine utilfredsstillende kompromiser være den mest pragmatiske ordning for alle parter: for småstaten selv, dens stormagtsnabo og interesserede tredjeparter.

Problemet i denne idyl er imidlertid, at finlandiseringen kan blive en glidebane i retning af noget betydeligt mindre ønskværdigt. Det kan ske på mindst to måder:

1) Den første er baseret på finlandiseringens egen iboende logik. Den indebærer, at småstaten altid må have et minimum af goodwill i stormagts hovedstad. Stormagts ønsker må anticiperes. Det farlige er imidlertid, at givne indrømmelser risikerer at blive selvforstærkende. Stormagten kan sige til sin juniorpartner: 'Eftersom I allerede har bevilget undtagelse fra neutraliteten i ét spørgsmål, kan I også gøre det i et andet'. Eller: 'Eftersom I har erklæret jeres ubrydelige venskab med os, bør I nu demonstrere dette venskab i faktiske gerninger'. Én indrømmelse kan med andre ord trække den næste med sig ved at øge stormagts forventninger. Småstaten begynder efterhånden at glide ned ad en skrænt, hvor det er svært at få fodfæste. På et tidspunkt kommer den hjemlige opinion såvel som udenforstående magter til den konklusion, at beslutningstagernes primære loyalitet ligger i stormagts hovedstad snarere end hos deres egen befolkning. Derfra er der ingen vej tilbage, og beslutningstagerne har nu meget lidt at tabe ved at blive egentlige marionetter.

2) For det andet kan interne eller eksterne begivenheder forstyrre balancegangen. De finlandiserende politikere kan blive væltet ved demokratiske valg eller af 'gadens parlament'. Dette kan derefter føre til politisk eller militær intervention fra den store nabo. Omvendt kan også stormagten blive utålmodig og forsøge at installere et mere venligsindet regime. Dette kan føre til en folkelig protest. Og som i det førstnævnte scenarie er der ingen vej tilbage til finlandiseringen.

Det næste spørgsmål bliver så: Hvordan forhindres sådanne forløb? Politikerne må retorisk forsvare deres kerneværdier ved enhver given lejlighed ('bastionsforsvar'). Selv hvis værdierne i en given situation skulle blive kompromitteret, må man lade, som om det ikke er sket og aldrig vil kunne ske (af formen 'vi ville aldrig acceptere indskrænkninger i vort blomstrende demokratiske liv'). Enhver given indrømmelse må ledsages af bastionsforsvar, der sørger for, at stormagts forventninger ikke løber løbsk.

Det kræver samtidig også, at den udenrigspolitiske beslutningsproces nødvendigvis må være elitær og udemokratisk. En vis dosis nationalisme kan være gavnlige, da den over for den store nabo anskueliggør beslutningstagernes begrænsede handlefrihed på hjemmefronten. Men det er en vanskelig balancegang, da nationalismen let kan kamme over i kritik af den rådende udenrigspolitiske kurs. Og det er selvsagt farligt. En vis selvrensning i medierne,

om fornødent opmuntret af regeringen, kan måske komme sådant i forkøbet – men det må aldrig indrømmes offentligt!

Hans Mouritzzen (f. 1952) er dr.scient.pol. og seniorforsker ved DIIS, Dansk Institut for Internationale Studier. Denne artikel er en viderebearbejdning af centrale dele af samme forfatters artikel 'Small States and Finlandisation in the Age of Trump' i tidsskriftet Survival, bd. 59 nr.2, ss. 67-84, april-maj 2017

Liselotte Odgaard om Nordkorea: Nordkorea viser os det nye magtspil i Asien (07.07.2018)

Selv hvis der falder ro over spørgsmålet om Kim Jong-uns atomvåbenprogram er spændingsniveauet i Asien permanent forøget. Og tilliden til, at USA faktisk vil forsvare sine allierede, er stærkt svækket.

I 2018 blev konflikten om Nordkoreas atomvåben vendt fra at være en meget højspændt konflikt med gensidige trusler om død og ødelæggelse mellem USA og Nordkorea til at være starten på en forbrødring mellem Nord- og Sydkorea. Det skete med omfavnelser mellem de to landes ledere i den demilitariserede zone og et historisk topmøde mellem USA's præsident Trump og Nordkoreas Kim Jong-un i Singapore den 12. juni. Denne skarpe kursændring fandt sted i februar 2018 under de olympiske vinterleges afholdelse i Sydkorea. Her indvilligede USA - efter lang tids anmodning fra Kina, Rusland og Sydkorea - i at indstille militære øvelser med Sydkorea på den koreanske halvø. Til gengæld indstillede Nordkorea sine missiltests og atomprøvesprængninger med henblik på at indlede forhandlinger med Sydkorea og USA for at vende den spændingsfyldte situation til stabilitet og samarbejde. Hvordan kom denne kovending i konflikten i stand? Denne artikel forsøger at besvare spørgsmålet.

Nordkoreas vej til atommagt-status

Hovedårsagen til, at USA endte med at gå ind på forhandlingens vej - uden udsigt til at Nordkorea ville opgive sine atomvåben - er, at USA havde malet sig op i et hjørne: De kunne ikke bruge militær magt til at fjerne Nordkoreas atomvåben, fordi Nordkoreas trussel om massiv gengældelse mod amerikanske baser og allierede i Nordøstasien faktisk var troværdig.

Korea blev efter Anden Verdenskrig delt ved den 38. breddegrad af de to sejrherre, USA og Sovjetunionen. I 1950 udbrød Korea-krigen med Nordkoreas invasion af Sydkorea. Den 27. juli 1953 indgik de to lande en våbenhvileaftale, der ikke var endelig og dermed er Korea-krigen aldrig blevet formelt afsluttet. Nordkorea blev en fasttømret del af Østblokken. Med Sovjetunionens disintegration efter den kolde krig indledtes et tøbrud over for Vesten, der omfattede en aftale med USA om afskaffelse af Nordkoreas atomvåben. Dette tøbrud blev imidlertid afløst af uforsonligt fjendskab mellem de to stater i 2002.

Nordkorea har siden 2002 haft status af pariastat. Denne status har regimet fået, fordi det åbenlyst forbyder sig mod fundamentale principper i det internationale samfund ved at have et atomvåbenprogram og nægte at anerkende Traktaten om Ikke-spredning af Masseødelæggelsesvåben (Non-Proliferation Treaty). I januar 2002 udnævnte USA's daværende præsident Bush Nordkorea til at være medlem af 'Ondskabens akse' sammen med Saddam Husseins Irak og præstestyret Iran. Siden blev andre pariastater føjet til USA's liste som fx Muammar Gaddafis Libyen. Hussein og Gaddafi – der som bekendt ikke havde atomvåben - er siden fjernet af USA. Indtil for få måneder siden anvendte USA en truende retorik over for Nordkorea – og derfor er regimet i Pyongyang overbevist om, at det har brug for atomvåben for at overleve.

I 1963 påbegyndte Nordkorea et fredeligt atomenergi-program med støtte fra Sovjetunionen. I 1980'erne tilføjede regimet sit atomvåbenprogram, men lukkede det ned igen i 1994 efter en aftale med USA, der til gengæld bistod Pyongyang med udvikling af fredelig atomenergi. Men de to parter overholdt aldrig aftalen, og i 2002 blev det klart, at Nordkorea fortsat havde et atomvåbenprogram. USA afviste yderligere forhandlinger med Nordkorea – der som nævnt blev gjort til en del af 'Ondskabens akse' – og Pyongyang reagerede herpå

med at udvise inspektørerne fra Det Internationale Atomenergiagentur. I 2003 trak Nordkorea sig ud af Traktaten om Ikke-Spredning af Masseødelæggelsesvåben.

Pyongyangs åbenlyse opgør med det internationale samfunds principper om ikke-spredning af atomvåben førte til, at FN's Sikkerhedsråds pålagde landet et sanktionsregime

Den 9. oktober 2006 gennemførte Nordkorea sin første atomprøvesprængning. Pyongyangs åbenlyse opgør med det internationale samfunds principper om ikke-spredning af atomvåben førte til, at FN's Sikkerhedsråds pålagde landet et sanktionsregime. Det går ud på at forhindre Nordkorea i at sprede masseødelæggelsesvåben internationalt og samarbejde med andre lande om udviklingen af disse våben ved hjælp af instrumenter som fx restriktioner på Nordkoreas økonomiske transaktioner med omverdenen. Men trods FN's fordømmelse har Nordkorea siden da implementeret sin egen opfattelse af, hvem der legitimt kan besidde atomvåben og har angiveligt lejlighedsvist samarbejdet med andre ikke-anerkendte atomvåbenstater - eksempelvis Iran - om udviklingen af masseødelæggelsesvåben.

Kim Jong-uns kamp for overlevelse

I sommeren 2016 traf USA beslutningen om, at de havde fået nok af et årti med FN-sanktioner, der ikke blev implementeret af Kina og Rusland, og resultatløse kinesiske forsikringer om, at man arbejdede for en atomvåbenfri koreansk halvø. I stedet påbegyndte USA processen med at udstyre Sydkorea med et missilforsvar, der var fuldt funktionsdygtigt ved udgangen af 2017. Hensigten med missilskjoldet var at annullere betydningen af Nordkoreas atomvåbentrussel mod Sydkorea. Samtidig blev Japans missilforsvar opgraderet, fordi denne amerikanske alliancepartner er truet af Nordkoreas ballistiske mellemdistancemissiler.

Beslutningen om at opgradere missilforsvaret hos de amerikanske allierede, der er truet af Nordkoreas atomvåben, udgør i nordkoreansk optik en alvorlig trussel mod regimets overlevelse. Og i sidste ende er netop regimets overlevelse det vigtigste for Kim Jong-un. Det betyder, at Nordkorea i mange år har befundet sig i en overlevelseskamp.

Af aktørerne på den koreanske halvø, som foruden Nordkorea tæller Sydkorea, USA, Kina, Rusland og Japan, er Nordkorea formentlig det land, der er mindst interesseret i en eskalering til militær magtanvendelse og krig. Regimet i Pyongyang er nemlig overbevist om, at det eneste sandsynlige resultat, hvis det kommer dertil, bliver Kim Jong-un og styrets fald.

Det eneste middel, Nordkorea havde til rådighed for at sikre sin overlevelse i en situation, hvor USA ønsker at fjerne regimet fra jordens overflade, var at levere troværdig afskrækkelse. Med USA's udbygning af missilforsvaret blev det afgørende for Nordkorea at udvikle et interkontinentalt ballistisk missil, der kunne ramme USA med atomvåben. Dét lignede den eneste mulighed for at aftvinge USA troværdige sikkerhedsgarantier for regimets overlevelse.

Pyongyang tror nemlig ikke på forsikringer fra USA om, at man ikke vil styret til livs. For det første kigger Pyongyang på, hvordan det er gået med tidligere pariaregimer som Gaddafis Libyen, som aldrig lykkedes med at slippe ud af sin pariastatus trods forsøg på tilnærmelser til USA's krav om stop for statsstøttet terrorisme. For det andet var USA primus motor i skærpede FN-sanktioner - samt i forsøget på at overtale Kina og Rusland til at indse,

at Nordkorea skal tvinges til at afgive sine atomvåben. For det tredje støtter USA en genforening af Nord- og Sydkorea, hvilket i sig selv er uforeneligt med Pyongyang-regimets overlevelse.

Ironisk nok er det denne massive trussel mod regimets overlevelse (kombineret med Washingtons afvisning af kompromisser – eller blot forhandling med et atombevæbnet Nordkorea), der gjorde det umuligt for USA at anvende nogen form for militær magt mod landet. Netop fordi styret frygter for sin overlevelse, vil et amerikansk militært indgreb næsten helt sikkert blive gengældt med massiv militær gengældelse rettet mod Sydkorea, Japan og amerikanske baser i disse lande og i Stillehavet. Styret i Pyongyang vil betragte sig som færdige. Derfor kan de ligeså godt tage så mange menneskeliv og så meget materiel som muligt med sig i faldet.

Ud over sine atomvåben og kort-, mellem- og langdistancemissiler råder Nordkorea over betydelige konventionelle styrker, herunder kampvogne, raketkastere, haubits-kanoner, ca. 70 ubåde og en hær på op mod 1,2 millioner soldater. Selv om meget af materiellet stammer tilbage fra Sovjet-perioden, er det alligevel en betydelig kampkraft. Desuden har Nordkorea en af verdens største beholdninger af kemiske våben.

Dermed er Nordkoreas afskrækkelse troværdig. Og derfor var USA's bedste mulighed at forsøge at overtale Kina og Rusland til at støtte USA i en kombination af økonomisk isolation og politisk pres. Det lykkedes aldrig.

Kina og Rusland: Stabilitet, tak

Nordkorea er dybt afhængig af Kina, som står for cirka 90 pct. af Nordkoreas handel og dermed kan afskære landet fra størstedelen af sine økonomiske relationer til omverdenen. Kinas førsteprioritet på den koreanske halvø er stabilitet samt et pro-kinesisk styre i Pyongyang for at undgå en genforening, der ville betyde, at det amerikanske alliancesystem vil gå op til Kinas grænse. Nordkorea er i Kinas indflydelsessfære - og derfor har Kina gjort det klart, at et amerikansk militært indgreb vil føre til et kinesisk militært modsvar, dels med henblik på at beskytte kinesiske menneskeliv og grænser, men også for at sikre at styret i Pyongyang forbliver Kina-venligt.

Kim Jong-un har fået dræbt flere af sine rivaler til regeringsmagten for at sikre, at Kina ikke har haft en afløser for ham. Drabet på storebroderen Kim Jong-nam i Malaysia i februar 2017 er blot det seneste eksempel på, at Kim Jong-un fjerner mulige afløsere for at gøre det svært for omgivelserne at finde et alternativ til hans styre. Derfor betragtes han af Kina som et nødvendigt onde – også selvom han til tider har trukket Kina rundt i manegen med sine provokationer. Fx valgte Nordkorea at lave en missiltest på dagen for Kinas præsident Xi Jinpings tale ved BRICS-landenes topmøde i Xiamen i Kina den 3. september 2017, hvilket fuldkommen stjal opmærksomheden fra Xi.

Som de fleste andre tror kineserne dog heller ikke på muligheden for, at USA rent faktisk bruger militær magt, simpelthen fordi det er for risikabelt

Kina kan leve med, at Nordkorea beholder sit atomvåben- og missilprogram, såfremt der ikke er risiko for, at de bliver brugt endsige udløser en krig. Kina ønsker et levedygtigt Nordkorea, der kommer ind på en reformkurs i stil med den Kina selv har fulgt siden 1978. Og

det er utænkeligt, at Kina ikke blander sig i den fremtidige orden på den koreanske halvø. Kina er arg modstander af enhver amerikansk snak om et militært indgreb, som, de mener, vil være en helt uacceptabel destabilisering af regionen. Som de fleste andre tror kineserne dog heller ikke på muligheden for, at USA rent faktisk bruger militær magt, simpelthen fordi det er for risikabelt.

Men Kina opfattede USA's installering af missilforsvar i Sydkorea og opgraderingen af Japans missilforsvar som en *game changer*, der har givet det gryende atomare våbenkapløb mellem stormagterne et kraftigt nøk opad, fordi missilforsvaret truer med at annullere Kinas og Ruslands muligheder for at bruge deres atomvåben i tilfælde af et atomangreb fra Vesten. Trods USA's forsikringer om, at missilforsvaret alene er rettet mod Nordkorea, hævder Kina, at radaren på missilforsvarssystemet også kan bruges til en tættere og mere effektiv overvågning af Kinas ballistiske missiler. Med endnu større alvor ser Kina på udviklingen i Japan, der svækker bindingerne på Tokyos militære handlerum – og på det amerikanske alliancesystems opbygning af et generelt missilforsvar i Asien såvel som i Europa. Kineserne vil ikke blot læne sig tilbage og iagttage denne udvikling, men vil optrappe bestræbelserne på at imødegå en udvikling, der i Kinas optik truer landets forsvarsevne.

I spørgsmålet om Nordkoreas atomvåben har Kina kørt et formidabelt parløb med Rusland. Da det primært er Kina, der har været i skudlinjen for amerikanske beskyldninger om eftergivenhed over for Nordkorea, har Rusland sekunderet Kina og bakket loyalt op om den kinesiske position. Rusland prioriterer, præcis som Kina, stabilitet og et økonomisk levedygtigt Nordkorea uden regimeforandring. Ligesom kineserne påpeger russerne, at USA må væk fra at true det nordkoreanske regime, fordi det betyder, at Pyongyang sætter alle ressourcer ind på at overleve og lukker sig om sig selv i forsøget på at skjule sine militære kapaciteter. Denne situation er klart uforenelig med økonomiske reformer.

Rusland er også enig med Kina i, at videreudviklingen af missilforsvaret i det amerikanske alliancesystem puster til et våbenkapløb mellem stormagterne. Moskva deler derudover Kinas opfattelse af, at et militært indgreb fra amerikansk side vil afstedkomme en uacceptabel destabilisering af regionen. Som Kina kan Rusland godt leve med Nordkoreas atomvåben- og missilprogram, hvis det er nødvendigt for det nordkoreanske regimes overlevelse. Derfor har Rusland bakket op om Kina og fx overtaget dele af de økonomiske transaktioner, Kina stod for, i de perioder, hvor Kina havde behov for at vise, at landet i nogen grad efterlevede FN-sanktionerne. Hverken Beijing eller Moskva har på noget tidspunkt fuldt ud overholdt sanktionsregimet.

Til gengæld for Ruslands opbakning har Kina sørget for at give Moskva en række diplomatiske gevinster. Fx var der tale om et fælles kinesisk-russisk forslag til, hvordan situationen på den koreanske halvø kunne stabiliseres. Sammen stillede de to lande forslag om, at USA indstillede militære øvelser med sine allierede på den koreanske halvø til gengæld for, at Nordkorea indstillede sine missiltests og atomprøvesprængninger. USA var i op mod et år afvisende over for dette kompromis. Men Sydkorea endte med åbenlyst at støtte det kinesisk-russiske forslag op til Vinter-OL i februar 2018.

Sydkorea – en skeptisk allieret

En militær eskalering vil utvivlsomt gå hårdest ud over Sydkorea. Og af denne grund opfatter Sydkorea et militært indgreb fra amerikansk side som uacceptabelt; risikoen er simpelthen for stor.

I stedet prioriterer Sydkorea - ligesom Kina og Rusland - stabilitet frem for ønsket om at fjerne Nordkoreas atomvåben. Men landet, der jo ligger først i skudlinjen for et nordkoreansk angreb, er samtidig afhængigt af amerikansk forsvarsvilje, såfremt det skulle komme

til en militær konflikt. Derfor har Sydkorea kun kunnet gå så langt i at komme Nordkorea i møde, som USA tillod det.

Sydkorea er ikke så overbevist om nyttens af tvang over for Nordkorea og frygter naturligvis også, at den gensidige afskrækkelse mellem Washington og Pyongyang skal gå galt, så der opstår krig ved et uheld

Men Sydkoreas tillid til USA er svækket. Under Trump har amerikanerne - i lighed med signalerne til de europæiske allierede - skabt usikkerhed om, i hvilket omfang USA fortsat er villig til at forsvare Sydkorea i tilfælde af angreb og bevare et betydeligt militært, sikkerhedspolitisk og økonomisk engagement i Asien.

Ligesom USA ønsker Sydkorea sig grundlæggende at gøre den koreanske halvø atomvåbenfri og at få troværdige sikkerhedsgarantier fra Nordkorea. Men Sydkorea er ikke så overbevist om nyttens af tvang over for Nordkorea og frygter naturligvis også, at den gensidige afskrækkelse mellem Washington og Pyongyang skal gå galt, så der opstår krig ved et uheld.

Sydkoreas bestræbelser på at genetablere et nært forhold til Kina, der indførte sanktioner mod Seoul som svar på installeringen af missilforsvaret i Sydkorea, viste, at sydkoreanerne foretrækker diplomatiske bestræbelser frem for trusler om magtanvendelse.

Derfor var Sydkorea betænkelig ved USA's beslutning om installeringen af det såkaldte Terminal High Altitude Area Defence (THAAD) missilforsvarssystem. Sydkoreanernes skepsis bundede i risikoen for, at systemet ville optrappe spændingsniveauet unødigt på den koreanske halvø. Og da Sydkorea ikke blot er truet af Nordkoreas atomvåben, men af artilleri, kemiske våben og meget andet i Nordkoreas militære godtepose, så er atomtruslen mindre væsentlig end spørgsmålet om, hvorvidt Nordkorea kan finde på at anvende militær magt mod Sydkorea i det hele taget. USA kan i yderste konsekvens fjerne sine baser fra den koreanske halvø. Men Sydkorea er tvunget til at leve med Nordkorea, og derfor er Seouls prioriteringer noget anderledes end dem, man finder i Washington. Sydkoreanernes skepsis forhalede processen, men i lyset af truslen nordfra samt det faktum, at de er dybt afhængige af USA's vilje til at forsvare dem, endte de med at acceptere missilforsvaret.

I de første måneder af Trumps præsidenttid steg både tvivlen om USA's troværdighed og spændingsniveauet på den koreanske halvø. USA forlangte en genforhandling af den bilaterale frihandelsaftale med Sydkorea, KORUS. En aftale, som er kolossalt vigtig for Sydkoreas økonomi. På et tidspunkt erklærede Trump, at Sydkorea selv skulle finansiere sit missilforsvar. Selvom den besked er trukket tilbage, og USA har forsikret Sydkorea om, at de står 100 pct. bag forsvaret af landet indtil videre, så har Trump så sent som i juni 2018 udtalt, at han personligt gerne så, at USA's tropper blev trukket tilbage fra den koreanske halvø. Derfor kan Sydkorea ikke længere forlade sig på amerikanske sikkerhedsgarantier, og Seoul er nødt til at støtte de stater, der prioriterer stabilisering over afnuklearisering. Sydkoreanerne kan ikke på egen hånd sikre sig mod truslen fra Nordkorea - dertil er Sydkorea for svag og for tæt på sin truende nabo. I stedet har Seoul i takt med USA's svækkede troværdighed som alliancepartner lænet sig mere og mere op ad Beijing i håbet om, at dialog og samarbejde kan afløse gensidige trusler.

I spørgsmålet om genforening er Sydkorea ligeledes mere skeptisk end USA. Officielt går Sydkorea ind for genforening, men det dækker over store meningsforskelle i befolkningen. Flertallet i den ældre generation betragter stadig genforening som både nødvendig og naturlig. Imidlertid er der blandt yngre sydkoreanere ikke den store lyst til at betale de enorme omkostninger, som en genforening med et tilbagestående og økonomisk forarmet Nordkorea med en helt anden nyere historie vil indebære. Derfor er en fredelig tilnærmelse til styret i Pyongyang mere attraktiv i Seoul end en egentlig genforening, såfremt det lykkes at sænke spændingsniveauet og øge tilliden blandt de involverede aktører.

Kursændringen under OL

Sydkorea var vært for afholdelsen af de 23. olympiske vinterlege i PyeongChang i Sydkorea fra den 9. til den 25. februar 2018 og de paralympiske vinterlege fra den 9. til den 18. marts. Begivenheden skulle vise sig at være en enestående mulighed for at vende den højspændte situation mod dialog. Med OL som undskyldning kunne Sydkoreas Præsident Moon Jae-in forfølge sin ambition om at genoplive ”solskinspolitikken”, som blev ført fra 1998 til 2008. Denne politik betoner samarbejde og dialog i det ellers dybfrosne forhold mellem Nord- og Sydkorea.

Man inviterede Nordkorea til at deltage i OL – et klart tegn på, at Sydkorea ligesom Kina ser diplomatiske midler som den eneste vej frem mod en attraktiv løsning. Samtidig har Sydkorea valgt at udstille uenigheden med høgene i USA's administration, fx da Seoul i fuld offentlighed henstillede til, at USA accepterede at indstille de fælles militære øvelser (med henblik på at få Nordkorea i tale).

Hvis der ikke kom noget ud af samtalerne, kunne man trække i land ved at henvise til, at øvelserne blot var indstillet for at få afviklet de olympiske lege i god ro og orden

USA endte med at gå ind på de betingelser for forhandlinger med Nordkorea, som blev opstillet af Kina i samarbejde med Rusland. Først annoncerede Kina og Rusland, at forhandlinger mellem USA og Nordkorea krævede, at USA og Sydkorea indstillede deres militære øvelser - til gengæld ville Nordkorea indstille sine missiltests og atomprøvesprængninger. Det accepterede USA under OL. Hvis der ikke kom noget ud af samtalerne, kunne man trække i land ved at henvise til, at øvelserne blot var indstillet for at få afviklet de olympiske lege i god ro og orden.

Dernæst accepterede USA at forhandle med et atombevæbnet Nordkorea, der endnu ikke har taget skridt til at afskaffe sine atomvåben. Ganske vist har Nordkorea angiveligt opgivet et testsite for missiltests, men Nordkorea har ikke tilladt eksperter at verificere dette, og desuden vurderes stedet allerede at være så godt som ubrugeligt, fordi tunnellerne under det allerede var begyndt at styrte sammen. Dermed er USA's accept af at forhandle med et atombevæbnet Nordkorea endnu et knæfald for den kinesisk-russiske linje.

USA har dermed, i hvert fald for en tid, fraveget sin afskrækkelseskurs. Dette kurskifte skyldes ikke alene internationale udviklinger, men også at USA omkring årsskiftet omsider fik ansat de Asien-specialister, der kunne lægge en overordnet strategi for USA's Asien-

politik og bygge bro mellem høgene, der kræver en fortsættelse af sanktionerne mod Nordkorea og duerne, der gerne så forhandlingsvejen afprøvet.

Den første statsleder, der mødtes med Kim Jong-un efter annonceringen af planerne om et amerikansk-nordkoreansk topmøde, var Kinas leder Xi Jinping (Kim mødtes først derefter med sin sydkoreanske kollega). Umiddelbart før Kims møde med Trump i Singapore mødtes han igen med Xi. Xis dialog med Kim Jong-un tjente til at sætte rammerne for, hvad Nordkorea kan tilbyde for at løse konflikten om landets atomvåben.

Topmødet mellem Trump og Kim – hvad kan den føre til?

Men i foråret faldt Beijings vilje til at komme USA i møde til nul. Årsagerne: Trumps startskud til en handelskrig med Kina (i slutningen af marts), en lov, der tillader gensidige besøg mellem Taiwans og USA's embedsmænd, samt et voksende antal amerikanske flådeoperationer i Det Sydkinesiske Hav (som USA mener, er internationalt farvand, hvor militære fartøjer har ret til at sejle inden for 12 sømil af klipperev besat af Kina).

Samtalerne mellem Xi og Kim har derfor med stor sandsynlighed koncentreret sig om spørgsmålet om, hvordan Nordkorea kan pause sit atomvåben- og missiludviklingsprogram – uden at give køb på sin forsvarsevne.

Den fælles udtalelse fra topmødet i Singapore forpligter USA og Nordkorea på at etablere relationer, der fremmer fred og velstand og på fælles bestræbelser på at opbygge et fredeligt og stabilt fredsregime på den koreanske halvø. Nordkorea lover at arbejde frem mod en fuldstændig afnuklearisering af den koreanske halvø. Desuden skal landet tilvejebringe ligene af de amerikanere, der døde under Korea-krigen (1950-53).

Kim Jong-un har benyttet forårets topmøder til en massiv charmeoffensiv, der med succes har fremstillet ham som en menneskelig og lattermild leder på trods af regimets brutalitet over for en befolkning, der holdes i et jerngreb

Der er tale om en meget bred rammeaftale, af nogle anset for USA's fuldstændige knæfald for Nordkorea (og for Kina). Nordkorea er naturligvis den store sejrherre: Regimet har opnået legitimitet - ved at blive anerkendt af USA's præsident - og har dermed udsigt til at komme ud af sin pariastatus, såfremt de efterfølgende forhandlinger fortsætter forsoningslinjen. Dertil kommer, at Kim Jong-un har benyttet forårets topmøder til en massiv charmeoffensiv, der med succes har fremstillet ham som en menneskelig og lattermild leder på trods af regimets brutalitet over for en befolkning, der holdes i et jerngreb.

Hvilke andre handlemuligheder havde USA end at vælge forhandlingsvejen? At Kina, Rusland og Sydkorea ønsker forsoning, gjorde det umuligt for Washington at tvinge Nordkorea på plads. Og kritikken til trods er der klare fordele ved aftalen, der jo cementerer USA's og Nordkoreas fælles ønske om at standse de gensidige trusler.

Nordkoreas leder er 35 år gammel (vurderer iagttagere), og han ønsker formentlig at dø på posten. Hvis han skal overleve så længe, er det vigtigt for ham at komme ud af den

pariastatus, hans regime har fået, og slå ind på en økonomisk reformvej, der kan sikre regimets langsigtede overlevelse og gøre Nordkorea til en mere spiselig partner for såvel Kina som Sydkorea. Den legitimitet, Kim Jong-un fik på topmødet den 12. juni, er et skridt på vejen. Hvis USA's forhandlere har regnet rigtigt, så er vejen ud af pariastatus så høj en prioritering, at Nordkorea vil forholde sig i ro, så længe USA afholder sig fra truende adfærd over for Pyongyang og fortsat indstiller de militære øvelser på den koreanske halvø, således som Trump tilkendegav ved topmødet den 12. juni.

I betragtning af, at USA havde malet sig selv op i et hjørne (ved at bruge afskrækkelse uden at forsikre Nordkoreas regime om at det ville overleve, hvis det imødekom USA's krav), så vil det være en kæmpefordel for USA, hvis Korea-spørgsmålet holder op med at trække massive ressourcer og opmærksomhed. Der er andre Asien-problematikker, som Trump-administrationen betragter som vigtigere - fx handel, Taiwan og Det Sydkinesiske Hav.

Dertil kommer, at Nordkoreas atomprogram formentlig kan indefrys på det nuværende niveau, således at Pyongyang faktisk ikke er i besiddelse af et stabilt og pålideligt interkontinentalt ballistisk missil. Ydermere bakkes aftalen op af Sydkorea, Kina og Rusland, og som Trump har udtalt, er det jo primært regionens naboer, der kommer til at mærke konsekvenserne af aftalen.

Der er i regionen en generel erkendelse af, at USA's sikkerhedsgarantier ikke er meget værd, og at det derfor er nødvendigt at lade tiden gå og over en årrække få demonstreret, om regimet i Pyongyang er spiseligt for USA. Måske bliver det resultatet, hvis regimet påbegynder økonomiske reformer?

En væsentlig trussel mod mulighederne for at skabe stabilitet på den koreanske halvø er den betydelige modvilje mod Trump-administrationen blandt internationale beslutningstagere og de internationale medier. Der er ikke megen tiltro til, at Trump-administrationen kan indgå og overholde aftaler, der løser konflikter. Denne mistillid til USA's formåen underminerer i sig selv chancerne for, at den netop indgåede aftale kan bruges til at stabilisere situationen. Allerede få uger efter aftalens indgåelse begyndte internationale medier som CNN og Washington Post at skrive om Nordkoreas udbygning af deres atomvåbenfacilitet i Yongbyon, der regnes for en af de vigtigste brikker i Nordkorea atomvåbenprogram. Desuden berettede disse medier om, at Nordkoreas atomvåbenbeholdning er langt mere omfattende end det, regimet har oplyst, og at Nordkorea holder store dele af deres beholdning af atomare sprænghoveder og lignende våben skjult.

Nordkoreas aktiviteter i Yongbyon over sommeren 2018 anslås af sydkoreanske efterretninger at være udbygninger, der ikke gør nogen forskel for Nordkoreas atomvåbenkapabiliteter – der desuden absolut intet fortæller om Nordkoreas vilje til atomnedrustning. Der er fx tale om rutineprægede modificeringer i en reaktors køleanlæg. Og det har længe været kendt, at Nordkorea skjuler store dele af sit arsenal af atomvåben. Det er netop grunden til, at Nordkorea har kunnet levere en troværdig trussel. Der er altså tale om ikke-nyheder, der svækker Trump-administrationens muligheder for at stabilisere situationen på den koreanske halvø i forsøget på at udstille at Nordkoreas bluff.

På vej ud i våbenkapløbet?

Et problem ved legitimeringen af Nordkorea er selvfølgelig signalet om, at det betaler sig for pariastater at have atomvåben. Men det løb er alligevel kørt for længe siden. USA har selv kraftigt undermineret Traktaten om Ikke-Spredning af Masseødelæggelsesvåben ved fx at acceptere Indiens atomvåben.

Japan er allerede en af verdens stærkeste og mest avancerede

militærmagter - teknologisk er de på højde med USA

Den store taber i spillet om Nordkoreas atomvåben er Japan, der hele vejen igennem har været hardlineren. I Tokyo betragter man genforening som ønskeligt for, at Nordkorea kan komme ind under det amerikanske alliancesystem, og japanerne kritiserer USA for at have været alt for blødsødne over for Kina og Nordkorea. Imidlertid stiller Japan sig - ligesom Sydkorea - tvivlende over for værdien af USA's sikkerhedsgarantier.

Japans forfatning giver kun landet ret til at bruge militær magt i selvforsvar, og det begrænser hvilke typer af våben, Japan må være i besiddelse af. Imidlertid har der i flere år været en gradvis slækkelse af fortolkningen af forfatningen – fx har Japan nu pligt til at forsvare USA, hvis landet angribes. Konflikten om Nordkoreas atomvåben har skubbet på Japans opgør med den restriktive forfatning. USA's accept af Nordkoreas atomvåben betyder, at der næppe vil gå mange år, før Japan bliver langt bedre i stand til at spille med sine militære muskler, end tilfældet er nu.

Japan er allerede en af verdens stærkeste og mest avancerede militærmagter - teknologisk er de på højde med USA, de har årtiers træning med USA som grundlag for deres militære formåen, og de kan anskaffe sig atomvåben på mindre end en uge. Truslen fra Nordkorea – kombineret med USA's faldende forsvarsvilje – er blevet anledningen til, at man i Japan nu taler om nødvendigheden af at få offensive våben og sågar atomvåben. Det er overvejelser, der var utænkelige at luften i offentligheden for blot få år tilbage.

Det er svært at spå om, hvad historien ender med. Det mest sandsynlige er, at USA kommer til at acceptere et atombevæbnet Nordkorea. Og uanset om man finder en vej til at bringe den nuværende konflikt til afslutning, så vil konflikten have fremskyndet et gryende konventionelt og atomart våbenkapløb i Nordøstasien:

Kina og Rusland arbejder på højtryk på at kunne gennembryde USA's endnu ikke færdigudviklede missilforsvar og opgradere deres atomare slagstyrke. Samtidig er Japan som nævnt hastigt på vej til at smide bindingerne på Tokyos brug af militær magt, og også Sydkorea overvejer, hvordan de egenhændigt kan håndtere militære trusler i fremtiden. Våbenkapløbet stopper ikke, blot fordi spørgsmålet om Nordkorea løses. Det er blevet en mere mudret region, hvor det er stadig mere uklart, hvem der er ven, og hvem der er fjende. Denne usikkerhed gør det dyrere at skaffe sig sikkerhed, fordi det er mere uklart, hvor truslerne kommer fra.

Dermed er vi på vej ud i et permanent højt spændingsniveau, der ikke blot påvirker fremtiden på den koreanske halvø, men hele verdens fremtid

Liselotte Odgaard (f. 1967) er lektor ved Forsvarsakademiet. Hun har skrevet et stort antal bøger og artikler om kinesisk sikkerhedspolitik og bidrager til den offentlige debat herom. Hun har været gæsteforsker ved institutioner som Harvard University, Woodrow Wilson International Center for Scholars og det norske Nobelinstitut. Dette er en opdateret udgave af artiklen fra RÆSON32.

Camilla Tenna Nørup Sørensen om Xi Jinping og Kina: Præsident på livstid? (24.05.2018)

De enorme udfordringer, Kina står over for, kalder på stabil, beslutsom og langsigtet ledelse. Det mener Xi Jinping, der muligvis har gjort sig selv til præsident på livstid

Kinesiske folkekongresser er normalt ikke begivenheder, der tiltrækker den store opmærksomhed uden for Kina. Men i starten af marts tiltrak det verden over mange overskrifter, at den kinesiske præsident, Xi Jinping, fik folkekongressens opbakning til at fjerne den kinesiske forfatnings bestemmelse om, at en kinesisk præsident kun kan sidde i to femårs perioder. Der blev herved åbnet op for, at Xi, som i dag er 64 år, kan blive som Kinas præsident på livstid.

For eksperterne var det ikke uventet – et stærkt varsel kom under den 19. partikongres i oktober sidste år, hvor Xi undlod at udpege yngre medlemmer til partiets øverste ledelse i politbureauets stående komité. Det har ellers været en praksis fulgt siden Deng Xiaoping: at indlemme medlemmer af næste generation af ledere i topledelsen, fem år før de forventes at tage over. En sådan gradvis magtoverdragelse skal lægge en dæmper på interne magtkampe, og de kommende ledere får en længere oplæring. Men sådan kommer det efter alt at dømme ikke til at foregå under – og efter – Xi. Der er ingen indikationer på, hvem der skal tage over efter ham og den nuværende premierminister, Li Keqiang, og altså heller ikke hvornår – og hvordan – det vil ske.

Under partikongressen kom endnu et varsel om, hvad der var i vente, idet Xi formåede at få sat sit navn på den seneste tilføjelse til det ideologiske tankesæt i partiets forfatning. 'Xi Jinpings tanke om socialisme med kinesiske særtræk i den nye æra' er således betegnelsen for den overordnede linje, der skal guide politikker og beslutninger i Kina de næste mange år frem. Selv ikke hovedarkitekten bag Kinas økonomiske reformer, Deng Xiaoping, fik sit navn og ideologiske bidrag i forfatningen, mens han stadig levede. Xis to umiddelbare forgængere som partiets generalsekretær – Jiang Zemin (1989-2002) og Hu Jintao (2002-2012) – formåede slet ikke at få deres navne skrevet ind i forfatningen. Det betyder, at Xi og den linje, han ønsker at følge, allerede har opnået højeste grad af anseelse i partiet. Partiforfatningen (ikke at forveksle med staten Kinas forfatning) fastlægger regler og principper for partimedlemmer, fremlægger den partigodkendte version af Kinas og partiets historie og fastslår, hvordan tidligere og nuværende ledere og medlemmer har bidraget hertil. Nu hvor Xi er skrevet ind, har han den øverste autoritet – det står i partiets forfatning, og der kan ikke sættes spørgsmålstejn ved dette uden at sætte spørgsmålstejn ved partiets ufejlbarhed. Xi kan således ikke udfordres, uden at hele partiet udfordres. Og det er i 'Xi Jinpings tanke om socialisme med kinesiske særtræk i den nye æra', at svar og løsninger på de udfordringer, som Kina står over for, skal findes. Planen er lagt frem til 2050.

Xi har også fået tilkæmpet sig flere titler end sine forgængere. Han er således både kommunistpartiets generalsekretær, Kinas præsident og formand for den centrale militærkommission samt øverstkommanderende i det kinesiske militær. Derudover tales han i stigende grad som 'kerneleder' og har formået at indsætte sig selv som leder af vigtige 'ledende smågrupper', fx for den indenrigspolitiske reformproces og national sikkerhed. Særligt det sidste er udtryk for en centralisering af beslutningskompetence hos Xi. Det er reelt i de 'ledende smågrupper', som findes for alle væsentlige indenrigspolitiske og udenrigs- og sikkerhedspolitiske spørgsmål, at de vigtigste ledere fra partiet, regeringen og indimellem også militæret samles, diskuterer og træffer beslutninger.

Xi har også sat et klart aftryk på den førte politik – der er igangsat større initiativer og tages flere chancer såvel i indenrigspolitikken som i udenrigs- og sikkerhedspolitikken. Han

har fx fået sat skub i det store infrastrukturprojekt 'den nye silkevej' (se artiklen i RÆSON33) og igangsat en gennemgående professionalisering og omstrukturering af det kinesiske militær, hvor særligt flåden og luftvåbnet tilføres flere ressourcer for dermed at sikre Kinas evne til at agere militært også uden for Østasien.

Dertil kommer den stort anlagte antikorrupsionskampagne, der indtil videre har kostet tusinder af højtstående parti- og militærledere deres poster. Problemet er reelt – der *er* udbredt korrupsion i toppen af kinesisk politik – men kampagnen tjener også som et vigtigt instrument til at fastholde og styrke Xis magtposition ved at uskadeliggøre mulige rivaler og modstandere. Det fremadstormende politbureauemedlem og daværende partisekretær for Chongqing Bo Xilai blev anset for at være en mulig udfordrer af Xi Jinping. I 2013 blev han idømt fængsel på livstid for korrupsion, bestikkelse og embedsmisbrug. I 2017 skete der nærmest en gentagelse, da Sun Zhengcai – også medlem af politbureauet, partisekretær for Chongqing og forventelig kommende medlem af politbureauets stående komité – blev ekskluderet fra partiet og sat under anklage for seriøse brud på partidisciplinen. Anklagen mod Sun blev senere udvidet til, at han også stod bag forsøg på at mobilisere modstand i partiet mod Xi.

Under folkekongressen var der ingen modstand at spore – tværtimod var der bred opbakning både til forfatningsændringen og til etableringen af en ny antikorrupsionsenhed, National Supervisory Commission, der er sat til at kontrollere offentligt ansatte på alle niveauer. Den står tilsyneladende uden for det almindelige retssystem i Kina og er derfor ikke forpligtet til at følge gængse retsprincipper og regler, fx kan anklagede blive nægtet adgang til advokatbistand og blive tilbageholdt på ubestemt tid. Det tyder på, at antikorrupsionskampagnen fortsætter ufortrødent. Også selvom den har skabt en frygt og en passivitet særligt hos lokale og regionale ledere til skade for gennemførelsen af den økonomiske reformdagsorden.

Xi voksede op under Kulturrevolutionen og oplevede på nærmeste hold de rædsler, som Maos militante rødgardister spredte. Alligevel synes han ikke bekymret over, at der opdyrkes en personkult omkring ham – han bidrager tilsyneladende gerne hertil, fx ved at tage på rundtur til statskontrollerede medier med budskabet om, at de altid først og fremmest skal være loyale mod partiet og dets leder. Hans taler og citater er blevet fast pensum på partiskolerne og universiteterne. Der er ikke udgivet en 'Xis lille røde', men det andet bind i serien *Xi Jinping: The Governance of China* samler ikke mindre end 99 af Xis taler, instruktioner, samtaler mv. ledsaget af et utal af billeder af 'statsmanden Xi'. Bogen findes oversat til adskillige sprog.

Al tvivl er derfor fejlet af bordet – Xi er Kinas absolutte topleder og den stærkeste leder i landet siden Folkerepublikken Kinas grundlægger, Mao Zedong. Hvad betyder det for Kina og resten af verden, at han nu har mulighed for at sidde som Kinas præsident på livstid?

Xi er ikke en ny Mao

Kina – og kommunistpartiet – samt Kinas rolle i og betydning for verden er ikke som under Mao. Hverken den kinesiske befolkning eller partiet kan i dag kontrolleres, mobiliseres eller manipuleres på samme måde – og en vigtig grund hertil er 'arven' fra Mao, der med de mange kampagner skabte stor mistillid, politisk apati og desillusion i den kinesiske befolkning.

Samtidig lægger det store begrænsninger på Xis udfoldelsesmuligheder i udenrigs- og sikkerhedspolitikken, at Kina i dag er bundet så tæt op på det globale system. Kina er til stede verden over med stærke – økonomiske, politiske og sikkerhedspolitiske – interesser. Og det kinesiske samfund er – særligt via diverse sociale medier – forbundet med verden uden for Kinas grænser på kryds og tværs. Det er ikke muligt at starte en ny kulturrevolution og lukke

og isolere Kina fra resten af verden. Det sidste er der heller ikke meget, der tyder på, at Xi ønsker; tværtimod. Xi vil have Kina ud – og frem – i verden.

I Xis overordnede vision om realiseringen af 'den kinesiske drøm' er målet, at Kina, ledet af et stærkt og effektivt kommunistparti, indtager rollen som en respekteret og indflydelsesrig stormagt, der sætter standarderne for teknologisk udvikling og innovation. Det er derfor en helt anderledes udadvendt, ambitiøs og langsigtet vision end hos Mao. Centralt for Mao var at forfølge sin egen revolutionære utopi og at styrke egen magt på bekostning af splid og kaos i partiledelsen og i samfundet. Altså var partiet og Kina til for Mao. Sådan er det ikke under Xi, der ser en styrkelse af partiet som centralt for ethvert håb om at genrejse Kina. Det er svært at vurdere de nærmere magtforhold og -dynamikker i kommunistpartiets øverste ledelse, men der er tegn på, at der er enighed om behovet for en markant, forenende topleder i den situation, som Kina står i. I disse år er der mange nye og komplekse udfordringer og dilemmaer såvel i indenrigspolitikken som i udenrigs- og sikkerhedspolitikken. Der er givetvis stadig uenigheder, spændinger og forskellige magtfulde fraktioner i partiet og i militæret, som Xi skal manøvrere rundt mellem og tilgodese. Der skal stadig forhandlinger, kompromiser, afstemninger mv. til.

Særligt uden for Kina er der udtrykt en bekymring for, om Xis 'præsident på livstid'-titel ruller institutionaliseringen i det kinesiske politiske system tilbage og dermed truer den højere grad af forudsigelighed, kontinuitet og stabilitet, som har karakteriseret magtoverdragelser i Kina de seneste årtier. Efter Maos død blev der gradvist indført visse normer og praksisser særligt med henblik på at modvirke enmandsvælde i partiet samt udrensninger og evige magtkampe internt i partitoppen. Det er fx derfor, at der er udviklet en praksis for, at næste generation af ledere indlemmes i partiets topledelelse, fem år før de forventes at tage over, og at ledere over 68 år ikke længere får nye poster, men pensioneres. Disse normer og praksisser er i høj grad blevet fulgt siden Deng Xiaoping. Xi synes imidlertid ikke begrænset heraf. Som nævnt ovenfor har han ikke udpeget yngre medlemmer til politbureauets stående komité, og under forårets folkekongres udnævnte han sin højrehånd Wang Qishan til vicepræsident, på trods af at Wang, som er 69 år, var sendt på pension efter den 19. partikongres, hvor han trådte tilbage som medlem af politbureauets stående komité. Hvis dette er tegn på en mere generel udvikling af en lille magtklike omkring Xi, som på skift varetager topposterne i det kinesiske politiske system, til de dør, kan det betyde, at yngre kræfter, som ellers har arbejdet sig op igennem partisystemet, ikke længere har udsigt til at komme helt til tops. Det vil skabe frustration. Det øger risikoen for kupforsøg, vold og ustabilitet kendetegnende for magtoverdragelser i autoritære politiske systemer over hele verden – også i Kina under Mao (1949-76) og Deng (1978-97).

Xi synes at være bevidst om sådanne farer. Særligt i lyset af Kinas størrelse har han brug for bred støtte og legitimitet i både partiet og befolkningen. I modsat fald vil hans politikker ikke kunne nå ret langt uden for Beijing. Det er ikke længere muligt at sikre dette via frygt, trusler og partipropaganda. Derfor sker der under Xi også en nytænkning af partiets organisering internt og dets relation til befolkningen, og der indføres nye mekanismer og kanaler for horisontal og vertikal koordination og konsultation – fx har kinesere flere steder i landet fået bedre muligheder for at holde øje med og påvirke lokale partiregeringers prioriteter og budgetter.

Dette hænger sammen med Xis – og partiledelsens – erkendelse af den uhyre komplekse virkelighed, de står over for. At der er behov for nytænkning, afspejles fx i Xis over tre timer lange åbningstale til den 19. partikongres. Her gjorde han klart, at Kina er inde i en "afgørende vigtig strategisk periode", hvor der såvel internt som eksternt er dybe og komplicerede forandringer undervejs. Xi identificerede særligt en stor udfordring: den stigende ulighed i samfundet

og partiets manglende evne til at indfri befolkningens forventninger om et bedre liv, hvilket skaber store sociale spændinger og ustabilitet. Det kan ikke håndteres ved at fortsætte som hidtil.

Med andre ord: Xi er klar over, at kommunistpartiet er udfordret – ikke af en egentlig politisk opposition, men af behovet for grundlæggende omstillinger af det enorme partiapparat og dets evne til at kontrollere – men ikke hæmme – innovative tiltag og udviklinger i det kinesiske samfund og den kinesiske økonomi.

Der skal ikke herske tvivl om, at brugen – og udviklingen – af 'hårde metoder' fortsat har prioritet. Budgetterne til indenrigspolitiske sikkerhedsstyrker er kun yderligere øget under Xi, hvilket også gælder for kontrollen og overvågningen i det kinesiske samfund. Særligt styrket er evnen til hurtigt at identificere og slå ned på bevægelser og grupperinger, der anses som potentielle trusler mod partiets – og Xis egen – magt. Der gøres hyppigt brug af nye overvågningsteknologier og de nye informations- og dataindsamlingsmuligheder, som den mere udbredte brug af mobiltelefoner og sociale medier blandt den kinesiske befolkning har åbnet for. Der er fx bestræbelser i gang på at udvikle og indføre et digitalt pointsystem, hvor kinesiske borgeres adfærd nøje overvåges og bedømmes med henblik på at sikre "et harmonisk og socialistisk samfund". Der tildeles point, alt efter hvor "god og troværdig opførsel" der udvises, og ens 'score' vil så spille så ind i forhold til fx adgangen til offentlige ydelser og bestemte jobs. Pilotprojekter kører i adskillige kinesiske byer, og planen er, at en national udgave skal rulles ud i 2020. Den overordnede hensigt bliver der ikke lagt skjul på: "Partiet kontrollerer og leder alle ting, alle steder", som Xi også slog fast i talen til den 19. partikongres.

En ledende stormagt i 2050

I udenrigs- og sikkerhedspolitikken har Xi sat yderligere skub i bevægelsen væk fra Deng Xiaopings 'hold lav profil'-doktrin med konkrete bestræbelser på at tage en international lederrolle på særlige områder. Det ses tydeligst i lanceringen af den første kinesisk-styrede internationale multilaterale udviklingsbank Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB) og med 'den nye silkevej'. Særligt sidstnævnte har Xi investeret stor personlig prestige i.

Generelt står Xi for en ny og selvbevidst linje i kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik, hvor han hyppigt fremhæver traditionelle kinesiske ideer og værdier som bidrag til sikring af stabilitet og udvikling i verden og præsenterer 'Kina-løsningen' som et nyt valg for særligt udviklingslande, der søger økonomisk vækst samtidig med uafhængighed. Ligeledes ses et Kina, der under Xi engagerer sig mere aktivt i håndteringen af internationale kriser og konflikter og lancerer kinesiske forhandlingsmodeller og mæglingsforslag.

Selvom det fortsat er i den begyndende fase, er der tale om en bemærkelsesværdig udvikling – at en kinesisk leder insisterer på, at Kina har andet og mere end blot økonomisk vækst at tilbyde, og generelt står ved, at Kina ikke blot har ambitioner på sine egne vegne – Kina skal være en stormagt – men også på vegne af det internationale system.

I forlængelse heraf er det også tydeligt, at Xi står stærkere – mere kompromisløst – på Kinas kerneinteresser og synes mere villig end sine forgængere til at tage økonomiske og militære instrumenter i anvendelse for at sikre disse. Det viser sig særligt i håndteringen af Kinas relationer til sine mindre naboer, fx Vietnam og Filippinerne. Det seneste år, hvor de to landes territoriale stridigheder med Kina i Det Sydkinesiske Hav er intensiveret, har Kina både styrket sin militære tilstedeværelse i området og advaret vietnameserne og filippinerne om økonomiske konsekvenser, hvis de ikke indordner sig. Den mere kompromisløse tilgang ses også i Kinas mere direkte krav til USA om at trække sig – i det mindste militært – fra Kinas interessesfære i Østasien, fx har Xi opfordret til, at "asiater tager sig af asiatisk sikkerhed".

I dag har Kina langt stærkere økonomiske og militære muskler at spille med, men den nye linje skal også føres tilbage til Xi, der træder mere i karakter og som den første kinesiske

leder siden Deng Xiaoping står stærkt nok til at kunne sætte sit eget præg på visionerne og retningslinjerne bag Kinas udenrigs- og sikkerhedspolitik.

Den mere visionære, ambitiøse og risikobetonede linje i kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik under Xi nyder generelt stor opbakning i den kinesiske befolkning. Her er forventningen, at Kinas stigende økonomiske og militære formåen omsættes til større international respekt og imødekommenhed over for kinesiske krav og synspunkter. Når det ikke sker – når andre lande går imod Kinas kerneinteresser – kommer Xi under et vist nationalistisk pres for at igangsætte modforanstaltninger af både økonomisk, diplomatisk og militær art. Det ses fx i disse måneder i forhold til Taiwan, hvor USA – set fra Kina – bryder alle tidligere indgåede aftaler med den nyligt godkendte lov *Taiwan Travel Act*. Den lægger op til at styrke politiske og militære relationer med Taiwan og sår dermed tvivl om Washingtons fortsatte forpligtelse til 'Et-Kina'-politikken.

At Xi nu har mulighed for at sidde som Kinas præsident på livstid, betyder, at resten af verden – og særligt Kinas mindre naboer og USA – må forberede sig på et endnu stærkere og mere selvhævdende Kina. Et Kina, som muligvis også vil udvide kerneinteresserne og blive mindre tålmodig i forhold til at sikre disse, fx i forhold til genforening med Taiwan, som Xi ved flere lejligheder har efterspurgt.

Kan USA acceptere Kina som en ligeværdig stormagt? Er Washington klar til at gøre plads og afgive indflydelse til Beijing? Det har historisk set vist sig at være svært, og der er p.t. heller ikke meget, der tyder på, at USA er klar til at trække sig militært fra Østasien. Den strategiske rivalisering mellem USA og Kina, som primært udspiller sig i Østasien med stigende sikkerhedspolitisk spænding og militær oprustning til følge, vil derfor kun blive yderligere intensiveret. Det ses i disse måneder tydeligt i farvandene omkring Det Sydkinesiske Hav og Taiwan, hvor det kinesiske militær har afholdt flere store øvelser, mens den amerikanske flåde også øger sin tilstedeværelse.

Uden for de kinesiske grænser er der i disse år stort fokus på de negative konsekvenser af et økonomisk og militært stærkere Kina. Analysen skal dog også vendes om: Hvad vil det betyde, ikke kun for Kina, men også for resten af verden, hvis Xis plan slår fejl? Der er ikke noget at sige til, at flere af Kinas mindre naboer frygter et stærkt Kina mindre end et svagt Kina i indenrigspolitisk kaos. Også for resten af verden vil det imidlertid få store negative følger, hvis Kinas økonomiske vækst falder voldsomt, gældsboblen springer, de sociale og etniske spændinger kommer ud af kontrol, og kommunistpartiet splittes. En anden udlægning af Xi som 'præsident på livstid' er derfor, at det er et nødvendigt træk at samle magten hos Xi og det stærke hold af erfarne, kompetente og loyale partimedlemmer, som han har omgivet sig med. At det kræver stabilitet, beslutsomhed og en langsigtet strategi at få Kina – herunder landets økonomi – helskindet igennem de store udfordringer og omvæltninger, der venter.

Kina skal være en ledende stormagt i 2050. Det er målet, som Xi selv har stillet op. Nu skal der leveres. Der vil blive sat ind på alle fronter. Som den britiske tidligere topdiplomat og Kina-ekspert Charles Parton formulerede det efter folkekongressen: "The (Xi) Party is just getting started – the West had best be ready".

Camilla T.N. Sørensen (f. 1976) er adjunkt ved Institut for Strategi, Forsvarsakademiet, og bl.a. forfatter til Kina-kapitlet i RÆSON-bogen Verdens Magter (2017).

Artiklen blev bragt i RÆSONs sommernummer 2018, der udkom 24/05.

Bertil Lintner om Det Indiske Ocean: Fjendtligheden mellem Kina og Indien er den alvorligste i mere end et halvt århundrede (24.05.2018)

På den sydlige side af en bro over en flod i det sydvestlige Kina findes et statsligt monument. Det forestiller fire figurer, som skjuler et stort, hjullignende objekt mellem sig. Deres alvorlige, bestemte ansigter er rettet mod syd, og de kinesiske skrifttegn, som er indgraveret i monumentets bund siger: ”Enhed! Nedbryd vejene! Gå fremad!”

Broen fører fra den kinesiske by Ruili til Jiegao, en lille enklave, som tilhører Kina. På flere steder danner Ruili-floden en grænse mellem Kina og Myanmar, og Jiegao, der kun er lidt over to kvadratkilometer, er helt omgivet af Myanmars territorium. Moderne højhuse og luksushoteller rejser sig over Jiegao. Her findes butikker og stormagasiner, som sælger alle tænkelige forbrugsvarer. I et hjørne af enklaven kan man finde verdens største jademarked. Jade, en ædelsten, som kun findes i sin bedste grønne form i det nordlige Myanmar, fragtes over grænsen og sælges til spekulanter fra hele Kina. Hver morgen kører karavaner af store lastbiler lastet med alle tænkelige varer gennem grænsekontrollen og videre til byen Muse på Myanmars side af grænsen og senere videre til Lashio, Mandalay, Yangon og andre steder længere inde i landet. En del fortsætter hele vejen til Moreh på grænsen til Indien. Kinesiske varer oversvømmer nu markederne i de nordøstlige indiske delstater Manipur, Nagaland, Mizoram og Assam.

Kun få kilometer fra Jiegao går to rørledninger over grænsen. De fragter gas og olie fra Myanmars kyst gennem landet til den kinesiske provins Yunnan. Ved at anvende en genvej gennem Myanmar får Kina et alternativ til ruten gennem det smalle og trafikerede Malaccastræde, hvor der importeres olie fra felter i Mellemøsten. Nu kan olien og gassen fragtes til en ny havn i Kyaukpyu på Myanmars kyst, som blev bygget med hjælp fra Kina. Byggeriet blev påbegyndt i 2007 og er stadig i gang.

Grænseovergangen fra Jiegao til Muse er Kinas port til Syd- og Sydøstasien, så det er ikke bemærkelsesværdigt, at monumentet står her. Monumentet blev opført i 1993. Her fandtes der intet andet end bambushytter og rismarker. Broen og monumentet var det første, som blev bygget. Sidenhen kom højhusene og alt det andet. Der var allerede en langsigtet plan for en økonomisk ekspansion sydover, og den har nu fået en større og bredere betydning i kraft af det såkaldte ’Belt and Road Initiative’ [Bælte- og Vej-initiativet, kaldet ”Den Nye Silkevej”, red.], som blev lanceret af Kinas præsident, Xi Jinping, i september og oktober 2013.

I forbindelse med Bælte- og vej-initiativet skal Kina bygge veje, jernbaner, broer og havne i hele regionen til en værdi af flere billioner dollars. Kinas forbindelser med Rusland og Tyrkiet skal forbedres, og den ’økonomiske korridor’, som allerede eksisterer gennem Myanmar, skal udbygges gennem Pakistan for at sikre adgangen til Det Indiske Ocean. Planerne omfatter også landruter til Thailand og videre til Singapore for til sidst at ende ved Middelhavet og Europa. De samlede omkostninger forbundet med projekterne forventes at udgøre et tocifret billionbeløb målt i danske kroner.

Hvis Bælte- og vej-initiativet går efter planen, kommer det til at være et større bistandsprojekt end Marshallhjælpen, som USA indførte for at genopbygge Europa efter Anden Verdenskrig. Dette er Kinas seneste forsøg på at blive verdens ledende økonomiske magt, og det omfatter projekter i 60 lande. Det var her på grænsen mellem Kina og Myanmar, at det hele begyndte for 25 år siden.

Vejene til havet

Ønsket om at skabe en økonomisk korridor gennem Myanmar og sikre sig adgang til Det Indiske Oceans havne er til dels drevet af Kinas geografi, da Kina er et enormt land, men har en relativt kort kystlinje. Da Kina i 1980'erne begyndte at skifte fra en socialistisk plan-økonomi til rendyrket kapitalisme, var udviklingsmodellen afhængig af eksport af billige forbrugsvarer til omverdenen. Kystprovinserne oplevede derfor hurtigt stor økonomisk vækst, mens de indre, landbundne provinser sakkede bagud i en sådan grad, at man frygtede, at det kunne udvikle sig til et internt sikkerhedsproblem.

Allerede den 2. september 1985 gjorde den tidligere vicetransportminister Pan Qi folk opmærksom på dette i en artikel for det officielle ugentlige nyhedsmagasin *Beijing Review*. Han mente, at transportleddene gennem Kina fra provinserne i sydvest såsom Yunnan og Sichuan var for lange, og at Kinas havne var for optaget af at eksportere kystprovinsernes egne varer, til at en lignende økonomisk udvikling kunne ske længere inde i landet. Løsningen, skrev Pan Qi, var at skabe en økonomisk korridor gennem Myanmar ned til Det Indiske Ocean. Artiklen indeholdt endda et kort over Myanmars veje og jernbaner og de floder, som potentielt kunne bruges til at fragte kinesiske varer til havnene ved kysten.

Myanmar er den ene af Kinas to naboer, som har kyst ud mod Det Indiske Ocean. Den anden er Pakistan, og allerede i 1970'erne blev der bygget en vej fra Xinjiang over Karakoram-bjergene ned til det pakistanske lavland. Vejen er strategisk vigtig, men Xinjiang ligger langt mod vest og befinder sig hermed langt væk fra de andre tætbefolkede områder inde i Kina. Myanmar var derfor et bedre alternativ.

Alt det, Pan Qi foreslog, er i dag blevet til virkelighed. Kinas planer blev muliggjort i kølvandet på et landsomfattende oprør for demokrati i Myanmar i august og september 1988. Millioner af mennesker gik på gaderne i den daværende hovedstad Yangon og andre steder i både byer og på landet for at kræve en ende på det militærdominerede diktatur, der havde hersket i landet siden et kup i 1962. Regimet svarede med vold, og tusindvis af demonstranter blev skudt, da militæret brugte automatvåben til at åbne ild mod folkemængderne. Urolighederne resulterede i et militærkup den 18. september 1988, hvorefter en ny militærjunta overtog magten.

Hele den vestlige verden fordømte blodbadet i Myanmar, og der blev efterfølgende indført boykot og sanktioner. Kina havde dog allerede i august 1988 – mens hele landet blev rystet af demonstrationer – underskrevet en grænsehandelsaftale med Myanmar. Man kunne derfor ikke forvente sanktioner eller andre straffeforanstaltninger fra Kinas side. I stedet solgte Kina enorme mængder af våben og anden militær udrustning til den nye militærjunta. Samtidig blev grænsen åbnet for handel. I løbet af nogle år, og efter at Jiegao blev erklæret en økonomisk frizone, steg handlen til en værdi af 6-7 mia. danske kroner om året. Denne type økonomisk magt leder imidlertid næsten altid til politisk indflydelse i de pågældende lande. Som resultat heraf udviklede handelssamarbejdet mellem Myanmar og Kina sig til et militært samarbejde for at beskytte Kinas investeringer og sikre den politiske indflydelse i landet.

I løbet af 1990'erne udviklede Myanmar sig til en kinesisk lydstat, og Kinas politiske indflydelse strakte sig nu til Det Indiske Ocean. Denne udvikling bekymrede andre magter med strategiske interesser i samme havregion, herunder Indien, Japan, USA, Australien og Frankrig. Med det ambitiøse Bælte- og vej-initiativ er disse bekymringer blevet forstærket, hvilket har resulteret i en række konflikter i Det Indiske Ocean.

Kapløb i Det Indiske Ocean

At Kina i dag har interesse i at sikre de strategisk vigtige handelsruter i Det Indiske Ocean, er ikke overraskende. Mere end 60 pct. af verdens olietransport går gennem Det Indiske

Ocean fra Mellemøstens oliefelter til Kina, Taiwan, Japan, Sydkorea og andre stærke økonomier i regionen. Det er også her, man transporterer de mineraler, som Kina importerer fra Afrika. Dertil kommer 70 pct. af al containertrafik fra de asiatiske industrilande og resten af verden. Handel over Stillehavet er mere eller mindre uforandret, men imens transporten over Atlanterhavet er faldet, er handlen via Det Indiske Ocean steget.

Især Japan og Indien har længe været mistroiske over for Kina – lang tid inden Kina blev en økonomisk stormagt. I 1962 udkæmpede Indien en grænsekrig med Kina, hvilket resulterede i en sejr for Kina, og grænsetvisten er fortsat uløst. Japan er ligeledes involveret i en tvist med Kina om, hvem der har ret til en øgruppe i det østasiatiske hav (Senkaku på japansk og Diaoyutai på kinesisk). Bælte- og vej-initiativet har forøget fjendtligheden og medført uformelle alliancer med andre lande, der deler Japan og Indiens bekymring om, hvad Kinas øgede magt i regionen kan få af konsekvenser. Sidste år begyndte Kina at bygge sin første militærbase i udlandet. Basen blev bygget i Obock i Djibouti på Afrikas Horn med den begrundelse, at man ønskede at bekæmpe pirater i området. Der er imidlertid ikke meget tilbage af de gamle piratbander, der florerede ud for Somalias kyst. Mistanken er derfor, at flådebasen i Djibouti blot er begyndelsen på en kinesisk militær ekspansion i regionen i og omkring Det Indiske Ocean. Kina har allerede forsøgt at påbegynde et militært samarbejde med Maldiverne og Seychellerne, to mindre og svage østater i området. Kina har ligeledes store økonomiske interesser i Mauritius, hvor båndene til Indien traditionelt har været stærke på grund af den store etnisk indiske befolkning på øen. Kina har ydet lån til Mauritius til at udvide landets lufthavn, og Kina har investeret i en ny økonomisk zone, som skal lette Kinas handel med Afrika. Kina har også investeret i en række havneprojekter i regionen såsom Kyaukpyu i Myanmar, Chittagong i Bangladesh, Hambantota i Sri Lanka og vigtigst af alt Gwadar i Pakistan. Både Gwadar, som giver det vestlige Kina en forbindelse til Det Indiske Ocean, og basen i Djibouti kommer til at have landingspladser, hvilket øger det kinesiske flyvevåbens mobilitet uden for landets grænser. USA har desuden også en base i Djibouti ved siden af den større base på Diego Garcia og i småstaterne i Den Persiske Golf.

Samtidig er kinesiske ubåde blevet observeret i Det Indiske Ocean, hovedsagelig omkring Andamanerne og Nikobarerne – to indiske øgrupper nord for indgangen til det smalle Malakkastræde. Det er en helt ny udvikling i en region, hvor det moderne Kina aldrig tidligere har været til stede. Handlen og olietransporten via Malakkastrædet er en af Kinas største bekymringer. I tilfælde af en konflikt med USA vil passagen blive blokeret. For at undgå belastninger til søs har Kina derfor bygget to rørledninger til transport af olie og gas gennem Myanmar fra kysten af Bengal-bugten til Yunnan. I denne konflikt er Kinas største regionale modstander Indien, der længe har anset Det Indiske Ocean som sin 'egen sø'/en del af sit territorium. Sidst Kina var til stede i Det Indiske Ocean, var i 1400-tallet, da søfareren Zheng He, en muslimsk eunuk fra Yunnan, sejlede med sin flåde fra Kina til Indien, Arabien og Afrika. I dag findes der statuer af Zheng He i Yunnan og mange andre steder i Kina. Det er hans sejlads, som har inspireret Kinas marine silkevej som en del af Bælte- og vej-initiativet, på trods af at det er omkring 600 år siden.

En uformel alliance blandt Kinas rivaler

Indien, Asiens anden stormagt og verdens officielt næstfolkerigeste land, har indgået en uformel alliance med Japan, USA, Frankrig og Australien for at modbalancere denne nye udvikling. Særligt vigtigt er samarbejdet mellem Indien og Japan. Allerede i 2007 gennemførte Indien, Japan, USA, Australien og Singapore en kombineret flådemanoevr under navnet *Exercise Malabar*.

I december 2012 overtog Shinzo Abe premierministerposten i Japan, og i maj 2014 blev Narendra Modi Indiens premierminister. Det skærpede modsætningerne mellem Kina

på den ene side og Japan og Indien på den anden. Under deres lederskab er det militære samarbejde mellem især Indien og Japan øget markant. I 2015 blev den årlige *Exercise Malabar*-manøvre opgraderet som følge af en aftale mellem Indiens premierminister, Modi, og USA's daværende præsident, Barack Obama. Den årlige manøvre havde førhen været et løst arrangement, som foregik i havet ud for Japan, men i 2015 blev flådemanøvren opgraderet til en mere organiseret flådemanøvre, der foregik i Den Bengalske Bugt. Dette var første gang, at USA, Indien og Japan udførte en fælles flådemanøvre i Den Bengalske Bugt. Indiens flåde er den stærkeste i regionen med hangarskibe, ubåde og over 90 fartøjer af anden slags. Indien bygger mange af sine fartøjer selv, men teknologien kommer delvist fra andre lande såsom Rusland og Frankrig. Flåden gennemgår netop nu en modernisering med egne ubåde og nye fartøjer, der er beregnet til at patruljere farvandet og opdage fremmede ubåde, hvilket er drevet af bekymring og usikkerhed om Kinas indtrængen i Det Indiske Ocean.

Frankrigs deltagelse er værd at bemærke, da Frankrig også er en vigtig magt i Det Indiske Ocean. Her, ligesom i Stillehavet, er små øterritorier med store *Exclusive Economic Zones* (EEZ) strategisk vigtige. Der findes to beboede franske *départements d'Outre-mer* (oversøiske territorier, red.) i Det Indiske Ocean. De oversøiske territorier er henholdsvis Mayotte og Réunion, som hermed også er en del af EU. Desuden kontrollerer Frankrig den relativt store ø Kerguelen, de mindre St. Paul og Amsterdam-øer, Crozet-øhavet og en række småøer omkring Madagaskar. Disse øer har ingen fastboende befolkning, men der er franske videnskabsmænd og militærpersonel på flere af øerne, og derudover er der en satellitovervågningsstation på Kerguelen. Sammenlagt omfatter Frankrigs EEZ over 2,5 millioner kvadratkilometer i den sydlige del af Det Indiske Ocean. Den franske flåde og hær har personel på Réunion, og en enhed fra fremmedlegionen befinder sig på Mayotte. Dertil kommer Djibouti, hvor Frankrig også har en militærbase. Djibouti, tidligere kaldet Fransk Somaliland, var fransk frem til 1977, og her har Frankrig sikret sin militære indflydelse som i mange andre af sine tidligere kolonier. Yderligere personel fra det franske militær kan findes i De Forenede Arabiske Emirater. Frankrig er en næsten ukendt magt i Det Indiske Ocean, men Frankrig bør ikke undervurderes, på trods af at landet indtil videre holder lav profil i regionen.

Australien har Juleøen syd for Indonesiens Java samt Cocosøerne (også kaldet Keelingøerne) med en samlet befolkning på lidt over 3.000. Juleøen er mest kendt for, at den indtil for få år siden var bosat af bådflygtninge, som forgæves havde forsøgt at få adgang til det australske fastland. På Cocosøerne findes der imidlertid en stor lufthavn, og der er omfattende installationer til elektronisk overvågning og satellit-rekognoscering. USA siges at have planer om at anvende Cocosøerne som base for droner, som skal overvåge havtrafikken i regionen, hvilket kineserne uden tvivl vil opfatte som en trussel mod dem. Der er også blevet fremsat forslag om at lade den indiske flåde gøre brug af faciliteterne på Cocosøerne.

Kinas langsigtede planer om tilstedeværelse i Det Indiske Ocean er endnu uklare. Det er således stadig uvist, om der vil blive bygget flere havne, og om de vil blive brugt af det kinesiske militær. Kinas tilstedeværelse har dog under alle omstændigheder resulteret i en oprustning af Indiens flåde og en uformel alliance mellem en række stormagter, der er bekymret for udviklingen. Situationen i Det Indiske Ocean er dog langt fra så anspændt som konflikten i det Syd- og Østkinesiske Hav. Der hersker dog ingen tvivl om, at situationen er på vej til at udvikle sig til et brændpunkt i en konflikt, hvor Kina står over for Vesten, Japan og Indien.

Indiens modsvar til etableringen af den kinesiske base i Djibouti er planer om en egen base på Seychellerne. I 2015 nåede man en aftale, da Modi besøgte øerne, men det var først i begyndelsen af året, at det så ud til at blive en realitet. I henhold til aftalen skal Indien bygge en flådebase på Assumption Island, som er en af øerne i Seychellerne. Ikke alle på Seychellerne, en lille øhavsrepublik med næsten 100.000 indbyggere, er positivt indstillet over for

planerne. Folk, der ikke ønsker, at Seychellerne skal blive inddraget i en konflikt mellem regionens stormagter, demonstrerede således i hovedstaden, Victoria.

De problemer, som Indien konfronteres med på Seychellerne, er imidlertid relativt små sammenlignet med Kinas. Som sagt har Kina satset på en økonomisk korridor gennem Myanmar og Pakistan, som er to af regionens mest politisk ustabile lande. I løbet af december 2017 har Kina klaget over korruption i Pakistan og faren for islamisk ekstremisme, og Myanmar har set den største flygtningekrise i moderne tid. Mindst 800.000 muslimske rohingyer er flygtet fra staten Rakhine i det vestlige Myanmar til Bangladesh. Disse uroligheder truer Kinas interesser, da de foregår tæt på rørledningerne til transport af olie af gas og truer den planlagte dybhavshavn i Kyaukpyu og den økonomiske zone, som skal oprettes der. Derfor har Kina ledt efter et tredje alternativ for at undgå at skulle krydse Malaccastrædet – en kanal tværs over den smalle landtunge i det sydlige Thailand, der fører ned til Malacca-halvøen. Projektet, som kaldes Kra-kanalen efter navnet på landtungen, er ingen ny idé, men det er blevet afvist af thailænderne, der mener, at kanalen ville afskære de konfliktramte sydlige provinser fra resten af landet. Singapore er også urolig for, at kanalen ville mindske deres betydning som mellemmand for regionens havtrafik. Hertil kommer Kinas kontroversielle indblanding i småstaternes indre anliggender. At dømme ud fra Kinas tidligere økonomiske eventyr i eksempelvis Stillehavet har korruption haft stor betydning i jagten på økonomiske fordele. I december 2017 underskrev Maldiverne en 1.000 sider lang frihandelsaftale med Kina efter blot en times diskussion. Kina lovede at importere fisk fra Maldiverne og udvikle landets infrastruktur, og til gengæld gav Maldiverne sin fulde støtte til Bælte- og Vej-initiativet. Den svage opposition på Maldiverne protesterede og påpegede, at aftalen indeholdt detaljer, som burde være blevet diskuteret grundigt, inden landet forpligtede sig til et så tæt samarbejde med Kina.

Et andet problem, som Bælte- og Vej-initiativet medfører, er spørgsmålet om arbejdskraft. Når Kina påbegynder et udviklingsprojekt i udlandet, anvendes der næsten altid kinesiske arbejdere og teknikere. Der bliver sjældent skabt arbejdspladser til den lokale befolkning, og der tages ikke højde for, hvad den lokale befolkning mener. Det kan føre til antikinesiske strømninger, hvilket blandt andet kom til udtryk i 2008, da Kina påbegyndte opførelsen af et kæmpe vandkraftværk i det nordligste Myanmar. Efter demonstrationer og andre protester besluttede Myanmars regering sig for at suspendere hele projektet i september 2011. Projektet havde betydet, at 600 kvadratkilometer land i det nordlige Myanmar ville være blevet oversvømmet.

Myanmar: et eksempel på Kinas nye styrke

Men udviklingen i Myanmar er også et skoleeksempel på, hvordan Kinas indflydelse stiger, falder og stiger igen på bekostning af Vesten. Myanmars tætte økonomiske og politiske afhængighed af Kina blev tydelig, efter at Vesten indførte boykot og sanktioner mod Myanmar. Allerede i 2003 cirkulerede der et hemmeligstemplet dokument inden for Myanmars militær med titlen *Et studie af relationerne mellem USA og Myanmar*. Det var skrevet af en oberst ved navn Aung Kyaw Hla, men det var med høj sandsynlighed et pseudonym for en gruppe højtstående personer i militæret, der tilsammen udarbejdede det 346-sider lange dokument. Kort fortalt konkluderede forfatterne, at Myanmar er så afhængigt af Kina, at landets selvstændighed er i fare.

For at mindske Kinas dominans og forbedre forholdet til Vesten foreslog de, at man indførte en række foranstaltninger. Myanmar havde først og fremmest brug for en forfatning og en valgt regering. Det var derfor problematisk, at demokratilederen Aung San Suu Kyi

sad fængslet under husarrest, da hun hermed blev fokus for omverdenens interesse for Myanmar. Hvis man ønskede at ændre dette syn, var man nødt til at frigive de politiske fanger og skabe et mere åbent politisk klima.

Det var få, der havde kendskab til dokumentet på daværende tidspunkt, men det er tydeligt, at anbefalingerne er blevet fulgt – dog uden at militæret reelt behøvede at opgive sin magt. Efter en farcelignende folkeafstemning blev der vedtaget en forfatning i maj 2008. Som følge af valgfusk i november 2015 sikrede militærets eget parti, *the Union Solidarity and Development Party* (USDP), sig selv en jordskredssejr. Thein Sein, en general, som tidligere var premierminister og medlem af juntaen, blev landets præsident. Der fandtes et valgt parlament, og selvom parlamentet var fuldstændig domineret af USDP, havde militæret ret til at udpege en fjerdedel af alle parlamentsmedlemmer. For at ændre forfatningen, hvor militæret har en dominerende rolle i politik og retten til at tage direkte kontrol i en krisesituation, skal over tre fjerdedele af parlamentsmedlemmerne stemme for. Ikke nok med det. Forslaget skal derefter til en landsdækkende folkeafstemning. Militæret kan med andre ord de facto ændre den forfatning, der giver dem magt. Hertil kommer, at det er militæret og ikke parlamentet, der udpeger de tre vigtigste ministre inden for forsvars-, indenrigs- og grænsespørgsmål. Forsvarsministeriet behandler spørgsmål om militæret selv, og indenrigsministeriet kontrollerer politiet, den interne sikkerhedstjeneste og al lokal administration ude i landet. Selv i tilfælde af, at et fremtidigt valg ikke skulle blive til fordel for USDP, er der således en forfatning, der sikrer militærets magt i fremtiden.

Ingen havde forventet meget af Thein Sein, men så kom de overraskende initiativer. Aung San Suu Kyi blev frigivet fra husarrest, og næsten alle politiske fanger blev frigivet. Pressecensuren blev afskaffet, og politiske partier fik lov til at arbejde frit. Så kom den store konflikt – i september 2011 havde man besluttet sig for at suspendere det kinesiske vandkraftværk i Myitsone i det nordligste Myanmar.

Alt dette, og i særdeleshed nyheden om Myitsone, var musik i Vestens ører. Bare to måneder efter at Thein Sein fremlagde beslutningen i parlamentet i den nye hovedstad, Naypyidaw, fløj USA's daværende udenrigsminister, Hillary Clinton, til Myanmar. Et år senere kom præsident Barack Obama på besøg i landet, og i maj 2013 tog han imod Thein Sein i Det Hvide Hus i Washington D.C. Den vestlige verdens pariasstat var kommet ind i varmen, og adskillige ledere, som tidligere havde fordømt undertrykkelsen i Myanmar, flokkedes nu for at yde bistand til, hvad man troede var en overgang til demokrati, og for samtidig at se sig om efter investeringsmuligheder. Optimismen steg, efter at Aung San Suu Kyis parti, *the National League for Democracy* (NLD), i 2015 vandt det første frie valg i Myanmar siden 1960. En paragraf i forfatningen fra 2008 fastsatte, at ingen, der har nære familiemedlemmer, som er udenlandske statsborgere, kan bestride embedet som præsident. Paragraffen var i høj grad rettet mod Aung San Suu Kyi, eftersom den ene af hendes to sønner er britisk, og den anden amerikansk statsborger. Dette blev imidlertid løst ved at indføre en ny titel som statskansler. Aung San Suu Kyi fik den nye titel som statskansler og blev i realiteten ny regeringschef, der var hævet over præsidenten. Præsidenten blev NLD-medlemmet Htin Kyaw.

Vesten var euforisk, men lykken varede ikke længe. Efter at militante islamister angreb politistationer og en hærpost i den vestlige stat Rakhine, indledte Myanmars hær den 25. august 2017 det, man kaldte en 'oprydningsaktion'. Mere end 800.000 rohingyer blev drevet på flugt til Bangladesh, hvor de viderebragte historier om masse mord, voldtægter og hele byer, som blev brændt ned. Vesten protesterede og fordømte militærets handlinger. Man begyndte at tale om at indføre sanktioner, og man snakkede endda om at stille Myanmars øverstbefalende general Min Aung Hlaing for Den Internationale Domstol i Haag.

Mange i omverdenen håbede på, at Aung San Suu Kyi i sin egenskab af statskansler ville forsøge at stoppe overgrebene. Det var først her, at det gik op for omverdenen, at der

ikke var sket nogen reel overgang til demokrati i Myanmar. Magten lå stadig hos militæret, og landets statskansler havde ikke mulighed for at gribe ind. Hun blev imidlertid mødt af kritik, da hun på trods heraf kunne have anvendt sin moralske autoritet til at sige noget, hvilket hun ikke gjorde. Hun sad dog i en umulig situation. Havde hun sagt noget, havde ikke blot militæret vendt sig imod hende, hun ville også have fået størstedelen af befolkningen imod sig, da der er meget lidt sympati for rohingyerne, som de fleste anser for at være illegale indvandrere fra Bangladesh. Valgte hun derimod ikke at sige noget, ville omverdenen fordømme hende, hvilket man tydeligt har set. Hendes glorie er for længst sygnet bort, og hun er blevet en tragisk figur, som i højere og højere grad er isoleret fra de personer, der engang hyldede hende som en helt på linje med Mahatma Gandhi, Martin Luther King og Nelson Mandela. For Kina, der havde set sin indflydelse dale efter 2011, var dette et oplagt tidspunkt at generobre sin rolle som Myanmars bedste og stærkeste forbundsfælle.

Kina fordømte ikke handlingerne i 2017, men lovede i stedet at bruge sin veto til at blokere alle forsøg på at tage spørgsmålet op i FN's sikkerhedsråd. Både Min Aung Hlaing og Aung San Suu Kyi rejste til Beijing, hvor de blev modtaget med stor fanfare. Kina var tilbage. Handelsruterne sydpå fra Jiegao og især Kyaukpyu var sikret. Hermed var Kinas hovedinteresser i Myanmar sikret, eftersom den økonomiske korridor er en af de vigtigste komponenter i Bælte- og vej-initiativet.

Kina vandt i sidste ende kampen om Myanmar, og Indien har hele tiden haltet langt bagefter. Efter massakren i 1988 stod Indien bag den demokratiske bevægelse. Det var dog hovedsagelig af strategiske årsager, fordi Kina bakkede op om militærjuntaen. I 1990'erne stod det dog klart, at demokratibevægelsen ikke ville komme til magten, og Indien valgte således at nærme sig juntaen. I dag synes Indien ikke at have nogen klart defineret Myanmarpolitik – hverken med hensyn til udviklingen efter valgene i 2011 og 2015 eller i forhold til rohingya-krisen.

Styrkeprøven

Indiens sikkerhedspolitik betoner, at landet er stærkere i Det Indiske Ocean end i nogen af nabostaterne. Grænsekonflikten med Kina og frem for alt det hårde nederlag ved krigen i 1962 er indprentet i Indiens psyke. Til tider opstår der konfrontationer, men de har indtil videre ikke haft en decideret militær karakter. Kina gør fortsat krav på store dele af det nordøstlige Indien, og forsøgene på at løse konflikten gennem forhandlinger har ikke været succesfulde. Krigen i 1962 markerede begyndelsen på en konflikt mellem Indien og Kina, som fortsat er i gang i dag. Der har ikke været nogen krig i Himalaya siden 1962, men Indien og Kinas hære står bogstavelig talt ansigt til ansigt med hinanden. Den virkelige oprustning sker dog inden for flåden, og de uformelle alliancer med andre stater i Det Indiske Ocean har stor betydning.

Under Modi har Indien indtaget en mere aktiv rolle i regional politik. Den mere aktive rolle viser sig dog primært i reaktioner på, hvad Kina gør, og der er ingen større selvstændige initiativer fra Indiens side. Som følge af mindsket indflydelse i lande som Maldiverne og Nepal er Indiens indflydelse i regionen relativt svag. Indiens nærmeste allierede er i stedet lande som USA og Japan og til en vis grad Australien og Frankrig. Disse lande deler Indiens bekymring over Kinas tilstedeværelse i Det Indiske Ocean og ser Indien som en vigtig allieret i forsøget på at begrænse den kinesiske indflydelse.

Vil de nye konflikter i Det Indiske Ocean føre til en væbnet konfrontation? Der findes økonomiske faktorer, der kan forhindre dette. Handlen mellem Indien og Kina udgør op mod 70 mia. dollars om året. Indien eksporterer først og fremmest mineraler til Kina, mens Kina eksporterer maskiner og elektroniske produkter til Indien. En åben krig kunne hermed føre til økonomisk krise i begge lande. En af Indiens forbundsfæller i den uformelle alliance,

Australien, er også økonomisk afhængig af Kina, som er en stor importør af australske mineraler. Australien har derfor holdt lav profil i alliancen for ikke at komme på kant med Kina

Fjendtligheden mellem Kina og Indien er på det højeste siden konflikten i 1960'erne. Den her gang har Indien dog forbundsfæller i en konflikt, som få omtaler, men som de fleste ved er en realitet. Denne nye virkelighed begyndte for 25 år siden, da Kina rejste et monument i Jiegao og for første gang i seks århundreder besluttede sig for at etablere og sikre sin tilstedeværelse i Det Indiske Ocean.

Bertil Lintner (f. 1953) er en svensk journalist og forfatter. Han har været bosat i Thailand de sidste 38 år, og han var fra 1982 til 2004 en del af det nu nedlagte ugemagasin Far Eastern Economic Review, som havde hovedkvarter i Hong Kong. I dag er han sikkerhedskorrespondent for Asia Times. Han har skrevet 20 bøger om politik, historie og organiseret kriminalitet i regionen. Website: www.asiapacificms.com

Artiklen blev bragt i RÆSONs sommernummer 2018, der udkom 24/05.

Asger Røjle Christensen om Japan: Det er ensomt at være allieret med Trump (24.05.2018)

Trump gør ikke livet let for Japans Shinzo Abe. Men den lurende usikkerhed om den gamle alliances ukrænkelighed afspejler Japans vanskelige situation i verden.

Shinzo Abe er nok den statsleder i verden, som mest konsekvent har lagt sig op ad Donald Trump og helt fra starten forsøgt at være hans bedste og mest fortrolige ven uden for USA's grænser. Abe besøgte ham i Trump Tower i New York allerede umiddelbart efter valgsejren i november 2016. De har den ene gang efter den anden spillet golf i stor gemytlighed, og gennem Trumps første 11 måneder ved magten havde de ikke færre end 13 telefonsamtaler om verdenssituationen – flere end Abe og Obama, som ikke var perlevenner, havde i løbet af Obamas sidste fire år ved magten.

Denne målrettede indsats for at skabe en nær og forpligtende relation til Trump har givet Abe mange politiske point på hjemmebanen. Japanerne er vant til, at deres premierminister står yderst til højre eller venstre på ethvert topmødefoto og ikke gør det store væsen af sig, så de kan godt lide en leder, som tilsyneladende kan begå sig på verdens scener.

Men nu viser det sig, at Trump uanset de to herrers gevaldige venskab skånselsløst gennemfører den hårde linje over for Japan i sin handelspolitik, som han i sin tid gik til valg på. Og her i foråret og forsommeren 2018 har Trump tilsyneladende set stort på sin gamle allierede i hele forløbet omkring de diplomatiske forhandlinger og topmøder med Nordkoreas leder, Kim Jong-un.

Den japanske regering havde intet hørt og var ikke blevet taget med på råd, da udmeldingen om et planlagt topmøde mellem Trump og Kim Jong-un kom i marts. Et forløb, som har skabt chok og usikkerhed i regeringskontorerne i Tokyo.

70 års partnerskab

I hele efterkrigstiden har Japans udenrigs- og sikkerhedspolitik været baseret på landets alliance med USA. Og sådan er det stadig. Abe-regeringen har ganske vist et ønske om at ændre spillereglerne – og om muligt ændre landets pacifistiske efterkrigsforfatning – således at Japan kan spille en større rolle og få en højere militær og sikkerhedspolitisk profil i regionen. Det har resulteret i de såkaldte 'krigslove': en række sikkerhedspolitiske reformer fra 2016, som bygger på en ny tolkning af forfatningen, der blev vedtaget året før, samt en accept af, at Japan i princippet godt kan deltage i såkaldt 'kollektivt selvforsvar', altså i forsvaret af alliancepartners borgere og soldater.

Alt det sker utvetydigt inden for alliancen med USA. Yderligtgående røster til højre og venstre argumenterer for en ophævelse af sikkerhedsaftalen med amerikanerne, som var meget omstridt og gav anledning til kæmpe protester og demonstrationer, da den blev indgået i 1960'erne. Men alle de toneangivende fraktioner i japansk politik accepterer reelt, at alliancen med USA er ubrydelig og udgør fundamentet for en hvilken som helst politik, man ellers måtte gå ind for at føre. Aftalen har været grundlaget for den førte politik så længe, at ingen rigtig har fantasi til at forestille sig noget andet.

Derfor er det en ny situation – og en ny og stor udfordring for den japanske regerings politik – at have fået en så uforudsigelig leder i Det Hvide Hus som Donald Trump.

Efter at have fået sat sig lidt ind i tingene efter at være blevet valgt – og efter gode råd fra sine rådgivere – siger Trump nu også altid pæne ting om sikkerhedsaftalen med Japan, når han bliver spurgt. Hans valgløfte om, at Japan skulle betale en væsentligt større andel af

byrden, har ikke umiddelbart fået indflydelse på den førte politik. Forhandlingerne om byrdefordelingen er altid vanskelige, men det er en kendsgerning, at Japan i forvejen betaler mere end nogen anden alliancepartner. Det har nogen fortalt Trump.

Men i disse tider, under parolen om 'America First', er der hele tiden en lille tvivl om, hvor vigtigt hensynet til USA's gode, trofaste gamle allierede er for Trump i hans udenrigspolitik. Også i selve USA er der fra tid til anden bitter kritik fra udenrigspolitiske veteraner af, hvordan Trump skalter og valter med USA's alliancer.

Flere problemer, mere alene

Den lurende usikkerhed om den gamle alliances ukrænkelighed afspejler Japans vanskelige situation i verden. Det sikkerhedspolitiske helle fra alverdens stridigheder – skabt af USA-alliancen, den amerikanske atomparaply og fredsforfatningen i syv årtier – virker ikke helt så trygt som tidligere. Kinas øgede magt på alle felter og Nordkoreas atomvåben er for Japan nye udfordringer, som ikke eksisterede under Den Kolde Krig, da forfatningen blev skrevet, og USA-aftalen indgået.

Samtidig er der sket en udvikling i amerikansk politik i retning af skepsis ved militære aktioner i fjerne lande, som allerede var tydelig længe inden Trump. Obama trak amerikanske soldater hjem fra Afghanistan og Irak, og det er svært for såvel militære analytikere som nationalistiske politikere i Japan at forestille sig, at nogen amerikansk præsident indenrigspolitisk vil kunne slippe afsted med at ofre unge soldaters liv i et forsvar af nogle dødsyge klippeøer på Japans vegne, som Kina eventuelt en dag i fremtiden måtte sætte sig på ved en afgrænset militærmanøvre. På USA's vegne har skiftende præsidenter og forsvarsministre bedyret, at sikkerhedsaftalen står ved magt, og at USA derfor vil forsvare Japan i tilfælde af et militært angreb på Japan – også selvom det kun drejer sig om de såkaldte Senkaku-øer (kineserne kalder dem Daiouyu) nord for Taiwan, som Japan kontrollerer, men som Kina hævder er en del af kinesisk territorium. Men usikkerheden er der hele tiden. Kan man nu stole på det? Og denne usikkerhed er mildest talt ikke blevet mindre under Trump.

For nylig var der således en rapport fra Washington, der hævdede, at Trump som en del af sine forberedelser til sit topmøde med Nordkoreas leder havde spurgt det amerikanske forsvarsministerium i Pentagon, hvor mange amerikanske soldater der ville kunne trækkes hjem fra Seoul, ifald forhandlingerne fortsat ville gå fint, og spændingerne i regionen for alvor ville blive mindre. Rapporten skabte stor bekymring i både Seoul og Tokyo, og Trump måtte lynsnart rykke ud med en forsikring om, at amerikansk tilbagetrækning fra Sydkorea absolut og aldeles ikke var en del af dagsordenen for topmødet med Kim Jong-un – og heller ikke ville blive det. Men hvad hvis topmødet mellem Trump og Kim bliver til noget og ligner et lige så stort skridt i retning af afspænding og forsoning som topmødet mellem Kim Jong-un og Sydkoreas præsident, Moon Jae-in, i slutningen af april? Så vil det være helt naturligt for en præsident som Trump at se sig om efter besparelser og dermed styrkereduktioner i USA's militære engagement i regionen – måske ikke med det samme, men i løbet af de kommende finansår. Hvorfor skulle han ikke sætte 'America First'?

En amerikansk militær neddrøsing i regionen vil i givet fald forrykke de eksisterende magtbalancer, således at alle USA's allierede vil blive mere sårbare over for Kinas tiltagende aggressive politik på mange områder – og over for Nordkorea, hvis den opnåede afspænding her i foråret 2018 krakelerer på et senere tidspunkt.

Allermest sårbart: Japan. I hvert fald så længe landet er omfattet af sine historisk bestemte begrænsninger for, hvad det kan tillade sig militært uden for sine grænser. Begrænsninger, som erfaringerne fra japansk indenrigspolitik har vist, at det ikke bare lige kan lade sig gøre at lave om på. Det vil stadig være vanskeligt – og tage sin tid – selv hvis en sådan helt ny og endnu mere skærpet sikkerhedspolitisk situation i Østasien skulle opstå. Men den

øgede usikkerhed i Trump-æraen – også på andre områder end Nordkorea – kan for Østasiens regeringer også skabe et mere pragmatisk fokus på at skabe stabilitet og afspænding. Efter mange års hårdknude har der over det seneste halve år været mange rapporter om forbedrede forhold mellem Kina og Japan – og erklæringer fra begge sider om, at det er det, man ønsker. 'Diplomati' kalder Japans nationalistiske politikere denne tendens. "Det er blot diplomati". De opfatter stadig et endnu stærkere og mere aggressivt Kina som Japans væsentligste modstander i fremtiden – særligt efter at den aktuelle trussel fra Nordkorea på et tidspunkt er afviklet på den ene eller anden måde.

Hvad med premierminister Shinzo Abe? I forvejen er han alvorligt svækket som regeringsleder af en stribe skandaler. Hans umiddelbare reaktion på det aktuelle dilemma består i, at han ihærdigt forsøger at redde, hvad reddes kan, af sin diplomatiske indsats over for Trump og USA gennem det seneste halvandet år. Hvor han tidligere troede, at de to mænd var enige om en hård og dialogafvisende linje over for Nordkorea, så er han begyndt at nedtone sit krav om et 'maksimalt pres' på regimet og rose det diplomati fra sydkoreansk og amerikansk side, der har ført til de aktuelle topmøder. Det sidste, han har brug for nu, er en krise med sin store allierede.

Asger Røjle (f. 1956) er journalist, forfatter og analytiker med base i Tokyo, Japan. Han skriver jævnligt i Kristeligt Dagblad og andre danske medier, og han udgiver nyhedsbrevet www.forkant.nu om udviklingen i Japan og regionen.

Artiklen blev bragt i RÆSONs sommernummer 2018, der udkom 24/05.

Lasse Holm Grønning (S): EU taber spillet om Afrika til Kina. Det betyder, at vi aldrig får bugt med de problemer, der plager os (01.08.2018)

Det geopolitiske magtspil om Afrika er i fuld gang. Kina fører, mens EU og USA's ikke kan følge med. EU har brug for et nært samarbejde med de afrikanske stater for at håndtere de sikkerhedspolitiske udfordringer, der udspringer fra EU's sydlige naboer. Bruxelles skal skifte gear nu og lancere en ny kurs over for Afrika, inden det er for sent.

KINA UDVIDER i disse år sin indflydelse på det afrikanske kontinent. I afrikanske hovedstæder som Addis Ababa i Etiopien, Kigali i Rwanda og Dakar i Senegal observeres for tiden et usædvanligt højt kinesisk aktivitetsniveau. Kinesiske diplomater arbejder målrettet på at knytte tætte politiske bånd til afrikanske stater, herunder Etiopien, Rwanda, Senegal, Zambia og Angola blot for at nævne en håndfuld, mens kinesiske virksomheder i stigende grad etablerer sig i Afrika, enten ved at flytte dele af deres produktion til Afrika eller ved at bygge vigtig infrastruktur som jernbaner, energianlæg, vej- og telenet. Den magtfulde kinesiske præsident, Xi Jinping, har også brugt sin sommer på en større rundrejse i Afrika, hvilket understreger, hvor vigtig Afrika er for Kina.

Kina er allerede Afrikas største handelspartner og absolut ikke nærig, hvad angår at give de fattige afrikanske stater kærkomne lån. De afrikanske ledere hilser aktiviteterne velkomne, da de kinesiske investeringer udgør et vigtigt element i at skabe en positiv økonomisk udvikling. Man må dog ikke glemme, at Kina er rationel, strategisk og på ingen vis altruistisk anlagt. Intet gøres tilfældigt. Og som vi ved, findes der ikke gratis frokoster. Den kinesiske regering forventer således, at Afrika betaler tilbage i form af adgang til billig arbejdskraft og råstoffer.

Hvad angår tilbagebetaling i form af politisk kapital mener mange iagttagere, at Kina forventer støtte i internationale spørgsmål der er af vital interesse for Kina, herunder spørgsmål vedrørende Nordkorea, Taiwan, den geopolitiske kamp i Det Sydkinesiske Hav og modarbejdelse af opræk til handelssanktioner i lande, som er vigtige for den kinesiske økonomi som eksempelvis Iran. Desuden søger Kina en gradvis øget militær tilstedeværelse på det afrikanske kontinent, og landet er faktisk allerede godt i gang med at etablere sig militært i Afrika.

I 2017 åbnede den første oversøiske kinesiske flådebase i Djibouti, der kan tjene som station for den kinesiske flåde i kampen om kontrollen med Afrikas Horn, hvor lande som USA, Frankrig, Tyrkiet og Qatar etablerer sig for at sikre adgang for deres handelsskibe og militærisenkram. Set gennem et magtpolitisk prisme vil det vække forundring, hvis den kinesiske militærtilstedeværelse i Afrika ikke udvides. I forvejen befinder der sig mere end 2000 fredsbevarende kinesiske tropper i Afrika, hvilket udgør det største kontingent af fremmede tropper udstationeret i de mange brændpunkter i Afrika, inter alia Liberia, Sydsudan og Mali.

Præsident Xi Jinpings Afrika-tur giver også en tydelig indikation på, hvad Kinas næste træk i Afrika bliver. På sin tur besøgte den magtfulde præsident blandt andet Senegal og Mauritius for at lægge grundlaget for en yderligere kinesisk ekspansion langs Afrikas kyster. Beijing ønsker sig en havn ved Atlanterhavet, som Senegal har kystlinje ud mod, der vil gøre Kina mindre sårbar end nu. For så vidt angår Mauritius ønsker Kina sig også en havn, der vil bidrage til ønsket om kinesisk kontrol i Det Indiske Ocean.

USA ser med bekymret mine på Kinas ekspansion i Afrika. Den tidligere amerikanske udenrigsminister Tillerson har i en tale i Den Afrikanske Union advaret, at de afrikanske

stater sætter deres suverænitet på spil, når der til Kina udstedes tilladelser til at bygge broer og jernbaner. Ifølge Tillerson kan der findes klausuler i aftalerne, der gør det muligt for Kina at overtage kontrollen med de anlæg og den infrastruktur, som Kina bygger. Hvorvidt der er blevet lyttet til Tillersons venlige advarsel vides ikke, men der blev lyttet med forargelse, da præsident Trump kaldte afrikanske lande for ”shithole countries”. Udtalelsen skabte fortørnelse rundt omkring i Afrika. I Washington kritiseres Trump-administrationen for ikke at have en sammenhængende Afrika-politik, og derfor er det svært for USA at stille med et attraktivt alternativt til de kinesiske investeringer i Afrika. Det kan i øvrigt bemærkes, at Kina har flere diplomatiske repræsentationer i Afrika end USA.

Lægger man alle disse brudstykker sammen, er billedet tydeligt: Kinas interessesfære strækker sig langt ind i Afrika, og de afrikanske lande kan være i gang med at placere sig selv i en afhængighedsposition

LÆGGER MAN alle disse brudstykker sammen, er billedet tydeligt: Kinas interessesfære strækker sig langt ind i Afrika, og de afrikanske lande kan være i gang med at placere sig selv i en afhængighedsposition, hvorfra de vanskeligt kan modstå pres fra Kina.

Er det bekymrende for Europa? Det korte svar er ja. Europa, her forstået som EU, udfordres i dag fra alle fronter. I øst fra Putins Rusland, der ønsker at svække Europa. På den anden side af Atlanten finder vi Trump, der har udpeget EU som USA's fjende – hvor absurd det end lyder. I Mellemøsten kører magtkampen mellem Tyrkiet, Iran og Saudi Arabien i højt tempo. Antallet af stabile og venlige magter omkring Europa er for nedadgående. Det er bekymrende. Europa har brug for venner, der deler vores ønske om en verden, der er reguleret af international ret, og hvor der er en høj grad af frihandel og respekt for menneskerettigheder. Det er derfor særdeles positivt, at EU indgår frihandelsaftaler med eksempelvis Canada og Japan. Men det er langt fra nok til at fremme de liberaldemokratiske værdier, vi tror på. Der skal helt andre redskaber til. Som det ser ud nu, kan vi meget vel havne i en situation, hvor Kina udøver kontrol over de afrikanske lande, og Europa vil derigennem have et despotisk Kina som de facto sydlig nabo.

Det er foruroligende, for foruden de værdimæssige interesser har Europa en række realpolitiske interesser i Afrika. For det første har Europa – ligesom kineserne – økonomiske interesser i Afrika. Det vil også gavne den europæiske industri at få adgang til Afrikas mange råstoffer, ligesom det gavner den kinesiske industri. Derudover er det afgørende, at Afrika er med om bord og indtænker bæredygtig udvikling som et tværgående element i deres politikker, hvis vi som internationalt samfund skal indfri Paris-aftalen. For det tredje udgør indvandring fra Afrika en voldsom udfordring. Det skyldes i høj grad politisk ustabilitet i Sahellandene og Nordafrika, hvor EU må opgradere sin støtte markant i form af både økonomisk bistand, balancerede handelsaftaler og – når nødvendigt – nødhjælp og militær intervention? De mange flygtninge får i stigende grad følgeskab af økonomiske migranter, som lever i ekstrem fattigdom i Afrika. Alt imens den rigeste ene pct. af verdens befolkning i dag ejer mere end resten af verden tilsammen.

Afrikas befolkning fordobles frem mod 2050 fra 1,25 mia. mennesker til 2,5 mia. På det tidspunkt vil Afrikas befolkning være mere end tre gange så stor som Europas. Så længe

Afrikas befolkning vokser, og fordelingen af verdens goder er så skæv som nu, vil antallet af økonomiske migranter fra Afrika til Europa stige og stige. Hvis antallet af økonomiske migranter skal bringes ned – nu og i fremtiden – har Europa brug for Afrikas hjælp til at forebygge migrantstrømmene og samarbejde om at sende folk tilbage til deres hjemland.

Hvis antallet af økonomiske migranter skal bringes ned – nu og i fremtiden – har Europa brug for Afrikas hjælp til at forebygge migrantstrømmene og samarbejde om at sende folk tilbage til deres hjemland

AFRIKA OG EUROPA skal være meget nære alliancepartnere, hvis vi skal kunne påvirke de afrikanske stater i vores retning, men historien gør det ikke let at bygge alliancen. Europæerne står bag meget ondt på det afrikanske kontinent. Det er vel ikke for meget sagt, at Europa aldrig har betragtet de afrikanske lande som ligeværdige partnere. Men det er de, og landenes betydning for Europas sikkerhed er helt afgørende. Og for hver gang Kina giver et lån til en afrikansk stat, og Europa ikke gør noget, mister vi gradvist muligheden for at kunne varetage vores interesser effektivt. Alt for længe har EU via skatteaftaler, handel, fordeling af fiskekvoter og forskellige andre politikker gjort det svært for afrikanske lande at finansiere deres udvikling og bl.a. forarbejde og eksportere deres egne råvarer. Det skyldes blandt andet EU's omfattende landbrugsstøtte til de europæiske landmænd, der sænker prisen og skaber unfair markedsvilkår på de internationale markeder. Selvsagt har de afrikanske lande ikke statsbudgetter, der muliggør landbrugsstøtte på 360 mia. euro., som er det beløb, EU investerer i landbruget i den nuværende budgetperiode 2014-20. Derfor skal disse politikker ændres.

Afrika skal prioriteres markant i EU's næste budget og bør hurtigst muligt sænke toldsatserne mod, at de afrikanske lande forpligtes til at fremvise reelle resultater mod at opnå god regeringsførelse, bæredygtighed og love om corporate social responsibility. Det bliver dog ikke let at iværksætte en ny europæisk linje over for Afrika og balancere Kina i det store kontinent – af den simple grund, at Kina er kontinentets største handelspartner. Europas udfordring er derfor at skabe bedre rammevilkår for samhandlen mellem Europa og Afrika og overtage positionen som Afrikas primære handelspartner. Det kan eksempelvis gøres at fokusere på nøglemarkeder i Afrika og udbygge handelsrelationerne hertil. Sådanne markeder kunne tælle Nigeria, Sydafrika, Angola og Congo.

For så vidt angår udformningen af en ny europæisk linje over for Afrika, kommer Europa-Parlamentet til at spille en afgørende rolle, da internationale handelsaftaler skal behandles og stemmes igennem i Europa-Parlamentet, inden de træder i kraft. Det bliver ikke let at nå til enighed, da der som i alle EU-spørgsmål kan være mange modstridende nationale interesser. Det bliver heller ikke let, da Kinas assistance til Afrika tilbydes uden et tykt lag af betingelser om overholdelse af menneskerettigheder og god regeringsførelse som typisk følger med, når EU yder støtte. Set i det lys er den kinesiske kapital "easy money" i modsætning til det, Europa tilbyder. Interesserne i Afrika er dog så stærke, at EU skal insistere på at udbygge relationerne til de afrikanske lande og opgradere sin diplomatiske tilstedeværelse i de afrikanske hovedstæder. EU skal udforme en ny Afrika-politik så hurtigt som muligt. Det kommer til at koste, men konsekvenserne ved ikke at gøre noget kan blive ubegribelige. ■

**EU skal udforme en ny Afrika-politik
så hurtigt som muligt. Det kommer
til at koste, men konsekvenserne ved
ikke at gøre noget kan blive ubegri-
belige**

Lasse Holm Grønning (f. 1977) er historiker med speciale i international politik og kandidat til Europa-Parlamentet for Socialdemokratiet. Han er chefkonsulent i Copenhagen EU Office og partner i Grøn/Bruun Research and Innovation Bureau.

Bertil Lintner i RÆSON34 om Det Indiske Ocean: Fjendtligheden mellem Kina og Indien er den alvorligste i mere end et halvt århundrede (05.08.2018)

Fjendtligheden mellem Kina og Indien er på det højeste siden konflikten i 1960'erne. Men Indien har fået forbundsfæller i en konflikt, som få omtaler, men som, de fleste ved, er en realitet. Denne nye virkelighed begyndte for 25 år siden, da Kina rejste et monument i Jiegao og for første gang i seks århundreder besluttede sig for at etablere og sikre sin tilstedeværelse i Det Indiske Ocean.

På den sydlige side af en bro over en flod i det sydvestlige Kina findes et statsligt monument. Det forestiller fire figurer, som skjuler et stort, hjullignende objekt mellem sig. Deres alvorlige, bestemte ansigter er rettet mod syd, og de kinesiske skrifttegn, som er indgraveret i monumentets bund siger: ”Enhed! Nedbryd vejene! Gå fremad!”

Broen fører fra den kinesiske by Ruili til Jiegao, en lille enklave, som tilhører Kina. På flere steder danner Ruili-floden en grænse mellem Kina og Myanmar, og Jiegao, der kun er lidt over to kvadratkilometer, er helt omgivet af Myanmar territorium. Moderne højhuse og luksushoteller rejser sig over Jiegao. Her findes butikker og stormagasiner, som sælger alle tænkelige forbrugsvarer. I et hjørne af enklaven kan man finde verdens største jademarked. Jade, en ædelsten, som kun findes i sin bedste grønne form i det nordlige Myanmar, fragtes over grænsen og sælges til spekulanter fra hele Kina. Hver morgen kører karavaner af store lastbiler lastet med alle tænkelige varer gennem grænsekontrollen og videre til byen Muse på Myanmar side af grænsen og senere videre til Lashio, Mandalay, Yangon og andre steder længere inde i landet. En del fortsætter hele vejen til Moreh på grænsen til Indien. Kinesiske varer oversvømmer nu markederne i de nordøstlige indiske delstater Manipur, Nagaland, Mizoram og Assam.

Kun få kilometer fra Jiegao går to rørledninger over grænsen. De fragter gas og olie fra Myanmar kyst gennem landet til den kinesiske provins Yunnan. Ved at anvende en genvej gennem Myanmar får Kina et alternativ til ruten gennem det smalle og trafikerede Malaccastræde, hvor der importeres olie fra felter i Mellemøsten. Nu kan olien og gassen fragtes til en ny havn i Kyaukpyu på Myanmar kyst, som blev bygget med hjælp fra Kina. Byggeriet blev påbegyndt i 2007 og er stadig i gang.

Grænseovergangen fra Jiegao til Muse er Kinas port til Syd- og Sydøstasien, så det er ikke bemærkelsesværdigt, at monumentet står her. Monumentet blev opført i 1993. Her fandtes der intet andet end bambushytter og rismarker. Broen og monumentet var det første, som blev bygget. Sidenhen kom højhusene og alt det andet. Der var allerede en langsigtet plan for en økonomisk ekspansion sydover, og den har nu fået en større og bredere betydning i kraft af det såkaldte ’Belt and Road Initiative’ [Bælte- og Vej-initiativet, kaldet ”Den Nye Silkevej”, red.], som blev lanceret af Kinas præsident, Xi Jinping, i september og oktober 2013.

I forbindelse med Bælte- og vej-initiativet skal Kina bygge veje, jernbaner, broer og havne i hele regionen til en værdi af flere billioner dollars. Kinas forbindelser med Rusland og Tyrkiet skal forbedres, og den ’økonomiske korridor’, som allerede eksisterer gennem Myanmar, skal udbygges gennem Pakistan for at sikre adgangen til Det Indiske Ocean. Planerne omfatter også landruter til Thailand og videre til Singapore for til sidst at ende ved Middelhavet og Europa. De samlede omkostninger forbundet med projekterne forventes at udgøre et tocifret billionbeløb målt i danske kroner.

Hvis Bælte- og vej-initiativet går efter planen, kommer det til at være et større bistandsprojekt end Marshallhjælpen, som USA indførte for at genopbygge Europa efter Anden Verdenskrig. Dette er Kinas seneste forsøg på at blive verdens ledende økonomiske magt, og det omfatter projekter i 60 lande. Det var her på grænsen mellem Kina og Myanmar, at det hele begyndte for 25 år siden.

Hvis Bælte- og vej-initiativet går efter planen, kommer det til at være et større bistandsprojekt end Marshallhjælpen

Vejene til havet

Ønsket om at skabe en økonomisk korridor gennem Myanmar og sikre sig adgang til Det Indiske Oceans havne er til dels drevet af Kinas geografi, da Kina er et enormt land, men har en relativt kort kystlinje. Da Kina i 1980'erne begyndte at skifte fra en socialistisk planøkonomi til rendyrket kapitalisme, var udviklingsmodellen afhængig af eksport af billige forbrugsvarer til omverdenen. Kystprovinserne oplevede derfor hurtigt stor økonomisk vækst, mens de indre, landbundne provinser sakkede bagud i en sådan grad, at man frygtede, at det kunne udvikle sig til et internt sikkerhedsproblem.

Allerede den 2. september 1985 gjorde den tidligere vicetransportminister Pan Qi folk opmærksom på dette i en artikel for det officielle ugentlige nyhedsmagasin Beijing Review. Han mente, at transportleddene gennem Kina fra provinserne i sydvest såsom Yunnan og Sichuan var for lange, og at Kinas havne var for optaget af at eksportere kystprovinsernes egne varer, til at en lignende økonomisk udvikling kunne ske længere inde i landet. Løsningen, skrev Pan Qi, var at skabe en økonomisk korridor gennem Myanmar ned til Det Indiske Ocean. Artiklen indeholdt endda et kort over Myanmars veje og jernbaner og de floder, som potentielt kunne bruges til at fragte kinesiske varer til havnene ved kysten.

Myanmar er den ene af Kinas to naboer, som har kyst ud mod Det Indiske Ocean. Den anden er Pakistan, og allerede i 1970'erne blev der bygget en vej fra Xinjiang over Karakoram-bjergene ned til det pakistanske lavland. Vejen er strategisk vigtig, men Xinjiang ligger langt mod vest og befinder sig hermed langt væk fra de andre tætbefolkede områder inde i Kina. Myanmar var derfor et bedre alternativ.

Alt det, Pan Qi foreslog, er i dag blevet til virkelighed. Kinas planer blev muliggjort i kølvandet på et landsomfattende oprør for demokrati i Myanmar i august og september 1988. Millioner af mennesker gik på gaderne i den daværende hovedstad Yangon og andre steder i både byer og på landet for at kræve en ende på det militærdominerede diktatur, der havde hersket i landet siden et kup i 1962. Regimet svarede med vold, og tusindvis af demonstranter blev skudt, da militæret brugte automatvåben til at åbne ild mod folkemængderne. Urolighederne resulterede i et militærkup den 18. september 1988, hvorefter en ny militærjunta overtog magten.

Hele den vestlige verden fordømte blodbadet i Myanmar, og der blev efterfølgende indført boykot og sanktioner. Kina havde dog allerede i august 1988 – mens hele landet blev rystet af demonstrationer – underskrevet en grænsehandelsaftale med Myanmar. Man kunne derfor ikke forvente sanktioner eller andre straffeforanstaltninger fra Kinas side. I stedet solgte Kina enorme mængder af våben og anden militær udrustning til den nye militærjunta. Samtidig blev grænsen åbnet for handel. I løbet af nogle år, og efter at Jiegao blev erklæret en økonomisk frizone, steg handlen til en værdi af 6-7 mia. danske kroner om året. Denne

type økonomisk magt leder imidlertid næsten altid til politisk indflydelse i de pågældende lande. Som resultat heraf udviklede handelssamarbejdet mellem Myanmar og Kina sig til et militært samarbejde for at beskytte Kinas investeringer og sikre den politiske indflydelse i landet.

I løbet af 1990'erne udviklede Myanmar sig til en kinesisk lydstat, og Kinas politiske indflydelse strakte sig nu til Det Indiske Ocean. Denne udvikling bekymrede andre magter med strategiske interesser i samme havregion, herunder Indien, Japan, USA, Australien og Frankrig. Med det ambitiøse Bælte- og vej-initiativ er disse bekymringer blevet forstærket, hvilket har resulteret i en række konflikter i Det Indiske Ocean.

Kapløb i Det Indiske Ocean

At Kina i dag har interesse i at sikre de strategisk vigtige handelsruter i Det Indiske Ocean, er ikke overraskende. Mere end 60 pct. af verdens olietransport går gennem Det Indiske Ocean fra Mellemøstens oliefelter til Kina, Taiwan, Japan, Sydkorea og andre stærke økonomier i regionen. Det er også her, man transporterer de mineraler, som Kina importerer fra Afrika. Dertil kommer 70 pct. af al containertrafik fra de asiatiske industrilande og resten af verden. Handel over Stillehavet er mere eller mindre uforandret, men imens transporten over Atlanterhavet er faldet, er handlen via Det Indiske Ocean steget.

Især Japan og Indien har længe været mistroiske over for Kina – lang tid inden Kina blev en økonomisk stormagt. I 1962 udkæmpede Indien en grænsekrig med Kina, hvilket resulterede i en sejr for Kina, og grænsetvisten er fortsat uløst. Japan er ligeledes involveret i en tvist med Kina om, hvem der har ret til en øgruppe i det østasiatiske hav (Senkaku på japansk og Diaoyutai på kinesisk). Bælte- og vej-initiativet har forøget fjendtligheden og medført uformelle alliancer med andre lande, der deler Japan og Indiens bekymring om, hvad Kinas øgede magt i regionen kan få af konsekvenser. Sidste år begyndte Kina at bygge sin første militærbase i udlandet. Basen blev bygget i Obock i Djibouti på Afrikas Horn med den begrundelse, at man ønskede at bekæmpe pirater i området. Der er imidlertid ikke meget tilbage af de gamle piratbander, der florerede ud for Somalias kyst. Mistanken er derfor, at flådebasen i Djibouti blot er begyndelsen på en kinesisk militær ekspansion i regionen i og omkring Det Indiske Ocean. Kina har allerede forsøgt at påbegynde et militært samarbejde med Maldiverne og Seychellerne, to mindre og svage østater i området. Kina har ligeledes store økonomiske interesser i Mauritius, hvor båndene til Indien traditionelt har været stærke på grund af den store etnisk indiske befolkning på øen. Kina har ydet lån til Mauritius til at udvide landets lufthavn, og Kina har investeret i en ny økonomisk zone, som skal lette Kinas handel med Afrika.

Kina har også investeret i en række havneprojekter i regionen såsom Kyaukpyu i Myanmar, Chittagong i Bangladesh, Hambantota i Sri Lanka og vigtigst af alt Gwadar i Pakistan. Både Gwadar, som giver det vestlige Kina en forbindelse til Det Indiske Ocean, og basen i Djibouti kommer til at have landingspladser, hvilket øger det kinesiske flyvevåbens mobilitet uden for landets grænser. USA har desuden også en base i Djibouti ved siden af den større base på Diego Garcia og i småstaterne i Den Persiske Golf.

Samtidig er kinesiske ubåde blevet observeret i Det Indiske Ocean, hovedsagelig omkring Andamanerne og Nikobarerne – to indiske øgrupper nord for indgangen til det smalle Malakkastræde. Det er en helt ny udvikling i en region, hvor det moderne Kina aldrig tidligere har været til stede. Handlen og olietransporten via Malakkastrædet er en af Kinas største bekymringer. I tilfælde af en konflikt med USA vil passagen blive blokeret. For at undgå belastninger til søs har Kina derfor bygget to rørledninger til transport af olie og gas gennem Myanmar fra kysten af Bengal-bugten til Yunnan.

I denne konflikt er Kinas største regionale modstander Indien, der længe har anset Det Indiske Ocean som sin 'egen sø'/en del af sit territorium. Sidst Kina var til stede i Det Indiske Ocean, var i 1400-tallet, da søfareren Zheng He, en muslimsk eunuk fra Yunnan, sejlede med sin flåde fra Kina til Indien, Arabien og Afrika. I dag findes der statuer af Zheng He i Yunnan og mange andre steder i Kina. Det er hans sejlads, som har inspireret Kinas marine silkevej som en del af Bælte- og vej-initiativet, på trods af at det er omkring 600 år siden.

I denne konflikt er Kinas største regionale modstander Indien, der længe har anset Det Indiske Ocean som sin 'egen sø'/en del af sit territorium

En uformel alliance blandt Kinas rivaler

Indien, Asiens anden stormagt og verdens officielt næstfolkerigeste land, har indgået en uformel alliance med Japan, USA, Frankrig og Australien for at modbalancere denne nye udvikling. Særligt vigtigt er samarbejdet mellem Indien og Japan. Allerede i 2007 gennemførte Indien, Japan, USA, Australien og Singapore en kombineret flådemanoevre under navnet Exercise Malabar.

I december 2012 overtog Shinzo Abe premierministerposten i Japan, og i maj 2014 blev Narendra Modi Indiens premierminister. Det skærpede modsætningerne mellem Kina på den ene side og Japan og Indien på den anden. Under deres lederskab er det militære samarbejde mellem især Indien og Japan øget markant. I 2015 blev den årlige Exercise Malabar-manoevre opgraderet som følge af en aftale mellem Indiens premierminister, Modi, og USA's daværende præsident, Barack Obama. Den årlige manøvre havde førhen været et løst arrangement, som foregik i havet ud for Japan, men i 2015 blev flådemanoevren opgraderet til en mere organiseret flådemanoevre, der foregik i Den Bengalske Bugt. Dette var første gang, at USA, Indien og Japan udførte en fælles flådemanoevre i Den Bengalske Bugt.

Indiens flåde er den stærkeste i regionen med hangarskibe, ubåde og over 90 fartøjer af anden slags. Indien bygger mange af sine fartøjer selv, men teknologien kommer delvist fra andre lande såsom Rusland og Frankrig. Flåden gennemgår netop nu en modernisering med egne ubåde og nye fartøjer, der er beregnet til at patruljere farvandet og opdage fremmede ubåde, hvilket er drevet af bekymring og usikkerhed om Kinas indtrængen i Det Indiske Ocean.

Frankrigs deltagelse er værd at bemærke, da Frankrig også er en vigtig magt i Det Indiske Ocean. Her, ligesom i Stillehavet, er små øterritorier med store Exclusive Economic Zones (EEZ) strategisk vigtige. Der findes to beboede franske départements d'Outre-mer (oversøiske territorier, red.) i Det Indiske Ocean. De oversøiske territorier er henholdsvis Mayotte og Réunion, som hermed også er en del af EU. Desuden kontrollerer Frankrig den relativt store ø Kerguelen, de mindre St. Paul og Amsterdam-øer, Crozet-øhavet og en række småøer omkring Madagaskar. Disse øer har ingen fastboende befolkning, men der er franske videnskabsmænd og militærpersonel på flere af øerne, og derudover er der en satellitovervågningsstation på Kerguelen. Sammenlagt omfatter Frankrigs EEZ over 2,5 millioner kvadratkilometer i den sydlige del af Det Indiske Ocean.

Den franske flåde og hær har personel på Réunion, og en enhed fra fremmedlegionen befinder sig på Mayotte. Dertil kommer Djibouti, hvor Frankrig også har en militærbase. Djibouti, tidligere kaldet Fransk Somaliland, var fransk frem til 1977, og her har Frankrig

sikret sin militære indflydelse som i mange andre af sine tidligere kolonier. Yderligere personale fra det franske militær kan findes i De Forenede Arabiske Emirater. Frankrig er en næsten ukendt magt i Det Indiske Ocean, men Frankrig bør ikke undervurderes, på trods af at landet indtil videre holder lav profil i regionen.

Australien har Juleøen syd for Indonesiens Java samt Cocosøerne (også kaldet Keelingøerne) med en samlet befolkning på lidt over 3.000. Juleøen er mest kendt for, at den indtil for få år siden var bosat af bådflygtninge, som forgæves havde forsøgt at få adgang til det australske fastland. På Cocosøerne findes der imidlertid en stor lufthavn, og der er omfattende installationer til elektronisk overvågning og satellit-rekognoscering. USA siges at have planer om at anvende Cocosøerne som base for droner, som skal overvåge havtrafikken i regionen, hvilket kineserne uden tvivl vil opfatte som en trussel mod dem. Der er også blevet fremsat forslag om at lade den indiske flåde gøre brug af faciliteterne på Cocosøerne.

Kinas langsigtede planer om tilstedeværelse i Det Indiske Ocean er endnu uklare. Det er således stadig uvist, om der vil blive bygget flere havne, og om de vil blive brugt af det kinesiske militær. Kinas tilstedeværelse har dog under alle omstændigheder resulteret i en oprustning af Indiens flåde og en uformel alliance mellem en række stormagter, der er bekymret for udviklingen. Situationen i Det Indiske Ocean er dog langt fra så anspændt som konflikten i det Syd- og Østkinesiske Hav. Der hersker dog ingen tvivl om, at situationen er på vej til at udvikle sig til et brændpunkt i en konflikt, hvor Kina står over for Vesten, Japan og Indien.

Indiens modsvar til etableringen af den kinesiske base i Djibouti er planer om en egen base på Seychellerne. I 2015 nåede man en aftale, da Modi besøgte øerne, men det var først i begyndelsen af året, at det så ud til at blive en realitet. I henhold til aftalen skal Indien bygge en flådebase på Assumption Island, som er en af øerne i Seychellerne. Ikke alle på Seychellerne, en lille øhavsrepublik med næsten 100.000 indbyggere, er positivt indstillet over for planerne. Folk, der ikke ønsker, at Seychellerne skal blive inddraget i en konflikt mellem regionens stormagter, demonstrerede således i hovedstaden, Victoria.

De problemer, som Indien konfronteres med på Seychellerne, er imidlertid relativt små sammenlignet med Kinas. Som sagt har Kina satset på en økonomisk korridor gennem Myanmar og Pakistan, som er to af regionens mest politisk ustabile lande. I løbet af december 2017 har Kina klaget over korruption i Pakistan og faren for islamisk ekstremisme, og Myanmar har set den største flygtningekrise i moderne tid. Mindst 800.000 muslimske rohingyer er flygtet fra staten Rakhine i det vestlige Myanmar til Bangladesh. Disse uroligheder truer Kinas interesser, da de foregår tæt på rørledningerne til transport af olie og gas og truer den planlagte dybhavshavn i Kyaukpyu og den økonomiske zone, som skal oprettes der.

De problemer, som Indien konfronteres med på Seychellerne, er imidlertid relativt små sammenlignet med Kinas

Derfor har Kina ledt efter et tredje alternativ for at undgå at skulle krydse Malaccastrædet – en kanal tværs over den smalle landtunge i det sydlige Thailand, der fører ned til Malaccahalvøen. Projektet, som kaldes Kra-kanalen efter navnet på landtungen, er ingen ny idé, men det er blevet afvist af thailænderne, der mener, at kanalen ville afskære de konfliktramte sydlige provinser fra resten af landet. Singapore er også urolig for, at kanalen ville mindske deres betydning som mellemmand for regionens havtrafik.

Hertil kommer Kinas kontroversielle indblanding i småstaternes indre anliggender. At dømme ud fra Kinas tidligere økonomiske eventyr i eksempelvis Stillehavet har korruption haft stor betydning i jagten på økonomiske fordele. I december 2017 underskrev Maldiverne en 1.000 sider lang frihandelsaftale med Kina efter blot en times diskussion. Kina lovede at importere fisk fra Maldiverne og udvikle landets infrastruktur, og til gengæld gav Maldiverne sin fulde støtte til Bælte- og Vej-initiativet. Den svage opposition på Maldiverne protesterede og påpegede, at aftalen indeholdt detaljer, som burde være blevet diskuteret grundigt, inden landet forpligtede sig til et så tæt samarbejde med Kina.

Et andet problem, som Bælte- og Vej-initiativet medfører, er spørgsmålet om arbejdskraft. Når Kina påbegynder et udviklingsprojekt i udlandet, anvendes der næsten altid kinesiske arbejdere og teknikere. Der bliver sjældent skabt arbejdspladser til den lokale befolkning, og der tages ikke højde for, hvad den lokale befolkning mener. Det kan føre til antikinesiske strømninger, hvilket blandt andet kom til udtryk i 2008, da Kina påbegyndte opførelsen af et kæmpe vandkraftværk i det nordligste Myanmar. Efter demonstrationer og andre protester besluttede Myanmars regering sig for at suspendere hele projektet i september 2011. Projektet havde betydet, at 600 kvadratkilometer land i det nordlige Myanmar ville være blevet oversvømmet.

Myanmar: et eksempel på Kinas nye styrke

Men udviklingen i Myanmar er også et skoleeksempel på, hvordan Kinas indflydelse stiger, falder og stiger igen på bekostning af Vesten. Myanmars tætte økonomiske og politiske afhængighed af Kina blev tydelig, efter at Vesten indførte boykot og sanktioner mod Myanmar. Allerede i 2003 cirkulerede der et hemmeligstemplet dokument inden for Myanmars militær med titlen Et studie af relationerne mellem USA og Myanmar. Det var skrevet af en oberst ved navn Aung Kyaw Hla, men det var med høj sandsynlighed et pseudonym for en gruppe højtstående personer i militæret, der tilsammen udarbejdede det 346-sider lange dokument. Kort fortalt konkluderede forfatterne, at Myanmar er så afhængigt af Kina, at landets selvstændighed er i fare.

For at mindske Kinas dominans og forbedre forholdet til Vesten foreslog de, at man indførte en række foranstaltninger. Myanmar havde først og fremmest brug for en forfatning og en valgt regering. Det var derfor problematisk, at demokratilederen Aung San Suu Kyi sad fængslet under husarrest, da hun hermed blev fokus for omverdenens interesse for Myanmar. Hvis man ønskede at ændre dette syn, var man nødt til at frigive de politiske fanger og skabe et mere åbent politisk klima.

Det var få, der havde kendskab til dokumentet på daværende tidspunkt, men det er tydeligt, at anbefalingerne er blevet fulgt – dog uden at militæret reelt behøvede at opgive sin magt. Efter en farcelignende folkeafstemning blev der vedtaget en forfatning i maj 2008. Som følge af valgfusk i november 2015 sikrede militærets eget parti, the Union Solidarity and Development Party (USDP), sig selv en jordskredssejr. Thein Sein, en general, som tidligere var premierminister og medlem af juntaen, blev landets præsident. Der fandtes et valgt parlament, og selvom parlamentet var fuldstændig domineret af USDP, havde militæret ret til at udpege en fjerdedel af alle parlamentsmedlemmer.

For at ændre forfatningen, hvor militæret har en dominerende rolle i politik og retten til at tage direkte kontrol i en krisesituation, skal over tre fjerdedele af parlamentsmedlemmerne stemme for. Ikke nok med det. Forslaget skal derefter til en landsdækkende folkeafstemning. Militæret kan med andre ord de facto ændre den forfatning, der giver dem magt. Hertil kommer, at det er militæret og ikke parlamentet, der udpeger de tre vigtigste ministre inden for forsvars-, indenrigs- og grænsespørgsmål. Forsvarsministeriet behandler spørgsmål om militæret selv, og indenrigsministeriet kontrollerer politiet, den interne sikkerhedstjeneste

og al lokal administration ude i landet. Selv i tilfælde af, at et fremtidigt valg ikke skulle blive til fordel for USDP, er der således en forfatning, der sikrer militærets magt i fremtiden.

Ingen havde forventet meget af Thein Sein, men så kom de overraskende initiativer. Aung San Suu Kyi blev frigivet fra husarrest, og næsten alle politiske fanger blev frigivet. Pressecensuren blev afskaffet, og politiske partier fik lov til at arbejde frit. Så kom den store konflikt – i september 2011 havde man besluttet sig for at suspendere det kinesiske vandkraftværk i Myitsone i det nordligste Myanmar.

Alt dette, og i særdeleshed nyheden om Myitsone, var musik i Vestens ører. Bare to måneder efter at Thein Sein fremlagde beslutningen i parlamentet i den nye hovedstad, Naypyidaw, fløj USA's daværende udenrigsminister, Hillary Clinton, til Myanmar. Et år senere kom præsident Barack Obama på besøg i landet, og i maj 2013 tog han imod Thein Sein i Det Hvide Hus i Washington D.C. Den vestlige verdens pariastat var kommet ind i varmen, og adskillige ledere, som tidligere havde fordømt undertrykkelsen i Myanmar, flokkedes nu for at yde bistand til, hvad man troede var en overgang til demokrati, og for samtidig at se sig om efter investeringsmuligheder.

Optimismen steg, efter at Aung San Suu Kyis parti, the National League for Democracy (NLD), i 2015 vandt det første frie valg i Myanmar siden 1960. En paragraf i forfatningen fra 2008 fastsatte, at ingen, der har nære familiemedlemmer, som er udenlandske statsborgere, kan bestride embedet som præsident. Paragraffen var i høj grad rettet mod Aung San Suu Kyi, eftersom den ene af hendes to sønner er britisk, og den anden amerikansk statsborger. Dette blev imidlertid løst ved at indføre en ny titel som statskansler. Aung San Suu Kyi fik den nye titel som statskansler og blev i realiteten ny regeringschef, der var hævet over præsidenten. Præsidenten blev NLD-medlemmet Htin Kyaw.

Vesten var euforisk, men lykken varede ikke længe. Efter at militante islamister angreb politistationer og en hærpost i den vestlige stat Rakhine, indledte Myanmar's hær den 25. august 2017 det, man kaldte en 'oprydningsaktion'. Mere end 800.000 rohingyer blev drevet på flugt til Bangladesh, hvor de viderebragte historier om masse mord, voldtægter og hele byer, som blev brændt ned. Vesten protesterede og fordømte militærets handlinger. Man begyndte at tale om at indføre sanktioner, og man snakkede endda om at stille Myanmar's øverstbefalende general Min Aung Hlaing for Den Internationale Domstol i Haag.

Mange i omverdenen håbede på, at Aung San Suu Kyi i sin egenskab af statskansler ville forsøge at stoppe overgrebene. Det var først her, at det gik op for omverdenen, at der ikke var sket nogen reel overgang til demokrati i Myanmar. Magten lå stadig hos militæret, og landets statskansler havde ikke mulighed for at gribe ind. Hun blev imidlertid mødt af kritik, da hun på trods heraf kunne have anvendt sin moralske autoritet til at sige noget, hvilket hun ikke gjorde. Hun sad dog i en umulig situation. Havde hun sagt noget, havde ikke blot militæret vendt sig imod hende, hun ville også have fået størstedelen af befolkningen imod sig, da der er meget lidt sympati for rohingyerne, som de fleste anser for at være illegale indvandrere fra Bangladesh. Valgte hun derimod ikke at sige noget, ville omverdenen fordømme hende, hvilket man tydeligt har set. Hendes glorie er for længst sygnet bort, og hun er blevet en tragisk figur, som i højere og højere grad er isoleret fra de personer, der engang hyldede hende som en helt på linje med Mahatma Gandhi, Martin Luther King og Nelson Mandela.

Kina vandt i sidste ende kampen om Myanmar, og Indien har hele tiden haltet langt bagefter

For Kina, der havde set sin indflydelse dale efter 2011, var dette et oplagt tidspunkt at generebros sin rolle som Myanmars bedste og stærkeste forbundsfælle.

Kina fordømte ikke handlingerne i 2017, men lovede i stedet at bruge sin veto til at blokere alle forsøg på at tage spørgsmålet op i FN's sikkerhedsråd. Både Min Aung Hlaing og Aung San Suu Kyi rejste til Beijing, hvor de blev modtaget med stor fanfare. Kina var tilbage. Handelsruterne sydpå fra Jiegao og især Kyaukpyu var sikret. Hermed var Kinas hovedinteresser i Myanmar sikret, eftersom den økonomiske korridor er en af de vigtigste komponenter i Bælte- og vej-initiativet.

Kina vandt i sidste ende kampen om Myanmar, og Indien har hele tiden haltet langt bagefter. Efter massakren i 1988 stod Indien bag den demokratiske bevægelse. Det var dog hovedsagelig af strategiske årsager, fordi Kina bakkede op om militærjuntaen. I 1990'erne stod det dog klart, at demokratibevægelsen ikke ville komme til magten, og Indien valgte således at nærme sig juntaen. I dag synes Indien ikke at have nogen klart defineret Myanmarpolitik – hverken med hensyn til udviklingen efter valgene i 2011 og 2015 eller i forhold til rohingya-krisen.

Styrkeprøven

Indiens sikkerhedspolitik betoner, at landet er stærkere i Det Indiske Ocean end i nogen af nabostaterne. Grænsekonflikten med Kina og frem for alt det hårde nederlag ved krigen i 1962 er indprentet i Indiens psyke. Til tider opstår der konfrontationer, men de har indtil videre ikke haft en decideret militær karakter. Kina gør fortsat krav på store dele af det nordøstlige Indien, og forsøgene på at løse konflikten gennem forhandlinger har ikke været succesfulde. Krigen i 1962 markerede begyndelsen på en konflikt mellem Indien og Kina, som fortsat er i gang i dag. Der har ikke været nogen krig i Himalaya siden 1962, men Indien og Kinas hære står bogstavelig talt ansigt til ansigt med hinanden. Den virkelige oprustning sker dog inden for flåden, og de uformelle alliancer med andre stater i Det Indiske Ocean har stor betydning.

Under Modi har Indien indtaget en mere aktiv rolle i regional politik. Den mere aktive rolle viser sig dog primært i reaktioner på, hvad Kina gør, og der er ingen større selvstændige initiativer fra Indiens side. Som følge af mindsket indflydelse i lande som Maldiverne og Nepal er Indiens indflydelse i regionen relativt svag. Indiens nærmeste allierede er i stedet lande som USA og Japan og til en vis grad Australien og Frankrig. Disse lande deler Indiens bekymring over Kinas tilstedeværelse i Det Indiske Ocean og ser Indien som en vigtig allieret i forsøget på at begrænse den kinesiske indflydelse.

Vil de nye konflikter i Det Indiske Ocean føre til en væbnet konfrontation? Der findes økonomiske faktorer, der kan forhindre dette. Handlen mellem Indien og Kina udgør op mod 70 mia. dollars om året. Indien eksporterer først og fremmest mineraler til Kina, mens Kina eksporterer maskiner og elektroniske produkter til Indien. En åben krig kunne hermed føre til økonomisk krise i begge lande.

En af Indiens forbundsfæller i den uformelle alliance, Australien, er også økonomisk afhængig af Kina, som er en stor importør af australske mineraler. Australien har derfor holdt lav profil i alliancen for ikke at komme på kant med Kina

Fjendtligheden mellem Kina og Indien er på det højeste siden konflikten i 1960'erne. Den her gang har Indien dog forbundsfæller i en konflikt, som få omtaler, men som de fleste ved er en realitet. Denne nye virkelighed begyndte for 25 år siden, da Kina rejste et monument i Jiegao og for første gang i seks århundreder besluttede sig for at etablere og sikre sin tilstedeværelse i Det Indiske Ocean. ■

Handlen mellem Indien og Kina udgør op mod 70 mia. dollars om året. Indien eksporterer først og fremmest mineraler til Kina, mens Kina eksporterer maskiner og elektroniske produkter til Indien. En åben krig kunne hermed føre til økonomisk krise i begge lande

Bertil Lintner (f. 1953) er en svensk journalist og forfatter. Han har været bosat i Thailand de sidste 38 år, og han var fra 1982 til 2004 en del af det nu nedlagte ugemagasin Far Eastern Economic Review, som havde hovedkvarter i Hong Kong. I dag er han sikkerhedskorrespondent for Asia Times. Han har skrevet 20 bøger om politik, historie og organiseret kriminalitet i regionen. Website: www.asiapacificms.com

Anders Aaselund Høier: Et stærkere EU-forsvarssamarbejde gør NATO mere effektivt, så lad os komme ud over stepperne i Den Europæiske Union (28.08.2018)

EU er som politisk og økonomisk union den eneste aktør, der har styrken til at sikre, at NATO holder sig i bevægelse. Så når 22 ud af NATO's 29 medlemsstater også er medlemmer af EU, gør det naturligvis NATO mere effektivt, når EU styrker sine medlemsstaters indbyrdes koordinering, styrker forsvarsindustrien og konkurrencen for forsvarsprodukter og tilpasser den europæiske transportinfrastruktur.

NATO har tydeligvis sit at slås med. Både i forhold til at få medlemslandene til at betale 2 pct. af BNP på forsvar og i bestræbelserne på at koordinere våben- og materielanskaffelser.

Den militære virkelighed er væsensforskellig i USA og Europa. I alt har Europa (EU-landene minus Danmark) ca. 600 pct. flere våbensystemkategorier i brug end USA (178 mod 30). Et billede, der pga. det meget udtalte sammenfald af medlemsstater i NATO og EU også kendetegner fordelingen i NATO. Selvom NATO's europæiske medlemsstater har vidt forskellige behov og desuden også må forventes at tage hensyn til egne våbenindustrier, viser det NATO's manglende evne til at facilitere blot en smule tanke og faktisk handlen inden for alliancen, når det kommer til materielkoordinering på tværs af alliancens medlemmer.

Ud over de åbenlyse problemstillinger og omkostninger ved de mange forskellige våbensystemer som vedligeholdelse, drift og logistik, eksisterer der en klar ineffektivitet i form af europæisk kapacitetsoverlapning: At samarbejde på tværs af europæiske lande er undtagelsen snarere end reglen, og langt de fleste forsvarsindkøb udføres nationalt udenom det internationale samarbejde, som NATO burde være. Man undrer sig over, hvordan det har kunnet fortsætte år efter år.

Resultatet af nationalt gennemførte indkøb er først og fremmest en ineffektiv anvendelse af midler. Rapporten fra sikkerhedskonferencen i München i 2017 viser, at europæiske lande kan spare op til 30 pct. om året på forsvarsinvesteringer ved at samle indkøb på tværs af medlemslandene. Det er især relevant for små lande som Danmark, men alle kan drage fordel af større volumen og afledte effekter. Fx viser en rapport fra 2016 fra Center for Militære Studier på Københavns Universitet om erfaringerne med F-16-jagerflyene, at denne multinationale anskaffelse ikke blot gav en stor rabat på den faktiske købspris og efterfølgende indkøb af reservedele og ammunition, men også specialisering af vedligeholdelsesarbejdet hos de europæiske deltagere i F-16-indkøbssamarbejdet.

EUROPAS FORSVARSTEKNOLOGI er i frit fald. Det konkluderede en rapport om EU's forskning på sikkerheds- og forsvarsområdet i foråret 2016. Ifølge rapporten faldt budgetudgifterne til forsvarsrelateret innovation, forskning og udvikling i perioden 2006-2013 med ca. 29 pct. På den baggrund forudser rapporten, at den europæiske forsvarsindustri inden for 10 år vil være udsultet og ude af trit med ny og banebrydende teknologi som robotter, kunstig intelligens, lasere m.v. En europæisk forsvarsindustri, der taber konkurrenceevne, eksportmarkeder, kvalificeret arbejdskraft og industrielle faciliteter, vil få meget svært ved at tiltrække kapital og talenter. Det vil føre til et betydeligt tab af strategisk autonomi.

At det står galt til, er næppe kommet som en overraskelse for NATO, da man i en årrække har kommenteret de kraftige nedskæringer på forsvarsbudgetterne i de europæiske medlemslande. For at styrke den politiske vilje i medlemslandene lancerede NATO derfor i februar 2011 begrebet "Smart Defense". Ifølge det danske forsvarsministerium er det en NATO-betegnelse for multinationale løsninger, der enten giver mere kapacitet for de samme

penge eller samme kapacitet for færre penge. Imidlertid dækker initiativet ikke over mere end en opfordring til samarbejde og koordinere, og NATO har da heller ikke haft mulighed for at understøtte indholdet med andre initiativer. De reelle resultater, set i forhold til at begrebet blev lanceret som en ny samarbejdskultur, kan vist også bedst betegnes som meget begrænset.

Næsten månedligt bliver samarbejdet dybere med henblik på at styrke den europæiske forsvarsindustri

EU's forsvarssamarbejde

EU-Kommissionen har længe erkendt, at europæerne skal tage større ansvar for deres egen sikkerhed og strategiske autonomi. Trump-administrationens pres på de europæiske NATO-partnere bidrager yderligere til denne udvikling. Siden EU-Kommissionsformand Jean-Claude Junckers tale over Unionens tilstand i 2016, hvor vigtigheden af et stærkt Europa, som kan beskytte sine borgere, blev fremhævet, har EU derfor øget sit forsvarssamarbejde med hidtil uset hastighed. Næsten månedligt bliver samarbejdet dybere med henblik på at styrke den europæiske forsvarsindustri og fremme et mere konkurrencedygtigt og innovativt industri- og forsvarsmarked. Således er der inden for de seneste par år bl.a. blevet oprettet:

- Den Europæiske Forsvarsfond, der søger at styrke samarbejdet mellem EU-landene og anvende forsvarsmidlerne mere effektivt gennem koordinering af forsvarsinvesteringer, udvikling af prototyper og anskaffelse af forsvarsmateriel og teknologi.
- EU's forsvarsindustrielle udviklingsprogram, der sigter mod at skabe øget samarbejde for og mellem offentlige og private forsvarsindustrielle aktører i medlemsstaterne for at kunne reducere de kostbare duplikationer og skabe stordriftsfordele.
- Den Koordinerede Årlige Forsvarevaluering, der skal evaluere medlemsstaternes anvendelse af forsvarsmidler, hvordan implementeringen af kapacitetsudviklingsplanen forløber samt komme med forslag til udvikling af nye militære kapaciteter. Kapacitetsudviklingsplanen udarbejdes gennem Det Europæiske Forsvarsagentur og understøtter beslutningsprocesser på EU-plan og nationalt plan ved at prioritere blandt de militære kapaciteter, der skal udvikles i Europa. Kapacitetsudviklingsplanen koordineres i øvrigt med NATO.
- Et permanent struktureret samarbejde (PESCO), der fokuserer på at effektivisere investeringer, kapacitetsudvikling og de operationelle beredskaber på forsvarsområdet gennem koordinering og samarbejde bl.a. ift. cybersikkerhed, som militære operationer bliver stadig mere afhængige af.
- EU's handlingsplan for militær mobilitet, hvor EU-Kommissionen vil se på opgradering af infrastruktur, lovgivnings- og proceduremæssige spørgsmål herunder harmonisering af reglerne for transport af farligt gods og etablering af tilladelsesordninger for bevægelighed på tværs af grænser.

MED DE FLESTE europæiske landes sammenfald i medlemskab af både NATO og EU rammer barberede forsvarsbudgetter, kostbare duplikationer i våbensystemer, dyre nationale

forsvarsindkøb og stejle dyk i innovation, forskning og udvikling naturligvis lige ned i begge organisationer. Men hvor NATO er en militær forsvarsalliance uden indflydelse på andre områder end forsvars- og sikkerhedspolitik, er EU som en politisk og økonomisk union den eneste aktør, der har en reel mulighed for at få flere områder til at spille sammen for at understøtte udviklingen i forsvar og sikkerhed. I modsætning til NATO har EU den nødvendige økonomiske styrke, der skal til for fx at skabe langvarige finansierings- og forskningsprogrammer og forpligtende retsakter over for sine medlemsstater samt støtte innovationen i små og mellemstore virksomheder. EU kan også støtte udviklingen af klyngesamarbejder og dual-use (produkter og -teknologier der kan anvendes til både civile og militære formål). Desuden er EU i stand til at eksekvere en ensartet forsvarsindustripolitik og åbne det europæiske marked for forsvarsprodukter. Derfor er NATO i stigende grad afhængig af, hvordan EU udvikler sit forsvarssamarbejde, og hvordan det strategiske samarbejde i og med EU former sig.

Hvor NATO er en militær forsvarsalliance uden indflydelse på andre områder end forsvars- og sikkerhedspolitik, er EU som en politisk og økonomisk union den eneste aktør, der har en reel mulighed for at få flere områder til at spille sammen

Knaster i EU's forsvarssamarbejde

EU gør med de nye tiltag mange af de rigtige ting, og forsvarssamarbejdet udvikler sig inden for de områder, hvor EU faktisk kan flytte noget. Altså primært gennem etablering af forpligtende samarbejde mellem medlemsstaterne inden for industripolitikken, herunder bl.a. inden for forskning og innovation, finansiering, støtte til små og mellemstore virksomheder og forbedring af konkurrenceforhold. Men et af de helt store udeståender, som er afgørende for EU at få håndteret, er at undgå, at Lissabontraktaten i takt med øgede forsvarsindkøb (som resultat af de øgede europæiske forsvarsbudgetter) fortsætter med at fragmentere det, der ellers kunne være et velfungerende europæisk marked for forsvarsprodukter.

Artikel 346 i traktaten anfører, at en medlemsstat ikke behøver at følge EU's udbudsregler i forsvarsdirektivet, hvis medlemsstaten vurderer, at det vil stride mod medlemsstatens væsentlige sikkerhedsinteresser. Det betyder, at den ikke adresserer andre interesser, som medlemsstaten måtte have, herunder erhvervsmæssige og økonomiske interesser. Artiklen siger også, at de ofte benyttede modkøbsaftaler ikke må forringe konkurrencevilkårene for ikke-militære varer.

Artiklens anvendelse er blevet en bombe under et åbent, gennemsigtigt og ikke-diskriminerende marked for forsvarsprodukter, som forsvarsdirektivet (der regulerer offentlige indkøb på forsvars- og sikkerhedsområdet) ellers skulle være garant for. Vel adresserer artiklen et nødvendigt nationalt behov for at kunne værne om egen sikkerhed, men rapporter fra EU-Kommissionen viser, at medlemsstaterne ikke anvender artiklen korrekt, og at det har nået et omfang, der begrænser markedskonkurrencen i sådan en grad, at det er blevet nødvendigt for Kommissionen at handle.

Overtrædelserne er typisk politisk motiverede, idet der i forbindelse med forsvarskontrakter ofte kan blive tale om teknologitunge arbejdspladser eller arbejdspladser i udkantsområder. Det er da også i langt overvejende grad de medlemsstater med den mest udbyggede forsvarsindustri (fx Italien, Polen, Tyskland og Spanien), der er genstand for traktatkrænkelssager, men Danmark har også været på kant med EU-reglerne. Arbejdspladser, der ifølge de politiske beslutningstagere burde være nationale, hvorfor beskæftigelses- og regionalpolitik bliver forsøgt maskeret som ”væsentlig sikkerhedsinteresse” for at kunne aktivere artiklen i Lissabontraktaten. Resultatet er national favorisering, unødvendige duplikationer, højere omkostninger og en mindre konkurrencedygtig europæisk forsvarsindustri.

Imidlertid blev muligheden for i et vist omfang at kunne kompensere for artiklen ved at revidere forsvarsdirektivet fra 2009 i den grad skudt til hjørne i forbindelse med EU-Kommissionens evaluering af direktivet i 2016. Her kom EU-Kommissionen frem til, at direktivets tekst er passende til formålet, og at direktivet generelt er på vej til at nå sine mål på trods af, at det stadig halter med implementeringen. EU-Kommissionens konklusion har givetvis været påvirket af politiske signaler fra medlemsstaterne, da det kan være svært at forestille sig, at Kommissionen ville påbegynde en revision af forsvarsdirektivet uden at være sikker på en vis opbakning fra medlemsstaterne. Ikke desto mindre har direktivet ført til mere end en fordobling af værdien af forsvars- og sikkerhedskontrakter, der er offentliggjort i hele EU.

Om det så gælder kraftige nedskæringer af forsvarsbudgetter, gennemførelse af overvejende nationale forsvarsindkøb eller bevidst forkert anvendelse af EU-regler, er det beslutninger, der træffes på nationalt plan

Er tiden ved at løbe fra NATO?

Det europæiske samarbejde er imidlertid ikke bedre, end medlemsstaterne gør det. Om det så gælder kraftige nedskæringer af forsvarsbudgetter, gennemførelse af overvejende nationale forsvarsindkøb eller bevidst forkert anvendelse af EU-regler, er det beslutninger, der træffes på nationalt plan.

Samme mekanismer gør sig naturligvis gældende inden for NATO-samarbejdet, men når det er nødvendigt at samarbejde på mange andre områder for at kunne effektivisere militært, operationelt som strategisk, er det relevant at spørge, om NATO på sigt fortsat er den mest hensigtsmæssige konstruktion til at sikre forsvaret af Europa. Der kan næppe være tvivl om, at Europa i højere grad bliver nødt til at kunne varetage sin egen sikkerhed. Sikkerhed er andet end forsvarsalliancens taktiske, operationelle og strategiske anvendelse af krudt og kugler. Forudsætningerne for at kunne fortsætte med at gøre det effektivt er, som beskrevet her, mange og skal søges i en allianceform, der kan forpligte sine partnere politisk, så der i videst muligt omfang trækkes i én retning.

Det er vigtigt at anerkende den begyndende dynamik i forholdet mellem NATO og EU: Omfanget af fælles NATO/EU-erklæringer, samarbejder mellem højtstående militære embedsmænd fra begge organisationer og bevægelsen mod et mere strategisk NATO/EU-samarbejde viser, at EU er ved at etablere sig som en central international aktør, der kan sikre, at NATO fortsat kan blive ved med at holde sin hårde sikkerhed og sig selv i hurtig bevægelse ved, at EU udvikler den europæiske forsvarsindustri gennem de mange industri-

erhvervs- og forskningspolitiske håndtag og styrker samarbejde og koordinering om forsvar og sikkerhed internt mellem medlemsstaterne.

Der er ikke tvivl om, at der er rum for, at EU kan udvide sit forsvarssamarbejde yderligere, men det er for unuanceret alene at betragte et forsvars- og sikkerhedssamarbejde som evnen til at udføre koordinerede militære operationer. Den naturlige udvikling vil medføre, at EU's forsvarssamarbejde udbygges med flere militæroperationelle komponenter, men et moderne forsvarssamarbejde bygger på langt mere. Det er alle disse andre aspekter, der gør, at fremtiden i højere grad vil tilhøre Den Europæiske Union. ■

**Den naturlige udvikling vil medføre,
at EU's forsvarssamarbejde udbygges
med flere militæroperationelle kom-
ponenter, men et moderne forsvars-
samarbejde bygger på langt mere**

Anders Aaselund Høier (f. 1976) er uddannet cand.jur., tidligere befalingsmand af reserven med udsendelser til Bosnien og Irak. Arbejder som juridisk chefkonsulent og er desuden tilknyttet den danske sikkerheds-virksomhed EAGLE SHARK GROUP som EU-policy rådgiver.

Uffe Østergaard om Europas fremtid: Der er ikke meget, der tyder på, at Europa har en fremtid på den magtpolitiske bane (06.09.2018)

Jeg kunne dog forestille mig, at Europa vil fortsætte som et moralsk-politisk fyrtårn. Der er stadig masser af energi og tiltrækningskraft i Europa. Vi forsvinder ikke fra jordens overflade, men det bliver ikke som en magtfaktor, som med hård magt kan sætte sin vilje igennem internationalt.

RÆSON: Du udkom den 16. august med bogen ”Hvorhen Europa?”. Hvad er hovedargumentet i dette nye værk?

ØSTERGAARD: Hovedargumentet i værket er, at Europas 500-årige verdensdominans er forbi. Set fra kinesernes meget lange perspektiv – som i stigende grad igen bliver relevant – er der kun tale om en 500 år lang parentes, da Kina frem til oplysningstiden var verdens teknologisk førende samfund og gjorde næsten alle de store opfindelser før europæerne; lige fra papirpenge til krudt og bogtrykkerkunsten.

Bogens fremgangsmåde bygger på en sammenligning af de to ender af det eurasiske fastland, som i antikken var nogenlunde sammenlignelige med hensyn til størrelse, økonomi og udvikling med omtrent 60 mio. indbyggere både i Kina og Romerriget. På et tidspunkt, som måske var omkring middelalderen eller senere, tog Europa fat og overhalede Kina. Kina sendte store opdagelsesflåder ud – mest kendt er den store opdagelsesrejsende Zheng He, der i 1400-tallet sejlede på opdagelse til Afrika – men kineserne konkluderede, at der var begrænsede goder at komme efter i resten verden. I stedet fokuserede Kina på interne projekter som konstruktionen af den kinesiske mur og den store kanal. Dermed lod Kina døren stå åben for europæerne, der fik mulighed for at opdage verden udenfor Europa i slutningen af 1400-tallet.

Derudfra voksende to meget forskellige samfundsmodeller, som først nu er ved at være sammenlignelige igen. I kinesernes øjne befinder Europa sig stadig i de stridende staters tid [den kinesiske borgerkrigsepoke fra 800-tallet til 221 fvt. Afsluttet ved samlingen af Kina under den første kejser, Qin Shi Huang, red.]. Denne interne rivalisering i Europa har i lang tid været en styrke, der drev kontinentet fremad og medførte, at Europa blev et kontinent grundlagt af både politiske og teknologiske revolutioner. At Kina tidligere opnåede en stærkt centraliseret statsmagt, gjorde det muligt at bremse revolutionerne og bygge et samfund på et grundlag af evolution. Den bedste forklaring på, hvorfor Kina ikke byggede videre på sine fremskridt og ikke gennemgik en industriel revolution, er, at de blev fanget i en high equilibrium trap, altså at man for tidligt opnåede en udvikling, der muliggjorde en centralisering, som lagde bånd på innovation og eksperimenter. Til gengæld undgik Kina gennem denne kapacitet for kontrol mange af de utilsigtede bivirkninger af revolutioner som krige, sygdom og udryddelse, der har præget Europa sammen med alle de positive følger.

RÆSON: Er Kinas seneste opstigning blot endnu et led i den dynastiske cyklus, hvor perioder af splittelse efterfølges af nye stærke dynastier med magtfulde kejserskikkelser som Xi Jinping?

ØSTERGAARD: Det er fuldstændig rigtigt. Man kan med rette kalde kommunistpartiet for et nyt dynasti, skønt det har 90 mio. medlemmer. Det nuværende styre i Kina er blot en ny variation over et historisk mønster, hvor dynastier forfalder og rejser sig igen.

En lidt mindre men stadig vigtig diskussion er, hvorvidt man kan kalde Xi Jinping for kejser eller diktator. Han har indtil videre brudt med traditionen fra Deng Xiaoping, der fokuserede på kollektivt styre, og det er der ved at samle sig en opposition imod i regionerne,

der stadig står meget stærkt i kinesisk politik. Alt det foregår dog på det helt korte historiske plan. Den franske historiker Fernand Braudel fra Annaleskolen skelnede imellem de helt lange linjer (la longue durée) på mere end 500 år, de kortere cyklusser af omkring 50-70 års varighed og så enkeltbegivenheder (événements). Xi Jinpings præsidentskab hører til den sidste af disse kategorier og spiller derfor en begrænset rolle i forhold til de strukturelle faktorer bag Kinas udvikling.

Det nuværende styre i Kina er blot en ny variation over et historisk mønster, hvor dynastier forfalder og rejser sig igen

RÆSON: Gør Kinas strukturelle fordele Vestens forsøg på at inddæmme Kinas fremmarch nytteløst?

ØSTERGAARD: På den lange bane, ja, men på den mellemlange kan Vestens ageren godt have en effekt. Kina er øjensynligt meget i tvivl om, hvordan de skal agere i det nuværende internationale system, da de er vant til at drive en meget velovervejet og videnskabelig udenrigspolitik. Derfor er de ikke sikre på, hvordan de skal tackle Trumps meget spontane og improviserede stil.

Langsigtet har Kina dog de strukturelle faktorer kørende for sig, men de kan stadig løbe ind i store problemer, da de ikke har formået at bremse landets voldsomme forurening, og styrets legitimitet er afhængig af en årlig vækst på seks til otte pct. Derudover er det stadig usikkert, hvorvidt de har knækket koden til at udvikle en mere innovativ kultur. Trump har en pointe, når han beskylder Kina for at have udnyttet det internationale handelssystem og stjålet deres partners opfindelser og forretningshemmeligheder. Alle de nye innovative virksomheder er opstået i Californien, og Kina prøver stadig kun at lave efterligninger af Amazon og Google. Jeg håber ikke, at Kina vil bryde ud af deres high equilibrium trap, trods den hastige økonomiske vækst, men får styr på den udvikling som truer kloden. Men uanset hvordan det går vil vi komme til at leve i en multilateral verden med flere betydningsfulde spillere. Det er ikke nødvendigvis en dårlig udvikling. Verden bliver bare mere uforudsigelig, og risikoen for krig bliver større.

RÆSON: Du får mig til at tænke på Thukydids fælde, der foreskriver, at en opstigende magt uundgåeligt vil komme i konflikt med den herskede. Vil det gælde for Kina og USA?

ØSTERGAARD: Det er stadigvæk et faktum, at USA's militære magt svarer til de ti følgende lande lagt sammen. Kina rykker ganske vist hurtigt frem og har på ti år bygget en flåde, der er større end den franske, men USA er allerede ved at bygge den næste generation af hangarskibe, og de har jo netop annonceret, at de vil gøre rummet til det sjette forsvarsdomæne.

RÆSON: I lyset af denne eskalerende oprustning og usikkerhed, finanskrisen og de voksende udfordringer fra nationalist og populist udgør dagens samfund en slående parallel til de tendenser, der ledte frem til verdenskrigene i det 20. århundrede. Er vi politisk på vej tilbage til 1930'erne?

ØSTERGAARD: Første Verdenskrig var egentlig ikke et resultat af økonomisk krise. I 1913 var Europa på toppen af sin magt, men plaget af strukturelle modsætninger. Tyskland var så kraftigt på vej frem, at briterne satte sig for at bremse dem og indgik derfor en alliance med

deres gamle arvefjende Frankrig. På kort sigt lykkedes det at bremse Tyskland, men på langt sigt tabte Europa under verdenskrigene sin lederposition, og i 1945 nåede vi bunden af europæisk indflydelse, da de amerikanske og russiske tropper mødtes langs Elben. Derefter fik Vesteuropa 50-60-års international indflydelse foræret af amerikanerne, der satsede på vesteuropæisk samarbejde. Vi har ikke gjort os det helt klart endnu, men den seneste historieforskning tyder på, at USA var særdeles betydningsfuldt for samlingen af Europa og etableringen af det europæiske samarbejde.

Den seneste historieforskning tyder på, at USA var særdeles betydningsfuldt for samlingen af Europa og etableringen af det europæiske samarbejde

RÆSON: Nu hvor isolationismen vokser i USA, og præsidenten sætter Amerika først, vil nationalisme og populisme så vende tilbage til Europa som en naturlig refleks?

ØSTERGAARD: Det er min anden pointe i bogen. Selvom vi taler meget om EU som en nation, en føderation eller endda et imperium, så har nationalstaten aldrig været under afvikling. Det er blevet klart, at nationalstaterne har vundet og er blevet styrket på den mellemlange bane. Derfor er der nogle, der leger med det selvmodsigende udtryk: en føderation af nationalstater.

RÆSON: Så i virkeligheden minder EU mere om det Tysk-Romerske rige end Romerriget?

ØSTERGAARD: Ja, det er nok den bedste model, som jeg også gør opmærksom på i bogen. Det tysk-romerske rige overlevede i mange år (fra 962-1804), men det var hovedsageligt som et juridisk fællesskab, hvorigennem parterne kunne føre retssager imod hinanden, selvom afgørelserne kunne tage et par hundrede år. Hvis man ser på, hvornår Europa ellers har været på nippet til samling, så holder jeg Romerriget uden for parentes, da det brød sammen i en proces, der minder en del om det pres, vi ser i dag. Det havde rod i udefrakommende folkevandringer, der overskred romernes grænser i 300-400-tallet og førte riget til fald.

I den proces konkurrerer to praksisser mod hinanden. Den ene hed partikularismen, der fokuserede på enkelte lande og enkelte splittede kirker som eksempelvis i Frankrig og England. Deroverfor stod universalismen repræsenteret ved overnationale skikkelser som paven og den tysk-romerske kejser, hvis magt blev udfordret af især reformationen, hvorunder de enkelte partikulære stater bekæmpede den habsburgske kejser. Konflikten mellem disse to praksisser om dominansen i Europa ses blandt andet i de store religionskrige i 1500-tallet og kulminerede i trediveårskrigen 1618-48, hvor en alliance mellem det katolske Frankrig og det protestantiske Sverige forpurrede det habsburgske forsøg på at samle de tyske stater under sit herredømme. Tidligere forsøg i 1500-tallet på at samle Europa under et universelt herredømme under kejser Karl d. 5. og hans søn Filip d. 2. mislykkedes trods deres enorme resurser. Også senere forsøg som Napoleons og Hitlers blev ligeledes forpurret af alliancer mellem de andre nationalstater.

RÆSON: Har EU's succeser på nogen måde opblødet Europas tradition for stærke nationalstater?

ØSTERGAARD: Nej, paradoksalt nok er de konkurrerende nationalstater og den nationale identitet kun blevet styrket af EU. Rent institutionelt viser det sig tydeligt i det, at magten i EU er flyttet fra Kommissionen, Ministerrådet og Parlamentet over til Det Europæiske Råd, hvor nationalstaternes ledere træffer beslutningerne.

Paradoksalt nok er de konkurrerende nationalstater og den nationale identitet kun blevet styrket af EU

RÆSON: Er denne indgroede nationalisme EU's største udfordring?

ØSTERGAARD: Nej, den største udfordring er indvandringen, migranterne og flygtningene. Det paradoksale er netop, at selvom Europa er blevet svækket politisk, er det stadig en af de mest eftertragtede steder at bosætte sig. Jeg gør i bogen også en del ud af diskutere, hvorvidt migration er en udfordring. Konklusionen er, at det er det. Der er en masse kulturelle forudsætninger for velfærdsstaten, især den nordiske, og de forudsætninger er der ikke mange indvandrere, der deler. Nogen udvikler endda en decideret modstand imod denne kultur. Multikulturalismen som strategi, som den især kendes fra Storbritannien og Canada, har medført en stor kulturel opsplitning i Vesten. De europæiske samfund med de nordiske lande i spidsen er dårligt gearret til rollen som indvandringslande, og det er det, befolkningen reagerer på, når de kræver begrænsninger af indvandring. I dette krav støder tre indvandringsprocesser sammen: migranter fra Mellemøsten og Afrika, reelle flygtninge og derudover den frit bevægelige arbejdskraft i EU. Vælgerne skelner ikke videre imellem disse tre, og det var i lige så høj grad det store antal østeuropæiske arbejdere, der drev briterne til at melde sig ud af EU.

RÆSON: Er migrationsudfordringen en større trussel end eksterne modstandere som Rusland og Tyrkiet?

ØSTERGAARD: Ja, for de eksterne trusler kan få den modsatte effekt; at de presser EU tættere sammen. I sorte stunder sætter jeg min lid til Erdogan, Putin og Trump, der i fællesskab kan presse europæerne til at stå sammen, og lur mig, om ikke det er det, englænderne er ved at opdage nu.

RÆSON: Er der stadig mulighed for at bevare Storbritannien i EU, eller er et no deal Brexit uundgåeligt?

ØSTERGAARD: Lige nu vil jeg sige, at det er fifty-fifty, men man bliver mere optimistisk af de seneste meningsmålinger, der viser, at et flertal har fortrudt udmeldingen. Der skal dog meget stærke udviklinger til for at overbevise befolkningen om at tage endnu en afstemning. Jeg vil håbe, at man kan finde en aftale. May spiller jo på at trække processen i langdrag for at undgå et hårdt Brexit, men på den anden side har man holdt EU sammen om at forhandle behårdt, og der har EU vist sig stærkere, end jeg havde forventet. Men det kan altid gå i vasken.

En ting, jeg ikke nåede at få med i bogen, er de begyndende konjunkturer til en alliance med Orbán i spidsen mellem højrenationale partier i Øst-, Syd- og Vesteuropa. Orbán holdt en tale den 28. juli til ungarerne i Rumænien, hvori han sagde, at han ikke vil ud af EU, men derimod erobre og ændre det indefra. Sammen med Matteo Salvini fra Italien vil han sætte sig i spidsen for en ny gruppe, der godt kunne gå hen og blive Europa-Parlamentets største

med støtte partier som Front National, Lega, Alternative für Deutschland, Sverigedemokraterna og Dansk Folkeparti. De kan ikke blive enige om ret meget, men er enige om at lukke de ydre grænser.

RÆSON: Er Visegrád-landenes illiberale adfærd forventelig, og hvordan bør EU håndtere denne udfordring: med sanktioner eller imødekommenhed?

ØSTERGAARD: Jeg kan ikke sige, hvilken tilgang der er den bedste, men jeg kan sige, at man ikke vil sanktionere dem. Det har man allerede prøvet over for Østrig i år 2000, og det førte ikke noget godt med sig. I hvert fald med optakt til politiske og/eller økonomiske sanktioner. Derudover mener jeg, at Visegrád-landene i virkeligheden agerer netop, som de andre lande har gjort. Der har været meget snak om europæisk fællesskab, men hver gang regeringscheferne kommer ud fra et topmøde, henvender de sig til deres nationale offentlighed og fortæller, hvordan de har kæmpet for deres nationale interesser. Jeg kritiserer derfor lige så meget de europavenlige partier, der har talt europæisk, men handlet nationalt. Det tror jeg også, vælgerne reagerer på – ikke kun i Visegrád-landene. Toneangivende partier i lande som Italien, Frankrig og Tyskland begynder at gå med på den samme dagsorden som Orbán. Og hvad vil der ske i Spanien, når de bliver løbet over ende af en ny migrationsbølge?

Jeg kritiserer derfor lige så meget de europavenlige partier, der har talt europæisk, men handlet nationalt. Det tror jeg også, vælgerne reagerer på – ikke kun i Visegrád-landene

RÆSON: Vil EU i løbet af de næste 10-20 år blive præget af disse voksende nationalistiske tendenser, eller er der nogen måde, man kan hæmme den udvikling og komme tilbage til det oprindelige spor?

ØSTERGAARD: Jeg skrev med Jens-Peter Bonde tidligere i år en lille bog med ti forslag til, hvordan man på mellemlangt sigt kan redde EU. Jeg mener ikke, at bussen er endegyldigt kørt for de gamle værdier, men de er enormt udfordrede. Jeg anbefaler, at vi taler mere lige ud af posen og indrømmer berettigelsen af befolkningernes skepsis og angst. Der er grunde til, at de reagerer, som de gør. Det er nødvendigt at ændre det europæiske samarbejde. Det er over- og underreguleret på de forkerte områder.

RÆSON: Den bedste løsning for EU er måske at tage et blad ud af Trumps bog og sætte Europa først?

ØSTERGAARD: Ja, det ville jo være en naturlig reaktion på det tab af magt og indflydelse, jeg påpeger i min analyse. Det er jo indlysende for enhver, at Europa taber magt i disse år, da vores andel af verdens befolkning er på vej til at falde fra elleve pct. til syv pct. i løbet af kort tid. Demografi er en meget håndfast videnskab, og talforholdene er meget klare.

RÆSON: I 2017 skrev du i RÆSON32: "Hvis Merkel overvinder krisen, og Tyskland får en regering af CDU og SPD, som den socialdemokratiske basis har åbnet døren for i den forgangne uge, vil det måske lykkes at få genstartet den fransk-tyske inte-

grationsmotor i kraft af den genopståede ligevægt mellem fransk politisk og idémæssig styrke og tysk økonomi”. Er der realistisk håb for et stigende samarbejde mellem Frankrig og Tyskland, som vil kunne skabe et stærkere EU?

ØSTERGAARD: Det ser ikke ud til, at tyskerne kan levere, da Merkels svækkelse er et resultat af Alternative für Deutschlands fremgang. Jeg skrev det overstående, fordi Macron jo med talens kraft havde overrasket alle ved at vinde det franske præsidentvalg. Indtil videre har Macron været enormt heldig, men en af de historiske lektioner, vi kan drage, er, at heldet altid løber ud til sidst. Jeg tvivler på, at han formår at tale de andre EU-lande i gang igen, især fordi han i virkeligheden ikke har de andre lande med sig. Jeg vil ikke afskrive muligheden, men der er meget lidt, der tyder på en genstart af den fransk-tyske motor.

RÆSON: Har du samme skepsis over for Macrons nye militærkoalition bestående af ni villige europæiske nationer, eller vil EU kunne styrke sit forsvar, koordinere sin udenrigspolitik og agere mere aktivt militært?

ØSTERGAARD: Jeg tror netop, at det samarbejde er et meget godt billede på EU's fremtid som et system af ringe med forskellige grader af samarbejde. Det er især bemærkelsesværdigt, at briterne har meldt sig ind i dette samarbejde, selvom de er på vej ud af EU. Det kan vise en retning imod et anderledes EU i flere hastigheder og flere former på en konstruktiv måde.

Det store problembarn er stadig eurozonen, der ikke bliver nedlagt, selvom den har et stærkt behov for reformering såvel som en bankunion. Det ser ikke ud til, at tyskerne vil tillade et brud med sparepolitikken. Den nye finansminister, socialdemokraten Olaf Scholz, fortsætter bare den konservative Wolfgang Schäubles sparepolitik. Euroen er et objektivt problem, da den skal suppleres med en økonomisk politik, der ikke er enighed om. I selvsamme artikel i RÆSON påpegede jeg, at formanden for eurogruppen er en portugisisk socialdemokrat, som har haft held med at føre vækstpolitik frem for sparepolitik. Der er stor nysgerrighed over for denne tilgang, men der er endnu ingen handling. Noget skal der gøres, men det er helt uvist, hvorfra udviklingen skal komme. Vi mangler på sørgelig vis et beslutsomt Tyskland; økonomisk, politisk og militært, men lige nu kan de ikke engang blive enige om at få den tyske hær til at fungere.

RÆSON: Har Europa på trods af de strukturelle udfordringer nogen chance for at forlænge sin 500-års glansperiode overfor de voksende magter i Kina, Indien og det mere indadskuende USA?

ØSTERGAARD: Det er en skøn drøm, men der er ikke meget, der tyder på, at Europa har en glørværdig fremtid på den magtpolitiske bane. Der er få tegn på intern enighed, og vi vil formentlig fortsætte i de hvis ikke stridende, så i hvert konkurrerende staters epoke. Jeg kunne dog forestille mig, at Europa vil fortsætte som et moralsk-politisk fyrtårn. Der er stadig masser af energi og tiltrækningskraft i Europa. Vi forsvinder ikke fra jordens overflade, men det bliver ikke som en magtfaktor, som med hård magt kan sætte sin vilje igennem internationalt, som amerikanerne tror, de kan, og som kineserne måske er på vej til at tro, de kan. Der er dog stadig mange gode idéer fra demokrati til menneskerettigheder, folkeret til nationalisme, som er opstået i Europa, og det er ideer, som resten af verden tager til sig under en overskrift, man kan kalde global nationalisme.

RÆSON: Så det bliver blød magt, Europa skal satse på i fremtiden?

ØSTERGAARD: Ja, det er jeg bange for, selvom det er lidt irriterende. Men det kan blive i kombination med hård magt som et beskyttelsesinstrument i nærrområderne. Så længe vi ikke har større militær transportkapacitet og kun halvandet hangarskib til rådighed, bliver der ikke

tale om nogen global intervention fra europæisk side, og vi vil ikke længere have potentialet til at projektere magt ud i verden. ■

Så længe vi ikke har større militær transportkapacitet og kun halvandet hangarskib til rådighed, bliver der ikke tale om nogen global intervention fra europæisk side, og vi vil ikke længere have potentialet til at projektere magt ud i verden

Uffe Østergaard (f. 1945) er mangeårig debattør om europæisk identitetshistorie. Bogaktuel med bogen "Hvorhen Europa?". Han er professor emeritus i europæisk historie, CBS og adjungeret professor Aarhus Universitet; forfatter til en lang række bøger om Europa og Danmark.

Ph.d. André Ken Jakobsson: Kina har store ambitioner om strategiske investeringer i Grønland. Ser vi en vasalstat i vente? (15.09.2018)

Grønland træffer i de kommende år afgørende beslutninger om store kinesiske investeringer, og især udvidelsen af grønlandsk lufthavnskapacitet vil trække lange spor. Selvstyret risikerer at komme under kinesisk indflydelse med voldsomme strategiske udfordringer til følge for både Grønland, Danmark og NATO.

”De stærke gør, hvad de kan, og de svage lider, som de må”, lyder den snart 2500 år gamle historiefortælling om Den Peloponnesiske Krig. Konstateringen falder i den Melianske dialog, hvor stærke Athen fremsætter læresætningen mod den svage ø Melos. En tidløs lektie, som særligt småstater igen i stigende grad kommer til at erfare den ubehagelige sandhed i, efterhånden som Kinas ambitioner vokser. Grønland og Danmark bliver ingen undtagelse. Derfor har Danmark nu tilbudt Grønland en medfinansieringsaftale til en værdi af 1,6 mia. kr. for planlagte grønlandske lufthavnsprojekter, hvilket gør Danmark til medejer i to lufthavne. Herudover skal der bygges en tredje lufthavn. Kina har ellers budt sig til, men Danmark vægrer sig ved udsigten til stor kinesisk tilstedeværelse i Grønland. Efterårssamlingen i det grønlandske landsting, Inatsisartut, byder derfor på usædvanlig spænding, når væsentlige udfordringer for rigsfællesskabet og den internationale orden kommer i spil i spørgsmålet om, hvilke entreprenører der må udvide Grønlands lufthavnskapacitet. Tilbuddet om dansk medfinansiering, der har selvstyreformand Kim Kielsens velsignelse, har allerede fået partiet Naleraq til at forlade regeringskoalitionen af frygt for, at dansk deltagelse vil stække Grønlands selvstændighedsproces.

Sagen slår tidstypiske revner i ellers veletablerede relationer og fordrer svar på det prækære spørgsmål om betydningen af store, kinesiske infrastrukturinvesteringer for især småstater. Hvis man tager de forkerte beslutninger i disse år, kan Grønland uforvarende risikere at komme under stærk kinesisk indflydelse med voldsomme strategiske udfordringer til følge for både Grønland, Danmark og NATO. Sagen understreger vigtigheden af at forstå den politiske logik i Kinas globale, strategiske investeringer, der underbygger kinesiske imperiale ambitioner.

Hvis man tager de forkerte beslutninger i disse år, kan Grønland uforvarende risikere at komme under stærk kinesisk indflydelse med voldsomme strategiske udfordringer til følge for både Grønland, Danmark og NATO

Parallelt med at disse magtpolitiske spørgsmål skyller op på de grønlandske kystlinjer, er langt større stater som Sri Lanka og endda mægtige Pakistan allerede blevet fanget i projekter med ubetalelig gæld til Kina – og risikerer dermed at blive vasalstater i vente med indskrænket suverænitet, når kinesiske interesser er på spil.

I april advarede direktøren for den Internationale Valutafond (IMF), Christine Lagarde, Kina mod at overbebyrde partnerlande med gæld, og den amerikanske tænketank Center for Global Development har for nylig udpeget otte partnerlande i denne højrisikogruppe

– heriblandt atommagten Pakistan. Den forholdsvist mindre sag om lufthavnsudvidelser på Grønland til en værdi af 3,6 mia. kr. udfolder i al sin ydmyghed globale konfliktlinjer i en international orden under opbrud, hvor Kina og USA's interesser i stigende grad er i konflikt. En del stemmer i lufthavnsdebatten – deriblandt det grønlandske selvstyre – har hovedsageligt fokuseret på det økonomiske aspekt af de kinesiske investeringer. Forståelsen her er, at de i grønlandsk sammenhæng store investeringer fra et statsejet kinesisk selskab er baseret på en markedslogik. Det drejer sig kun om profit. Danmark har modsat slået sig i tøjret over udsigten til et kinesisk vundet udbud. Investeringerne kan ifølge den danske regering have udenrigs- og sikkerhedspolitiske konsekvenser og falder således ikke under selvstyreloven, og derfor er det ikke Grønlands egen beslutning.

Hvorvidt den endnu ikke indgåede aftale med Danmark betyder, at den kinesiske entreprenørigigant China Communications Construction Company, som er prækvalificeret til udbuddet, er sat ud af spillet, viser færdigbehandlingen i Landstinget til efteråret. Mulige sanktioner fra Kina over at blive valgt fra vil – grundet den danske regerings betydelige indblanding – risikere også at ramme Danmark, hvilket understreger, hvor svært det er for småstater at skabe en balance i forholdet til Kina. Lars Løkke Rasmussen har da også foregrebet eventuelle kinesiske anklager, da han ved præsentationen af den mulige medfinansieringsaftale udtalte: ”I relation til Kina vil jeg bare sige, at vi ikke har noget som helst problem med et kinesisk engagement.”

Økonomisk og politisk logik

To væsensforskellige logikker er styrende i spørgsmålet om, hvordan kinesiske infrastrukturinvesteringer skal tolkes: en økonomisk og en politisk. I Grønlands tilfælde gør ønsket om selvstændighed det magtpåliggende for selvstyret at skabe en bæredygtig økonomi og valget er faldet på store infrastrukturinvesteringer. Det grønlandske selvstyres Økonomiske Råd med formand Torben M. Andersen i spidsen konstaterede dog i en rapport sidste år, at lufthavnsprojektet ikke er privatøkonomisk rentabelt. Det betyder, at udvidelserne i sig selv ikke kan dække renter og afdrag, men kræver kapitalindsud fra Selvstyret. Det er en stor risiko at løbe i en skrøbelig grønlandsk økonomi.

Det er derfor forståeligt, at Grønland kigger mere på pris og profit i vurderingen af indkomne bud end på afsenderens adresse. Grønlandske politikere har også vist sig uforstående overfor, at Danmark kan gøre forretninger med Kina, men når Grønland ønsker at gøre det samme, så er det en problematisk beslutning, der hører hjemme i København i stedet for Nuuk. I maj i avisen Sermitsiaq spurgte Kim Kielsen i forlængelse heraf: ”Hvad er det så, man fra Danmarks side er så bange for? Igen: Vi følger love og regler i vores bestræbelser på at gøre Grønlands infrastruktur tidssvarende og moderne.”

Grønlandske politikere har også vist sig uforstående overfor, at Danmark kan gøre forretninger med Kina, men når Grønland ønsker at gøre det samme, så er det en problematisk beslutning, der hører hjemme i København i stedet for Nuuk

Den økonomiske logik dominerer altså den grønlandske argumentation, men ifølge Forsvarets Efterretningstjeneste er Kinas interesse i Grønlands naturressourcer og arktiske transportveje så stor, at kortsigtet rentabilitet ikke er afgørende for kinesiske politikere. Profitten viger, mens Kina i stedet pejler efter langsigtet ressourcesikkerhed. Tilgangen kaldes på engelsk "economic statecraft" (økonomisk statsmandskunst). Essensen er, at Kina benytter økonomiske midler til at fremme udenrigspolitiske mål. Fremgangsmåden er lige så gammel, som den er effektiv: pisk og gulerod, men oftest i omvendt rækkefølge. Marxismens analyse, som ligger til grund for det kommunistiske, kinesiske styre, bygger netop på denne forståelse af en økonomisk base, der står som forudsætning for den politiske overbygning – det er med andre ord penge og ejerskab, der bestemmer den politiske dagsorden. Tænkningen står dermed i stærk kontrast til den liberale, økonomiske logik, hvor kontanter og kontrakter anses som isoleret fra dybere, politiske magtforhold.

Den politiske logik fanger derimod dette aspekt: Politik handler grundlæggende om magt, og som den amerikanske forsker i international politik, Hans Morgenthau, har formuleret det, så handler politisk magt, til forskel fra militær magt, om en psykologisk relation, som udøves via ordrer, trusler eller overtalelse. Den type relation vil nemt opstå mellem Grønland og Kina.

Grønland er yderst afhængig af Danmarks bloktilskud og har blot 56.000 indbyggere (lidt færre end Kolding) og et bruttonationalprodukt på cirka 17,5 mia. kr. Det giver en graverende ubalance i forholdet til giganten Kina, og det er en logik, der også gør sig gældende for en række andre stater, der gør klogt i at forstå store kinesiske investeringer gennem den politiske logik med fokus på magt og adgang til ressourcer.

Spørgsmålet er derfor, hvordan Kina konkret udfolder denne magtrelation. Det kinesiske Bælte- og Vej-Initiativ er indbegrebet af denne strategi med dyre infrastrukturprojekter i omkring 70 lande, finansieret af lån, der viser sig svære at betale tilbage. Strategien skal genetablere Kinas position som Riget i Midten i en ny verdensorden, hvor USA og Europa vil tabe både indflydelse og allierede, men vigtigst af alt må anerkende Kina som en ligeværdig partner samtidig med, at småstater i stigende omfang må vælge side i stormagtsspillet.

Som perler på en snor

Den tidligere tyske udenrigsminister Sigmar Gabriel karakteriserede ved den internationale sikkerhedskonference i München sidste år Kina som den eneste stat med en egentlig global, geostrategisk strategi i kraft af deres infrastrukturprojekter, der samtidig, ifølge Gabriel, forsøger at svække EU via pisk og gulerod til de individuelle medlemsstater.

Tilgangen er dog ikke forbeholdt europæiske lande. Den amerikanske forsvarsminister, James Mattis, er også ligefrem i sin analyse af Kina. I juni sammenlignede han den kinesiske adfærd med det historiske Ming-dynasti, der nu blot med "flere muskler" til rådighed nøder mindre stater i regionen ind i en tributbetalende relation med Beijing. Den imperiale ambition vil i den forståelse betyde etableringen af vasalstat-lignende forhold, hvor stater over tid får indskrænket deres suverænitet i både indenrigs- og udenrigspolitik for at støtte op om Kinas nye ordensvision.

Forsvarsminister Claus Hjort Frederiksens besøg i Pentagon i maj resulterede også i en direkte advarsel fra Mattis mod den prækvalificerede kinesiske entreprenør: Vælges China Communications Construction Company vil der være risiko for kinesisk militær tilstedeværelse på Grønland, lød beskeden. En uacceptabel situation for NATO og i direkte konflikt med den amerikanske Monroe-doktrin, der oprindeligt trak en streg i det territoriale sand overfor europæiske kolonimagters tilstedeværelse i den amerikanske interessesfære, og som nu – officielt eller ej – vil skubbe hårdhændet tilbage mod øget kinesisk indflydelse.

Forsvarsminister Claus Hjort Frederiksens besøg i Pentagon i maj resulterede også i en direkte advarsel fra Mattis mod den prækvalificerede kinesiske entreprenør

Mattis' analyse understreger den politiske logik i de kinesiske investeringer og slår fast, at det er dyrt at fattes penge i relationen med Kina, da der nemt løber politiske renter på. Usikkerheden omkring rentabiliteten i lufthavnsprojektet gør det sandsynligt, at Grønland på et tidspunkt er nødsaget til at genforhandle vilkårene. Hvis udbuddet vindes af Kina, får kineserne dermed direkte og afgørende indflydelse på den grønlandske regerings evne til at finansiere sikkerhed og service til borgerne. En situation, der stærkt udfordrer Grønlands evne til at handle på egen hånd. Det kan Sri Lanka med sine mere end 21 millioner indbyggere og et BNP på over 560 mia. kr. vidne om: To store, kinesisk finansierede infrastrukturprojekter i Hambantota-regionen har efterladt øriget som den type brik i det globale magtspil, som Grønland skal undgå at blive.

En stor havn samt en lufthavn midt i junglen blev anlagt som prestigeprojekter i præsident Rajapaksas valgkreds, der regerede landet fra 2005-2015. Men uden nogen meningsfyldt økonomisk logik i investeringerne stod man tilbage med en havn uden skibe og en lufthavn uden fly. Det førte til, at lånene ikke kunne tilbagebetales. Lufthavnen er endnu ikke solgt, men virksomheder fra de to asiatiske giganter Kina og Indien er mulige aftagere, mens 70 pct. af havnen er solgt til det statsejede China Merchants Ports Holdings, som nu driver den på en 99 års lejekontrakt. Konklusionen er, at Kina reelt har overtaget den strategisk vigtige havn

Sri Lanka har forsikret Kinas regionale konkurrent Indien om, at havnen ikke vil blive brugt til militære formål. Et løfte, der klinger hult i lyset af, at den kinesiske præsident Xi i 2015 under et møde med præsident Obama offentligt afviste, at Kinas kunstigt opførte øer i det Sydkinesiske Øhav ville blive militariseret – et anlægsarbejde, som China Communications Construction Company efter sigende bidrog til. Øerne er nu i høj grad militariserede og udgør første forsvarslinje i Kinas "Anti Access/Area Denial"-strategi, der handler om at afskære en militær modstanders adgang til det kinesiske fastland. En strategi direkte møntet på USA.

Den srilankanske Hambantota-havn, der på nuværende tidspunkt ikke giver nogen økonomisk mening, er tænkt som en del af Kinas nye maritime Silkevej, der skal øge handlen gennem Asien til Afrika og Europa. Havnen kan dog med forsvarsminister Mattis' advarsel om Kina i Grønland in mente lige såvel ende som en kinesisk flådebase. Det amerikanske forsvarsministerium Pentagon karakteriserer den kinesiske maritime strategi som "perler på en snor", hvor investeringer og alliancer sikrer adgang og ressourcer i en række lande i og omkring Det Indiske Ocean.

Der er risiko for, at Grønland på sigt også kan blive en perle på den kinesiske snor som et centralt punkt i den fremtidige Polare Silkevej, som Kina formelt præsenterede i sin Arktisk-strategi fra januar i år. Den bekymring var også baggrunden – dog ikke officielt – for, at Danmark i 2016 pludselig aflyste salget af den grønlandske flådestation Grønveden, da der opstod kinesisk interesse for at købe det forurenede område. En mulig perle kom ikke på den imperiale snor, men det bliver ikke det sidste kinesiske forsøg. Gældsældnen er et

elementært instrument i Kinas økonomiske statsmandskunst, og Grønland er et eftertragtet mål. Men ikke det eneste.

Småstater i særlig knibe

Kinas første militærbase på udenlandsk territorium stod færdig i 2017 i det lille afrikanske land Djibouti, der ligger strategisk placeret ved Adenbugtens vej ind til det Røde Hav og Suez-kanalen. Til stor amerikansk overraskelse og irritation blev den kinesiske flådebase åbnet og placeret kun små 10 km fra den amerikanske Camp Lemonnier, der som USA's eneste permanente base i Afrika står centralt i amerikanske operationer i Yemen og Somalia. En højst ubekvem situation for USA. En anden småstat, Tadsjikistan, havde i 2011 Kina som landets største investor, og samme år blev en langvarig territorialstrid med Kina løst ved, at Kina fik overdraget et cirka 1000 km² stort areal, der sikrer strategisk vigtig adgang til Afghanistan. I dag ejer Kina over halvdelen af landets eksterne gæld.

Afhængigheden af kinesisk velvilje sikrer, at den landbaserede Silkevej over Centralasien er i god gænge. Men også Grønland har som rigsfællesskabets nordligste territorium militærstrategisk værdi på grund af øens geografiske placering tæt på USA. Under den Kolde Krig spillede den amerikanske Thule-base eksempelvis en central rolle. Forskerne Anders Henriksen og Jon Rahbek-Clemmensen taler i den sammenhæng om et Grønlandskort, der kan spilles for at opnå fordele i det transatlantiske forhold med amerikanerne.

I Arktis har klimaforandringer indebåret, at hidtil svært tilgængelige sejlruiter er blevet tilgængelige, hvilket – kombineret med Vestens anspændte forhold til Rusland samt Grønlands uudforskede naturressourcer – peger på, at værdien af Grønlandskortet stiger i fremtiden. Denne værdi vil dog falde drastisk, hvis kinesiske interesser bliver en del af den politiske proces og hermed får betydning for fremtidige strategiske valg.

En sjælden forespørgselsdebat om forsvar og militæralliancer i det grønlandske lands-ting fandt sidste år bred politisk opbakning til et selvstændigt grønlandsk medlemskab af NATO. Den manglende grønlandske erfaring med sikkerheds- og udenrigspolitik risikerer dog at føre til eklatante fejlbedømmelser i forsøget på at indgå i en ren økonomisk relation med Kina. Grønland skal tænke og agere strategisk varsomt, for det står klart, at der er en skarp grænse for, hvilken kinesisk tilstedeværelse og indflydelse USA er villig til at acceptere i et NATO-allieret Grønland.

Grønland skal tænke og agere strategisk varsomt, for det står klart, at der er en skarp grænse for, hvilken kinesisk tilstedeværelse og indflydelse USA er villig til at acceptere i et NATO-allieret Grønland

Det er svært for en småstat at se den stærke kinesiske drage direkte i øjnene – også for Danmark. Den verserende Tibet-sag om politiets krænkelse af demonstranternes grundlovssikrede forsamlings- og ytringsfrihed under præsident Hu Jintaos besøg i København i 2012 er et af flere klare eksempler på, at Danmarks evne til suverænt at bestemme på eget territorium er udfordret. Danmark måtte i 2009 også forhandle den stormombruste verbalnote om Danmarks syn på Tibets status på plads med Kina, efter at Lars Løkke Rasmussen havde haft den tibetanske eksilleder Dalai Lama på besøg. Verbalnoten er trods flere forespørgsler aldrig

oversat fra engelsk til dansk af Udenrigsministeriet, da man frygter, at den danske ordlyd ikke vil blive accepteret i Beijing.

I februar i år kunne Radio24syv fortælle, hvordan den kinesiske Falun Gong-baserede dansegruppe Shen Yun over en 10-årig periode uden held har forsøgt at leje sig ind på Det Kongelige Teater, alt imens den kinesiske ambassade i København aktivt har presset teatret for at forhindre gruppen i at optræde.

I marts fortalte Søren Espersen (DF) til Berlingske, hvordan Kina ”snakker og taler og truer folk. De presser små lande som Danmark, og jeg vil ikke finde mig i det mere. [...] Hvis vi nægter at rette ind, så ved vi godt, hvad der sker. Så skal vi bare gå tilbage til dengang, da Danmarks erhvervsliv var boykottet af Kina, fordi Lars Løkke Rasmussen havde modtaget Dalai Lama på Marienborg. Det sker bare automatisk. Så glemmer de en container i en havn eller laver ikke nye licenser til danske firmaer.”

Kina er villig til at sætte handling bag både ord og trusler og Norge måtte se en seks år lang diplomatisk og økonomisk ørkenvandring i møde efter Nobels fredspris i 2010 blev givet til den kinesiske dissident Liu Xiaobo. Normale relationer blev genetableret i 2016 i en aftale, hvor Norge blandt andet lovede at gøre sit bedste for at undgå at skade forholdet til Kina i fremtiden. Selv rige, erfarne skandinaviske stater kommer således hurtigt på glatis, når dragen fra øst spyrr ild.

Bilaterale forhandlinger er kinesernes foretrukne tilgang med en særlig præference for forgældede småstater. De har derfor også holdt sig ude af Paris-klubben af verdens største kreditorlande, der samarbejder om at håndtere gældsplagede staters lån. Medlemskabet kræver gennemsigtige lånevilkår og multilateral koordination, hvilket kan stække Kinas ambitioner om at bytte småstaters dårlige investeringer og høje renter for kinesisk indflydelse.

I ly af EU's screeningsmekanisme

Det tjener småstater godt at pakke den politiske logik i international politik ind i institutioner og regler, der kan tæmme stormagternes ambitioner. Det gør et samarbejde som EU ved at fungere som intern ordensskaber på det europæiske kontinent, men også som en samlet aktør i eksterne relationer med en stormagt som Kina. På initiativ fra Frankrigs præsident Macron arbejder EU-Kommissionen indtil slutningen af 2018 på at skabe et regelsæt for screening af direkte udenlandske investeringer (FDI) i EU-staters strategiske sektorer. Initiativet skal forhindre investeringer, der ”kan være til skade for sikkerheden eller den offentlige orden i Unionen eller dens medlemsstater”, som det formuleres i forslaget til forordningen. Fokus er på strategiske sektorer som forsyningssikkerhed og kritisk infrastruktur som eksempelvis teknologivirksomheder, energiproducenter, havne og lufthavne.

Danske EU-parlamentarikere har allerede udtrykt håb om, at et EU-screeningsregelsæt kan bruges i den penible sag om Ruslands anlæggelse af gasledningen Nord Stream 2 gennem dansk territorialfarvand. En sag, som Danmark ikke ønsker at stå alene med overfor Rusland. Regelsættet er ligeledes oplagt til at give både Grønland og Danmark ly i vurderingen af entreprenører til Grønlands lufthavnsudvidelse.

Tidligere på året benyttede Canada national screeningslovgivning til at nægte China Communications Construction Company at opkøbe det canadiske entreprenørfirma Aecon Group Inc. til en værdi af 7,4 mia. kr. Det skete med direkte reference til at beskytte Canadas nationale sikkerhed, da Aecon Group Inc. blandt andet har kontrakter på arbejde i både den militære og atomare sektor i Canada.

Grønlands mulighed for at søge ly bag det fælles EU-regelsæt sker gennem Danmark, eftersom Grønland udtrådte af EU i 1985. Dermed ligger der endnu en stor udfordring i vente for et fremtidigt selvstændigt Grønland, når der skal tages stilling til et nyt EU-medlemskab i Kinas voksende skygge. Grønland må derfor agere målbevidst for at undgå at ende

som en brik i Kinas globale magtspil ved at investere fokuseret i sikkerheds- og udenrigspolitisk strategisk kapacitet og træffe sine udenrigspolitiske beslutninger med stor omtanke. Valget af lufthavnsentreprenør kan i den forbindelse få afgørende betydning for, om Grønland bliver en kinesisk vasalstat i vente. ■

Valget af lufthavnsentreprenør kan i den forbindelse få afgørende betydning for, om Grønland bliver en kinesisk vasalstat i vente

André Ken Jakobsson (f. 1983) er Ph.D., postdoc ved Center for Militære Studier, Institut for Statskundskab, Københavns Universitet. Han forsker i gråzone- og hybridkonflikt på et legat fra Carlsbergfondet.

Christiern S. Rasmussen: Her er, hvordan Rusland militariserer information og vender skytsene mod os (15.10.2018)

Inspireret af vestlige koldkrigs politikker fører Rusland en sofistikeret og vovet propagandakampagne, som skaber intern splittelse i Vesten. Derved bliver vores evne til at processere information til en kampplads, og det kan have katastrofale konsekvenser for vores demokrati.

FOR AT FORSTÅ den russiske propaganda- og påvirkningskampagne er det vigtigt at forstå, at en række amerikanske politikker formåede både at inddæmme og bidrage til Sovjetunionens kollaps under den kolde krig. Det er ved at efterligne disse politikker, at Rusland i dag forsøger at nedbryde det vestlige internationale fællesskab og demokratier.

Under den kolde krig tilbød Vesten lukrative goder og attraktive forhold i et vestligt fællesskab, der garanterede medbestemmelse og indflydelse. Derved formåede Vesten at få lande, der stod mellem de to supermagter, til at vælge Vesten til og Sovjetunionen fra. Gennem forskellige kanaler, så som medier, statslige samarbejder og ngo'er spredte Vesten også demokrati og popkultur, der tiltrak mennesker fra hele kloden og støttede op om at vælge det vestlige fællesskab til. Dermed byggede meget af Vestens magt på såkaldt blød magt, hvilket er den magt og indflydelse, der stammer fra en stats attraktive kilder, såsom kultur, værdier og politikker. Denne magtform står i kontrast til den traditionelle forståelse af magt – også kaldet hård magt – som karakteriseres ved at den opnås gennem tvang eller betaling. Vesten formåede ved at være et attraktivt alternativ og begrænse brugen af ressourcer på at tvinge eller betale sig til magt at udkonkurrere det Sovjetiske regime og vinde den kolde krig.

Når Vesten ser blød magt, ser russerne beskidte kneb

I en russisk kulturel kontekst opfattes de omtalte politikker imidlertid som beskidte kneb til at tvinge Rusland i knæ. Det ovennævnte vestlige fællesskab forstås som en moderne form for hierarkisk orden, hvor de små adlyder de store, og de tilbudte fordele forstås som simpel bestikkelse.

Men værst er dog Vestens tiltrækning af de sovjetiske borgere. På BBC og Radio Free Europe kunne disse borgere høre om liberale demokratiske værdier, blive oplyst om forskelle i levestandarder, modtage vestlig popkultur og få adgang til en kritisk presse, hvilket skabte en opbakning til demokratiet.

I samme kontekst opfattes nationens velbefindende imidlertid som bundet op på statens stabilitet. Og da denne opbakning til demokrati, sammen med mange andre faktorer, bidrog til det sovjetiske kollaps, blev denne kontakt til sovjetiske borgere og spredningen af vestlige værdier forstået som statsundergravende aktivitet.

Samtidig skaber Ruslands autoritære tradition en opfattelse, hvor samfundet ses som en forlængelse af staten, og der skelnes derfor ikke mellem samfund og stat på samme måde som i Vesten. Så da vestlige ngo'er og medier hjalp det postsovjetiske Østeuropa med at konsolidere de spæde demokratier, blev det opfattet som et vestligt forsøg på at udskifte regimer allierede med Rusland og true selv det russiske regime. Derfor stemples sådanne aktører i dag som fremmede staters agenter, der truer den russiske stat og dennes kontrol over det russiske samfund.

I denne kulturelt betingede kontekst ligestilles vestlig blød magt og liberale politikker derfor med sofistikerede værktøjer, der begrænser en modstanders udenrigspolitiske indflydelse, samtidig med at den svækkes indefra.

I denne kulturelt betingede kontekst ligestilles vestlig blød magt og liberale politikker derfor med sofistikerede værktøjer, der begrænser en modstanders udenrigspolitiske indflydelse, samtidig med at den svækkes indefra

Brugen af historier

Vigtigt for både blød magt og propaganda er narrativer og spredningen af dem. For blød magt kræves det at en stats kilder opfattes som attraktive af andre. Denne opfattelse sikres gennem narrativer, der gennem sine beskrivelser af verden bidrager til vores virkelighedsopfattelse og informationskanaler, der kan sprede narrativerne til de relevante modtagere, så de i mødet med narrativerne kan lade sig overbevise. Ved at oplyse og vise sine pæne sider og gode handlinger formåede Vesten under den kolde krig at skabe en fortælling om sin egen attraktion.

Imidlertid har Rusland aldrig kunnet levere et lignende narrativ om sig selv, på grund af sin historiske bagage og en udenrigspolitisk adfærd, der ofte skræmte mere end den tiltrak. Men hvis Rusland kan fjerne fascinationen af og attraktionen til Vesten og det liberale demokrati, kan man samtidig styrke opfattelsen af Rusland og Putins autokratiske styreform som et reelt alternativ, hvilket er formålet med den propagandakampagne vi ser i dag.

Kremls udvalgte virkelighed

De to Kreml-kontrollerede nyhedsmedier Russia Today (RT) og Sputnik skildrer grundlæggende Vesten som ikke-attraktivt og forkrøbet. Det sker ved at sprede misinformation og fremhæve fejl i vestlig kultur, værdisæt og politik, der bidrager til et misvisende billede.

Vestlige lande fremstilles som dysfunktionelle pseudodemokratier, der hyklerisk moraliserer overfor Rusland m.fl. for ikke at overholde liberale standarder, som de jævnligt selv bryder. Mærkesager fra både venstre- og højrefløjen forstærkes og bruges til at anklage vestlige beslutningstagere for at ignorere borgernes bekymringer og behov. Samtidig anklages vestlige regeringer og medier for at skræmme og indoktrinere sine egne borgere til at acceptere grundlæggende uretfærdige og skadelige politikker.

Vestlig kultur kritiseres jævnligt og et gennemgående tema er en kulturel uforenelighed mellem Vest- og Østeuropa. Ifølge RT og Sputnik er Østeuropa, grundet sin unikke historiske erfaring, bundet til konservative idealer og værdier. Dette bruges til at ugyldiggøre EU's kritik af østeuropæiske lande som fx Ungarn, Polen eller Rusland. Kritikken tolkes på disse nyhedsmedier som enten et udtryk for en mangel af forståelse eller respekt for denne kulturelle forskellighed hos det liberale Vest, eller også ses de som deciderede forsøg på at tvangsføre Østeuropa med liberalisme.

Ifølge RT og Sputnik er Østeuropa, grundet sin unikke historiske erfaring, bundet til konservative idealer

og værdier. Dette bruges til at ugyldiggøre EU's kritik af østeuropæiske lande som fx Ungarn, Polen eller Rusland

Den vestlige verdensordens tilstand skildres af RT og Sputnik som værende i en selvforskyldt krise og i et igangværende kollaps, der ikke kan undgås. Her males et billede af vestlige bøller, der længe har ignoreret internationale regler og jævnlige træder både allierede og modstandere over tærne, til en grad hvor verden siger stop. EU undertvinger sig sofistikeret Østeuropa, og NATO er en bidsk amerikansk kamphund der har koloniseret Europa og holder europæerne som gidsler.

På den måde tegnes der et overordnet billede, hvor alle stater og deres befolkninger aktivt fravælger (eller i hvert fald har et ønske om at gøre det) den vestlige verdensorden og samfundsmodel. Vestens institutioner og løfter om medbestemmelse reduceres til et skalleskjul for Vestens ønske om at underkaste sig verden. Samtidig peger disse narrativer på, at Vesten ikke har styrken til at opretholde sin verdensorden eller fortsætte med at tilbyde attraktive goder. Ud af dette kaotiske billede kan Rusland fremstå som den eneste ansvarlige stormagt, der kan garantere international stabilitet og fred, omend det er på russiske betingelser.

Problemet med disse propagandanarrativer er deres skævvridning af virkeligheden og brug af misinformation, dvs. udvælgelse af særlig information, tolkning på fakta og opdigtede historier for at mislede læseren og styrke narrativernes budskaber. Eksempelvis bliver seks år gamle historier om sharia-domstole i Storbritannien brugt til at bevise, hvordan islamisk fundamentalisme er blevet hverdagskost i Europa. Udtalelser grebet ud af kontekst bruges til at eksemplificere vestlig ”russophobi” eller Vestens konstante krænkelser af østeuropæiske landes suverænitet. NATO miskrediteres gennem fiktive interviews med polske generaler, og russiske skinheads bruges til at posere som estiske nazister osv.

Dette misvisende billede af Vesten og den liberale demokratiske styreform, som propagandakampagnen præsenterer, er vigtigt at forstå, fordi budskaberne resonerer hos modtagerne. Ser man på de resultater forskellige russisk kontrollerede informationskanaler har opnået i Østeuropa, er faren ved denne russisk udformede virkelighed reel.

Propagandaen i Østeuropa

Netværket af informationskanaler, der spreder russiske propagandanarrativer i Østeuropa, har overfladiske ligheder med de vestlige ngo'er og medier, der undergravede det sovjetiske styre.

Den russiske misinformationskampagne går særligt udover Baltikum. Russiske medier bruger pressefriheden til at opildne og vende det russisksprogede mindretal mod de baltiske samfund ved at sprede misinformation om systematisk diskrimination af mindretallet. I 2007 formåede sådanne misinformationskampagner med støtte fra den russiske efterretningstjeneste at fremprovokere Estlands værste sikkerhedskrise siden landets uafhængighed. Flytningen af det sovjetiske krigsmonument Bronzesoldaten endte i to nætters voldsomme masseoptøjer i Tallinn, der gik ud over civile borgere og butikker og endte i flere hundrede anholdelser. I et forsøg på at bryde det russiske monopol på mindretallets medieforbrug, oprettede den estiske regering sidenhen den russisksprogede tv-kanal ETV+. Det er endnu for tidligt at afgøre, om kanalen er succesfuld, men en majoritet i det russisktalende mindretal stoler

stadig ikke på estiske medier. De fleste får stadig deres nyheder fra russiske medier, som jævnligt anklager ETV+ for at være estisk propaganda.

Ved at bruge netværk af ”ngo’er” kan denne propagandakampagne fremstå uskyldig og kan sprede misinformation direkte til borgere og dermed udnytte den interne splittelse, som et land måtte have.

Ved at bruge netværk af ”ngo’er” kan denne propagandakampagne fremstå uskyldig og kan sprede misinformation direkte til borgere og dermed udnytte den interne splittelse, som et land måtte have

Disse netværk er ofte centreret omkring de lokale russiske ambassader og Russkiy Mir-fonden, der er en paraplyorganisation under den russiske stat med det officielle formål at fremme russisk kultur og sprog i udlandet. Nogle af ngo’erne præsenterer sig som venligtsindede kultur-, sprog- eller venskabsorganisationer, men benytter sine arrangementer til at sprede propaganda og organisere demonstrationer for at undergrave offentlig støtte og tillid til siddende regeringer og vestlige institutioner.

Rapporter fra Baltikum peger på, at Rusland målbevidst finansierer organisationer og bevægelser, der kæmper for emner der tilsyneladende er moralsk korrekte, så som bedre miljø og bekæmpelse af sociale problemer, men som også bidrager til et negativt billede af de baltiske samfund og myndigheder. Dermed kan russisk propaganda indirekte miskreditere de baltiske stater, eksempelvis ved at finansiere borgerrettighedsorganisationer, der bekæmper påståede systematiske overgreb på mindretallet.

Samtidig bruges netværk af nationale pseudo-tænketaanke til at forplumre akademiske debatter med pro-russisk og anti-vestlig propaganda for både at give propagandaen et videnskabeligt skær og for at påvirke udformningen af politik. En rapport fra sidste år hentyder til, at en polsk pro-russisk tænketank muligvis har bidraget til formulering af den politik, som forhenværende polske forsvarsminister Antoni Macierewicz har gennemført. Den konkrete politik underminerede forsvarssamarbejdet med NATO ved at fyre en række nøgle-officerer og søsatte en ny militærenhed, der svarer direkte til forsvarsministeren og ikke til den NATO-venlige forsvarsstab.

Politiske partier bliver på den ene side brugt til at sprede propaganda, men på den anden side modtager de støtte fra propagandakampagnen i form af gunstig dækning. Dermed har russisk propaganda direkte adgang til demokratiet og kan bruge en folkevalgt legitimitet til at undergrave det. Et eksempel er Harmony Centre i Letland, der arbejder ud fra en pro-russisk-plattform og de facto repræsenterer det russisktalende mindretal. Harmony Centres tætte samarbejde med det russiske styre har ifølge sikkerhedseksperter Andis Kudors, direktør i det Riga-baserede Centre for East European Policy Studies, forhindret diasporaens integration i det lettiske samfund. Favorabel dækning i russiske medier og deres rapporter om tidligere nævnte diskrimination har været vigtige for partiets succes. De fik omkring 20 pct. ved parlamentsvalget tidligere på måneden. I 2012 vandt de Rigas borgmesterpost og forsøgte derefter at indgå et økonomisk samarbejde med Moskva. Grundet hovedstadens økonomiske størrelse og betydning kan dette ifølge Kudors sidestilles med Letlands handels-

og udenrigspolitik. Dog afbrød Harmony Centre en samarbejdsaftale med Putins parti Forenet Rusland i 2016.

En del af den russiske propagandas succes med at fordreje modtageres virkelighedsopfattelse skyldes de muligheder, der ligger i variationen mellem disse informationskanaler, hvor tvivlsomme digitale kilder med større rækkevidde kan kompenseres med det skær af troværdighed som forskertitler kan give.

At forsvare den demokratiske samtale

Modsat vestlige medier og ngo'er kendetegnes Ruslands propagandakampagne ved at manipulere borgeres og beslutningstageres virkelighedsopfattelser gennem brugen af misinformation. Propagandaen bruger dermed ikke kun information og tillid til information som våben, men gør også borgernes og samfundets evne til at processere information til en slagmark. Tabes denne kamp vil vores demokratiske samtale blive mudret og resultere i at det grundlag, hvorpå vores politiske beslutninger tages er både fejlagtigt og designet af andre end os selv.

For at undgå at dette sker herhjemme, kræver det, at vi eksponerer misinformation og propagandaens narrativer samt sikrer, at medierne er kompetente, retvisende og pålidelige i deres rolle som folkeoplysere.

Men det forudsætter, at medierne har de ressourcer og den vilje, der skal til for at udfylde den rolle. Derfor bliver effekterne af det seneste medieforlig og ændringerne i DR interessante at følge. Fører medieforliget til en mere åben konkurrence om et mere fragmenteret dansk medielandskab, og vedligeholder DR's nye rolle ikke vores tillid til den som public service-institution, så kan det gavne de ressourcestærke aktører, der spreder misinformation og udnytter mistillid til medier.

Fører medieforliget til en mere åben konkurrence om et mere fragmenteret dansk medielandskab, og vedligeholder DR's nye rolle ikke vores tillid til den som public service-institution, så kan det gavne de ressourcestærke aktører, der spreder misinformation og udnytter mistillid til medier

I sidste måned fremlagde den danske regering 11 punkter, der sigter efter at begrænse russiske påvirkningskampagner i Danmark, hvor man blandt andet vil samarbejde med danske traditionelle og digitale medier for at begrænse spredningen af misinformationen. Imidlertid gør den russiske propagandamaskines digitale natur den i stand til at producere enorme mængder misinformation, som spredes gennem et hav af kendte og ukendte informationskanaler, hvilket gør folkeoplysning i sig selv utilstrækkeligt.

At beskytte vores demokratiske samtale og selvstændighed kræver også folkedannelse. Det betyder, at vi skal sørge for, at almindelige borgere er i stand til at processere information på en hensigtsmæssig måde i en digital tidsalder. Dette svære dannelsesprojekt bør inkludere viden om informationens digitale forudsætninger, så som den rolle som algoritmer og handel med opmærksomhed spiller for vores individuelle digitale nyhedsoverblik, hvordan vores

adfærd spiller sammen med disse algoritmer, og hvad konsekvenserne er ved forhastede fortolkninger i en digital tidsalder, der er kendetegnet ved sin hastighed.

Denne dannelse bør også lægge vægt på redskaber til at finde og tolke information korrekt. Det drejer sig blandt andet om kildekritik, argumentationsteknik, logik, statistisk lære osv. Gamle humanistiske discipliner, der gør os i stand til at forholde os kritisk og dermed tænke selvstændigt. Men hvis dette dannelsesprojekt skal være et succesfuldt værn mod misinformation, kræver det imidlertid en revurdering af de seneste års nedprioriteringer af og i uddannelsesområdet i Danmark.

Folkeoplysning og folkedannelse kræver omkostningstunge tiltag, men de er nødvendige. De er dog ikke uproblematiske, og udføres de uden omtanke, kan vi risikere at ofre demokratiet i et misforstået forsøg på at redde det. Magten til at dømme holdninger eller historier som propaganda eller misinformation og dermed ugyldiggøre dem i en demokratisk samtale, kan udgøre en stor trussel for demokratiet. Men håndteres misinformation og fordrejede virkelighedsopfattelser ikke kan det have store konsekvenser, hvor eksemplerne i Østeuropa og USA blot er en forsmag.

Foran os ligger der en svær, men afgørende debat om, hvordan vi beskytter vores demokratiske samtale mod manipulation og fejlagtige verdensopfattelser. Tages debatten ikke, kan vores demokrati bryde sammen, og vi risikerer at miste vores demokratiske selvstændighed. ■

Tages debatten ikke, kan vores demokrati bryde sammen, og vi risikerer at miste vores demokratiske selvstændighed

Christiern S. Rasmussen (f. 1994) er dimittend fra Aarhus Universitet, med speciale i Russiske Propaganda og Misinformation og formand og grundlægger af foredragsforeningen AU-talks.

Rasmus Egmont Foss: De globale tech-giganter truer nationalstaternes magt, men er samtidig et af deres vigtigste geopolitiske værktøjer (23.10.2018)

Magtfulde private virksomheder i tech-industrien er både en udfordring og et våben for nationalstaterne. Det gør dem komplicerede at regulere og stiller politikerne i svære dilemmaer, hvor ansvaret for nationens borgere skal balanceres med geopolitiske hensyn.

Vi er i disse år vidne til begyndelsen på en af det 21. århundredes afgørende konflikter i international politik: spillet mellem statslig autoritet og privat magt i tech-industrien.

Dette magtforhold er defineret af et paradoks, hvor tech-giganter som Google og Facebook både er en trussel mod staternes suverænitet inden for nationale grænser og et redskab for staternes magt i en geopolitisk kontekst. For lovgivere introducerer paradokset komplekse dilemmaer i reguleringen af tech-industrien. Disse dilemmaer udspiller sig i dag inden for fire områder, hvor politikere og virksomhedsledere tester deres magt i relation til hinanden: geopolitik, konkurrencelovgivning, samarbejde med myndigheder og virksomhedernes sociale ansvar. Konflikten tiltager i styrke i takt med, at politikere verden over udsteder nye krav, påbud og anklager mod tech-industrien, mens Silicon Valleys giganter føjer dem eller nægter at indordne sig.

Det 21. århundredes teknologikapløb

Ligesom atomkapløbet i det 20. århundrede betød kold krig mellem verdens stormagter, er internetgiganterne i dag blevet centrum for en ny konflikt om fremtidens teknologi i en opdeling mellem åbne, demokratiske regimer og kontrollerede, autokratiske styre.

Politikere på begge sider af Stillehavet regner med, at det 21. århundrede bl.a. vil blive defineret af et teknologisk kapløb om udviklingen af kunstig intelligens og cybersikkerhed mellem USA og Kina. Begge stater vil have stærke nationale, private virksomheder; og ingen af dem tøver med at holde rivalerne ude af sine markeder. I et spil, hvor data er afgørende, forsøger politikerne at mestre denne balancegang mellem at begrænse modstandernes adgang til data og samtidig undgå at forringe egne tech-giganter muligheder. Verdens stormagter agerer 'A.I.-nationalister' [Artificial Intelligence; kunstig intelligens, red.], der hellere vil udøve national kontrol over internettet end at løse de globale problemer, som udviklingen af kunstig intelligens medbringer, fx udsigten til autonome dræberrobotter eller genmodificerede supermennesker.

At følge nationale spilleregler eller ej er nu et reelt konkurrenceparameter, der afgør, hvilke virksomheder får adgang til de eftertragtede data. Amerikanske virksomheder vurderer i stigende grad, at Kina med sin enorme befolkning, voksende velstand og oceaner af data er et marked, de ikke kan undvære. Googles forsøg på at udvikle en censor-venlig version af søgemaskinen til det kinesiske internet er det seneste og mest bemærkelsesværdige bevis på den erkendelse, da Google hidtil har taget størst afstand fra den kinesiske regerings censur af internettet. Kinesiske virksomheder har ikke noget valg om at føje sin regering eller ej, men anses til gengæld med skepsis af vestlige politikere, som er bekymrede over kommunistpartiets langtrækkende arme, øjne og ører. USA's regering har i 2018 ved flere lejligheder forsøgt at forhindre kinesiske teknologivirksomheder adgang til det amerikanske marked; tydeligst da Trump-administrationen advarede mod at sælge mobilt udstyr fra producenten Huawei med henvisning til mulig kinesisk cyberspionage.

USA's regering har i 2018 ved flere lejligheder forsøgt at forhindre kine- siske teknologivirksomheder adgang til det amerikanske marked

Tech-industrien opfatter datagevinsterne som grundstenen for næste generation af innovation inden for kunstig intelligens – og politikerne ser det som midlet til at sikre sig førerpositionen i det globale teknologikapløb. AI-teknologi vil være kilde til økonomisk magt som en ressource, der vil drive vækst og skabelsen af nye industrier. Desuden vil det være kilde til militær magt gennem banebrydende våbenteknikker som cyberangreb og autonome våben. Staterne fatter således en stærk interesse i teknologien for at opnå denne magt og søger at bruge private virksomheder baseret i deres eget land som et redskab til det formål, fordi udviklingen af intelligente algoritmer er baseret på datamasser, som skabes i det private gennem folks forbrug af tjenester. Innovative selskaber vil kunne give nationerne en konkurrencefordel. Konkurrencen om kunstig intelligens bliver derfor et geopolitisk anliggende.

I dette ræs kan netop data og computerkraft vise sig at blive de ingredienser, der tipper vægtbalancen mellem åbne og lukkede samfundsmodeller. Ifølge den israelske historiker Yuval Noah Harari kan det liberale demokratis triumf over kommunismen i slutningen af sidste århundrede forstås ved at betragte dem som konkurrerende systemer i en kamp om evnen til at processere data og træffe beslutninger. Det 20. århundredes historie fortælles således som sejren af et decentralt data-processerings-system (hvor hvert enkelt individ bidrager til samfundets beslutninger) over et centralt data-processerings-system (hvor alle vigtige beslutninger træffes af få eksperter). Det decentrale system var overlegent under epokens teknologiske rammer, fordi det var i stand til at træffe bedre beslutninger gennem demokratiske valg og de frie markedskræfter.

Det 21. århundrede byder på nye teknologiske forudsætninger, der muligvis kan falde ud til fordel for centraliserede systemer. 'Big data'-algoritmer kan i stigende grad udnytte langt mere information, langt mere effektivt, og hvis trenden fortsætter, vil de derfor kunne træffe bedre beslutninger end decentrale processer baseret på menneskers dømmekraft. Amerikanske og kinesiske politikere er bevidste om den nye geopolitiske dynamik, hvor deres tech-giganter står til at vinde kapløbet ved at indsamle så meget data som muligt – og samtidig begrænse modpartens adgang. I dag bør vi ikke længere sammenligne åbne med lukkede systemer, men i stedet tale om centrale versus decentrale beslutningsmodeller.

Det 21. århundrede byder på nye tek- nologiske forudsætninger, der mulig- vis kan falde ud til fordel for centrali- serede systemer

Øget magtkoncentration hos private aktører

Det globale kapløb om data og magt introducerer en ny modsætning for lovgivere, som arbejder indenfor de eksisterende nationale rammer: Hvor staterne på den ene side har en interesse i at fremme sine egne virksomheders globale konkurrencefordele, skal de på den

anden side sikre, at tech-giganterne ikke opbygger faretruende stor magt på hjemmemarkedet. Dét er det grundlæggende dilemma for monopol- og konkurrencelovgivning i starten af det 21. århundrede.

I EU, USA og Kina er både ideerne om monopollovgivning og interesserne ifm. at lovgive derfor vidt forskellige. I EU, hvor man har få stærke globale tech-giganter, er man gået længst for at begrænse virksomhedernes magt. Her fokuserer politikerne på at promovere konkurrence og forhindre markedskoncentration. I USA har man derimod tradition for at opfatte visse monopoler positivt og se monopollovgivning som unødvendig regulering af det frie marked, sidstnævnte inspireret af 1970'ernes Chicago-skole-økonomer som Milton Friedman. Myndighederne underlader at regulere markedet, medmindre forbrugere lider tydelig skade, fx i form af højere priser, og derfor er de tøvende med at gribe ind overfor gratis tjenester som Google og Facebook, selvom de nyder stor magt på markedet. Incitamentet for manglende indgriben er kun blevet større med tech-giganternes geopolitiske betydning. I Kina er ambitionen derimod at promovere stærkt regulerede giganter, som kan fremme styrets politiske mål nationalt og globalt. Gennem sin totale kontrol over internettet holder kommunistpartiet stramt opsyn med kinesiske tech-virksomheder, som er bevidste om, at de ikke kan eksistere uden styrets tilladelse.

De amerikanske og kinesiske internetselskaber – med Apple i front efterfulgt af Amazon, Alphabet (ejer af Google), Microsoft, Facebook, Alibaba og Tencent – er i dag verdens suverænt mest værdifulde firmaer, og deres kontrol over samfundets informations-infrastruktur giver dem en enorm magt. Disse tech-giganter bliver drevet fremad i en positiv spiral af netværkseffekter og stigende mængder data, der udnyttes til at udvikle endnu bedre produkter, som tiltrækker endnu flere brugere. Selvom de også jævnligt oplever tilbagegang, er det tydeligt, at de over en bred kam opnår øget indflydelse. Virksomhedernes store indtjening har endvidere gjort dem i stand til at cementere deres dominans ved at opkøbe, eller blot kopiere potentielle konkurrenter. Mange entreprenører står i dag overfor et valg om at tilslutte sig de etablerede spillere eller kæmpe en nådesløs udebanekamp mod dem.

Politikernes løsning på dilemmaet er i EU at begrænse deres magt; i USA at balancere den; og i Kina at maksimere den. Den centrale udfordring for konkurrencelovgivere er at tackle de dybere strukturelle årsager til, at industrien naturligt bevæger sig mod monopoldannelse, men netop dette formål står i kontrast til at sikre sig den globale konkurrencefordel. Regulering kan således risikere at blive et kapløb mod bunden, hvor politikere primært vil begrænse fremmede virksomheder. Konkurrencelovgivning af tech-industrien kan ikke længere vurderes alene på sine markedseffekter, men må i stigende grad ses i en geopolitisk kontekst.

Den centrale udfordring for konkurrencelovgivere er at tackle de dybere strukturelle årsager til, at industrien naturligt bevæger sig mod monopoldannelse, men netop dette formål står i kontrast til at sikre sig den globale konkurrencefordel

Staternes svindende autoritet over transnationale tech-giganter

Den ironiske konsekvens for nationalstaterne er, at tech-giganterne i mangel på effektiv inddæmning har opbygget en magt så stor, at politikernes mulighed for at regulere selskaberne er udfordret. Virksomhederne har søgt at transcendere de nationale lovgivningsrammer ved at bevæge sig uden for lovgivernes rækkevidde. Denne modsætning mellem transnational identitet og national autoritet kommer allerede i dag til udtryk særligt på to områder: skat og samarbejdet med myndigheder.

Skatteunddragelse har længe været kilde til dårlig omtale for tech-giganterne og frustration for myndigheder. Det har fået både europæiske og amerikanske politikere til at præsentere lovinitiativer på området inden for det seneste år. EU-Kommissionen vil gerne implementere nye metoder til at allokere profit mellem territorier, så det er baseret på, hvor kunden befinder sig fremfor selskabernes geografiske hovedsæde. For omsætning fra digital aktivitet, som falder udenfor de eksisterende rammer, vil EU indføre en skat på 3 pct. Konkurrencekommissær Vestager fører ligeledes en kamp om at sætte en stopper for lukrative særaftaler indenfor Europas grænser, rettet mod Apple i Irland og Amazon i Luxembourg. Begge selskaber afviser at have gjort noget forkert. I USA håber regeringen i stedet på at lokke amerikanske virksomheders udenlandske kontantbeholdninger hjem, og selskabsskatten blev sidste år reduceret med bl.a. dette formål.

I en situation, hvor private teknologivirksomheder ses som fremtidig kilde til staternes magt, tillader lovgivere ikke selskaberne at operere udenom deres autoritet – heller ikke når det kommer til samarbejdet med myndighederne. Både Facebook og Apple er over de seneste to år blevet beordret til at bryde krypteringen af sine produkter for at hjælpe amerikanske myndigheder i efterforskningen af forbrydelser. Begge har protesteret over konsekvenserne for sine brugeres sikkerhed. I Apples konflikt med FBI i 2016 nægtede CEO Tim Cook at rette sig efter dessinerne ud fra deisen om, at ansvaret for Apples millioner af kunders privatliv vejer tungere end pligten til at føje autoriteterne. FBI opklarede sagen uden Apples samarbejde, og det blev derfor ikke testet, om Cook reelt havde autoriteten til at nægte ordren, men magtkampen mellem private virksomheder og offentlige myndigheder er langt fra afgjort.

De digitale selskabers evne til at undgå beskatning og særligt Apples kontroversielle håndtering af sagen i 2016 har udstillet politikernes afmagt og rejst spørgsmål om tech-giganters nationale tilhørsforhold. Hvordan skal Apple balancere ansvaret for internationale kunder mod sit forhold til den amerikanske stat? Og har verdensomspændende virksomheder nødvendigvis én nationalitet eller ét tilhørsforhold? En afgørende udfordring for nationalstaterne er at bevare magten til at kunne regulere transnationale selskaber, og politikerne har endnu ikke formuleret overbevisende svar på anklagerne om deres svindende autoritet i det 21. århundrede.

En afgørende udfordring for nationalstaterne er at bevare magten til at kunne regulere transnationale selskaber, og politikerne har endnu ikke formuleret overbevisende svar på anklagerne om deres svindende autoritet

Big Techs sociale ansvar

Debatten om regulering af Big Tech har indtil nu primært drejet sig om virksomhedernes sociale ansvar. Det seneste års høringer af tech-ledere i den amerikanske kongres og Europa-Parlamentet har stillet skarpt på skyggesiderne af det globale kapløb efter teknologisk dominans: Hvor efterlader virksomhedernes (og indirekte: staternes) hungren efter data samfundet og det individuelle menneske?

Magtkampen mellem det etablerede system og den fremadstormende tech-industri har i dag to grene: en fælles opgave for civilsamfundet om at etablere nye normer, som motiverer virksomhederne til at regulere sig selv for at bevare et positivt image (som når Facebook og Twitter frivilligt sletter falske brugere på deres platforme); samt en tiltagende diskussion om staternes muligheder og politiske vilje til at tvinge virksomhederne til anderledes adfærd gennem lovgivning.

Det er blevet åbenlyst, at tech-giganterne spiller en vigtig rolle i at kanalisere information til befolkningen, som svarer til den, klassiske medier har haft i årtier, men under langt mindre tilsyn og regulering. Specielt den amerikanske offentlighed er i stigende grad bevidst om bias i de algoritmer, der prioriterer information og kontrollerer adgangen til viden. I Europa er data begyndt at blive betragtet som en ressource, der ikke naturligt tilfalder de virksomheder, som indsamler den. EU's GDPR-lovpakke fra maj var et første skridt i denne retning mod at etablere nye principper om individuelt dataejerskab. Lovgivere og civilsamfund står i dag overfor en ny type udfordring med at regulere de sociale medier, men et fokus på virksomhedernes sociale ansvar løser ikke de fundamentale dilemmaer, som politikerne står overfor.

Teknologiudviklingen er del af en længerevarende trend mod større autonomi for transnationale selskaber uden for staternes rækkevidde. Politikerne er låst fast i en dynamik, hvor tech-giganterne på den ene side anses som et vigtigt teknologisk redskab i et geopolitisk stormagtsspil, mens det på den anden side er usikkert, hvilken trussel virksomhederne udgør for vores samfund, og hvordan de bør reguleres. Mens vi vurderer næste træk, øger giganterne sin indflydelse med skræmmende hastighed. ■

Teknologiudviklingen er del af en længerevarende trend mod større autonomi for transnationale selskaber uden for staternes rækkevidde

Rasmus Egmont Foss (f. 1993) har en bachelor i International Business and Politics fra Copenhagen Business School og er redaktør og freelance-skribent for RÆSON.

Sten Rynning i RÆSON35: Ja, præsidenten skaber uhørt kaos. Men: Trump er ikke årsagen til NATO's dilemmaer (05.11.2018)

Præsident Trumps uforudsigelige forhold til NATO er problematisk i sig selv, men det understreger også de europæiske landes tvivlsomme engagement i organisationen. Problematikken, der trækker de fleste overskrifter, drejer sig om størrelsesordenen på det økonomiske input, men det er også blevet klart, at Europa, og især Tyskland, i højere grad må slå ind på en sikkerhedspolitisk kurs, der er mere uafhængig af USA.

NATO, som garanterer det kollektive forsvar af størstedelen af Europa, oplevede ved topmødet i juli endnu en gang at være scene for præsident Trumps aparte showmanship. Begivenheden udviklede sig til et cirkus, hvor Trump gav den som sprechstallmeister. De fleste så ham som en klovn.

For et års tid siden vurderede jeg i dette tidsskrift, at Trump ikke ville lægge NATO i graven, men derimod skubbe til en række geopolitiske forskydninger i alliancen, som kunne være nok så problematiske. Det holder for så vidt stadig. Trump får al opmærksomheden, men der er to egentlige problemer: 1) At europæerne skal investere flere penge og politisk lederskab i hård sikkerhed. 2) At det i længden ikke er holdbart at bygge NATO op om et fjendtligt forhold til Rusland.

Indtil videre må vi konstatere, at europæerne har lettere ved at ryste på hovedet ad Trump end at tage fat om nældens rod.

Først: Inddæmning med ros

Trump havde allerede i foråret signaleret, at han ville være klar til kamp på NATO-topmødet. I breve sendt direkte til en række allierede statsledere udtrykte Trump sin stærke skuffelse over deres forsvarsbudgetter og kom med en slet skjult trussel om, at USA var ved at miste tålmodigheden. På plænen foran Det Hvide Hus på vej til Europa meddelte han, at NATO behandlede USA "unfair", at Storbritannien var i internt "oprør" over Brexit, og at det letteste punkt på hans europæiske rejse ville være et møde på bagkanten af turen med Ruslands præsident, Putin, i Helsinki. Så kunne man kende Trump igen: Vennerne får slag; diktatoren omfavnes.

Allerede til morgenmaden mellem Trump og generalsekretær Stoltenberg den 11. juli i Bruxelles gik det så småt galt. Trump fortalte de inviterede pressefolk, at Tyskland er "totalt kontrolleret" af Rusland grundet sin omfattende energiimport. Så skulle man ellers tro, at der var lagt i kakkellovnen til topmødet senere på dagen. Alligevel gik førstedagen over forventning. De allierede udsendte i fællesskab en skarp og stærk topmøde-deklaration, og Trump så ud til at være på god fod med de øvrige statsledere.

Der er flere grunde til, at topmødet fik en så mild start.

For det første var alle klar over, at Trump skulle være i stand til at høste æren for, at europæerne bruger flere penge på forsvaret. Skidt med, at nogle af budgetstigningerne stammer fra Obama-årene: Det gælder om at give Trump en gevinst. Generalsekretær Stoltenberg — som igen-igen havde sat sit stenansigt til skue, da Trump under morgenmaden skar ind i Tyskland, havde på forhånd tildelt præsidenten æren for budgetstigningerne. Trump havde vist lederskab, vurderede Stoltenberg. Faktum er, at stort set ingen af NATO's regeringschefer synes, at Trump er en god allianceleder, men de er nået til den konklusion, at han skal inddæmme med ros og prestige.

Topmødet politisk set var helt særegent. Det handlede om atmosfære [...] At statslederne stod sammen, skulle være NATO's stærkeste kort: Det ville bekræfte NATO's musketéred – én for alle og alle for én – og sende et signal til rivalerne derude i verden — Rusland, Kina og de andre

Den milde start må også tilskrives en kollektiv bevidsthed om risikoen for, at topmødet ville udvikle sig til et cirkus. Derfor havde landenes forhandlere, anført af Trumps egen sikkerhedsrådgiver, John Bolton, lagt sig i selen for, at topmødeteksten skulle være klappet helt af inden topmødet. Normalt skal statslederne lige blive enige om de helt store emner, fx atomvåbnenes rolle, partnerskabet med Rusland, horisonten for indsatsen i Afghanistan eller noget andet. Men denne gang lå selve deklARATIONEN fiks og færdig inden topmødet.

Sådan en deklARATION er ikke alene PR, men en guideline for det videre arbejde i alliancens maskineri, så den implicitte besked var, at Trump ikke skulle være en anledning til at ødelægge alliancens rugbrødsmotor.

Dermed var det også klart, at topmødet politisk set var helt særegent. Det handlede om atmosfære. Man huskede det mini-topmøde i maj 2017, hvor Trump for første gang trådte ind i NATO-kredsen. Det gik gruelig galt, da præsidenten – mod al forventning – slet ikke ville tage musketéreden i sin mund, men derimod stemplede de allierede som ”unfair” grundet deres ”kronisk” lave forsvarsbudgetter. Denne gang måtte det være anderledes. At statslederne stod sammen, skulle være NATO's stærkeste kort: Det ville bekræfte NATO's musketéred – én for alle og alle for én – og sende et signal til rivalerne derude i verden — Rusland, Kina og de andre.

Så: Nedsmeltning

Alligevel nedsmeltede topmødet. Det skete på dag to, den 12. juli. Spekulationerne har efterfølgende gået på, at Trump om aftenen den 11. juli så på tv, hvordan alle syntes, at mødet gik godt. At han dermed kom til at frygte for sit ry og rygte som en politisk elefant, som havde mod og mandshjerte til at træde på alliancens ømme tæer for at få en mere ”retfærdig” aftale med hjem. Om morgenen løb rygterne derfor om, at noget var på færde. Trump dukkede ikke op til et bilateralt møde med den rumænske præsident, Klaus Iohannis, og kom så for sent til det formelle møde mellem NATO og partnerlandene Ukraine og Georgien.

Hurtigt viste det sig, at Trump ikke bare tog en slapper for at styre uden om kedelige emner. Han drejede snart emnet ind på europæernes forsvarsbudgetter og forlangte helt konkret, at de allierede skulle bruge 2 pct. af BNP på forsvarret allerede i januar 2019, altså inden for bare seks måneder. Hvis ikke dette skete, fastslog Trump, ville USA overveje at ”gå sine egne veje”. Kaos fulgte. De to partnerlande blev bedt om at træde ud af lokalet, og NATO-statslederne måtte indlede et ekstraordinært møde om de ting, de havde diskuteret dagen i forvejen, men nu under den helt usædvanlige trussel om, at USA måske ville forlade alliancen.

Efterfølgende var det uklart, hvad der egentlig blev aftalt på dette ekstraordinære krisemøde. Den formelle deklARATION fra dagen før stod jo fast. Trump mente, at de allierede

var kommet med et tillægsløfte om komme op på ”helt nye udgiftshøjder”, men det kunne ingen anden statsleder bekræfte. Frankrigs præsident, Macron, sagde, at der ikke var noget nyt under solen i forhold til de gamle planer, og statsminister Lars Løkke Rasmussen bemærkede, at det hele vist var retorik.

Det viste sig, at Trump havde endnu et nummer i ærmet. Han stillede efterfølgende op – ene mand – til et pressemøde, som blev et studie i hans kommunikation. Alle NATO-lederne bifaldt ham og takkede ham på topmødet, erklærede Trump, og de havde sågar takket ham for at mødes med Ruslands præsident, Putin, hvilket i bedste fald må være en sandhed med modifikationer. De europæiske allierede ville snart producere ”utrolige” budgetstigninger: Selvom aftalen ligger på 2 pct. af BNP, så er 4 pct. det rigtige niveau. Dermed lagde han endnu en gang afstand til de allierede. Toppen af kransekagen på pressemødet var måske, da Trump igen refererede til sig selv som et ”stabilt geni”. Et par dage senere betegnede Trump i et interview på nyhedskanalen FOX det nyeste NATO-medlem, Montenegro, som ”aggressivt” og fik derved endnu en gang sat spørgsmålstegn ved NATO’s kollektive sikkerheds garanti.

Efter topmødet rejste Trump via Storbritannien til Finland, hvor han mødtes med sin russiske kollega. Som vi ved, rejste hans kammeratlige forhold til Putin og hans erklærede skepsis over for sin egen sikkerhedstjeneste, som har konkluderet, at Putin forsøger at skade USA, en indenrigspolitisk storm med angreb fra Demokraterne, men også fremtrædende medlemmer af hans eget parti. Således måtte han på indtrængende opfordring af sine medarbejdere forsøge at nuancere sin optræden på pressemødet med Putin, da han kom hjem til USA. Nuancer er ikke hans force.

Pengene først

Trump er på mange måder en elefant i NATO’s glasbutik, men retningen, hvori han bevæger sig, er ikke vilkårlig. Når først vi har indfanget dette, kan vi vurdere europæernes udfordring om at holde NATO kørende. Vi ser det i forhold til penge, Rusland og så Tyskland og Storbritannien.

Pengene først. I marts måned 2014, da Obama var præsident, vågnede NATO op til Ruslands annektering af halvøen Krim. Nogle måneder senere, i september, gav medlemslandene håndslag på, at de ville hæve forsvarsudgifterne op på 2 pct. af BNP. Dette 2-pct.-løfte (defense investment pledge, DIP) har siden fyldt rigtig meget i alliancen, fordi det er så håndgribeligt: let at måle og let at se som en løsning på en hel række samarbejdsproblemer mellem USA og Europa (og Canada).

USA skubber altså hårdt på for at etablere, at 2014-aftalen indebærer en konkret målsætning på 2 pct. – ikke blot en hensigtserklæring om at gå i den rigtige retning. Danmark, Tyskland og andre stritter imod. Deres timing kunne ikke være dårligere, for naturligvis provokerer det Trump, at en aftale måske ikke er en aftale

I virkeligheden er der en masse elastik indbygget i 2-pct.-løftet. Baseret på topmødeteksten fra 2014 kan man se, at løftet først skal læses i konteksten af igangværende aftaler (current commitments), hvilket blandt andet hentyder til flerårige forsvarsaftaler, som eksempelvis Danmark plejer at indgå, og som man ikke bare kan lave om på. Det var i hvert fald den danske regerings ganske belejlige argument i de første år efter 2014 (hvor forsvarsaftalen fra 2012 dækkede 2013-2017). Men elastikken stopper ikke her. Ifølge 2014-aftalen skal de lande, som ikke bruger 2 pct. af BNP (og 20 pct. heraf på investeringer i materiel), stoppe faldet i deres budgetter, dernæst sætte gang i en budgetvækst og endelig sigte efter at nå 2-pct.-grænsen inden 2024.

Der skal ikke megen fantasi til at forestille sig, at Danmark, Tyskland og andre en dag vil forsvare sig med, at det er fint nok, hvis kurven knækkes, hvis budgettet stiger og bevæger sig mod de 2 pct. Altså: At retningen er den rigtige – til forskel fra at komme op på 2 pct. Det er faktisk præcis, hvad de allerede siger. Tyskland har i tillæg argumenteret for, at 2-pct.-debatten burde inddrage udviklingsbistand og andre ikkemilitære, men sikkerhedsrelaterede udgifter. Danmark er ikke gået forrest i denne debat om udviklingsbistand, men når vi ser på de rene danske forsvarsudgifter, forekommer et sådant bredere mål tiltrækkende: Med det nye forsvarsforlig for 2018-2023 vil Danmark i slutningen af perioden, efter et 'substantielt løft' komme op på at bruge 1,3 pct. Med andre ord, Danmark stikker ud på den kedelige måde.

I USA stivner smilene naturligvis. Var det nu også intentionen bag aftalen fra 2014? Har europæerne det ikke med at glide af og falde tilbage på sikkerhedsgarantien fra Uncle Sam? Netop for at undgå en sådan glidebane aftalte de allierede i 2014, at de hver især årligt skulle redegøre for deres kamp for at komme i mål med aftalen. NATO-landene leverer altså 2-pct.-oversigter ind til NATO ved hvert årsskifte. Det var efter et par stykker af disse, at det i foråret 2018 stod klart for amerikanerne, at historien er ved at gentage sig. Ganske vist er budgetkurven knækket i Europa, men landene glider af og kommer ikke i mål på de 2 pct. Denne konstatering lå bag de breve, Trump i foråret sendte til de NATO-lande, herunder Danmark, som USA mente lå allerlængst ude på glidebanen.

USA skubber altså hårdt på for at etablere, at 2014-aftalen indebærer en konkret målsætning på 2 pct. – ikke blot en hensigtserklæring om at gå i den rigtige retning. Danmark, Tyskland og andre stritter imod. Deres timing kunne ikke være dårligere, for naturligvis provokerer det Trump, at en aftale måske ikke er en aftale. Trump, der ser sig selv som den ultimative deal-maker, har dermed fået foræret et ideelt sigte for, hvor han kan sætte kniven ind i NATO-diplomatiet.

De allierede kan selvfølgelig pege på, at output (hvad landene gør med deres forsvar) er vigtigere end input (budgetter). Det er et argument, Danmark altid spiller: Det vigtigste må vel være, om man er med i operationerne? Stiller op til afskrækkelse af Rusland i Baltikum? Leverer mandskab til den fælles kommandostruktur?

USA's forsvarsminister, Mattis, har egentlig forsøgt at skubbe europæerne videre i denne retning for at løse op på byrdedelingsdramaet. På topmødet blev NATO-landene enige om at levere på Mattis' såkaldte '4 x 30 dagsorden': NATO skal kunne stille med 30 hærbataljoner, 30 eskadriller fly og 30 krigsskibe i løbet af 30 dage. Om disse tal refererer til helt nye styrker eller bygger videre på nuværende NATO-reaktionsstyrker, er endnu ikke klart. Men det er tydeligt, at Mattis på én gang forsøger at styrke NATO og give europæerne anledning til at levere på den outputside, som de i forvejen bryster sig af at være gode til.

Tilbage står, at chefen — præsident Trump — er fokuseret på input, og at europæerne rent faktisk har indgået en input-aftale i 2014, som nærer Trumps ild. Med Trump ved roret er det ikke længere nok at gemme sig bag elastikkerne i 2014-aftalen.

Løsningen må involvere en større grad af europæisk enighed om at koble forøget input med forbedret output. Eller konkret formuleret: Hvordan kan de europæiske allierede øge udgifterne betragteligt og dernæst koordinere indsatserne, så den militære effekt bliver størst mulig

Derfor ville en mere koordineret og fremsynet europæisk tilgang til emnet være ønskelig. Det løser ikke NATO's udfordringer bare at hænge dramaet om 2014-aftalen på Trumps personlighed. Løsningen må involvere en større grad af europæisk enighed om at koble forøget input med forbedret output. Eller konkret formuleret: Hvordan kan de europæiske allierede øge udgifterne betragteligt og dernæst koordinere indsatserne, så den militære effekt bliver størst mulig? Men at løse den opgave kræver politisk enighed på kontinentet, og det er ikke let at opnå.

Udfordreren er ikke Rusland, men Kina

Måske er præsident Putin den vigtigste kilde til vestlig politisk enighed. Faktum er i al fald, at både i NATO og i EU har de vestlige lande siden 2014 fastholdt en sanktionspolitik. Mon ikke Putin havde satset på, at Ruslands særlige forhold til enkelte lande i den vestlige klub, fx Bulgarien eller Grækenland, ville kunne bruges til at skabe en opblødning? Sådan er det ikke gået. Den vestlige enighed er altså ganske bemærkelsesværdig.

Det var en del af baggrundstæppet for det chok, som blev udløst af Trumps kammerateri med Putin i Helsinki den 16. juli. Det var, som nogle kommentatorer bemærkede, et møde med en begyndelse og en slutning, men intet mellem spil. Hermed hentyder de til det to timer lange møde, som Trump og Putin afviklede i al fortrolighed – alene, med blot to tolke til stede. Mødet resulterede ikke i et kommuniké eller en deklARATION, og på amerikansk side er det ret uklart, hvilke aftaler der rent faktisk blev indgået. Trump skal kommunikere konklusionerne videre internt i sit system for at få sin regering til at spille efter noderne. Det har han mærkværdigvis ikke gjort. På russisk side er der til gengæld meldt klart ud internt i administrationen, erfarer denne forfatter via kontakter.

Dermed står indtrykket fra pressekonferencen tilbage, hvor Trump veg uden om at kritisere Rusland for indblanding i amerikansk politik, Ukraine og Syrien, og for begrundet mistanke om, at landet står bag brugen af Novichok-gift i Storbritannien. Til gengæld gav Trump de amerikanske efterretningstjenester og medier en opsang, ligesom han roste Putins tilbud om et russisk-amerikansk samarbejde i opklaringen af hacking og fake news.

Hjemme i USA var forargelsen over pressemødet så utvetydig, at Trump efterfølgende måtte trække i land, både i forhold til, hvad han egentlig havde ment, og i forhold til planer om at invitere Putin til USA. Kønt var det ikke.

Man bør være kritisk over for Trumps mangel på statsmandskunst. Men præsidentens forsøg på at skabe en åbning i forhold til Rusland er ikke grebet ud af den blå luft. Siden Rusland greb ind i Ukraine i 2014, har den implicite dagsorden været, at NATO nu var tilbage til den gode gamle formular om at holde Rusland på afstand, fordi landet var farligt.

Men tiderne har fundamentalt forandret sig. På den lange bane er Rusland ikke hovedproblemet for USA; det er Kina. Og den langsigtede tilgang til Rusland skal læses i dette lys.

Hvis Vesten har et fjendtligt forhold til både Kina og Rusland, vil det naturligt skabe et sammenhold mellem de to dominerende kontinentalmagter i Eurasien. Det har vi set før: fra Kinas røde revolution i 1949 til de tidlige 1970'ere. Til sidst kunne Rusland (Sovjetunionen) og Kina ikke længere nedtone deres rivalisering, hvor Nixon-administrationen så rakte hånden ud til Mao og 'åbnede' forholdet til Kina. Ifølge Nixon og hans sikkerhedsrådgiver, Henry Kissinger, var formålet at åbne en trekant af magtrelationer, som ville skabe flere muligheder for USA, end hvis de to store 'røde' stater stod last og brast.

Parallellen til nutidig geopolitik byder sig selv til. Det må være muligt at sætte hårdt mod hårdt over for Rusland, når det gælder grænsen i Baltikum eller andre steder i Europa, men samtidig åbne for, at Rusland og Vesten kan samarbejde om andre emner i Mellemøsten, Asien eller andre steder.

Siden Rusland greb ind i Ukraine i 2014, har den implicitte dagsorden været, at NATO nu var tilbage til den gode gamle formular om at holde Rusland på afstand, fordi landet var farligt. Men tiderne har fundamentalt forandret sig. På den lange bane er Rusland ikke hovedproblemet for USA; det er Kina

Sådan lyder et tema, som rumler igennem det republikanske miljø i USA, og som førnævnte Henry Kissinger har haft lejlighed til at præsentere for Trump. Helt i vanlig stil har Kissinger også i dag adgang til Det Hvide Hus, og han holder sig fra at kritisere siddende præsidenter offentligt. Det ville dog være helt forkert at reducere dette spil til en lille love affair mellem Trump og Kissinger. Det handler om Rusland-Vesten-forholdet i relation til Kinas voksende magt.

Dette er et emne, som bør være af interesse for de øvrige NATO-lande, selvom det er USA, der som global magt er på forkant med tankegangen.

NATO som helhed har fået etableret en relativt stærk afskrækkelsespolitik over for Rusland. Princippet er, at Rusland skal respektere grænserne i Baltikum og resten af Europa. Men NATO ligger stille, når det gælder det videre perspektiv i Rusland-Vesten-forholdet. Rusland og NATO indgik i 1997 en partnerskabsaftale, som man i begge lejre siger egentlig godt kunne vækkes til live. Faktum er bare, at 1997-aftalen er baseret på en konvergens mellem de to parter. Dette perspektiv er forældet, og sandheden er, at NATO ikke har en ny vision at byde ind med. Men dette er i lige så høj grad resultatet af et fragmenteret Europa som af Trump-administrationens utilstrækkelighed.

Det egentlige spørgsmål handler om geopolitisk balance i Eurasien – dvs. hele det landområde, som udgøres af Europa og Asien fra Atlant-kysten i vest til Beringhavet i øst. Hvordan kan Vesten fragmentere Rusland-Kina ved at definere områder, hvor et Vesten-Rusland-samarbejde kan give mening? Trump har spottet en åbning, men er ude af stand til at håndtere den konstruktivt. Europæerne er derimod ikke tæt på at have et svar.

Tyskland, Storbritannien og det usynlige europæiske lederskab

Hermed kommer vi til Trumps kritik af de to kerneallierede, Tyskland og Storbritannien.

Igen, Trump er klodset og fornærmende, både over for Berlin og London, og man forestiller sig ikke, at det er nemt at være amerikansk ambassadør i de to lande. Når Trump jokker ind i spørgsmålet om Tysklands energiimport fra Rusland eller Storbritanniens indre 'oprør' omkring Brexit, så er det dog ikke tilfældigt. Det er netop to emner, der belyser det manglende lederskab i Europa.

Sagen er klar nok for Storbritanniens vedkommende, for hvordan i alverden skal et land, der ikke vil være med i EU, kunne gøre sig til en leder af stort set samme klub i NATO? Trump har støttet Brexit, men mon ikke han nu fornemmer, at der ikke er megen lederskabskraft, USA kan forlade sig på, når det gælder Storbritannien og udfordringen med at "få styr på" Europa?

Tyskland er blevet Trumps yndlingsaversion. Tyskerne har stor økonomisk succes, jf. deres bileksport til det amerikanske marked – en form for konkret og håndgribelig varehandel, Trump forstår. Men hvorfor skyde efter tyskernes import af energi fra Rusland, kunne man spørge? Svaret ligger selvfølgelig i det forhold, at tyskerne de facto sender mange penge til Rusland på et tidspunkt, hvor Rusland skal afskrækkes via NATO. Dette pegede Trump selv på under det famøse morgenmadsmøde i optakten til NATO-topmødet.

Bag ved dette ligger det lidt bredere spørgsmål om, hvilket lederskab i den europæiske orden Tyskland reelt tilbyder Europa og dermed også USA. Her rammer Trump et ømt punkt. Tyskland tager stort ansvar i både NATO og EU og fremstiller altid disse to klubber som selve grundlaget for tysk udenrigs- og sikkerhedspolitik. For Tysklands partnere er dette helt fundamentalt betryggende: Den store magt i Europa støtter i sit DNA de institutioner, alle nyder godt af.

Men Tyskland forfølger også en brobygningsstrategi mellem øst og vest, som i sig selv kun er mulig, fordi tyskerne ved, at USA er det vestlige anker. Når Tyskland fører samtaler med Rusland, så sker det ikke på en baggrund, hvor Tyskland selv har investeret massivt i militære kapaciteter, som nok skal holde Rusland på plads og dermed sikre en ligeværdig dialog. Tværtimod er det tyske forsvar helt utilstrækkeligt og langt underlegent de tre-fire brigader, som USA stadig i dag har i Europa. Når Tyskland så også foreslår, at udviklingsbistand skal indgå som et styrkemål i NATO, så fornemmer man angsten brede sig hos de østlige allierede i NATO-kredsen. Ikke mindst hos de baltiske lande, som nok kan se, hvor deres sikkerhedsgaranti reelt er placeret: Washington D.C.

Trump's kritik af Tysklands energiimport fra Rusland var helt enkelt en torn i øjet på denne problemstilling og i øvrigt foranlediget af ihærdigt baltisk fodarbejde i Washington i optakten til topmødet.

Hvis Tyskland vil vise reelt lederskab, skal landets militære værktøjskasse væsentlig opgraderes, for geopolitisk lederskab fordrer troværdig militær muskelmasse.

Dernæst kommer, at Tyskland må tage fat på Kina som geopolitisk risikofaktor. Det vil være forudsætningen for en tæt koordinering med USA, og det ville give fælles struktur på både den tyske og den amerikanske dialog med Rusland. Parallelt må Tyskland gennemføre en mere politisk tilgang til Kina i EU, for det er her, i forhold til handel og investeringer, at Europa mest effektivt kan gøre kineserne det klart, at kontinentet ikke er til salg.

Pilen peger på Europa

Trump suger opmærksomhed til sig, af og til på godt, men mest på ondt. Han ligger, som han har ret. Det kan de europæiske NATO-allierede sådan set være tilfredse med, for præsidentens klovnier giver dem lejlighed til at glide af på de store spørgsmål. Men når folk en

dag bliver trætte af fænomenet Trump, så står Europa tilbage med de problemer, som er blotlagt her i artiklen: Har de europæiske ledere en investeringsstrategi for europæisk relevans i hård sikkerhed? Kan de tænke på Rusland i en større geopolitisk kontekst? Kan Tyskland tage reelt strategisk lederskab? Intet af dette er let for europæerne. Men Trumps præsidentembede fortæller os, at klokken har slået midnat: Europæerne skal stå mere på egne ben i Eurasiens garden of good and evil. ■

Men når folk en dag bliver trætte af fænomenet Trump, så står Europa tilbage med de problemer, som er blotlagt her i artiklen: Har de europæiske ledere en investeringsstrategi for europæisk relevans i hård sikkerhed? Kan de tænke på Rusland i en større geopolitisk kontekst? Kan Tyskland tage reelt strategisk lederskab

Sten Rynning (f. 1967) er professor på Institut for Statskundskab, Syddansk Universitet, hvor han også leder Center for War Studies. Hans aktuelle forskning omhandler udviklinger i moderne krig, herunder spørgsmålene, om Vesten har en særlig politisk og normativ tilgang til krig, og om NATO's strategiske sammenhængskraft er under forandring eller afvikling.

Andreas Bøje Forsby: USA og Kinas stormagtsrivalisering stjæler rampelyset i det asiatiske topmødediplomati (24.11.2018)

USA og Kina fremstår i stigende grad som strategiske rivaler, hvis omsiggribende duel om magt og indflydelse først og fremmest vil udspille sig i Asien og Stillehavsregionen. Kina er i dag den vigtigste økonomiske partner for næsten samtlige lande i regionen, mens Trump-administrationen stadig har svært ved at udstikke rammerne for et forstærket amerikansk engagement i regionen.

Er man velbevandret i statsdiplomatiets praksis, vil man vide, at det personlige fremmøde, smil, håndtryk, en respektfuld attitude, udveksling af venligheder m.v. er afgørende ingredienser i bestræbelserne på at opbygge et tæt og tillidsbaseret forhold mellem to parter. Asiatiske statsledere lægger særlig stor vægt på diplomatisk etikette. Måske var det netop derfor, at præsident Trump glimrede ved sit fravær, da der i sidste uge var tryk på de diplomatiske topmøde-kedler i Asien.

Først var det sammenslutningen af sydøstasiatiske lande (ASEAN), hvis medlemsstater – Brunei, Cambodia, Filippinerne, Indonesien, Laos, Malaysia, Myanmar, Singapore, Thailand og Vietnam – holdt topmøde i Singapore. Dernæst bød ASEAN de regionale stormagter og samarbejdspartnere, heriblandt USA, velkommen til yderligere en række topmøder i Singapore. Endelig tog de fleste af deltagerne videre til Port Moresby i Papua Ny Guinea, som arrangerede dette års sammenkomst i APEC, en regional økonomisk sammenslutning for Asien og Stillehavsstaterne, herunder USA.

I Trumps fravær sendte USA en topmødedelegation med vicepræsident Mike Pence i spidsen. Pence måtte bruge mange kræfter på at nedtone betydningen af Trumps manglende tilstedeværelse og forsikre tilhørerne, at USA's forpligtelser og engagement i Asien og Stillehavsregionen aldrig har været større. Alligevel er der bekymring at spore blandt de mange små og mellemstore lande i regionen, som fornemmer, at det strategiske landskab er under forandring.

Det skyldes for det første, at Trump-administrationen – trods Pences forsikringer om det modsatte – ikke har formået at udstikke nogle klare strategiske pejlemærker for et amerikansk engagement i regionen. For det andet indebærer Kinas opstigning som regional stormagt ikke blot en række samarbejds- og udviklingsmuligheder for regionens lande, men også risici for i stigende grad at måtte tilpasse sig Beijings strategiske interesser som regional stormagt. For det tredje fremstår USA og Kina i stigende grad som strategiske rivaler, hvis omsiggribende duel om magt og indflydelse først og fremmest vil udspille sig i Asien og Stillehavsregionen.

En sådan stormagtsrivalisering huer bestemt ikke de øvrige lande i regionen, idet de risikerer at blive tvunget til at vælge side mellem Beijing og Washington. I en udtalelse fra Singapores premierminister, Lee Hsien Loong, i forlængelse af ASEAN-topmødet blev det udpenslet, at det strategiske dilemma allerede presser sig på: ”Jeg tror, det er meget ønskværdigt for os ikke at skulle vælge side, men der kan komme et tidspunkt, hvor ASEAN er nødt til at gøre det. Jeg håber ikke, at det er nært forestående.” Singapore har en lang tradition for at samarbejde indgående med både Kina og USA, og derfor vakte Lees udtalelse stor opmærksomhed. Ved APEC-topmødets afslutning fik deltagerne endnu et vidnesbyrd om, hvordan forholdet mellem USA og Kina er under nedsmeltning: For første gang nogensinde i APEC's 29-årige historie kunne man ikke blive enige om en fælles topmødetekst på grund af ”de to store giganter i rummet”, som værtslandet Papua Ny Guineas premierminister efterfølgende tørt konstaterede.

For første gang nogensinde i APEC's 29-årige historie kunne man ikke blive enige om en fælles topmødetekst på grund af "de to store giganter i rummet"

Obamas multilaterale rebalancering, Trumps strategiske indsnævring

For at forstå de nuværende strategiske brudflader i Asien og Stillehavsregionen er det oplagt at se på, hvordan USA's position har ændret sig i indeværende årti. Da Obama-administrationen henimod slutningen af 2011 lancerede sin strategiske satsning på Asien og Stillehavsregionen – "the Pivot to Asia" senere omdøbt til "US Strategic Rebalance" – var det i erkendelse af, at USA havde negligeret regionen til fordel for Europa og Mellemøsten. "Rebalanceringen" handlede først og fremmest om at få opbygget en stærkere amerikansk tilstedeværelse, ikke mindst som modvægt til Kinas hastigt ekspanderende indflydelse i regionen.

Mere specifikt skulle USA fremover have en langt mere aktiv diplomatisk profil i regionens multilaterale fora, hvor Obama bl.a. udpegede en ny amerikansk ASEAN-ambassadør og indførte USA-ASEAN-topmøder. Obama-administrationen øremærkede også ressourcer til en sikkerhedspolitisk kapacitetsopbygning rettet mod USA's allierede og partnere med særlig fokus på maritime kapaciteter (fx kystbevogtning og suverænitets håndhævelse) i en periode præget af Beijings mere selvhævdende adfærd i Det Sydkinesiske Hav. Hertil kom satsningen på en ny ambitiøs multilateral frihandelsaftale med elleve Asien- og Stillehavslande, "Trans-Pacific Partnership" (TPP), for at imødegå USA's vigende markedsandele i regionen. Endelig var rebalanceringen knyttet op på en værdipolitisk vision om at opbygge en bred USA-ledet koalition af ligesindede liberal-demokratiske stater i regionen, som indirekte skulle fungere som et bolværk mod et illiberal Kinas spirende regionale stormagtsambitioner.

Med Trumps indtog på den politiske scene er rebalanceringen imidlertid blevet afløst af strategisk usikkerhed og indsnævrede ambitioner. Den diplomatiske offensiv i regionen er for længst blevet afblæst af Trump-administrationen, som tilmed har haft besvær med at få besat centrale positioner i sit Asien-diplomati. Med et pennestrøg annullerede Trump USA's deltagelse i TPP som en af sine allerførste embedshandlinger, mens de resterende elleve medlemmer sigter mod at relancere den nye frihandelsblok (TPP11) inden udgangen af 2018. I stedet satser Trump-administrationen nu på bilaterale handelsaftaler og vil snart påbegynde forhandlinger med Japan, som er verdens tredjestørste økonomi.

Trumps protektionistiske opgør med de multilaterale frihandelsaftaler er også drivkraften bag den verserende handelskrig med Kina, som truer med at trække især de sydøstasiatiske lande med ned i dyndet på grund af deres tætte forbindelser til den kinesiske økonomi. På den værdipolitiske front har Trump-administrationen lanceret idéen om "a free and open Indo-Pacific", hvor "suveræne og uafhængige nationer med forskellige kulturer og drømme kan trives side om side, frit og fredeligt."

Trump-administrationens vision for amerikansk lederskab i regionen synes i det hele taget at hvile på de selvsamme snævre nationale interessehensyn, som gennemsyrrer America First-doktrinen. I sin tale på APEC-mødet kom Mike Pence med denne opfordring til tilhørerne: "Beskyt jeres interesser, fasthold jeres uafhængighed og sæt altid, præcis som USA, jeres eget land i forreste række". Kun på et enkelt punkt fremstår Trump-administrationens

dagsorden for USA's engagement i regionen mere ambitiøs, omend den også er mere konfrontatorisk: Pentagon har således fået mandat til at iværksætte flere af de såkaldte "freedom of navigation operations" (FONOPs), der primært er vendt mod Kinas militarisering af Det Sydkinesiske Hav. Det var netop en sådan FONOP, der i begyndelsen af oktober var meget tæt på at føre til en kollision mellem et amerikansk og et kinesisk krigsskib.

Trump-administrationens vision for amerikansk lederskab i regionen synes i det hele taget at hvile på de selvsamme snævre nationale interessehensyn, som gennemsyrrer America First-doktrinen

Kinas stormagtsambitioner og øgede strategiske tyngde

Vender vi os mod Kina, falder både Asien og efterhånden også Stillehavsregionen inden for Kinas voksende indflydelsessfære, og begge områder er helt centrale for Beijings stormagtsambitioner. I modsætning til Washington kan den autokratiske kommunistelite i Beijing opstille langsigtede strategiske mål og tålmodigt forfølge dem uden risiko for demokratisk dikterede kursændringer. Hvor Kina allerede i kølvandet på den globale finanskrise lagde an til en mere selvhævdende udenrigspolitisk kurs, er Kinas regionale stormagtsambitioner for alvor blevet stillet til skue, efter Xi Jinping kom til magten i november 2012.

Allerede året efter lancerede Xi sit ambitiøse "Belt & Road"-initiativ, som med afsæt i strategiske investeringer – især i infrastrukturelle anlægsprojekter – sigter mod at gøre Beijing til et geoøkonomisk knudepunkt for Asien og Stillehavsregionen. Mange af landene i regionen har således oplevet et boom af kinesisk finansierede (og konstruerede) anlægsprojekter i form af veje, jernbaner, broer, havne, lufthavne, rørledninger, kommunikationskabler, IT-netværk m.v., som dog ofte finder sted på svært gennemskuelige lånevilkår.

På det seneste er noget af glansen gået af "Belt & Road"-initiativet. Kritiske røster peger på risikoen for at havne i en kinesisk gældsælde, ligesom det skete for Sri Lanka, da landet måtte opgive at tilbagebetale et kinesisk finansieret havneanlæg i Hambantota og derfor overdrog kontrollen med havnen til en kinesisk operatør i 99 år. Det gav også genlyd i Asien, da en af Kinas nære samarbejdspartnere i ASEAN, Malaysia, under den nyvalgte premierminister Mahatir Muhammed offentligt lagde afstand til en række kinesisk finansierede anlægsprojekter, som Mahatirs forgænger havde godkendt. Alligevel ser de underliggende strukturelle udviklingstendenser gunstige ud for Kina. 'Riget i Midten' er i dag den største samhandelspartner for næsten samtlige lande i regionen, og "Belt & Road"-initiativet vil yderligere cementere Beijings position som geoøkonomisk omdrejningspunkt i Asien og Stillehavsregionen.

Beijings regionale stormagtsambitioner rummer samtidig en geopolitisk dimension. Intet sted er disse ambitioner kommet tydeligere til udtryk end i Det Sydkinesiske Hav, hvor Kina har konstrueret syv kunstige øer via massive landindvindinger i Spratly-øgruppen. Den efterfølgende militarisering af øerne har givet anledning til uro blandt de øvrige kyststater, som strider med Kina om øgrupperne og ikke mindst havressourcerne (særligt fiskeri og naturressourcer i undergrunden) i Det Sydkinesiske Hav. Men til trods for at en voldgiftsdomstol med afsæt i Havretskonventionen underkendte Kinas vidtgående territorialkrav i

Det Sydkinesiske Hav i juli 2016, har det kinesiske lederskab siden da dygtigt formået at gyde olie på de oprørte vande.

På den ene side har Xi Jinping stillet massive investeringer i udsigt til Filippinerne betydeligt mindre pro-vestlige præsident Duterte, hvis forgænger havde anlagt havretssagen ved voldgiftsdomstolen. På den anden side har Xi indvilliget i at forhandle med ASEAN-landene om en juridisk bindende aftale for kyststaternes adfærd i Det Sydkinesiske Hav. Han har dermed igangsat en proces, som Beijing bevidst kan trække i langdrag, imens Kinas militarisering af de kunstige øer forstærker landets de facto kontrol over de omstridte øgrupper.

Opgøret med truslen fra et opstigende Kina er et af de få politiske emner, der nyder bred tværpolitisk opbakning i Washington

Den vanskelige balancering mellem stormagterne

Den strategiske rivalisering mellem USA og Kina er kommet for at blive. Opgøret med truslen fra et opstigende Kina er et af de få politiske emner, der nyder bred tværpolitisk opbakning i Washington. Og selv om den kinesiske ledelse stadig vægrer sig ved at konfrontere Trump-administrationen direkte, vil den næppe kunne tage brodden af de amerikanske krav og beskyldninger uden samtidig at opgive egne stormagtsambitioner såvel som Kommunistpartiets magtmonopol. Som Mike Pence kompromisløst slog fast i sin APEC-tale: ”autoritære og aggressive regimer har ingen eksistensberettigelse i Asien og Stillehavsregionen” med slet skjult henvisning til Kina.

Spørgsmålet er, hvad det betyder for regionens mange små og mellemstore stater. Deres geoøkonomiske afhængighed af Kina gør det vanskeligt at fravælge Beijing, hvis de bliver tvunget til at tage stilling, sådan som Singapores premierminister Lee forudser. Det strategiske dilemma er særlig ubehageligt for USA's sikkerhedspolitiske partnere og allierede i regionen såsom Filippinerne, Thailand, Singapore, Sydkorea, Japan, Australien og New Zealand. Hvis disse traditionelt (med undtagelse af Thailand) USA-orienterede lande skal stille sig på Washingtons side, kræver det under alle omstændigheder en mere samlende vision samt et mere helhjertet engagement i regionen fra Trump-administrationen.

Men måske har præsident Trump et par trumfer i baghånden. For alt tyder på, at Kinas eksportfølsomme økonomi vil være langt mere sårbar end den amerikanske, såfremt handelskrigen med USA fortsætter og måske endda intensiveres, hvilket Mike Pence signalerede på sin Asien-tur. Hvis først dampen tages af kedlerne i det kinesiske vækstlokomotiv, kan afmatningen hurtigt ramme Kinas økonomiske samarbejdspartnere. Og hvis Kinas årtier lange opstigning pludselig bliver afløst af en nedadgående kurve, kan efterdønningerne få Asien og Stillehavsregionens lande til gradvis at kappe deres geoøkonomiske bindinger til 'Riget i Midten'. Det 21. århundredes stormagtsrivalisering er kun lige begyndt. ■

Men måske har præsident Trump et par trumfer i baghånden. For alt tyder på, at Kinas eksportfølsomme økonomi vil være langt mere sårbar

end den amerikanske, såfremt handelskrigen med USA fortsætter

Andreas Bøje Forsby (f. 1974), ph.d., forsker i asiatiske sikkerhedspolitik ved Nordisk Institut for Asien Studier, KU, og beskæftiger sig bl.a. med Kinas udenrigs- og sikkerhedspolitik.

Seniorforsker John Watts om udenrigspolitikken de seneste årtier: Vesten har været naiv og apatisk, og det har Kina og Rusland udnyttet (01.12.2018)

”Vesten står midt i en kulturel og teknologisk overgangsfase, som gør os mere sårbare over for manipulation og indflydelse fra andre lande. Vi havde forestillet os, at vi levede i en utopisk verden, hvor vi alle sammen var venner og ønskede økonomisk vækst, men det var naivt.”

RÆSON: Du har arbejdet med spørgsmål om national sikkerhed og strategisk planlægning – især i Asien og Stillehavet – med hensyn til både militære og ukonventionelle trusler. Er Kina en ven eller en fjende efter din vurdering?

WATTS: Jeg synes, at vi i lyset af de seneste amerikanske strategiske rapporter er vendt tilbage til en æra af strategisk konkurrence. Strategisk konkurrence betyder ikke konflikt, eller at vi ønsker konflikt. Det betyder heller ikke, at konflikt er uundgåelig. Men det betyder, at det nuværende internationale system er anderledes, end det var for ti og tyve år siden. I dag har vi nationer, som vokser i størrelse og indflydelse, som ser på verden på en anden måde end os, og som gerne vil opnå andre mål.

Det gælder særligt Kina. Der er nogle områder, hvor kineserne vil handle i modstrid med vores interesser i den vestlige verden. De føler, at den eksisterende internationale orden ikke virker for dem, så de vil gerne ændre og justere det. Selvfølgelig har jeg et andet syn som én, der arbejder for en organisation som Atlantic Council [amerikansk tænketank med vestlige værdier som demokrati og frimarkedstækning, red.]. Her tror vi på vigtigheden af og værdien i den liberale, regelbaserede verdensorden, som den fungerer i dag. På de områder, hvor Kina vil ændre det internationale system i en grad, som skader andre lande, så mener jeg, det er en fjende. Men det betyder ikke, at Kina udelukkende er en fjende, eller nogen vi skal konkurrere med hele tiden. Det betyder bare, at de ser verden på en anden måde end os, og det skal vi arbejde med.

Nationer har altid søgt at påvirke hinanden, og de har altid gjort det på mange forskellige måder. Jeg tror ikke, at den nuværende æra er anderledes, når det handler om motivationer, hensigter eller grundlæggende filosofi. Forskellen i dag er, at omfanget af påvirkningsindsatsen er meget større og har større effekter end tidligere.

RÆSON: For nylig var der meldinger om et bredere samarbejde mellem vestlige efterretningstjenester til at bekæmpe Kinas indflydelse. Det handler om ”Five Eyes”-aftalen, som indeholder USA, Storbritannien, Canada, Australien og New Zealand — og at disse lande vil dele oplysninger med andre vestlige lande som Tyskland og Japan. Hvor vigtig er Five Eyes i den regel-baserede verdensorden?

WATTS: Five Eyes-aftalen har stor betydning og er meget vigtig i efterretningsverdenen. Og den er vigtig for den rolle, efterretninger spiller i andre operationer. Men det er ikke en massiv, mangfoldig aftale, som dækker alle mulige aspekter. Five Eyes har et smalt fokus, og inden for det smalle fokus er den meget vigtig.

Der er mange forskellige koncentriske og overlappende cirkler vedrørende efterretnings samarbejde. NATO har sine egne protokoller for efterretningsdeling, som i en vis grad overlapper med Five Eyes. Der er også andre samarbejdsalliancer, som kaldes Nine Eyes og Fourteen Eyes [Nine Eyes indeholder landene i Five Eyes plus Danmark, Frankrig, Holland og Norge. Fourteen Eyes er landene i Nine Eyes plus Tyskland, Belgien, Italien, Spanien og Sverige, red.]. Alle lande deler oplysninger med deres venner og allierede. Men alle lande

beholder også visse dele af deres egne efterretninger og klassificerede informationer for sig selv.

Men der er gode grunde til, at Five Eyes fungerer så godt: Det er den angelsaksiske vinkel – et fælles sprog og lignende kulturelle og historiske faktorer. Det handler om fælles værdier. Der er ikke mange områder på den globale scene, hvor Five Eyes-landene ikke er på samme linje. Disse landes udenrigspolitikker er ikke identiske, men de ligger tæt.

Tillid er også et meget vigtigt aspekt. Ikke bare med hensyn til lederskab og verdenssyn, men også på det lavpraktiske plan. Efterretningsdeling er kompliceret. Når du begynder at bruge internationale systemer, så kræver det godkendelse fra de højeste niveauer i de relevante regeringer. Der er brug for visse standarder, før folk føler sig godt tilpas med at tillade adgang til visse systemer, fordi man giver et andet land, som man ikke har direkte kontrol over, adgang til de mest følsomme aspekter af ens land og regering.

[Både Rusland og Kina] forsøger at påvirke andre lande. Det er ikke et nyt fænomen. Kina er dog meget, meget mere sofistikeret i den måde, de gør det på

RÆSON: Hvad betyder kinesisk indflydelse eller indblanding helt konkret?

WATTS: Det er en bred vifte af aktiviteter. Man kan tale om ”De Tre Krigsførelser”-doktrinen om at bruge retssystemer, den offentlige mening og psykologiske faktorer til at lægge pres på folk. Økonomi er også et vigtigt aspekt. Hvis vi kigger på både Rusland og Kina, kan vi se, at de begge forsøger at påvirke andre lande. Det er ikke et nyt fænomen. Kina er dog meget, meget mere sofistikeret i den måde, de gør det på.

Fx kan vi tale om Port Darwin [havn i det nordlige Australien, som er blevet drevet af et kinesisk firma, Landbridge Group, siden 2015, red.]. Der er forskellige synspunkter om Kinas aktiviteter her. På den ene side har du bare en entreprenør, som prøver at tjene penge. På den anden side er der virksomheder i Kina, som har meget tætte relationer til regeringen. Der er en række måder, regeringen kan påvirke deres forretningsaktiviteter på. Hvis der er en kæde med fem-seks personer, så tager det kun en enkelt person i kæden at være kompromitteret for at lægge pres på eller påvirke, hvad der sker op- eller nedstrøms. Det vil sige, at det tager kun ét svagt led i kæden for at sikre, at en regering kan påvirke hele forsyningskæden. Personen, som køber havnen, er ikke nødvendigvis kompromitteret, men det betyder ikke, at der ikke er nogen to eller tre trin oppe ad stigen, som lægger pres på ham.

Når vi taler om Kina, taler vi om en stigende magt med voksende økonomiske redskaber og ambitioner. Det leder efter investeringsmuligheder og muligheder for at opbygge økonomien, ligesom vi gør. Det betyder ikke, at vi skal forhindre kinesiske investeringer. Men samtidig skal vi tænke os godt om angående deres investeringer, som vi gør i vestlige lande, og sikre at der er ”checks and balances”, ansvarlighed og gennemsigtighed. Vi skal holde øje med det, stille kritiske spørgsmål og have de rigtige processer på plads.

RÆSON: Hvad er Kina og andre landes motivation for at lægge pres? Og hvordan ser succes ud for Kina?

WATTS: Der er en række specifikke motivationsfaktorer. Kina kan bruge sin økonomiske magt til at tvinge andre til at ændre, hvordan de driver forretninger. Der er også gulerødder

til små lande, især i Stillehavet, med nye investeringer. Og vi taler om lande, der ikke har ret mange andre muligheder for udenlandsk investering. Derfor er de villige til at gå på kompromis – de ofrer deres diplomatiske forbindelse til Taiwan, men til gengæld får de pengene, de har brug for.

I en bredere forstand prøver Kina at forme verden efter deres egen økonomiske og sikkerhedspolitiske interesser. Og det er præcis det samme, som de europæiske lande, USA og andre nationer har gjort i fortiden, da de begyndte at vokse og få indflydelse ude i verden.

Til gengæld findes der et gammelt udtryk om, at før man leder efter konspiration, skal man lede efter inkompetence. Jeg siger ikke, at Kina er inkompetent ift. at udøve international indflydelse, men vi skal ikke overdrive deres kapacitet og overvurdere risiciene. De har endnu ikke har fundet ud af, hvordan man skal udføre disse opgaver på en balanceret måde. Kina har oplevet tilbageslag på tværs af Sydøstasien og i Afrika – og de lærer fra det, ligesom USA og Vesten har gjort over mange år. Kina befinder sig på et tidligere udviklingsstadium. Vi skal være opmærksomme på, og ikke naive omkring, at der kan godt være skjulte intentioner bag deres handlinger, fx med ”Belt and Road”-initiativet. Men en del af forklaringen skal nok findes i umodenhed, ift. hvordan Kina engagerer sig i det internationale samfund.

Jeg siger ikke, at Kina er inkompetent ift. at udøve international indflydelse, men vi skal ikke overdrive deres kapacitet og overvurdere risiciene

RÆSON: Med hensyn til kinesiske investeringer har du nævnt ”One Belt, One Road”-initiativet og investeringer i små lande i Stillehavet. Tilsyneladende drejer det sig om handel, men du siger også, at der findes en underliggende strategisk, politisk motivation. Kan man adskille, hvad der er ren handelsindsats, og hvad der har en politisk vinkel?

WATTS: Det synes jeg ikke, at man kan. Og det gælder for alle lande, herunder USA. Jeg tror, at økonomi, bistand og diplomati er metoder, som en regering bruger for at opnå nationale mål. Man kan ikke have sikkerhed uden økonomisk vækst eller økonomisk tryghed. De går hånd i hånd.

Jeg tror ikke, at vi skal sige, vi ikke vil have noget som helst at gøre med ”One Belt, One Road”-initiativet. Jeg tror, det er en kortsynet holdning, som kan føre til konflikt. Men vi kan se på nogle mindre eksempler – som i Papua New Guinea, hvor Kina prøvede at sælge et 5G-netværk. Den australske regering kom med et andet bud: ”Tag ikke det kinesiske 5G-netværk, vi byder jer vores eget”. Der var ingen store politiske mål på spil, men det er en lille, specifik sag, som viser, hvordan vestlige lande kan sikre deres egne og allieredes interesser ved at formindske risici for spionage og andet.

Med hensyn til uddannelse og risici mod universiteter handler det igen om værdier. Man bliver nødt til at sige, ”vi krydser ikke denne linje” – fx at vi ikke accepterer pres på den redaktionelle linje, uanset økonomiske omkostninger. Ud fra min begrænsede erfaring hos en tænketank kan jeg sige, at det er noget, vi tænker meget på. Ikke bare i forhold til regeringer, men også andre partnere. Hos Atlantic Council sætter vi en ære i vores intellektuelle uafhængighed. Vi gør det klart for mulige partnere, at hvis begge parter interesser stemmer overens, og hvis vi synes, der er gensidige fordele, så kan vi arbejde sammen. Men der er en streg i sandet: Vi går ikke på kompromis med vores værdier, for hvis vi gør det, mister vi vores troværdighed — vi mister en del af, hvem vi er.

RÆSON: Men regeringer skal ofte balancere konkurrerende interesser og træffe beslutninger om værdier. Efter din vurdering, hvor godt klarer vestlige regeringer disse overvejelser, når det kommer til forholdet til Kina?

WATTS: Ikke særlig godt. Men jeg tror, vi er begyndt at vågne lidt op. Jeg skrev i en artikel tidligere i år, at vi befinder os i en overgangsperiode. Jeg ser på Ruslands indsats i Georgien i 2008 som et slags faseskift. I Vesten reagerede vi ikke rigtig på det. Vi har ikke reageret i Syrien på alt, Rusland har gjort der. Vi har ikke reageret på militariseringen af øerne i Det Sydkinesiske Hav. Vesten har generelt været naiv og apatisk. På en måde er det rosværdigt, at vi har nægtet at springe ud i konflikt og følge efter høgene. Vi prøvede at finde en mere nuanceret vej. Men ved at gøre det har vi stiltiende accepteret eller blåstemplet visse kontroversielle handlinger. Vi har tilladt, at vores internationale værdier er brudt sammen. Nu bliver vi mere opmærksomme på det, og vi er begyndt at ændre, hvordan vi reagerer. Men vi har tabt terræn og lavet fejl.

Bortset fra Kinas stigning og Ruslands seneste handlinger tror jeg, at vi er midt i en kulturel og teknologisk overgang med grundlæggende ændringer i arbejdsstyrken, og disse tendenser betyder, at vestlige samfund er mere sårbare overfor manipulation og indflydelse fra andre lande end tidligere. Der findes huller, som kan udnyttes, fordi vi havde forestillet os, at vi boede i en utopisk verden, hvor vi alle sammen var venner, alle bare ønskede at have økonomisk vækst, og ingen ville skade hinanden.

Vores konkurrenter har i løbet af de sidste ti år identificeret nogle af vores svagheder, og nu udnytter de dem. Vores opgave er at gennemgå vores strategi og forstå vores styrker og svagheder. Det handler om at definere, hvem vi er, mens vi reagerer på risici og trusler. Det er ikke nemt, men vi kan klare det. Vi plejede at klare det virkelig godt i kampen om værdier og kulturer, særligt under Den Kolde Krig. For at være ærlig tror jeg, at vi har glemt, hvordan vi skal konkurrere på den internationale scene.

For at være ærlig tror jeg, at vi har glemt, hvordan vi skal konkurrere på den internationale scene

RÆSON: Er det din vurdering, at vi endnu ikke har nået det punkt, hvor folk er begyndt at bekymre sig mere om disse emner?

WATTS: Vi er på vej, men vi har brug for mere. En af grundene til, at vi ser russerne i den østlige del af Ukraine, er, at ingen reagerede på tidligere kriser. Vi reagerede ikke stærkt nok på, hvad de gjorde i Georgien.

Når man kigger på, hvad er der sket med Saudi-Arabien og drabet af journalisten Jamal Khashoggi, ser jeg en forbindelse mellem flere begivenheder. For det første havde vi en slyngelstatsdiktator, som myrdede sin bror i en malaysisk lufthavn [Nordkoreas diktator, Kim Jong-un, fik sin bror Kim Jong-nam myrdet i 2017, red.]. Snart efter så vi en strategisk konkurrent bruge kemiske våben i et attentatforsøg i et NATO-land [Salisbury-angreb i 2018, hvor Rusland brugte Novichok mod en tidligere dobbeltagent, Sergei Skripal, red.]. Og nu det her i Tyrkiet med Khashoggi. Det er en glidebane, som symboliserer en udhuling af internationale standarder.

RÆSON: Hvad afspejler det, at vi ikke nødvendigvis bekymrer os om disse spørgsmål? Handler det om manglende politisk vilje, institutionelle svagheder eller utilstrækkelig kapacitet til at reagere?

WATTS: Det er et abstrakt svar, men jeg synes, det drejer sig om tillid. Edelman Trust Barometeret [en årlig global undersøgelse, som måler tillid til erhvervslivet, regeringer, NGO'er og medierne, red.] viser en klar tendens om erosion af tillid i vestlige samfund. Og det er en langsigtet tendens, som begyndte før det nuværende fokus på misinformation. Det begyndte tilbage i starten af 00'erne. Så det skyldes heller ikke sociale medier. Twitter blev lanceret i 2006, og Facebook blev først for alvor udbredt i 2007. Der er større kulturelle tendenser, og vi har oplevet en perfekt storm, hvor forskellige faktorer og indflydelser er smeltet sammen på en måde, som har skabt store sårbarheder og risici. Og det begynder med tillid.

På den anden side synes jeg, at vi måske har haft for meget tillid på nogle områder. Nemlig at vi i Vesten plejer at tage folk for pålydende. Jeg tror, at nogle verdensledere – fra begge politiske fløje – måske har haft for meget tillid til andre verdensledere. Det, der er sket i Det Sydkinesiske Hav, er det perfekte eksempel, hvor Kina bekendtgjorde, at det ikke ville militarisere øerne, og vestlige lande lod tvivlen komme Kina til gode. Det var naivt.

Der var en kinesisk admiral, som for nylig sagde, at Kina havde forventet og forberedt sig på, at Vesten ville svare igen i Det Sydkinesiske Hav. Det er et spørgsmål om korrelation og kausalitet. Var vi naive nok til at tro, at de ikke ville militarisere øerne? Eller var det, fordi vi var for apatiske, og de så, at der ikke kommer nogen modstand, og derfor fortsatte de bare, hvor de ellers ville have stoppet? Har vi opmuntret eller tilladt denne opførsel ved at være apatiske?

Vi skal ikke være overraskede over, hvad Kina gør med One Belt, One Road. Det er ikke et stort mysterium. De har set på det, vi har gjort – hvad der lykkedes for os – og nu kopierer de det. Jeg bliver frustreret af folk, der siger, at vi har brug for et alternativ til One Belt, One Road. Initiativet er et alternativ til det system, som USA og Vesten har opbygget efter Anden Verdenskrig. Der er ikke brug for et alternativ til alternativet. I stedet skal vi vende tilbage til originalen og revidere den, forny den og styrke den. I Vesten har vi åbne, frie samfund, hvor vi har tænketanke, akademiske institutioner, journalister – mennesker, som kan udveksle ideer, udforske disse udfordringer og byde ind med perspektiver, som kan debatteres. Det er en styrke i vores samfund.

Jeg bliver frustreret af folk, der siger, at vi har brug for et alternativ til One Belt, One Road. Initiativet er et alternativ til det system, som USA og Vesten har opbygget efter Anden Verdenskrig

RÆSON: Kina bliver bedre med tiden, og der viser sig svagheder i vestlige regerings reaktioner på landets udvikling. Hvis du kigger i krystalkuglen, hvad tror du vil ske i fremtiden?

WATTS: Hvis vi i Vesten bliver præcis, hvor vi er i dag – naive og apatiske, og hvor vi tillader yderlige erosion af internationale værdier – og hvis Kina samtidig fortsætter med at vokse og få mere indflydelse i verden, så ser jeg en fremtid, hvor Kina bliver en modvægt til USA.

Måske når Kina til det niveau, hvor det bliver en ægte verdensmagt med militærbaser baseret rundt om verden.

Nogle taler om muligheden for, at internettet bliver delt i to. Jeg tror også, at det internationale system kunne splittes – ikke på den samme måde som under Den Kolde Krig med Sovjetunionen mod Vesten, men mellem dem der ligger tættere på Kinas værdier, økonomiske interesser og teknologi, og dem der ligger tættere på USA. Det er dog kun, hvis vi antager, at alt bliver det samme og intet ændrer sig. Det er højst usandsynligt. Historien viser, at ingen udvikling fortsætter i den samme retning for evigt. Der er altid divergerende kræfter og bøjningspunkter, hvor tingene ændrer kurs.

Jeg har ikke lavet gennemgående forskning om mulige krisepunkter i Kina, men jeg tror, at Kina kommer til at stå over for sine egne interne kriser – de kunne være sundhed, demografiske udfordringer, en økonomisk opbremsning, miljøeffekter som en konsekvens af mange års industrialisering med svag regulering. Der findes en række wildcards eller mulige uventede strategiske stød, som kunne føre til store kursændringer hos Kina, men de er ikke til at forudsige. Min personlig holdning er, at for hver aktion kommer der en modreaktion – det er ligeså sandt i internationale politik som i fysik.

Jeg tror, vi kommer til at se Kina få større modstand – som vi allerede har set i lande i Sydøstasien og Afrika i en vis grad. Jeg tror ikke, at de kommer til at afvise Kina og landets investeringer fuldstændigt, men de vil nok lede efter en modvægt. Vi taler om en udviklende proces, hvori pendulet svinger frem og tilbage. På et tidspunkt kommer vi til at finde en balance med One Belt, One Road – et godt investeringsprogram, som også kommer med nogle risici. Vi kan også forvente, at Kina vil justere One Belt, One Road i lyset af, hvad vi gør i Vesten. Der er mange mulige scenarier. Med et Kina, som fortsætter med at vokse og at få mere indflydelse, får vi en ægte strategisk konkurrent, og det vil måske kunne føre til konflikt i fremtiden.

Alternativet er, at der kommer et stort opgør på en måde, som betyder, at vi står overfor en anden krise. Hvad nu hvis den kinesiske økonomi oplever en stor nedtur, som vi får økonomien i lande som Australien til at styrtdykke, og vi får endnu en global recession? Det skal vi også være forberedte på. Jeg synes, det er usandsynligt, men det er muligt.

Lige i midten kommer vi til at finde en ny modenhed i relationer, hvor Kina lærer, hvordan man bliver en moden, global borger. Jeg tror, at kineserne fortsat vil kæmpe for deres egne interesser og prøve at påvirke andre lande, mens Vesten vil finde på nye måder at modvirke Kina og formindske nogle af de risici og konsekvenser. Det er efter min mening det mest sandsynlige resultat.

RÆSON: Når jeg hører dig tale om mulige scenarier for Kina og de udfordringer, kineserne står overfor, genkender jeg lignende udfordringer i vestlige lande. Er der også områder, hvor Kina og Vesten har fælles interesser?

WATTS: Absolut. Kina og Rusland kan tro, at det internationale system – som det er i dag – ikke tjener deres interesser. Men jeg tror, at Kina har haft ligeså meget gavn som andre lande af det internationale system med frihandel, navigationsfrihed og så videre. Jeg synes, at de bør erkende, at de kan underminere deres egne interesser ved at ændre systemet. Jeg er ikke sikker på, at de forstår de mulige bivirkninger, og hvordan de kan give bagslag.

Vi bør hilse Kina velkommen med deres internationale investeringer som en ansvarlig global aktør. Der er selvfølgelig områder, hvor vi kan og skal arbejde sammen med Kina i vores fælles interesse. Men der er også områder, hvor vi skal være klar over, at vi ikke har fælles interesser. Og det er ikke bare Kina, men også nogle af vores allierede som fx Saudi-Arabien. Vi skal være mere kyniske – eller måske lidt mere skeptiske. ■

Vi bør hilse Kina velkommen med deres internationale investeringer som en ansvarlig global aktør

John Watts (f. 1980) er Senior Nonresident Fellow hos Atlantic Council og Scowcroft Center for Strategy and Security. Han har i over 12 år arbejdet i både den militære og civile sektor for både offentlige og private instanser. Hans primære fokus er på fremtidens krigsførelse og konsekvenserne af nye sikkerhedsstrusler. Han arbejder i øjeblikket med sikkerhedsproblemer i Mellemøsten og Indo-Stillehavs-regionen.

Lars Bangert Struwe: Den nye Ukrainekrise – når disinformation slår til, og forvirringen er total (03.12.2018)

Rusland operer meget bevidst i de faser af militær planlægning, hvor militæret ikke indsættes. I disse ikke-militære faser af en konflikt udgør disinformation og propaganda et betydeligt element – og derfor har vi så svært ved at forstå og håndtere krisen i Ukraine.

I DISSE DAGE udkæmpes en krise og konflikt – for det er endnu ikke en krig – imellem Rusland og Ukraine. I begge lande har man en lang (fælles) tradition for brugen af efterretningsoperationer og propaganda rettet mod hhv. det russiske, ukrainske og internationale publikum, som gør krisen nærmest uigennemskuelig. Krisen ses meget markant i medierne, hvor information og disinformation flyder i en sådan strøm, at interesserede læsere? ikke kan finde hoved eller hale i det. Putin har fx udtalt at han er bekymret over den delvise undtagelsestilstand annonceret af den ukrainske præsident Porosjenko. Men er det da ikke Rusland, der har startet hele affæren? Jo, men der vendes om på op og ned i disse dage.

Det ukrainske forsvarsministerium har måttet gå til medierne og afvise, at de står bag de SMS'er, der er sendt til borgere i Putyvl'skyi-distriktet i Sumy regionen, som ligger i det nordøstlige Ukraine. I SMS'erne opfordredes de lokale til at melde sig ved nærmeste militære post. Men sender russerne SMS'er til ukrainere, som var det den ukrainske regering – eller er det i virkeligheden den ukrainske regering, der udsender dem, eller... Spillet, der udfolder sig i disse timer, er utroligt indviklet, fordi information og disinformation væver sig ind i hinanden.

Ved brug af specialstyrker besatte Rusland i 2014 Krim-halvøen, gennemtrumfede et lynvalg og annekterede området. Samtidig har man lige siden støttet løsrivelsesbevægelser i det østlige Ukraine. Eller rettere: Russiske styrker har under dække af relativt få militser udkæmpet en stedfortræderkrig i det østlige Ukraine. Alt er fra russisk side foregået relativt fordækt og med massiv brug af elementer fra hybridkrig. Propaganda og disinformation var og er meget vigtige elementer i hele den russiske – og ukrainske – måde at operere i konflikter på.

Propaganda og disinformation var og er meget vigtige elementer i hele den russiske – og ukrainske – måde at operere i konflikter på

Rusland er nu bekymret over, hvordan de skal beholde Krim, der ikke er landfast med Rusland. Derved kan Krim afskæres fra forsyninger til lands. Forsyning via havet anses for at være for usikkert til at fastholde Krim under en krisesituation. Derfor har man bygget en bro via Tuzlaøen over Kertjstrædet, som forbinder halvøen med Krasnodar-kraj-området i Rusland. I dele af efterretningsmiljøet spekuleres der også over, om værftet i Sevastopol er det mest velfungerende værft i Rusland. Hvis denne antagelse er rigtig, så kan Rusland være nødt til at sikre sig landtransport af elementer til vedligeholdelse af flåden, hvorfor broen over Kertjstrædet har en endnu større betydning end hidtil antaget. Men dette er ikke bekræftede rygter. Samtidig anser Rusland Det Azovske Hav samt broen og strædet som en del af deres territorium. I weekenden 24-25. november spærrede Rusland gennemsejlingen under

broen, og FSB's, Ruslands føderale sikkerhedstjeneste, grænsestyrker erobrede tre ukrainske flådefartøjer, der søgte at sejle igennem. Det er uklart, hvem der har provokeret hvem, og det er meget uklart, om det var planlagt eller et uheld, og hvem der evt. havde planlagt hvad.

RT, det russiske nyhedsbureau, har lagt en film på sin hjemmeside og tweetet, der skulle vise en russisk konvoj med sømålsmissiler af typen SSC-6 (kendt som Bal) på vej mod Kertj. Bal-sømålsmissilerne er kraftfulde nok til at true større flådekampgrupper. Her bruges efter al sandsynlighed ikke disinformation, men informationer offensivt fra russisk side som et hybridelement i en informationskampagne. Målet er, at informationen skal afskrække Ukraine og Vesten fra at operere i Kertjstrædet. Derved sætter Rusland sig på området uden brug af militær konfrotation.

Ukraine krisen er såvel en udenrigspolitisk og indenrigspolitisk krise i såvel Rusland som Ukraine. Blandingen af inden- og udenrigspolitik gør det svært at erkende selve krisens indhold samt at finde løsninger herpå. Der er præsidentvalg i Ukraine i marts 2019, som afføder en del indre spændinger. Valgkampen går i gang den 31. december, så en mulig undtagelsestilstand kunne udskyde præsidentvalget. Dette kunne tænkes at forstærke Porosjenkos mulighed for genvalg. Man kan derfor spekulere i, om krisen kommer i rette tid, og om dette er en del af årsagen til introduktionen af en delvis undtagelsestilstand. I Rusland antyder nye meningsmålinger, at Putin ikke har en helt så stor opbakning som hidtil antaget. Der er utilfredshed med bl.a. pensionsreformer og dårlig økonomi. Der er for øjeblikket en vis uro i det russiske samfund, som ofte går under radaren i Vesten.

Ved brug af hybridelementer, hvor alt fra påvirkning over efterretningsoperationer anvendes, så opererer Rusland under det militære konfliktniveau; under de militære faser i en krisehåndteringsplan

En særlig udfordring ved krisen er, at den foregår så hurtigt, at man som modstander – eller som udefrakommende aktør såsom EU eller NATO – ikke når ud over indikation- og advarselsfasen, der er fase 1 i NATO's krisehåndteringssystem. Altså når man slet ikke til planlægningsfasen, der er fase 4 i NATO's krisehåndtering, endside den militære operationsfase, der kommer i fase 5. Ved brug af hybridelementer, hvor alt fra påvirkning over efterretningsoperationer anvendes, så opererer Rusland under det militære konfliktniveau; under de militære faser i en krisehåndteringsplan. Derved har Rusland i Ukraine formået at erobre territorium uden krig. Det er ret uhørt i nyere international politik, men har dog en forløb i fx den nazistiske overtagelse af Tjekkoslaviet i 1938. Det bemærkede Winston Churchill med sin berømte tale i Underhuset i 5. oktober 1938, hvor han sagde: "[...] vi har lidt et nederlag uden krig, hvis konsekvenser vil følge os langt hen ad vejen."

Man kan se den ukrainske undtagelsestilstand som en del af dette fænomen. Ukraine har erkendt, at de – for at matche Rusland – må overtage initiativet. Nu viser Ukraine tænder. Det øger risikoen for eskalation til fuld krig. Og derfor bliver Putin bekymret og taber initiativet. Herved har Ukraine for første gang i fire år erobret initiativet, hvorved de efter al sandsynlighed kan undgå en videre eskalation. Dog giver jeg ingen garantier, da lokale initiativer, og ikke mindst blandingen af inden- og udenrigspolitik og massiv disinformation, gør

det meget svært at håndtere krisen. Ikke bare at analysere den for os, der iagttager krisen udefra, men krisens hovedaktører får også meget vanskeligt ved at styre den. ■

Nu viser Ukraine tænder. Det øger risikoen for eskalation til fuld krig

Lars Bangert Struve (f. 1968) er ph.d. og generalsekretær i tænketanken Atlantsammenslutningen. Han har bl.a. været forsker og senest fungerende kontorchef i Forsvarsministeriet.

Christina Boutrup: Kina udfordrer USA's position som verdens førende supermagt. Og derfor slutter handelskrigen ikke foreløbigt (14.12.2018)

Desværre tyder intet på, at handelskrigen mellem USA og Kina stopper foreløbigt. Den handler nemlig først og fremmest ikke om handel, men om at Kina udfordrer USA's position som verdens førende supermagt. Anholdelsen af Huawei's finansdirektør og tronarving har blot gjort det endnu sværere at finde en løsning på konflikten.

2018 VIL BLIVE HUSKET som et ubehageligt turbulent år, hvor Donald Trump gjorde alvor af sine trusler om at lægge straffetold på kinesiske produkter. EU er på lange stræk enig med USA i anklagerne om, at Kina ikke spiller et fair spil, når staten favoriserer kinesiske virksomheder i offentlige udbud og tvinger udenlandske virksomheder til at overføre teknologi ved at indgå partnerskaber med kinesiske virksomheder. Men det gør ondt på alle, når verdens to største økonomier går i handelskrig.

Investorerne på de globale aktiemarkeder udviste ellers stor optimisme efter mødet mellem Donald Trump og Xi Jinping i forbindelse med G20-topmødet i Buenos Aires fra den 30. november til den 1. december. Her blev de to præsidenter enige om at indføre 90 dages våbenhvile i handelskrigen, mens parterne forhandler. Men roen og optimismen varede kun få dage, indtil det kom frem, at de amerikanske myndigheder havde udstedt en arrestordre på den kinesiske teknologivirksomhed Huawei's finansdirektør Meng Wanzhou, der blev anholdt i Vancouver samme dag, som mødet mellem Xi og Trump fandt sted. Senest har Kina arresteret to canadere – en tidligere diplomat og en forretningsmand. Begge anklaget for at true nationens sikkerhed.

Roen og optimismen varede kun få dage, indtil det kom frem, at de amerikanske myndigheder havde udstedt en arrestordre på den kinesiske teknologivirksomhed Huawei's finansdirektør

Meng Wanzhou er ikke bare en del af Huawei's topledelse, men også datter af stifteren Ren Zhengfei, som har skabt en af Kinas vigtigste virksomheder. Huawei er Kinas bedste bud på et globalt brand, og den er spydspidsen i den kinesiske tech-revolution, som udfordrer USA, der traditionelt har været teknologisk førende.

Huawei begyndte som underleverandør til vestlige producenter af mobiltelefoner, men har for nyligt overhalet Apple som verdens næststørste producent af smartphones, kun overgået af Samsung. Samtidig er Huawei verdens førende, når det gælder trådløs bredbåndsteknologi og har blandt andet bygget det danske 4G-netværk for TDC. Huawei er kort sagt symbolet på udviklingen fra Made in China til Made by China.

Amerikanerne har i de seneste måneder gjort et ihærdigt forsøg på at advare sine allierede om risikoen for spionage og hacking i forbindelse med den forestående udrulning af

5G-netværk – og blandt andre Canada, New Zealand og Australien har meldt ud, at de ligesom USA anser Huawei's produkter som en sikkerhedspolitisk risiko.

Derfor bliver anholdelsen af Huawei's tronarving i Kina naturligvis set i kontekst af handelskrigen, selvom de officielle kinesiske medier afholder sig fra at spekulere i det, angiveligt fordi regeringen ikke vil puste til ilden. Den amerikanske regering nægtede først, at Huawei-sagen har forbindelser til handelskrigen og hævdede, at der er tale om resultatet af en længerevarende undersøgelse, der kulminerede med tilstrækkelige beviser om et muligt brud på amerikanske sanktioner i Iran. Den kinesiske regering krævede straks Meng Wanzhou løsladt og truede med alvorlige konsekvenser, hvis det ikke skete. Tirsdag kom det frem, at de kinesiske myndigheder havde arresteret en tidligere canadisk diplomat i Kina, og Donald Trump udtalte til nyhedsbureauet Reuters, at han sagtens kunne finde på at blande sig i sagen, hvis det kunne påvirke forhandlingerne med Kina. Onsdag blev Meng Wanzhou løsladt mod kaution.

Uanset om timingen var tilfældig eller et amerikansk forsøg på at lægge yderligere pres på Kina i forhandlingerne om en tålelig handelsaftale, så gav anholdelsen næring til en udbredt opfattelse blandt kineserne: At USA vil forsøge at skade og hæmme Kinas udvikling, fordi USA ikke vil acceptere, at Kina er ved at gnave sig ind på dets position som verdens førende supermagt. Det er et spørgsmål om ganske få år, før Kinas økonomi overhaler USA's og bliver verdens største. Allerede i år ventes Kina at overhale USA som det land i verden, der investerer mest i forskning og udvikling.

USA vil forsøge at skade og hæmme Kinas udvikling, fordi USA ikke vil acceptere, at Kina er ved at gnave sig ind på dets position som verdens førende supermagt

DETTE MAGTSKIFTE er en game changer i en tid, hvor nye teknologier og digital transformation præger udviklingen af vores samfund og virksomheder mere end nogensinde før. Kinesiske virksomheder er allerede i dag teknologisk førende inden for blandt andet droner, solceller, e-handel og den praktiske anvendelse af kunstig intelligens. Det skyldes blandt andet, at man ikke har de samme lovgivningsmæssige begrænsninger og etiske dilemmaer i forhold til indsamling af personoplysninger og overvågning af borgere.

SÅLEDES HANDLER handelskrigen ikke primært om USA's underskud på handelsbalancen med Kina. I så fald havde Donald Trump takket ja til den første aftale, kineserne tilbød ham tidligere på året, som gik ud på at købe varer for mange milliarder dollar fra USA. Konflikten handler i stedet om, at Kina, der tidligere var kendt for at kopiere varer fra Vesten, i disse år egenhændigt tager teknologiske kvantespring.

Donald Trump har højlydt kritiseret Kinas 'Made in China 2025'-plan, som han mener, udgør en direkte trussel mod amerikanske virksomheder. Planen udpeger 10 konkrete industrier, hvor Kina vil være globalt førende i 2025. Den går i korte træk ud på at automatisere verdens største produktionsapparat og opgradere kinesiske virksomheder til at satse mere på kvalitet og bæredygtighed frem for kvantitet og billige produkter. Strategien drejer sig om computerchips, robotter, luftfart, skibsfart, jernbaner, elbiler, vedvarende energi, landbrugs-teknologi, strategisk vigtige materialer (sjældne jordarter) og biotek.

Det har vist sig meget vanskeligt at konkurrere med den kinesiske statskapitalisme, som betyder, at både statsejede og private virksomheder ofte er drevet af andre og større mål end at tjene penge. Når regeringen har udpeget en industri som strategisk vigtig for nationens udvikling, bakker den nemlig kinesiske virksomheder op med attraktive skatterabatter, billige lån og andre former for subsidier, som fører til prisdumping og ofte er i modstrid med WTO-reglerne.

Det har vist sig meget vanskeligt at konkurrere med den kinesiske statskapitalisme, som betyder, at både statsejede og private virksomheder ofte er drevet af andre og større mål end at tjene penge

Donald Trump drømmer selvfølgelig om at få Kina til at droppe sin ambitiøse industriplan, selvom han inderst inde nok godt ved, at det ikke kommer til at ske. Planen er nemlig en vigtig brik i forvandlingen fra 'Made in China' til 'Made by China', som kommunistpartiet satser på, skal sikre væksten og styrets legitimitet i de kommende år.

HVAD KAN USA så opnå? Hvis det ikke lykkes at indgå en aftale, som amerikanerne kan være tilfredse med, vil Donald Trump formentlig gennemføre sin plan om at hæve toldsatsene på kinesiske varer fra 10 pct. til 25 pct., hvilket kan blive fatalt for kinesiske eksportører.

Derfor vil Kina sandsynligvis komme på banen med nogle konkrete initiativer, der skal give udenlandske virksomheder bedre adgang til det kinesiske marked, og måske lempe kravene om lokalt partnerskab, hvilket er en effektiv måde at tvinge vestlige virksomheder til teknologioverførsel.

Det gælder for eksempel udenlandske bilproducenter, som hidtil er blevet tvunget til at indgå jointventure med lokale virksomheder for at få adgang til verdens største bilmarked. Desuden vil Kina nok blandt andet skrue op for importen af amerikanske sojabønner, der er gået helt i stå efter, at Kina indførte straffetold på amerikanske sojabønner som et modtræk til straffetolden på kinesiske varer. Begge parter har ligesom resten af verden brug for en forsoning.

Men selvom våbenhvilen bliver afløst af en fredelig aftale med kinesiske indrømmelser, så ændrer det ikke på den fundamentale årsag til sammenstødet mellem USA og Kina, og derfor er der desværre ikke udsigt til et mere fredeligt handelsklima foreløbigt. ■

Selvom våbenhvilen bliver afløst af en fredelig aftale med kinesiske indrømmelser, så ændrer det ikke på den fundamentale årsag til sammenstødet mellem USA og Kina

Christina Boutrup (f. 1976) har fulgt Kinas udvikling tæt siden 2004, blandt andet som Asien-korrespondent og som vært for radio- og tv-programmer. Hun har skrevet flere anmelderroste bøger og er aktuel med "Den store tech-revolution – sådan former Kina vores fremtid". Hun er en flittigt benyttet foredragsholder, facilitator og ordstyrer på danske og internationale konferencer og workshops. Hun er desuden aktiv i advisory board for tænketanken Think China ved Københavns Universitet og fast Kina-analytiker for TV2 og News.

Helle Malmvig i RÆSON36: Det nye magtspil i Mellemøsten (15.01.2019)

USA's indflydelse er på retur – og en ny stormagtsrivalisering giver en række mellemstore aktører nyt handlerum. Det skaber foreløbig mere uro og nye konflikter.

Året er 1993, og verdens ledere er samlet foran Det Hvide Hus i Washington, D.C. Under en langvarig og nøje iscenesat ceremoni underskriver palæstinenserne og israelerne – Arafat og Rabin – Oslo-aftalen. Den amerikanske præsident Clinton står i midten med armene bredt ud, mens han gelejder de to modvillige parter til at give hinanden hånden. Dengang beskrev den palæstinensiske filosof Edward Said meget rammende ceremonien som en romersk kejser værdig. Rabin og Arafat indtog rollerne som vasaller, der blev gennet gennem detaljerede forsonings- og ærbødighedsritualer under instruks fra den eneste tilbageblevne supermagt, USA.

Vi spoler 25 år frem i tiden. Den nyvalgte amerikanske præsident ankommer til Riyadh på sin allerførste udlandsrejse. Her modtages Trump i det såkaldte Historiske Center af hundredvis af mænd fra det saudiske hof, der med lange dolke danser til traditionel musik. Men der bliver ikke bukket og skrabet. Præsident Trump har svært ved at bevæge sig igennem menneskemængden og paladsets udstrakte sale. På et tidspunkt forsøger den amerikanske præsident kejtet at deltage i dansen med dolkene, alt imens han smiler usikkert til kameraerne, måske i håb om at hive en milliardstor våbenhandel med det saudiske kongedømme i land.

Disse to billeder er symptomatiske for et større magtskifte i forholdet mellem USA og de mellemøstlige lande. I dag er USA's magt på retur, og konkurrerende stormagter som Rusland og Kina og delvist EU indtager den mellemøstlige scene.

Udefrakommende magter gennem tiden har forsøgt at forhindre lokale regeringer i at forfølge alt for uafhængige udenrigspolitiske dagsordener og undgå dannelsen af rigtig stærke regionale organisationer eller mod-alliancer

Denne artikel vil vise, hvordan de nye vilkår har givet disse mellemøstlige magter øget manøvrerum i udenrigspolitikken, de har fået lettere ved at inddrage globale magter i lokale konflikter og påvirke eksterne magters sikkerhedspolitiske opfattelser, og det har øget betydningen af de regionale sikkerhedspolitiske dynamikker sammenlignet med perioden efter Den Kolde Krig. Kort sagt: Det er blevet sværere for udenlandske magter at styre den sikkerhedspolitiske udvikling i verdens vigtigste brændpunkt, og af og til er det ligefrem halen, der logrer med hunden.

Den Kolde Krig og tiden derefter

Hvordan var det tidligere? Sammenlignet med andre regioner i verden har Mellemøsten historisk set været skydeskive for en ekstraordinær intens indblanding og intervention – på grund af regionens rigdom på naturlige ressourcer og centrale geopolitiske placering. Det har

betydet, at udefrakommende magter gennem tiden har forsøgt at forhindre lokale regeringer i at forfølge alt for uafhængige udenrigspolitiske dagsordener og undgå dannelsen af rigtig stærke regionale organisationer eller mod-alliancer, der ville udfordre først de europæiske lande og senere supermagternes position.

Under Den Kolde Krig styrede Europa, USA og Sovjetunionen de mellemøstlige stater gennem våbenhandel, militærbaser og bistand, mens de ofte forstærkede regionale konflikter og modsætningsforhold. I 1953 stod USA og Storbritannien eksempelvis bag et berygtet militærkup, der væltede den demokratisk valgte premierminister Mossadeq i Iran og ledte til genindsættelse af shahen. De to magter frygtede, at Mossadeq var for socialistisk, og CIA og MI6 ville stikke en kæp i hjulet på hans nationalisering af den iranske olieindustri, der indtil da havde været på briternes hænder. I 1955 orkestrerede USA dannelsen af Baghdad-pagten, CENTO – en forsvarsalliance mellem Storbritannien og fire mellemøstlige stater, der skulle forhindre sovjetisk ekspansion i regionen. Dermed blev der drevet endnu en kile ind i Den Arabiske Liga. I 1956 var det Frankrig og Storbritannien, der hemmeligt samarbejdede med Israel om at generobre Suez-kanalen og omstyrte den egyptiske leder Gamal Nasser, som også havde nationaliseret den vigtige passage. Sovjetunionen infiltrerede på samme vis lokale bevægelser og antiimperialistiske regeringer og søgte at skubbe dem i sin retning. Fx den palæstinensiske befrielsesorganisation, PLO, og de kurdiske grupper, ligesom USSR i perioder forsynede Irak, Syrien og Egypten med våben, soldater og bistand, så de kunne holde de amerikansk-allierede stater i skak.

Men de mellemøstlige stater var ikke blot marionetdukke: Den Kolde Krigs intense supermagtsrivalisering gav dem et vist spillerum. Mange regeringer var i stand til at opnå magt og indflydelse ved at spille de to supermagter ud mod hinanden og inddrage dem i lokale konflikter og stedfortræderkrige eller ved at true med at skifte side fra den ene supermagt til den anden. Egyptens magtfulde præsident Anwar Sadat endte således med at skifte alliance, da Sovjetunionen ikke ville make ret og levere de offensive våbensystemer, som Sadat efterspurgte. Israel selv har sjældent taget hensyn til stormagternes ønsker, hvis de gik imod israelernes egen sikkerhedsdagsorden. Og under 1973-krigen mellem Israel, Syrien og Egypten brugte OPEC med Golf-landene i spidsen sin olie som nyt våben til at presse USA og Vesten til at opgive våbenleverancer til Israel. De indledte en olieembargo, og prisen på en tønde olie firdobledes i løbet af få måneder. Det sendte de vestlige økonomier, der dengang var stærkt afhængige af det sorte guld, i dyb økonomisk krise med skyhøj inflation og arbejdsløshed til følge. Oliepriserne har aldrig siden nået tilbage til tidligere lave niveau. Tidligere hemmeligholdte britiske regeringsdokumenter fra dengang beretter, at den amerikanske forsvarsminister James Schlesinger til sin britiske kollega udtalte, at det var utåleligt at ”industrialiserede nationer til stadighed bliver underkastet underbefolkede og underudviklede lande – især dem fra Mellemøsten – luner og ideer”. Efterfølgende indberettede den britiske ambassadør Lord Cromer, at han frygtede, at USA ville indlede en invasion og overtage Golfens oliefelter.

Sammenlignet med Europa under Den Kolde Krig har Mellemøstens sikkerhedsdynamikker også været mere autonome, og regionale ven- og fjendskaber har ofte trumfet de to supermagters rivalisering. Fx var Israel i mange arabiske regeringers øjne den egentlige sikkerhedspolitiske trussel snarere end Sovjetunionen, ligesom eksempelvis Iran-Irak-krigen eller den libanesiske borgerkrig ikke havde rod i Den Kolde Krigs supermagtsrivalisering, men udsprang af regionens egne spændinger.

**I dag er USA's unipolære storhedstid
for længst ovre. [...] Men det handler**

også om Ruslands villighed til at udfylde magttomrummet, Kinas økonomiske muskler og det faktum, at EU er Mellemøstens nabo. Tilsammen betyder forskydningerne, at USA ikke er alene om at svinge dirigentstokken i Mellemøsten

Men ved afslutningen af Den Kolde Krig blev det manøvrerum betydeligt indsnævret. Sovjetunionens kollaps betød, at USA nu var verdens eneste supermagt. Golfkrigen i 1991 og den efterfølgende fredsproces i Madrid indvarslede en ny Pax Americana (en 'amerikansk fred'), hvor selv tidligere fjender af USA, såsom Syrien og PLO, så sig nødsaget til at tilnærme sig den amerikanske sikkerhedsdagsorden. Syrien indledte for første gang forhandlinger med Israel, PLO underskrev Oslo-aftalen, og Jordan indgik en bilateral fredsaftale med israelerne. Medlemsstaterne i GCC (Gulf Cooperation Council) blev betydeligt mere sikkerhedsmæssigt afhængige af USA's militære tilstedeværelse og sikkerhedsgarantier. I forbindelse med Irakkrigen i 2003 endte George W. Bush med at annoncere, at demokrati og liberale værdier nu skulle udbredes til hele regionen startende med Irak. Mellemøsten skulle genskabes i supermagtens (selv)billede.

I dag er USA's unipolære storhedstid for længst ovre. Det handler om Irakkrigens katastrofale følger, Obamas ønske om at 'styre fra bagsædet' ('lead from behind') og Trumps 'Amerika først'-doktrin. Men det handler også om Ruslands villighed til at udfylde magttomrummet, Kinas økonomiske muskler og det faktum, at EU er Mellemøstens nabo. Tilsammen betyder forskydningerne, at USA ikke er alene om at svinge dirigentstokken i Mellemøsten.

Nu rykker regionens magter

Tyrkiet er et godt eksempel på, hvordan større mellemøstlige magter i dag kan forfølge en udenrigspolitik, der er relativt uafhængig af Washington, til trods for at Tyrkiet siden Anden Verdenskrig har haft et tæt allianceforhold med USA og er medlem af NATO.

Ankara har de seneste år forfulgt sin egen sikkerhedspolitiske dagsorden, når det handler om Syrien, relationer til Iran og støtte til Qatar under den saudisk-ledede blokade. I Syrien har Tyrkiet været en tro væbner for den syriske opposition i langt højere grad, end Washington har brudt sig om, ligesom Tyrkiet først meget sent og modvilligt deltog i den USA-ledede kamp mod Islamisk Stat. Men først og fremmest har Ankara indædt arbejdet på at forhindre de amerikansk støttede kurdiske grupper YPG/YPJ i at tilegne sig et samlet kurdisk territorium i det nordlige Syrien.

Ankaras Syrien-politik har skabt adskillige højspændte konflikter, trusler om direkte militær konfrontation med det amerikanske militær i Manbij og i november 2015: nedskydningen af et russisk jagerfly. Året efter gik Tyrkiet ind i det nordlige Syrien for at fjerne, hvad Ankara kaldte terroristgrupper, og herefter fulgte Afrin-offensiven, der skulle "udrydde de kurdiske militser". Og selvom USA fulgte offensiven med såkaldt "bekymring", skred de ikke ind. I skrivende stund patruljerer USA og Tyrkiet sammen i området omkring Manbij, men samtidig har Erdogan indledt nye bombetogter mod kurderne i Syriens nordøstlige hjørne for at presse USA til yderligere indrømmelser.

Skønt både USA og til dels Rusland har tætte bånd til de syriske kurdere, synes begge magter altså stiltiende at have accepteret Ankaras sikkerhedsdagsorden, inklusive Tyrkiets militære tilstedeværelse i Syriens nordlige og nordvestlige regioner

Skønt både USA og til dels Rusland har tætte bånd til de syriske kurdere, synes begge magter altså stiltiende at have accepteret Ankaras sikkerhedsdagsorden, inklusive Tyrkiets militære tilstedeværelse i Syriens nordlige og nordvestlige regioner. På de diplomatiske linjer har Tyrkiet endog formået at køre parløb med både USA, Europa og Rusland på samme tid. Selvom Tyrkiet er en del af Vestens såkaldte 'Friends of Syria Group', spiller Ankara samtidig en afgørende rolle i Ruslands konkurrerende diplomatiske spor – forhandlingerne i Astana og Sochi – ligesom Ankara løbende har samarbejdet bilateralt med Moskva om deeskaleringsaftaler og senest om de demilitariserede sikkerhedszoner i Idlib. Derved har Tyrkiet sandsynligvis skaffet sig en permanent plads ved forhandlingsbordet og kan afgøre, hvad der skal ske med de nordlige områder. Det har Ankara opnået ved at involvere sig massivt militært, økonomisk og politisk i den syriske konflikt, men også ved at balancere og forhandle Rusland og USA dygtigt ud mod hinanden.

Egypten, Saudi-Arabien og nogle af de mindre Golfstater har ligeledes udvidet deres udenrigs- og sikkerhedspolitiske handlerum. Obama-regeringen var ikke begejstret for den saudisk-ledede militære intervention i Yemen, men gav i praksis Muhammed bin Salman (MBS), som dengang var forsvarsminister, carte blanche til at indlede en brutal krig mod de houthi-dominerede oprørsgrupper, der i 2014 indtog hovedstaden Sanaa og sendte den saudisk-støttede præsident Masour Hadi på flugt. MBS mente angiveligt, at det ville blive en hurtigt overstået blitz-krig, der med et snuoptag ville genindsætte Hadi og tage revanche per stedfortræder mod Iran. Sådan gik det som bekendt langtfra. Krigen fortsætter på fjerde år, den iranske støtte til houthierne er intensiveret, og houthierne sender nu missil- og droneangreb ind i Saudi-Arabien selv.

Amerikanernes stiltiende accept og indirekte støtte – fx gennem efterretningsdeling og re-fueling af kampfly – var efter al sandsynlighed et plaster på såret for atomaftalen med Iran, som Saudi-Arabien er arg modstander af. Trump har videreført Obamas linje og fortsætter med at vende det blinde øje til det, som FN's generalsekretær har kaldt verdens største humanitære katastrofe, hvor over 7.000 civile er dræbt, mere end 8. millioner sulter, og en politisk løsning stadig har lange udsigter.

Også Egypten og De Forenede Arabiske Emirater (UAE) har militært gået enegang. I 2014 indledte de to lande hemmelige luftangreb i Libyen mod Det Muslimske Broderskab og dets allierede styrker omkring hovedstaden Tripoli uden at informere eller få godkendelse fra Washington. Det ville have været utænkeligt for blot få år siden. Og da den libanesiske premierminister, Hariri, pludselig blev sat i husarrest i Riyadh i 2017, var Washington tilsyneladende heller ikke blevet orienteret [se artiklen af Lars Erslev Andersen i dette nummer af RÆSON, red.]. Vi kender endnu ikke alle de uhyrlige detaljer i mordet på den saudiske journalist Khashoggi på konsulatet i Istanbul, men meget tyder på at Riyadh også her handlede på egen hånd, og at den saudiske kronprins, MBS, følte sig sikker på, at han ikke behøvede at inddrage Washington. Efterfølgende har præsident Trump heller ikke lagt skjult på,

at saudiske våbenkøb spiller en afgørende rolle for beslutningen om at holde hånden over kongedømmet efter Khashoggi-mordet.

Den saudiske økonomiske magt rækker dog langt videre end våbenimport. Eksempelvis har Riyadh opkøbt amerikanske statsobligationer i stor stil, og saudisk venturekapital er afgørende for den amerikanske økonomi, eksempelvis for tech-firmaer i Silicon Valley, hvor kongedømmet har investeret milliarder af dollars. Sammen med UAE bruger Saudi-Arabien ligeledes astronomiske beløb på politisk lobbyarbejde i Washington. Den udstrakte økonomiske magt gælder naturligvis også for mange af de øvrige ressourcerige Golfstater, såsom Qatar. Det lille emirat excellerer i 'blød magt' og finansierer velrenommerede fodboldklubber, stormagasiner, medier, tanketænke og universiteter i USA og Europa. Heller ikke Qatar har altid spillet, som Washington gerne ville have det. I 00'erne var Bush-regeringen stærkt utilfreds med Al-Jazeeras kritiske dækning af Irak-krigen og senere af Qatars støtte til den palæstinensiske bevægelse Hamas, som i dag er på EU's og USA's terrorliste. Senest er det Qatars gode bånd til Iran, som er en kilde til frustration hos Trump-regeringen.

Overalt i Mellemøsten er de større magter ved at gøre sig mindre afhængige af Washington og spiller på flere heste. De rækker ud til Rusland – fx for at indgå samarbejdsaftaler eller købe våbensystemer– eller styrker de økonomiske bånd til Kina

Billedet er klart: Overalt i Mellemøsten er de større magter ved at gøre sig mindre afhængige af Washington og spiller på flere heste. De rækker ud til Rusland – fx for at indgå samarbejdsaftaler eller købe våbensystemer– eller styrker de økonomiske bånd til Kina. USA er uden tvivl stadig den mest magtfulde spiller i regionen, men Egypten, Saudi-Arabien, Tyrkiet og selv Israel har i dag mulighed for at spille flere eksterne magter ud mod hinanden, og de konsulterer i stigende grad Moskva for derved at opnå indrømmelser og indflydelse. USA har ad flere omgange sat våbenleverancer til Egyptens Sisi på hold blandt andet på grund af Egyptens massive problemer med at respektere basale menneskerettigheder og Egyptens mangeårige samarbejde med Nordkorea om blandt andet videresalg af våben til resten af Mellemøsten via Kairo. Den egyptiske forbindelse har skaffet Nordkorea hårdt tiltrængt udenlandsk valuta på trods af internationale sanktioner. Men de amerikanske våbensystemer til Egypten blev hurtigt frigivet af USA, efter at Sisi holdt møder med Putin. Og i takt med at USA gradvist har trukket sig fra Syrien, mens Rusland har gjort det modsatte, har den israelske regering indgået aftaler med Rusland om luftrummet over Syrien for at sikre sig, at Israel fortsat kan ramme Hizbullah og Iran dér.

De stater i Mellemøsten, som ikke er allierede med USA, har også lettere ved at omgå amerikansk magtudøvelse. Iran og Syrien har delvist kunnet undgå amerikanske sanktioner og handelsrestriktioner gennem aftaler med Kina, Rusland og Indien, og i skrivende stund forsøger EU at udvikle en effektiv bankmekanisme (SPV) og finansiell hjælpepakke, der kan beskytte noget af handlen med Iran til trods for Trump-regeringens sanktioner. Selvom globale virksomhedsgiganter som Total, Siemens og Novo allerede har trukket sig fra det iranske marked af frygt for at miste det amerikanske, har bankmekanismen stor diplomatisk og symbolsk betydning. Kina, Rusland og Indien vil nemlig blive ved med at købe den iranske olie

– trods USA's sanktioner – og fortsætte deres øvrige handel. På den måde kan atomaftalen formentlig holdes i live på både kort og mellemlangt sigt, stik imod Trump-regeringens hensigter.

Følger Trump nu efter sine allierede?

Politologiens klassiske definition på udøvelse af direkte magt handler om, at A får B til at gøre noget, som B ellers ikke ville have gjort. Og de mellemøstlige regeringer har med jævne mellemrum formået at få både USA, Europa og Rusland til at gøre, hvad de nok ellers ikke ville have gjort.

Disse 'halen logrer med hunden'-dynamikker fungerer dog ofte på mere subtil vis, fx ved at USA – eller andre eksterne magter – helt overtager eller internaliserer den regionale allieredes sikkerhedsopfattelser.

I sommeren 2017 indledte en saudisk-ledet alliance en omfattende blokade mod Qatar og beskyldte landet for at støtte ekstremisme og terrorisme, have alt for varme relationer til Iran og propagandere for meget på tv-stationen Al-Jazeera. Få uger forinden havde præsident Trump under sit første besøg i det saudiske kongehus øjensynligt fået samme syn på Qatar. I Riyadh sikrede USA sig angiveligt våbenkontrakter for 110 milliarder dollars, og Trump deltog i et stort anlagt antiterrortopmøde, hvor kongedømmet iscenesatte sig selv som spydspids i bekæmpelsen af ekstremisme og terror i den muslimske verden! Efter topmødet tweetede præsident Trump:

"Det er slut med finansiering af radikale ideologier. De udenrigspolitiske ledere peger på Qatar – se selv".

Trump havde, som den tidligere amerikanske Mellemøst-udsending Martin Indyk udtrykte det, ukritisk fulgt den saudiske drejebog. Præsidenten var tilsyneladende uvidende om den amerikanske luftbase Udeid, der ligger i Qatar, og som blandt andet bruges til bombe-missioner mod Islamisk Stat i Syrien og Irak. På de indre linjer skabte Trumps udmelding uro, og den daværende udenrigsminister, Rex Tillerson, kastede sig ud i et intenst penduldiplo-mati for at bevare de varme forbindelser til Qatar. I marts 2018 blev Tillerson fyret. Trumps svigersøn, Jared Kushner, som er en af Trumps tætteste rådgivere og gate-keepers og officielt Trumps Mellemøst-udsending, har bånd til den saudiarabiske kronprins, Muhammed bin Salman, og Emiraternes kronprins, bin Zayed. De bånd er angiveligt intakte. De to kronprinsere praler med at have Jared Kushner "i deres hule hånd", og krisen mellem Qatar og Saudi-Arabien står uløst hen.

Netop Jared Kushner spillede også en nøglerolle i Trumps beslutning om at flytte den amerikanske ambassade fra Tel Aviv til Jerusalem i maj 2018. Det var en beslutning, som den israelske regering og Netanyahu selv længe havde arbejdet for, og som den amerikanske Kongres faktisk vedtog i 1995. Siden har skiftende amerikanske præsidenter undladt at implementere beslutningen af hensyn til den israelsk-palæstinensiske fredsproces og USA's rolle som såkaldt 'honest broker' i konflikten.

Når det gælder Iran, synes Trump også at have overtaget de saudiske og israelske trusselsopfattelser. I et lille års tid lykkedes det de såkaldte 'voksne' i den amerikanske regering at forhindre Trump i at genindføre sanktioner mod Iran. En lind strøm af rapporter fra det internationale atomagentur IAEA meldte, at Iran overholdt aftalen (JCPOA). Men i maj trak USA sig i praksis fra atomaftalen. Få dage efter tog den israelske premierminister, Netanyahu, i avisen Jerusalem Post æren for at have fået Trump til at træffe den beslutning. Netanyahus påstand skal tages med et gran salt – for både den nationale sikkerhedsrådgiver, John Bolton, og Trumps nye udenrigsminister, Mike Pompeo, har utvivlsomt skubbet Trump i den samme retning. Men det er iøjnefaldende, hvor få forskelle der er i det sikkerhedspolitiske sprogbrug

mellem Washington, Riyadh og Tel Aviv, når det handler om Iran. Ifølge Trump-administrationen er Iran den største sikkerhedspolitiske trussel mod USA og den største sponsor af terrorisme i verden. Iranerne søger, ifølge Trump-regeringen, at dominere hele Mellemøsten gennem stedfortræderkrige og støtte til shia-militser i Irak, Syrien, Yemen og Libanon. Ved FN's seneste Generalforsamling fyldte Iran det meste af Trumps tale. Her lovede præsidenten nye drakoniske sanktioner og straffe selv mod USA's tætteste allierede i Europa, hvis de ikke afskar sig fra handel med Iran.

Ligesom USA's regionale allierede ikke altid agerer, som USA gerne vil have dem til, så makker Ruslands allierede i Syrien heller ikke altid ret. [...] I takt med at krigen mod de syriske oprørsgrupper rinder ud, vil konflikter og spændinger mellem Rusland, Iran og de mange shia-militser uden nogen tvivl vokse

Den iranske trussel har endda fået Trump til at gå imod sine oprindelige instinkter om at holde sig ude af konflikter i Mellemøsten og trække de amerikanske tropper hjem. Præsidenten har flere gange officielt erklæret, at han ville trække sig fra Syrien – også i interne diskussioner i Det Hvide Hus ifølge Bob Woodwards seneste bog *Fear* – men er endt med at blive [efter artiklens udgivelse har Trump beordret amerikanske tropper ud af Syrien, red.]. Begrundelsen er bemærkelsesværdig. Det handler nemlig ikke om at bakke op om den syriske opposition, at arbejde for en reel politisk transition – ej heller om at beskytte de kurdiske allierede. Målet er derimod: at inddæmme Irans indflydelse, præcis som Israel og Saudi-Arabien længe har arbejdet for.

Men det er ikke kun USA, som regeringerne i Mellemøsten formår at påvirke.

Det var tilsyneladende den berygtede iranske general for Revolutionsgarden Qasem Soleimani, der under et møde i Moskva overtalte Rusland til at komme Assad til undsætning, da regimets styrker var pressede til det yderste på slagmarken i 2015.

Rusland har vundet international og regional indflydelse som følge af sin militære indgriben i Syrien. Men Moskva står i dag over for en kompleks stabiliserings- og postkonflikt-situation, der minder om den, vi kender fra Vestens kuldsejlede bestræbelser i Irak og Afghanistan. Læg dertil en genopbygningsopgave, der som minimum beløber sig til 400 milliarder dollars. Rusland har de seneste måneder arbejdet ivrigt for at kunne dele dén regning med Europa. Moskva forsøger at lokke europæerne med, at Rusland kan garantere syriske flygtninge, der vender tilbage til regeringskontrollerede områder, hvis EU skæpper i kassen, og i oktober holdt Putin, Merkel og Macron et fælles topmøde i Istanbul om Syriens fremtid. Måske i ren ønsketænkning har Moskva allerede erklæret to gange, at krigen stort set er vundet, og at de russiske tropper snart vil vende hjem. Det vækker minder om George W. Bush, der 1. maj 2003 – få uger efter Bagdads fald – fra dækket af det amerikanske hangarskib USS Abraham Lincoln erklærede, at Irak-missionen var ”fuldført”.

Ligesom USA's regionale allierede ikke altid agerer, som USA gerne vil have dem til, så makker Ruslands allierede i Syrien heller ikke altid ret. Moskva har blandt andet ønsket at indrullere de mange paramilitære grupper og halvcivile militser i Assads regulære syriske styrker, men Hizbullah og Iran har strittet imod. Moskva har også – på israelsk bud – forsøgt at holde Iran og Hizbullah på afstand fra grænsen til Golan (det bjergrige område, der grænser op til Israels nordlige grænse), men heller ikke her har Moskva kunnet levere. I takt med at krigen mod de syriske oprørsgrupper rinder ud, vil konflikter og spændinger mellem Rusland, Iran og de mange shia-militser uden nogen tvivl vokse.

Mellemøstens uafhængige sikkerhedsdynamikker

Mellemøsten har sine egne sikkerhedsdynamikker, der udspiller sig forholdsvis uafhængigt af de store globale magter og skillelinjer. De aktuelle spændinger bliver ofte beskrevet som en 'Ny arabisk Kold Krig' med paralleller til 1950'erne og 60'ernes konflikter, hvor såkaldte 'revolutionære arabiske republikker' – såsom Egypten, Syrien og Irak – satte sig op imod de mere konservative kongeriger som Saudi-Arabien, Jordan og Marokko. Dengang kæmpede de to sider i denne regionale 'Kolde Krig' om, hvilken styreform og ideologi der var mest legitim. Selv de arabiske staters territoriale grænser var omdiskuterede, hvilket resulterede i stedfortræderkrige i både Yemen, Libanon og Jordan og i kortvarige stats sammenslutninger og føderationer (Den arabiske føderation mellem Irak og Jordan i 1958, Den forenede arabiske Republik mellem Egypten og Syrien 1958-61 og Føderationen af arabiske republikker i 1972).

I dag splitter ideologiske konflikter og stedfortræderkrige ligeledes regionen. Det gælder for rivaliseringen mellem Saudi-Arabien og Iran, den dybe legitimitetskløft mellem de autoritære regimer og deres befolkninger, den arabisk-israelske konflikt, kampen om islams rolle i det politiske liv og de sekterisk-etniske skillelinjer

I dag splitter ideologiske konflikter og stedfortræderkrige ligeledes regionen. Det gælder for rivaliseringen mellem Saudi-Arabien og Iran, den dybe legitimitetskløft mellem de autoritære regimer og deres befolkninger, den arabisk-israelske konflikt, kampen om islams rolle i det politiske liv og de sekterisk-etniske skillelinjer.

Konfliktlinjerne i dag er mere multipolære, flydende og tværgående end for 50 år siden. Eksempelvis forsøger Tyrkiet, Qatar og Oman at indtage en slags midterposition i konflikten mellem Saudi-Arabien og Iran. Det er Iran, der sammen med Syrien og Hizbullah står i spidsen for en såkaldt revisionistisk, antivestlig shia-alliance, der udfordrer en modstridende, status quo vestlig-allieret sunni-alliance med Saudi-Arabien i spidsen. På samme modstridende vis er den sunni-islamistiske bevægelse Hamas en del af den iransk-ledede revisionistiske alliance, ligesom det relativt sekulære Assad-regime længe har været det.

De mudrede ven-fjende-relationer gælder på flere områder. Det saudiske kongerige og Egyptens Sisi deler en fælles frygt for Det Muslimske Broderskab og for nye folkelige opstande, men de er samtidig stærkt uenige om Assad-regimets (manglende) legitimitet og forholdet til den syriske opposition.

På samme vis har Baghdad indtil nu mestret at fastholde to vanskelige alliancer – med både Teheran og Washington – på samme tid. På jorden i Irak har USA og Iran delvist koordineret kampen mod den fælles fjende: Islamisk Stat. Og selvom mange arabiske regeringer fortsat har anstrengte og tvetydige forhold til Israel, så samarbejder de – bag kulisserne – om at håndtere det, de ser som fælles trusler – først og fremmest: Iran og Det Muslimske Broderskab.

Saudi-Arabien og Israels varme bånd er i dag en offentlig hemmelighed, ligesom en række mindre Golf-stater er begyndt at række ud til Israel – endda i fuld åbenhed. Netanyahu var i november på officielt besøg i Oman for første gang og tog videre til UAE. Efterfølgende deltog Israel i en sportsturnering i Qatar. Den israelsk-arabiske konflikt er altså gledet i baggrunden, mens de andre aktørers forhold til Iran i stedet er blevet den nye altdominerende skillelinje.

I kølvandet på Det Arabiske Forår har vi også set et regulært autoritært tilbageslag. De autokratiske regimer benytter den såkaldte 'krig mod terror' til at slå ned på al intern modstand og dissens [kritik, red.], og regimerne er mere bange for trusler mod dem selv end for trusler mod staten som helhed. Det er raison de regime snarere end raison d'etat. Samtidig har borgerkrige og statsfragmentering i en række lande åbnet for indblanding udefra og stedfortræderdynamikker – nemlig i Irak, Syrien, Libyen og, som altid, i Libanon. Det har alt sammen gjort regimerne endnu mere paranoide.

Men læg mærke til én ting: At det frem for alt er regionale – snarere end internationale – aktører, der dominerer og driver de interne krige og konflikter. Iran i Irak og Syrien, Saudi-Arabien og Iran i Yemen, Tyrkiet i Syrien og Egypten i Libyen. Ligesom det er regionalt-baserede ikkestatslige grupper som kurdiske YPG og libanesiske Hizbullah, der leverer boots on the ground [stiller med de soldater, der faktisk slås, red.].

Milliarder af dollars i overførsler, lån, våbeneksport og sikkerhedsgarantier giver stadig USA masser af gennemslagskraft i Mellemøsten. Men hverken Washington eller Moskva kan på lang afstand gennemtvunge deres egne dagsordner eller styre mellemøstlige stater som rene klienter. Rivaliseringen mellem USA, Rusland, Kina og Europa har givet de autokratiske regimer og regionale magter større udenrigspolitisk handlerum og bedre mulighed for at inddrage og manipulere stormagterne til egen fordel. Foreløbig har det gjort Mellemøsten til et endnu mere omskifteligt og konfliktfyldt sted. ■

Rivaliseringen mellem USA, Rusland, Kina og Europa har givet de autokratiske regimer og regionale magter større udenrigspolitisk handlerum og bedre mulighed for at inddrage og manipulere stormagterne til egen fordel. Foreløbig har det gjort Mellemøsten til et endnu mere omskifteligt og konfliktfyldt sted

Helle Malmvig (f. 1972) er seniorforsker på Dansk Institut for Internationale Studier (DIIS) med speciale i international politik i Mellemøsten.

Jørgen Ørstrøm Møller i RÆSON36: Regionaliseringen erstatter globaliseringen (25.01.2019)

USA var den sidste supermagt. Nu forfalder landets førerposition på en række områder – og der kommer ingen erstatning.

Indtil den globale finanskrisen (2008-2009) var USA den uantastede leder af den økonomiske globalisering. Herefter tabte USA sin moralske fødselsret til at lede verden, og den amerikanske økonomi stødte på grund. USA's andel af det globale bruttonationalprodukt (BNP) er siden 1970 faldet – fra 38 pct. til 32 pct. i år 2000 og 22 pct. i 2018.

Præsident Trump forsøger at reducere USA's forpligtelser og engagement i økonomisk globalisering for derved at bringe bedre ligevægt mellem, hvad USA får ud af globaliseringen, og hvad det koster USA at stå som garant for det globale styresystem. Kernen er simpelthen, at USA ikke længere har råd til at være en global magt.

Dermed opstår et vakuum for resten af verden – i form af manglende sikkerhedsstruktur og regler for handel og investeringer. Dette tomrum fyldes nu gennem regionalisering. Demografi, teknologi, regionale produktionskæder og investeringsstrømme driver dette skift, som tydeligst set i Asien.

Forude tegner der sig tre store økonomiske blokke: 1) den vestlige halvkugle, 2) Østasien (sandsynligvis udstrakt til hele Asien) samt 3) Europa og dele af de omliggende lande. De vil respektere hinandens interessesfærer, på samme måde som USA og Sovjetunionen gjorde det under Den Kolde Krig.

USA i forfald

Det amerikanske alliancesystem udformet umiddelbart efter Anden Verdenskrig var forankret i fælles værdinormer, som blev delt af alliancernes medlemslande. NATO forsvarede et samfundssystem – demokrati og en markedsøkonomisk model – over for udfordringen fra kommunismen i det alliancesystem, der blev ledt af Sovjetunionen (Warszawa-pagten), og som stod for et autoritært politisk system og en centralstyret økonomisk model.

Historisk set var det en ny form for krigsførelse, hvor formålet var at vinde moralsk – dvs. ved at definere, hvad der er rigtigt og forkert. Det amerikansk-ledede alliancesystem vandt denne tvekamp og så for en stund ud til at skulle definere det globale system i sit billede.

Den moralske støtte kom både fra den amerikanske befolkning og udefra – i kraft af beundring for og anerkendelse af den amerikanske model. Den havde leveret varen.

Udhulingen af USA's magt – politisk, militært, økonomisk, men vigtigst: moralsk – forklarer præsident Trumps udenrigspolitik. Den tidligere balance mellem fordele og ulemper er erstattet af fornemmelsen af, at USA ville stå bedre ved egenhændigt kun at tilgodese sine egne interesser.

Enhver anden amerikansk præsident ville gøre det samme

For 10-20 år siden var et flertal af amerikanerne villige til at betale for at sprede deres model. De fleste kompromiser i internationale forhandlinger skyldtes USA's beredvillighed til at betale – enten direkte (i form af løfter om finansiel bistand) eller indirekte ved at tilsidesætte egne, snævre interesser for, at resultatet kunne tiltrædes af andre. Det blev ikke antastet hjemme, fordi den amerikanske befolkning nød rollen som den eneste supermagt.

Men nu viser opinionsundersøgelser, at andelen af USA's befolkning, som føler, at USA's model er bedre end andres, er faldende (ifølge det amerikanske analyseinstitut PEW). Præsidentens exit fra Paris-aftalen om global opvarmning og hans torpedering af USA's eget initiativ til en omfattende handelsaftale hen over Stillehavet (TPP) illustrerer, hvorledes dette holdningsskift slår igennem. Tilsvarende falder andelen af personer uden for USA, der finder 'the American way of life' attråværdig. Endnu værre for USA's moralske position: kraftig stigning i antallet af mennesker, der verden over ser USA som en trussel – ikke som en ven.

Synet på USA's moral er under nedslidning. Det var en egenskab, som tidligere forøgede landets styrke og gjorde det lettere at lede uden direkte brug af magt. Moralsk førerskab forstærker et lands soft power (blød magt) og hæver tærsklen for, hvornår det er nødvendigt at falde tilbage på hard power (hård magt) – sit militær.

I årtierne efter 1945 satte amerikanske virksomheder sig fast over hele kloden. Det amerikanske finansielle system trådte ind som den globale 'bank'.

USA havde større fordele af økonomisk globalisering, da landets andel af det globale BNP var højere. De to ting er direkte forbundet. Faldet – som nævnt – fra 38 pct. i 1970 til 22 pct. i dag – ledsages af et tilsvarende skred i fordelene ved økonomisk globalisering.

Et af USA's vigtigste våben siden 1945 er i mindre grad til rådighed: muligheden for at lukke op for pengepungen og gøre det fordelagtigt for andre at følge USA's 'råd og vejledning'. En reduktion i dette omfang indsnævrer USA's manøvrerum. Forsvarsbudgettet har været belastet af massive udgifter til krigen i Afghanistan og Irak med negative bevilingsmæssige konsekvenser for andre dele af USA's militær. Det har givet sig udslag i færre avancerede kampfly (F-22-modellen) end planlagt samt en reduktion af den amerikanske flåde kombineret med stigende alder for krigsskibene. Bistand og støtte til allierede er under genovervejelse – med henvisning til, at USA tidligere har betalt for de fordele, modtagerlandene høstede gennem økonomisk globalisering.

Igennem årtier har USA været verdens finansielle centrum – på trods af et amerikansk opsparingsunderskud, der har kunnet ses som et tilbagevendende underskud på betalingsbalancen på 2-4 pct. af BNP. Lande med opsparingsoverskud – olieeksporterende lande, Japan og senest Kina – kunne ikke skimte noget bedre sted at parkere deres opsparring end hos amerikanske finansielle institutioner, som herefter geninvesterede globalt. Med andre ord: USA forvaltede andre landes opsparring. Dette privilegium forstærkede USA's magt – først finansielt og derefter politisk, eftersom andre landes opsparring blev placeret med en fornemmelse for, hvad der også var i USA's interesse. Hertil kom, at disse finansielle tjenesteydelser ikke var gratis, men genererede store indtægter for USA.

Denne funktion overlevede finanskrisen, eftersom intet andet finansielt marked kan levere samme stordriftsfordele. Men en overvejelse af mulighederne for gradvist at etablere konkurrerende centre er sat i gang.

I særdeleshed har Kina været aktiv. Landet har opbygget et eget finansielt system, som kan placere den kinesiske opsparring og muligvis bruges af andre lande, der er utilfredse med

USA – måske Rusland? Et eksempel er udviklingsbanken Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB), der er sat op af Kina, som også er hovedaktionær. Et andet er kinesiske kreditvurderingsagenturer, der vil konkurrere med Moody's, Fitch og Standard & Poor's, der indtil nu stort set har haft monopol på at vurdere andre landes kreditværdighed – og har gjort det gennem amerikansk optik.

USA hverken kan eller vil håndhæve lov og orden på den globale scene som en slags garantmagt. Det efterlader en stribe af mellemstore og små lande, herunder Danmark, i knibe

Statsudgifter til forskning, udvikling, teknologi og innovation er steget fra 2014 til 2018: fra 80 til 151 mia. dollars i dag. Det ser flot ud; men mindre flot, når det erindres, at beløbet i 2009 var 180 mia. Der er således tale om en reduktion på 18 pct. over ti år. OECD-tal viser, at USA's samlede udgifter til forskning mv. ligger uændret – omkring 2,7-2,8 pct. af BNP. Kinas andel er derimod steget – fra 0,89 pct. i år 2000 til 2,1 pct. i 2018 – samtidig med at landets BNP er fordoblet siden år 2000.

Et blik på patentområdet bekræfter billedet af et USA, der – lidt efter lidt – ser sin førerstilling erodere. Det er specielt urovækkende for landet, at en stigende andel af patenterne kan henføres til udenlandske forskere i USA. Ikke mindst fordi andelen af udenlandske studenter, som forlader USA efter fuldendt uddannelse over de seneste 35 år, er skiftet fra 20 pct. i 1980 til 80 pct. i dag. Ved et af verdens førende naturvidenskabelige universiteter, Massachusetts Institute of Technology (MIT), er 41 pct. af en årgang udklækkede kandidater udenlandske – af dem kommer 52 pct. fra Asien. Der er tale om en underminering af den amerikanske talentmasse, som i det lange løb vil true USA's ledende position.

Den gæld, som længe er blevet ignoreret, begynder desuden nu for alvor at true USA's finansielle formåen. I løbet af mindre end fire år vil nettorentudgifterne stige til 16 pct. af statsbudgettet. I dag udgør de 1,6 pct. af BNP, men skønnes at blive ikke mindre end 3,1 pct. i 2028 – svarende til 19 pct. af statsbudgettet. Det er næsten lige så meget som forsvarsudgifterne på 3,5 pct. Finansieringen skal findes inden for gruppen af ikke lovbundne udgifter, som udgør ca. en tredjedel af statsbudgettet.

Det er utrolig svært at se, hvorledes det skal kunne lade sig gøre. Teknisk set kunne det ske gennem forhøjelse af skatterne; men hvem tror på det? Et alternativ er nedskæring af de i forvejen relativt beskedne udgifter til en række sociale formål.

En mulig vej ud af dette dilemma er, at USA hos sine internationale kreditorer anmoder om – eller kræver – en restrukturering af gælden. Dette er i realiteten en falliterklæring; men vil selvfølgelig blive sløret, eftersom ingen er interesseret i en sådan overskrift med uoverskuelige virkninger.

Udenlandske kreditorer ejer 42 pct. af de amerikanske statsobligationer – med Kina og Japan som de største kreditorer (hvert af disse lande ejer for 1,2 billioner dollars). Det er tænkeligt – ja, sandsynligt – at præsident Trump vil presse de to lande til at forlænge aftalen eller på anden vis lade USA slippe ud af gældsklemmen – i hvert fald på kort sigt.

På samme måde som Trump har begrundet sin trussel om handelskrig med, at Kina uretmæssigt har tiltaget sig fordele, kan han sige, at den kinesiske beholdning af amerikanske statsobligationer er resultatet af en økonomisk politik, der er i strid med gældende regler, og

at obligationerne derfor ikke kan kræves indfriet. Han vil sige: ”Forgængerne i præsidentembedet blev taget ved næsen. Jeg gør fejlen god igen”.

Trumps løsning: at afvikle det globale system

Udhulingen af USA's magt – politisk, militært, økonomisk, men vigtigst: moralsk – forklarer præsident Trumps udenrigspolitik.

Tidligere betød en høj amerikansk andel af det globale BNP en tilsvarende massiv fordel af deltagelse i økonomisk globalisering – og begrundede dermed omkostningerne ved at stå som garant for globale regler. Faldende BNP-andel reducerer fordelene, da USA kort sagt ikke længere kan forme den globale økonomi efter egne interesser. Men omkostningerne og byrderne er ikke faldet. Den tidligere balance mellem fordele og ulemper er dermed – som Trumps og hans rådgivere ser det – erstattet af fornemmelsen af, at USA ville stå sig bedre ved egenhændigt kun at tilgodese sine egne interesser.

Derfor er den amerikanske regering begyndt at genoprette balancen – ved at reducere forpligtelserne (BNP-andelen kan ikke bare forøges). Enhver anden amerikansk præsident ville gøre det samme – omend vælge en anden stil og et andet ordforråd.

USA forvaltede andre landes opsparring – og dette privilegium forstærkede landets magt. Men en overvejelse af mulighederne for gradvist at etablere konkurrerende centre er i gang

De to nationer, som etablerede det globale styresystem efter Anden Verdenskrig – USA og Storbritannien – er nu i færd med at afvikle det. USA taler om at efterleve globale regler, forudsat at det er i landets egen interesse, og blokerer fx for funktionsdygtigheden af Den Internationale Handelsorganisation (WTO) ved at modsætte sig besættelse af ledige topposter i organisationen. ”Tag kontrollen tilbage” var et slogan fra Brexit-kampagnen, der måske blev udslagsgivende for resultatet – og som sætter spørgsmålstegn ved Storbritanniens internationale engagement. Hvordan kan man tage kontrollen tilbage og samtidig indgå internationale aftaler?

Antag, at andre lande følger samme linje. I så fald er der intet tilbage af det institutionsbårne globale regelsæt. Alle fægter for egne rettigheder. Nationer efterlever internationale regler, fordi de ser deres langsigtede interesser heri – i forventning om, at alle andre gør det samme. I modsat fald ville de begynde at føle hinanden på tænderne med udsigt til konflikt og konfrontation – muligvis af militær karakter – for at efterprøve, hvem der er den stærkeste.

Uden global ledelse og sikkerhed for international ret falder nationalstaterne tilbage på regionale arrangementer, hvor de føler sig mere sikre – fordi de har mere viden om deres nabolandes interesser. Her er der større forudsigelighed om andre landes adfærd og handlingsmønstre, som gør konflikt og konfrontation mindre sandsynligt.

I Asien ses dette gennem landenes støtte til to regionale handelsaftaler: Comprehensive and Progressive Trans Pacific Partnership (CPTTP) og Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP). Stillehavssamarbejdet The Trans Pacific Partnership (TPP), som USA søsatte under præsident Obama, stødte på grund, netop fordi det ikke var regionalt, men

spændte over flere kontinenter – og afslørede dermed interesse modsætninger ved forsøg på interkontinentale aftaler.

Tre regioner er synlige:

- 1) Den vestlige halvkugle
- 2) Østasien, der kan udvikle sig til Asien og Europa plus omliggende områder
- 3) Europa og omliggende områder

Det ubesvarede spørgsmål er: Hvor regelbaserede vil disse regionale ordner blive? Vil de ende med at blive styret af den (eller de) stærkeste magter?

Men der vil være nationer eller grupper af nationer, som falder udenfor. De udsættes for risiko, eftersom det vil være vanskeligt for dem at finde sammen med ligesindede nationer i forsvar af deres interesser. Som det ser ud nu, gælder det fx Rusland, landene i Mellemøsten og Australien og New Zealand (Oceanien). De kan ikke forlade sig på det globale system – der er under opløsning – men altså heller ikke på nabolande.

Asien

Den globale forsyningskæde erstattes gradvis af regionale forsyningskæder, i særdeleshed for Asiens vedkommende. Verden domineres af tre 'fabrikker': fabrik Asien (med Kina som centrum), fabrik Nordamerika (med USA) og fabrik Europa (med Tyskland).

For nylig offentliggjorde Asian Development Bank (ADB) tal, der viste, at 57,3 pct. af al handel – op fra et gennemsnit på 55,9 pct. over den forudgående femårige periode – er intraregional (2016). Udenlandske investeringer (FDI) steg i 2016 til 55 pct. fra 48 pct. i årene forud. Mere end 20 år tidligere afslørede en analyse foretaget af Den Internationale Valutafond (IMF), at den asiatiske konjunkturcyklus havde afkoblet sig fra den amerikanske med den konsekvens, at Asiens økonomi var ved at blive selvstyrende, dvs. domineret af egne forhold frem for at følge den globale økonomi. Det er forkert, at Kinas økonomi gennem det seneste tiår har været drevet af eksport. Nettoeksport har kun i begrænset omfang bidraget til væksten og endog i et par år haft en negativ virkning. Det ses af, at Kinas overskud på betalingsbalancen fra et højdepunkt på næsten 10 pct. af BNP omkring 2005 er faldet til et skøn for 2018 på 0,5 pct.

Uden global ledelse og sikkerhed for international ret falder nationalstaterne tilbage på regionale arrangementer, hvor de føler sig mere sikre. Det ubesvarede spørgsmål er: Hvor regelbaserede vil disse regionale ordner blive?

To parametre bliver udslagsgivende for udviklingen i Asien omkring de kommende to økonomiske giganter Kina og Indien.

Demografi viser, hvorledes størrelsen af arbejdsstyrken (personer mellem 15 og 64 år) samt forsørgelsesandelen (personer over 64 år sammenholdt med arbejdsstyrken) begunstiger eller belaster en nation. En høj arbejdsstyrke plus lav forsørgelsesandel er ensbetydende

med, hvad der betegnes 'den demografiske dividende' – dvs.: mange i arbejde og få til at blive forsørget af dem, der arbejder.

Indtil 2015 høstede Kina den demografiske dividende. Nu er det Indiens tur.

For Kina nåede arbejdsstyrken sit højdepunkt i 2015 – omkring 1.030 millioner – og den vil falde til 825 millioner i 2050. Stigende lønninger vil derfor presse Kina ud af arbejdskraftintensiv, løntung industri. Efter en kort periode med chancer for lande som Vietnam, Filippinerne, Myanmar og måske Indonesien vil denne type industri flytte til Sydasiens – navnlig Indien, hvis arbejdsstyrke vil vokse med op mod en tredjedel (800 millioner i 2000, 1.100 millioner i år 2050). Kina vil derimod kravle op ad værditilvækststigen og konkurrere på parametre som teknologi, service, branding etc. De to giganter vil bevæge sig i modsat retning på skalaen for værditilvækst: Indien nedad. Kina opad.

Indtil cirka 2035 vil Kinas forsørgerbyrde (andelen af indbyggere over 65 år sammenholdt med arbejdsstyrken) stige – fra 11 pct. i 2005 til ca. 39 pct. i 2050. De tilsvarende tal for USA er 18 pct., 24 pct. og 34 pct. For Indien 8 pct., 10 pct. og 21 pct.

Kina er afgørende for udviklingen. Over det næste tiår eller to må kineserne omskabe deres økonomiske og teknologiske model – fra traditionel industri til højteknologi. Det kan formentlig vise sig muligt indtil 2035 uden fundamentale samfundsmæssige ændringer. Fra 2035 gør demografien sig gældende for alvor – med faldende arbejdsstyrke og stigende forsørgerbyrde og dermed spørgsmålstegn ved indretningen af det kinesiske samfund. Med andre ord: Omkring 2035 kommer Kinas skæbnestund.

Der er klare tegn på, at Kina er i færd med at møde denne udfordring og dreje landet ind på sporet af højteknologi. En stribe programmer er søsat, og pengene er der. Et omfattende innovationsprogram – til en beløbsramme på 320 mia. dollars – skal sikre et paradigmeskift. 'Made in China 2025' sigter på at placere Kina helt fremme i feltet med brug af den mest avancerede industrielle teknologi. Landet ser sig selv som konkurrent og måske endda arvtager til Tyskland som leder af, hvad der betegnes som 'Industrie 4.0' eller 'Industrial Internet Consortium' (ICC), dvs. brug af den mest sofistikerede teknologi i fremstillingsprocesser. Kunstig intelligens (AI) tildeles høj prioritet. Bioteknologi står også på listen. Endelig er det på tegnebrættet at indføre en form for cirkulær økonomi – for at formindske og på længere sigt helt eliminere affald gennem omfattende genanvendelse.

Spørgsmålet for Asiens økonomi – og i realiteten: verdensøkonomien – er, om Kina og Indien kan finde ud af at indgå i en form for økonomisk integration.

Indien har et opsparingsunderskud. Kina må derfor i givet fald finde pengene til ikke alene at finansiere sin egen omstilling, men tillige træne og oplære Indiens arbejdsstyrke samt hjælpe med opbygning af infrastruktur og logistik. Økonomisk set skulle det være muligt. De to landes komparative fordele taler for, at begge skulle kunne opnå en gevinst. Problemet er politisk. For kredse i begge lande ser dem som rivaler – og her vil man modsætte sig samarbejde og gensidig hjælp.

Hidtil har det økonomiske samkvem helt overvejende været i Kinas favør. Kina er Indiens største handelspartner, medens Indien blot er nummer syv for Kina – og hvor kineserne har store investeringer i Indien, har inderne næsten ingen i Kina. Skal samarbejdet udvikle sig gunstigt for begge, kan denne ubalance ikke fortsætte.

Men kan de to lande overkomme politiske vanskeligheder og snæversynethed, er der reelle muligheder for fortsat økonomisk globalisering – dog ikke nødvendigvis præcis i den form, vi hidtil har set.

Man kan forvente, at de to lande – som kommende økonomiske supermagter – vil forsvare global frihandel og frihed for internationale investeringer. I modsat fald kan undermineringen af den økonomiske globalisering – som USA og Storbritannien har indledt – fortsætte – med uoverskuelige konsekvenser.

På overfladen forekommer den amerikanske økonomi stærk – med vækst og lav arbejdsløshed og derfor tilstrækkeligt ‘polstret’ til en mulig konflikt med Kina. Men som tallene viser, er dette en forhastet konklusion: USA’s økonomi lider af store skævheder, som forstærkes af den nuværende regerings afvikling af det globale system

Er Trump i færd med at udfordre Kina?

Det centrale spørgsmål på kort sigt er et andet: Nemlig om USA og Kina vil udvise logisk, rationel adfærd og således tilsidesætte overfladiske og impulsive tendenser til at afgøre modsætninger eller uenighed gennem konflikt – dvs.: brug af magt – og muligvis hård magt, endog militære midler (hård magt går ud på at tvinge et land til at gøre noget, som det ikke ønsker, og militære midler er et af flere instrumenter hertil).

Det er en slags spilteori for åbent tæppe [spilteori: modellering af magtspil mellem fx rivaliserende stater, som anvendes bl.a. i studiet af international politik, red.]. Begge ved, at en væbnet konflikt vil koste dem dyrt; men hvis en af dem kan tyrannisere den anden til at give efter, vil den pågældende vinde. I et sådant scenario er det vigtigt at læse modparten korrekt. Historien har talrige eksempler på, at det ikke er sket, hvilket har ført til misforståelser eller lignende med efterfølgende konflikt, ingen af parterne i virkeligheden ønskede.

I øjeblikket må risikoen for, at det går galt, desværre anses for håndgribelig, i lyset af hvem der p.t. udgør de politiske beslutningstagere i Washington – dvs. Trump og hans nærmeste. De er ikke just kendt for dyb historisk indsigt og stor visdom.

Kinas adfærd støtter antagelsen om, at ledelsen forstår landets økonomiske begrænsninger og ganske klart ser, at det ikke har økonomisk styre til at tage en konflikt med USA. Formodningen er derfor, at Kina vil manøvrere for at undgå en konflikt. Dagsordenen er fuld af økonomisk modernisering og teknologiske nydannelser samt en stribe andre samfundsmæssige spørgsmål, der gennem klodset eller forkert håndtering kan true det store riges stabilitet og dermed det kommunistiske partis (CCP) monopol på magten. Under præsident Clintons besøg i 1998 fortalte landets daværende præsident, Jiang Zemin, ham efter sigende under fire øjne, at Kina kun frygter en ting: indre social uro. Dermed advarede han også USA om ikke at opmuntre hertil – hverken direkte eller indirekte.

Der er – på basis af en række artikler og udtalelser – grund til at tro, at højreorienterede politiske grupper i USA ser en handelskrig som et instrument netop i dette prisme. Man kan være i tvivl om, hvor stor indflydelse de har. Men filosofien er klar: Undermineres Kinas økonomi, og forhindres landet i at restrukturere i retning af teknologi, vil den økonomiske

vækst falde, arbejdsløsheden stige, og social uro opstå. I denne optik vil det skabe en chance for, at CCP udfordres.

Denne teori er imidlertid et tveægget sværd.

Det amerikanske erhvervsliv ved bedre end nogen, hvor store interesser amerikanske multinationale virksomheder har i Kina. Omkring halvdelen af de 500 største virksomheders overskud kommer fra oversøisk aktivitet. Skal disse firmaer indrulleres i en større handelskrig med Kina, kræver det en betydelig kraftudfoldelse fra præsident Trumps side med risiko for, at virksomhederne vil støtte en anden præsidentkandidat i 2020.

I 2015 solgte amerikanske firmaer for 372 mia. dollars til USA – heraf blev varer for 233 mia. produceret i Kina af amerikanske firmaers produktionsenheder. Kinesiske firmaer solgte for 402 mia., hvoraf varer for blot 10 mia. blev produceret i USA. Opgjort på denne måde er det 'amerikanske' handelsunderskud ikke henimod 300 mia., som præsident Trump fastholder, men kun 30 mia. dollars.

Forskellen mellem værdien af et lands oversøiske investeringer, og hvad andre lande har investeret i det pågældende land, kaldes 'net international investment position' (NIIP). Kina er nummer tre på listen med en nettoposition på 1,7 bio. (1.700 mia.) dollars efter Tyskland og Japan. Men eftersom det kinesiske opsparringsoverskud er faldende, er det næppe sandsynligt, at opbygningen af NIIP kan fortsætte i det hidtidige tempo. Men afstanden til USA bliver alligevel større, fordi USA har haft opsparringsunderskud siden 1976 med den konsekvens, at landet efterhånden har naglet sig fast som verdens største debitoration med – en negativ NIIP på 8 bio. dollars svarende til ikke mindre 45 pct. af dets BNP.

En mulig vej ud af dilemmaet er, at USA hos sine internationale kreditorer anmoder om – eller kræver – en restrukturering af gælden. Dette er i realiteten en falliterklæring; men vil selvfølgelig blive sløret, eftersom ingen er interesseret i en sådan overskrift med uoverskuelige virkninger

På overfladen forekommer den amerikanske økonomi stærk – med vækst og lav arbejdsløshed og derfor tilstrækkeligt 'polstret' til en mulig konflikt med Kina. Men som tallene ovenfor viser, er dette en forhastet konklusion:

USA's økonomi lider af store skævheder, som forstærkes af den nuværende regerings afvikling af det globale system. Trumps regering afviser også systematisk at bruge de eksisterende institutioner til at danne en form for koalition, der kunne aftvinge økonomiske indrømmelser fra Kina.

Fra globalisering til regionalisering

Hverken et amerikansk forsøg på at klamre sig til posten som global leder eller kinesiske ambitioner om at afløse USA i denne rolle falder i tråd med de fundamentale økonomiske

forhold. Derfor er svaret på, hvad der nu sker, at den økonomiske globalisering er på vej ud. Den erstattes af noget andet – nemlig regionalisering.

Efterhånden som internationale organisationer bliver tandløse, forkaster nationalstaterne dem som relevante for at levere hjælp og sikkerhed. De bliver en torso [en afskåret overkrop, red.]. Stigende opmærksomhed tildeles regionale rammer. Og det er i en regional sammenhæng, man ser på suveræniteten og sikkerheden – både politisk, militært og økonomisk samt, ikke mindst, ift. nye parametre som terrorisme og cyberkrig. Et lands forhold til sine nabolande og den (eller de) ledende magt(er) i regionen overskygger globale forpligtelser og garantier.

USA hverken kan eller vil håndhæve lov og orden på den globale scene som en slags garantmagt. Det efterlader en stribe af små og mellemstore lande, herunder Danmark, i knibe. Vi bliver rådvilde, eftersom vi hidtil har set vores sikkerhed forbundet med netop et sådant amerikansk engagement.

Små og mellemstore lande vil i stedet konkurrere med hinanden inden for regionale rammer. Det sker, efterhånden som det regelbaserede system og en form for ligeværd mellem nationer – globaliseringens adelsmærke – skubbes til side af et system til fordel for den stærkeste og mest hårdhodede. Den ledende magt vil nøje overvåge de små og mellemstore landes aktivitet for at sikre sig fodslag med, hvad den stærkeste magt forventer. Er der fodslag, hjælper den stærkeste; er det ikke tilfældet, får den svage konsekvenserne at føle.

Verden vil aldrig mere se en global supermagt som det britiske imperium og USA

Regionerne og deres ledende magter vil respektere hinanden og deres omliggende interesser. Risikoen for store krige vil være overordentlig begrænset, fordi alle ledende regionale magter ved, at de ikke er stærke nok til at svinge sig op til rollen som global supermagt. Derimod vil krige, som vi ser det med stedfortræder i Syrien, vinde indpas.

Men overgangen fra globalisering til regionalisering bliver farlig og risikobetonet. En række nationalstater – som af USA blev presset til at acceptere en mindre rolle end den, de så for sig selv – fristes til at redressere disse forhold og skyde deres interesser frem. Men her vil de støde på andre lande, som tidligere regnede med USA's hjælp for at forhindre netop dette.

Al denne følelse på tænderne indebærer farer for væbnede konflikter, som kan eskalere, netop fordi den globale supermagt, USA, ikke længere står parat til at træde ind og forhindre det. Tyrkiets udenrigs- og sikkerhedspolitik inden for det seneste tiår er en illustration heraf [se artiklerne af Lars Erslev Andersen og Helle Malmvig i dette nummer, red.].

Slut med globale supermagter

Verden vil aldrig mere se en global supermagt som Det Britiske Imperium og USA. Ingen nation vil besidde økonomisk styrke til at udfylde en sådan rolle. Det er også tvivlsomt, om nogen nation vil have samme moralske magt som de to tidligere supermagter.

En økonomisk analyse peger på økonomisk regionalisering – med en eller to førende økonomiske magter inden for hver region til at slå tonen an. Handel og investeringer vil overvejende finde sted inden for regionen, som bliver mere selvstående – dvs. afkobler sig fra resten af verden, men uden at isolere sig. Det er vanskeligt at se, hvilken institutionel

struktur som vil nyde fremme; i særdeleshed balancen mellem et regelbaseret og et magtbetonet system.

De ledende magter inden for regionerne vil respektere hverandres interessesfærer med den konsekvens, at små og mellemstore lande vil finde det svært at søge partnere udenfor.

Der vil ikke være appetit for at skabe et nyt globalt system. De politiske og psykologiske vanskeligheder vil næppe kunne overvindes – herunder hvilket politisk system og hvilket økonomisk model der står som 'nummer et'.

Denne model synes bærbar indtil omkring 2035. På det tidspunkt vil Kina for alvor blive konfronteret med demografiske problemer, USA's tilbagetrækning som global supermagt vil være fuldbyrdet, og Indien vil melde sig på banen. Disse tre forhold vil afgøre, i hvilken retning verden herefter bevæger sig. ■

Kernen er simpelthen, at USA ikke længere har råd til at være en global magt. Dermed opstår et vakuum for resten af verden, og dette tomrum fyldes nu gennem regionalisering. Men overgangen fra globalisering til regionalisering bliver farlig og risikobetonet

Jørgen Ørstrøm Møller (f. 1944) er tidligere departementschef i Udenrigsministeriet og nu Visiting Senior Fellow, ISEAS Yusof Ishak Institute samt adjungeret professor på CBS og SMU. Han har bidraget med en række artikler og interviews til RÆSON.

Professor Kiichi Fujiwara: Nu skifter Japan til en hårdere – men usammenhængende – linje over for Kina (30.01.2019)

”Vi ser nogle klare geopolitiske spændinger, som fører til stor bekymring i Japan i forhold til Kina, men samtidig forsøger Japan og Kina at samarbejde imod USA i handelspolitikken. Abe er derfor splittet mellem på den ene side at samarbejde med Kina og på den anden at modarbejde Kinas aggressioner.”

Interview med Kiichi Fujiwara, professor i international politik ved Tokyos Universitet

RÆSON: Trump og USA har udfordret Kina økonomisk, men også Japan, USA's tætteste og mangeårige allierede i Asien, pålægges nu straftold og afkræves større militært ansvar. Hvad sker der i forholdet imellem Japan og USA og imellem Shinzō Abe og Trump?

FUJIWARA: Trump og Abe ser ud til at komme godt overens, til dels fordi Abe har været meget opmærksom på at kultivere deres forhold, allerede inden Trump blev præsident. Problemet for Japan og Abe er, at det personlige forhold ikke har udmøntet sig i en mere Japanvenlig amerikansk udenrigspolitik. USA har derimod trukket sig fra TPP [Trans-Pacific Partnership, red.] og indført tariffier på japanske varer. I forholdet mellem USA og Japan har Trump desuden understreget, at Japan skal øge sine forsvarsudgifter, dog ikke i samme omfang som NATO-medlemslandene. I den forbindelse har Trump gjort det klart, at hvis ikke Japan øger sine udgifter, kan man ikke forvente samme allianceforpligtelse fra USA som tidligere. Det betyder dog ikke, at Japan forholder sig negativt til USA; Japan betragter fortsat USA som en topprioritet i sin udenrigspolitik, særligt fordi den amerikanske indflydelse kan være med til at modarbejde den øgede trussel fra Kina.

RÆSON: Efter Japans køb af Senkakuøerne i Det Østkinesiske Hav i 2012 efterfulgt af flere års stridigheder med Kina har der været opblødning, i hvert fald økonomisk, senest markeret med topmødet mellem Xi Jinping og Abe sidst i oktober. Trumps protektionisme og udtrædelsen af TPP har ansporet denne udvikling. Er det realistisk, at den økonomiske opblødning fortsætter, givet de nuværende og historiske sikkerhedspolitiske og ideologiske spændinger imellem Kina og Japan?

FUJIWARA: Nogle argumenterer for, at når USA opfører sig hårdere imod Kina, vil Japan opføre sig blødere. Jeg er dog ikke sikker, da jeg mener, at det afhænger af, hvorvidt Japan har en sammenhængende politik over for Kina, og det mener jeg ikke, er tilfældet. Når det kommer til handel, er der stor bekymring om USA's tariffier imod Japan og Kina, og der er ingen tvivl om, at det har ført de to tættere sammen i et forsøg på at lave et fælles modtræk imod Trumps merkantilisme.

Samtidig er der geopolitisk stor opmærksomhed på Kinas militære kapabiliteter og krigsintegrerende cyber-teknologi. Og endelig er der et pres fra Kina imod Taiwan. Vi har derfor nogle klare geopolitiske spændinger, som fører til stor bekymring i Japan i forhold til Kina, men samtidig forsøger Japan og Kina at samarbejde imod USA i handelspolitikken. Det er tydeligt, at Japan og Abe er splittet mellem på den ene side at samarbejde med Kina og på den anden at modarbejde Kinas aggressioner.

Det er tydeligt, at Japan og Abe er splittet mellem på den ene side at

samarbejde med Kina og på den anden at modarbejde Kinas aggressio- ner

RÆSON: Det virker som en svær opgave, hvor Abe skal mestre en skrøbelig balancegang i forholdet til Kina ved subtilt at kritisere Kinas aggressive fremfærd og deres indenrigspolitiske situation, men samtidig opfordre til et bedre økonomisk forhold. Kan du uddybe, hvilket dilemma imellem økonomi og sikkerhed, Abe og Japan står i?

FUJIWARA: Det er åbenlyst en svær opgave, og der er ikke stor sammenhæng i Tokyos politik. Nogle mener, at Abe forsøger at forbedre forholdet til Xi Jinping, men det tror jeg ikke. Det kan godt være, at de ikke bekriger hinanden, men de stoler ikke på hinanden. Derfor kan jeg ikke se nogen langvarig løsning imellem de to regeringer. Desuden deler Japan mange af USA's bekymringer for implikationerne af Kinas økonomiske vækst. På dette punkt vil Japan gerne samarbejde med Trump-administration om at bekæmpe Kina. Selv når det kommer til handelspolitik, er Japans position altså delt.

Geopolitisk er der sket en tydelig og eksplosiv udvikling, som har forværret forholdet mellem Kina og USA på ganske kort tid. I begyndelsen af oktober holdt Mike Pence en efterhånden meget kendt tale på Hudson Institutet, hvor han fremlagde en omfattende og meget aggressiv politik over for Kina. Tokyos reaktion var delt: På den ene side var man vilde med, at Pence understregede betydningen af allierede og dermed USA's støtte til Japan, men på den anden side så man det som en optrapning af den økonomiske konflikt, der kan ende i en ny koldkrigstilstand. Det sker alt sammen meget hurtigt i øjeblikket. Arrestationen af Huawei's regnskabschef, Meng Wanzhou, var baseret på Trump-administrationens ønske om, at Canada greb ind. Det overraskede mange i Japan, hvor der ganske vist har været bekymring over de kinesiske teleselskaber, men anholdelsen af et ledende medlem af en af Kinas største virksomheder virkede som en åben konfrontation. Fordi det hele sker så hurtigt, er der en følelse af både overraskelse og usikkerhed i Japan.

RÆSON: Trump og Abe virker til at komme godt ud af det med hinanden. Samtidig er der dem, som mener, Japan før eller siden vil ende i en krig mod Kina. Tror du, USA vil hjælpe Japan, hvis Japan kommer i militær konflikt med Kina?

FUJIWARA: Det er et worst case-scenario. Japan er helt klart interesseret i USA's afskrækkende kapaciteter og store tilstedeværelse i regionen, som kan holde Kina stangen. Men det betyder ikke, at Japan ønsker en krig. Ikke desto mindre er der en sandsynlighed for, at det kan ske. Hvis det handler om øerne i Det Sydkinesiske Hav, kan aggressionerne fra Kina potentielt fremprovokere et modsvar fra Japan, hvis ikke USA, men jeg tror ikke, at lige netop dette spørgsmål kan føre til en åben krig imellem Kina og Japan eller imellem Kina og USA.

Hvis der derimod er en rød linje, er det Taiwan. Hvis Kina udfordrer Taiwans sikkerhed, vil USA højst sandsynligt reagere. Tilsvarende vil Kina reagere, hvis USA overskrider grænser i Taiwan [ved at opbygge en militær tilstedeværelse i landet, red.]. En sådan situation vil Sydkoreas Moon Jae-in og Abe begge bryde sig meget lidt om, men Moon Jae-in vil ikke engagere sig. Abe vil derimod være nødt til at reagere med forebyggende handlinger, og det vil ikke bare skabe en voldsom reaktion i den japanske befolkning, men højst sandsynligt kunne føre til hans afgang. Ikke desto mindre er Abe villig til at tage den slags chancer.

Hvis Kina udfordrer Taiwans sikkerhed, vil USA højst sandsynligt reagere. Tilsvarende vil Kina reagere, hvis USA overskrider grænser i Taiwan

RÆSON: Trods USA's økonomiske og militære pres virker det til, at Abe har et tættere forhold til Trump end til Xi. Hvilke sammenfald er der imellem Trump og Abe?

FUJIWARA: Der er flere forskelle. Det ene er deres forhold til deres regering og statsapparatet. Trump har været uprofessionel i sit forhold til sin stab og parlamentet. Han forsøger at tage initiativ, men agerer imod protokollen især i sin udenrigs- og sikkerhedspolitik. At mødes med Kim Jong-un var bestemt ikke en beslutning fra administrationen, men fra Trump selv. Abe er anderledes. Han er en mere traditionel japansk politiker, i den forstand at han forsøger at gøre maksimalt brug af bureaukratiet, og mange af hans politikker er baseret på bureaukratiske forskrifter. Der er dog også ligheder, især i deres karaktertræk. De ønsker begge at være i front og personalisere alle beslutninger, hvilket er anderledes end tidligere japanske premierministre, hvis personlige engagement har været mindre.

Ideologisk er Abe – ligesom Trump – konservativ, hvilket Trump lader til at påskønne. Vi skal dog huske, at Abe samtidig er en pragmatiker; Abe forsøgte at udbrede sine konservative idéer, da han blev valgt, men det gik ikke godt, hvorefter han ændrede sit politiske fokus. Hvis Abe har fokus på noget særligt lige nu, er det blot at bevare magten. Han har således været forbeholdende med at åbne for sine mest konservative synspunkter, hvilket kunne fremme en reaktion fra Kina og Sydkorea, hvis ikke USA og EU.

Abe er en professionel og pragmatisk leder. Det ser vi ikke med Trump, som har et stort temperament og en tendens til at fare i flint, hvis han ikke får sin vilje. Det er fx svært at forstå, hvorfor han satte arrestationen af Huaweis Meng Wanzhou på forhandlingsbordet med Kina, da det er en overskridelse af retsvæsenets uafhængighed. Den slags ser vi ikke med Abe.

RÆSON: Hvad var Abes største indenrigs- og udenrigspolitiske problemstillinger, da han tiltrådte som premierminister? Og i hvilken udstrækning har han haft succes med at løse disse udfordringer?

FUJIWARA: Abes største udfordringer var økonomien og politisk ustabilitet. Inden Abes tiltrædelse havde Japan lidt under en lang periode med økonomisk stagnation, og hvis der er noget, som vinder støtte i den japanske befolkning, er det en stærk økonomi.

Det andet væsentlige fokuspunkt var at bevare magten. Inden Abes tiltrædelse havde Japan haft en årrække med ofte skiftende premierministre enten hvert eller hvert andet år. Det var i sig selv en kilde til politisk skrøbelighed og Japans aftagende politiske indflydelse.

På disse to områder har Abe været ganske succesfuld. Økonomien er ikke stærk, men den er mere stabil end tidligere, og alene den kendsgerning, at Abe nu har holdt fast i magten i snart seks år, er en markant bedrift i en japansk sammenhæng. Når det er sagt, har Abes personlige agenda været mindre succesfuld. Han ønskede tre ting: Den første var at ændre forfatningen. Den anden at lave en fredsaftale med Rusland og få Kurilerne tilbage [Kurilerne er en række øer, der skiller det Okhotske Hav fra det nordlige Stillehav. Øerne blev erobret af Sovjetunionen i 1945, red.]. Den tredje var at få bortførte japanske fanger tilbage fra Nordkorea. Ingen af delene er lykkedes. Abe har således været succesfuld i at løse Japans store

udfordringer ved at forbedre økonomien og sikre politisk stabilitet, men hans personlige projekter er mislykkedes.

Økonomien er ikke stærk, men den er mere stabil end tidligere, og alene den kendsgerning, at Abe nu har holdt fast i magten i snart seks år, er en markant bedrift i en japansk sammenhæng

RÆSON: Abe var særligt i sine første år ved magten kendt for sit rejsende diplomati og dermed Japans synlige tilstedeværelse på verdensscenen. Hvordan ser det ud nu?

FUJIWARA: Abe har rejst over hele verden og besøgt alle ASEAN-landene mindst to gange. Med den relativt stabile økonomi og Abes fastholdelse af magten har Abe på sin vis fået Japan tilbage på verdenskortet, hvilket virker til at gøre ham stolt. Spørgsmålet er, om den store tilstedeværelse og de mange rejser faktisk har udvidet Japans bløde magt ift. andre lande? Det tror jeg, at vi må være forsigtige med at konkludere.

Abes fokus på aktivt diplomati er en reaktion på Kina, som med succes har udvidet sin politiske kapital igennem succesfuldt diplomati over for ikke bare USA, men også Europa og de store udviklingslande i Afrika, Mellemøsten og Latinamerika. Japan blev ladt tilbage af Beijings udvidede relationer, men nu er Tokyo måske tilbage på kortet på grund af Abe. Samtidig er der stor international bekymring om Kina, men det betyder ikke, at andre nationer pludselig er mere villige til at samarbejde med Japan i deres politik over for Kina. Selv om der er en udbredt skepsis over for Kina, ikke kun i Sydøstasien, men også i Europa, har det ikke nødvendigvis øget Japans mulighed for at samarbejde med europæiske nationer.

Derfor er idéen om Abes hårdt tjente genrejsning af Japans omdømme selvopfyldende; Japan kan måske godt opnå større anseelse og indflydelse, men det betyder ikke, at andre lande vil samarbejde mere med Japan. Tværtimod er mange påpasselige i tilgangen til Kina. Lige nu er det nemmere at samarbejde med Japan end med Kina, men jeg tror, at det gradvist vil ændre sig, fordi Japan har ændret sin politik over for Huawei, hvilket helt bestemt vil irritere Kina. Abes position over for Kina kommer til at blive endnu mere vigtig i den kommende tid.

RÆSON: Store dele af Japans sikkerhedspolitik virker til at være direkte forbundet til Abe. Hvor sikkert sidder han som premierminister?

FUJIWARA: Abe kan være rolig, fordi han ikke møder stor modstand fra en mildt sagt fragmenteret opposition. Faktisk er ret mange villige til at samarbejde med Abe og hans liberaldemokratiske parti (LDP), som er i en stærk position. Derudover er der ikke nogle seriøse konkurrenter til Abe i hans eget parti. Abe har dog ét klart problem, idet han ikke nyder overvældende opbakning blandt befolkningen. Japans befolkning er enormt omskiftelig og ustabil i øjeblikket, og derfor vil jeg heller ikke være overrasket, hvis Abe mister yderligere støtte i befolkningen, til trods for at der ikke er en klar udfordrer.

RÆSON: Helt væsentligt for Abes virke som regeringsleder er ønsket om at ændre Artikel 9 i forfatningen [Japans ret til at opretholde en hær og føre krig, red.], Det er fortsat en klart italesat ambition med en forfatningsændring, og man har allerede

omfortolket og forvredet forfatningen flere gange og lavet sikkerhedspolitiske reformer, som har givet militæret flere beføjelser og større synlighed. Hvor sandsynligt er det, at Artikel 9 ændres, givet det nuværende indenrigspolitiske miljø, både parlamentarisk og i befolkningen?

FUJIWARA: Lige nu er det usandsynligt, at forfatningen bliver ændret, og hvis det sker, bliver ændringen ikke i Artikel 9, til trods for at det har været det centrale fokus i debatten. Det skyldes, at Artikel 9 har stor støtte i den japanske befolkning. Fortalerne for en ændring er endnu i undertal, og tilhængerne af forfatningen er kun blevet flere. I parlamentet er der mange, som støtter en omskrivning af både forfatningen og Artikel 9, men der er ganske enkelt stort skel mellem parlamentet og befolkningen.

Det er Abe godt klar over. På den ene side ønsker han derfor at berøre emnet og komme tættere på en ændring, men han er samtidig nødt til at forholde sig til den politiske virkelighed. Samtidig skal han næste år foretage en skattereform, hvilket bliver uhyre upopulært og betyder, at han skal forberede sig på et fald i popularitet. En ændring i forfatningen vil derfor ikke være særlig brugbar for ham i øjeblikket. Vi ser derfor en modstilling mellem Abe som pragmatiker på den ene side og Abe som idealist på den anden. Jeg tror derfor ikke, at forfatningen kommer til at ændre sig i de kommende år.

Nordkorea er den største trussel. De har foretaget adskillige langdistance missilprøvesprængninger, som kommer meget tæt på Japans grænser og fastland

RÆSON: Nordkorea bliver kaldt den mest seriøse trussel for Japan i den seneste sikkerhedspolitiske hvidbog. Er du enig i den vurdering?

FUJIWARA: Nordkorea er den største trussel. De har foretaget adskillige langdistance missilprøvesprængninger, som kommer meget tæt på Japans grænser og fastland. Det er en provokerende handling, der direkte udfordrer Japans sikkerhed. På den anden side skal vi huske, at Japan har samarbejdet med USA om sin udenrigspolitik, og Nordkorea vil derfor hævde, at man blot har reageret på, at Japan selv har været udfarende og optrappet konflikten. Det vil i så fald være et sikkerhedsdilemma, hvor man i et forsvar af sig selv ender med at gøre yderligere skade på sig selv. Det er dog rimeligt at sige, at Nordkorea er den mest aggressive part. Til sammenligning har Kinas aggressioner ikke været rettet mod japansk grund, ligesom Japans handlinger heller ikke har været rettet mod Kinas fastland.

RÆSON: Japan er længe blevet opfattet som demokratisk bannerfører i regionen. Kan Japan med alle disse udfordringer omkring sig samt sin egen gradvise militære oprustning, senest med hangarskibe og opgraderede militærfly, fortsætte i denne rolle, eller vil man se, at Japan i højere grad går på kompromis med sine demokratiske retningslinjer?

FUJIWARA: Jeg er glad for, at du kalder Japan for en demokratisk bannerfører i Asien, men jeg er ikke sikker på, at Japan har dét omdømme, til trods for at man har ret stor støtte blandt ASEAN-landene. Ikke desto mindre er forestillingen om Japan som en aggressor i den næste store krig klart aftaget. Japans demokrati er ikke så anerkendt, som det burde være, men

Japan har vist sig villig til at arbejde multilateralt og inkludere mange mindre lande i processen. Det har skabt velvilje og respekt hos landene i ASEAN.

Det kan se ud til, at Japan skifter til en hårdere linje, både i sin retorik og sin opførsel over for især Kina, men Japan skal fortsat ses som den mindst aggressive part i regionen sammenlignet med Kina og Nordkorea. Det kan være en kilde til yderligere støtte. Japan er samtidig etableret som en relativt stabil økonomi. Der er hverken buldrende vækst eller stor social forandring i Japan. Det giver en fornemmelse af stabilitet, hvilket gavner Japans omdømme i Asien. ■

Det kan se ud til, at Japan skifter til en hårdere linje, både i sin retorik og sin opførsel over for især Kina, men Japan skal fortsat ses som den mindst aggressive part i regionen sammenlignet med Kina og Nordkorea

Kiuchi Fujimura (f. 1956) er professor i international politik ved Tokyos Universitet. Han er tidligere studerende ved Yale Universitet og har skrevet og redigeret flere bøger om Japans sikkerhedspolitik og forhold til USA siden afslutningen på 2. Verdenskrig.

Professor Thomas Weiss: Hvis Syrien reelt var vigtig, ville stormagterne handle udenom FN's Sikkerhedsråd (08.02.2019)

”På papiret er FN bestemt stadigvæk vores bedste håb, fordi det giver fælles værdier og ambitioner. Det er den nuværende konfiguration og produktivitet, som ikke er fyldestgørende, men det er alt, hvad vi har.”

Interview med Thomas G. Weiss

RÆSON: Hvad er FN's vigtigste rolle i dag?

WEISS: Den vigtigste rolle for FN er at være en universel organisation, der nyder en bred anerkendelse fra en lang række lande – mit eget land [USA, red.] undtaget i disse dage. Et sted, hvor der er mulighed for at tale om problemerne, og et sted, hvor der ikke er noget, som ikke er på dagsordenen. Problemet med det – som også er FN's store svaghed – er, at der ikke kan gennemføres noget uden Sikkerhedsrådets accept.

Vi lever i en tid, hvor der er flere og flere problemer: pandemier, ebola, finanskriser, spredningen af masseødelæggelsesvåben, terrorisme, og listen fortsætter. Det er problemer, som Danmark ikke kan løse på egen hånd – og det samme gør sig gældende med USA, selvom de lader som om, at de kan. FN blev skabt for at skabe international fred og sikkerhed, men også for at løse en lang række andre problemer, som ikke nødvendigvis er sikkerhedspolitiske, fx nogle af dem jeg lige har nævnt; og det todelte fokus er vigtigt at holde fast i fremover.

FN har to primære roller: En af dem er at producere store idéer, normer, principper og standarder på globalt plan. Den anden er at levere feltoperationer og bistand primært i udviklingslande.

RÆSON: Har FN stadig den normative [værdimæssige, red.] rolle?

WEISS: Ja, det mener jeg. Emnerne for de aktiviteter, som FN er involveret i, kan som sagt ikke koges ned til sikkerhedspolitik. Når vi taler om normer, principper og standarder, er det alt fra at sætte standarder for kvinders rettigheder til at fastsætte mål for fattigdomsreduktion i FN's 17 verdensmål.

Når man derimod taler om sikkerhedsoperationer, som er underlagt medlemslandes beslutninger og finansieringer samt de fem vetoer, så er det vanskeligt, hvis ikke umuligt, at enes om én enkelt normativ standard. På den anden side sætter Sikkerhedsrådets handlinger en dagsorden for den internationale sikkerhedsarena. Sikkerhedsrådet er på den måde ejendommeligt – det håbløse Sikkerhedsråd, som ikke kan løse den forfærdelige humanitære krise i Syrien, er det samme organ, som vender sig mod FN for at slippe af med kemiske våben. Når jeg taler om at sætte normer, principper og standarder, så peger jeg på bestræbelser på at gøre det på globalt plan – forhandlingen af Paris-aftalen var fx et stort normativt skridt.

FN er i en vedvarende finansiell krise. De ressourcer, der er tilgængelige for at løse de globale problemstillinger, organisationen står overfor, er latterligt småt i forhold til problemernes størrelse

RÆSON: Hvilke udfordringer er de vigtigste og vanskeligste for FN's fremtid?

WEISS: Det er en lang liste. FN er i en vedvarende finansiell krise. De ressourcer, der er tilgængelige for at løse de globale problemstillinger, organisationen står overfor, er latterligt småt i forhold til problemernes størrelse. Der er hyppige politiske kriser, eksempelvis Kina og Rusland, der vetoer alt vedrørende Syrien, og USA, der vetoer alt vedrørende Israel/Palæstina. Det er efter min opfattelse vigtigt, at institutionen skal trimmes og koncentrerer sig om, hvor den reelt kan gøre en forskel i stedet for at sprede sig for tyndt ud.

Den todelte rolle, som jeg nævnte tidligere, har ikke ændret sig fra begyndelsen, og jeg ser stadig især det universelle aspekt – at institutionen sætter internationale standarder og normer – som ekstremt vigtigt, men på operationssiden er det u hensigtsmæssigt, at organisationen er så tyndt spredt ud i alle udviklingslande. Efter min opfattelse skal FN fokusere på færre – lad os sige 40-50 af de fattigste og mest krigshærgede lande i verden. Dét er den største udfordring. Men det kommer ikke til at ske, fordi de øvrige udviklingslande ikke ønsker at miste de ressourcer, og fordi folk i organisationen ikke vil miste deres job. Intet af dette vil i øvrigt ændre sig uden en stærk leder, som kan ryste organisationen, og efter ti år med Ban Ki-moon i spidsen havde FN efter min opfattelse hårdt brug for en person til at ruske den op. Jeg og mange andre mennesker havde forventninger til António Guterres, som utvivlsomt var urealistiske, men med det sagt har han ikke rigtig gjort meget i sine første to år som generalsekretær – hans hvedebrødsdage er officielt forbi. Trump-administrationen fortsætter med at stramme den finansielle skrue, hvilket har resulteret i en finansiell krise i FN, og de andre medlemslande vil ikke løfte slæbet for USA, så spørgsmålet er, hvorvidt han vil bruge denne krise til at gøre, hvad der bør gøres. Jeg troede, at han kunne, men jeg er ikke længere sikker. Min seneste bog hedder “Will the World Be Better Without the UN?”, og lige nu har vi en reel test af min tese: At verden ville være meget værre uden FN.

RÆSON: Men hvad foreslår du, at en generalsekretær bør gøre – skal FN styrkes militært eller økonomisk?

WEISS: FN's historie som ansvarlig for at opretholde international fred og sikkerhed er meget blandet. Der har tydeligvis været nogle store fiaskoer. I øjeblikket kan du nævne Myanmar, Yemen, Centralafrika m.fl., men der har også været øjeblikke, hvor FN rent faktisk var essentiel. I min bog argumenterer jeg for, at vi også er nødt til at fortælle de positive historier. Der er fx kun få mennesker, som forstår, hvilken rolle U Thant [daværende generalsekretær i FN, red.] spillede under Cubakrisen, men hvis du kigger i arkiverne, sagde både Kennedy og Khrusjtjov, at FN var en vigtig faktor i løsningen af krisen. For at opsummere: Voldtægten af børn i Centralafrika er ikke noget, jeg er stolt af, men elimineringen af sygdommen kopper er.

Det oprindelige fokus i charteret var på fred og sikkerhed, men FN kommer ikke til at erstatte nationale hære. Derfor er meget af FN-systemet afsat til social og økonomisk udvikling, og det er her, hvor hovedparten af finanserne bliver brugt – men nu ændrer det sig. Nu bliver flere og flere penge brugt på humanitær nødhjælp. Efter min mening bør FN blive mere fokuseret på humanitær hjælp og fredsbevarelse i krigshærgede lande og mindre fokuseret på udvikling.

RÆSON: Terrorisme er en trussel mod FN's kernesøjler (menneskerettigheder, fred og sikkerhed, og udvikling). Hvordan skal FN bekæmpe det?

WEISS: Terrorisme er centralt for fred og sikkerhed. FN's primære rolle skal være at påpege terrorismens internationale dimensioner, men operationelt vil FN's hænder være bundet, da

medlemslandene ikke vil overgive terrorefterretninger til FN, fordi det også er et så centralt spørgsmål for den nationale politik. Bekæmpelsen af terrorisme er ikke noget, jeg sætter min lid til FN om.

Det virker til, at den første ting, der ofres i terrorbekæmpelse, er menneskerettigheder. FN's rolle her vil være at forsøge at minde regeringer om, at ikke alt retfærdiggør misbrug af menneskerettigheder

RÆSON: I de sidste par år har der været en løbende debat om balancen mellem beskyttelsen af menneskerettigheder og terrorbekæmpelse – hvordan kan man bedst opretholde den balance?

WEISS: Det virker til, at den første ting, der ofres i terrorbekæmpelse, er menneskerettigheder. FN's rolle her vil være at forsøge at minde regeringer om, at ikke alt retfærdiggør misbrug af menneskerettigheder, samt at overvåge overtrædelser af menneskerettigheder og råbe mere op om disse overtrædelser.

Jeg redigerede en bog efter 11. september, der analyserede, hvad menneskerettighedsdimensionen af krigen mod terrorisme ville betyde. Bogen blev udgivet i 2003, og farerne har ikke rigtig ændret sig siden da. Det er stadig et afgørende problem, og amerikanernes krænkelser i Irak og Abu Ghraib er et helt sikkert tegn på, at menneskerettighederne til stadighed er terrorbekæmpelsens største offer. FN's rolle vil være at sige, at der er begrænsninger for disse bestræbelser, samt at udstille stater til spot og spe, hvis ikke de overholder menneskerettighederne. Den globale offentlige udskamning er et af FN's mest effektive våben – og måske i virkeligheden deres eneste. I øjeblikket ser jeg meget få beviser på, at vi gør netop det. Menneskerettighedsrådet er arenaen, hvor disse problemstillinger skal løses. Jeg er ikke sikker på, hvad Michelle Bachelet [FN's nuværende menneskerettighedskommissær, red.] vil gøre, men Menneskerettighedsrådet spiller den centrale rolle i det her spørgsmål.

RÆSON: Siden FN's stiftelse i 1945 er antallet af medlemslande steget fra 50 til 193. Hvilke muligheder og udfordringer har det givet FN?

WEISS: Den eneste forfatningsmæssige ændring i FN's historie har øget antallet af lande i FN's Økonomiske og Sociale Råd og i Sikkerhedsrådet for at afspejle både afkolonialiseringen og væksten i antallet af lande i verden. Ikke desto mindre har der dagligt været opfordringer til at ændre Sikkerhedsrådet i overensstemmelse med den geopolitiske virkelighed i det 21. århundrede. Alle er enige om, at Sikkerhedsrådet repræsenterer verden af 1945, men der er ingen løsning, der løser flere problemer, end den skaber. Jeg skrev en artikel i 2003, der forklarede, hvorfor der ikke ville komme nogen reform af Sikkerhedsrådet, og de har gentagne gange bedt mig om at genskrive den, men det er nøjagtig den samme historie i dag som dengang. Du skal få lande med magt til at afgive magt. Det eneste, der måske sker, er, at flere stormagter (fx Tyskland, Brasilien, Japan, og Sydafrika) skal sidde mere regelmæssigt i rådet. Jeg tør sågar sige, at der aldrig kommer til at være nogen forfatningsmæssig ændring vedrørende Sikkerhedsrådet.

RÆSON: De interne stridigheder i Sikkerhedsrådet lammer FN's handlingsmuligheder, hvad angår Syrien. Hvordan skal FN løse dette problem?

WEISS: Sikkerhedsrådet handler, som det er designet til at handle. Jeg gjorde mig temmelig upopulær i 2011, da mit forslag ift. Syrien var, at Vesten skulle handle, som NATO handlede i Kosovo. Der var et dobbelt veto fra henholdsvis Kina og Rusland i Kosovo, men NATO intervererede med den enstemmige beslutning. Det forekommer mig, at hvis der ikke er enighed mellem de fem permanente lande, så vasker man enten sine hænder rene for en krise, eller også finder man en alternativ løsning. Jeg argumenterede for, at Rwanda var et værre resultat end Kosovo – fordi NATO's intervention var et skridt i den rigtige retning, da FN blev lammet. Hvis Syrien reelt var vigtig, ville stormagterne handle udenom Sikkerhedsrådet. For nuværende leder Vesten efter en god undskyldning. De ønsker ikke at gøre noget, og Sikkerhedsrådet giver dem en bekvem undskyldning.

Hvis Syrien reelt var vigtig, ville stormagterne handle udenom Sikkerhedsrådet. For nuværende leder Vesten efter en god undskyldning. De ønsker ikke at gøre noget, og Sikkerhedsrådet giver dem en bekvem undskyldning

RÆSON: Men er det ikke en gråzone at gå ned ad den vej?

WEISS: Der er forskellige forslag med hensyn til tilsidesættelsen af vetoretten for humanitære spørgsmål. Problemet med dette er, at din humanitære krise ikke nødvendigvis er min. Jeg ser ingen politisk støtte til at komme rundt om reglerne for humanitær intervention. Så vi er efterladt med det rodede og impotente Sikkerhedsråd. NATO kunne have intervereret i Syrien, men nu har Rusland et stærkt fodfæste, og ingen vil løbe den risiko længere – det kunne og skulle være sket tidligere.

RÆSON: Kunne det betyde, at vetoretten er en sikkerhedsforanstaltning, der er bedre end alternativet? Fx i Syrien, hvor konflikten kunne have forvandlet sig til en endnu større stedfortræderkrig, end den vi ser nu?

WEISS: Ja, absolut. Det er den indbyggede fordel i vetoretten. Hvis ikke vetoretten var gældende som en sikkerhedsventil, ville vi risikere en endnu større konflikt i Syrien, hvilket ville gøre tingene værre snarere end bedre.

RÆSON: Hvordan påvirker problemerne i Sikkerhedsrådet FN's effektivitet og dets troværdighed?

WEISS: Det afhænger af det konkrete emne. FN's hæmning ift. at handle i Syrien er helt sikkert et nederlag, og de fleste forstår ikke, hvad Sikkerhedsrådet laver på det spørgsmål, så jeg tror, at det har skadet FN's offentlige image. FN fortæller ikke sine egne historier effektivt. I øjeblikket er det offentlige billede af FN temmelig forfærdeligt. Der er også solskinshistorier såsom Paris-aftalen og ebola-krisen, hvor medlemslandene går sammen og løser globale problemstillinger, hvilket er det mest grundlæggende formål med institutionen.

RÆSON: Hvis vi ser på de sidste fem år, har vi set mange eksempler på det modsatte: At medlemslandene handler efter egne interesser.

WEISS: Ja, det kan du have ret i.

RÆSON: Er det en sejr for realisterne [en klassisk teoretisk skole inden for international politisk teori, der fokuserer på nationalstaterne som rivaler snarere end betydningen af samarbejde, red.]?

WEISS: Realistens holdning er, at den eneste ting, der betyder noget, er en given stats magt. Jeg vil argumentere for, at stater gør en lang række ting for at fremme samarbejde; de afgiver fx magt i Verdenshandelsorganisationen. Men som sagt står vi overfor en reel test af min idé om, at verden ville være meget værre uden FN. Der er et rigtig godt citat af Kevin Rudd [forhenværende premierminister i Australien, red], der argumenterede for, at den mest forestående fare er, at FN er en så antaget del af verdensordenen, og at man derfor ikke forstår, hvilken forskel FN har gjort i en lang række konflikter, før den forsvinder eller bliver ubetydelig.

Den mest forestående fare er, at FN er en så antaget del af verdensordenen, og at man derfor ikke forstår, hvilken forskel FN har gjort i en lang række konflikter, før den forsvinder eller bliver ubetydelig

RÆSON: Er der en tillidskrise i FN?

WEISS: Det tror jeg ikke. Hvis du spørger de fleste danskere, hvordan deres uge har været påvirket af noget, der er sket i FN, ville de ikke kunne svare. Derfor tror jeg ikke, at mistillid til institutionen er udbredt. Ledere kan faktisk skabe mere mistillid – Trump, Bolton og Pompeo gør, hvad de kan for at underminere tilliden til internationale institutioner og idéen om multilateralt samarbejde af enhver art. Men i det amerikanske midtvejsvalg var FN og multilateralisme ikke mærkesager i valgkampen. Det var heller ikke tilfældet under valgkampen i 2016. Jeg tror, at Trump bliver så distraheret af andre politiske sager over det kommende år af en Demokratisk kongres, der jagter og overvåger ham, at han ikke vil have meget tid til at angribe FN.

RÆSON: Hvad med den brede offentlighed, der bliver mere og mere distanceret fra FN på grund af det tunge bureaukrati?

WEISS: Jeg tror, at der er en grundlæggende kedsomhed i offentligheden, snarere end en aktiv mistillid. Man kunne argumentere for, at der er også en voksende mistillid til EU. Der er mange farlige tegn, men jeg synes, det er anderledes for FN, fordi det ikke påvirker så mange menneskers liv direkte, som EU gør. FN er mere fjernt for de fleste mennesker.

RÆSON: Hvordan ser FN ud ti år fra nu?

WEISS: Det bedste scenarie vil være, at FN vil gøre færre ting på den operationelle front – men til gengæld gøre dem bedre. Og være mere synlige og fremtrædende med hensyn til den normative rolle.

Det værste scenarie vil være en udbredelse af det, der sker med UNESCO nu [hvor bl.a. USA under Trump har trukket sig fra institutionen, red.]. Institutionen forsvinder ikke, men vil kun have halvdelen af det budget, det havde engang og dermed risikere at falme ud i periferien.

RÆSON: For at runde af med John F. Kennedys berømte ord “FN er vores sidste, bedste håb” – er det stadigvæk tilfældet?

WEISS: Det er faktisk et godt spørgsmål. På papiret er FN bestemt stadigvæk vores bedste håb, fordi det giver fælles værdier og ambitioner. Det er den nuværende konfiguration, og dens nuværende produktivitet, som ikke er fyldestgørende, men det er alt, hvad vi har. Jeg tror ikke, vi ville gøre det bedre, hvis vi skulle forsøge at designe noget nyt; vi ville endda nok få noget, der er værre.

Den bedste måde at afslutte på er med et citat, der tilskrives Dag Hammarskjöld: FN “var ikke designet til at bringe os til himlen, men til at redde os fra helvede”. Vi ville have det meget værre uden. ■

**Jeg tror ikke, vi ville gøre det bedre,
hvis vi skulle forsøge at designe no-
get nyt; vi ville endda nok få noget,
der er værre**

Thomas G. Weiss har en M.A. og en Ph.d. fra Princeton og en BA fra Harvard. Dr. Weiss er Professor ved kandidatinstitutionen ved City University i New York, og en førende ekspert indenfor FN og humanitær intervention.

Mrutyuanjai Mishra: Trumps tilbagetrækning fra Afghanistan risikerer at føre til storkrig mellem Indien og Pakistan (25.02.2019)

Den dag, USA forlader Afghanistan, og jihadisterne fra Pakistan ikke længere har noget at gøre i det hærgede land, frygter Indien, at man igen vil opleve terroraktiviteter i Kashmir-området, som man gjorde den 14. februar i år. Det kan få skrækkelige følger.

Syd- og Sydvestasien – altså lande som Afghanistan, Pakistan, Indien, Iran, Usbekistan, Tadsjikistan, hvoraf flere grænser op til stormagter som Rusland og Kina – er et meget komplekst område. Afghanistan har været i en mere eller mindre krigslignende tilstand i snart 40 år. Før vi kan tale om varig fred i regionen, er vi imidlertid nødt til at forstå området og især spillet mellem de store magter og deres interesser samt de etniske grupperinger, som gør, at området har en af de mest heterogene befolkninger i verden. Før 1947 – hvor der blev vendt op og ned på regionen – var Syd- og Sydvestasien et meget integreret område, som fx Norden er i dag. Men i dag er Syd- og Sydvestasien et af de mindst sammenhængende områder i verden. Omkring en halv million indiske soldater og lige så mange pakistanske bevogter grænsen mellem de to betydningsfulde lande, og det er ikke tilladt at transportere eller handle med varer over grænsen. Heller ikke almindelige civile har fri bevægelighed.

For et par uger siden holdt en delegation fra Taliban møde med amerikanerne for at diskutere Afghanistans fremtid efter Trumps udmelding om at trække store dele af de amerikanske soldater ud af Afghanistan, og for omkring en måned siden holdt Taliban for anden gang i løbet af få måneder et møde med en russisk delegation i Moskva. Selvom den tidligere afghanske præsident Hamid Karzai denne gang var til stede, var der ingen officiel repræsentation fra den nuværende afghanske regering og præsident Ghani.

Amerikanerne er trætte af deres længstvarende krig, som i alt har været 18 år, og de ser frem til, at de fleste af de tilbageværende soldater snart vender hjem. I første omgang er der tale om en halvering af det nuværende antal tropper fra 14.000 til 7.000, og senere vil de trække sig helt ud af landet. Der er endnu ikke fastsat en slutdato for tilbagetrækningen, men forhandlingerne er i fuld gang.

Da Vesten invaderede Afghanistan for at fange Osama Bin Laden i 2001, var det en alliance, som bestod af tajikker, hazarere og usbekere, der primært bor i den nordlige del af Afghanistan, som hjalp de vestlige lande. De afghanere, der protesterer mod Trumps forsøg på at indgå fred med Taliban, har oftest farsi-talende baggrund, og de støtter den nuværende afghanske regering. Talibanerne udgør en anden befolkningsgruppe – de består næsten udelukkende af pashtunere.

Hvorfor skulle Taliban ikke forsøge at overtage hele landet, når amerikanerne forlader det?

Selvom Taliban har erobret landområder i Afghanistan, der svarer til ca. halvdelen af landet, er der stadigvæk store byområder – især hovedstaden Kabul – der er under den afghanske regerings kontrol. Men det er en usikker balance. Hvorfor skulle Taliban ikke forsøge at overtage hele landet, når amerikanerne forlader det?

Grunden til, at den afghanske Taliban-bevægelse stadig står så stærkt er, at den har kunnet angribe og derefter flygte tilbage til Pakistan og få lov til at gemme sig der. Pakistan har hele tiden haft interesse i at støtte Taliban, fordi det fremmer landets strategiske interesser, og Taliban kan kun blive ved med at begå spektakulære terrorangreb på grund af den pakistanske støtte, der består af våben og penge. Pakistan bruger så mange midler på militærbudgettet, at Bangladesh, som tidligere holdede langt bagefter Pakistan på alle mulige parametre, har overhalet Pakistan på Human Development-indekset.

Indien har til gengæld givet den afghanske regering tre milliarder dollars til investeringer i infrastruktur, fordi man i Indien mener, at den afghanske regering fremmer indiske interesser i landet og holder jihadisterne væk fra indisk territorium – eller i det mindste holder dem engageret i områder, der er langt væk fra Indiens grænser til Pakistan. Den dag, USA forlader Afghanistan, og jihadisterne fra Pakistan ikke længere har noget at gøre i det hærgede land, frygter Indien, at man igen vil opleve terroraktiviteter i Kashmir-området – og det var lige præcis, hvad man oplevede den 14. februar i år.

Indien og Pakistan er den seneste tid derfor rykket et skridt nærmere en fuldbyrdet konventionel krig, som har potentialet til at udvikle sig til en endnu farligere konfrontation, fordi begge lande er atommagter. Ved angrebet 14. februar mistede 44 indiske soldater livet. Det var en selvmordsbombeaktion i den indiske – men omstridte, da Pakistan også gør krav på området – region Kashmir, som mindede om angreb begået i Afghanistan. Netop den slags selvmordsaktioner har kostet op mod 45.000 afghanske soldater livet siden 2014, sagde den afghanske præsident Ghani for nylig ved World Economic Forum i Davos i Schweiz. Men i Indien er dette angreb det værste i 30 år. Aldrig siden 1989 har man mistet så mange soldater på én gang. Både Indien og Afghanistan beskylder Pakistans hær for at være den egentlige bagmand bag terrorangrebet med den begrundelse, at det kræver penge og våbenteknologi, som almindelige jihadister ikke har. Organisationen Jaish-e-Mohammad og dens leder, som bor i Pakistan, tog straks ansvar for terroraktionen i Kashmir.

Både Indien og Afghanistan beskylder Pakistans hær for at være den egentlige bagmand bag terrorangrebet med den begrundelse, at det kræver penge og våbenteknologi, som almindelige jihadister ikke har

Få dage inden terrorangrebet i Indien havde iranske styrker mistet 27 soldater på en måde, der mindede om den metode, som blev anvendt ved angrebet i Kashmir: Terroristerne bruger farlige sprængstoffer, som eksploderer, når en militærkonvoj passerer.

Konflikten i Kashmir svarer til, hvis Belgien forsøgte at gå i krig mod Frankrig for at erobre et eller flere områder. Størrelsesmæssigt er det ikke meget anderledes, da Pakistan, som i årevis har forsøgt at vinde konflikten over Indien, er seks gange mindre i befolkningstal end Indien. Når det ikke kan lade sig gøre for pakistanerne i en direkte konventionel krig, har man forsøgt at kæmpe videre gennem støtte og stedfortrædere i Afghanistan og Kashmir.

Iranerne, afghanerne og inderne er blevet enige om, at den aktuelle udfordring i Afghanistan er at forhindre de Taliban-fri områder i at kapitulere til Talibans styrker, som får direkte støtte fra militærbaser i Pakistan, den dag de vestlige styrker forlader Afghanistan. Efterretningstjenesterne i alle tre nabolande til Pakistan mener, at talibanerne får husly og

træning i Pakistan, som systematisk fører en stedfortræderkrig ved at gøre brug af omkostningslette selvmordsangreb, der udføres af fattige, radikaliserede unge.

I øjeblikket er alle diplomatiske forbindelser mellem Indien og Pakistan afbrudt, og Indiens premierminister Modi har advaret om, at der på et passende tidspunkt vil komme et passende svar på terrorangrebet i Indien. Det lyder foruroligende i en region, der har brug for fred, stabilitet og økonomisk vækst. Senest har den afghanske regering i denne uge meddelt, at en planlagt dialog med de afghanske talibanere og den pakistanske regering ikke bliver til noget, så længe Pakistan fortsætter med at støtte terroristerne.

Amerikanerne er nu tvunget til at forholde sig til den nye spændte situation, som gør brændpunktet endnu farligere, fordi der er en øget risiko for en regulær krig mellem Indien og Pakistan på den ene side, og på den anden side vil afghanske og iranske styrker gøre fælles front mod pakistanerne.

Amerikanerne er nu tvunget til at forholde sig til den nye spændte situation, som gør brændpunktet endnu farligere, fordi der er en øget risiko for en regulær krig mellem Indien og Pakistan

Hvad er der egentlig på spil?

I Afghanistan-konflikten er der altså et element af stedfortræderkrig mellem Indien og Pakistan – og den krig vinder Indien ikke, sådan som situationen ser ud lige nu. Derfor er det i indisk interesse, at de amerikanske tropper og NATO-tropperne forbliver udstationeret i Afghanistan. Særligt fordi Indiens premierminister Modi skal på valg senere i år, så han tør ikke tage nogen chancer ved selv at sende tropper til Afghanistan.

Hvem kan så hjælpe de stakkels afghanere? Det kan russerne, kineserne, iranerne og pakistanerne, hvis ledere utvetydigt har sagt, at de ikke vil have amerikanere i deres baghave med en kikkert i hånden. De bifalder derfor amerikanernes tilbagetrækning, og hvis amerikanerne vælger at forlade Afghanistan i en fart, skal de regne med, at det ikke bliver nemt igen at få en sådan strategisk placering så tæt på disse lande, som de så gerne vil holde øje med.

Hvad bliver konsekvensen af, at amerikanerne forlader Afghanistan med halen mellem benene? Det er utvivlsomt det samme som at give sejren til Taliban. Hvis situationen bliver værre, og Taliban meget hurtigt angriber store byer i Afghanistan efter tilbagetrækningen af de amerikanske soldater, skal vi regne med, at der igen kommer millioner af flygtninge til Europa. Hvor skal de ellers rejse hen?

Det mest sandsynlige scenarie er, at Rusland, som allerede er i gang med forhandlinger med Taliban, bliver en stor spiller i Afghanistan. Men trods russernes engagement og kinesernes pragmatisme kan vi ikke se bort fra, at konflikten i Afghanistan i værste fald kan resultere i en regulær krig mellem Indien og Pakistan, hvis terroraktiviteten og spændingerne i Kashmir stiger dramatisk. Indien vil desuden ikke passivt se til, mens Taliban – Pakistans forlængede arm – erobrer hele landet. Det indiske forsvarsbudget er øget i år og er nu større end Storbritanniens. Iran vil også kaste sig ind i kampen og gøre sin indflydelse gældende. Iranere har haft stor succes med at etablere nære forbindelser til regeringen i Irak, og de kan

ligeledes se en fordel i at åbne i ny front i deres stedfortræderkrig mod Saudi-Arabien i Afghanistan. Hvis Afghanistan ender med endnu en eskalering af borgerkrigen, er det samtidig uundgåeligt, at al-Qaeda, ISIS og andre grupperinger også vil finde husly i det ragnarok.

Tiden vil vise, om Trumps beslutning om at trække soldaterne ud af Afghanistan frem for at lytte til generalerne var et vinderlod eller en nitte. ■

Konflikten i Afghanistan i værste fald kan resultere i en regulær krig mellem Indien og Pakistan, hvis terror- aktiviteten og spændingerne i Kash- mir stiger dramatisk

Mrutyuanjai Mishra er skribent i Indiens største engelsksprogede avis, Times of India. Han har en Master i menneskerettigheder og demokratisering.

Michael Liepke Kruse: Trumps dødvande med Kim Jong-un har efterladt Østasien i risikofyldt usikkerhed (31.03.2019)

Topmødet mellem Donald Trump og Kim Jong-un for en måned siden endte brat og uden en aftale. Hvilke konsekvenser kan den manglende aftale få for regionen? Særligt Japan kan komme til at spille en nøglerolle: En mulig forfatningsændring risikerer at sætte en stopper for forhandlingerne.

Forventningerne var høje. Mange regnede med en aftale i Vietnam den 27.-28. februar. Især fordi USA's præsident, Donald Trump, efterlod det indtryk, at der ville komme en mere konkret aftale i Vietnam, end den uforpligtende erklæring ved Singapore-topmødet sidste år. Men sådan endte det ikke. Trump havde en version af forhandlingsforløbet, og Kim Jong-un og nordkoreanerne havde en anden. Reaktionen på udfaldet var i resten af Østasien blandede, men ikke til at tage fejl af.

Sydkorea, Kina og Japans respektive regeringer udtrykte alle støtte til at fortsætte de diplomatiske samtaler, og man gav forsikringer fra Kina og Sydkorea om at yde den fornødne diplomatiske assistance. Men der var små forskelle i, hvor trykket blev lagt: Sydkorea udtrykte skuffelse over den manglende aftale, og Japans premierminister, Shinzo Abe, udviste forståelse overfor Trumps beslutning om at forlade forhandlingerne uden en aftale. Det viser de forskellige interesser, som nationerne har i en eventuel aftale med Nordkorea. Fælles for dem alle er dog, at de hilser de fortsatte diplomatiske samtaler med Nordkorea velkomne, hvilket er et af de få lyspunkter fra et topmøde, der ellers var blottet for substans. Selvom der nu er etableret en diplomatisk forbindelse mellem Nordkorea og USA, skal der ikke meget til, før der vil opstå både politiske og sikkerhedsmæssige uroligheder i Østasien.

Rent sikkerhedsmæssigt er der intet, der endnu er sikkert i Østasien [...] Den manglende aftale betyder, at der ikke umiddelbart bliver rykket ved magtbalancen i regionen

Hvor har den manglende aftale efterladt regionen?

Rent sikkerhedsmæssigt er der intet, der endnu er sikkert i Østasien. På tværs af regionen er en række nationer, som alle har vidt forskellige politiske og sikkerhedsmæssige interesser.

Den manglende aftale betyder, at der ikke umiddelbart bliver rykket ved magtbalancen i regionen. Kim Jong-un vendte hjem til Nordkorea med al den internationale omtale, han kunne skrabe til sig, og uden en konkret og bindende nedrustningsaftale er Nordkorea frit stillet til at fortsætte sit atomprogram. Kim Jong-un har forsikret Trump, at Nordkorea ikke vil teste missiler, mens forhandlingsprocessen står på. Det ændrer dog ikke på, at landet stadig besidder atomvåben og kan fortsætte sin produktion, ligegyldigt hvilken fredserklæring Trump og Kim Jong-un underskrev ved Singapore-topmødet sidste år. Nordkorea er derfor stadig den største sikkerhedsrisiko i Østasien.

Nordkoreas nabo og allierede Kina kan se en strategisk fordel i den manglende aftale. Kinas præsident, Xi Jinping, har, ligesom Sydkoreas præsident, Moon Jae-in, været mægler i hele forhandlingsprocessen, og Xi har mødet personligt med Kim flere gange. Det er muligt,

at Xi kan udnytte sin særlige position til at få Kim Jong-un tilbage til forhandlingsbordet mod, at Trump og USA giver Kina indrømmelser i den igangværende handelskrig.

Derudover har Kina de seneste mange år udbygget sin tilstedeværelse i Det Sydkinesiske Hav, hvilket har ført til flere sammenstød med Japan over en lille ubeboet øgruppe (Senkaku/Diaoyu), som begge lande gør krav på. At Trump efter topmødet bekendtgjorde, at USA og Sydkorea vil aflyse deres årlige militærøvelser i Sydkorea i marts for at undgå unødigt klammeri med Nordkorea, kan kun være fordelagtigt for Kina. Når både USA og Sydkorea nedjusterer deres militære aktiviteter – og Japan kun har en selvforsvarsstyrke og er militært afhængig af alliancen med USA giver det Kina øget spillerum til udbygge sin militære tilstedeværelse i regionen. Og dermed øge de regionale spændinger.

Sydkorea med præsident Moon Jae-in ved roret må klart se den manglende aftale som et nederlag. Da der ikke blev landet en aftale, blev sanktionerne mod Nordkorea heller ikke løftet. Det begrænser Sydkorea i landets handels- og turismeprojekter med Nordkorea, særligt ift. frihandelsgrænsebyen Kaesong. Derudover er det et politisk problem for præsident Moon, fordi han blev valgt på det løfte at forbedre forholdet til Nordkorea. Man må dog sige, at han har gjort et stort diplomatisk forarbejde ved at række hånden ud til Kim Jong-un, hvilket medvirkede til at både Singapore- og Vietnam-topmøderne kunne afholdes. Ikke desto mindre er de mislykkede forhandlinger et klart tilbageslag for præsident Moon.

Billedet kompliceres yderligere, hvis man kigger på Japan og premierminister Abes position i forhandlingsprocessen, både før og efter Vietnam-topmødet.

Abes forhold til Donald Trump har ikke været ligeså rosenrødt de seneste par måneder, som det var i begyndelsen af Trumps præsidentperiode

Det isolerede Japan

Optakten til Vietnam-topmødet var alt andet end ønskværdig for Abe. Abes forhold til Donald Trump har ikke været ligeså rosenrødt de seneste par måneder, som det var i begyndelsen af Trumps præsidentperiode. Her var Abe den første statsleder, som besøgte Trump i Trump Tower i New York, efter han blev valgt som præsident.

Efter Singapore-topmødet sidste år begyndte nervøsiteten at sprede sig i Japan. Trump valgte allerede dengang at aflyse USA og Sydkoreas fælles militærøvelser for at vise goodwill over for Nordkorea, hvilket overraskede ikke bare embedsværket i USA, men også USA's tætteste allierede i Østasien: Sydkorea og Japan. Begge lande er stadig dybt afhængige af alliancen med USA. Især Japan, som kun har en såkaldt selvforsvarsstyrke og ikke et egentligt militær. Trumps uforudsigelighed satte derfor gang i bekymringerne i Japan ift., hvorvidt USA ville trække deres militær helt ud af regionen for at imødekomme Nordkorea.

Derudover har der været stor usikkerhed om, hvorvidt Trump ville adressere sagen om de bortførte japanere i forhandlingerne med Kim Jong-un. Sagen drejer sig om 17 japanere, som blev kynisk bortført fra Japan mellem 1977 og 1983 af nordkoreanske specialagenter. Udover et atomvåbenfrit Nordkorea er sagen Japans, og ikke mindst Abes, vigtigste interesse i forhandlingerne mellem USA og Nordkorea.

For det andet led forholdet mellem Sydkorea og Japan et gevaldigt knæk op til topmødet. Den fælles fortid med det samlede Korea, som var koloniseret af Japan fra 1910 til 1945,

trækker nemlig stadig tråde op til nutiden. Sydkorea har de sidste par år krævet undskyldninger eller kompensationer for de forbrydelser, som den japanske kolonimagt udøvede på den sydkoreanske befolkning.

Toppen af den japanske regering har dog været alt andet end imødekommende. For langt størstedelen af de japanske politikere, og ikke mindst den japanske befolkning, har Japan allerede undskyldt for deres tidligere krigshandlinger. Derfor er det et horn i siden på Japan, at Sydkorea fortsat kræver nye undskyldninger og kompensationer for tiden før og under Anden Verdenskrig.

Det diplomatiske forhold mellem Japan og Sydkorea har med andre ord været iskoldt forud Vietnam-topmødet, hvilket først og fremmest kan tilskrives de historiske stridigheder mellem de to lande. Men som sagt er det især den sydkoreanske præsident, Moon Jae-in, som har været mægler og gødet jorden ift. tilnærmelserne med Nordkorea. En realitet, som satte Sydkorea i en betydeligt mere favorabel position end Japan forud for topmødet. Dermed gav det heller ikke Sydkorea noget incitament til at inddrage Japan og Abes interesser i forhandlingerne med Nordkorea.

Kombinationen af Trumps uforudsigelighed og de historiske spændinger med Sydkorea isolerede dermed Japan op til topmødet. Det kunne i værste fald betyde en – set med japanske øjne – dårlig aftale mellem USA og Nordkorea uden fremskridt med sagen om de bortførte japanere, og hvor Nordkorea stadig beholdt de kortdistance missiler, som til enhver tid kan ramme Japan.

Selvom topmøde-udfaldet var forholdsvis positivt for Japan, er de udenrigspolitiske knaster langt fra væk. Forholdet til Trump er stadig et ømt punkt

Ingen aftale var den bedste aftale for Abe – men hvad gør han nu?

Selvom optakten var præget af usikkerhed for Japan, var tilfredsstillelsen over en “no-deal” afdæmpet men stor hos Abe. Japan undgik at blive sorteper i en dårlig aftale, hvor Japans interesser blev forbigået. Og Trump havde forsikret Abe om, at han havde adresseret sagen med de bortførte japanere over for Kim Jong-un. En forsikring, som Abe kan bruge indenrigspolitisk til at lægge låg på de mest højtråbende kritiske røster ift. hans diplomatiske evner og venskabelige forhold til Trump. Uofficielt var udfaldet af topmødet det bedst tænkelige for Abe.

Selvom topmøde-udfaldet var forholdsvis positivt for Japan, er de udenrigspolitiske knaster langt fra væk. Forholdet til Trump er stadig et ømt punkt. Abe har investeret en hel del politisk kapital i deres forhold, hvilket kan vise sig at give bagslag. Trump har gentagne gange har forsikret Abe om, at han taler Japans sag med de bortførte japanere overfor Kim Jong-un, men det er stadig muligt, at disse interesser bliver tilsidesat, hvis de står i vejen for en nedrustningsaftale med Nordkorea. Det vil Abe dog undgå for enhver pris.

Trump's velkendte uforudsigelighed kan dog spænde ben for alt. Og Abes opbakning fra sine højrenationalistiske støtter kan lide et markant knæk, hvis Abes venskabelige forhold til Trump ikke viser sig at bære frugt ift. sagen om de bortførte japanere.

Derudover kan det iskolde diplomatiske forhold til Sydkorea også yderligere udvikle sig negativt. Et muligt scenarie er, at Nordkorea hopper ind i undskyldningsstriden med sine

egne krav til Japan. Det var som nævnt det samlede Korea, som var besat af Japan i første halvdel af 1900-tallet, og Nordkorea har tidligere ført en ekstremt hård tone, når det drejede sig om Japans tidligere handlinger i Korea. Det er derfor ikke utænkeligt, at både Syd- og Nordkorea pludselig står på samme side og kræver nye indrømmelser, hvilket vil isolere Japan yderligere i det storpolitiske spil i regionen. Især hvis Nordkorea kræver undskyldninger som modydelse, før en nedrustningsaftale med USA eller sagen om de bortførte japanere kan blive aktuel. Dette scenarie er naturligvis kun realistisk, hvis de diplomatiske stridigheder mellem Japan og Sydkorea løber fuldstændigt af sporet. Og Abe er langt fra en mand, som handler impulsivt i modgang.

Men Abe kan komme under pres fra ultrakonservative kredse i japansk politik, som gerne ser, at Japan igen bliver en stor militærmagt og en vigtig magtpolitisk spiller i Østasien. Indenrigspolitikken risikerer at blive afgørende.

Alligevel har USA siden Obamas præsidentperiode netop ønsket, at Japan tog mere militært ansvar i regionen, hvorfor en forfatningsændring er nødvendig

Mulig forfatningsændring kan skabe uro i regionen

Abes største indenrigspolitiske ønske er nemlig at ændre Japans pacifistiske efterkrigstidsforfatning, nærmere bestemt den såkaldte Artikel 9, som forbyder Japan at have et egentligt militær. En forfatningsændring, som er velset blandt Abes mange ultrakonservative støtter i det japanske parlament, men meget ilde set blandt størstedelen af den japanske befolkning, som har sat pris på Japans (forholdsvis) pacifistiske udenrigspolitik siden afslutningen på Anden Verdenskrig.

De sidste mange år, hvor forfatningsændringen har været på tale i Japan, har der lydt ramaskrig fra Kina, Sydkorea og Nordkorea. Alle lande, som var besat af og kæmpede mod Japan før og under Anden Verdenskrig. Særligt Kina og Nordkorea har stadig frygtelige minder om krigens rædsler. De ser derfor på ingen måde et stærkt forøget japansk militær i regionen som noget, der tjener deres interesser. Tværtimod. Selv en allieret som Sydkorea har ytret bekymringer over for Japan som militærmagt, da Japans militære handlinger også står skarpt i erindringen hos de fleste sydkoreanere. Alligevel har USA siden Obamas præsidentperiode netop ønsket, at Japan tog mere militært ansvar i regionen, hvorfor en forfatningsændring er nødvendig.

Forfatningsændringen kan være lige om hjørnet. Abe blev i efteråret 2018 genvalgt til sin sidste periode som partipræsident for LDP (Japans Liberaldemokratiske Parti, red.) og som premierminister. Han har dermed mulighed for at få plads i historiebøgerne, ikke bare som Japans længst siddende premierminister, men som ham, der igen gjorde Japan til en militærmagt ved at ændre den pacifistiske paragraf. En forfatningsændring kræver to tredjedels flertal i både det japanske under- og overhus, hvilket Abe og LDP kun har i underhuset på nuværende tidspunkt. Men da der skal være valg til overhuset senest i juli 2019 – hvilket LDP spås en stor sejr til – kan det nødvendige flertal til en forfatningsændring være meget nært.

Selvom det vil være en stor indenrigspolitisk sejr for Abe, kan man ikke undgå at tænke på det sikkerhedsmæssige konsekvenser, det kan få i regionen, især ift. Nordkorea.

For hvordan vil Nordkorea reagere, hvis Japan pludselig kan og vil opruste militært? Nordkoreas forsikringer ift. missiltests kan pludselig se meget skrøbelige ud, hvis Japan får mulighed for ikke bare at opruste militært, men også får forfatningens ord for, at landet må gå i krig og hjælpe allierede militært. Kim kan meget vel betragte det som en direkte trussel og dermed se sit snit til at forlade nedrustningsforhandlingerne og genoptage sine missilaffyringer. Dermed kan vi pludselig stå i en situation som i 2017, hvor nordkoreanske trusler og missilaffyringer var en daglig foreteelse og nåede sit klimaks, da Nordkorea sendte et missil ind i japansk territorium. Stemningen i Østasien var i 2017 præget af stor utryghed, fordi de nordkoreanske trusler og missilaffyringer pludselig kom uhyggeligt tæt på. Situationen kan derfor gentage sig, hvis den japanske forfatningsændring betragtes som en provokation – eller i værste fald som en krigserklæring set med Nordkoreas øjne. I så fald må alle militære beredskaber i Østasien nervøst forholde sig afventende til den spændte situation, og nye diplomatiske forhandlinger har lange udsiger.

Nordkoreas forsikringer ift. missiltests kan pludselig se meget skrøbelige ud, hvis Japan får mulighed for ikke bare at opruste militært, men også får forfatningens ord for, at landet må gå i krig og hjælpe allierede militært

Forfatningsændringen vil efterlade Trump og det amerikanske embedsværk i et dilemma. På den ene side kan ændringen kaste grus i maskineriet og sætte forhandlingerne med Nordkorea over styr. Samtidig passer forfatningsændringen fint ind i Trumps udenrigspolitiske “America First”-doktrin: Japan tager endelig tager økonomisk ansvar ved at få sit eget militær, hvilket Trump er fortalende for, fordi det betyder færre amerikanske militærudgifter til Japan. Så selvom der er stor sandsynlighed for, at en japansk forfatningsændring kan spænde ben for en nedrustningsaftale med Nordkorea og igen skabe sikkerhedsmæssig uro i Østasien, er det ikke til at vide, om Trump reelt vil forsøge at stoppe Abe.

Et Japan med nye militære beføjelser kan blive en realitet efter sommerens valg til det japanske overhus, hvilket kan give Abe en tiltrængt politisk sejr i en isoleret udenrigspolitisk position – og altså samtidig øge den regionale ustabilitet og sætte forhandlingerne med Nordkorea over styr.

Forhandlingsstilstand – men hvor længe?

Den manglende aftale i Vietnam efterlader altså en forhandlingsstilstand, hvor ingen ved, hvornår forhandlingerne genoptages, eller hvorvidt Trump og Kim skal mødes til et tredje topmøde, hvilket de dog begge har udtrykt ønske om. Alle implicerede parter virker opsatte på at gå diplomatiets vej for at få en nedrustningsaftale med Nordkorea i hus – og samtidig få hver deres individuelle interesser efterlevet. Alt kan ske.

Alligevel er det relevant at holde øje med Japan og ikke mindst Abes ytringer og handlinger det kommende halve års tid. Et yderligere politisk isoleret Japan kan gøde jorden for Abes største indenrigspolitiske sejr. Når det handler om Nordkorea, skal der ikke meget til, før én nations ytringer eller handlinger pludselig kan skabe en kædereaktion, der ikke bare

kan sætte en kæp i hjulet for en nedrustningsaftale, men også sætte hele regionens sikkerhed over styr. ■

Når det handler om Nordkorea, skal der ikke meget til, før én nations ytringer eller handlinger pludselig kan skabe en kædereaktion, der ikke bare kan sætte en kæp i hjulet for en nedrustningsaftale, men også sætte hele regionens sikkerhed over styr

Michael L. Kruse (f. 1990) er cand.mag. i retorik og bachelor i japanstudier fra Københavns Universitet. Han har praktikerfaring fra Socialdemokratiet og SF, og som freelanceskribent hos RÆSON skriver han om international politik med særlig fokus på Japan og Østasien. Mail: michael.liepke@gmail.com

Trine Flockhart i RÆSON37: En ny verden – ikke med én orden, men med mange (04.04.2019)

De lande, der støtter den kendte verdensorden, udfordres af dem, der eksplicit vil sætte deres nationale interesser højere. Den kløft går lige gennem NATO og truer alliansens fremtid.

NATO FYLDER 70 ÅR den 4. april 2019. At samarbejdet har kunnet bestå i så lang tid, skal tilskrives, at det er mere end blot en regulær militær alliance. Essensen i NATO er det transatlantiske bånd mellem Europa og Nordamerika, som er forankret i fælles værdier, der under Den Kolde Krig blev forstået som 'frihed' fra Sovjetunionens kommunisme, og som efter Den Kolde Krig blev forstået som demokrati, retsprincipper og menneskerettigheder. Det transatlantiske værdifællesskab understøttes af amerikansk lederskab og af den amerikanske sikkerhedsgaranti udtrykt i traktatens såkaldte musketered: 'Et angreb på ét medlem er et angreb på alle'.

Men i dag er NATO's værdifællesskab truet af to kriser, der tilsammen udgør en eksistentiel trussel mod den 70-årige alliance.

Den første krise handler tilsyneladende om byrdefordeling – om, hvor meget de enkelte medlemmer forventes at bidrage til alliancen. Men i realiteten er der tale om en ledelseskrise, forårsaget af at præsident Trump tydeligvis har en meget begrænset interesse i og sympati for NATO og derfor reelt har frasagt sig rollen som leder af alliancen.

Dermed står NATO i en helt ny og uvant situation. Siden Harry S. Truman [amerikansk præsident 1945-1953, red.] har enhver amerikansk præsident set sig selv som lederen af alliancen og er blevet opfattet som primus inter pares – den første blandt ligemænd – af alle NATO's medlemmer. Med Donald Trump i Det Hvide Hus er dette ikke længere tilfældet.

Den anden krise er en demokratikrise: Den stigende højrepopulisme i både Europa og USA udgør en forandring, der på sigt må formodes at kunne have uoverskuelige konsekvenser for NATO – og for demokratiet.

Der er i dag meget, der tyder på, at en ny politisk kløft splitter alliansens medlemmer. På den ene side står det traditionelle fokus på multilateralt samarbejde og det liberale demokratis idealer. På den anden side står afvisningen af disse liberale værdier og i stedet prioriteringen af nationale interesser over multilateralt samarbejde. Den nye politiske kløft kan opsummeres som en kløft mellem 'liberal internationalisme' og 'illiberal nationalisme'. Denne politiske kløft vil sandsynligvis præge både den globale og den hjemlige politiske scene og de multilaterale institutioner i de kommende år.

Over de seneste 30 år er europæiske forsvarsbudgetter blevet udhulet til et niveau, som de fleste sikkerhedseksperter i langt de fleste medlemslande er enige om hverken er forsvarligt eller fair over for USA

Det handler ikke om byrderne, men om ledelse

Byrdefordelingsspørgsmålet i NATO er ikke nyt – tværtimod. Det har med jævne mellemrum været til diskussion på højeste plan gennem hele organisationens historie.

Generelt har de europæiske medlemmer som helhed konsekvent bidraget mindre, end de har lovet, mens USA generelt har været villig til at betale langt størstedelen af det fælles forsvar. Omkring 70 pct. af NATO's udgifter er dækket af USA (det præcise tal afhænger af, hvad der tæller som et bidrag). Arrangementet har haft karakter af en 'studehandel', som mere høfligt kaldes The Transatlantic Bargain [Den Transatlantiske Overenskomst, red.], og som groft sagt består af, at europæerne beskyttes af USA mod at bakke op om amerikansk udenrigspolitik samt accept af den amerikanske ledelsesposition i alliancen.

Byrdefordelingsspørgsmålet er spidset til i det seneste årti, fordi de europæiske medlemmer siden afslutningen på Den Kolde Krig har indkasseret en gevaldig såkaldt 'fredsdividende' med kontinuerligt skrumpende forsvarsbudgetter. Over de seneste 30 år er europæiske forsvarsbudgetter blevet udhulet til et niveau, som de fleste sikkerhedseksperter i langt de fleste medlemslande er enige om hverken er forsvarligt eller fair over for USA.

Den daværende amerikanske forsvarsminister Robert Gates gav da også NATO en dundertale ved sin afsked som forsvarsminister i 2011. Gates advarede om en dystre fremtid for alliancen, hvis ikke de europæiske medlemmer ville bidrage på en mere fair måde – både økonomisk og også ved at deltage i NATO's missioner, inklusive de farlige.

I bagklogskabens klare lys var Gates' tale særdeles fremsynet. Han advarede om, at fremtidige amerikanske ledere ikke ville kunne se fordelene ved USA's investering i Europas forsvar, medmindre der virkelig kom nogle andre boller på suppen – i form af markante forsvarsinvesteringer og øget politisk vilje til at dele både byrder og risici mere ligeligt. Med Trump i Det Hvide Hus står det nu klart, at Gates havde ret.

Selvom Gates' tale blev anset for en regulær skideballe, var den venligt ment – et udtryk for både ansvarlig amerikansk ledelse og dybfølt støtte til det transatlantiske forhold, i særdeleshed NATO. Talen var baseret på en dyb forståelse af finansieringen af NATO og på et godt indblik i, hvilke bidrag – både i form af kontanter og praktiske bidrag – de forskellige allierede havde bragt til bordet. Det samme kan man ikke sige om kritikken fra den nuværende præsident.

Uanset om Trumps opførsel var et bevidst træk for at skabe krise, eller om han 'bare' opførte sig ubehøvet og uden tanke for konsekvenserne, så viste NATO-topmødet, at USA har trukket sig fra alliancens lederplads

Balladen om de 2 procent

Byrdefordelingsspørgsmålet blev sat på spidsen under det seneste NATO-topmøde i juli 2018. Over en tv-transmitteret morgenmad med NATO's generalsekretær, Jens Stoltenberg, lagde Trump ud med at revse individuelle medlemsstater (især Tyskland) for ikke at leve op til det løfte, medlemslandene i 2014 havde afgivet på topmødet i Wales. Her lovede de at arbejde frem mod at bruge mindst 2 pct. af BNP på forsvar inden udgangen af 2024. For de europæiske regeringsledere gik mødet fra ondt til værre den følgende dag. Her skabte præsident Trump opstandelse, da han ikke alene gav udtryk for, at sikkerhedsgarantien var afhængig af opfyldelsen af 2-prc.-løftet, men også, at løftet skulle indfries, ikke som aftalt

inden 2024, men på mindre end 12 måneder – inden januar 2019. Det var et helt urealistisk krav.

Udtalelsen blev først mødt med dyb tavshed og udløste efter sigende panik blandt de tilstedeværende regeringsledere og deres embedsfolk. Helt uden sidestykke besluttede generalsekretær Stoltenberg at opløse det igangværende møde med NATO's partnere og i stedet fortsætte med et ekstraordinært møde for alliancens egne regeringschefer, efter at de tilstedeværende partnerlande havde forladt lokalet. Topmødet sluttede uden de sædvanlige pressekonferencer, som mange regeringsledere valgte at aflyse, antageligt fordi den traditionelle retorik om enighed i alliancen simpelthen ikke ville fremstå troværdig.

Trump's negative holdning til NATO var naturligvis kendt forud for mødet, eftersom han ved flere lejligheder havde erklæret NATO for 'obsolete' (forældet) og 'very bad' og havde sat spørgsmålstegn ved, hvad USA får ud af de mange penge, der går til de rige euro-pæres forsvar.

Især havde der været bekymring forud for NATO-topmødet, fordi Trump ved G7-mødet i Canada måneden forinden havde nægtet at underskrive fælleserklæringen og i øvrigt havde kaldt mødets vært, premierminister Justin Trudeau, for svag og løgnagtig. Efterfølgende har New York Times rapporteret, at Trump ved flere lejligheder i 2018 gav udtryk for sin intention om helt at forlade alliancen (Cooper & Barnes, 2019). Bob Woodward beskriver i bogen *Fear*, hvordan Trump lige efter at have overtaget præsidentembedet lod sig overtale af sin forsvarsminister, Jim Mattis, til at 'beholde NATO', men kun på betingelse af, at Mattis påtog sig 'inkasso'-rollen.

NATO-topmødet blev (som frygtet) til et møde, der kun kom til at handle om de 2 pct. Dette til trods for, at der er enighed i NATO om, at forsvarsbudgetterne skal stige, og at flere lande allerede er i mål med ambitionen. Det underliggende problem er, at Trump reelt ikke er interesseret i at varetage den traditionelle rolle som alliancens leder, og at han hverken forstår vigtigheden i at holde sig til etablerede praksisser (fx omkring topmøder) eller anerkender vigtigheden af sammenhold og enighed i alliancen.

Uanset om Trumps opførsel var et bevidst træk for at skabe krise, eller om han 'bare' opførte sig ubehøvet og uden tanke for konsekvenserne, så viste NATO-topmødet, at USA har trukket sig fra alliancens lederplads. Uundgåeligt vil det sætte spørgsmålstegn ved NATO's sammenhold og ikke mindst ved troværdigheden af sikkerhedsgarantien.

NATO's styrke, og svaghed, ligger i den gensidige musketered om – uden forbehold – at komme hinanden til hjælp, hvis et medlems sikkerhed bliver truet

Højrepopulismen og NATO's demokratikrise

Hvis der er noget, der virkelig kan ryste NATO's europæiske medlemslande, er det, hvis der opstår tvivl om sikkerhedsgarantiens troværdighed.

I NATO er det en udbredt antagelse, at sikkerhedsgarantiens validitet bedst demonstreres ved enighed i beslutningsprocessen. De store valg skal altid tages på baggrund af forhandling og kompromissøgning, som hviler på et stærkt værdifællesskab forankret i fælles demokratiske og liberale værdier. Enhver form for uenighed og splid vil altid så tvivl om sammenholdet og skabe ængstelse blandt NATO's medlemmer.

Det er selvfølgelig urealistisk, at 29 suveræne stater altid er enige, men indtil nu har medlemmerne kunnet berolige sig selv med, at alliancen i det mindste hviler på et solidt værdigrundlag, som alle medlemmer bakker fuldt op om. Problemet er, at denne antagelse ikke længere kan tages for givet.

NATO's styrke, og svaghed, ligger i den gensidige musketered om – uden forbehold – at komme hinanden til hjælp, hvis et medlems sikkerhed bliver truet.

Garantien giver NATO styrke, netop fordi det binder USA til sine allierede, men det er også en svaghed, fordi løftet logisk set er utroværdigt, eftersom løftet i yderste konsekvens kan betyde, at USA vil sætte sin egen sikkerhed på spil for Europa. I NATO's logik er løftet kun troværdigt, så længe værdifællesskabet og sammenholdet opretholdes, og så længe dette klart kan demonstreres udadtil. Det er af denne grund, at NATO beskrives som en både militær og politisk alliance.

Alliancen er imidlertid også en gruppe af suveræne stater, der hver især har deres egne interesser – i nogle henseender endda modsatrettede interesser. NATO befinder sig derfor altid i et spændingsfelt mellem værdifællesskabet og de nationale interesser, hvilket gør alliancen til en skrøbelig konstruktion. Det har derfor gennem hele NATO's historie været alfa og omega at demonstrere sammenholdet og tilslutningen til værdifællesskabet gennem enighed i beslutninger, der er baseret på kompromis og ligeværdig forhandling. Resultatet har været en organisation, der sjældent både 'sadler og rider' samme dag, men som ikke desto mindre har været i stand til at opretholde en facade af enighed og i samlet flok tilpasse sig stadigt skiftende forhold over de seneste 70 år.

I de seneste fire-fem år har situationen imidlertid forandret sig markant. Der er blevet skruet op for de altid ulmende højrepopulistiske tendenser i europæisk politik. Situationen i dag er, at flere af NATO's medlemmer ikke længere kan beskrives som liberale demokratier. Viktor Orbán i Ungarn, Mateusz Morawiecki i Polen samt Recep Tayyip Erdoğan i Tyrkiet udgør i dag en gruppe, der åbent bekender sig til en illiberal form for nationalisme, som står i klar modsætning til NATO's erklærede værdigrundlag: funderet i principperne for liberal internationalisme. Det er ganske vist ikke første gang, NATO har haft udemokratiske medlemmer – Salazars Portugal var et stiftende medlem, og Grækenland og Tyrkiet har begge haft ikkedemokratiske perioder i deres tid som NATO-medlemmer. Ikke desto mindre er der tale om en bekymrende tendens, som klart udfordrer de værdier, der har været omdrejningspunktet i NATO.

Det er ikke kun i Ungarn, Polen og Tyrkiet, at de højrepopulistiske synspunkter har vundet genklang i den brede befolkning, det har de også i andre europæiske medlemslande og i USA. Trump, Brexit, Sverigedemokraterne og den generelle højredrejning på udlændingeområdet i Danmark er alle elementer af højrepopulismens stigende popularitet.

I NATO betyder denne nye politiske udvikling, at alliancens medlemmer i stigende grad kan deles i to lejre. På den ene side har man de medlemslande, der kan beskrives som traditionelle liberale internationalister. De går ind for en verden baseret på åbne samfund, frihandel og multilateralisme. På den anden side står de, som går ind for en verden bestående af mere lukkede samfund med fokus på grænsekontrol, handelsrestriktioner og en præference for transaktionsbaserede relationer, der sætter nationale interesser i højsædet.

Det kan være svært på baggrund af Trumps udtalelser og tweets at bedømme, i hvor høj grad USA tilhører den illiberale nationale gruppe – og om dette i så fald er udtryk for præsidentens personlige holdning, eller om der er tale om officiel amerikansk politik. Der er dog efterhånden meget, der tyder på, at Trump-administrationen – i klar modsætning til mange mere traditionelle republikanere – har placeret sig selv politisk tættere på Polen, Ungarn og Tyrkiet – og for dens sags skyld Rusland – end på de traditionelt tætteste samarbejdspartnere: Tyskland, Frankrig og Storbritannien.

Hvis Trumps aversion mod NATO og multilateralisme støttes i det amerikanske udenrigsministerium under Pompeo, er krisen i NATO forbundet med en udvikling, der stikker langt dybere end Trumps person, hvilket reelt sætter spørgsmålstegn ved, om alliancen fortsat kan ses som et værdifællesskab

Det så man tydeligt i en tale i Bruxelles før jul, hvor udenrigsminister Mike Pompeo gav klart udtryk for en præference for en form for illiberal nationalisme, da han argumenterede for, at internationale organer, der begrænser national suverænitæt, skal ”reformeres eller elimineres” (Stelzenmüller, 2019). Dermed kan der næppe længere være tvivl om eksistensen af en ny kløft i NATO. Kløften var tydelig på den årlige sikkerhedskonference i München i midten af februar 2019. Analytikeren Thomas Wright fra den indflydelsesrige tænketank Brookings udtalte efterfølgende, at sikkerhedskonferencen i München blev vendepunktet, hvor ”Europa og Trump-administrationen holdt op med at lade som om, de respekterer hinanden” (Wright, 2019).

Hvis Trumps aversion mod NATO og multilateralisme støttes i det amerikanske udenrigsministerium under Pompeo, er krisen i NATO forbundet med en udvikling, der stikker langt dybere end Trumps person, hvilket reelt sætter spørgsmålstegn ved, om alliancen fortsat kan ses som et værdifællesskab. Selvom de fleste håber, at situationen er midlertidig, ser det ud til, at de NATO-medlemmer, der placerer sig i den liberale internationale gruppe, har erkendt, at den bedste foreløbige strategi er at holde lav profil – og øge deres NATO-bidrag og dermed i det mindste pacificere Trump, indtil der sidder en ny præsident i Det Hvide Hus. Obamas vicepræsident, Joe Biden, lovede i München i februar sine europæiske tilhørere: ”We will be back”. På den baggrund er det måske logisk nok, at mange NATO-medlemmers strategi synes at være at håbe på det bedste.

Fødselsdag uden fest

Normalt ville et stort jubilæum blive fejret på behørig vis med deltagelse af stats- og regeringschefer fra alle NATO’s 29 medlemslande, men 4. april 2019 bliver en langt mere beskedne affære, hvor NATO’s udenrigsministre vil markere dagen på deres møde i Washington uden deltagelse af stats- og regeringschefer. De vil i stedet fejre dagen i et ’leaders meeting’ i London i december – altså med syv måneders forsinkelse.

Paradoksalt nok er der ellers god grund til at fejre dagen. Mange europæiske allierede har ganske vist stadig et stykke vej til at betale de 2 pct. af BNP, men den nedadgående kurve i forsvarsudgifterne er knækket, og fem medlemmer ud over USA har nået målet (Storbritannien, Polen, Grækenland, Estland og Rumænien). Man skal dog være opmærksom på at de 2 pct. er et mål i konstant bevægelse, eftersom det varierer med BNP. Ved topmødet i juli 2018 indgik NATO desuden en aftale om at optage Nordmakedonien som alliancens 30. medlem, og det ellers urolige topmøde resulterede i flere vigtige og konkrete beslutninger

om styrkelse af NATO's parathed og om etableringen af en atlantisk kommandocentral, som skal kunne koordinere et modsvar i tilfælde af en konflikt med Rusland.

Disse fremskridt skal, ironisk nok, ses i lyset af Ruslands annektering af Krim, landets vedvarende og bastante rolle i Ukraine-konflikten, Novichok-angrebet i Salisbury i England samt Ruslands indblanding i både det amerikanske præsidentvalg og i Storbritanniens Brexit-afstemning. I hvert af disse vigtige spørgsmål har Trump været ukarakteristisk tilbageholdende i sine kommentarer, hvilket tydeligst sås i hans møde med Putin umiddelbart efter topmødet i juli, hvor Trump lod til at acceptere Putins ord i modstrid med sin egen efterretningstjeneste.

Ruslands annektering af Krim og det forværrede sikkerhedspolitiske klima i Europa har været godt for NATO – det har givet organisationen en langt mere klar rolle og sat skub i beslutninger om nødvendige initiativer og investeringer. Desuden kan der ifølge Pew Research spores en markant stigning i den folkelige opbakning til NATO i europæiske lande siden annekteringen af Krim.

Dertil kommer, at der nu er langt større enighed blandt NATO's medlemmer om sager, som længe har skabt dårlig stemning i alliancen. Fx om, hvorvidt NATO skal fokusere på terrortruslen fra syd eller Rusland-truslen fra øst, om, hvorvidt forholdet mellem NATO og EU skal prioriteres eller ej, og om, hvorvidt NATO-medlemmer er forpligtede til at deltage i NATO's fælles operationer (fx i Irak og Afghanistan).

Der er næppe mange, der er i tvivl om, at den liberale internationale orden, der har været fundamentet for global styring over de seneste 70 år, er udfordret. Udsigten til en global orden, der på samme måde er baseret på liberale principper og opretholdt af amerikansk ledelse, forekommer derfor ikke længere realistisk

Elefanten i rummet: den liberale ordens fremtid

Det store spørgsmål er: Hvilken form for global orden ligger forude, og hvilken rolle vil USA spille i den?

Der er næppe mange, der er i tvivl om, at den liberale internationale orden, der har været fundamentet for global styring over de seneste 70 år, er udfordret. Udsigten til en global orden, der på samme måde er baseret på liberale principper og opretholdt af amerikansk ledelse, forekommer derfor ikke længere realistisk.

Det er mere sandsynligt, at der forude ligger en verden bestående af flere forskellige 'ordner', hver bestående af klynger af stater, der samler sig om hver sin ledende stat. Hver klynge vil have sin specifikke forståelse af, hvordan den globale orden bør se ud, hvordan den opnås, samt hvordan de internt ønsker at sikre sig 'det gode liv'. I en sådan verden med flere parallelle ordner (Flockhart, 2016) vil den liberale orden blot være en af adskillige ordner, som på sigt vil skulle finde nye måder at samarbejde på om de store tværgående/globalt spørgsmål – fx klima. Man vil skulle udarbejde fælles regelsæt, der ikke i så udstrakt grad er baseret på et liberalt perspektiv. Et multi-orden-system er meget forskelligt fra et multipolært

system, fordi et multi-orden-system består af sammensatte enheder (klynger af stater) med hver deres institutioner og værdier. Sat lidt på spidsen kan man sige, at et multi-orden-system består af flere 'parallelle samfund' som vil skulle samarbejde på tværs af deres forskelligheder.

Inden for rammerne af en kommende multi-orden-verden er det positive scenarie, at de stater, der ønsker at være en del af den liberale orden, tager sig sammen og selv overholder de fundamentale principper om demokrati, retsprincipper og menneskerettigheder. At de reelt efterlever den liberale ordens indforståede vision om 'det gode liv' baseret på lighed, frihed, respekt og velstand. Også for de mennesker, der ikke i dag nyder godt af globalisering og teknologiske fremskridt. Med andre ord er der brug for en stærkere forankring af det liberale værdisæt og en inklusion af hele befolkningen.

Desværre må det dog konstateres, at den nuværende udvikling ser ud til at gå i stik modsat retning. Der er en reel risiko for, at sammenholdet i den nuværende liberale orden, især det essentielle transatlantiske forhold, sygner hen. En sådan situation vil uden tvivl give anledning til ængstelse og anfægtelse i den brede befolkning og sandsynligvis drive endnu flere vælgere i retning af højrepopulistiske partier og dermed bidrage med endnu et 'hak i stammen' på den liberale orden (og dens fundamentale institutioner, herunder NATO).

Den nuværende situation er stærkt bekymrende. Af den grund er nedtoningen af NATO's store jubilæum nok en ganske udmærket idé. ■

Der er en reel risiko for, at sammenholdet i den nuværende liberale orden, især det essentielle transatlantiske forhold, sygner hen

Trine Flockhart (1961) er professor i international politik på Syddansk Universitet. Hendes forskning fokuserer på international orden, transformation, krisen i den liberale orden, NATO og det transatlantiske forhold.

Bibliografi:

- Burns, N & Lute, D, 2019, NATO at 70 – An Alliance in Crisis, Harvard Kennedy School, Belfer Center, Report 2019.
- Cooper, H & Barnes, J, 2019, 'Trump Discussed Pulling U.S. From NATO, Aides Say Amid New Concerns Over Russia', New York Times, 14 January.
- Flockhart T, 2016, 'The Coming Multi-Order World', Contemporary Security Policy, 37(1): 3-30.
- Stelzenmüller, C, 2019, 'America's policy on Europe takes a nationalist turn', Financial Times. January 30.
- Wight, T, 2019, 'The Moment the Transatlantic Charade Ended', The Atlantic, February 19, 2019.

Andreas Bøje Forsby i RÆSON37: På område efter område er forholdet mellem USA og Kina under opløsning (09.04.2019)

Hvad enten vi anskuer forholdet mellem USA og Kina i lyset af magt- og sikkerhedsdynamikker, økonomisk interdependens og globale samarbejdsdynamikker eller socialt konstruerede identitetsdynamikker, er der al mulig grund til at forvente, at de strategiske rivaliseringstendenser intensiveres yderligere i de kommende år.

Uanset om handelskrigen mellem verdens to suverænt største økonomier er sat i bero, er det amerikansk-kinesiske forhold tyngt af en stadig mere vidtgående mistillid. I en skelsættende tale på Hudson-instituttet 4. oktober langede USA's vicepræsident, Mike Pence, voldsomt ud efter, hvad han betegnede som Kinas "aggressioner", "tvang" og "undertrykkelse", og pointerede i forlængelse heraf: "Vi vil ikke lade os intimidere, vi vil ikke vakle". Talen afspejler et gennemgribende skifte i synet på Kinas opstigning, som efterhånden har indfundet sig i samtlige dele af det amerikanske politiske etablissement. Amerikanerne betragter i dag Kina som en strategisk rival og revisionistisk stat, hvis magt og indflydelse skal inddæmnes så vidt muligt. Spørgsmålet er så, hvorfor det amerikansk-kinesiske forhold er blevet så anspændt, og hvorvidt de to stater ligefrem er på kollisionskurs.

Fra normalisering til rivalisering

Da USA og Folkerepublikken Kina for 40 år siden oprettede diplomatiske relationer – formelt ved at indvie deres respektive ambassadekontorer den 1. marts – havde tøbruddet mellem de to koldkrigsfjender allerede været adskillige år undervejs. Det blev for alvor igangsat af præsident Nixons ugelange statsbesøg i Folkerepublikken i 1972, hvor parterne forpligtede sig i Shanghai-kommunikéet til at normalisere deres indbyrdes relationer. Den formelle normalisering i 1979 lagde på mange måder fundamentet for Deng Xiaopings succesfulde reformkurs og åbning af Kina for omverdenen efter knap tre årtiers fejlslagne bestræbelser på at udleve den socialistiske revolutionsdrøm under formand Mao (1949-1976). Ikke blot fordi amerikansk udviklingsbistand i 1980'erne bidrog til Folkerepublikkens økonomiske modernisering, men især fordi normaliseringen var en vigtig forudsætning for Kinas vellykkede integration i det internationale samfunds institutionelle arkitektur. Hen ad vejen blev især adgangen til vestlig teknologi og knowhow samt de vestlige eksportmarkeder afgørende for Kinas hastige transformation fra underudviklet landbrugssamfund til boomende industri-økonomi. Nu, hvor Folkerepublikken er i færd med at tage det næste skridt op ad udviklingsstien til en højteknologisk vidensøkonomi, spiller forholdet til Vesten og ikke mindst USA stadig en uhyre vigtig rolle for Kinas fortsatte modernisering.

Imidlertid har Trump-administrationen med sin handelskrig kastet grus i maskineriet på det kinesiske vækstlokomotiv. Et er, at handelssanktionerne har haft en nedkølende effekt på den kinesiske økonomi. Noget andet og mindst lige så alvorligt er, at handelskrigen allerede har øget risiciene for virksomheder, der vil investere og operere kommercielt i Kina, fordi der nu er sået tvivl om landets position i den globale økonomi. Samtidig har amerikanerne iværksat en omsiggribende kampagne mod den kinesiske tech-gigant Huawei med henblik på at presse især USA's europæiske partnere og allierede til ikke at lade Huawei installere den nye 5G-baserede IT-infrastruktur. Offensiven mod Huawei skal først og fremmest ses i lyset af en voksende amerikansk bekymring over Kinas ambitiøse målsætninger for landets udvikling inden for en række højteknologiske nøglesektorer, fastsat i strategiplanen 'Made in China 2025' (fra 2015).

Er den voksende strategiske rivalisering mellem USA og Kina blot af midlertidig karakter eller snarere udtryk for en mere langsigtet udviklingstendens?

Hertil kommer en stadig mere eksplicit amerikansk kritik af kinesernes såkaldte 'nye silkevejsprojekt' (på engelsk: 'Belt and Road Initiative'). Det er et projekt, som via massive infrastrukturelle investeringer synes at lægge fundamentet for en mere sino-centrisk international orden med Beijing i en mere dominerende rolle som et geøkonomisk omdrejningspunkt. Den amerikanske kongres er også begyndt at markere sig mere direkte i forhold til kinesiske kerneinteresser såsom Taiwan i form af ny lovgivning, der skal styrke båndene mellem Washington og Taipei. Og endelig har Trump-administrationen sørget for, at den amerikanske flådes tilstedeværelse i Det Sydkinesiske Hav er blevet mere synlig. Det forstærker alt sammen indtrykket af, at der er ved at udkrystallisere sig et strategisk rivaliseringsmønster.

Den amerikanske kursændring huer bestemt ikke kineserne. I sin tale på den årlige sikkerhedskonference i München i februar (MSC19) advarede Yang Jiechi, kommunistpartiets udenrigspolitiske topstrateg, mod den tiltagende unilateralisme, protektionisme og konfrontationslogik i international politik – med slet skjult henvisning til USA. I samme åndedrag rakte han hånden frem mod den amerikanske regering med en opfordring til at få løst handelskonflikten og sammen opbygge et mere stabilt og konstruktivt samarbejdsklima. Det samme budskab har de seneste måneder præget de statskontrollerede medier og kommunistpartiets PR-organer, som konstant fremhæver Kinas internationale ansvarlighed og samarbejdsvilje. Men omvendt understreges også magthavernes beslutsomhed i forhold til selv at bestemme landets udviklingskurs frem for at tilpasse sig Washingtons diktater.

Er den voksende strategiske rivalisering mellem USA og Kina blot af midlertidig karakter eller snarere udtryk for en mere langsigtet udviklingstendens? Trækker de centrale drivkræfter for forholdet mellem de to stormagter i samme retning, eller er billedet så broget, at det levner chancer for at undgå den nuværende konfrontationskurs? Med vanlig fare for at forsimple virkelighedens kompleksitet kan man pege på tre sæt af drivkræfter, som spiller afgørende ind på det amerikansk-kinesiske forhold.

Set ud fra realisternes historieforståelse vil systemiske magtforskydninger uvægerligt være ledsaget af stærke sikkerhedspolitiske spændinger – og indimellem ligefrem udløse væbnet konflikt mellem de rivaliserende stormagter

Drivkraft #1: Den sikkerhedspolitiske rivalisering

Det første sæt af drivkræfter er de magt- og sikkerhedsdynamikker, som udspiller sig mellem stormagterne i det internationale statssystem. Ifølge den realistiske tilgang til studiet af international politik er sådanne dynamikker et iboende aspekt af statssystemets anarkiske struktur. Realisterne pointerer derfor, at stormagterne er tvunget til at tage vare på deres egen sikkerhed og samtidig holde et vågent øje med magtbalancen. Hermed bliver den relative magtfordeling i systemet (uni-, bi- eller multipolaritet) en helt central brik til at forstå de overordnede interaktionsmønstre mellem stormagterne, hvoraf én altså indtager en form for hegemonisk position i et unipolært system. I et mere dynamisk perspektiv rettes fokus mod de såkaldte hegemoniske transitionsfaser, dvs. perioder, hvor den dominerende stormagt udfordres af en opstigende stormagt, som nærer ambitioner om at omforme den eksisterende internationale orden. Set ud fra realisternes historieforståelse vil systemiske magtforskydninger uvægerligt være ledsaget af stærke sikkerhedspolitiske spændinger – og indimellem ligefrem uløse væbnet konflikt mellem de rivaliserende stormagter.

Selvom Kina stadig halser efter USA på visse områder – især militærteknologisk – er Folkerepublikken ene om at have den fornødne demografiske, økonomiske og geopolitiske kapacitet til at kunne udfordre USA's unipolære magtposition i de kommende årtier. Uanset om kineserne rent faktisk forsøger at opbygge og påtage sig lederskabet for en regional orden i Østasien – ganske som USA historisk set fortrængte de øvrige stormagter fra den vestlige halvkugle – vil Kinas voksende magtposition i Asien og Stillehavsregionen ifølge realismen nødvendigvis have en destabiliserende effekt. I takt med at Kinas magtkapacitet og indflydelsessfære udvides, vil det kinesiske regime ikke blot være tilbøjelig til at stå hårdere på landets kerneinteresser, navnlig i forhold til uløste territorialstridigheder, men også have et naturligt behov for bedre at kunne beskytte landets ekspanderende geoøkonomiske interesser (handelsmæssige forsyningslinjer, strategiske investeringer, silkevejsprojektet m.v.). Det afføder en række brudflader med regionens øvrige lande samt ikke mindst USA, som i årtier har domineret Asien og Stillehavsregionen i sikkerhedspolitisk forstand.

At USA og Kina i stigende grad vil optræde som strategiske rivaler på hver sin side af de magt- og sikkerhedspolitiske skillelinjer i Asien og Stillehavsregionen, hersker der ikke tvivl om, hvis man skal tro realismen

De senere års udvikling synes på flere måder at støtte op om realismens dystre antagelser. Gennem et storstilet moderniseringsprogram har den kinesiske ledelse på få årtier forvandlet Folkets Befrielseshær fra en papirtiger til en regional magtfaktor. Udviklingen har været mest iøjnefaldende til havs, hvor den kinesiske flåde med omkring 300 krigsskibe i dag er verdens største. USA's flåde er, takket være sit militærteknologiske forspring, dog stadig verdens stærkeste. Sideløbende har Kina søsat en veritabel armada af kystbevogtningsfartøjer og paramilitære patruljebåde som frontlinjekombattanter i landets mange suverænitetskonflikter i både Det Østkinesiske og Sydkinesiske Hav. Og med konstruktionen og militariseringen af syv kunstige øer i øgruppen Spratlyerne i Det Sydkinesiske Hav har Kina skabt voldsomme dønninger både regionalt og internationalt.

Endelig vil man i en realistisk optik også hæfte sig ved, at Kina generelt har anlagt en mere selvhævdende udenrigspolitisk kurs. I adskillige tilfælde har Beijing søgt at intimidere

nabolande – såsom Japan (i konflikten om øgruppen Senkaku/Diaoyu), Sydkorea (ifm. landets installation af missilforsvaret THAAD), Vietnam (olieressourcer under havbunden), Filippinerne (maritime grænsedragninger i Det Sydkinesiske Hav) samt Taiwan (ét-Kina-politikken).

Det øger alt sammen risikoen for sammenstød mellem Beijing og Washington. Siden Den Kolde Krigs ophør har USA fastholdt sin vidtforgreneede bilaterale sikkerhedsarkitektur i Asien og Stillehavsregionen, det såkaldte 'hub and spoke system', der er baseret på formaliserede sikkerhedsgarantier til Japan, Sydkorea, Taiwan, Australien, New Zealand, Filippinerne og Thailand. Samtidig har amerikanerne opdyrket sikkerhedspolitiske partnerskaber med en række andre strategisk vigtige lande – især Singapore og i de senere år også Vietnam og Indien.

Denne sikkerhedsarkitektur sikrer USA adgang til en lang række oversøiske militærbaseer, som lægger fundamentet for en fremskudt militærstrategisk position, herunder ca. 40.000 og 28.000 udstationerede amerikanske tropper i henholdsvis Japan og Sydkorea. Med andre ord er USA allerede massivt til stede i Kinas baggård, og amerikanerne forsøger på forskellig vis at inddæmme Kinas voksende magt i regionen bl.a. gennem USA-ledede multilaterale militærøvelser, omfattende patruljeringsaktiviteter samt de såkaldte 'Freedom of Navigation'-operationer, hvor den amerikanske flåde håndhæver retten til fri sejlads tæt på Kinas kystlinjer.

At USA og Kina i stigende grad vil optræde som strategiske rivaler på hver sin side af de magt- og sikkerhedspolitiske skillelinjer i Asien og Stillehavsregionen, hersker der ikke tvivl om, hvis man skal tro realismen. Spørgsmålet er udelukkende, om de to stormagter ligefrem vil geråde sig ud i en væbnet konflikt.

Spørgsmålet er udelukkende, om de to stormagter ligefrem vil geråde sig ud i en væbnet konflikt

Drivkraft #2: Interdependens og samarbejde

Det næste sæt af drivkræfter handler om, hvordan staterne i det internationale system bindes stadig tættere sammen i kraft af forskellige globaliserings- og samarbejdsdynamikker. Dette perspektiv forbindes i studiet af international politik typisk med liberalismen, som anlægger et mere optimistisk og fremskridtsorienteret syn på verden.

For det første pointeres det, hvordan globaliseringen som følge af en række grænseoverskridende økonomiske, sikkerhedspolitiske og miljømæssige udfordringer øger staternes gensidige afhængighed og behov for at koordinere deres adfærd med hinanden. For det andet fremstilles mellemstatsligt samarbejde som både givtigt og rationelt med henvisning til økonomiske incitament (komparative fordele kan udnyttes), regulerende institutioner (risikoen for snyd og 'free riding' mindskes) samt den liberale internationale ordensinklusive, multilaterale karakter (medlemskab er åbent for alle stater). Og for det tredje antages det, at åbne markedøkonomier og liberale retssamfund er mere konkurrencedygtige i den globaliserede økonomi, hvilket gradvist vil udvide kredsen af liberale demokratier.

Indtil for få år siden syntes Kinas udviklingskurs og landets forhold til USA at være skrevet ud fra en liberal lærebog. I takt med intensiveringen af liberale markedsreformer op gennem 1990'erne og 2000'erne tog Kina, især under præsident Hu Jintao og premierminister Wen Jiabaos ledelse (2003-12), også forsigtige skridt i retning af politiske reformer med fokus

på udvidet ytringsfrihed, stærkere retsstatsprincipper, øget transparens i forvaltningen, tydeligere magtdelingsnormer samt lokale græsrodsdemokratiske eksperimenter. På den internationale scene optrådte Beijing også i stigende grad som en ansvarlig stormagt i forhold til centrale problemstillinger, såsom spredningen af masseødelæggelsesvåben, kampen mod klimaforandringer, bidrag til fredsbevarende FN-operationer samt styringen af den globale økonomi.

Kommunistregimets stadig mere repressive og vilkårlige magtudøvelse har således fuldstændigt elimineret den liberale drøm om, at Kina med tiden vil tilslutte sig kredsen af liberalt-sindede nationer

Efter at Kina i 2001 blev medlem af Verdenshandelsorganisationen WTO, forstod kineserne dygtigt at udnytte det globale frihandelsregime og egne komparative fordele til at blive verdens største handelsnation (fra 2013). Sideløbende hermed udviklede Beijing et tæt økonomisk samkvem med Washington, som hen ad vejen har medført, at Kina i dag rangerer som USA's største kreditnation (med værdier for omkring 1.200 mia. dollars i 2018) såvel som landets største handelspartner (samhandlen beløb sig til 676 mia. dollars i 2018).

I forlængelse af den globale finanskrisen (2007-09) begyndte brudfladerne mellem USA og Kina dog at blive mere iøjnefaldende. Kinas mere selvhævdende udenrigs- og sikkerhedspolitik fik Obama-administrationen til at lancere den såkaldte 'Pivot to Asia' ('drejning mod Asien'), som med afsæt i en række diplomatiske, økonomiske, værdipolitiske og sikkerhedspolitiske initiativer skulle styrke USA's strategiske tilstedeværelse i regionen. Alligevel hilste Obama fortsat Kinas opstigning velkommen, betonedede primært samarbejdsmulighederne og søgte ihærdigt at forpligte Kina til at tage større ansvar for håndteringen af centrale globale udfordringer. Det gjaldt især stimuleringen af markederne efter den globale finanskrisen, inddæmningen af Irans og Nordkoreas atomvåbenprogrammer samt koordineringen af indsatsen på klimaområdet.

Imidlertid fremstår de liberale antagelser ikke længere som nogen strømpil for udviklingen i det amerikansk-kinesiske forhold. Siden Xi Jinpings magtovertagelse i efteråret 2012 er de liberale reformer gradvis blevet rullet tilbage, i takt med at kommunistpartiet kræver øget loyalitet af de traditionelle medier, udøver mere vidtgående censur i forhold til de sociale medier, anlægger en hårdere linje over for politiske dissidenter og tager nye overvågningsteknologier i brug for bedre at kunne kontrollere civilsamfundet samt 'uregerlige' religiøse minoriteter. Endvidere er magten blevet centraliseret omkring og personificeret ved Xi i en grad, der vækker mindelser om Mao-æraens Folkerepublik. Kommunistregimets stadig mere repressive og vilkårlige magtudøvelse har således fuldstændigt elimineret den liberale drøm om, at Kina med tiden vil tilslutte sig kredsen af liberalt-sindede nationer.

Mindst lige så alvorligt – set fra et liberalt perspektiv – er det, at Trump-administrationen med 'America First' som sit allestedsnærværende udenrigspolitiske mantra ikke blot underminerer flere af den liberale ordens bærende principper – især frihandel og multilateralisme – men også bevidst søger at modarbejde den økonomiske interdependens mellem USA og Kina.

Allermest alarmerende er det, at USA og Kina i dag ikke synes at have nogen fælles interesser af betydning og tilmed heller ikke længere kan finde fælles fodslag på tidligere samarbejdsområder – herunder som nævnt kampen mod klimaforandringer, den globale økonomi og inddæmningen af Irans og Nordkoreas atomvåbenprogrammer.

Den forstemmende konklusion er, at de liberale drivkræfter synes at have sluppet deres tag i USA og Kina, og at de to lande ikke på nogen meningsfuld måde kan beskrives som partnere på den internationale scene.

Den forstemmende konklusion er, at de liberale drivkræfter synes at have sluppet deres tag i USA og Kina, og at de to lande ikke på nogen meningsfuld måde kan beskrives som partnere på den internationale scene

Drivkraft #3: Identitet og fremmedgørelse

Det tredje sæt af drivkræfter for udviklingen i det amerikansk-kinesiske forhold udspringer af basale identitetsrelaterede dynamikker. Inden for studiet af international politik har konstruktivismen demonstreret, hvordan stater selvforståelse samt deres forestillinger om andre stater på fundamental vis former deres indbyrdes relationer. Identitetsdynamikkerne tager ofte deres afsæt i dybt forankrede ideologiske, nationale eller religiøse grundforestillinger, men samtidig understreger konstruktivismen disse forestillingers konstruerede, foranderlige og altså narrative karakter.

Det er særligt relevant at studere identitetsnarrativer hos stormagterne, fordi deres status og magtudøvelseskapacitet giver dem friere rammer til at forme udenrigspolitikken ud fra deres egne grundforestillinger. Til tider kan stormagternes indbyrdes relationer hermed være gennemsyret af sociale identitetsdynamikker, som dog i andre perioder kan være trængt i baggrunden af de øvrige drivkræfter.

I hvilken udstrækning påvirker USA's og Kinas identitetsforestillinger deres indbyrdes forhold? I første halvdel af Den Kolde Krig (1950-60'erne) var forholdet tydeligvis præget af antagonistiske identitetsforestillinger, idet Maos socialistiske idealsamfund med dets revolutionære ideologiske dagsorden kolliderede direkte med USA's eget missionerende virke for den liberale kapitalisme. Men da de ideologiske stridigheder mellem Sovjetunionen og Folkerepublikken Kina i løbet af 1960'erne for alvor begyndte at dominere Beijings strategiske kalkuler, var vejen banet for 1970'ernes tilnærmelse mellem Kina og USA. Fra Deng Xiaopings magtovertagelse i 1978 nedtonede kommunistregimet de ideologiske mantraer og koncentrerede sig om den økonomiske modernisering. Derfor spillede identitetsdynamikker generelt set en sekundær rolle i det amerikansk-kinesiske forhold helt frem til indeværende årti.

Siden Trumps indtog i Det Hvide Hus er der blevet vendt op og ned på identitetsdynamikkerne. Forestillingen om at være 'den liberale verdens fyrtårn' har i USA måttet vige for et

langt mere nationalistisk identitetsnarrativ

De første indikationer på, at identitetsdynamikker atter ville indtage en mere fremtrædende position i forholdet mellem USA og Kina, kom i forbindelse med Obama-administrationens 'pivot to Asia' i 2011. Den strategiske rebalancering af USA's udenrigspolitiske fokus og ressourcer hen imod Asien og Stillehavsregionen rummede nemlig også en værdipolitisk komponent, som tydeligvis var rettet mod Kina. Dels proklamerede Obama-administrationen, at man ville skabe et netværk af 'ligesindede stater', som skulle fungere som et bolværk mod de voksende illiberale tendenser i regionen. Dels begyndte amerikanske toppolitikere med udenrigsminister Hillary Clinton i spidsen at kritisere kommunistregimet mere direkte for dets repressive fremfærd i forhold til Kinas hjemlige internetfrihed, ligestilling mellem kønnene og menneskerettighedspolitik m.v. På deres side tog magthaverne i Beijing til genmæle ved at afvise amerikanernes 'indblanding i Kinas indre anliggender', forsvare landets ret til at vælge sin egen udviklingsmodel og i stigende grad forfægte et alternativt (sino-centrisk) syn på centrale begreber som demokrati og menneskerettigheder.

Men siden Trumps indtog i Det Hvide Hus er der blevet vendt op og ned på identitetsdynamikkerne. Forestillingen om at være 'den liberale verdens fyrtårn' har i USA måttet vige for et langt mere nationalistisk identitetsnarrativ, der sætter 'USA først' og prædiker rendyrket nulsumslogik i Washingtons udenrigsrelationer – ikke mindst til Kina.

Endnu mere interessant bliver udviklingen, fordi også kineserne har anslået en mere nationalistisk tone under Xi Jinpings ledelse, uagtet at Folkerepublikken officielt set fortsat bekender sig til 'socialisme med kinesiske karakteristika'. I dag fortæller det dominerende kinesiske identitetsnarrativ historien om, hvordan Riget i Midten igennem årtusinder var et civilisatorisk omdrejningspunkt for verden, hvordan Kina måtte gennemleve et 'ydmygelsens århundrede' (fra Opiumskrigen og frem til Folkerepublikkens etablering i 1949), og hvordan Kina takket være kommunistpartiets fremsynede ledelse er i færd med at genvinde fordums styrke og opnå omverdens respekt som stormagt. I denne fortælling spiller USA en ofte implicit rolle som en neoimperialistisk hegemonimagt, der bevidst stræber efter at forhindre Kina i at realisere sit fulde potentiale.

Med andre ord synes identitetsdynamikker på vej til igen at blive en væsentlig – og foruroligende – drivkraft i det amerikansk-kinesiske forhold. Men snarere end koldkrigstidens universalistiske ideologier er identitetsnarrativerne på begge sider i dag drevet af nationalistiske forestillinger, som i bedste fald vil få USA og Kina til at afsondre sig fra hinanden, i værste fald at portrættere hinanden i fremmedgørende termer.

En ny slags stormagtrivalisering?

Perspektiverne for det amerikansk-kinesiske forhold tegner ikke ligefrem opløftende.

Hvad enten vi anskuer forholdet i lyset af magt- og sikkerhedsdynamikker, økonomisk interdependens og globale samarbejdsdynamikker eller socialt konstruerede identitetsdynamikker, er der al mulig grund til at forvente, at de strategiske rivaliseringstendenser intensiveres yderligere i de kommende år.

Imidlertid kan udviklingen i forholdet ikke reduceres til disse tre sæt af drivkræfter. Andre faktorer er også på spil, herunder statsledernes indbyrdes relationer samt indenrigspolitiske forhold. Eksempelvis var den 'gode personlige kemi' mellem Trump og Xi under topmøderne i Mar-a-Lago (Florida) og Beijing i løbet af 2017 stærkt medvirkende til at dæmpe rivaliseringstendenserne. Indenrigspolitiske forhold kan også spille en væsentlig

'overskyggende' rolle ved at tiltrække sig befolkningens og mediernes opmærksomhed, så stormagtsrivaliseringen glider i baggrunden. Mens Trump således må forventes at skulle bruge meget af sin energi på Mueller-undersøgelsen, en fjendtligt indstillet Kongres samt den kommende valgkamp's hjemlige dagsorden, vil Xi formentlig være lige så travlt optaget af at holde ro på de indre linjer, i takt med at Kinas økonomiske opbremsning sætter spørgsmålstegn ved hans autoritet. Endelig er det ikke utænkeligt, at et præsidentskifte i USA ville kunne bane vejen for en liberal genopblomstring, som også ville omfatte forholdet til Kina.

Under alle omstændigheder er det næppe ligefrem et koldkrigs-lignende rivaliseringsmønster mellem Beijing og Washington, vi har udsigt til. Dels fordi ingen af parterne i dag påberåber sig konkurrerende universalistiske ideologier, og dels fordi Kina på ingen måde kan matche USA's globale netværk af allierede og partnere, ej heller indhente amerikanernes militærteknologiske forspring på den korte bane. Det 21. århundredes stormagtsrivalisering mellem USA og Kina får utvivlsomt sin helt egen drejebog. ■

Det 21. århundredes stormagtsrivalisering mellem USA og Kina får utvivlsomt sin helt egen drejebog

Andreas Bøje Forsby (f. 1974) er forsker, ph.d. og pr. 1. april postdoc ved Nordisk Institut for Asienstudier (NIAS) ved Københavns Universitet. Han beskæftiger sig primært med Kinas opstigning, forholdet mellem USA og Kina samt asiatiske sikkerhedsdynamikker, herunder på Den Koreanske Halvø samt i Det Syd- og Østkinesiske Hav.

Marc Bangert: Med EU som anker kommer Tyskland til at påtage sig reelt sikkerhedspolitisk lederskab i de kommende år (03.05.2019)

Skal Tyskland i en ny multipolær verdensorden fremme sine interesser bedst muligt, er det afhængigt af et stærkt og samarbejdende EU, det kan udøve sin magt igennem. Derfor kan vi forvente, at tyskerne i de kommende år vil spille en mere ledende rolle på den europæiske sikkerhedspolitiske scene.

Efter genforeningen i 1990 blev det samlede Tyskland atter selvstændigt, og landet skulle finde sin plads i en ny verdensorden; en verdensorden, som i dag er i opbrud. Derfor er det afgørende, at Tyskland og resten af EU genfinder sin plads i den stadig mere multipolære verdensorden, hvor USA orienterer sig væk fra Europa og mod Østasien, hvor Rusland forsøger at fremme sine stormagtsambitioner ved at skabe splid mellem de europæiske nationer og at knytte tidligere sovjetstater tættere til sig, og hvor Kina for alvor kommer til at få afgørende indflydelse på den globale magtbalance. Læg dertil, at Vestens og EU's andel af den samlede verdensøkonomi er faldende, hvilket gør Tysklands interesser i international politik endnu sværere at fremme.

Man kan derfor med rette spørge, hvilken rolle Tyskland forventes at påtage sig i Europa i årene, der kommer. For at kunne forstå det historiske særtilfælde, som Tyskland er, må vi først forstå landets nyere historie. Med to verdenskrige, knap fem årtiers besættelse og opdeling bag sig er landet nemlig ikke et normalt land i geopolitisk forstand.

Før genforeningen

I perioden før Tysklands genforening (1949-1990) handlede den vesttyske udenrigspolitik grundlæggende om, hvorledes den vesttyske stats legitimitet kunne sikres i international politik – især af Vesten og Sovjetunionen. Hurtigt stod det klart, at den nationale suverænitets bedst kunne opnås gennem økonomisk og politisk integration med Vesten.

Derfor: I den første periode indtil 1955 var Vesten det primære mål for den vesttyske stræben efter suverænitets. Der var både et økonomisk og et militært spor, og integrationen i Det Europæiske Kul- og Stålfællesskab (der udviklede sig til det EU, vi kender i dag) og NATO skulle vise sig at blive de to vigtigste – men langt fra eneste – mellemstatslige organisationer for den tyske integrationspolitik. I de efterfølgende år lagde man grundstenene til den (vest)tyske strategiske kultur bestående af multilateralisme og tilbageholdenhed.

Efter at have konsolideret sig i Vesten blev Østblokken fra midten af 1960'erne målet. I især 1970'erne lykkedes det Vesttyskland at gøre sig til en – trods Den Kolde Krig – forholdsvis attraktiv samarbejdspartner for Østblokken politisk såvel som økonomisk. Forbundsrepublikken blev derved et afgørende bindeled mellem Vest- og Østblokken og spillede ligeså en betydelig rolle i forsoningsprocessen under og efter Den Kolde Krig.

Det er i dette lys, Tysklands genforening skal ses. Den udenrigspolitiske kurs overfor såvel Vest- som Østblokken gennem fire årtier hvilede på tre ben: Den var samarbejdsvillig grundet viljen til og behovet for at sikre sin suverænitets gennem tilknytning til Vesten; den var tilbageholdende, fordi Vesttyskland ønskede at kanalisere sin magt og indflydelse multilateralt gennem mellemstatslige organisationer frem for at agere frembrusende og egenhændigt; og den var forsonende, fordi landet gennem samarbejde, compensation og officielle undskyldninger forsøgte at gøre bod for fortidens ugerninger. Grundlæggende tjente denne udenrigspolitiske tilgang to altafgørende formål: For det første at legitimere den vesttyske stat og for det andet at opnå en internationalt anerkendt genforening af de to Tysklande. Den tyske "suverænitets gennem integration"-strategi viste sig således som en enestående succes.

Et stærkt og stabilt EU er i Tysklands klare sikkerhedsmæssige og økonomiske interesse og nødvendigt for den europæiske integration, som tyskerne ønsker

Efter genforeningen

På genforeningsdagen den 3. oktober 1990 forsikrede Helmut Kohl, det genforenede Tysklands forbundskansler, at et samlet Tyskland hverken ville bidrage til uro på den europæiske politiske scene eller ville stå i spidsen for en tysk enegang i Europa. Tværtimod sagde han: ”De frie, vestlige demokratiers værdifællesskab og den nordatlantiske forsvarsalliance har bevaret freden og friheden i vanskelige årtier. Det forenede Tysklands plads vil derfor også i fremtiden være i denne alliance.”

Med andre ord var Tysklands hensigt at styrke sit udenrigspolitiske engagement. Dette så man blandt andet i form af ønsket om yderligere europæisk integration i både dybden og i bredden, hvilket opbakningen til eksempelvis euroen – trods indledende betænkeligheder – og EU’s østudvidelser bevidner.

I modsætning til 1950’erne, hvor tyskerne endnu led under følgerne af krigen politisk og økonomisk, er Tyskland i dag EU’s ubestridt mægtigste nation. Et stærkt og stabilt EU er derfor i Tysklands klare sikkerhedsmæssige og økonomiske interesse og nødvendigt for den europæiske integration, som tyskerne ønsker. Tyskland har derfor også påtaget sig et stadigt større ansvar for både EU og Europa. I 2015 blev landet således formelt vurderet til at være det mest indflydelsesrige i EU-regi – med Frankrig på en klar andenplads.

I flere situationer har Tyskland påtaget sig en ledende rolle gennem eller i samarbejde med EU og dets medlemslande, men landet står også over for nogle interessekonflikter. Her gælder særligt finans- og gældskrisen samt migrationskrisen.

Som følgevirkning af Sydeuropas økonomiske udfordringer de senere år, hvor hverken Frankrig eller Italien har præsteret tilfredsstillende, er Tysklands dominans kun blevet klarere. For kun tyskerne har med deres økonomiske kapacitet og efter omstændighederne fornuftige vækstrater kunnet udfylde det magtpolitiske tomrum, der opstod i europæisk politik i kølvandet på finans- og gældskrisen. Derigennem har de påvirket de afgørende økonomiske retningslinjer i EU og måden, hvorpå kriserne skulle håndteres, bl.a. med krav om budgetdisciplin og strukturelle reformer med henblik på at sikre prisstabilitet, balancerede offentlige budgetter og begrænset offentlig gældsætning samt stærke institutioner til at sikre retningslinjernes overholdelse.

Disse målsætninger kan i høj grad tilskrives den ordoliberal politisk-økonomiske tradition (Freiburg-skolen), som Tyskland siden Anden Verdenskrig har udviklet og fulgt. Grundet tyskernes massive økonomiske dominans i eurozonen – og som primær bidragsyder til diverse rednings- og lånepakker til de sydeuropæiske eurolande – har de gennem deres ledende rolle i forhandlingerne kunnet implementere deres tankegods og principper i eurozonelandenes fælles politiske og økonomiske retningslinjer.

Hvor langt er Tyskland villigt til at gå, når dets interesser er på spil, selv

når det risikerer at fremmedgøre europæiske samarbejdspartnere i EU-regi?

De tyske økonomiske krav til sydeuropæerne har imidlertid givet udslag i europæernes syn på Tyskland. Ifølge en PEW-rapport er syv ud af ti EU-borgere positivt stemt overfor Tyskland, men næsten halvdelen mener også, at den tyske indflydelse er blevet for stor og bør begrænses. I perioden 2007-2017 er utilfredsheden med Tyskland imidlertid vokset med 27 pct., hvoraf størstedelen af ændringen kan forklares med den tyske opbakning til og indflydelse på EU's økonomiske reformprogrammer og lånepakker til sydeuropæerne – og især grækerne – i kølvandet på finans- og gældskrisen. Streng økonomisk ansvarlighed og institutionel magt er ikke altid lig med politisk popularitet.

Hvad angår migrationskrisen, står det klart, at Tysklands oprindelige enegang med åbne grænser begrænsede dets muligheder for en fælleseuropæisk løsningsmodel, bl.a. en fordelingsordning af flygtninge til alle EU-lande. Andre lande – især Visegrad-landene: Tjekkiet, Polen, Ungarn og Slovakiet – ville ikke bebyrdes pga. tyske humanitære principper. EU's aftale med Tyrkiet blev derfor primært udarbejdet i et samarbejde mellem EU og Tyskland, men kun i begrænset omfang med resten af EU-landene. Tyskland er blevet kritiseret for at have (mis)brugt EU-institutioner til at fremme egne interesser på bekostning af resten af fællesskabet, hvorfor Tyskland i EU-regi har skabt et potentielt tillidsproblem. Tilbage står spørgsmålet: Hvor langt er Tyskland villigt til at gå, når dets interesser er på spil, selv når det risikerer at fremmedgøre europæiske samarbejdspartnere i EU-regi?

Svaret på det spørgsmål kan blive et problem for både EU og Tyskland, for EU's styrke afhænger af Tysklands, og Tysklands afhænger af EU's.

Den tyske fremmarch og voksende dominans i europæisk politik er således ikke sket uden følgevirkninger. For Tyskland er det afgørende, at landet både kan holde på traditionelle samarbejdspartnere og i fremtiden skabe nye koalitioner, det kan samarbejde med på forskellige politikområder. På sin vis er devisen fra tyskerne, at tyske interesser skal fremmes, men at den tyske dominans bør tøjles og udøves gennem multilaterale institutioner.

Set i lyset af tyskernes udenrigspolitiske tradition for tilbageholdenhed og multilateralisme giver Tysklands prioritering af en stærk fransk-tysk akse – senest stadfæstet i form af Aachen-traktaten – god mening, desuagtet at byrderne i overvejende grad bæres af dem selv. I store træk lægger traktaten op til et styrket fransk-tysk samarbejde i form af bl.a. bedre koordinering af politiske tiltag i EU, styrket militært samarbejde og en fælles indsats om at sikre Tyskland en permanent plads i FN's Sikkerhedsråd.

Selvom de styrkede bånd mellem EU's to stærkeste nationer viser aksens fælles interesser i europæisk politik, kan Frankrig og Tyskland ikke i sig selv opnå flertal for deres politikker i EU-regi; de har brug for koalitioner, hvis den europæiske integration skal fremmes i bredden og – især – i dybden.

Det står imidlertid hævet over enhver tvivl, at tyskerne spiller en afgørende rolle i EU, og at deres rolle over tid – trods problemer og udfordringer undervejs – er styrket. Spørgsmålet er imidlertid, hvordan tyskerne i fremtiden har til hensigt at forvalte deres magt og indflydelse i EU-regi og ikke mindst udenfor EU, hvor Tysklands traditionelle udenrigspolitiske komfortzone ophører; at spille en betydningsfuld rolle i international politik er for tyskerne ikke naturligt. Gennem EU, hvor den multilaterale tradition og en vis form for institutionel tilbageholdenhed kan bibeholdes, har tyskerne til gengæld påvist, at de besidder den

diplomatiske formåen til at opnå resultater i international politik, bl.a. med sanktioner mod Rusland og Iran-aftalen.

Skal EU i de kommende årtier fortsat kunne agere på den internationale politiske scene med udslagsgivende indflydelse, er det afgørende, at medlemslandene indser nødvendigheden af og fordelene i et styrket sikkerheds- og udenrigspolitisk samarbejde

Fremtidsperspektiver

Selvom EU er en velstående og stærk region i verden, udgør samarbejdets andel af verdens samlede befolkning, økonomi og militære kapaciteter en stadigt mindre andel. Dette bevirker, at de europæiske lande i EU bliver nødt til at stå stærkere sammen og finde fælles løsninger på fælles udfordringer. Skal EU i de kommende årtier fortsat kunne agere på den internationale politiske scene med udslagsgivende indflydelse, som tilfældet er i dag, er det afgørende, at medlemslandene først og fremmest indser nødvendigheden af og fordelene i et styrket sikkerheds- og udenrigspolitisk samarbejde. De skal dernæst aktivt tage stilling til, hvordan de vil tage hånd om de grænseoverskridende udfordringer, som EU står overfor. Eksempelvis har EU allerede iværksat programmer til koordinering og udvikling af forsvarssystemer, oprettelsen af fælles kompetencecenter for cybersikkerhed og et samarbejde med NATO om at indtænke militære hensyn i fremtidige infrastrukturprojekter.

Men hvilken rolle kan Tyskland forventes at påtage sig i Europa i en ny og omskiftelig verdensorden? Først og fremmest må man tage udgangspunkt i det transatlantiske samarbejde med USA, som var garanten for vesteuropæisk sikkerhed under Den Kolde Krig – og flere lande til efter Østblokkens sammenbrud. For med USA's magtbalancering med Kina i Østasien dirigeres amerikansk militærkapacitet på lang sigt væk fra Europa. USA har ikke ressourcerne til på samme måde som tidligere at forsvare sine allierede i både Østasien og Europa, når Vestens andel af verdensøkonomien skrumper, og konkurrencen fra nye ikke-vestlige stormagter vokser.

I de seneste år har der fra amerikansk perspektiv tilsvarende været en stigende bekymring for, om EU kunne holde sammen på sig selv trods økonomiske udfordringer i eurozonen, migrantkrisen, Brexit, Ukraine-konflikten mv. Men med den fornyede og styrkede fransk-tyske venskabspagt kan de politiske rammer om en fælleseuropæisk udenrigs- og sikkerhedspolitik fremmes. Hver for sig har Frankrig og Tyskland været begrænset af henholdsvis økonomiske udfordringer og manglende politisk vilje til at påtage sig en lederrolle, men sammen har de to lande potentialet til at skabe rammerne for et fremtidigt europæisk samarbejde – især fordi Tyskland de seneste år har demonstreret sine evner til – også selvstændigt – at gå forrest og lede, når situationen har krævet det.

Med Storbritanniens folkeafstemning om at forlade EU har der eksempelvis hersket tvivl om, hvilken rolle landet vil spille i Europas fremtidige forsvars- og sikkerhedspolitik. Men Brexit-forhandlingerne til trods lykkedes det britiske og tyske embedsmænd i efteråret 2018 at nå til enighed om en forsvarssamarbejdsaftale, i hvilken Storbritannien forpligter sig

til at bidrage til EU's fremtidige sikkerhed, bl.a. i form af en styrket europæiskfokuseret indsats i NATO. Tyskland har således også her formået at træde til, når nødvendigheden har krævet det, og har tilmed opnået ganske anseelige resultater.

Kun Tyskland har potentialet til – omend kun delvist – at kunne træde i USA's sted som garant for EU's sik- kerhed

Der er stadig plads til forbedring, men set i lyset af tyskernes nyere historie og udenrigspolitiske traditioner er der på de knap tre årtier siden genforeningen sket meget, som tyder på en gradvis normalisering af Tysklands rolle i international politik. Og netop dét kan vise sig at være nødvendigt.

Den tysk-franske akse har dog også sine udfordringer. Formår de to lande ikke at inddrage EU's mindre stater, risikerer de at fremmedgøre dem, og netop en fremmedgørelse forringer muligheden for at kunne skabe fælleseuropæiske initiativer på det udenrigs-, forsvars- og sikkerhedspolitiske område. Skal aksens kunne sikre et endnu stærkere europæisk samarbejde, er det derfor afgørende, at det sker i fællesskabet inden for EU's institutionelle rammer.

Hverken USA eller Tysklands europæiske samarbejdspartnere har imidlertid været af den opfattelse, at det tyske fokus på diplomati har været tilstrækkeligt som middel til at løse væsentlige konflikter. Set i lyset af at hårde og bløde magtmidler må gå hånd i hånd, har Tyskland ikke desto mindre de seneste år udvist en større vilje til både at fremme fælleseuropæiske sikkerhedsinitiativer og leve op til sine NATO-forpligtelser i form af at anvende to pct. af BNP på militæret – også selvom det af indenrigspolitiske årsager kan have lange fremtidsudsigter.

I takt med den amerikanske reorientering mod Østasien bliver sikkerhedsomkostningerne kun større, da europæerne i højere grad må tage vare på sig selv og ikke længere kan forlade sig på amerikanernes velvilje. Men intet europæisk land kan på egen hånd varetage EU's kollektive sikkerhed endsige varetage fællesskabets geopolitiske interesser i de politisk ustabile områder i Europas nabolande.

Skal EU vedblive at være en magtfaktor i en multipolær verdensorden, må Tyskland påtage sig lederrollen i EU – ofte igennem det tysk-franske samarbejde – og gennem multilaterale aftaler påtage sig ansvar og gøre sit til at udfylde det kommende militære magttomrum i Europa; kun Tyskland har potentialet til – omend kun delvist – at kunne træde i USA's sted som garant for EU's sikkerhed. Tysklands militære kapacitet har siden Den Kolde Krigs ophør imidlertid ikke været overvældende og halter bagefter på nærmest samtlige områder. Det indebærer fx ikke-operationelle fly, ubåde og kampvogne samt manglende udstyr og reservedele for blot at nævne et par eksempler.

Skal tyskerne blive en reelt ligeværdig transatlantisk partner med USA med henblik på at garantere Europas sikkerhed, kræver det derfor en styrkelse af landets militære formåen: større stående styrker, øget militær digitalisering, optrappet udvikling af cyberforsvaret og generelt øgede budgetter, så alle værn atter kan blive operationsdygtige og teknologisk tidsvarende.

Opruster tyskerne ikke militært, vil de ganske enkelt ikke kunne leve op til sine internationale forpligtelser, uanset om det er i NATO- eller EU-regi, og præcis derfor er det bydende nødvendigt, at tyskerne træder i karakter. Set ud fra et fælleseuropæisk synspunkt er der imidlertid håb forude.

Den tyske udenrigspolitik er [...] blevet mindre ideologisk og mere pragmatisk, når det kommer til EU's fælles sikkerhedspolitiske interesser

Tyskland er eksempelvis allerede begyndt at integrere militære styrker fra andre EU-lande i sine egne militærenheder, men indtil videre kun på et forholdsvist begrænset niveau. Dertil har 23 ud af EU's 28 (nok snart 27) medlemslande indtrådt i et EU-koordineret og fransk-tysk ledet militært samarbejde – hvor Frankrig primært står for integrationen i dybden og Tyskland for integrationen i bredden – der bl.a. skal op- og udbygge fælles sanitetsenheder og uddannelser samt et slags Schengen-samarbejde for militære stridskræfter. For nyligt har CDU's formand, Annegret Kramp-Karrenbauer, argumenteret for, at oprettelsen af fælles EU-styrker som supplement til NATO bør være et langsigtet mål for EU med henblik på at sikre fællesskabet mod bl.a. fremtidig russisk aggression. For tiden, hvor de europæiske NATO-medlemmer kunne "free-ride" på USA's militære dominans, er ved at være ovre.

Den tyske udenrigspolitik er – omend stadig fokuseret på en institutionelt forankret tilbageholdenhed og multilateralisme – blevet mindre ideologisk og mere pragmatisk, når det kommer til EU's fælles sikkerhedspolitiske interesser. Det er nødvendigt for de fælles løsninger, at Tyskland og Frankrig finder fælles fodslag, og så skal initiativerne rent praktisk kunne føres ud i livet med reel gennemslagskraft og betydning.

Med indgåelsen af forskelligartede initiativer og Aachen-traktaten tyder det på, at det på sigt kan lade sig gøre. Men skal det fælleseuropæiske forsvars-, udenrigs- og sikkerhedspolitiske samarbejde blive en succes, kræver det en gensidig forståelse af, at verden er i forandring, og at den fremtidige verdensorden kommer til at se anderledes ud. Kina kommer unægteligt til at spille en større rolle i international politik og kan derved udfordre den liberale verdensorden, og Rusland gør, hvad det kan for at demonstrere sin magt og udvide sin interessesfære i særligt Østeuropa og Centralasien. Det ser ikke ud til at være fordelagtigt for hverken Vesten i almindelighed eller EU i særdeleshed.

Tyskland kan på ingen måde overkomme tidens udfordringer – og slet ikke fremtidens – alene, men gennem EU's institutionelle rammer kan både Tyskland og resten af EU nyde godt af hinandens fælles interesser i international politik. Alt andet lige står EU's medlemslande i geopolitisk henseende stærkere sammen end hver for sig, og netop derfor kan vi forvente, at Tyskland i de kommende år vil påtage sig en større rolle i geopolitiske spørgsmål – men man vil gøre det i samarbejde og koordination med særligt franskmændene.

Tyskland kan på ingen måde overkomme tidens udfordringer – og slet ikke fremtidens – alene, men gennem EU's institutionelle rammer kan både Tyskland og resten af EU nyde godt

af hinandens fælles interesser i international politik

Først og fremmest må det slås fast, at en stabil og liberal verdensorden er i Tysklands klare økonomiske og geopolitiske interesse, og som følgevirkning deraf er det nødvendigt, at landet påtager sig et stadigt større internationalt ansvar.

Dette inkluderer eksempelvis, at Tyskland som indflydelsesrig og velanset aktør på den internationale politiske scene for det første giver sit besyv med til at håndtere vanskelige stater som fx Nordkorea for at bevare ordnede forhold på den koreanske halvø (på sigt måske også en fredelig genforening ligesom Tysklands egen).

For det andet kan det forventes, at Tyskland er med til at fremme en stabilisering af fejlslagne stater som Libyen og Somalia for at forebygge bl.a. pirateri, humanitære katastrofer og nye migrationsstrømme.

Dertil vil det være oplagt, at man i EU's nærområder – særligt Nordafrika, Levanten, Tyrkiet, Østeuropa og det fhv. Jugoslavien – arbejder for at styrke eksempelvis de multilaterale handelssamarbejder yderligere, hvorved EU's naboer på diplomatisk og økonomisk vis gennem styrkede bånd til EU kan bidrage til ikke kun gensidig økonomisk vækst og tværkulturel udveksling, men også politisk stabilitet.

Et fjerde naturligt tiltag vil være, at Tyskland internt i EU vedvarende og intenst arbejder på at skabe de koalitioner, der er nødvendige for både at kunne bevare et stærkt og samarbejdende EU og for også i fremtiden at kunne arbejde henimod et i såvel bredden som dybden styrket europæisk fællesskab.

For det femte bør tyskerne gennem multilaterale institutioner i tråd med deres udenrigspolitiske traditioner (gen)skabe acceptable og gensidigt fordelagtige forhold til især Rusland og Kina og derved knytte dem tættere til både europæiske og tyske interesser.

Listen er ikke fuldstændig, men som det fremgår, er der rigeligt at tage fat på. Tyskerne må derfor indse, at landet ikke bør være angst for at påtage sig en lederrolle, og at et tyskledet EU i sig selv ikke er problemet, men er en del af løsningen. Gennem en blanding af faste samarbejdspartnere, især Frankrig, og fleksible koalitioner kan Tyskland måske en dag overtage den lederrolle i EU, der er nødvendig, hvis den europæiske integration skal fortsætte og være i stand til at håndtere EU's rolle i en fremtidig multipolær verdensorden, hvor fred, frihed og frihandel ikke er givet på forhånd. ■

Tyskerne må derfor indse, at landet ikke bør være angst for at påtage sig en lederrolle, og at et tyskledet EU i sig selv ikke er problemet, men er en del af løsningen

Marc Bangert (f. 1991) er cand.mag. i historie og samfundsfag fra Aarhus Universitet. Arbejder for tiden som gymnasielærervikar på Sydkysten Gymnasium og har en stor interesse for især tysk historie og international politik.

Jessica Dam: Obama skuffede. Er Trump (fortsat) Japans nye bedste ven? (04.05.2019)

Siden Anden Verdenskrig har USA og Japans vigtige strategiske samarbejde bragt USA tættere på Asien og Japan tættere på Vesten. Med Trumps valgsejr for to år siden har den japanske premierminister, Shinzō Abe, skullet tilpasse sig et nyt politisk landskab, der er langt fra Obamas “Pivot to Asia”.

Over to år er gået siden Donald Trumps valgsejr, og verden har efterhånden fået et indtryk af den nye amerikanske udenrigspolitik. Den kredser om unilateralisme – en kovending i forhold til hans forgængers politik, og multilateralt samarbejde og pragmatisme er skiftet ud med Twitter-diplomati og en kraftig nedskalering af USA's engagement i det internationale samarbejde. Skiftet fra Obama til Trump-administrationen har både haft fordele og ulemper for Japan og Shinzō Abes politiske agenda.

Det har derfor været vigtigt for Abe at engagere sig med Trump for at mindske uforudsigeligheden, da Japans forhold til USA er stærkt forbundet med den fælles sikkerhedsaf-tale, der har givet USA militærbaser i Japan i bytte for amerikansk beskyttelse siden 1960. Nu hvor Obamas fokus på Asien er skiftet ud med Trumps “America First”-politik, giver dette rum til, at Abe kan udvikle en mere selvstændig udenrigspolitik, som ikke er påvirket af USA.

Trump's fokus på amerikanske interesser og tilbageholdende tilgang til internationalt samarbejde giver Japan mulighed for at tage lederrollen i det asiatiske samarbejde på sig. Dette har været en vigtig del af Japans udenrigspolitik, da landets begrænsede militære styrke har sat dem i en skrøbelig position i forbindelse med Kinas økonomiske udvikling, Nordkoreas atomprogram og den generelle forøgelse af militæruddgifter i Asien. Japan må derfor spille en aktiv diplomatisk rolle for at kompensere for begrænsningen af deres sikkerhedspolitiske handlerum. Et japansk lederskab i multilateralt samarbejde om at tackle Østasiens problemer, såsom den aldrende befolkning, global opvarmning og handelsprotektionisme, kan skabe fælles interesser på tværs af hele regionen. Disse fælles interesser kan hjælpe med at stabilisere kontinentet, som hidtil har været præget af problemer som missiltrusler fra Nordkorea, Kinas økonomiske ekspansion, og de territoriale konflikter om øerne i Det Øst- og Sydkinesiske Hav.

Trump's fokus på amerikanske interesser og tilbageholdende tilgang til internationalt samarbejde giver Japan mulighed for at tage lederrollen i det asiatiske samarbejde på sig. Dette har været en vigtig del af Japans udenrigspolitik

Japan i førersædet

I modsætning til Obamas entusiasme om den fælles frihandelsaftale Trans-Pacific Partnership (TPP) forlod Trump forhandlingerne, da han hævdede, at medlemslandene ville udnytte sænkelsen af toldsatser over for USA. I dette magttomrum tog Japan initiativ til at fuldføre TPP, som blev en af de største handelsaftaler i verden. Denne aftales siges at skulle imødegå

Kinas nye Silkevej, det såkaldte Belt and Road-initiativ, da et økonomisk stærkt Kina med tætte handelspartnere i regionen potentielt kan isolere Japan.

Med USA's exit fra Paris-aftalen i 2017 sendte Trump et signal om, at han ikke var dedikeret til det internationale klima-samarbejde. I dette vakuum har Japan startet projektet Japan Climate Initiative. Hensigten er at tage føringen over Asiens – og resten af verdens – klimapolitik. Klimaproblemstillingen er et populært politisk punkt på den asiatiske dagsorden, og derigennem kan Japan spille en indflydelsesrig rolle globalt. Japan spiller ligeledes en international lederrolle i udviklingen af kunstig intelligens samt i støtten til frihandel.

Japans mere aktive rolle skaber associationer til lederrollen i 1990'erne, hvor den Japanske økonomiske model eksporteredes til landets asiatiske nabo-økonomier, og tog en aktiv rolle i oprettelsen af ASEAN (Association of South East Asian Nations, red.), the Regional Forum (ARF) og the Asia-Pacific Economic Cooperation (APEC). Først blev Japans lederskab taget imod med åbne arme af deres naboer, da Japans økonomiske model skabte udvikling i Sydkorea, Taiwan og Thailand. Det var begyndelsen på en ny æra, hvor frygten for japanske militarisme var byttet ud med store humanitære bidrag og fokus på multilateralisme.

Efter den asiatiske finanskrisen i 1997 kom Japans lederskab imidlertid under beskyldning. Flere lande skød skylden for krisen på Japans økonomiske model og påpegede japanernes diplomatiske fiasko i at løse ø-konflikterne i Asien. Som resultat heraf måtte den japanske regering spille en mere tilbagetrukket rolle i international politik, og USA tog lederskab i regionen. Derfor er det vigtigt, at Japans projekter lykkes – i modsætning til tidligere initiativer.

Førhen var det USA som ledte de økonomiske og diplomatiske initiativer. Obama strategiske skifte – USA's "Pivot to Asia" – etablerede det første USA-ASEAN-topmøde, ledte TPP-forhandlingerne, og tilsluttede sig East Asian Forum. Dette efterlod kun begrænset plads til, at Japan kunne tage politisk og økonomisk lederskab. Ifølge Obama ville Asien spille en kæmpe økonomisk rolle i verden, og han så et amerikansk engagement i regionen som en afgørende faktor i at sikre amerikanske interesser. Dette har ændret sig med Trump, som i højere grad fokuserer på indenrigspolitik og lægger pres på sine allierede til at bidrage finansielt og politisk til verdenssamfundet. Dette ses fx i Trumps pres på medlemslandene i NATO og på Japan til at bidrage mere til alliancen med USA. Dermed er de japanske initiativer velkomne i Trumps øjne, så længe Japans projekter ikke truer amerikanske interesser.

Trump og Abe har opbygget et tæt forhold til hinanden, hvilket står i kontrast til Obamas relation til Abe, som ofte var præget af spændinger

Shinzo Abes amerikanske dilemma

Trump og Abe har opbygget et tæt forhold til hinanden, hvilket står i kontrast til Obamas relation til Abe, som ofte var præget af spændinger grundet Abes anti-kinesiske retorik og Obamas fokus på at forbedre forholdet mellem USA og Kina. Spændinger mellem Abe og Obama kunne ses da Obama åbent kritiserede den japanske premierministers besøg til den kontroversielle Yasukuni Helligdom, hvor sjæle af krigsforbrydere fra Stillehavskrigen er viet, og Obamas tilbageholdende engagement i flere statsbesøg til Japan. Disse spændinger var også dels forårsaget af, at Obama tog førersædet i Japans ø-konflikt med Kina, hvilket ikke gav Abe meget spillerum i konflikten. Til trods for spændingerne, samarbejdede Abe og

Obama tæt sammen i projekter som TPP og Operation Tomodachi, som skulle genopbygge ødelagte områder efter atomulykken i Fukushima.

Den amerikansk-kinesiske tilnærmelse er skiftet ud med en opfattelse af Kina som konkurrent, og Trump har i den forbindelse rejst toldmure mellem de to lande. Det har bragt verden tættere på en handelskrig, som Japan også kan blive offer for. Hvor Obamas multilaterale og pragmatiske politik var med til at stabilisere Asien, har Trumps unilaterale fremgangsmetoder øget spændingerne i området, hvilket har bragt den japanske premierminister tættere på det Hvide Hus. Ved at skabe gode relationer til Trump kan Abe føre en selvstændig udenrigspolitik som fokuserer på frihandel, klima og politisk samarbejde. Hans tætte forhold til Trump kan forsikre den amerikanske præsident om, at Abes udenrigspolitik er i alliancens fælles interesse, og at Japan kan træde frem og bidrage mere til alliancen, som Trump har efterspurgt.

Det er dette dilemma, Shinzō Abe befinder sig i. Han har nu mere politisk indflydelse i det internationale samfund, men han er også mere tilbøjelig til at blive indblandet i amerikansk udenrigspolitik. Det var tilfældet da Japan blev kritiseret af USA for ikke at anerkende Jerusalem som Israels hovedstad, hvilket svækkede forholdet mellem Japan og USA. Forholdet blev dog igen forbedret efter USA's bekendtgørelse af, at Nordkorea stod bag det globale WannaCry-cyberangreb i maj 2017, som satte fokus på en fælles fjende.

Så længe [Japan og USA] har et tæt militært samarbejde – som beskrevet i alliancetraktaten – har Trump i store træk givet Abe frirum til at øge sin indflydelse i regionen

Ny japansk dominans i Østasien?

Ved at sikre et solidt forhold til Trump har Abe øget sin indflydelse i Østasien. Så længe begge parter har et tæt militært samarbejde – som beskrevet i alliancetraktaten – har Trump i store træk givet Abe frirum til at øge sin indflydelse i regionen. Førhen var der pres på, at Abes politik skulle afstemmes med Obamas, og selv små afvigelser, såsom besøget ved Yasukuni-helligdommen, ledte ofte til åben kritik fra den amerikanske præsident. Nu kan Abe frit lave sine egne udenrigspolitiske markeringer, så længe det ikke strider mod Trumps interesser: en solid amerikansk økonomi samt et stærkt militær. Heldigvis er disse interesser er også Abes: En stærk amerikansk økonomi kan svække den stærke yen, som begrænser Japans konkurrencedygtighed. Et stærkt amerikansk militær er nødvendigt for sikkerhedsalliancen mellem de to lande; og presset på Abe til at bidrage mere til alliancen kan øge Japans indflydelse i regionen. Som konsekvens af Trump-administrationen skal Abe være på Trumps kammerat, men det har Abe ikke noget imod, da han har fået større politisk indflydelse i Østasien, hvilket ikke var tilfældet under Obama-administrationen.

Selvom Trumps uforudsigelighed har haft negative konsekvenser for Japan, kan Trumps diplomati i Østasien ses som vellykket for USA i sammenligning med Obamas. Konfronteret med et konkurrencedygtigt og udvidende Kina og med Nordkoreas atomprogram har Trump reageret anderledes end sine forgængere. Hans reaktion stemmer overens med Abes ønsker efter at have været vidne til Obamas fejlslagne håndtering af Nordkorea og hans tilnærmelser mod Kina, som ikke har formået at begrænse Kinas økonomiske ekspansion. Historisk set har amerikansk diplomati ikke kunnet beskytte japanske interesser imod deres

upålidelige naboer, så Abe er villig til at se, om Trumps uforudsigelige udenrigspolitik kan gøre det for Japan, som Obamas ikke kunne. ■

Selvom Trumps uforudsigelighed har haft negative konsekvenser for Japan, kan Trumps diplomati i Østasien ses som vellykket for USA i sammenligning med Obamas

Jessica Dam (f. 1994) er cand.mag. i moderne japanstudier fra University of Sheffield, og har en bachelor i international politik og statskundskab fra University of East Anglia. I 2018 deltog hun i G7-topmødet i Charlevoix som analytiker for Global Policy Journal, og har stor interesse i international politik i Østasien.

Johannes Sartou: En beskeden kyststat udgør indgangen til Mellemøsten for Kinas maritime silkevej – men udfordringerne er mange (06.05.2019)

Omans strategiske beliggenhed, indflydelse på energimarkederne og uafhængige udenrigspolitik gør den lille kyststat til en attraktiv partner for Kina. Derfor er landet af vital betydning for realiseringen af den maritime silkevej. Men både Kina og Oman har flere bejlere.

Kinas største diplomatiske og økonomiske satsning i det 21. århundrede er lanceringen af det såkaldte Belt and Road Initiative (BRI). Foretagendet er samtidig blevet det vigtigste udenrigspolitiske projekt for Kinas præsident og leder af Kommunistpartiet, Xi Jinping. Visionen bag BRI er at genetablere gamle handelsruter mellem øst og vest gennem en række forbindende infrastrukturer, der strækker sig over det meste af Eurasien, hvilket vil skabe bedre forudsætninger for øget samhandel. Projektet har for nyligt ledt til, at Kina har forpligtet sig til at investere 23 milliarder dollars i Mellemøsten for at understøtte stabilitet og genopbygning i regionen. Mellemøsten spiller nemlig en afgørende rolle for, at BRI kan blive den storstilede succes, som det kinesiske styre håber.

BRI består af to komponenter: the Silk Road Economic Belt (SREB) og the 21. Century Maritime Silk Road Initiative (MSRI). SREB forbinder Kina med Centralasien, Mellemøsten og Europa via landruter, og MSRI forbinder landet med de største maritime knudepunkter i Afrika, Mellemøsten, Oceanien, Sydeuropa, samt Syd- og Sydøstasien. De to komponenter er uadskillelige, og Kina agter at implementere dem parallelt. Hver komponent kan inden for sit domæne forandre det globale geopolitiske landskab gennem konstruktionen af indbyrdes forbundne infrastrukturprojekter, såsom havne, lufthavne, motorveje, højhastighedstog og rørledninger.

BRI omfatter indtil videre 72 lande, to tredjedele af verdens befolkning, 40 pct. af det globale bruttonationalprodukt samt 75 pct. af verdens kendte energireserver. Derfor har projektet potentialet til at etablere en ny international orden, ikke kun i Eurasien, men på hele kloden.

Desuden kan det give Kina en række store politiske og økonomiske gevinster. De officielle motiver bag BRI er bl.a. at udvide Kinas eksportmarkeder, fremme den kinesiske valuta til en international valuta samt at reducere handelsfriktioner såsom beskatninger og transportomkostninger. Udviklingen af hård infrastruktur med nabolande reducerer transporttider og omkostninger, og etableringen af blød infrastruktur med partnerlandene vil gøre det muligt for en bredere vifte af varer at blive handlet med færre lovgivningsmæssige hindringer for Kina. Ved at udstede obligationer i den kinesiske renminbi for at øge kapitalen til infrastrukturprojekterne vil man kunne fremme dens anvendelse i internationale finansielle centre, hvilket vil gøre renminbi til en international valuta.

Hvis BRI bliver en succes, kan en stor del af verdensøkonomien ydermere blive rettet mod Kina. At øge mængden af handel, investeringer og forbindelser mellem Kina og lande i Eurasien vil gøre disse lande mere afhængige af den kinesiske økonomi og øge Kinas økonomiske indflydelse over dem. Dette kan give Kina mulighed for lettere at forme de internationale regler og normer, der styrer regionens økonomiske anliggender.

De seneste år har Kina opkøbt operationelle og udviklingsrettigheder til en lang række havne – fra de sydlige egne af Asien til Mellemøsten, Afrika, Europa og Sydamerika. Ifølge Financial Times har Kina brugt milliarder af dollars på at ekspandere sit netværk af havne og dermed etablere sig som en international maritim magtfaktor.

Mellemøsten er afgørende for Kina, hvis BRI [Belt and Road Initiative] skal blive en fuldbyrdet realitet

Kinas politik i Mellemøsten

Kina har traditionelt set Mellemøsten som en perifer og ubetydelig region, men i takt med den voldsomme økonomiske vækst og det stigende energiforbrugs betydning for vækstens fortsættelse er dette begyndt at ændre sig. Xi Jinping har således – siden han tiltrådte som præsident i 2012 – været på charmeoffensiv i den olierige region. Præsidentens bestræbelser har primært været rettet mod at forbedre Kinas diplomatiske og økonomiske bånd til gulf-landene. Golfstaterne ser MSRI – den maritime gren af BRI – som en indgangsvinkel til at forfølge nye handelsmuligheder, hvilket er på linje med landenes samlede Vision 2020-strategi om at diversificere deres økonomier væk fra salg af olie og gas.

Mellemøsten er afgørende for Kina, hvis BRI skal blive en fuldbyrdet realitet. Både for det landgående SREB, som skal over Iran, Irak og op igennem Tyrkiet for at få adgang til Europa, og for MSRI, hvor Den Persiske Golf forbinder tre kontinenter: Europa, Asien og Afrika – hvilket vil facilitere den hurtigste adgang til Østafrika samt indflydelse i Det Indiske Ocean. Kina har ikke lagt skjul på dette faktum og har øget sin interesse i regionens velstand og stabilitet, hvilket har mundet ud i store infrastrukturelle investeringer, lån og økonomisk støtte.

Den 10. juli 2018 mødtes Xi Jinping med repræsentanter fra 21 arabiske lande i Beijing. Her fortalte han de fremmødte, at nøglen til at løse de mange sikkerhedsdilemmaer i Mellemøsten skal findes i økonomisk udvikling. Han fortsatte ved at fremlægge Kinas planer om at forpligte sig til store økonomiske investeringer i regionen. For at skabe stabilitet og økonomisk vækst har Kina derfor som nævnt til hensigt at tilbyde lån for 23 milliarder dollars og give 106 millioner i økonomisk støtte til Palæstina, Yemen, Syrien og Jordan. Derudover skal der oprettes et konsortium af kinesiske og mellemøstlige banker med en fond på 3 milliarder dollars, hvis mål er at understøtte økonomisk vækst og stabilitet. Hvordan pengene konkret skal bruges, er dog endnu uklart.

Oman er populært sagt gulflandenes diplomat med gode relationer på kryds og tværs med både de øvrige gulflande, Iran, Israel, USA og Indien, og det giver landet en helt unik rolle

Omans særlige rolle i den nye silkevej

Særligt ét land har i de seneste år været centrum for Kinas tilnærmelser: sultanatet Oman. Den lille kyststat er vigtig for Kina af flere årsager:

For det første på grund af landets strategiske placering på akse mellem Det Indiske Ocean og den Persiske Golf, hvilket gør Oman til det ideelle knudepunkt i handlen mellem Asien og gulflandene og det øvrige Mellemøsten. Oman deler desuden grænser med Yemen,

Saudi-Arabien og UAE og ligger tæt på både Indien, Iran, Pakistan og Østafrika. Det lille sultanat binder således de henholdsvis land- og søbårne handelsruter mellem kontinenterne sammen, hvilket gør det til en essentiel brik i Kinas planer. Oman er populært sagt golflandendes diplomat med gode relationer på kryds og tværs med både de øvrige golflande, Iran, Israel, USA og Indien, og det giver landet en helt unik rolle, som hverken Saudi-Arabien og UAE kan leve op til. En rolle, som både USA, Israel og Iran har gjort brug af, når der har været brug for en neutral brobygger.

For det andet er Omans hovedstad Muscat placeret direkte over for Gwadar-havnen i Pakistan – der er 413 kilometer mellem Gwadar og Omans hovedstad Musqat. Den er et vigtigt led til Kina gennem China-Pakistan Economic Corridor (CPEC), der forbinder Kinas vestlige Xinjiang-provins med Det Indiske Ocean. Derfor vil inkorporeringen af Oman i MSRI give Kina en større geopolitisk indflydelse over Det Indiske Ocean, som er blevet et globalt handelscentrum, hvor halvdelen af verdens containertrafik transporteres igennem og 70 pct. af den globale petroleumshandel finder sted. I den forbindelse har Kina investeret 10,7 milliarder dollars i havnebyen Duqm i Oman, der ligger ud til Det Arabiske Hav, som er en del af Det Indiske Ocean. Planen er at omforme Duqm fra en lille havneby til en tung industriby, hvilket ligger fint i tråd sultan Qaboos planer om at diversificere Omans økonomi. Derved vil Oman blive en vigtig del af MSRI, hvilket vil give Beijing en fordel i forhold til rivaler som Indien, der også har etableret logistiske havne uden for sit eget territorium, bl.a. i Indonesien. Derigennem vil Kina blive koblet til den Arabiske Halvø, den Persiske Golf, det Indiske Ocean og Østafrika.

Hidtil har Oman kun været positivt indstillet overfor Kinas tilnærmelser. De ligger godt i tråd med diversificeringen af landets økonomi, herunder især de store summer, Kina investerer i Omans infrastruktur

For det tredje er det betryggende for kineserne, at Oman, der følger den mere moderate ibadi-islam, er sluppet uden om sekteriske konflikter, radikal islamisk terror og ustabile post-revolutionstilstande, som præger de øvrige lande i regionen. Saudi-Arabien grænser op til både Irak, Jordan og Yemen, og denne del af regionen har store problemer med overvældende flygtningestrømme. Derudover repræsenterer saudiernes involvering i krigen i Yemen, deres seneste udenrigspolitiske fadæser, fx ifm. Khashoggi-sagen, og deres antagonistiske forhold til Iran en usikker investering for kineserne. Yemen er præget af krig og hungersnød, hvilket bl.a. har resulteret i begrænset adgang til den centrale havn i Aden. Derfor er Oman det sikreste valg for Xi Jinping.

Foruden at være det sikreste valg kan Oman tilbyde en allerede veludviklet infrastruktur med tre havne, fem lufthavne og et moderne vejnet, der alt sammen er internationalt anerkendt. Denne infrastruktur vil gavne MSRI ved at kunne transportere varer til de fleste store havne i regionen i løbet af kun to uger, samt direkte ruter til golfstaterne, Indien og Afrika.

Hidtil har Oman kun været positivt indstillet overfor Kinas tilnærmelser. De ligger godt i tråd med diversificeringen af landets økonomi, herunder især de store summer, Kina investerer i Omans infrastruktur.

Det betyder imidlertid ikke, at Kinas charmeoffensiv i Mellemøsten udelukkende er rettet mod Oman. BRI knytter bl.a. også Kina til Iran og Tyrkiet. Den konkrete korridor løber fra det vestlige Kina gennem Tadsjikistan, Usbekistan, Kirgisistan og Turkmenistan med ét endepunkt i Tyrkiet og det andet i Iran. Sidstnævnte kan give Kina adgang til en vigtig transport- og logistikcentral i Den Persiske Golf samt til eksporten af Irans energi. Samtidig har den saudiske kronprins, Mohammad bin Salman, under et besøg i Beijing i 2016 sagt, at BRI er “en af de vigtigste søjler i den saudiske vision 2030, som vil forsøge at gøre Kina til en af kongerigetets største økonomiske partnere.”

Set i lyset af det spændte forhold mellem golfstaterne og Iran, vil Kinas øgede tilknytning til Iran med al sandsynlighed blive opfattet som dybt problematisk af landene på den arabiske side af Golfen. Stærkere bånd mellem Kina og Tyrkiet er også en bekymring for visse golfstater. Saudi-Arabien og UAE har fået et anstrengt forhold til Tyrkiet bl.a. på grund af Tyrkiets støtte til Qatar i den diplomatiske konflikt mellem dem og Saudi-Arabien, UAE, Egypten og Bahrain. Projekterne bliver endnu mere problematisk for golflandene, da både Iran og Tyrkiets indlemmelse i BRI formodentlig vil intensivere deres forbindelser med Kina og præsentere muligheder for samarbejde om sikkerhedsspørgsmål i den mellemøstlige region. Derfor kan det forventes, at særligt Saudi-Arabien og UAE vil modsætte sig disse konkrete projekter. Disse forhold sætter en tyk streg under, at lille Omans involvering i BRI er en brik i et større regionalt magtspil om indflydelse, ressourcer og modstridende interesser.

Først og fremmest kan den seneste geopolitiske tumult i den Persiske Golf give kinesiske investorer bange anelser for fremtiden

Hindringer for et sino-omansk samarbejde

Alt dette ændrer dog ikke på, at Oman er den mellemøstlige hjørneste i Kinas nye silkevejsprojekt. I maj 2018 underskrev begge lande et aftalememorandum [et MOU, red.] om Omans indlemmelse i MSRI. Begge lande synes fortsat at være opsatte på at realisere projektet, men der er visse hindringer i horisonten, der kan spolere det sino-omanske samarbejde.

Først og fremmest kan den seneste geopolitiske tumult i den Persiske Golf give kinesiske investorer bange anelser for fremtiden. Oman ligger mellem de to regionale rivaler Iran og Saudi-Arabien, og Oman deler Hormuz-strædet med Iran, hvilket Iran tidligere har truet med at lukke. Set i lyset af de seneste års konflikter mellem Iran og Saudi-Arabien, Trumps hårde linje over for Iran samt usikkerheden omkring Hormuz-strædet, der i givet fald ville spærre for Omans adgang til Den Persiske Golf – og dermed gøre Oman langt mindre interessant for de kinesiske planer – virker det overordnede sikkerhedsbillede af Oman svækket. Risikoen for regionale konflikter, som kan påvirke Oman og være til hinder for normal økonomisk udvikling, produktion og handel i sultanatet, er også noget, som påvirker kinesiske investorers opfattelse af mulighederne i Oman.

Golfstaternes betænkelighed overfor Iran og Tyrkiets rolle er også vigtig at holde sig for øje. Især Saudi-Arabien og UAE's utilfredshed kan have konsekvenser for det sino-omanske samarbejde på grund af, at Oman også skal vedligeholde sit forhold til de øvrige golflande – her er det dog værd at bemærke, at Oman er det land i Golflandenes Samarbejdsråd, GCC, der gennem historien har haft den bedste relation til Iran, eksemplificeret ved at det var det eneste golfland, der holdt sig neutral i Iran-Irak-krigen [1980-1988, red.].

Derudover er Indien også fast besluttet på at udnytte Omans strategiske beliggenhed for at få adgang til flere markeder i Afrika og Mellemøsten. Oman og Indien har historisk set haft tætte diplomatiske, kulturelle og økonomiske bånd, der bl.a. inkluderer militært samarbejde. Dette bånd er ikke noget, Kina bare kan vende det blinde øje til – eller Oman kan forventes at opgive.

Vigtigst af alt er dog Omans tætte samarbejde med USA. Oman spiller en vigtig rolle i USA's stabilitetsmål i Den Persiske Golf. Det lille lands langvarige samarbejde med USA er præget af gensidig afhængighed, der inkluderer begge landes nationale sikkerhed, såsom terrorbekæmpelse, økonomisk diversificering samt at standse Irans muligheder for udvikling af atomvåben. Oman har været en amerikansk allieret siden 1980, hvor landet blev det første i regionen, der tillod amerikanerne at bruge sine faciliteter i form af havne og lufthavne. Under Obama-administrationen spillede Oman en strategisk vigtig rolle i at facilitere atomforhandlingerne med Iran. Omans gode relationer med både Iran og USA betød, at de kunne agere som brobygger mellem de to lande. Oman var derfor et neutralt sted, hvor man kunne afholde de indledende møder i 2012-13. Siden Trump overtog magten i Det Hvide Hus, har han imidlertid anklaget Oman for at være medskyldig i våbensmugling fra Iran til houthierne i Yemen, hvilket har svækket deres forhold betydeligt. Omans udenrigsminister Yusuf bin Alawi har kategorisk afvist anklagerne.

Der er hidtil ingen klare indikationer om, hvorvidt Oman har tænkt sig at udskifte sin allierede i Washington med Xi Jinping. Men med det anspændte forhold til Trump på den ene side og Kinas milliardinvestering i Duqm på den anden er Trump måske ved at hjælpe Kinas nye silkerute på vej. ■

Med det anspændte forhold til Trump på den ene side og Kinas milliardinvestering i Duqm på den anden er Trump måske ved at hjælpe Kinas nye silkerute på vej

Johannes Sartou (f. 1996) er BA i Historie & Mellemøststudier fra Københavns Universitet.